

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ
ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-
ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ**

Гасюк Ігор Леонідович

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА
СПОРТОМ: СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Монографія

Хмельницький – 2011

ББК 75.4

УДК 796.011.008.2(313)

Г 22

Рекомендовано до друку вченою радою Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 10 від 5 грудня 2011 року)

Автор:

Гасюк Ігор Леонідович – завідувач кафедри фізичної культури та валеології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент.

Рецензенти:

Гаман Микола Васильович – перший заступник керуючого справами апарату Верховної Ради України, доктор наук з державного управління, професор, заслужений економіст України;

Лазор Олег Ярославович – завідувач кафедри управління персоналом та державної служби Львівського регіонального інституту Національної академії державного управління при Президенті України, доктор наук з державного управління, професор;

Пила Василь Іванович – завідувач кафедри державного управління та місцевого самоврядування Хмельницького університету управління та права, доктор економічних наук, професор.

Г 22 Гасюк І.Л. Державне управління фізичною культурою та спортом: стан та перспективи розвитку: Монографія. – Хмельницький: ПП Балюк І.Б., 2011. – 668 с.

Монографія присвячена проблемі державного управління фізичною культурою і спортом, як владного інституту, основним завданням якого є забезпечення поступального розвитку галузі та ефективного її функціонування. У ній на підставі діалектичного та системного підходів розкриваються проблеми теоретико-методологічних основ державного управління фізичною культурою і спортом, досліджуються питання матеріально-технічного, кадрового, фінансового, інформаційного та правового забезпечення діяльності галузі. У монографії визначаються принципи, методи, функції, організаційна структура державного управління галуззю, розкриваються зміст та передумови застосування програмно-цільового підходу, критерії ефективності діяльності органів державного управління фізичною культурою і спортом, представлено моделі управління якістю та прогнозування стану розвитку галузі. Особливої уваги приділено обґрунтуванню змісту професійної моделі державного службовця в сфері фізичної культури і спорту та процесу його професіоналізації. У роботі розроблено рекомендації щодо удосконалення державного управління розвитком галузі, підвищення ефективності функціонування державної служби в сфері фізичної культури і спорту.

Книга розрахована на наукових та науково-педагогічних працівників, студентів, аспірантів, посадових осіб органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, широкого кола читачів, що цікавляться управлінськими проблемами фізичної культури та спорту.

ISBN 978-617-530-144-9

© Гасюк І.Л., 2011
© ПП Балюк І.Б., 2011

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ	9
1.1. Генезис організаційно-правових основ державного управління фізичною культурою і спортом на українських землях наприкінці ХІХ століття та в радянський період... ..	9
1.2. Нормативно-правові засади функціонування галузі "Фізична культура і спорт".....	41
1.3. Організаційно-функціональні основи діяльності державних органів влади сфери фізичної культури і спорту.....	64
1.4. Реалізація державної політики розвитку фізичної культури і спорту в Україні.....	81
1.5. Організація державного управління та законодавство в сфері фізичної культури і спорту провідних країн світу.....	99
РОЗДІЛ 2. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ	125
2.1. Методологічні основи дослідження системи державного управління фізичною культурою і спортом.....	125
2.2. Організація дослідження системи державного управління фізичною культурою і спортом.....	141
2.3. Науково-теоретичне обґрунтування базових принципів оптимізації державного управління фізичною культурою і спортом.....	144
РОЗДІЛ 3. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	160
3.1. Державне управління інформаційно-ресурсним забезпеченням фізичної культури і спорту.....	160
3.2. Фінансування сфери фізичної культури і спорту.....	178
3.3. Нормативно-правові засади медичного забезпечення діяльності галузі "Фізична культура і спорт".....	198
3.4. Державне регулювання господарської діяльності в галузі "Фізична культура і спорт".....	215

3.5. Кадрові процеси в сфері фізичної культури і спорту.....	245
РОЗДІЛ 4. МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ.....	272
4.1. Функції та методи державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні.....	272
4.2. Складові моделі системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні.....	288
4.3. Програмно-цільовий підхід в державному управлінні розвитком фізичної культури і спорту.....	309
4.4. Модель прогнозування стану розвитку галузі "Фізична культура і спорт".....	325
4.5. Професійна модель державного службовця в сфері фізичної культури і спорту.....	347
РОЗДІЛ 5. ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ.....	367
5.1. Критерії ефективності та оцінка діяльності органів державної влади в сфері фізичної культури і спорту в Україні.....	367
5.2. Економіко-правові аспекти стимулювання розвитку фізичної культури і спорту.....	387
5.3. Пріоритетні напрями удосконалення системи державного управління фізичною культурою і спортом.....	427
ВИСНОВКИ.....	438
ДОДАТКИ.....	458
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	582

ВСТУП

Становлення і розвиток України як незалежної, суверенної, демократичної та соціально-зорієнтованої держави зумовлює необхідність удосконалення і підвищення дієвості системи державного управління загалом і державного управління фізичною культурою і спортом, зокрема. Радикальні перетворення в соціально-економічному житті й державно-політичній організації країни обумовили істотні зміни в сфері фізичної культури і спорту. Конституційно затверджене право кожного громадянина на охорону здоров'я, розвиток особистісної фізичної культури може бути реалізоване повною мірою лише за умови впровадження новітніх технологій, інноваційних підходів до розроблення, прийняття та впровадження управлінських рішень, удосконалення теоретико-методологічних та функціонально-організаційних засад державного управління фізичною культурою і спортом, їх наукового обґрунтування і впровадження в повсякденну діяльність.

Як зазначається в Державній програмі розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки, в Україні склалася критична ситуація в сфері фізичної культури і спорту, лише 13 відсотків громадян залучено до систематичних занять фізичними вправами. Загальна тенденція інтегрального показника здоров'я населення – середня очікувана тривалість життя громадян, носить негативний характер, і за яким Україна займає одне з останніх місць в Європі. Сучасна система державного управління фізичною культурою і спортом нездатна повною мірою забезпечити комплексний, системний вплив фізичної культури і спорту на формування особистості індивіда, розвиток його вроджених задатків та здібностей, реалізацію права на заняття фізичною культурою і спортом усіх верств населення, забезпечити належний рівень підготовки спортсменів до участі у змаганнях світового рівня, створити достатні умови для проведення фізкультурно-оздоровчої роботи з інвалідами тощо.

До основних факторів, які обумовлюють складну ситуацію, що склалася в сфері фізичної культури і спорту, необхідно віднести: невідповідність нормативно-правової бази сучасним вимогам; недосконалість інфраструктури у виробничій, навчально-виховній і соціально-побутовій сфері; низький рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення галузі; незадовільний стан матеріально-технічної бази; недостатнє бюджетне фінансування,

неефективне залучення коштів з інших джерел, незначний обсяг інвестицій; низький рівень заробітної плати, недостатня кількість інструкторів з фізкультурно-оздоровчої діяльності, розбалансованість у системі підготовки та підвищення кваліфікації фахівців; низький рівень наукового забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, недостатнє фінансування наукових досліджень; недостатнє пропагування серед широких верств населення здорового способу життя.

З огляду на вище наведене дослідження системи державного управління фізичною культурою і спортом набуває великого значення, і насамперед в контексті здатності вивести галузь "Фізична культура і спорт" на якісно новий рівень функціонування, забезпечити поступальний розвиток фізичної культури і спорту в країні.

Науково-теоретичні, методологічні, структурно-функціональні, організаційно-змістові, нормативно-правові основи функціонування та концептуальні засади удосконалення системи державного управління в Україні закладені і знаходять подальший розвиток у наукових працях провідних вчених В.Б. Авер'янова, В.Д. Бакуменка, М.В. Гамана, В.В. Голубя, Н.Т. Гончарука, В.Б. Дзюндзюка, В.Ю. Керецьмана, В.М. Князева, О.І. Кулініча, О.Я. Лазора, В.К. Майбороди, В.Я. Малиновського, Н.Р. Нижник, О.Ю. Оболенського, В.М. Олуйка, О.Г. Осауленко, В.М. Рижих, С.М. Сergyгіна, Г.П. Ситник, С.Г. Стеценко, В.В. Токовенко, В.В. Цветкова, В.О. Шамрая, В.Я. Шевчука та інших.

Упродовж останніх десятиліть проблема удосконалення системи державного управління фізичною культурою і спортом стала об'єктом уваги багатьох вітчизняних вчених різних галузей знань, які присвятили свої наукові праці висвітленню теоретичних та практичних аспектів цієї багатогранної та надзвичайно актуальної проблеми.

Соціально-педагогічне значення, в контексті історико-системних тенденцій розвитку фізичної культури і спорту в Україні, досліджувалось в працях українських вчених О.М. Вацеби, Н.О. Гнесь, Ю.В. Зайдового, Л.П. Лютої, М.М. Костя, А.О. Кухтія, А.М. Окопного, О.В. Римара, М.С. Солопчука, С.І. Степанюк, В.В. Томашевського, А.В. Цьося, Г.П. Шепеленко та інших.

Питанням досягнення збалансованої та оптимальної організаційної структури системи державного управління фізичною

культурою і спортом, механізмам та теоретико-методологічним основам державного управління галуззю фізичної культури і спорту приділяли увагу такі вчені, як В.М. Гузар, Ю.І. Довгенько, М.В. Дутчак, В.Л. Жуков, В.В. Затилкін, В.Є. Куделко, М.О. Олійник, В.М. Платонов, Ю.М. Шкребтій та інші.

Удосконаленню і розвитку національної системи фізичного виховання дітей, учнівської та студентської молоді присвятили свої праці такі вчені, як В.Г. Ареф'єв, А.Д. Дубогай, М.Д. Зубалій, Т.Ю. Круцевич, А.С. Куц, Р.Т. Раєвський, С.М. Сінгаєвський, Б.М. Шиян та інші.

Останніми роками велику увагу приділяють проблемам ефективного забезпечення галузі висококваліфікованими спеціалістами, організації діяльності системи післядипломної фахової підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту, підвищенню ефективності управлінської діяльності в органах державної влади й органах місцевого самоврядування. Висвітленню окремих питань вищезначених напрямів досліджень присвячено праці Т.А. Базилук, М.І. Воробйова, О.В. Горбенко, С.С. Єрмакова, Т.М. Курчаби, В.В. Левицького, В.В. Мартиненко, А.П. Конох, І.А. Лисенко, К.М. Огністої, М.М. Приймака, В.Г. Савченко, Л.П. Сущенко та інших.

Перехід від командно-адміністративного, планового управління економікою держави значною мірою стимулював дослідження спрямовані на вивчення теоретико-методологічних аспектів публічного управління галуззю в умовах переходу до ринкових відносин, ролі і значення державного управління в урегулюванні ринку фізкультурно-оздоровчих послуг, регулюванні підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту, механізмів державної фінансової підтримки і стимулювання розвитку галузі. Окремим аспектам цієї багатогранної проблеми присвятили свої праці С.В. Імас, С.Г. Лисенчук, Ю.П. Мічуда, І.А. Міщенко, В.І. Мудрик, Н.Я. Тарасюк та інші.

Аналіз свідчить, що успішного розвитку галузі фізичної культури і спорту в Україні можна досягти лише за умови впровадження ефективних методів, засобів, форм, технологій державного управління, які мають ґрунтуватись на адаптованій до сучасних реалій нормативно-правовій базі і які були б здатні вирішувати соціально-економічні проблеми, пов'язані із функціонуванням і розвитком галузі. У цій монографії ми спробуємо комплексно висвітлити нагальні проблеми та окреслити перспективні

шляхи удосконалення системи державного управління фізичною культурою і спортом, запропонувати для обговорення моделі управління якістю та прогнозування стану розвитку галузі, висвітлити механізм професіоналізації державних службовців та складові професійної концептуально-змістової моделі власне державного службовця в сфері фізичної культури і спорту, а також запропонувати власне бачення системи критеріїв та оцінки діяльності органів державної виконавчої влади щодо управління фізичною культурою і спортом. Беззаперечно, що зазначена праця попри намагання автора не в змозі повною мірою охопити та висвітлити глибину усього спектру порушених питань, що власне обумовлює необхідність проведення подальших наукових пошуків.

Наостанок, висловлюємо слова щирої вдячності науковому консультанту – доктору наук з державного управління, заслуженому юристу України, професору **Віталію Миколайовичу Олуйко** за цінні поради та творче спрямування при написанні та підготовці рукопису до друку: *рецензентам* за те, що віднайшли час та бажання на ознайомлення із цією працею та висловили об'єктивну оцінку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ

1.1. Генезис організаційно-правових основ державного управління фізичною культурою і спортом на українських землях наприкінці XIX століття та в радянський період.

Понад 200 років більша частина України, площею у 452 тисячі квадратних кілометрів із населенням у 25,5 мільйонів чоловік знаходилась у складі Російської імперії [241].

У кінці XIX початку XX століття фізична культура і спорт впроваджується у практику роботи військово-навчальних закладів, створюються основи фізичної підготовки в армії. Розвиток фізичної культури і спорту відбувається переважно за рахунок зусиль прогресивних громадських, військових діячів, педагогів, науковців [234].

Перші кроки введення обов'язкових занять фізичними вправами в навчальний процес шкіл України Царським урядом були здійснені наприкінці XIX століття. Свідченням тому є протоколи засідань Ради інспекції народних училищ Південно-Західного краю від 15-16 грудня 1889 року "О введенні преподавания военной гимнастики в городских училищах Юго-Западного края" [163].

Подальшому впровадженню в навчальних процес занять з гімнастики сприяли такі нормативні акти, як: "Предписание Министерства народного просвещения о физическом развитии учащихся в мужских и учебных заведениях", "Циркуляр начальникам средних учебных заведений округа "Об обязательном преподавании гимнастики в целях улучшения физического воспитания учащихся, ознакомлении с основами гигиены и первой медицинской помощи" [161,162].

Основним змістом занять гімнастикою та військовим строем були ознайомлення з прийомами військового строю, сокольської та шведської видів гімнастики. Заняття проводились два рази на тиждень, предметом вивчення в яких були: марширування, біг, повороти на місці та в русі, рух колоною, вправи з гвинтівкою та ін.; на гімнастиці вивчали: вільні вправи, вправи, спрямовані на розвиток різних груп м'язів, вправи на трапеціях, паралельних брусах.

Викладачами військового строю та гімнастики в основному були колишні військові, які, працюючи в школі, постулювали суто військове спрямування фізичного виховання молоді [164,165].

Введення в навчальних закладах обов'язкових занять гімнастикою та військовому строю було покликане не лише з метою фізичного розвитку юнацтва і підготовки до військової служби, але й служило засобом ідеологічного впливу на свідомість учнів, формування у них відповідних поглядів, переконань, патріотичних настроїв. Доказом тому є Циркуляр Департаменту народної освіти від 30 жовтня 1913 року "О воспитании у юношества сознания долга перед престолом и отечеством при обучении военному строю и гимнастике". Цей циркуляр містив вказівку щодо необхідності формування під час занять гімнастикою та військовим строєм в учнів почуття відданості Батьківщині, престолу, поваги до влади, усвідомлення необхідності захисту існуючого ладу із зброєю в руках [166].

Указом Миколая II від 1912 року "О создании канцелярии Главнокомандующего за физическим развитием народонаселения Российской империи" було створено керівний державний орган з розвитку фізичної культури і спорту [226].

На початку XX століття лише представники військового міністерства запрошуються до участі в міжнародних змаганнях різного рівня зі стрільби, кінного спорту, гімнастики, легкої атлетики, фехтування [227]. Як зазначають дослідники, із шести членів МОК Росії, в період 1894-1914 років, п'ять із них належали до офіцерського корпусу Російської армії [575]. Представники армії брали активну участь у створенні олімпійського комітету (1911 р.), підготовці команди Росії до участі у V Олімпіаді в Стокгольмі, проведенні спортивних олімпіад у м. Києві (1913 р.) та у м. Ризі (1914 р.), створенні першого державного органу управління розвитком фізичної культури і спорту [226,234,575].

Розпочата 1914 року перша світова війна обумовила необхідність здійснення ряду заходів щодо покращення процесу фізичної та військової прикладної підготовки молоді Російської імперії. Царським урядом, від 8 грудня 1915 року, було прийнято "Положение о мобилизации спорта" [160], в якому зазначалось про те, що на час війни мобілізація спорту має на меті здійснення допризовної підготовки осіб, яким належить бути зарахованими до війська, а також врегульовувало процес навчання інструкторів з

допризовної військової підготовки. Робота з навчання була покладена на створені військово-спортивні комітети, в склад яких включали спортивні та гімнастичні товариства. До складу військово-спортивних комітетів входили представники спортивних та гімнастичних товариств, місцевої адміністративної влади за призначенням губернатора або відповідної посадової особи, військового відомства за призначенням начальника гарнізону, представник відомства, в підпорядкуванні якого знаходились навчальні заклади певної території, додатково дозволялось залучати до роботи комітетів представників міських громадських закладів, земських установ, а також із правом дорадчого голосу сторонніх осіб, фахівців у справі спорту, військовій справі та інших.

Основним завданням військово-спортивних комітетів були координація та управління роботою товариств, організацій, учбових закладів з мобілізації спорту; залучення бажаючих взяти участь у допризовній підготовці; створення і облаштування місць занять; вирішення питань фінансування і розподілу коштів; створення екзаменаційних комісій та прийняття іспитів; видача свідоцтв про закінчення курсів.

Військово-спортивні комітети були підпорядковані Головопостерігаючому та наділені широкими повноваженнями щодо ведення господарської діяльності, а саме: набувати у власність, розпоряджатись, користуватись будь-яким рухомим і нерухомим майном, видавати доручення, укладати договори, бути позивачами та відповідачами в суді.

Праця відповідальних осіб, які перебували у трудових відносинах із військово-спортивними комітетами, не оплачувалась і здійснювалась на громадських засадах.

Загалом у період 1915-1916 року курси військової допризовної підготовки у Київському учбовому окрузі пройшли 2276 учнів різних навчальних закладів [160].

Розвитку спортивного руху на теренах України в складі Російської імперії сприяв прийнятий 26 квітня 1905 року циркуляр "О порядке утверждения устава и открытия спортивных обществ" [151].

Починаючи із кінця XIX століття в різних містах України створювались і функціонували спортивні клуби і товариства. Так, у м. Києві було створено школу плавання (1853 рік), яхт-клуб (1886 рік), Київське атлетичне товариство (1898 рік), відкрито відділ спортивного клубу (1903 рік), гімнастичне товариство "Юг" (1907

рік), гімнастичне товариство "Сокіл" (1908 рік), російське спортивне товариство "Орел" (1911 рік), у м. Харкові було створено Лаун Теніс клуб (1908 рік), у м. Чернігові – товариство "Спорт" (1914 рік), у м. Кам'янець-Подільському – гімнастичне товариство "Сокіл" (1913 рік) [149,150,152,153,154,155,156,157,158,159].

Загалом на теренах України, яка входила до складу Російської імперії, в період з початку ХХ сторіччя і до 1917 року культивувались такі види спорту, як: гімнастика, атлетична гімнастика, боротьба французька, кінний спорт, автомобільний спорт, велосипедний спорт, туризм, голубиний спорт, повітряний спорт, плавання. Органи державного управління фізичною культурою і спортом на теренах України в складі Російської імперії представлено на рисунку 1.1.

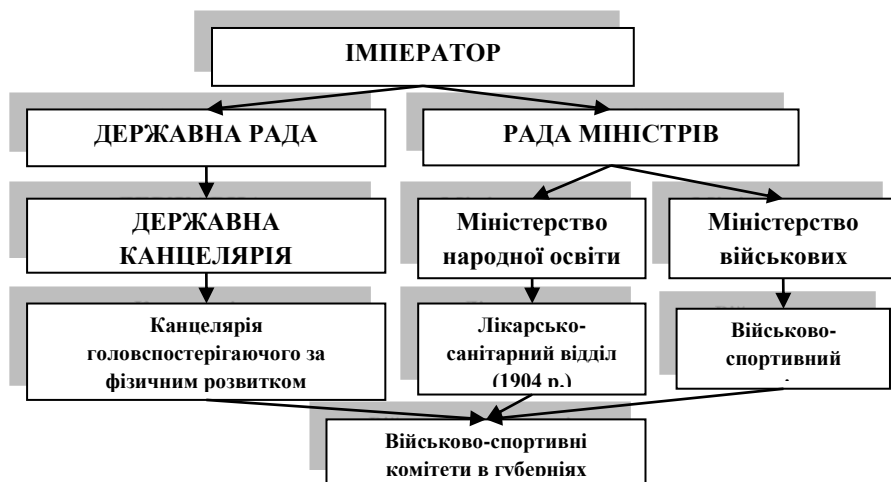

Рис. 1.1. Державні органи управління фізичною культурою і спортом Російської імперії

Події 1917 року значно вплинули на подальший напрямок розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

Утворення 17 березня 1917 року Центральної Ради стало початком процесу розбудови інститутів державності України. Третім універсалом, оголошеним 20 листопада 1917 року, проголошено Українську Народну Республіку, а четвертим універсалом (22 січня

1918 р.) – самостійність і незалежність України [239]. На зміну Генеральному секретаріату утворено новий виконавчий орган – Раду Народних Міністрів. Процес законотворення періоду Центральної Ради був спрямований на закладення підвалин державного устрою країни, організації її державних органів управління.

29 квітня 1918 року у Києві відбувся з'їзд хліборобів-землевласників, на якому представники від 8 українських губерній виступили за відновлення приватної власності та утворення гетьманату. Центральна Рада та земельні комітети були розпушені, а всі урядовці Центральної Ради продовжували свою роботу. Для здійснення гетьманом своїх повноважень утворено управлінський апарат, який складався із трьох підрозділів: штабу, головної квартири та канцелярії. Власна канцелярія Гетьмана була складовою його головної квартири і структурною частиною Штабу [404]. Одним із головних органів державної влади, який уособлював виконавчу і законодавчу владу, була Рада Міністрів. Загалом створено 13 міністерств, Державну канцелярію, Управління справами Ради Міністрів та Малу Раду Міністрів. За 8 місяців існування Української держави П. Скоропадського, було створено специфічну модель державних органів влади і управління, яка полягала у відсутності розподілу влади на законодавчу, виконавчу та судову, концентрації широких владних повноважень у однієї особи як органу державного управління – Гетьмана України [7]. У листопаді 1918 року проти Гетьманату розпочинається виступ січових стрільців на чолі із Директорією, із подальшими повстанськими заворушеннями, що призвело до зречення 14 грудня 1918 року П. Скоропадським влади і припинення існування Української Держави у формі Гетьманату.

15 листопада 1918 року у першій відозві проголошено новий вищий державний орган влади – Директорію самостійної Української Народної Республіки. Директорія створювалась як орган для керівництва повстанням, що був підзвітний Українському Національному Союзу [172]. Після завершення антигетьманського повстання, у країні не вдалося нормалізувати та стабілізувати ситуацію у зв'язку із розв'язанням військових дій більшовицькою РСФРР проти УНР. Загострення внутрішньополітичної боротьби між двома таборами політичних сил, перший з яких обстоював ідею парламентської системи влади, а другий – радянської, призвело до жорстокого, кривавого протистояння. За два роки діяльності Директорії та уряду УНР у вкрай несприятливих зовнішніх та

внутрішніх умовах було здійснено великий обсяг роботи щодо забезпечення життєдіяльності державного механізму управління державою та її розбудови.

Фізична культура і спорт у період УНР знаходились у підпорядкуванні Міністерства народної освіти. Урядом вживаються заходи щодо налагодження та упорядкування механізмів управління освітою в УНР, і першим державним нормативно-правовим актом регулювання відносин у сфері освіти став "Закон про управління освітою в Українській Народній Республіці" [192]. Далі приймається "Закон про встановлення нового розпису лекцій в духовних семінаріях та духовних хлопчачих школах та про утримання цих шкіл відповідно до нового розпису", яким затверджено в розкладі обов'язкові заняття з гімнастики у навчальних закладах в обсязі однієї години на тиждень протягом всього періоду навчання [191].

До керівництва справами фізичної культури і спорту залучають провідних спеціалістів галузі того часу. Так, згідно з журналом засідання Кабінету Народних Міністрів від 23.10.1919 року, на посаду фахівця по фізичному вихованню IV класу Міністерства народної освіти призначено професора Івана Боберського [811], видатного діяча, якого за внесок у розвиток фізичної культури називали "батьком західноукраїнської фізичної культури", "західноукраїнським П'єром де Кубертеном" [240].

Загалом, період існування Української Народної Республіки характеризувався веденням нещадної політичної боротьби, кривавої громадянської війни, частої зміни влади. У таких умовах було вкрай складно, а подекуди й неможливо, приділяти достатньо уваги питанням розвитку фізичної культури і спорту в країні, хоча певні спроби і кроки щодо регулювання цих процесів простежуються у прийнятих Радою Народних Міністрів Директорії законодавчих актах.

Українська Соціалістична Радянська Республіка була формально проголошена як "окрема держава" на III Всеукраїнському з'їзді рад, який відбувся 6-10 березня 1919 року у м. Харкові, власне, коли було ухвалено першу конституцію УСРР. Наприкінці 1920 року радянська Росія за підтримки місцевих більшовиків остаточно встановила свою владу в Україні.

Перша конституція Радянської України, затверджена Всеукраїнським з'їздом Рад у засіданні 10-го березня 1919 року і згодом прийнята в остаточній редакції Всеукраїнським Виконавчим Центральним Комітетом на засіданні 14-го березня 1919 року,

гарантувала трудящим та селянам повну всебічну та безкоштовну освіту, безумовною складовою якої були також заняття фізичною культурою і спортом [263].

Період встановлення на теренах України радянської влади характеризувався насамперед здійсненням заходів щодо встановлення і зміцнення організаційної структури державного управління на місцях, створенням нових радянських державних органів влади. УСРР існувала як квазі-держава із декларативними атрибутами державного утворення, які не мали жодної істотної різниці від СРСР.

Постановою від 4 жовтня 1923 року "Про вищу й місцеві ради фізичної культури працюючих УСРР" на правах постійної комісії при Всеукраїнському Центральному Виконавчому Комітеті заснована Вища Рада Фізичної Культури. До основних завдань Вищої Ради Фізичної Культури належали: координація роботи різних державних установ, організацій, наукових установ, шкільних закладів в справах фізичного виховання й розвитку працюючих країни; розробка і затвердження планів типових споруд; проведення республіканських змагань, керування агітаційною та пропагандистською роботою фізичної культури і спорту. Для реалізації рішень Вищої Ради Фізичної Культури на місцях були створені губерніяльні ради фізичної культури, а у великих територіальних центрах при Повітвиконкомах – повітові ради фізичної культури. Місцеві ради фізичної культури в своїй діяльності підпорядковувались відповідним Виконавомам і Вищій Раді Фізичної Культури в установленому порядку [452].

Постановою ВУЦВК від 17 квітня 1924 року "Про стан медично-санітарної справи в УССР" було зобов'язано місцеві виконавчі органи влади зміцнити шкільно-санітарний контроль, здійснювати заходи щодо оздоровлення дітей в умовах літніх дитячих таборів, санаторіїв [426].

Постановою ВУЦВК і РНК України від 8 листопада 1924 року було затверджено штати Вищої ради фізичної культури при ВУЦВК, які утворювали організаційну структуру управління фізкультурним рухом країни. Створено президію в кількості 4 чоловік, секретаріат – 3 чоловік, організаційну секцію, науково-шкільну секцію, спортивно-технічний комітет, загалом 13 осіб апарату, із яких 7 на платній основі [432].

Постановою ВУЦВК і РНК України від 19 листопада 1924 року "Про державну організацію охорони здоров'я дітей і про права й

обов'язки лікаря охорони здоров'я дітей" державою вживаються заходи щодо налагодження справи із охорони здоров'я дітей, які полягали в організації санітарно-профілактичного, лікувально-профілактичного, лікарсько-педагогічного контролю в навчальних закладах. Зокрема висувались завдання щодо нагляду за психофізичним розвитком дітей, створення в дитячих установах сприятливих умов для здійснення навчально-виховного процесу. Керівництво й лікарський догляд за проведенням занять із фізичної культури покладались на лікаря охорони здоров'я дітей. Особливої уваги заслуговує той факт, що цей нормативно-правовий акт став основою розвитку лікарсько-педагогічного контролю за процесом фізичного виховання учнівської молоді, законодавчо закріпив керівну роль лікаря у справі охорони здоров'я дітей [429].

Постановою РНК УСРР від 2 червня 1925 було здійснено зміни в організаційній структурі управлінського апарату фізичною культурою країни. Згідно з новим штатним розписом організаційна структура відповідала принципу територіального поділу за критерієм ранжування міст за кількістю населення. Новий штатний розклад передбачав наявність вищої ради фізичної культури УСРР, округові ради фізичної культури першого типу (м. Харків, Київ, Одеса), округові ради фізичної культури другого типу (м. Катеринослав, Сталіно, Миколаїв, Артемівськ), округові ради фізичної культури третього типу (решта 34 міста країни). Значно був розширений управлінський апарат вищої ради з 11 посад до 110 штатних працівників. Важливою особливістю було введення до керівного складу округових рад першого і другого типів посади завідувача антропометричного пункту. На антропометричні пункти покладалось завдання щодо збору інформації і контролю за морфофункціональним розвитком різних верств населення певної території. Отримані дані дозволяли відстежувати динаміку змін у фізичному розвитку учнівської молоді, фізкультурників і на їх основі вносити корективи в процес шкільного фізичного виховання, розробляти науково обґрунтовані вимоги щодо рівня фізичної підготовленості населення тощо [434].

15 травня 1929 року XI Всеукраїнський з'їзд ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів затвердив нову Конституцію УСРР, в основу якої було покладено Конституцію СРСР та Конституцію РРФСР. Норми Конституції України 1929 року в

частині культурного розвитку, освіти населення країни успадкували усі основні положення її попередниці [239].

Упродовж 1928-29 років урядом УСРР здійснюються заходи щодо зміцнення матеріально-технічної бази фізкультурно-спортивного руху, які були втілені у двох постановях ВУЦВК і РНК УСРР від 29 серпня 1928 року та 15 березня 1929 року: "Про увільнення рад фізичної культури від місцевого податку з будівель і від орендної плати за земельні ділянки", "Про податкові пільги пролетарським спортивним товариствам "Динамо". Зазначені постанови увільнили від орендної плати за земельні ділянки, оподаткування місцевими податками і зборами будівлі і споруди, які були призначені на потреби фізичної культури і належали радам фізичної культури, спортивним товариствам "Динамо". Такий крок дозволив спрямувати вивільнені кошти на зміцнення спортивної матеріально-технічної бази рад фізичної культури [431,432].

Тенденції подальшого розвитку фізичної культури в УСРР були обумовлені рішеннями, прийнятими у постанові ВУЦВК і РНК УСРР від 3 серпня 1930 року "Про дальші шляхи розвитку фізичної культури в УСРР і Устава про Всеукраїнську, міські та районні ради фізичної культури УСРР". У цій постанові відзначалась необхідність відходу від вузько-спортивного ухилу в роботі самодіяльних фізкультурних організацій, від культивування чемпіонства, наголошувалось на спрямуванні роботи рад фізичної культури щодо охоплення спортивно-масовою роботою якомога ширших верств населення країни. Велика увага приділялась розвитку масової фізичної культури як засобу підвищення продуктивності праці й боротьбі з професійними захворюваннями. Зміщення державної політики в галузі фізичної культури на масове залучення населення до систематичних занять було обумовлене насамперед необхідністю підвищення боєздатності червоної армії шляхом втілення військової підготовки в практику занять фізкультурних самодіяльних організацій. Рішення, прийняті у постанові, передбачали: обов'язкове введення предмету "Фізична культура" до навчальних планів і програм усіх нижчих, середніх і вищих навчальних закладів в обсязі трьох академічних годин на декаду; розгорнення мережі фізкультурних закладів на Україні в кількості одного інституту, трьох технікумів, 4-х шести місячних курсів в системі Народного комісаріату освіти; впровадження фізкультурної роботи на селі; зведення необхідної кількості спортивних споруд та майданчиків,

масове виготовлення спортивного інвентарю та обладнання; охоплення лікарсько-педагогічним контролем усіх форм фізкультурної роботи.

Удосконалення механізмів державного управління справами фізичної культури відбулось через затвердження статутів Всеукраїнської ради фізичної культури при ВУЦВК, міських та районних рад фізичної культури. На Всеукраїнську раду фізичної культури при ВУЦВК покладалось централізоване керівництво, об'єднання, планування і контроль за роботою з фізичної культури, яку проводили державні органи та громадські організації. До основних повноважень Всеукраїнської ради фізичної культури належали: управління діяльністю міських і районних рад фізичної культури, управління діяльністю в галузі фізичної культури державних органів України; керівництво науково-дослідною та навчальною роботою в царині фізичної культури державних органів і громадських організацій, утворення нових наукових і учбових закладів фізичної культури, керівництво спортивно-технічною роботою; планування будівництва нових спортивних споруд тощо.

Організаційна структура управління передбачала наявність таких секторів: організаційного; фізкультурної роботи на селі; зовнішніх зносин; спортивного господарства; агітаційно-видавничого; фізкультурної роботи серед дітей; спортивного туризму; науково-методичного; спортивно-технічного із всеукраїнською колегією суддів і секціями при ньому; шахово-шашкового. У складі Всеукраїнської ради передбачалась наявність науково-дослідного інституту, видавництва з питань фізичної культури, всеукраїнського стадіону, палацу фізкультури та інших установ на розсуд Всеукраїнської ради фізичної культури [428].

Важливим для розвитку радянської фізичної культури і спорту було прийняття і введення в дію у березні 1931 року Всесоюзного фізкультурного комплексу "Готовий до праці і оборони СРСР". Упродовж з 1931 по 1940 роки були впроваджені фізкультурні комплекси: БГПО, ГПО першого ступеню, ГПО другого ступеню, а вимоги до фізичної підготовленості було враховано у шкільних програмах із фізичного виховання учнівської молоді, студентів, впроваджено в діяльність різноманітних учбових закладів [234,241].

Удосконаленню нормативних основ спортивного руху сприяла прийнята 1937 року "Єдина всесоюзна спортивна класифікація", у якій було реалізовано уніфіковані вимоги до рівня

підготовленості спортсменів із десяти видів спорту, введено спортивні масові розряди і спортивні звання. Єдиною всесоюзною спортивною класифікацією зразка 1941 року було передбачено присвоєння спортивних розрядів і звань вже із 34 видів спорту [234,241].

Упродовж 30-тих років окреслились нові напрями розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Основними пріоритетами стали воєнізація занять фізичними вправами, посилення громадсько-політичної роботи в спортивних гуртках і секціях, втілювалась в життя організаційна перебудова фізкультурного руху за виробничим принципом, відхід від територіально-клубної роботи, перехід до організації занять за видами спорту. Організаційна структура державного управління фізичною культурою і спортом в Україні в період з 1923 по 1936 рік представлена у рисунку 1.2.

Рис. 1.2. Організаційна структура державного управління фізичною культурою і спортом в Україні (1923-1936 рр.)

Велика увага приділялася побудові процесу фізичного виховання учнівської молоді в загальноосвітніх закладах. Постанова РНК УСРР від 3 серпня 1935 року "Про фізичне виховання в початковій і середній школі" законодавчо закріплювала те, що

обов'язковою для всіх шкіл формою фізкультурного навчання в школі є урок фізичної підготовки, було заборонено будь-які зміни уроків та зменшення встановленої Народним комісаріатом освіти кількості уроків фізичної підготовки. Законодавчо закріплено введення в практику шкільного фізичного виховання обов'язкових щоденних занять гімнастикою до уроків, фізкультурних хвилинок після уроків. Також упродовж 1934-35 років починають функціонувати перші дитячі спортивні школи, запроваджено роботу щодо підготовки учнівської молоді до здачі норм за комплексами "БГПО" та "ГПО" [455].

Реорганізація управлінської структури галузі фізичної культури і спорту відбулась 28 травня 1936 року, яка полягала у ліквідації Вищої ради фізичної культури при ЦВК УРСР і створенні на її базі Комітету в справах фізкультури і спорту при РНК УРСР, який зберіг функціональне призначення та успадкував усі повноваження попереднього керівного органу [430].

У тридцяті роки відбувається становлення і бурхливий розвиток добровільних спортивних товариств та організацій. Упродовж 1937-40 років в Україні діяли ДСТ: "Більшовик", "Мистецтво", "Літак", "Знання", "Здоров'я", "Мотор", "Металіст", "Буревісник", "Блискавка", "Наука", "Харчовик", "Стаханівець", "Урожай", "Авангард", "Спартак", "Динамо" тощо [785].

Постановами ЦВК та РНК УРСР від 17 листопада 1935 року та 29 березня 1938 року "Про розвиток автотоспорту на Україні" створюються сприятливі умови для розвитку технічних видів спорту. В ході реалізації зазначених постанов утворено на базі міського Київського автотоклубу Республіканський автотоклуб із підпорядкуванням комітету в справах фізкультури і спорту при РНК УРСР, затверджені обласні автотоклуби при обласних комітетах фізкультури і спорту у містах: Харкові, Одесі, Дніпропетровську, Миколаєві, Кам'янці-Подільському [454].

Надзвичайним XIV Українським з'їздом Рад 30 січня 1937 року затверджено проект і введено в дію нову Конституцію УРСР. У Конституції зразка 1937 року у ст. 19 було зазначено, що виключне право організації і управління справами фізкультури і спорту в державі належить Українській Радянській Соціалістичній Республіці в особі її найвищих органів державної влади та органів державного управління. Розвитку добровільних спортивних організацій і загалом фізкультурного руху в країні, зміцненню та удосконаленню

корпоративного напрямку сфери фізичної культури і спорту сприяло конституційно затверджене право громадян, трудящих щодо створення різноманітних громадських об'єднань, в тому числі і спортивно-фізкультурних товариств [239].

З метою централізації керівництва зі здійснення заходів щодо зміцнення матеріально-технічної бази галузі фізичної культури і спорту Постановою РНК УРСР 1939 року "Про впорядкування проектно-кошторисної справи по фізкультурних спорудах на території УРСР" утворено при комітеті в справах фізкультури і спорту при РНК УРСР госпрозрахункову контору для проектування фізкультурних споруд "Укрфізкультпроект"[453].

Станом на 1940 рік в Україні нараховувалося 23 обласних комітети у справах фізичної культури і спорту, 69 міських, 712 районних інспекторів із фізичної культури і спорту. Загалом, в цей період функціонувало 14 213 фізкультурних колективів, в яких були задіяні 1 019 415 фізкультурників. Спеціалістів із фізичної культури, які працювали в галузі із спеціальною фаховою освітою, нараховувалось близько 650 чоловік. Науково-дослідницька робота була зосереджена у Державному інституті фізичної культури України, в якому було виконано і захищено 51 дисертацію в галузі фізичної культури і спорту. Загалом секційною роботою в Україні було охоплено 2 017 898 чоловік, підготовлено значківців БГПО – 111 595 чоловік; ГПО I ступеню – 264 180 чоловік; ГПО – II ступеню – 7 233 чоловік. 1940 року спортсменами України було встановлено 249 республіканських рекордів, 30 рекордів СРСР та 8 світових рекордів. Розвиток фізкультури і спорту на селі характеризувався такими даними: у колгоспах функціонувало 6 148 колективів фізичної культури та налічувалось 189 536 чоловік фізкультурників. До занять у різноманітних секціях було залучено більше 620 000 школярів, у 49 дитячих спортивних школах проходили навчання і удосконалення за різними видами спорту більше 6 000 юних спортсменів. На 1 січня 1941 року в країні нараховувалось 193 стадіони, 1 398 спортивних майданчики, 3 151 спортивних споруд, 1 430 спортивних зали, 13 140 волейбольних майданчиків. На початок 1941 року в Україні нараховувалось 14 834 спортсмени масових розрядів та 250 майстрів спорту СРСР [802].

Після звільнення території України від німецьких військ, 1944 року за рішенням ЦК КП(б)У та РНК УРСР від 7 грудня 1943 року, відновив свою діяльність Комітет у справах фізичної культури і

спорту та приймаються Постанови ЦК КП(б)У і РНК УРСР за № 1592 від 20 листопада 1944 року "Про заходи по поліпшенню масової фізкультурної та спортивної роботи в УРСР" та ЦК КП(б)У та РНК УРСР за № 375 від 16 лютого 1945 року "Про військову та фізичну підготовку тих, що вчать в школах, технікумах і вищих учбових закладах УРСР" [804].

У перші післявоєнні роки в Україні відновили свою роботу і станом на 01.01.1946 року працювали 24 обласних комітети, 80 міських комітети, 742 районних комітети у справах фізичної культури і спорту. На післявоєнних теренах України відновлювали свою діяльність і почали діяти 15 216 колективів фізичної культури, відновили заняття 553 496 фізкультурників. 1945 року в Україні проведено 4 893 спортивних заходи, у яких було задіяно 3 699 954 спортсмени, підготовлено 108 951 значківця БГПО, 316 – значківців ГПО другого ступеню, 224 327 – значківців ГПО першого ступеню. Робота із підготовки кадрів, спортсменів розрядників, суддів із різних видів спорту характеризувалась такими показниками: підготовлено громадських інструкторів із різних видів спорту – 23 105 чоловік; спортсменів розрядників – 10 640 чоловік; суддів – 4 927 чоловік. Станом на початок 1946 року в Україні нараховувалось близько 26 750 загальноосвітніх шкіл, в яких діяло понад 5 960 дитячих колективів фізичної культури із загальною кількістю учасників 204 626 чоловік. У навчальних закладах робота із фізичного виховання характеризувалась рядом недоліків, а саме: невиконанням затверджених навчальних програм, заняття із викладачами фізичного виховання щодо підвищення кваліфікації не проводились, бракувало фізкультурних кадрів із спеціальною середньою та вищою освітою [805]. Упродовж 1945-46 років було відновлено і введено в експлуатацію понад 10 440 спортивних споруд, волейбольних, футбольних, баскетбольних майданчиків, стадіонів, тенісних кортів, водних станцій та ін. На потреби фізичної культури і спорту було витрачено 12 785 000 карбованців [805].

Значній інтенсифікації розвитку спортивного руху сприяли Постанови Ради Міністрів СРСР, прийняті 2 липня 1947 року "О поощрении роста спортивно-технических достижений советских спортсменов" та "Об учреждении медалей и жетонов для награждения советских спортсменов за спортивно-технические достижения" [226,234].

Упровадженню фізичного виховання молоді в навчальний

процес профтехучилищ сприяла Постанова Ради Міністрів УРСР від 12 квітня 1947 року "Про фізичне виховання учнів фабрично-заводського учнівства і профтехнічних шкіл", яка зобов'язувала міністерства та відомства УРСР, які мали школи фабрично-заводського учнівства, передбачити в учбових планах заняття із фізичного виховання учнів в обсязі 2 години на тиждень на весь період навчання [450].

Значною для розвитку шкільного фізичного виховання у перші післявоєнні роки була Постанова Ради Міністрів УРСР від 6 березня 1948 року за № 324. Закінчення Великої Вітчизняної Війни, переорієнтація життєдіяльності суспільства на мирну працю і відбудову економічного потенціалу держави обумовили нові тенденції розвитку і підходи до фізичного виховання підростаючого покоління. Здійснено плановий перехід шкіл від військового навчання до фізичного виховання учнів, скасовано військову підготовку юнаків і дівчат 5-7 класів, дівчат 8-10 класів, змінено змістові основи програм допризовної військової підготовки учнів старших класів. З метою підвищення ефективності процесу фізичного виховання у загальноосвітніх школах урядом здійснювалось ряд заходів, які передбачали забезпечення шкіл навчальними програмами, підручниками, використання спортивних споруд і майданчиків за своїм призначенням, проведення заходів щодо пропаганди в засобах масової інформації фізичної культури і спорту. Для поліпшення кадрового забезпечення галузі фахівцями було реорганізовано Вінницьке, Кіровоградське, Маріупольське, Миколаївське педагогічні училища в фізкультурні педагогічні училища з чотирирічним курсом підготовки вчителів фізичної культури для семирічних шкіл. Комітет у справах фізичної культури і спорту направив у розпорядження Міністерства освіти УРСР усіх учителів фізичного виховання із спеціальною фізкультурною педагогічною освітою, які працювали не за фахом, для роботи в школі [447].

Постановою Ради Міністрів УРСР від 22 червня 1949 року "Про фізичне виховання учнів початкових, семирічних і середніх шкіл Української РСР" створено в кожному обласному центрі при дитячих поліклініках кабінети для занять коригувальною гімнастикою з учнями, у яких показники фізичного розвитку не відповідали нормі, діагностувались порушення в роботі опорно-рухового апарату, захворювання хребта. Розвитку масового шкільного спорту сприяло рішення щодо обов'язкового щорічного проведення в кінці кожного

навчального року в усіх школах УРСР традиційних масових спортивних свят, республіканських спартакіад учнів шкіл, педагогічних училищ і студентів педагогічних вузів з легкої атлетики, водного спорту, спортивних ігор, гімнастики, ковзанів, лиж та стрільби [449].

З метою залучення до систематичних занять у спортивних секціях і гуртках учнівської молоді за місцем навчання, Постановою Ради Міністрів УРСР від 29 вересня 1951 року "Про поліпшення стану фізичного виховання і спортивної роботи в вузах і технікумах (середніх спеціальних учбових закладах) Української РСР", запроваджено щорічні літні та зимові спартакіади студентів вузів і учнів технікумів з різних літніх та зимових видів спорту [446].

Початок 50-х років характеризувався активізацією роботи в напрямі залучення до фізкультурного масового руху сільського населення країни. З метою масового розвитку фізичної культури серед сільського населення і підвищення спортивної майстерності сільських фізкультурників, Постановою Ради Міністрів УРСР і Центрального Комітету КП(б)У від 19 серпня 1950 року створено добровільне сільське спортивне товариство колгоспників Української РСР "Колгоспник", яке об'єднало усі колгоспні колективи фізичної культури. Керівництво діяльністю добровільного сільського спортивного товариства було покладено на Комітет у справах фізкультури і спорту при Раді Міністрів УРСР [451].

Залученню широких верств населення країни до занять спортом, насамперед молоді, на початку 50-х років сприяли Постанова і Розпорядження Ради Міністрів УРСР від 6 та 23 червня 1952 року за №№ 2584 та 822-р про затвердження статуту ДТСААФ і про його видання та розповсюдження. Утворення добровільного товариства сприяння армії, авіації і флоту дозволило здійснити розвиток серед членів ДТСААФу масового спорту: лижного, стрілецького, літакового, парашутного, планерного, авіамоделного, радіоаматорського, автомобільного, мотоциклетного, кінного, військово-морського і водного, а також автомобільного та морського моделізму [489].

На початку 50-х років, в Україні нараховувалось 43 185 колективів фізичної культури, в яких перебувало 3 880 766 фізкультурників, що було в три рази більше, ніж на початку 1941 року. У 12 республіканських, 215 обласних, 9 шляхових, 3

басейнових радах добровільних спортивних товариствах займалося понад 852 тисячі фізкультурників. Продовжується робота із підготовки населення до здачі норм БГПО, ГПО, які успішно склало понад 932 448 чоловік. Значна увага приділяється розвитку фізичної культури у навчальних закладах. Так, навчальними загальноосвітніми закладами, дитячими спортивними школами було підготовлено понад 93 тисячі спортсменів масових розрядів, охоплено секційною роботою понад 2 842 010 школярів. У країні функціонує 58 юнацьких спортивних шкіл, у яких займаються близько 15 тисяч спортсменів. У вищих та спеціальних середніх навчальних закладах спортивно-масовою роботою охоплено понад 289 тисяч студентської молоді. Поряд із певними досягненнями у спортивно-масовій роботі була низка недоліків, які полягали у тому, що були відсутніми навчальні програми із фізичного виховання молоді, підпорядкованість викладачів фізичного виховання військкерівникам, які були недостатньо компетентними в питаннях фізичного виховання, недостатня учбово-спортивна база та низька кваліфікація частини викладацького складу, недостатня вимогливість міністерств і відомств до директорів навчальних закладів із організації фізичного виховання у ввірених їм школах, технікумах та вузах [806]. Розвивається матеріально-технічна база фізичної культури і спорту, яка налічувала на 01.01.1951 року близько 57 тисяч спортивних споруд різного призначення, на потреби фізкультурної галузі було витрачено 15,67 мільйонів карбованців у цінах станом на 01.07.1950 року [806].

Постановою ради міністрів УРСР за № 784 від 10 квітня 1953 року Комітет в справах фізкультури і спорту було скасовано, а на його базі було утворено Головне управління з фізичної культури і спорту в складі Міністерства охорони здоров'я УРСР. Наслідком такого рішення стало значне зменшення ефективності роботи із фізичної культури і спорту в країні, причиною якого було те, що МОЗ, вирішуючи свої складні специфічні завдання, не могло якісно розв'язувати проблеми, пов'язані із розвитком фізичної культури і спорту в державі. Постановою ради міністрів УРСР за № 621 від 8 травня 1954 року скасовано постанову від 10 квітня 1953 року і створено державний орган управління – Комітет фізичної культури і спорту при Раді Міністрів УРСР [804] (рис. 1.3.)

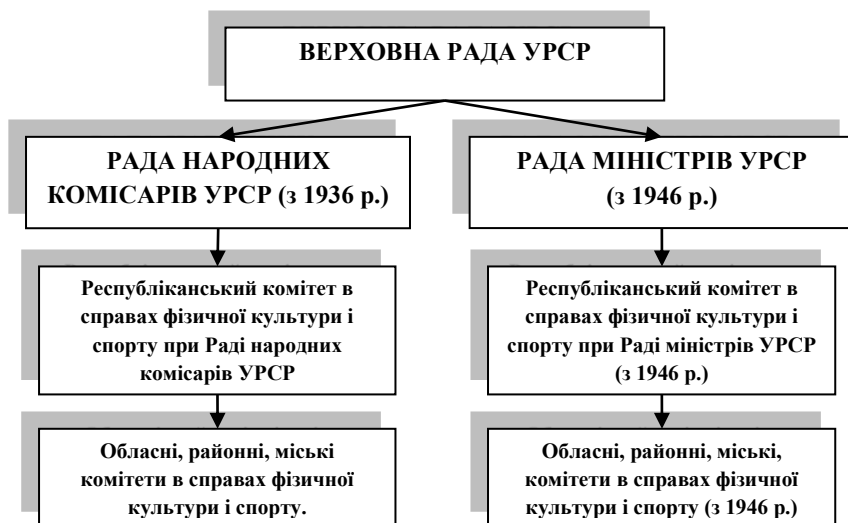

Рис. 1.3. Організація державного управління фізичною культурою і спортом в Україні в період з 1936 по 1959 рр.

Подальший розвиток масового спорту, спорту вищих досягнень у країні вимагав створення відповідних умов для підготовки спортсменів вищої кваліфікації до участі в змаганнях республіканського, союзного, світового рівнів. Одним із державних регулюючих нормативних актів, спрямованих на вирішення цього завдання, було Розпорядження Ради Міністрів УРСР від 28 травня 1956 року за № 422-р.

Це розпорядження передбачало звільнення учасників спартакіади народів СРСР і республіканської спартакіади фізкультурників УРСР, а також керівний тренерсько-викладацький та обслуговуючий персонал від роботи, навчання на період підготовки та участі в цих спартакіадах терміном на 60 днів, із збереженням за учасниками на цей строк середнього місячного заробітку за місцем основної роботи. Це був один із перших кроків уряду щодо соціального захисту спортсменів вищої кваліфікації, тренерського складу, спрямований на створення умов якісної підготовки до виступів збірних команд областей і країни у змаганнях вищого рангу [490]. Станом на 1958 рік в Україні було підготовлено 326 майстрів спорту та 263 428 спортсменів масових розрядів [807].

23 січня 1959 року Постановою Центрального комітету КП України і Ради Міністрів Української РСР "Про керівництво фізичною культурою і спортом в Українській РСР" ліквідовано Комітет по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів УРСР і створено на його основі Союз спортивних товариств і організацій УРСР. Головним завданням Союзу спортивних товариств і організацій УРСР стало вирішення питань із подальшого розвитку фізичної культури і спорту в країні, зміцнення здоров'я населення, підготовки підростаючого покоління до високопродуктивної праці та захисту Батьківщини. Основним функціями новоствореного вищого органу управління фізичною культурою і спорту країни були: перспективне планування фізичної культури і спорту в країні; розробка програмно-методичних матеріалів; планування і проведення змагань республіканського рівня; організація міжнародних спортивних зв'язків; підготовка і розподіл фізкультурних кадрів; керівництво науково-дослідною роботою в галузі фізичної культури і спорту; координація планів виробництва і розподілу спортивного інвентарю та будівництва спортивних споруд.

Наслідком прийняття цього нормативно-правового акту став перехід від управління галуззю державними органами влади до управління нею виборною громадською організацією, із широким залученням до керівництва справами фізичної культури і спорту профспілок та комсомолу, широких мас фізкультурників.

Фінансування фізкультурної, спортивної роботи Союзу спортивних товариств і організацій УРСР, участь у міжнародних змаганнях різного рангу здійснювалось централізовано, шляхом надання Держпланом УРСР та Міністерством фінансів УРСР необхідних асигнувань через республіканський і місцеві бюджети.

Організаційна структура Союзу спортивних товариств і організацій УРСР як вищого керівного органу з питань фізичної культури і спорту передбачала вертикальну, командно-адміністративну, з елементами виборності керівних посад, побудову владних відносин. В областях та районах утворювались відповідно обласні, міські та районі Ради Союзу спортивних товариств і організацій. Для повсякденного керівництва фізкультурною і спортивною роботою в країні республіканська конференція обирала Центральну раду Союзу спортивних товариств і організацій УРСР строком на чотири роки з представників профспілок, комсомолу, спортивних товариств, Радянської армії, міністерств і відомств,

ДТСААФ, спортсменів і тренерів [458].

Введення в дію нового статуту Добровільного сільського спортивного товариства УРСР "Колгоспник" сприяло інтенсифікації процесів розвитку фізкультурно-спортивного масового руху на селі. Новий статут був затверджений Постановою Ради Міністрів УРСР від 7 липня 1960 року "Про затвердження нового Статуту Добровільного сільського спортивного товариства Української РСР "Колгоспник". Зміцненню спортивної матеріально-технічної бази у сільській місцевості сприяло рішення про виділення обласними та районними Радами депутатів трудящих земельних ділянок для будівництва стадіонів і спортивних майданчиків, а також надання фінансової допомоги на їх зведення [435].

Розвитку усіх форм виробничої гімнастики, введенню в практику повсякденної професійної діяльності основ виробничої фізичної культури сприяла Постанова Ради Міністрів УРСР від 19 жовтня 1960 року "Про введення посад інструкторів-методистів з виробничої гімнастики на підприємствах та будовах". Цією постановою було зобов'язано виконавчі державні органи, міністерства і відомства УРСР ввести виробничу гімнастику на підприємствах і будовах, як важливий захід, спрямований на зміцнення здоров'я трудящих, підвищення продуктивності праці та зниження виробничого травматизму. Для організації і проведення занять вводились посади інструкторів-методистів з виробничої гімнастики, оплата праці яких здійснювалась за рахунок коштів, які виділялись на охорону праці [440].

Постановою Ради Міністрів Української РСР від 24 лютого 1962 року за № 181 "Про скасування допризовної військової підготовки учнів середніх шкіл та середніх спеціальних учбових закладів" скасовано з 1962/63 навчального року заняття із допризовної військової підготовки учнів загальноосвітніх шкіл та учбових навчальних закладів. Учбові години, призначені для проведення допризовної військової підготовки, спрямовано на проведення занять із фізичного виховання учнів [436].

Значну відповідальність у справі організації і контролю за процесом фізичного виховання учнівської молоді, студентства, учнів професійно-технічних училищ було покладено на Міністерство освіти УРСР, Державний комітет ради міністрів УРСР по професійно-технічній освіті, Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти. Положення, які регламентували діяльність вище згаданих державних

інституцій, передбачали організацію та проведення ними, разом із заінтересованими міністерствами і відомствами УРСР, республіканських шкільних спортивних змагань, туристичних зльотів, олімпіад, організацію спортивних таборів, профілакторіїв, організацію роботи із військово-патріотичного виховання учнівської і студентської молоді, розвитку фізичної культури і спорту в навчальних закладах систем відповідних комітетів та міністерств [436,438,439].

Розв'язання питань щодо розвитку фізичної культури і спорту входило в компетенцію обласних Рад депутатів трудящих Української РСР, районних Рад депутатів та міських, районних у містах, сільських і селищних Рад депутатів трудящих Української РСР [193,194, 195,196]. У галузі фізичної культури і спорту обласні, районні, міські, районні в містах, сільські та селищні Ради здійснювали в межах їх територіальних повноважень загальне керівництво справами фізичної культури і спорту, організацію проведення спортивних заходів у межах територіально-адміністративних утворень; затверджували плани розміщення на їх території спортивних споруд, будівель незалежно від їх підпорядкованості; вживали заходів для розвитку зон масового відпочинку, їх оснащення і благоустрою, здійснювали контроль за використанням цих зон.

Станом на 1965 рік в Україні функціонувало понад 40 тисяч колективів фізичної культури і нараховувалось близько 10 918 787 фізкультурників, успішно здали нормативи ГПО різних ступенів понад 1 579 384 чоловіки, отримали звання майстрів спорту 1 025 спортсменів, підготовлено 883 774 спортсмени масових розрядів. Спортивно технічна база нараховувала понад 123 587 фізкультурних споруд, майданчиків тощо [808].

Постановою ЦККПУ і РМ України від 14 жовтня 1966 року "Про заходи по дальшому розвитку фізичної культури і спорту в Українській РСР" зобов'язано виконками обласних, міських і районних Рад депутатів трудящих вводити в дію спортивні споруди в мікрорайонах і жилих масивах разом із введенням в експлуатацію житлових будинків, а школи, училища і технікуми-новобудови здавати в експлуатацію з передбаченими для них спортивними спорудами. Такі заходи сприяли значному розвитку самодіяльного спортивного руху, охопленню значних верств населення заняттями фізичними вправами за місцем проживання, налагодженню роботи із фізичного виховання молоді при ЖЕКах, організації здоров'я

зберігаючого дозвілля молоді. Значним для розвитку матеріально-технічної спортивної бази на селі було рішення щодо забезпечення будівництва в колгоспах, радгоспах, райцентрах комплексних спортивних споруд, а будівництво сільських клубів здійснювати із спортивними залами та майданчиками [460].

Розвитку спортивно-масової роботи з дітьми за місцем проживання сприяла Постанова Ради Міністрів УРСР від 18 серпня 1971 року "Про відрахування на виховну і фізкультурно-масову роботу з дітьми в домоуправліннях", яка передбачала здійснення відрахувань на виховну і фізкультурно-масову роботу з дітьми і підлітками за місцем проживання в розмірі 2 процентів доходів житлово-експлуатаційних контор і домоуправлінь. Також у штатні розписи домоуправлінь і ЖЕКів було введено посади педагога-вихователя та інструктора з фізичної культури [441].

Зміни організаційно-управлінської структури фізичної культури і спорту відбулись 1968 року із прийняттям Постанови ЦККП України та Ради Міністрів УРСР "Про поліпшення керівництва фізичною культурою і спортом в Українській РСР". На базі Ради Союзу спортивних товариств і організації УРСР було створено союзно-республіканський Комітет по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів УРСР. В областях, містах і районах створено відповідні комітети з фізичної культури і спорту при виконкомах обласних, міських, районних Рад депутатів трудящих [456]. Відновлення діяльності Комітету по фізичній культурі і спорту було обумовлене необхідністю покращення роботи галузі і неспроможністю Ради Союзу спортивних товариств через недостатні правові повноваження як громадської організації вирішувати завдання щодо розвитку галузі.

Постановою Ради Міністрів УРСР від 24 грудня 1969 року за № 681 затверджено Положення Комітету по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів Української РСР як вищого керівного органу галузі. Комітет по фізичній культурі і спорту підпорядковувався в своїй діяльності Раді Міністрів УРСР та Комітету по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів СРСР. Загальне керівництво розвитком фізичної культури і спорту здійснювалось через комітети по фізичній культурі і спорту при виконкомах обласних, Київської і Севастопольської міських Рад депутатів трудящих та підпорядкованих їм організаціях, установах, підприємствах і учбовим закладах республіканського

підпорядкування [442].

Головними завданнями Комітету були розробка та здійснення науково обґрунтованої системи фізичного виховання населення, підготовка спортсменів вищої кваліфікації, широке залучення громадян до занять фізичною культурою і спортом, розвиток матеріально-технічної бази, організація і проведення наукових досліджень, спортивних заходів республіканського значення, координація планів виробництва та розподілу спортивного інвентарю та устаткування і будівництва спортивних споруд.

У положенні про Комітет по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів УРСР законодавчо закріплено право і обов'язок Комітету щодо здійснення заходів контролю, стосовно правильного застосування на той час діючого законодавства в сфері фізичної культури і спорту в організаціях, установах, на підприємствах і в учбових закладах системи Комітету. Комітет по фізичній культурі і спорту узагальнював практику застосування законодавства з питань, що належали до його підпорядкування, розробляв пропозиції з його удосконалення і виносив їх на розгляд Ради Міністрів УРСР.

Розвиток спорту вищих досягнень в країні обумовив необхідність покладення на Комітет обов'язків щодо ведення обліку роботи в галузі фізичної культури і спорту, затвердження республіканських рекордів і досягнень з видів спорту, подання в Комітет по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів СРСР відповідної документації для затвердження всесоюзних рекордів, встановлених спортсменами республік та присвоєння їм всесоюзних спортивних звань, а також підготовки документації для подання в міжнародні спортивні об'єднання для затвердження світових та європейських рекордів; здійснення зв'язків з зарубіжними країнами з питань фізичної культури і спорту, організації і проведення на території республіки міжнародних спортивних змагань.

Комітету надано право одержувати від міністерств і відомств, громадських організацій, установ, учбових закладів встановлену статистичну звітність з питань фізичної культури і спорту, здійснювати контроль за станом фізкультурної і спортивної роботи в системі міністерств і відомств УРСР, у спортивних організаціях, незалежно від їх відомчої підпорядкованості.

Загальне повсякденне керівництво роботою комітету по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів УРСР здійснював Голова Комітету та його заступники, які призначались Радою

Міністрів УРСР. У Комітеті по фізичній культурі і спорту при РМ УРСР утворювалась колегія у складі Голови Комітету, заступників Голови Комітету за посадою та інших керівних працівників Комітету. До складу колегії також входили секретар Укрпрофради, секретар ЦК ЛКСМУ, заступник Міністра освіти, заступник Міністра вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, заступник Командуючого військами Червонопрапорного Київського військового округу, Голова Державного Комітету Ради Міністрів УРСР по професійно-технічній освіті, заступник Голови Українського республіканського Комітету ДТСААФ СРСР.

Для розгляду основних проблем розвитку фізичної культури і спорту при Комітеті по фізичній культурі і спорту створено наукову раду з вчених, висококваліфікованих спеціалістів, представників наукових установ та інших організацій. Шляхи подальшого розвитку фізичної культури і спорту, поліпшення роботи Комітету по фізичній культурі і спорту були визначені в ряді нормативних документів [447] і згідно з планом розвитку фізичної культури і спорту передбачалось до 1975 року довести загальну кількість фізкультурників до 10 479 767 осіб, молоді, яка займається у секціях за видами спорту – 11 561 606 осіб; підготувати 1 899 майстрів спорту, 25 217 кандидатів у майстри спорту та першорозрядників, 2 371 205 спортсменів масових розрядів, 2 147 595 значківців ГПО; ввести в експлуатацію 86 стадіонів на 1500 місць, 855 спортивних залів, 29 басейнів [810].

1972 року Постановою ЦККП України та Ради Міністрів УРСР "Про введення нового всесоюзного фізкультурного комплексу "Готовий до праці і оборони СРСР" (ГПО) введено в дію новий всесоюзний фізкультурний комплекс ГПО. Новий комплекс містив осучаснені нормативні вимоги щодо фізичної підготовленості різних верств населення з урахуванням їх віку та статі. Комплекс ГПО був впроваджений у повсякденну навчальну діяльність усіх типів навчальних закладів країни, фізкультурні організації та установи, фізкультурні колективи виробничих підприємств, колгоспів та радгоспів з метою обов'язкового складання тестових випробувань із фізичної підготовки. Розгорталась робота щодо масової підготовки значківців комплексу ГПО, було затверджено три перехідних Червоних Прапори Ради Міністрів УРСР для щорічного нагородження областей та міст Києва і Севастополя, міст обласного підпорядкування і сільських районів, які добились найкращих показників у підготовці значківців комплексу. Загалом нові

нормативні вимоги комплексу ГПО до фізичної підготовленості населення країни сприяли активізації спортивно-масового руху, підвищенню мотивації до занять фізичними вправами, зростанню рівня фізичної підготовленості учнівської молоді, студентів, допризовників [458].

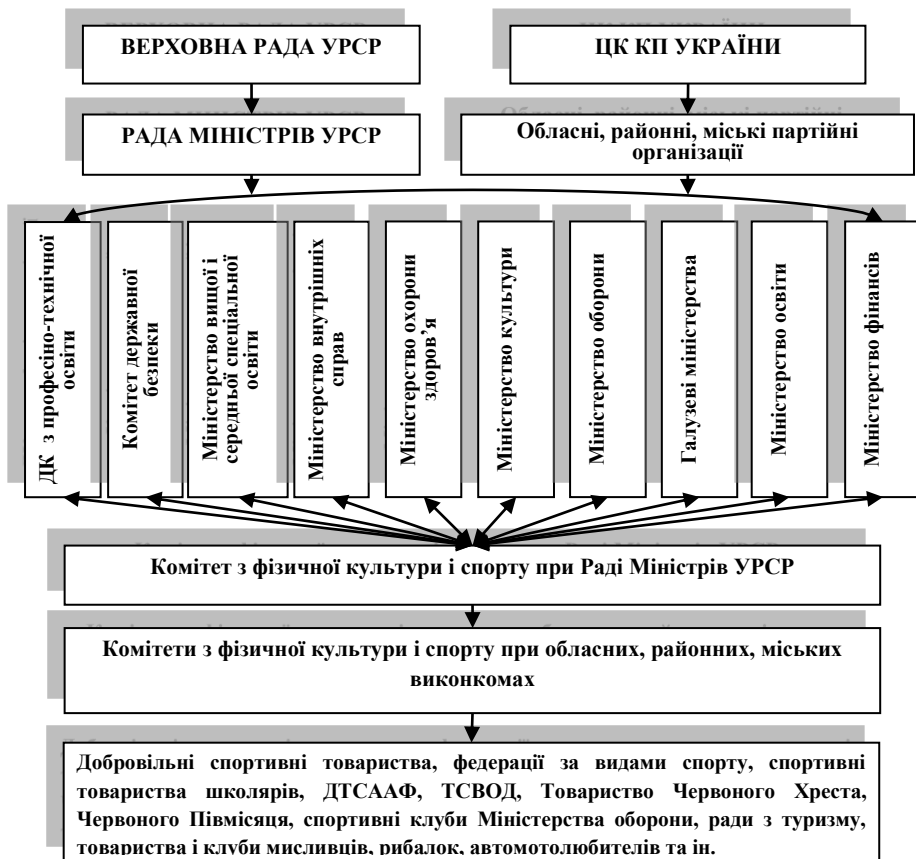

Рис. 1.4. Органи державної влади з управління фізичною культурою і спортом в Україні станом на 1979 рік

Удосконалення управлінських основ фізичною культурою і спортом у 70-х роках ХХ сторіччя в Україні відбувалось шляхом

введення в дію положень про комітети по фізичній культурі і спорту при виконавчих комітетах районних, міських та районних в місті Рад депутатів трудящих [443]. Прийняті положення регламентували діяльність комітетів по фізичній культурі і спорту в межах територіально-адміністративних утворень України, конкретизували сферу владних повноважень, визначили структуру виконання прийнятих рішень у галузі фізичної культури і спорту в районах та містах країни.

Необхідність подальшого розвитку спорту вищих досягнень в країні, підготовки спортсменів найвищої кваліфікації до виступів на міжнародній спортивній арені вимагала створення відповідної матеріально-технічної бази, науково обґрунтованих, інноваційних підходів до побудови навчально-тренувального процесу, розробки передових технологій підготовки спортсменів країни до участі у змаганнях світового рівня. Для розв'язання вищеозначених проблем Постановою та Розпорядженням Ради Міністрів УРСР у 1974-75 роках була організована олімпійська учбово-спортивна база та республіканський науково-методичний кабінет по фізичній культурі і спорту при Комітеті по справам фізичної культури і спорту [445,491]. На XXI Олімпійських іграх, які відбулись в червні 1976 року, українські спортсмени в складі збірної СРСР із 281 завойованих медалей здобули 71 олімпійську нагороду, що було найбільшим внеском в скарбницю збірної [234].

Конституція Української РСР, прийнята на позачерговій сьомій сесії Верховної Ради дев'ятого скликання 20 квітня 1978 року, визначала у ст. 24 обов'язок держави щодо сприяння розвитку масової фізичної культури і спорту. Вперше була введена норма закону прямої дії, яка гарантувала право громадян України на відпочинок, яке забезпечувалось, зокрема розширенням мережі культурно-освітніх, оздоровчих закладів, розвитком масового спорту, фізичної культури і туризму, створенням сприятливих можливостей для відпочинку за місцем проживання та інших умов раціонального використання вільного часу [239].

Важливою для подальшого розвитку масовості фізичної культури і спорту в Україні була Постанова ЦККПУ і Ради Міністрів УРСР прийнята 16 жовтня 1981 року "Про дальше піднесення масовості фізичної культури і спорту в Українській РСР". У постанові було зазначено про те, що з боку державних органів, міністерств та відомств, спортивних організацій не вживаються заходи щодо

впровадження фізичної культури у повсякденний побут людей, неефективно використовується наявна матеріально-технічна база, а фізична підготовленість значної частини населення не відповідає нормативним вимогам. У цій постанові було вперше відзначено те, що народне господарство зазнає значних втрат від хвороб робітників і службовців, часто пов'язаних з їх слабким фізичним загартуванням. Зміщення державного пріоритету із спорту вищих досягнень на масовий, аматорський спорт, розвиток оздоровчого напрямку фізичної культури полягав у тому, що: "комітети по фізичній культурі і спорту і ради добровільних спортивних товариств на шкоду масовому розвитку фізичної культури і спорту серед населення проводять невиправдано велике число всесоюзних, республіканських і обласних змагань та зборів, на що витрачаються величезні кошти і значна кількість людей відривається від роботи та навчання" [457, с.3].

Починаючи із 1982 року, в УРСР вводяться в проекти державних планів, за поданням Комітету по фізичній культурі, основні показники розвитку фізичної культури і спорту, а результати їх виконання висвітлюються у державній статистичній звітності.

Пріоритетними формами роботи визнаються заняття фізичними вправами безпосередньо на підприємствах, у колгоспах, установах, учбових закладах і за місцем проживання, пропонується залучати населення, молодь до занять у секціях ГПО, загальної фізичної підготовки, груп здоров'я, туристських походах. На підприємствах широко впроваджується виробнича гімнастика, як один із засобів підвищення ефективності виробництва, зміцнення трудової дисципліни і профілактики професійних захворювань. З широким залученням громадськості, батьків, школи, підвищенням відповідальності партійних органів, комсомолу, постулюються заклики щодо боротьби із курінням, пияцтвом та іншими шкідливими звичками та нахилами.

Рішення, прийняті у цій постанові, зобов'язували до обов'язкового проведення в усіх загальноосвітніх, дошкільних закладах ранкової гімнастики до занять, фізкультпауз, рухливих і спортивних ігор на перервах, регулярних занять у групах подовженого дня, залучення дітей до секційних занять по видах спорту, організації змагань, систематичного проведення "Днів здоров'я". Передбачався перехід на проведення уроків фізичної культури в 1-3 класах вчителями фізичного виховання із спеціальною освітою.

З метою раціонального використання матеріально-технічної спортивної бази, незалежно від відомчої приналежності, передбачалось виділення щоденно до половини робочого часу стадіонів, спортивних залів, басейнів та інших споруд для фізкультурних занять з населенням.

У Постанові визнано доцільним встановлення почесного звання "Заслужений працівник фізичної культури Української РСР", яке згодом було затверджено Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 2 грудня 1981 року [567].

Здійснюється ряд важливих заходів щодо поліпшення лікарського контролю за станом здоров'я фізкультурників і спортсменів, розширення мережі лікарсько-фізкультурних диспансерів, організовується підготовка спортивних лікарів.

Трансформація структурної побудови органів державного управління фізичною культурою і спортом відбулась наприкінці 80-х років ХХ століття внаслідок прийняття Постанови ЦК КПУ і РМ України та Указу Президії Верховної Ради Української РСР "Про перетворення Комітету по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів УРСР у Державний комітет УРСР по фізичній культурі і спорту" [678]. Постановою РМ Української РСР від 4 січня 1987 року затверджено Положення про Державний Комітет УРСР по фізичній культурі і спорту [444,679]. Керівництво галуззю Держкомспорт УРСР здійснював через комітети по фізичній культурі і спорту при виконкомах обласних, районних, міських Рад народних депутатів, скеровував роботу із фізичної культури і спорту на підприємствах, організаціях, навчальних закладах. Новими функціями Держкомспорту УРСР були визначення потреби населення в послугах фізкультурно-оздоровчих організацій, розробка і наукове обґрунтування нормативів забезпечення населення послугами фізкультурного характеру, впровадження нових видів послуг. Цим положенням вперше вищому органу управління фізичною культурою і спортом в Україні надано право створювати, реорганізовувати, ліквідувати підприємства, установи та організації республіканського підпорядкування, затверджувати статuti цих підприємств, проводити спортивні лотереї. Посилено контролюючу функцію, яка полягала у праві перевірки роботи міністерств та відомств УРСР, об'єднань, підприємств, установ і організації незалежно від їх відомчої підпорядкованості, з питань компетенції комітету.

Проголошена червневим 1987 року Пленумом ЦК КПРС,

перебудова управління економікою СРСР обумовила подальші пертурбації управлінської структури фізичної культури і спортом, з метою ефективного поєднання нових методів господарювання й прогресивних структур управління. Економічні трансформації в країні створили передумови до розширення сектору надання платних фізкультурно-оздоровчих послуг населенню з боку спортивних організацій. Одним із основних завдань Держкомітету УРСР було вжиття заходів, спрямованих на зростання частки платних фізкультурно-оздоровчих послуг різним верствам населення, вирішення якого розглядалось через призму формування альтернативних джерел покриття видатків галузі.

Постановою було передбачено створення дволанкової або триланкової системи управління, яка передбачала: Державний комітет УРСР по фізичній культурі і спорту – установа, підприємство, учбовий заклад; Державний комітет УРСР по фізичній культурі і спорту – комітет по фізичній культурі і спорту виконкому обласної, Київської, Севастопольської міської Ради народних депутатів – комітет по фізичній культурі і спорту виконкому міської, районної Ради народних депутатів – установа, підприємство. Були здійснені заходи зі скорочення чисельності працівників центрального апарату та впроваджена нова структура центрального апарату Держкомспорту УРСР: управління фізичного виховання населення, управління кадрів, науки і учбових закладів; управління спортивних резервів і планування спортивних заходів, управління масових видів спорту, управління легкої атлетики, водних і прикладних видів спорту, управління спортивних ігор і футболу, відділ зимових видів спорту; управління будівництва і експлуатації спортивних споруд, планово-фінансове управління, управління справами [681].

Постановою РМ Української РСР, прийнятою 13 вересня 1990 року, ліквідовано Держкомспорт УРСР та утворено на його основі Державний комітет УРСР у справах молоді, фізичної культури і спорту [680,683].

На щойно створений комітет було покладено виконання нових, специфічних функцій і завдань, які сполучали напрями роботи з розвитку фізкультурної галузі і розвитку молодіжного руху. Таке суміщення непритаманних виконавчим органам державного управління фізичною культурою і спортом обов'язків значно вплинуло на якість роботи із розвитку фізичної культури і спорту в наступні роки.

У черговий раз, упродовж трьох років, було змінено організаційну структуру центрального апарату і, відповідно, органів управління на місцях. Новий комітет складався з головного управління у справах молоді, головного управління фізичної культури, головного управління по спорту, управління організаційно-масової роботи, фінансово-економічного управління, управління міжнародних і зовнішньоекономічних зв'язків, управління інформації та соціологічних досліджень, управління кадрів, науки та навчальних закладів, управління справами (рис. 1.5.).

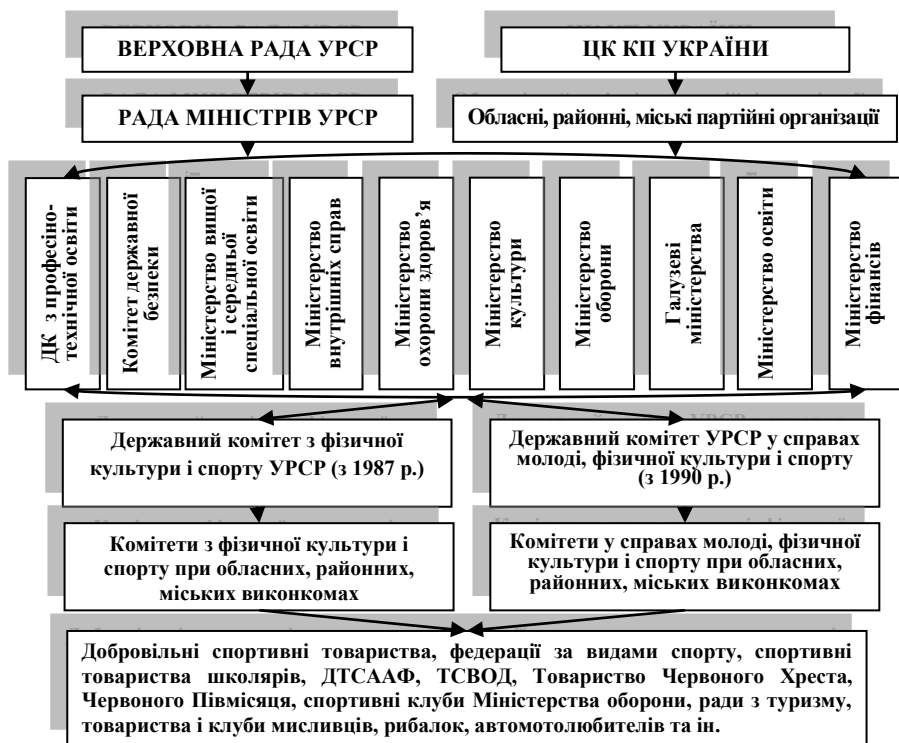

Рис. 1.5. Організація державного управління фізичною культурою і спортом в Україні в період з 1987-1990 рр.

За час перебування України в складі СРСР відбувались неодноразові зміни структури галузевого державного управління фізичною культурою і спортом. Протягом 72 років управлінська

організація фізичної культури і спорту в державі перетерплювала 11 докорінних змін, відповідно тягнувши за собою структурні перебудови управлінського механізму фізичною культурою і спортом на рівні держави і її територіально-адміністративних одиниць, поліваріантні суміщення функціонально-організаційних аспектів у різних державно-владних утвореннях, наділених компетенцією в галузі управління фізичною культурою і спортом. Еволюційний шлях радянських державних органів управління фізичною культурою і спортом характеризується удосконаленням управлінської системи галузі, а також функціональної взаємодії між її окремими ланками в межах командно-адміністративної моделі побудови державно-владних відносин, ускладненням соціально значущих завдань із зростанням і розвитком фізкультурної галузі держави.

Нормативно-правові основи регулювання управлінської діяльності та державні органи управління сфери фізичної культури і спорту пройшли декілька етапів у своєму генезисі із відмінними, притаманними їм рисами [73].

Перший етап, кінець XIX – початок XX сторіччя, ознаменований утворенням на теренах України губерніальних військово-спортивних комітетів у складі першого, самостійного державного органу управління фізичною культурою і спортом Російської імперії – "Канцелярії головспостерігаючого за фізичним розвитком народонаселення Росії". У практику освітнього процесу вводяться обов'язкові заняття фізичними вправами, що утворили новий предмет, так звану "Військову гімнастику". Фізичне виховання учнівської молоді спрямоване на задоволення потреб держави щодо підготовки майбутніх вояків для служби у лавах царської армії, формуванні у них відповідних ідеолого-патріотичних переконань. Заняття спортом, участь у змаганнях доступні тільки привілейованим верствам суспільства. Відбувається зародження спортивного руху, що знаходить свій вираз в утворенні перших спортивних клубів, гімнастичних, атлетичних товариств, олімпійського комітету Росії.

Другий етап зумовлений подіями 1917 року – утворенням Української Народної Республіки, зародженням паростків надії щодо самостійності і незалежності Української держави, напруженої боротьби за її соборність та встановлення демократичних форм правління. У період 1917-1920 років в умовах складної зовнішньої та внутрішньої політичної ситуації проходять процеси, спрямовані на державотворення Української самостійності, розбудови інститутів державної влади, правове

регулювання владно-управлінських відносин різноманітних сфер суспільного життя країни. У складний час для України приймаються закони, зорієнтовані на становлення і розвиток освітньої галузі, які законодавчо закріплюють обов'язкове проведення занять фізичними вправами із учнівською молоддю в навчальних закладах. Грандіозним планам щодо відродження самобутніх традицій фізичного виховання, форм і засобів формування національної фізичної культури не призначено було втілитися. Перемога більшовиків, утвердження радянської влади на більшій території України обумовили подальший напрямок розвитку фізичної культури і спорту, організації державного управління галуззю.

Третій етап – це етап становлення і розвитку радянської системи управління, обумовлений класовою боротьбою із "буржуазною" спадщиною в галузі фізичної культури і спорту, обґрунтуванням і доведенням переваг соціалістичної системи фізичного виховання, формуванням полінаціональної фізичної культури народів СРСР, побудованої на ідеях марксизму-ленінізму, жорстким придушенням тенденцій розвитку фізичної культури і спорту на основі національних, етнічних засадах. Створена система фізичного виховання широко використовується для ідеологічного виховання молоді, підготовки її до захисту цінностей соціалістичного суспільства. Поряд із тим, в цей період відбувається масове залучення до занять фізичними вправами різних верств населення, набирає масовості спортивний рух, лікарсько-педагогічний контроль за процесом фізичного виховання міцно входить у повсякденну життєдіяльність навчальних закладів. Відбувається докорінна зміна побудови системи фізичного виховання на основі виробничого принципу, організації секційних занять за видами спорту. Зростає і зміцнюється спортивна матеріально-технічна база, впроваджуються форми фізичного виховання учнівства за місцем проживання, широко запроваджується гімнастика на виробництві, створюються умови для розвитку фізкультурного руху на селі. Важко недооцінити успіхи радянської системи фізичної культури і спорту на міжнародній спортивній арені, в справі підготовки спортсменів масових спортивних розрядів, значківців комплексу ГПО. Бурхливо розвиваються і удосконалюються нормативно-правові, наукові, організаційні основи галузі.

Криза радянської системи обумовила розпад Союзу РСР і проголошення Верховною Радою УРСР 24 серпня 1991 року незалежної, демократичної держави – України, що і обумовило подальші шляхи розвитку галузі фізичної культури і спорту.

1.2. Нормативно-правові засади функціонування галузі "Фізична культура і спорт".

24 серпня Верховна Рада УРСР проголосила незалежність України [427], а референдум, проведений 1 грудня 1991 року, підтвердив непохитну волю виборців щодо створення власної держави [147]. Розпочинається розбудова державних інституцій, організація виконавчої влади в центрі та створення дієвої вертикалі на місцях. З боку прогресивних сил суспільства прикладаються чималі зусилля в створенні національної моделі державної влади та її організаційних структур. Вирішення цих важливих завдань, було можливе лише через створення дієвої, відповідної до сучасних зовнішніх та внутрішніх соціально-політичних умов, нормативно-правової бази державного управління країни. Не стала виключенням і галузь фізичної культури й спорту. Успадкувавши всі здобутки радянської системи фізичної культури й спорту, з позитивними й негативними її сторонами, нова незалежна держава потребувала докорінної перебудови і адаптації правових основ галузі до реалій сьогодення з метою підвищення ефективності її діяльності, утворення підвалин розвитку фізичної культури й спорту на вікових традиціях українського народу.

Як відомо, право – це система загальнообов'язкових, формально визначених соціальних норм, які обумовлені економічними, духовними, політичними обставинами, що склалися в країні, які уособлюють волю суспільства, видаються та санкціонуються державою у формалізованих формах, а їхнє порушення передбачає застосування державного примусу [520]. Безумовно, важливе значення фізичної культури й спорту для сучасного українського суспільства, держави, особистості підтверджується низкою прийнятих за часи незалежності нормативно-правових актів, які утворили правову основу діяльності галузі. Подальше удосконалення галузевих нормативно-правових основ багато в чому залежить від правильного розуміння предмету правового регулювання, а саме різноманітних суспільних відносин, які виникають між суб'єктами сфери фізичної культури і спорту. У зв'язку з цим галузь розглядається як система, що здійснює свою діяльність через окремих суб'єктів, які характеризуються різними змістовими, функціональними, діяльними характеристиками, типізація яких, в свою чергу, дозволяє визначити адекватність вибору певних правових засобів для вирішення суб'єктами функціональних

завдань.

Прийнята 28 липня 1996 року Конституція України, у статтях 16, 49 визначає обов'язок держави щодо збереження генофонду українського народу, розвитку фізичної культури й спорту в країні, охорони здоров'я особистості [262]. В основному законі держави фізична культура і спорт віднесені законодавцем до другого розділу, в якому визначаються права, свободи та обов'язки людини і громадянина. На думку багатьох учених [3,11,52,176,273,284,478,561], найважливішим завданням галузі є збереження і зміцнення здоров'я індивіда, збереження генофонду нації, яке реалізується переважно через комплекс заходів, передбачених в системі фізичного виховання різних верств населення. У цьому контексті конституційно закріплене право людини на охорону здоров'я може реалізовуватись не тільки через надання якісної медичної допомоги лікувальними установами, але й через реалізацію кожним членом суспільства свого права на підвищення рівня особистої фізичної культури впродовж усього життя. Саме створення гідних і достатніх умов для перманентного фізичного удосконалення індивіда з метою підтримання високого рівня здоров'я є одним із головних завдань держави з розвитку фізичної культури і спорту в країні.

Конституційне право утворює підґрунтя, формулює основоположні принципи для інших галузей права, які деталізують і конкретизують приписи конституційно-правових норм [262].

Конкретизація і деталізація приписів конституційно-правових норм у сфері фізичної культури і спорту в Україні здійснюється через галузевий закон "Про фізичну культуру і спорт" [685], нормативно-правові норми інших галузей права.

Прийняття 24 грудня 1993 року Верховною Радою Закону України "Про фізичну культуру і спорт" [685] ознаменувало початок становлення галузевих основ функціонування сфери фізичної культури і спорту. Законом врегульовано правові, соціальні, економічні і організаційні засади фізичної культури і спорту в Україні. Як зазначають фахівці галузі [301,376,470,499], удосконалення механізмів правового регулювання сфери фізичної культури й спорту можливе лише при наявності достатньо розробленого і структурованого понятійно-категоріального апарату. Більш чітка і суворе регламентація дефініцій вихідних понять і категорій унеможливує їх невірне тлумачення, спрощує обговорення та розуміння складних проблем галузі, дозволяє

проникнути в їх сутність. Серед науковців упродовж багатьох років триває наукова дискусія щодо змістоутворюючих ознак основоположних категорій галузі: "фізична культура", "спорт". Так, у відповідності до Закону України "Про фізичну культуру і спорт", фізична культура – це "складова частина загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості" [685]. У проєкті Закону України про внесення змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт" (нова редакція) [755] наведено дещо розширене тлумачення цієї категорії, за яким, фізична культура – це "частина загальної культури, сукупність духовних та матеріальних цінностей, що створюються суспільством та впроваджуються через фізичне виховання і масовий спорт для гармонійного розвитку особистості, формування здорового способу життя, зміцнення здоров'я громадян, підготовки до високопродуктивної праці, захисту Батьківщини, забезпечення творчого довголіття, організації змістового дозвілля, запобігання антигромадянським проявам" [755]. На сьогодні існують десятки визначень цього ключового поняття, які різняться між собою за змістом та підходами щодо його утворення. Як відомо, процедура утворення понятійної конструкції полягає у визначенні її змісту та обсягу, а також умов або понять (діфінієнсем), за допомогою яких конструється діфінієндум, і який складається з родового та видового (допоміжного) понять [502]. Аналіз наукової літератури свідчить, що історично склалось декілька підходів до визначення поняття "фізична культура". Як свідчать дані літературних джерел [233,234,374,376,558,561], фізична культура розглядається з позицій значущості для суспільства за тими функціями, які нею виконуються, і відповідно, ці ознаки розглядають як змістоутворюючі, родові (основні) та видові (допоміжні). Так, в більшості визначень знаходимо наступні функціонально-аспектні діфінієнсуми категорії "фізична культура": **педагогічний аспект** полягає в спрямованості фізичної культури через процес фізичного виховання на отримання освіти, сприяння гармонійному фізичному розвитку, виховання необхідних фізичних, морально-вольових, інтелектуальних якостей, запобігання антигромадянським проявам, формування основ здорового способу життя, підготовки до високопродуктивної праці, захисту Батьківщини, виконання соціальних обов'язків; **діяльнісний аспект** ґрунтується на значенні фізичної культури як засобу

організації дозвілля різних верств населення, активного відпочинку; **ціннісно-результативний аспект** фізичної культури полягає в створенні матеріальних та духовних цінностей, яка сама є результатом людської діяльності, також є елемент творчості у створенні специфічних засобів, методів фізичного удосконалення людини; **культурологічний аспект** полягає в тому, що фізична культура розглядається як складова загальної культури людства, суспільства, окремих видів культури. Розуміння фізичної культури з таких позицій не дає повного, вичерпного розуміння цієї категорії, як феномену людського й суспільного буття, і вимагає уточнення з точки зору особистого, правового, галузевого аспектів.

Як видно із деяких наукових праць [52,375,520,554,558,561], одна із родових ознак категорії "фізична культура" знаходиться в площині ціннісно-результативного, педагогічного та діяльнісного аспектів, яка є інтегруючою і визначальною метою – формування фізичної культури особистості. Так, на думку науковців [52,176,233], фізична культура особистості – це соціально-детермінована сфера загальної культури людини, яка являє собою якісний, системний, динамічний стан, який характеризується рівнем спеціальної освіченості, фізичної досконалості, мотиваційно-ціннісних орієнтацій та соціально-духовних цінностей, які були набуті в результаті виховання та інтегровані у фізкультурно-спортивній діяльності, культурі способу життя, духовності та психофізичному здоров'ї. Фізична культура особистості – поняття ємне, яке структурно складається із ряду взаємодоповнюючих та пов'язаних між собою елементів (компонентів), до яких, на думку деяких дослідників, входять: операційний, мотиваційно-ціннісний, практико-діяльний компоненти [520]; знання та інтелектуальні здібності, фізична досконалість, мотиваційно-ціннісні орієнтації, соціально-духовні цінності, фізкультурно-спортивна діяльність [558]; мотиваційний, пізнавальний, поведінковий [375]. Порівняльний аналіз свідчить, що різні автори, хоча і по-різному, підходять до визначення назв структурних елементів та їх змістового наповнення, включають до складу компонентів: фонд рухових умінь та навичок, фізичний розвиток та соматичне здоров'я, фізичну підготовленість, мотиви, знання, інтереси, фізичне самовдосконалення, діяльність у різних соціальних сферах. Таким чином, одним із родових діфінієнсів, який утворює понятійну конструкцію категорії "фізична культура" можна вважати узагальнену цільову спрямованість фізичної культури

на формування особистої фізичної культури індивіда.

Важливою для розуміння сутності поняття "фізична культура" є його правова природа, яку ми розглянемо, виходячи із положень Конституції України, визначених у ст. 49 та інших галузей права. Як відомо, права людини – це її певні можливості, необхідні для існування та розвитку в конкретно історичних умовах, які об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства і мають бути загальними та рівними для всіх людей [462]. У Законі України "Про фізичну культуру і спорт" [685] визначено зміст прав громадян у галузі фізичної культури і спорту, до основних законодавець відносить: право на заняття фізичною культурою і спортом незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, віросповідання, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин; держава надає необхідну допомогу, пільги та гарантії окремим категоріям громадян, в тому числі інвалідам, для реалізації ними своїх прав у сфері фізичної культури і спорту; забезпечує пріоритетний розвиток фізичної культури і спорту на селі, створює необхідні умови для занять фізичною культурою і спортом сільських працівників і членів їх сімей; гарантує надання в порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України, безкоштовних та пільгових фізкультурно-оздоровчих послуг дітям, дітям з багатодітних та малозабезпечених сімей, дітям-інвалідам; надає безкоштовні та пільгові фізкультурно-оздоровчі послуги дітям дошкільного віку, учням загальноосвітніх та професійних навчально-виховних закладів, ветеранам війни і особам, прирівняним до них, а також встановлює пільги при наданні таких послуг іншим категоріям громадян; створює умови для правового захисту інтересів громадян у сфері фізичної культури і спорту, розвиває фізкультурно-спортивну індустрію та інфраструктуру, заохочує прагнення громадян зміцнювати своє здоров'я, вести здоровий спосіб життя. У ст. 3 проекту ЗУ "Про фізичну культуру і спорт" (нова редакція) [755] здійснено дещо інший підхід до визначення основних прав і свобод людини в сфері фізичної культури, проведено більш чітке відмежування обов'язків держави, владних повноважень органів влади в сфері фізичної культури та особистих прав фізичної особи. Законодавцем визначено особисті немайнові права фізичної особи в сфері фізичної культури і спорту, які забезпечують її соціальне буття і до яких віднесено: вільний вибір для занять виду (видів) спорту та фізкультурно-спортивних послуг;

добровільність занять фізичною культурою і спортом; здійснення аматорської та професійної діяльності на індивідуальній чи колективній основі; створення закладів фізичної культури і спорту; об'єднання у громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості; здобуття спеціальної освіти і фахову професійну діяльність. Діючий галузевий закон визначає право фізичної особи на заняття фізичною культурою і спортом, ґрунтуючись на засадах рівності, людиноцентризму, гуманізму, що передбачає з боку держави здійснення комплексу заходів, спрямованих на можливість його реалізації усіма членами суспільства. Однією із родових ознак поняття "фізична культура" є спрямованість галузі на формування фізичної культури індивіда, як видно із попередніх тверджень, однією із складових цього полісемантичного поняття є здоров'язберігаючий аспект, який виражається через комплекс сформованих у індивіда умінь, навичок, знань щодо застосування здоров'язберігаючих технологій, які, в свою чергу, використовуються ним для забезпечення і підтримання належного рівня свого соматичного здоров'я. На нашу думку, правова природа поняття "фізична культура" тісно пов'язана із поняттям права на здоров'я, що є органічною частиною немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її фізіологічне існування і відноситься до групи прав, які забезпечують природну (біопсихічну) цілісність фізичної особи [536], в контексті її діяльній і забезпечувальній сторони. На думку провідного вченого в галузі цивільного права Р.О. Стефанчука, під правом на здоров'я як особистим немайновим правом слід розуміти особисте немайнове право фізичних осіб щодо володіння здоров'ям як особистим немайновим благом, його використання в межах, що встановлені законом, а також захисту власного здоров'я та в передбачених законом випадках – здоров'я інших фізичних осіб [536]. Аналіз літературних джерел засвідчив, що підходи інших вчених до визначення змістової сутності поняття права на здоров'я не носять суттєвих розбіжностей і тлумачаться як особисте немайнове право людини (фізичної особи), систему різного роду правомочностей, пов'язаних з регулюванням відносин щодо здійснення і споживання блага відносно індивідуального здоров'я, спрямоване на охорону, підтримку, використання, лікування, відновлення власного організму – самостійно або за допомогою інших осіб, що триває упродовж всього життя, а також розпорядження долею власного організму, або окремих його частин [480]. Як зазначають науковці [198,480,507,536],

право на здоров'я тісно пов'язане із правом на охорону здоров'я, яке передбачає наявність сукупності правових норм, що регулюють відносини з приводу збереження, підтримки та зміцнення здоров'я. Право на охорону здоров'я є забезпечувальним правом, спрямованом на збереження здоров'я особи. Основним елементом цього права є право на використання особою засобів, які сприяють зміцненню та збереженню здоров'я індивідуально, а також право користуватися послугами щодо забезпечення здоров'я, які надаються спеціально уповноваженими організаціями. Таким чином, особа має право використовувати всі доцільні, на її погляд, засоби зміцнення здоров'я, за винятком тих, що можуть негативно вплинути на її стан. Відповідно, особа може бути споживачем немедичних послуг, спрямованих на покращення і зміцнення здоров'я [480]. Також державою встановлюються мінімальні соціальні стандарти і нормативи, спрямовані на реалізацію закріплених Конституцією України та законами України основних соціальних гарантій в сфері фізичної культури і спорту [756].

Багаточисельними науковими дослідженням доведено позитивний вплив рухової активності, яка регламентується закономірностями побудови процесу фізичного удосконалення, на здоров'я індивіда [3,11,12,176,229,273,284,478]. У зв'язку із вище наведеним, у науковців галузі не виникає сумнівів щодо використання фізичної культури, яка розглядається із позицій щодо надання населенню фізкультурно-оздоровчих послуг немедичного характеру як найбільш економічно вигідного та ефективного засобу в частині профілактики захворюваності, зміцнення генофонду, збільшення кількості робочих місць та розв'язання інших соціальних проблем [85,481,509]. Підсумовуючи результати проведеного аналізу правової природи поняття "фізична культура", слід відзначити те, що однією із родових ознак, які утворюють вихідну категорію галузі, можна вважати, діяльнісно-забезпечувальний аспект немайнового особистого права фізичної особи на здоров'я, прав, що забезпечують соціальне буття особи і які можуть бути повною мірою реалізовані в галузі фізичної культури через формування особистої фізичної культури індивіда [92].

Реалізація немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття та фізіологічне (природне) існування в сфері фізичної культури відбувається тільки за наявності відповідних умов – галузевої інфраструктури. Поняття "фізична культура" обумовлює

наявність специфічної сфери суспільних відносин, спрямованих на упорядкування процесу створення матеріальних і духовних цінностей, які розподіляються і використовуються суб'єктами цих відносин, що утворює відповідну сферу їх діяльності. У діючому Законі України "Про фізичну культуру і спорт" [685] законодавцем чітко не визначено сферу фізичної культури і спорту, а лише говориться про сфери і напрями впровадження фізичної культури і спорту. До сфер упровадження фізичної культури і спорту віднесено: виробничу, навчально-виховну, соціально-побутову. До основних напрямів упровадження віднесено: фізкультурно-оздоровчу діяльність, фізичне виховання та розвиток масового фізкультурно-спортивного руху. У проекті галузевого закону сфера фізичної культури і спорту розглядається як упорядкована сукупність органів державної влади та місцевого самоврядування, організацій, закладів та громадян, що здійснюють діяльність в інтересах розвитку фізичної культури і спорту, та суспільні відносини між ними [755]. Таким чином, фізична культура є результатом багатогранної творчої діяльності суспільства, тією особливою сферою людської діяльності, в якій створюються та розвиваються культурні цінності залежно від політичних, економічних передумов, що існують в державі на певному етапі її історичного розвитку, які успадковуються і примножуються майбутніми поколіннями. У цьому контексті поняття "фізична культура" обумовлене однією із родових ознак, наявністю специфічної, особливої сфери діяльності носіїв її цінностей, які спрямовують свою працю на їх створення та примноження у певній сфері фізичної культури і спорту.

Другою важливою категорією галузі є термін "спорт", навколо змістоутворюючих ознак якого до цього часу точаться наукові дискусії. Одним із найактуальніших питань є співвіднесення парадигм "фізична культура" і "спорт". У Законі України "Про фізичну культуру і спорт" [685] законодавець визначає, що спорт є органічною частиною фізичної культури, особливою сферою виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності. У проекті галузевого закону "спорт" тлумачиться як соціальне явище, яке характеризується використанням порівняння рівня розвитку фізичних і духовних здібностей спортсменів в умовах суперництва [755]. На думку О. Вацеби [45], поняття "спорт" набуло самостійного характеру, перетворившись на

системоутворюючий чинник для відповідної сфери суспільного життя, що має свою структуру, зміст, предмет і об'єкт. Дослідженню генезису поняття "спорт" присвячено чимало наукових праць, у яких вчені висвітлювали його змістову сутність, ґрунтуючись на соціально-аксіологічному, діяльнісно-цільовому, функціонально-структурному підходах. Спорт як соціальне явище досліджено у працях В.І. Лукащука, Л.П. Лютої, М.М. Візїтея та ін. [51,238,293]. На думку В.І. Лукащука [293], спорт – це складне багатомірне соціальне явище, представлене в декількох якостях: спорт як структурна складова життя суспільства і спорт як вид активності соціальних суб'єктів, – і відносить до універсальних функцій спорту: створення можливостей членам суспільства задовольняти свої потреби й інтереси, регулювання дій членів суспільства в рамках соціальних відносин, забезпечення соціальної інтеграції, стабільності громадського життя; до специфічних – культурно-світоглядну, рекреаційну, комунікативну, політичну, рекламну, реабілітаційну, оздоровчу, виховну, а також функцію соціалізації особистості, що реалізується в двох напрямках: соціалізація особистості в спорті та через спорт.

Використаний у дослідженні Л.П. Лютої [238] метод історико-соціологічного аналізу дозволив визначити особливості становлення спорту як соціального інституту на різних історичних етапах розвитку суспільства. На думку автора, спорт як соціальний інститут пройшов 12 етапів свого становлення, а до основних критеріїв розвитку спорту як соціального інституту віднесено: зафіксовані суспільні норми спортивної діяльності та змагань; адміністративні структури управління спортивною діяльністю; організаційні форми проведення спортивних змагань; система суспільного визнання спортивних досягнень; нормативна система визнання видів спорту та їх категоризації; соціальна політика держави в галузі спорту.

Як зазначає М.М. Візїтей [51], спорт – це специфічний суто змагальний вид "суспільного виробництва", спрямований на "виробництво чемпіона", сутність якого полягає у "відтворенні ситуації суперництва індивідів, що має місце в сучасному суспільстві".

Діяльнісно-цільовий підхід у формулюванні дефініції "спорт" у широкому розумінні полягає у визначенні його таких ознак, як: наявність власне змагальної діяльності, спеціальної підготовки до неї, а також специфічних відношень, які виникають на основі цієї

діяльності, спрямованості на демонстрацію найвищих результатів у ній, наявності також виховної, ігрової діяльності, яка заснована на використанні фізичних вправ, досягненні соціально значущих результатів [112, 555,557,558].

Функціонально-структурний підхід полягає у тому, що вчені відносять "спорт" до особливого виду фізичної культури, визначають його як складову частину фізичної культури [558,818]. До основних функцій спорту відносять: виховну, оздоровчу і рекреативно-культурну, виробничу, пізнавальну, видовищну, економічну, функції підвищення фізичної активності та поліпшення взаєморозуміння між народами та державами [561]; змагально-еталонну, евристично-досягальну [557]; еталонну, евристично-прогнозуючу, спортивно-престижну, видовищну, естетичну функції [558]. Слід зазначити те, що традиційно усталені підходи до аналізу змістоутворюючих ознак поняття "спорт" та тлумачення спорту як складової фізичної культури не безпідставно критикуються провідними теоретиками галузі. Так, у аналітичних дослідженнях провідних науковців [417,556] відстоюється теза про те, що спорт необхідно вважати окремою, самостійною галуззю знань, самобутнім соціальним явищем. Такий підхід обумовлений еволюційними змінами у змісті та структурі сучасного спорту, які полягають у появі нових структурних елементів, їх поліфункціональності, наявності системоутворюючих факторів. До основних факторів, які обумовлюють самостійність спорту, науковці відносять: спрямованість спорту на досягнення максимально можливих індивідуальних результатів; наявність видів спорту із недостатньою руховою активністю, засобами яких вирішити весь комплекс завдань фізичної культури неможливо (наприклад: шахи, шашки, кульова стрільба, технічні види спорту); наявність видів спорту, використання яких як засобу формування фізичної культури особистості, перманентного фізичного удосконалення утруднене (наприклад: бобслей, стрибки на лижах з трампліну, стрибки з жердиною та ін.); різке зростання ролі технічних, відновлювальних, організаційно-педагогічних чинників у тренувальній діяльності з підготовки до змагань (наприклад: складний і дорогий спортивний інвентар, прилади і тренажери, діагностичне устаткування; спеціальне харчування, засоби відновлення працездатності; складні організаційні форми підготовки до змагань та ін.); зростання ролі специфічних функцій спорту (наприклад: престижності, інтернаціональності, видовищності);

використання спорту в політичних та ідеологічних цілях.

Сфера фізичної культури і спорту характеризується розгалуженими суспільними відносинами, які утворюють підґрунтя взаємодії її окремих суб'єктів, діяльність яких регулюється системоутворюючим правовим актом, навколо якого формується система правового регулювання галузі [685]. Сфера фізичної культури і спорту означена деякими суттєвими особливостями, які дозволяють чітко відмежувати її від інших сфер людської діяльності. На нашу думку, до таких наріжних характеристик, які визначають фізичну культуру і спорт як окрему соціально-економічну систему, слід віднести: наявність упорядкованої, чітко визначеної з позицій законодавства, фізкультурно-спортивної діяльності, яка полягає у здійсненні фізичного виховання у дошкільних, загальноосвітніх, вищих навчальних закладах за державними програмами, фізичної підготовки військовослужбовців, професійно-прикладної фізичної підготовки різних верств населення, розвитку спорту вищих досягнень, професійного і масового спорту, спорту інвалідів, фізичної реабілітації та рекреації та ін.; наявність специфічних, соціально зорієнтованих функцій фізичної культури і спорту; спрямованість галузі на формування особистісної фізичної культури індивіда, використання її засобів для організації здоров'язберігаючого дозвілля, вирішення соціальних проблем суспільства; законодавчо закріплене право громадян на заняття фізичною культурою і спортом, утворення на добровільній основі спортивних, фізкультурно-оздоровчих товариств, об'єднань, федерацій за видами спорту, спортивних клубів та ін.; вироблення галуззю соціально значущого продукту, який виражається у створенні духовних і матеріальних цінностей; наявності системи органів державного управління галуззю; функціонуванням системи організацій, які створені і діють у передбачених цивільним і господарським законодавством правових формах; фізична культура і спорт України є складовими світового фізкультурно-спортивного та олімпійського руху, діяльність яких на світовій арені регламентується міжнародними нормативно-правовими актами; наявність правової регламентації фізкультурно-спортивної діяльності суб'єктів галузі, яка виражається у формально вписаних правах і обов'язках, порушення яких передбачає адміністративну та кримінальну відповідальність.

У юридичній науці виділяють базові, спеціальні та комплексні галузі права. Як зазначають вчені правники [2,262,462,520],

кодифікація нормативного матеріалу призводить до формування "профільюючих, базових" галузей, до яких слід віднести: конституційне, адміністративне, цивільне, кримінальне, цивільно-процесуальне, кримінально-процесуальне право; далі – спеціальних галузей, до яких відносять: трудове, фінансове, земельне, водне та ін.; і наостанок – комплексних галузей, для яких є характерними різноманітні поєднання окремих правових інститутів профільюючих та спеціальних галузей права. Як зазначає з цього приводу С.С. Алексєєв [2], комплексні галузі права – це така спільність правових норм, які реально об'єктивізувались у правовій системі і які, не руйнуючи основної структури права, існують у вигляді вторинних правових утворень. У цьому контексті у сфері фізичної культури і спорту застосовуються норми, які не пов'язані між собою єдиним методом і механізмом регулювання, є виписаними в основних галузях права, але утворюють певну цілісність і комплексність, яка спрямована на врегулювання суспільних відносин, що виникають в галузі – трудових, із соціального забезпечення, державно-управлінських, фінансових, ресурсного забезпечення, підприємництва, спортивної травматології та вживання допінгу, кримінальних, міжнародних, процесуальних.

Спорт, як сфера професійної, трудової діяльності людини виокремилась ще на початку ХХ сторіччя і набула відповідного державного регулювання у багатьох західних країнах. На думку провідного українського вченого в галузі фізичної культури і спорту В. Платонова, професійний та олімпійський спорт, протягом століття, розвивались самостійно, створюючи кожен свою складну систему змагань, організації та методики підготовки спортсменів, виховуючи видатних спортсменів, а їх зближення є одним із найважливіших чинників подальшого прогресу спорту, зростання його авторитету як одного з найбільш яскравих явищ сучасності [416]. За радянських часів термін "професійний спорт" тлумачився з точки зору ідеологічної боротьби соціалістичної і капіталістичної систем, а наявність його ознак, особливо в спорті вищих досягнень, державою не визнавались. У Законі України "Про фізичну культуру і спорт" [685] законодавцем визначено, що спорт вищих досягнень – це спортивна діяльність, пов'язана з певним видом спорту, яка має на меті шляхом поглибленої спеціалізації та індивідуалізації навчально-тренувального процесу досягнення максимальних, рекордних спортивних результатів. Також передбачається державна підтримка

щодо тих спортсменів, які досягли найвищих спортивних результатів у міжнародних змаганнях. У галузевому законі знаходимо, що діяльність у професіональному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка пов'язана з підготовкою та участю у спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів і є основним джерелом їхніх доходів, здійснюється у відповідності до закону, Кодексу про працю України та інших нормативно-правових актів. Спортсмен може набути статусу професіонала лише з моменту оформлення контракту з відповідним суб'єктом організації цієї діяльності з метою участі у змаганнях серед спортсменів-професіоналів. Діяльність спортсмена-професіонала регулюються статутними і регламентними документами суб'єктів організації такої діяльності, а саме: органами виконавчої влади з фізичної культури і спорту, спортивними клубами, професіональними спортивними лігами, федераціями (асоціаціями, спілками, об'єднаннями тощо), національними спортивними федераціями. Останнім часом відбуваються процеси, спрямовані на розширення норм, які регламентують допуск до участі в олімпійських іграх спортсменів. Це пов'язано із тим, що більшість міжнародних спортивних федерацій (асоціацій, союзів) зняли обмеження на участь в іграх Олімпіад спортсменів-професіоналів (крім боксу і частково футболу), і як наслідок, з Олімпійської хартії був виключений параграф, що визначає статус спортсмена-олімпійця як аматора [31]. У проекті галузевого закону [623] під поняттям "спортсмен-аматор" розуміється спортсмен, чия діяльність не спрямована на отримання доходу, за винятком отримання нагород у формах, відмінних від грошової, а також сум відшкодування витрат на підготовку та участь у змаганнях у межах норм, встановлених центральним органом виконавчої влади з фізичної культури і спорту. До категорії спортсмена-професіонала відносять спортсмена, для якого спортивна діяльність є основною і який отримує відповідно до договору заробітну плату та/або іншу грошову винагороду за підготовку до спортивних змагань та участь у них. Регулювання трудових відносин у сфері професійного спорту здійснюється нормами, які визначені в Законі України "Про фізичну культуру і спорт" у відповідності із ст. 7 Кодексу Законів про працю України [777]. Трудова діяльність в сфері професійного спорту можлива лише у разі наявності трудового договору (контракту), укладеного у письмовій формі в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України з врахуванням вимог відповідних українських і міжнародних спортивних організацій.

Норми закону зобов'язують суб'єкта організації професійної діяльності у спорті укладати письмові контракти із спортсменами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, який на даний час не визначений. Трудовий договір (контракт) за своїм змістом має бути узгодженим із Кодексом законів про працю [777], не суперечити основним законодавчим актам України і має передбачати: зобов'язання суб'єкта організації діяльності спортсмена-професіонала щодо виплати йому заробітної плати, пенсійних виплат після закінчення спортивної професіональної діяльності, забезпечення усіма передбаченими законодавством видами соціального страхування та обов'язковим особистим страхуванням його здоров'я і життя, надання для його спортивної підготовки кваліфікованого персоналу, а також фізкультурно-спортивного спорядження і обладнання та спортивних споруд, створення відповідних житлово-побутових умов, дотримання його особистих прав. Контракт в обов'язковому порядку має визначати зобов'язання спортсмена-професіонала щодо дотримання вимог статутних та регламентних документів суб'єктів організації цієї діяльності та відповідної міжнародної спортивної організації, виконання програм підготовки та календарного плану змагань, бережливого ставлення до наданого спортивного та іншого майна. Чинне законодавство передбачає застосування заходів дисциплінарного характеру до спортсмена у разі порушення ним своїх зобов'язань. Також контракт повинен містити умови припинення його дії в односторонньому порядку.

Тривалість робочого часу спортсменів професіоналів встановлюється у відповідності із законами, іншими нормативно-правовими актами, колективними, або трудовими договорами. У разі невизначеності в актах тривалості робочого часу спортсмена-професіонала, вона визначається у відповідності до ст.ст. 50, 51 Кодексу Законів про працю України [777] і має становити: для спортсменів-професіоналів, які досягли 18 річного віку – не більше 40 годин на тиждень, або 6 годин 30 хвилин на день за умови шестиденного робочого тижня; для спортсменів віком від 16 до 18 років – 36 годин на тиждень (6 год в день); для спортсменів віком від 15 до 16 років – 24 години на тиждень, або 4 години на день. Тривалість робочого часу спортсменів, які одночасно здійснюють навчальну діяльність, має становити: для спортсменів від 16 до 18 років – 18 годин на тиждень, або 3 години на день; для спортсменів віком від 15 до 16 років – 12 годин на тиждень, або 2 години на день.

Згідно Закону України "Про фізичну культуру і спорт" [685] спортивна кваліфікація – це система присвоєння спортивних звань, розрядів та категорій, яка визначає рівень майстерності в окремих видах спорту, рівень підготовленості спортсменів і розвитку їх досягнень, а також рівень кваліфікації тренерів та суддів. Так, положення про єдину спортивну класифікацію України [687] є нормативним документом сфери фізичної культури і спорту, який визначає порядок, умови та вимоги, необхідні для присвоєння спортивних звань і спортивних розрядів. У відповідності до цього положення в Україні розроблені та діють єдина спортивна класифікація з неолімпійських та спортивно-технічних і прикладних видів спорту [757, 758].

Галузевим законом регламентовані питання соціального захисту та державних гарантій щодо підвищення спортивної кваліфікації спортсменів та робітників фізкультурно-спортивних організацій. Так, спортсменам відповідних розрядів надається звільнення від роботи (навчання) із збереженням заробітної плати на час їх участі у національних та міжнародних змаганнях. На час, необхідний для участі в змаганнях, спортсменам надаються гарантії, передбачені законодавством України про працю, а для тих, хто навчається, – відповідні гарантії щодо продовження строку навчання. Спортсмени вищих категорій підлягають обов'язковому державному страхуванню в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Порядок відшкодування витрат, пов'язаних із забезпеченням участі спортсменів у змаганнях, визначається Кабінетом Міністрів України.

Особи, що здобули звання чемпіона або призера Олімпійських ігор, чемпіонів світу або Європи, заслуженого майстра спорту, мають соціально-побутові та інші пільги, встановлені Кабінетом Міністрів України.

Постановою КМУ "Про заохочення спортсменів і тренерів з олімпійських видів спорту" з метою відзначення спортсменів, досягнення яких сприяють утвердженню міжнародного авторитету України, заохочення до успішних виступів на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу і Європи та міжнародних спортивних змаганнях, підвищення їх соціального захисту встановлено розміри винагород спортсменам України – чемпіонам, призерам спортивних змагань з олімпійських видів спорту міжнародного рівня та їх тренерам, які в залежності від зайнятого місця відповідного рангу змагань коливаються від 500 гривень до 700 тисяч гривень [759].

Згідно з Указом Президента України "Про збільшення розміру та кількості стипендій Президента України для видатних спортсменів та їх тренерів" спортсменам, які зайняли призові місця на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу та Європи, а також їх тренерам встановлено стипендії в розмірі від 2 до 15 тисяч гривень [760], а також державою вживається комплекс заходів щодо підготовки збірних команд до участі у змаганнях світового рівня [761,761].

У відповідності до пенсійного законодавства [776] спортсмени – заслужені майстри спорту, майстри спорту міжнародного класу – члени збірних команд при загальному стажі роботи не менше 20 років мають право на отримання пенсії у порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України, незалежно від віку. Згідно Закону України "Про пенсії за особливі заслуги перед Україною" [778] видатним спортсменам – переможцям Олімпійських та Паралімпійських ігор, Всесвітніх ігор глухих, чемпіонам і рекордсменам світу та Європи пенсія за особливі заслуги встановлюється як надбавка до розміру пенсії, на яку має право особа згідно із законом, у розмірах прожиткового мінімуму, які можуть становити від 25 до 35 відсотків.

На думку деяких дослідників [31], спортсмени, як робітники, недостатньо захищені соціально з правової точки зору. На думку А.Ю. Бордюгової [31], на даний час не існує закону, який би у повній мірі регламентував би усі аспекти спортивної професійної діяльності, не передбачені пільги щодо обстеження у спеціалізованих медичних установах з можливістю безкоштовного лікування, певні знижки на медичні препарати, не передбачено можливості прийняття на роботу за спеціальністю поза конкурсом залежно від рівня професіоналізму.

Однією із найважливіших проблем сучасного спорту є фізіологічний статус організму спортсмена з точки зору рівності стартових умов. Фізіологічний статус організму спортсмена, який є вільним від допінгового впливу, є провідним чинником, за якого стартові передумови для усіх спортсменів є рівними.

Законом України "Про фізичну культуру і спорт" передбачено заборону на використання засобів, заборонених законодавством України, національними спортивними федераціями, міжнародними спортивними організаціями або відповідними правилами змагань. Спортсмен, який використовує для досягнення спортивного результату стимулятори, допінгові речовини, або інші заборонені засоби, несе відповідальність, передбачену законодавством України

та регламентними документами відповідних спортивних організацій [685].

У діючому законі не наведено вичерпного визначення поняття "допінг", не встановлено розмежування між поняттями "допінг", "заборонений засіб", "стимулятор". Прийнята 16 листопада 1989 року в Страсбургу Антидопінгова конвенція [771] визначає, що зростаюче використання спортсменами допінгових препаратів і методів під час спортивних заходів призводить до негативних наслідків для здоров'я учасників і майбутнього спорту, суперечить і загрожує етичним принципам і виховательським цінностям, які містяться в Олімпійській хартії, Міжнародній хартії спорту та фізичного виховання ЮНЕСКО і резолюції Комітету міністрів Ради Європи "Європейська хартія спорту для всіх", порушує принцип справедливості гри під час проведення спортивних заходів і визначення переможця. Ця конвенція була прийнята з метою зменшення та остаточного усунення допінгу у спорті, вжиття усіма її учасниками в межах своїх конституційних положень заходів, необхідних для застосування її положень. Згідно з Антидопінговою конвенцією [771], "допінг у спорті" означає призначення спортсменам або спортсменкам чи використання ними фармакологічних класів допінгових препаратів або допінгових методів. Під фармакологічними класами допінгових препаратів або допінговими методами розуміють такі класи допінгових препаратів або допінгових методів, які заборонені відповідними міжнародними спортивними організаціями та які містяться у переліках, затверджених групою контролю.

Прийняті в 2003 та 2006 роках всесвітній антидопінговий кодекс та міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті [767,772], яку ратифіковано законом України від 03.08.2006 року [769], визначають "допінг у спорті", як випадок порушення антидопінгового правила. У ст. 2 пп. 17, 18, 19 Міжнародної конвенції під забороненим списком розуміється список, який внесений у доповнення конвенції, у якому вказані заборонені речовини і заборонені методи; під забороненим методом і речовиною розуміють будь-який метод, речовину зазначені як такі в забороненому списку і які внесені в доповнення до конвенції [772]. Згідно з антидопінговою конвенцією до заборонених класів препаратів відносять: стимулятори, наркотики, анаболічні стероїди, діуретини, пептидні та глікопротеїнові гормони та аналоги; до заборонених методів належать: кров'яний допінг; фармакологічна, хімічна та фізична

маніпуляція; до класів лікарських засобів, що підлягають деяким обмеженням належать: алкоголь, марихуана, засоби локальної анестезії, кортикостероїди, бета-блокатори. Конкретизація здійснюється наведенням вичерпного переліку заборонених речовин по кожному класу препаратів та методів у щорічному офіційному забороненому списку антидопінгового кодексу [768].

У Законі України "Про антидопінговий контроль у спорті" [770] визначено правові та організаційні умови здійснення антидопінгового контролю в Україні, участі відповідних установ та організацій у профілактиці, попередженні застосування і розповсюдження допінгу в спорті. Так, стаття перша визначає "допінг" як речовини і методи, що застосовуються для підвищення працездатності спортсменів, є потенційно небезпечними для їхнього здоров'я і заборонені для використання антидопінговим Кодексом Олімпійського руху та компетентними органами відповідних спортивних організацій. Організація та здійснення антидопінгового контролю в спорті покладається на Національний антидопінговий центр з лабораторією антидопінгового контролю у його складі [773]. Згідно з законом, тестуванню на допінг підлягають спортсмени України незалежно від віку, рівня майстерності та місця перебування. Законодавцем у статті п'ятій визначено відповідальність за порушення законодавства про антидопінговий контроль у спорті, яка передбачає такі заходи: попередження, визнання недійсними спортивних результатів, позбавлення спортивних медалей чи призов, тимчасова або довічна заборона брати участь у спортивних змаганнях, які належним чином узгоджені із нормами глави п'ятої "Медичного кодексу Міжнародного Олімпійського комітету" [520].

Проблема використання допінгу у спорті, на думку дослідників [33,801], обумовлена бажанням спортсменів досягнути успіху за "будь-яку ціну", досягнути результатів, які можуть бути конкурентоспроможними на міжнародній арені. Проблема загострюється ще і тим фактом, що вживання заборонених препаратів здійснюється свідомо, з нехтуванням наслідків для власного здоров'я і здоров'я своїх майбутніх дітей. Спортсменів не стримує перспектива покарання, яке передбачене за вживання допінгу міжнародними нормативами та законодавством України. Проблема ускладнюється ще і тим, що у світі функціонує індустрія, яка спрямовує свою діяльність на розробку нових заборонених речовин, а також нових методів їх застосування. Популярність таких "наукових винаходів" є

надзвичайно високою, яка виражається в отриманні розробниками надприбутків від їх реалізації, що значною мірою зменшує ефективність застосовуваних міжнародною спортивною громадою різноманітних заходів з боротьби із вживанням допінгу у спорті вищих досягнень.

Окремої уваги заслуговує проблема застосування допінгу неповнолітніми спортсменами, а також спонукання до його вживання з боку тренерів, працівників медичної сфери, керівників спортивних команд, федерацій, тренерів цих організацій, викладачів. Одним із перших в Україні ґрунтовним дослідженням присвяченим розв'язанню цієї проблеми, слід вважати працю О.І. Петренка [270]. На думку автора, суспільна небезпечність таких дій полягає у тому, що спонукання призводить до того, що неповнолітні, які займаються фізичною культурою та спортом, починають застосовувати допінг, як результат, – це негативно відображається на їх здоров'ї. Автор пропонує провести зміни в санкціях норм ст. 323 КК України в бік посилення суворості покарання. Так, на його думку, санкції ст. 323 КК України повинні мати наступну редакцію: ч. 1 ст. 323 КК України – позбавлення волі на строк до двох років та штраф у розмірі від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, чи позбавлення права займати певні посади, чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, ч. 2 ст. 323 КК України – позбавлення волі на строк від двох до п'яти років, ч. 3 ст. 323 КК України – позбавлення волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

У Законі України "Про фізичну культуру і спорт" визначається обов'язок адміністрації фізкультурно-оздоровчих та спортивних споруд та організаторів спортивних заходів або занять фізичною культурою щодо забезпечення належного обладнання місць проведення занять і спортивних змагань відповідно до правил їх проведення, вимог техніки безпеки, санітарно-гігієнічних, екологічних та інших державних вимог, а також передбачена відповідальність, яка встановлена законодавством України, за шкоду, заподіяну здоров'ю глядачів та осіб, які займаються в них фізичною культурою і спортом [685]. Вище наведена норма закону зобов'язує вживати превентивних заходів відповідальними особами щодо травматизму спортсменів та фізкультурників. Проблема травматизму в спорті є вельми актуальною, як свідчать дані наукових досліджень, спостерігається чітка тенденція до зростання спортивного травматизму серед дорослих, підлітків і дітей протягом останніх років [286]. Згідно з дослідженнями В. Платонова [415] травматизм у спорті

обумовлений організаційними, матеріально-технічними, медико-біологічними та психологічними, спортивно-педагогічними причинами. До основних факторів ризику травматизму у спорті науковці відносять: матеріально-технічне та організаційне забезпечення тренувальної та змагальної діяльності; поганий стан спортивних споруд, місць проведення тренувальних занять; низьку якість спортивного одягу та інвентарю; нераціональне харчування, яке не відповідає специфіці спорту та характеру навантажень; низьку якість медичного забезпечення підготовки спортсменів та проведення змагань; погодні, кліматичні та географічні умови місць підготовки та змагань; підготовленість та функціональні можливості спортсменів; систему спортивних тренувань; харчування, відновлення та стимуляцію працездатності та адаптаційних процесів; організацію та проведення змагань. Останні наукові дослідження свідчать, що стратегія превентивних заходів повинна передбачати первинну профілактику (на індивідуальному рівні) – медичний нагляд, захисні засоби, розвиток фізичних якостей, раціональне харчування та ін.; вторинну профілактику (груповий рівень) – удосконалення правил змагань, виховання, надання необхідних знань, формування навичок в галузі безпеки життєдіяльності; третинну профілактику – суспільне планування, законодавство, капіталовкладення.

Одним із правових аспектів соціальних гарантій спортсменів на випадок отримання травми є страхування їх життя та здоров'я в порядку, визначеному чинними законодавством.

Згідно Закону України "Про фізичну культуру і спорт" [685], ст. 7 п. 4 Закону України "Про страхування" [664] спортсмени вищих категорій підлягають обов'язковому державному страхуванню в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. У відповідності до Постанови Кабінету Міністрів "Порядок та умови обов'язкового державного страхування спортсменів вищих категорій" [684] обов'язковому державному страхуванню підлягають тільки спортсмени збірних команд України. Страхування здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, що виділяються на утримання штатних збірних команд України. Страхування здійснюється на випадок загибелі або смерті застрахованого під час підготовки до змагань та участі в них; втрати застрахованим працездатності внаслідок поранення, контузії, травми або каліцтва, захворювання або інвалідності, що сталися під час підготовки до змагань та участі в них. Чинне законодавство передбачає процедуру обов'язкового державного страхування тільки спортсменів,

які є членами збірних команд України і дія його на спортсменів-професіоналів, які не входять до складу збірних національних команд не розповсюджується. Згідно з галузевим законом суб'єкт організації діяльності спортсмена-професіонала зобов'язаний забезпечити усіма передбаченими законодавством видами соціального страхування та обов'язковим особистим страхуванням його здоров'я і життя. Таким чином, обов'язок і відповідальність за дотримання норм закону лежить виключно на суб'єктах організації діяльності спортсменів-професіоналів. Стосовно спортсменів вищої категорії, які не мають статусу спортсмена-професіонала і не входять до національних збірних команд України, спортсменів масових розрядів, широкого кола фізкультурників, чинне законодавство передбачає добровільне страхування і видами якого, зважаючи на специфіку спортивної діяльності, можуть бути: страхування життя; страхування від нещасних випадків; медичне страхування (безперервне страхування здоров'я); страхування здоров'я на випадок хвороби [664]. Відносини, які пов'язані із особистим добровільним страхуванням спортсменів, тренерів, суддів, регулюються положеннями ЗУ "Про страхування" [664] та Глави 67 ЦК України [346].

З огляду на те, що сучасний спорт і фізкультурно-спортивна діяльність загалом характеризується підвищеними факторами ризику щодо отримання спортсменами, фізкультурниками травм різної етимології внаслідок халатного відношення осіб відповідальних за організацію і проведення занять, змагань детермінує необхідність удосконалення застосування норм цивільно-правової відповідальності за нанесення шкоди життю та здоров'ю тих, хто займається. Останнім часом в Україні ця проблема набула найвиразніших рис. Як зазначено у виступі міністра освіти і науки України Івана Вакарчука на спільній із Міністерством охорони здоров'я України та Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту колегії з питань реформування фізичної культури, збереження здоров'я учнівської та студентської молоді, яка відбулась 11 листопада 2008 року, в навчальних закладах України за шість років сталося 13 випадків зі смертельним наслідком під час навчального процесу з фізичної культури. Аналізуючи причини, які зумовили трагедії, було з'ясовано, що лише в одному випадку причиною смерті стало травмування, а 12 випадків сталися через серцево-судинні захворювання дітей, які були допущені до занять фізичною культурою через безвідповідальне, халатне ставлення лікарів до визначення об'єктивного рівня здоров'я дітей. Щодо рівня

травматизму у таких видах спорту, як футбол, хокей, більшості видів однокористування, то він є надзвичайно високим, не тільки в змагальному процесі, а й у тренувальному [104,286,415]. Також у площині цієї проблеми лежить розв'язання питання щодо визначення міри відповідальності фізкультурно-спортивних організацій, суб'єктів організації діяльності спортсменів-професіоналів, державних установ, а також власне тих, хто займається.

Цивільно-правова відповідальність за заподіяння шкоди життю і здоров'ю спортсменам та фізкультурникам з боку адміністрації фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд та організаторів спортивних заходів або занять фізичною культурою передбачена галузевим законом і знаходить свою конкретизацію у нормах Цивільного законодавства ст.ст. 1166, 1168, 1172, 1195, 1196 [346]. Згідно зі ст. 1195 ЦК України за нанесення спортсменові шкоди, яка завдана каліцтвом або іншими ушкодженнями здоров'я, відшкодуванню підлягають заробіток (дохід), втрачений ним внаслідок втрати або зменшення працездатності, додаткові витрати, викликані необхідністю посиленого харчування, санаторно-курортного лікування, придбання ліків, протезування, стороннього догляду тощо.

У галузевому законі законодавцем чітко визначено, що відповідальність також несуть посадові особи адміністрації фізкультурно-оздоровчих та спортивних споруд та організаторів спортивних заходів або занять фізичною культурою. До відповідальності в адміністративному порядку можуть бути притягнуті посадові особи, в коло обов'язків яких входять питання створення безпечних умов занять, змагань тощо.

Наукові дослідження, здійснені в напрямі розв'язання цієї багатогранної проблеми, свідчать, що халатні дії посадових осіб в сфері забезпечення належного обладнання місць проведення занять і спортивних змагань відповідно до правил їх проведення, вимог техніки безпеки, санітарно-гігієнічних, екологічних та інших державних вимог, особливо в частині організації занять фізичними вправами неповнолітніми, можуть тягнути за собою не тільки настання цивільно-правової і адміністративної відповідальності, але й підпадати під дію норм кримінального права. Так, на думку М.Г. Заславської [269], психічний і фізичний розвиток, життя і здоров'я неповнолітніх є благом, соціальною цінністю, яка була і залишається об'єктом спеціальної уваги з боку законодавця. Зміст суспільних відносин, що визнаються безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 137 КК,

полягає в належному виконанні професійних, службових або інших договірних обов'язків при здійсненні нагляду, догляду, турботи про неповнолітніх, відвернення впливу на них різного роду небезпек. Соціально-негативний зміст невиконання або неналежного виконання професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх полягає в руйнації суспільних відносин (необхідних умов) щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх, а саме у створенні можливості заподіяння суспільно небезпечних наслідків. Наслідками цього злочину є істотна шкода здоров'ю неповнолітнього (середньої тяжкості і легкі тілесні ушкодження, що спричинили незначну стійку втрату працездатності), тяжкі тілесні ушкодження, самогубство, замах на самогубство або його смерть. Автор пропонує криміналізувати наслідки у виді шкоди психічному або фізичному розвитку неповнолітнього і внести необхідні зміни до ст. 137 КК України.

Таким чином, підводячи підсумки проведеного системного аналізу нормативно-правових основ функціонування галузі фізичної культури і спорту, слід зазначити те, що в Україні відбувається становлення нової комплексної галузі права – спортивного права, предметом регулювання якого є комплекс суспільних відносин, які виникають у сфері фізичної культури і спорту – трудових, соціального захисту, державно-управлінських, фінансових, ресурсного забезпечення, підприємницьких, кримінально-правових, у сфері спортивної травматології, протидії використанню допінгу, міжнародних, а також процесуальних в частині урегулювання спортивних спорів. Наукові пошуки ведуться в напрямках удосконалення чинного законодавства в частині регулювання трудових відносин у спорті вищих досягнень, соціального захисту спортсменів вищої категорії, спортсменів-професіоналів, удосконаленню норм галузей права, що регулюють питання застосування допінгу. Також, до проблем правового забезпечення розвитку спорту слід віднести відсутність правового механізму функціонування клубної системи в спорті; правову невирішеність проблеми стимулювання приватних інвестицій в спорті; відсутність правових основ дієвого стимулювання населення до занять спортом, створення розгалуженої індустрії спорту в країні тощо [92,283]. Надзвичайно важливою для подальшого розвитку галузі є питання організації системи державного управління, регулювання державно-управлінських відносин у сфері фізичної культури і спорту, і які стануть предметом нашого розгляду у наступному підрозділі роботи.

1.3. Організаційно-функціональні основи діяльності державних органів влади сфери фізичної культури і спорту.

Фізична культура і спорт, як соціально-культурне явище, окрема галузь людської діяльності, останнім часом набуває надзвичайно великого значення для держави, суспільства, окремого індивіда. В умовах глобальних трансформацій соціально-економічної системи нашої країни потребують докорінного перегляду організаційно-змістові, теоретичні, методичні засади організації державного управління сферою фізичної культури і спорту. На думку багатьох дослідників управлінсько-організаційних основ діяльності галузі [84,85,283,376], першочергового розв'язання вимагають питання, пов'язані з переосмисленням ролі та місця держави, місцевого самоврядування, громадських організацій та установ у розвитку та підвищенні ефективності діяльності галузі фізичної культури і спорту. Не викликає заперечень той факт, що рівень розвитку фізичної культури і спорту знаходиться у певній залежності від організаційної злагодженості управлінського механізму, який скеровує поступальний розвиток галузі завдяки взаємодії і чіткому розмежуванню повноважень державних органів влади, проведенню чіткої програми дій щодо провадження державної політики з її розвитку, визначення місця та ролі громадських організацій у цих процесах. Сучасні тенденції розвитку галузі свідчать про наявність інтеграційних процесів, які спрямовані на приведення у відповідність вітчизняних управлінських стандартів і норм сфери фізичної культури і спорту до рівня провідних країн світу. Дослідження вчених галузі, прийняття і ратифікація низки міжнародних документів [287,713,714,715,716,717] обумовлюють необхідність зміни у підходах щодо формування організаційної структури державного управління галуззю, які мають ґрунтуватись на позитивному досвіді, який був набутий в еволюційному процесі управлінської системи.

У Законі України "Про фізичну культуру і спорт" визначені організаційно-правові засади державного управління у сфері фізичної культури і спорту [685]. На думку Н. Нижник та С. Мосова [351], під державним управлінням слід розуміти діяльність органів та установ усіх гілок державної влади (законодавчої, виконавчої, судової) з вироблення і здійснення регулюючих, організуючих і координуючих впливів на всі сфери суспільства з метою задоволення його потреб,

що змінюються. Як зазначає з цього приводу З. Гладун [98], державне управління – це організуюча діяльність державних органів виконавчої влади, яка полягає в організації виконання законів і нормативно-правових актів, здійсненні розпорядження ресурсами загальнодержавної власності з метою комплексного соціально-економічного розвитку, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах життя. У галузевому законі [685] до органів державного управління фізичною культурою і спортом законодавцем віднесено Верховну Раду України, яка визначає державну політику і здійснює законодавче регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту, а також здійснює контроль за реалізацією державної програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні та за виконанням законодавства про фізичну культуру і спорт; Центральний орган виконавчої влади з фізичної культури і спорту, який забезпечує реалізацію державної політики у галузі фізичної культури і спорту і несе відповідальність за її виконання; Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, які створюють у своєму складі відповідні органи з фізичної культури і спорту.

У проекті галузевого закону [755] в ст.ст. 7-11 до органів державного управління сферою фізичної культури і спорту віднесено виключно систему органів виконавчої влади, що певною мірою узгоджується із позицією учених у галузі державного управління [300], яка полягає в тому, що державне управління є одним із видів державної діяльності, який здійснюється системою органів виконавчої влади, відповідно, ці органи, діючи від імені держави з метою реалізації управлінських функцій, здійснюють державне управління. На думку В.Я. Малиновського [298,299,300], виконавча влада є однією із трьох гілок державної влади, яка складається із системи державних органів і установ, що розробляють і реалізують державну політику в політико-адміністративній, господарській та соціально-культурній сферах шляхом здійснення владно-політичних та владно-адміністративних функцій, а також надають громадянам державні послуги. Під органами виконавчої влади розуміють самостійний вид органів державної влади, які відповідно до конституційного принципу поділу державної влади покликані здійснювати функції, покладені на виконавчу гілку влади, надавати громадянам державні послуги та наділені для цього відповідною компетенцією. Позитивом у запропонованих змінах до галузевого

закону слід вважати більш детальну регламентацію повноважень органів виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту. Законодавцем до компетенції Кабінету Міністрів України в сфері фізичної культури і спорту пропонується віднести: реалізацію державної політики в галузі, розгляд і затвердження програм розвитку фізичної культури і спорту, прийняття нормативно-правових актів, розвиток інфраструктури та матеріально-технічного забезпечення галузі, інформування Верховної Ради України про виконання програм розвитку фізичної культури і спорту, вирішення питань щодо перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів та наукового забезпечення галузі, медичного та інформаційного забезпечення сфери фізичної культури і спорту, здійснення міжнародного співробітництва [755].

У відповідності до Закону України "Про фізичну культуру і спорт" [685] безпосереднє керівництво справами фізичної культури і спорту покладено на центральні органи виконавчої влади. Центральні органи виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту з часів утворення незалежної Української держави пройшли у своєму генезисі декілька етапів свого становлення і розвитку.

Постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 1991 року [682] було створено Міністерство України у справах молоді та спорту, яке стало правонаступником колишнього Державного комітету УРСР у справах молоді, фізичної культури і спорту. Відповідно до цієї постанови було створено відповідні органи виконкомів, які здійснювали керівництво в галузі молоді, фізичної культури і спорту на підвідомчій їм території. Згідно з положенням про міністерство головними завданнями щойно створеного центрального органу управління були: формування державної політики у вирішенні проблем молоді, розвитку фізичної культури і спорту, прогнозування та забезпечення комплексного розвитку цих сфер; керівництво та контроль за ходом реалізації державної політики з кола підвідомчих питань; проведення різноманітних заходів в сфері фізичної культури і спорту; підготовка фізкультурних кадрів; пропаганда фізичної культури і спорту; розробка заходів щодо розвитку виробництва молодіжних і спортивних товарів та обладнання, зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів та інших установ. Міністерство України у справах молоді і спорту відповідно до покладених завдань здійснювало провадження єдиної державної політики в питаннях фізичної культури і спорту,

розробляло комплексні та цільові програми з підвідомчих питань, забезпечувало запровадження системи соціального захисту спортсменів, науково обґрунтованої системи фізичного виховання населення та підготовки спортсменів; розробляло і затверджувало положення про спортивну класифікацію, республіканські нормативи з питань фізичної культури і спорту, проводило реєстрацію національних федерацій з видів спорту, сприяло розвитку олімпійського руху на Україні, визначало види спорту для поширення їх на території України та інше.

Постановою Кабінету Міністрів України від 8 червня 1992 року [703] прийнято і затверджено нове положення про Міністерство України у справах молоді і спорту. У новому положенні окремим пунктом зазначалось про те, що Міністерство забезпечує реалізацію державної політики з питань молоді, фізичної культури та спорту, несе відповідальність за їх розвиток. Також новим у положенні було те, що до головних завдань, які вирішувало Міністерство було віднесено здійснення державної політики у галузі міжнародного співробітництва з питань молоді, фізичної культури і спорту. Відповідно до висунутих завдань розширено перелік процесуально-правових дій, які могло здійснювати Міністерство, а саме: залучати до розв'язання актуальних проблем молодіжного та фізкультурно-спортивного руху громадські, молодіжні об'єднання, добровільні спортивні товариства, національні федерації з різних видів спорту; за дорученням Кабінету Міністрів України розробляти проекти законів і рішень Уряду України, брати участь у підготовці таких проектів разом з іншими центральними органами державної виконавчої влади України, громадськими об'єднаннями; виступати засновником цільових і благодійних фондів, організовувати проведення молодіжних і спортивних лотерей. До позитивних змін у положенні про Міністерство можна віднести розширення прав щодо залучення до вирішення актуальних питань щодо розвитку галузі громадських об'єднань, спортивних товариств, федерацій за видами спорту, залучення Міністерства до розробки і удосконалення правових основ діяльності сфери фізичної культури і спорту, закріплення на законодавчому рівні права Міністерства щодо утворення і залучення додаткових джерел фінансування галузевих програм шляхом утворення благодійних і цільових фондів.

Указом Президента України від 27.09.96 року [708] з метою вдосконалення структури управління економікою та соціальною

сферою створено новий центральний орган управління фізичною культурою і спортом – Державний комітет України з фізичної культури і спорту. Постановою Кабінету Міністрів України [696] встановлено граничну чисельність працівників центрального апарату Державного комітету з фізичної культури і спорту в кількості 90 одиниць. Також було дозволено Державному комітетові з фізичної культури і спорту мати чотирьох заступників голови, в тому числі одного першого, а також колегію у кількості одинадцяти чоловік. Відповідно до постанови було створено структурні підрозділи державних адміністрацій для здійснення керівництва комплексом проблем фізичної культури і спорту на підвідомчій їм території. Указом Президента України від 14 листопада 1996 року затверджено Положення про Державний комітет України з фізичної культури і спорту [691]. До головних завдань щойно створеного центрального органу управління додатково віднесено повноваження щодо здійснення державного нагляду та контролю у сфері фізичної культури і спорту, розвитку аматорського та професійного спорту. Слід відзначити те, що значно було розширено перелік функціональних обов'язків комітету, у порівнянні із попереднім центральним органом управління галузі, а саме: брати участь у розробленні проєктів Державного бюджету України та загальнодержавних програм економічного і соціального розвитку України; вносити пропозиції щодо державного інвестування розвитку фізичної культури і спорту, умов їхнього оподаткування, одержання пільгових кредитів, визначення особливостей приватизації в соціально-культурній сфері, демонополізації підприємств, розвитку виробництва спортивного обладнання та інвентарю; забезпечувати реалізацію антимонопольної політики у сфері фізкультури і спорту, сприяти розвитку конкуренції; проводити фінансову й економічну політику стосовно розвитку підприємств, установ і організацій, що належать до сфери управління комітету, відповідно до законодавства здійснювати заходи щодо їхньої санації; сприяти розвиткові олімпійського та параолімпійського руху в Україні; розробляти відповідні фінансово-економічні нормативи, механізми їхнього впровадження, забезпечувати вдосконалення системи обліку та звітності, контрольно-ревізійної роботи та державної статистики в дорученій сфері; брати участь у підготовці міжнародних договорів України, укладати договори міжвідомчого характеру, забезпечувати реалізацію міжнародних і міжурядових договорів, угод у сфері

фізичної культури і спорту, здійснювати в установленому порядку зовнішньоекономічну діяльність у сфері фізичної культури і спорту, вживати заходів до її вдосконалення; здійснювати організаційні заходи, пов'язані з роботою за межами України спортсменів, тренерів та інших спеціалістів з різних видів спорту, видавати ліцензії на право здійснення фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності; забезпечувати в межах своєї компетенції реалізацію державної політики стосовно державної таємниці, контроль за її збереженням у центральному апараті Комітету, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління; забезпечувати у межах повноважень, визначених законодавством, виконання завдань мобілізаційної готовності держави. Державний комітет України з фізичної культури і спорту мав право за дорученням Кабінету Міністрів України представляти його у міжнародних організаціях та під час укладання міжнародних договорів України; скликати в установленому порядку наради з питань, що належали до його компетенції; притягати у встановленому порядку до дисциплінарної відповідальності керівників підприємств, установ і організацій, що належали до сфери його управління; разом з відповідними центральними органами виконавчої влади здійснювати в межах своїх повноважень контроль за цільовим використанням державних коштів на реалізацію програм, проектів, заходів щодо розвитку фізичної культури і спорту. Важливим нововведенням слід вважати надане право утворювати при Держкомспорті України наукову раду з учених і висококваліфікованих спеціалістів для розгляду наукових рекомендацій та інших пропозицій щодо головних напрямів розвитку фізичної культури і спорту, обговорення найважливіших програм та інших питань. Утворення Державного комітету, основним завданням якого стало виключно розв'язання комплексу питань з розвитку фізичної культури і спорту, дозволило суттєво підвищити ефективність управління галуззю, насамперед за рахунок уникнення складної організаційної структури центрального органу виконавчої влади, концентрації зусиль центрального органу управління виключно на реалізації галузевих програм. Підвищенню ефективності управління галуззю сприяло значне розширення повноважень центрального виконавчого органу, які стосувались вирішення питань міжнародного співробітництва України в галузі фізичної культури і спорту, удосконалення правових механізмів контролю в галузі, надання ефективних економічних важелів регулювання діяльності

галузі, введення процедури ліцензування, що дозволило впорядкувати правила здійснення господарської діяльності в сфері фізичної культури і спорту, а також залучення до вирішення проблем функціонування і розвитку галузі висококваліфікованих наукових кадрів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1999 року затверджено типові положення про управління і комітет з питань фізичної культури та спорту обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної у містах Києві та Севастополі державної адміністрації [706]. До основних завдань управлінь з питань фізичної культури і спорту було віднесено розроблення регіональних комплексних і цільових програм розвитку фізичної культури і спорту та забезпечення їх реалізації, забезпечення фізичного виховання і фізкультурно-оздоровчої діяльності у навчально-виховній, виробничій та соціально-побутовій сферах на принципах пріоритету оздоровчої спрямованості, використання сучасних засобів і форм розвитку фізичної культури населення, а також було детально регламентовано комплекс повноважень, які визначали напрямки діяльності і обов'язків управлінь щодо розвитку галузі на підвідомчих їм територіях.

Указом Президента України від 31 травня 2000 року [711] затверджено нове Положення про Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму України, який став правонаступником Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Державного комітету України з фізичної культури і спорту та Державного комітету України по туризму. У черговий раз об'єднано окремі сфери державного регулювання під егідою одного центрального виконавчого органу влади. Положення зразка 2000 року не носило суттєвих, принципових розбіжностей зі своїми попередниками в галузі фізичної культури і спорту, окрім деяких уточнень, які стосувались розширення повноважень комітету щодо визначення плавзасобів як таких, що є спортивними суднами і встановлення правил їх обліку; конкретизації кола осіб, до яких могли бути застосовані у встановленому порядку дисциплінарні стягнення; підкреслено обов'язок комітету щодо вжиття заходів із медичного, диспансерного забезпечення спортсменів, тренерів, а також обов'язкового державного страхування спортсменів вищих категорій; розширено узгоджувальне право щодо погодження кандидатур для призначення на посади та звільнення з посад керівників відповідних

структурних підрозділів обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. Постановою Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2000 року [701] затверджено типові положення про управління з питань молоді, спорту та туризму обласної, Севастопольської міської державної адміністрації і відділ з питань молоді та спорту районної, районної у м. Севастополі державної адміністрації.

У 2001 році державне управління галуззю вчергове зазнає змін організаційної структури центральних виконавчих органів влади. Указом Президента України від 22 листопада 2001 року [693] з метою підвищення ефективності реалізації державної політики щодо фізичної культури і спорту на базі Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму створено самостійний центральний орган виконавчої влади галузі – Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту. Положення по Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту було затверджено Указом Президента України від 26 лютого 2002 року [702]. Відповідно до змін, що були внесені до Закону України "Про фізичну культуру і спорт", на центральний орган виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту було покладено нові повноваження щодо прийняття рішення про надання спортивній федерації статусу національної або відмову в наданні цього статусу, наданні офіційної згоди спортсменові, який не набув статусу спортсмена-професіонала і включений до основного чи резервного складу збірних команд України, на укладання контракту про діяльність у професійному спорті, відкритті спеціальних рахунків "Україна Олімпійська" і "Україна Параолімпійська" в Головному управлінні Державного казначейства України та використовувати кошти з цих рахунків відповідно до законодавства. У штатному розписі Державного комітету було передбачено нову посаду: заступника голови у зв'язках із Верховною Радою України.

Пізніше, у 2003 році, Постановою Кабінету Міністрів України [788] затверджено типові положення про управління з питань фізичної культури і спорту обласної, Севастопольської, Головне управління з питань фізичної культури і спорту Київської міської державної адміністрації та відділ з питань фізичної культури і спорту районної, районної у мм. Києві та Севастополі державних адміністрацій. Прийняті положення певною мірою відображали зміни державної політики в галузі фізичної культури і спорту. Так, розвиток

параолімпійського руху обумовив затвердження в положенні пункту, який зобов'язував управління забезпечити заходи щодо соціального захисту спортсменів-інвалідів. Посилення соціального захисту спортсменів, удосконалення системи заохочень втілювалось у життя впровадженням державних стипендій олімпійським та параолімпійським чемпіонам, талановитим та перспективним спортсменам, видатним спортсменам, тренерам та діячам фізичної культури і спорту в області (місті), які надавались за клопотанням відповідного управління. Беззаперечним позитивом було відображення у положенні обов'язків управління щодо здійснення заходів із забезпечення контролю за дотриманням законодавства з питань фізичної культури і спорту, сприяння впровадженню у практику науково обґрунтованих систем фізичного виховання населення та підготовки спортсменів вищої категорії, забезпечення умов розвитку підприємництва, залученню інвестицій у сферу фізичної культури і спорту, надання консультаційно-методичної допомоги суб'єктам господарювання з питань ліцензування фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, покладення безпосередньої відповідальності за здійснення контролю за технічним станом, ефективністю використання фізкультурно-оздоровчих та спортивних об'єктів, що належать до сфери управління відповідної місцевої держадміністрації, дотриманням правил безпеки під час проведення масових спортивних заходів на цих об'єктах.

З метою вдосконалення системи органів виконавчої влади, що здійснюють формування та реалізацію державної політики у сфері сім'ї, дітей, молоді, фізичної культури і спорту, Указом Президента України від 26 лютого 2005 року [705] було реорганізовано Міністерство України у справах сім'ї, дітей та молоді та Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту у Міністерство України у справах молоді та спорту.

Згодом, Міністерство України у справах молоді та спорту було перейменовано у Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту Указом Президента України від 18 серпня 2005 року [695]. Відповідно до Указу Президента, Постановою Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2006 року [712] було затверджено типові положення про управління у справах сім'ї, молоді та спорту обласної, Севастопольської міської державної адміністрації, про відділ у справах сім'ї, молоді та спорту районної, районної у м. Севастополі державної адміністрації.

Діючі Положення про Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту були затверджені відповідно вищезгаданим Указом Президента України і Постановою Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2006 року [698]. Обидві редакції положення увібрали в себе усі основні пункти попередніх документів, які регулювали напрями діяльності і визначали повноваження центральних виконавчих органів влади в сфері фізичної культури. До основних нововведень щодо розширення владних повноважень в галузі фізичної культури і спорту щойно створеного центрального органу влади слід віднести: здійснення заходів у межах своїх повноважень щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та імплементації в національне законодавство положень міжнародних договорів, стороною яких є Україна; організація і проведення наукових та соціологічних досліджень з питань фізичної культури і спорту, підготовка доповідей та їх подання Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, втілення в життя позитивних результатів проведених досліджень; подання КМ України пропозицій щодо переліку видів спорту, відповідно до специфіки яких спортивні федерації мають право набувати всеукраїнського статусу незалежно від наявності місцевих осередків у більшості областей України; сприяння національним федераціям з видів спорту та фізкультурно-спортивним товариствам у забезпеченні розвитку олімпійських, параолімпійських, дефлімпійських та неолімпійських видів спорту, у поліпшенні їх матеріально-технічної бази; сприяння Національному комітету спорту інвалідів України та Українському центру з фізичної культури і спорту інвалідів "Інваспорт" у забезпеченні розвитку фізкультурно-реабілітаційної та спортивної роботи та інше; забезпечення в межах своїх повноважень здійснення діяльності Національним антидопінговим центром; здійснення моніторингу цін на послуги державних закладів фізичної культури і спорту, закладів позашкільної освіти, цін на послуги з оздоровлення дітей, товарів фізкультурного та спортивного призначення, товарів і харчування для дітей та в разі необхідності подавати пропозиції щодо формування цінової політики у сфері фізичної культури і спорту.

Суттєвими відмінностями між редакціями положення про Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, прийнятими Указом Президента та Постановою Кабінету Міністрів, є те, що у

положенні, прийнятому КМ України, відзначено, що міністерство сприяє розвитку різних форм фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи за місцем навчання, роботи, проживання та відпочинку населення, забезпечує в межах своїх повноважень діяльність центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", підтримує діяльність Спортивного комітету України з розвитку неолімпійських видів спорту, підготовки і участі національних команд у Всесвітніх іграх та інших міжнародних змаганнях. Також у зв'язку зі змінами, внесеними до Конституції України, у положенні останньої редакції зазначено те, що міністр Мінсім'ямолодьспорт призначається на посаду і звільняється з посади в установленому порядку Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України.

Як відомо, питаннями розвитку фізичної культури і спорту в межах відповідної галузевої приналежності опікуються інші центральні органи виконавчої влади. Суттєвим недоліком діючого законодавства в галузі є те, що законодавцем детально не виписано обсяг повноважень та напрями діяльності в сфері фізичної культури і спорту таких центральних органів виконавчої влади. У проєкті Закону України "Про фізичну культуру і спорт" у ст.9 [755] передбачається здійснити таку регламентацію: центральний орган виконавчої влади в галузі освіти та науки має забезпечити фізичне виховання і розвиток спорту в системі освіти, підтримувати діяльність учнівських та студентських громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості; в галузі охорони здоров'я – організувати розвиток спортивної медицини (відсутні диспансеризація, шкільний медичний контроль, контроль у позашкільних закладах); центральні органи виконавчої влади з питань внутрішніх справ, з надзвичайних ситуацій, з державної безпеки мають забезпечити належну фізичну підготовку своїх працівників і підтримку спорту вищих досягнень; центральний орган з питань оборони має забезпечити проведення фізичної підготовки військовослужбовців для підвищення бойової готовності Збройних Сил України та здійснювати підтримку спорту вищих досягнень серед військовослужбовців; центральний орган виконавчої влади з аграрної політики має сприяти розвитку фізичної культури і спорту серед сільського населення та працівників агропромислових підприємств, підтримувати розвиток спорту вищих досягнень; центральний орган виконавчої влади у сфері праці

та соціальної політики має здійснювати підтримку фізкультурно-спортивної та фізичної реабілітації інвалідів, розвиток спорту інвалідів, використання фізичної культури і спорту за місцем роботи громадян.

Наказом Міністерства освіти і науки України [721] створено на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України "Про вдосконалення системи організації роботи з фізичного виховання та спорту в навчальних закладах" [764] Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України. Комітет здійснює управлінські та організаційно-методичні функції з фізичного виховання і спорту в навчальних закладах МОН України. До сфери управління Комітету належать його філіали – Кримське республіканське, обласні, Київське та Севастопольське міські управління з фізичного виховання та спорту. До основних завдань комітету віднесено увесь комплекс питань щодо забезпечення реалізації державної політики з розвитку фізичного виховання і спорту в навчальних закладах і установах міністерства. Пріоритетними, відповідно до покладених на комітет завдань, слід вважати обов'язки із забезпечення використання засобів фізичної культури і спорту щодо зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, учнівської та студентської молоді, у тому числі серед дітей з вадами фізичного і розумового розвитку, дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків; аналіз стану розвитку фізичної культури, спортивної і фізкультурно-оздоровчої роботи в установах та навчальних закладах; розробка державних стандартів освіти для середньої і вищої школи в частині фізичного виховання, створення підручників та навчально-методичної літератури, координація роботи відповідних фахових рад і науково-методичних комісій з фізичного виховання і спорту.

Пізніше, з метою реалізації Указу Президента України "Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту" [694] наказами Міністерства освіти і науки України [719,723] затверджено положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах України. У положеннях регламентовано основні засади, права і обов'язки посадових осіб щодо організації процесу фізичного виховання у вище згаданих навчальних закладах. Відповідно до Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах до навчальних планів

з усіх спеціальностей мають бути включені в обсязі 4-х годин на тиждень обов'язкові навчальні заняття з фізичного виховання, які мають проходити протягом усього періоду навчання, за винятком останнього випускного семестру. Як свідчить практика, у зв'язку із недофінансуванням, бажанням "зеконормити" кошти, недбалого ставлення з боку керівників ВНЗ до проблем організації фізичного виховання і масового спорту у ввірених їм закладах, в навчальні плани підготовки спеціалістів вводиться максимум дві тижневі години занять фізичними вправами, подекуди відвідування таких занять є обов'язковим лише для студентів перших курсів. Іншим, не менш розповсюдженим, порушенням є недотримання умов організації практичних, семінарських занять, консультацій з фізичного виховання. Такі порушення полягають у нехтуванні вимог щодо кількості студентів у навчальних секціях, обсягу навчальних годин на тиждень, неврахуванні запитів і інтересів студентів; відсутності проведення належним чином організованого анкетування, скороченні навчальних секцій з фізичної реабілітації, відсутності належного медичного обслуговування та санітарно-гігієнічних умов проведення занять. До основних причин такого стану речей слід віднести: по-перше, недостатній розвиток матеріально-технічної бази більшості ВНЗ України; по-друге, відсутність належного фінансування процесу фізичного виховання; по-третє, суб'єктивно-негативне ставлення, недооцінка значення і ролі фізичної культури у формуванні особистості з боку посадових осіб різного рівня вищих навчальних закладів.

З метою поліпшення організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи серед інвалідів, реабілітації і зміцнення їхнього здоров'я, залучення до активного життя, розвитку міжнародних молодіжних і спортивних зв'язків, Постановою Міністерства України у справах молоді і спорту від 14.01.1993 року [718] створено при Національному комітеті спорту інвалідів України Український центр інвалідного спорту "Інваспорт". Упродовж 15 років відбувалось удосконалення нормативно-правових та організаційних основ діяльності центру "Інваспорт", яке відобразилось у ряді нормативних документів [718,720]. У діючому положенні Українського центру з фізичної культури і спорту інвалідів, затвердженому наказом Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України від 01.09.2000 року [722], Укрцентр "Інваспорт" є спеціалізованою установою, яка сприяє

забезпеченню проведення в життя державної політики з питань фізичної культури і спорту серед інвалідів на території України. Центр здійснює свої повноваження через Кримський республіканський, обласні, Київський та Севастопольський міські центри з фізичної культури і спорту інвалідів "Інваспорт". Згідно із положенням до основних завдань Укрцентру "Інваспорт" слід віднести: участь у формуванні державної політики з питань фізкультурно-реабілітаційної та спортивної роботи серед інвалідів, розробки проектів концепцій, програм або їхніх розділів з цієї роботи, забезпечення їх реалізації; організацію і проведення з інвалідами дитячого віку та дорослими фізкультурно-реабілітаційної роботи, навчально-тренувальних занять, зборів, спортивних заходів; підготовку й забезпечення участі національних збірних команд у міжнародних змаганнях усіх рівнів. Слід відзначити те, що Укрцентр "Інваспорт" наділений значною функціональністю і широким спектром повноважень. Так, центр забезпечує виконання комплексних і цільових програм, впроваджує в практику науково обґрунтовані системи фізичного виховання, реабілітації та підготовки спортсменів-інвалідів, бере участь у розробці законодавчих актів, здійснює заходи, спрямовані на соціальний захист спортсменів-інвалідів, розробляє пропозиції щодо норм, умов, вимог Єдиної спортивної кваліфікації, розробляє фінансові нормативи, механізми їх упровадження, проводить єдину науково-методичну політику в сфері фізкультури та спорту інвалідів, вносить пропозиції до Комітету щодо застосування дисциплінарних стягнень до спортсменів, тренерів та інших фізкультурних працівників за порушення правил змагань, договорів, контрактів, інших дій, які завдають шкоди розвитку спорту інвалідів. У ст. 23 проекту ЗУ "Про фізичну культуру і спорт" [755] законодавцем пропонується відзначити те, що центр фізичної культури і спорту інвалідів є бюджетною організацією і фінансове забезпечення його діяльності здійснюється за рахунок коштів державного бюджету через Національний комітет спорту інвалідів України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 року з метою створення умов для реалізації права громадян на зайняття фізичною культурою і спортом та підвищення рівня фізкультурно-оздоровчої роботи серед населення, утворено центри фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" [706]. Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення "Спорт для

всіх" було утворено як державну бюджетну організацію із фінансуванням за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті на програми з фізичної культури і спорту. Починаючи із 2003 року, було вжито заходів щодо утворення республіканського (Автономна Республіка Крим), обласних, Київського та Севастопольського міських, районних у м. Києві та Севастополі центрів фізичного здоров'я населення.

Наказом Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту від 29.05.2003 року затверджено положення про Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" [781]. До основних завдань центру віднесено вирішення питань із залучення широких верств населення до регулярних оздоровчих занять, поєднання масових та індивідуальних форм організації фізкультурно-спортивної роботи за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення, формування в громадян потреби рухової активності та створенні умов для їх задоволення, організації масових заходів, обладнання та утримання фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення. Центр бере участь у розробленні та реалізації державних програм з організації і проведення фізкультурно-оздоровчої роботи серед різних верств населення за місцем проживання та в місцях масового відпочинку, проводить розробку та апробацію фізкультурно-оздоровчих та загальнодоступних спортивних технологій, нових форм рекреаційної та реабілітаційної роботи, проводить соціальний моніторинг щодо рівня залучення різних груп населення до занять фізичними вправами, сприяє залученню приватних інвестицій та розвитку підприємництва в галузі, провадить консультативно-методичну роботу стосовно ліцензування у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення. У проекті галузевого закону [755] у ст. 22 передбачається затвердження суттєвої, соціально-зорієнтованої норми, яка полягає у спрямуванні роботи центру з залучення до фізкультурно-оздоровчої діяльності, насамперед соціально незахищених верств населення, відповідно створення умов для реалізації цими групами свого конституційно гарантованого права на заняття фізичною культурою і спортом. Органи і суб'єкти державного управління сферою фізичної культури і спорту представлені на рис. 1.6.

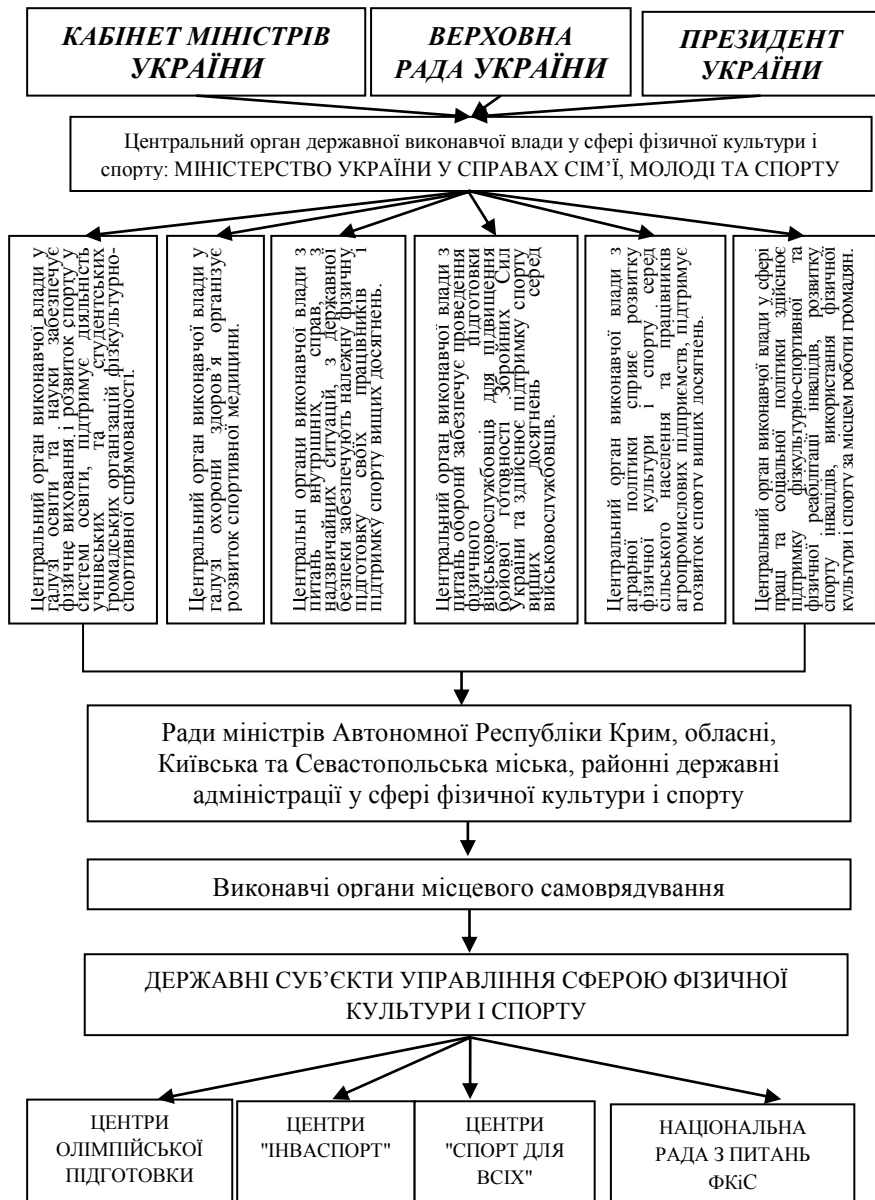

Рис. 1.6. Органи і суб'єкти державного управління сферою фізичної культури і спорту

З метою підвищення ефективності державної політики у сфері фізичної культури і спорту Указом Президента України від 3 лютого 2006 року, було утворено Національну раду з питань фізичної культури і спорту як консультативно-дорадчий орган при Президентові України [691]. Національна рада створена з метою аналізу стану реалізації державної політики в сфері фізичної культури і спорту, вивчення міжнародного досвіду з питань розвитку фізичної культури і спорту, участі у підготовці проектів законів, державних програм з питань розвитку фізичної культури і спорту, підготовки та внесення пропозицій на розгляд Президентові України щодо координації заходів, здійснюваних центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування у сфері фізичної культури, забезпечення розвитку фізичної культури, створення умов для заняття населення фізичною культурою, активізації роботи з формування здорового способу життя.

Національна рада наділена правом утворення тимчасових робочих та експертних груп із залученням до виконання окремих робіт і завдань учених і фахівців, працівників центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, наукових установ; одержувати необхідні документи і матеріали для виконання покладених на неї завдань, запрошувати на засідання та заслуховувати інформацію від керівників державних органів влади і установ з питань, що належать до її компетенції. Національна рада утворена і діє у складі Голови, заступників Голови, секретаря та членів Ради. Організаційною формою роботи ради є засідання, які скликаються у мірі потреби, але не рідше одного разу на півроку. Важливою процесуально-правовою ознакою повноважень Національної ради є те, що рішення та рекомендації, нею прийняті, є обов'язковими для розгляду центральними та місцевими органами виконавчої влади. Також публічність діяльності ради забезпечується систематичним інформуванням громадськості про прийняті рішення та результати діяльності.

Відповідно до Положення про Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту [698] Мінсім'ямолодьспорт України є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики з питань фізичної культури і спорту, що і буде предметом нашого дослідження у наступному підрозділі роботи.

1.4. Реалізація державної політики розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

Успішне вирішення соціально-економічних та політичних проблем розвитку України, оновлення всіх сфер життєдіяльності суспільства на засадах демократизму значно залежить від зваженої, науково обґрунтованої державної політики [116]. Під політикою (від грецького "τα πολιτικά" – державні або громадські справи) розуміють соціальну діяльність у політичній сфері суспільства, спрямовану головним чином на досягнення, утримання, зміцнення та реалізацію влади [370,371]. В найширшому сенсі під поняттям "політика" слід розуміти соціальну діяльність, спрямовану на збереження або зміну існуючого ладу розподілу влади та власності в державно організованому суспільстві (внутрішня політика) та світовому співтоваристві (зовнішня політика). Важливою передумовою ефективного управління галуззю є розробка науково обґрунтованої державної політики, яка має відповідати новим конкретно-історичним реаліям. В умовах розбудови незалежної демократичної України змістовні та структурно-функціональні характеристики державної політики визначаються стратегією соціального вибору, масштабами суспільних перетворень, а державна політика має бути комплексною і повинна спиратися на принципи та закономірності системної трансформації суспільства, бути чітко визначеною за пріоритетами, розкривати саме соціальний характер усієї державної політики [116].

Сучасна редакція ЗУ "Про фізичну культуру і спорт" [684] не містить вичерпного визначення "державна політика", основних пріоритетних напрямів державної політики в галузі, не містить також конкретизації щодо обов'язків владно-управлінських утворень із її реалізації. У проекті галузевого закону [755] у ст.ст. 4, 5, 6 передбачається законодавчо закріпити те, що державна політика у сфері фізичної культури і спорту визначається Верховною Радою України, а пріоритетами державної політики у сфері фізичної культури і спорту мають стати: створення умов для забезпечення оптимальної рухової активності кожної людини впродовж усього життя, досягнення нею достатнього рівня фізичної та функціональної підготовленості, сприяння соціальному, біологічному та психічному благополуччю, поліпшенню стану здоров'я, профілактиці захворювань і фізичній реабілітації; залучення особливо обдарованих людей до спортивної діяльності, створення умов для максимальної реалізації їхніх здібностей у спорті вищих досягнень, задоволення

видовищних та розважально-емоційних запитів населення, утвердження у громадян України гордості за свою країну, підвищення авторитету держави у світовому спортивному русі. До основних напрямів державної політики у сфері фізичної культури і спорту передбачається віднести: залучення кожного громадянина до фізкультурно-оздоровчої діяльності у навчальних закладах, за місцем проживання, роботи та у місцях масового відпочинку громадян, а також інвалідів до фізкультурно-спортивної та фізичної реабілітації; забезпечення розвитку олімпійських, параолімпійських, дефлімпійських та не олімпійських видів спорту шляхом підтримки дитячого, дитячо-юнацького, резервного спорту, спорту вищих досягнень, спорту інвалідів та спорту ветеранів; удосконалення нормативно-правового, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, наукового, медичного та інформаційного забезпечення сфери фізичної культури і спорту; розширення міжнародного співробітництва у сфері фізичної культури і спорту.

Діючий закон "Про фізичну культуру і спорт" [684] визначає, що центральним органом виконавчої влади з фізичної культури і спорту розробляється Державна програма розвитку фізичної культури і спорту, яка затверджується Кабінетом Міністрів України. Державна програма має передбачати вимоги щодо організації підтримки та зміцнення здоров'я різних категорій громадян, вимоги до навчальних програм щодо фізичного виховання, систему програмно-оціночних нормативів і вимог щодо фізичного розвитку і підготовленості різних вікових груп населення, основні напрями розвитку масового самодіяльного спорту та спорту вищих досягнень, а також основні засади організаційного, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативно-правового та іншого її забезпечення. Також Державна програма має передбачати окремий розділ щодо розвитку фізичної культури і спорту в сільській місцевості. У пострадянський період існування України, на різних етапах її розвитку, було прийнято, і різною мірою здійснено реалізацію низки державних програм щодо реалізації державної політики в галузі фізичної культури і спорту.

Указом Президента України від 22 червня 1994 року було затверджено першу Державну програму розвитку фізичної культури і спорту в Україні [690]. Цим же Указом Президента було засновано 100 стипендій Президента України для талановитих та перспективних спортсменів України, встановлено матеріальну винагороду для

чемпіонів та призерів Олімпійських ігор, чемпіонатів світу, Європи. Основними передумовами розроблення державної програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні стали значне зниження рівня життя, порушення екологічної рівноваги та гіподинамія, які призвели до значного погіршення фізичного розвитку людей і рівня їхнього здоров'я. Вже станом на 1994 рік спостерігалась негативна тенденція до зниження середньої тривалості життя у чоловіків з 66 до 63 років, а у жінок з 75 до 73 років, збільшення захворюваності населення на гіпертонію в 3 рази, стенокардію – в 2,4 рази, інфаркту міокарду – на 30 відсотків; 80 відсотків дітей і підлітків мали різні відхилення у фізичному розвитку, а кожен третій юнак у 1993 році за станом здоров'я не був призваний на військову службу. Починаючи з 1991 року, тобто з моменту набуття Україною статусу незалежної, суверенної держави, і до 1994 року, припинили свою діяльність більш як 900 дитячих і підліткових фізкультурно-оздоровчих клубів при ЖЕКах, було скорочено понад 590 посад педагогів – організаторів спортивної роботи з населенням за місцем проживання, більше 3,5 тисячі інструкторів фізичної культури у трудових колективах. Станом на 1994 рік в Україні діяло більше тисячі стадіонів, 580 плавальних басейнів, 16 тисяч спортивних залів, 26 палаців спорту з штучним льодом, 59 манежів, 60 тисяч спортивних майданчиків і полів, що в сукупності становило лише половину нормативних потреб. Розвиток матеріально-технічної бази у сільській місцевості також був у критичному стані, де на 53 села припадав лише один стадіон, на 25 сіл – один спортивний зал, на 715 – один критий плавальний басейн. Основними причинами такого стану, на думку авторів програми, були: недооцінка ролі масової фізичної культури в соціальному розвитку суспільства, гармонійному удосконаленні особи, утвердженні здорового способу життя, зменшенні питомої ваги позаурочних занять з фізичного виховання в учбових закладах, руйнування ефективних форм організації фізкультурно-оздоровчої роботи в трудових колективах, за місцем проживання, в місті та на селі, значне скорочення штатних фізкультурно-спортивних працівників, недостатня державна підтримка провідних спортсменів, незадовільне забезпечення сучасними засобами підготовки національних збірних команд та резерву, комерціалізація фізкультурно-спортивної галузі та виділення професійного спорту в окрему сферу, зменшення державних інвестицій на утримання, реконструкцію і будівництво фізкультурно-спортивних об'єктів,

виробництво спортивного одягу і взуття, обладнання та ін., використання матеріально-технічної бази не за призначенням, її руйнування, підвищення цін на фізкультурно-оздоровчі та спортивні послуги, зниження інтересу профспілкових та інших громадських організацій до проблем розвитку фізичної культури і спорту.

Основними завданнями програми були: зміцнення здоров'я населення, посилення впливу фізичної культури і спорту на підвищення продуктивності праці, обороноздатності та профілактику правопорушень, удосконалення системи підготовки національних збірних команд до участі у змаганнях, збереження і подальше удосконалення матеріально-спортивної бази, підготовка фахівців фізичного виховання і спорту. Розробниками програми передбачалось, що проведення запланованих заходів дозволить створити умови для поліпшення фізичного потенціалу і здоров'я нації, оптимізує фізкультурно-спортивних рух у країні, прискорить процес адаптації його до ринкових відносин, дасть змогу Україні вийти на рівень світових показників фізичного розвитку людей та спортивних досягнень. Основними напрямками розвитку фізичної культури і спорту були: фізичне виховання і фізкультурно-оздоровча діяльність у навчально-виховній сфері; фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій та соціально-побутовій сферах; фізична підготовка військовослужбовців, особового складу правоохоронних органів, інших військових формувань; фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність серед інвалідів; спорт вищих досягнень. У ході здійснених заходів щодо розвитку фізичної культури і спорту було розроблено державні вимоги до фізичного виховання дітей у дошкільних виховних, середніх загальноосвітніх, професійних та вищих навчальних закладах, введено в середніх загальноосвітніх і професійних навчальних закладах три години на тиждень уроків фізичної культури, започатковано введення єдиного "Паспорту здоров'я" і заліки з фізичної культури в навчальних закладах, розроблено систему тестів та оціночних нормативів і вимог до фізичного розвитку та рівнів фізичної підготовки дітей та молоді, розроблено настановну програму з фізичної підготовки в Збройних Силах, а також для особового складу правоохоронних органів, введено в Збройних Силах та інших військових формуваннях обов'язкові заняття з фізичної підготовки не менше 4 годин на тиждень, а у військових навчальних закладах передбачено випускний іспит з фізичної підготовки. Важливим досягненням для розвитку

галузі інваспорту стали розробка і впровадження науково обґрунтованої системи організації занять фізичною культурою, оздоровчого та спортивного тренування інвалідів з фізичними і психічними вадами, розробка системи добору інвалідів з медичними даними для організації занять фізичними вправами. У спорті вищих досягнень також відбулись зміни, які полягали в удосконаленні нормативно-правової бази, яка регламентувала професійну діяльність спортсменів, тренерів та інших фахівців. Програмою передбачалось здійснення ряду заходів щодо фінансової підтримки галузі, які полягали у вирішенні комплексу питань стосовно пільгового оподаткування підприємств та інших організацій, які випускали товари спортивно-туристичного призначення і надавали фізкультурно-оздоровчі та спортивні послуги населенню, а також сприяли залученню іноземних інвестицій до цієї справи, розробки науково обґрунтованих нормативів державного фінансування спорту вищих досягнень і механізмів державного регулювання та контролю за розподілом і використанням цих коштів, у тому числі коштів місцевих бюджетів. Частково було реалізовано організацію проведення цільових лотерей з метою фінансування фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи з інвалідами.

Реалізація першої державної програми з розвитку фізичної культури і спорту засвідчила те, що частина запланованих заходів так і не була здійснена на практиці внаслідок поглиблення фінансово-економічної кризи країни, послаблення впливу регуляторних державницьких механізмів управління усіма сферами життя суспільства, переорієнтації мотиваційно-ціннісних установок у процесі виховання підростаючого покоління в контексті значущості фізичної культури і спорту для суспільства і індивіда, зміни державних пріоритетів у розвитку соціально-гуманітарної сфери країни та ін. Нереалізованими на практиці залишились заходи зі створення при середніх загальноосвітніх, професійних та вищих навчальних закладах автоматизованих діагностичних консультативних кабінетів для розроблення індивідуальних програм фізкультурно-оздоровчих занять учнів та студентів, введення до штатного розпису посади організаторів фізкультурно-оздоровчої роботи на підприємствах з кількістю працівників 500 і більше чоловік, введення обов'язкових занять з фізичної культури для осіб, що працюють в екстремальних умовах, розширення мережі дитячо-підліткових фізкультурно-спортивних клубів за місцем проживання,

обладнання в Центральних парках культури і відпочинку містечка здоров'я, пунктів прокату спортивного інвентарю та обладнання, створення регіональних центрів, клубів та оборонно-спортивних таборів з фізичної підготовки молоді до служби в Збройних Силах, більшості запланованих заходів із розвитку фізичної культури і спорту на селі, збільшення кількості і розвитку лікувально-фізкультурних закладів, які здійснювали медичний контроль за всіма категоріями осіб, які займались фізичною культурою і спортом, створення при поліклініках, диспансерах, центрах здоров'я і спортивних спорудах мережі безплатних і платних діагностично-консультативних кабінетів, центрів і пунктів оздоровлення і реабілітації певних груп населення засобами фізичної культури і спорту, а також ряду заходів щодо поліпшення стану матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту в країні.

Указом Президента України від 1 вересня 1998 року була затверджена цільова комплексна програма "Фізичне виховання – здоров'я нації" [782]. Основними причинами, які визначили необхідність розроблення чергової державної програми розвитку фізичної культури і спорту стали: критична ситуація із станом здоров'я населення, різке зростання захворюваності (показники серцево-судинних захворювань були запозичені із преамбули попередньої програми); 90 відсотків дітей, учнів і студентів мали відхилення у стані здоров'я, понад 50 відсотків – незадовільну фізичну підготовку, близько 70 відсотків дорослого населення – низький та нижчий ніж середній, рівні фізичного здоров'я; кількість інвалідів в Україні сягала майже 2 мільйонів чоловік; поглиблення негативної тенденції до зниження середньої тривалості життя чоловіків і жінок; від служби у Збройних Силах України звільнявся кожний четвертий призовник; нездатність системи фізичного виховання, фізичної культури і спорту задовольнити потребу населення у руховій активності; чисельність дітей і підлітків, які займались у спортивних школах, секціях, клубах скоротилась на 620 тисяч чоловік, що призвело до посилення антисоціальних проявів серед зазначеного контингенту; на 41 відсоток збільшилось учнівської і студентської молоді, яка була віднесена за станом здоров'я до спеціальної медичної групи; на 63 відсотки збільшились показники притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності; на 60 відсотків збільшилась кількість неповнолітніх, що вживали наркотики; кількість установ і організацій, які проводили

фізкультурно-оздоровчу роботу, зменшилась на 15,5 тисяч одиниць; кількість трудящих, залучених до занять фізичними вправами зменшилась більш як на 1 мільйон чоловік; інструкторів зі спорту, що працювали у виробничих колективах, стало менше на 5,7 тисяч чоловік; лише 13 відсотків трудових колективів мали спеціалістів, які проводили фізкультурно-оздоровчу роботу. До основних причин, що призвели до такого стану розвитку фізичної культури і спорту, на думку укладачів програми, були: несприятливі природні умови; відсутність необхідних коштів для розвитку традиційної системи охорони здоров'я; згорання мережі установ фізкультурно-спортивного профілю; зміна відносин і форм власності, стрімкий спад виробництва у промисловості та в аграрному секторі, глибока економічна криза; відтік професійних кадрів із галузі.

Слід відзначити, що відбулась значна зміна державних пріоритетів у розвитку фізичної культури і спорту, які полягали у спрямованості на розвиток фізкультурно-спортивного руху в Україні з урахуванням змін у всіх сферах суспільного життя та ціннісних орієнтацій населення України, зміцнення здоров'я населення засобами фізичного виховання, фізичної культури і спорту, виховання у населення України відповідних мотиваційних та поведінкових характеристик, активної соціальної орієнтації на здоровий спосіб життя.

Внаслідок реалізації програми передбачалось: досягнути збільшення показників тривалості життя громадян до рівня розвинутих країн; збільшення до 2005 року представників різних верств населення, які регулярно займаються різними видами фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи, не менш як на 1 мільйон чоловік, що мало потягнути за собою зменшення рівня злочинності серед дітей і підлітків майже на 30 відсотків; зменшення вдвічі кількості дітей, підлітків, молоді, які мали відхилення у стані здоров'я; зменшення на 20 відсотків бюджетних витрат, пов'язаних з тимчасовою непрацездатністю, лікуванням, підвищення якості трудових ресурсів; створення додаткової кількості робочих місць за рахунок збільшення обсягів надання різних видів фізкультурно-оздоровчих послуг; залучення позабюджетних коштів і значну економію державних коштів.

Порівняльний аналіз засвідчив те, що більшість заходів, запланованих у державній програмі із розвитку фізичної культури і спорту на 1998-2005 роки, передбачались до виконання попередньою

програмою зразка 1994 року. У навчально-виховній сфері до нововведень слід віднести розробку державних стандартів освіти "фізичне виховання" і приведення у відповідності із ними базових навчальних планів та програм з фізичного виховання; створення при Міністерстві освіти і науки структурного підрозділу із управління фізичним вихованням в галузі освіти; переорієнтація шкільної та позашкільної фізкультурно-оздоровчої роботи на створення спортивних клубів, спеціалізованих спортивних класів; залучення до занять фізичними вправами дітей із соціально незахищених верств суспільства на пільгових умовах. До новаторських заходів щодо поліпшення фізкультурно-оздоровчої роботи у виробничій та соціально-побутовій сферах слід віднести: розробку комплексу оціночних критеріїв фізкультурно-оздоровчого характеру та врахування його під час розроблення положення про атестацію робочих місць на підприємствах і установах незалежно від форм власності; включення питання оздоровлення трудящих та членів їх сімей засобами фізичної культури і спорту до планів соціально-економічного розвитку регіонів, цільових комплексних програм, рекомендація трудовим колективам щодо включення цих питань до колективних договорів, тарифних угод; створення у м. Києві Всеукраїнського центру фізичного здоров'я населення та підпорядкування йому територіальної служби для задоволення потреб населення в оздоровчих послугах за місцем проживання. У сфері фізичної підготовки в Збройних Силах України та інших військових формуваннях до інноваційних заходів слід віднести запровадження системи державного контролю за якістю підготовки молоді до служби у Збройних Силах України. У сфері спортивної діяльності з метою ефективного розвитку спорту в нових соціально-економічних умовах передбачалось здійснити комплекс заходів із формування системи спортивних клубів різних форм власності, а також проведення комплексних спортивних заходів за програмою спартакіад школярів, юнацьких і молодіжних ігор, спартакіад України, сільських спортивних ігор, універсіад. Значною увагою з боку держави характеризувалась фізкультурно-оздоровча, реабілітаційна та оздоровча діяльність серед інвалідів. Так, на базі відповідних обласних центрів інвалідного спорту "Інваспорт" передбачалось створити спеціальні дитячо-юнацькі реабілітаційно-спортивні школи для інвалідів; здійснити заходи щодо дообладнання спеціальними засобами спортивних об'єктів, де здійснюватиметься підготовка

збірних команд інвалідів до Параолімпійських ігор, Всесвітніх ігор глухих, чемпіонатів світу і Європи; вирішувати питання щодо прийому до вищих навчальних закладів спортсменів-інвалідів різних нозологій для підготовки фахівців з фізичної культури і спорту, забезпечувати розробку спеціальних навчальних програм із підготовки спеціалістів орієнтованих на роботу з інвалідами різних нозологій, утворити відповідні профільні кафедри; створити за рахунок залучення позабюджетних коштів періодичне видання часопису спортивного руху інвалідів "Ми у спорті". Новітні тенденції з розвитку фізичної культури і спорту в сільській місцевості полягали у здійсненні заходів з реформування сільського кооперативно-профспілкового фізкультурно-спортивного товариства "Колос" у Всеукраїнську державну фізкультурно-спортивну організацію "Колос" агропромислового комплексу України; створенні по одній комплексній дитячо-юнацькій сільській спортивній школі у кожному адміністративному районі; відкритті філіалів училищ фізичної культури з пріоритетних видів спорту на навчально-спортивних базах ЦРСКПФСТ "Колос"; здійсненні передачі ФСТ "Колос" закладів фізкультурно-спортивного призначення державної форми власності.

У новій програмі, в порівнянні із попередньою, кадрова політика в галузі фізичної культури і спорту не зазнала суттєвих змін, окрім заходів, спрямованих на організацію підготовки фахівців із спортивної журналістики на базі Інституту журналістики Київського національного університету імені Т. Шевченка.

Важливими і вкрай необхідними слід вважати заходи з боку держави щодо розвитку матеріально-технічного забезпечення галузі, які полягали в збереженні функціонального призначення спортивних об'єктів у процесі приватизації, реструктуризації та банкрутства підприємств, до сфери управління яких вони належали; приведення головних спортивних об'єктів, що були базовими для підготовки національних збірних команд з видів спорту, у відповідність з міжнародними стандартами.

Суттєвих змін зазнала державна політика фінансового забезпечення галузі, які полягали у створенні сприятливих умов для стимулювання залучення позабюджетних коштів, поєднанні державного фінансування з джерелами надходження коштів від юридичних осіб та населення. Вагомими для розвитку галузі були заходи зі створення спортивного телеканалу, галузевої страхової компанії; створення міжнародного благодійного фонду сприяння

розвитку фізичної культури і спорту; організації випуску олімпійських облігацій на підприємствах галузі з метою фінансування підготовки спортсменів вищої кваліфікації.

Прогресивними заходами з розвитку науково-методичного забезпечення фізичного виховання, фізичної культури і спорту було створення мережі регіональних науково-дослідних лабораторій вищих навчальних закладів галузі, створення секції з фізичного виховання і спорту при Експертній раді з гуманітарних наук Вищої атестаційної комісії України, запровадження системи соціологічних досліджень серед різних верств населення, особливо молоді, з метою виявлення їх ставлення до занять фізичною культурою і спортом.

Удосконалення системи медико-біологічного забезпечення галузі передбачало створення державної служби антидопінгового контролю, розробки і впровадження програми застосування фармацевтичних препаратів рослинного та хімічного походження для підвищення працездатності спортсменів, розробка та запровадження системи медико-біологічного забезпечення збірних команд України, спортивного резерву та збірних команд спортсменів-інвалідів України.

Важливими змінами у пріоритетах інформаційного забезпечення фізичного виховання, фізичної культури і спорту стало зміщення акцентів на розробку дієвої системи фізкультурної просвіти населення України шляхом використання засобів масової інформації у пропаганді здорового способу життя, нових форм масової фізкультурно-оздоровчої роботи, гуманістичних цінностей спорту, створення єдиного інформаційного простору галузі, розроблення галузевої інформаційної мережі, інтеграції до глобальної інформаційної мережі "Інтернет". Вирішення вищезначених завдань передбачалось за рахунок забезпечення щорічного випуску шести номерів науково-теоретичного журналу "Наука в олімпійському спорті", "Спорт для всіх", "Теорія і методика фізичного виховання і спорту"; створення науково-популярних та освітніх радіо – та телепрограм, галузевої інформаційної мережі "Держкомспорт – органи державного управління фізичною культурою і спортом", автоматизованої інформаційно-аналітичної системи "Спортивні результати".

Введення ліцензування окремих видів фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, започаткування проведення всеукраїнського огляду-конкурсу на кращу організацію фізкультурно-

оздоровчої роботи, приведення системи статистичної звітності з фізичної культури і спорту у відповідність із сучасними потребами галузі сприяли вдосконаленню системи державного управління і діяльності Державного комітету України з фізичної культури і спорту, підвищенню ефективності роботи відповідних структур управління на місцях.

Політика держави, спрямована на поглиблення інтеграції України у загальноєвропейську та світову системи фізичного виховання, фізичної культури і спорту обумовила необхідність здійснення ряду заходів щодо участі провідних фахівців галузі у міжнародних програмах, приєднання України до Європейської конвенції з неадекватної поведінки та насильства серед вболівальників під час спортивних змагань, приєднання України до Антидопінгової конвенції Ради Європи, здійснення заходів щодо боротьби за толерантність і чесну гру та інформаційних і виховних програм недопущення застосування допінгу у спорті.

Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2002 року "Про невідкладні заходи щодо розвитку дитячо-юнацького спорту, створення сучасних олімпійських навчально-тренувальних баз, забезпечення підготовки національної збірної команди України до XXVIII літніх Олімпійських ігор" [700] було затверджено план невідкладних заходів щодо розвитку дитячо-юнацького спорту, створення сучасних олімпійських навчально-тренувальних баз, забезпечення підготовки національної збірної команди України до двадцять восьми Олімпійських ігор. План передбачав розробку державної програми "Тренер", збільшення на 10 відсотків залучених дітей і підлітків до занять у спортивних секціях, забезпечення першочергового фінансування за рахунок коштів державного бюджету пріоритетних спортивних баз олімпійської підготовки, забезпечення функціонування Національного антидопінгового центру в обсязі 4 мільйонів гривень, придбання спеціального наукового та медичного обладнання для збірних команд України з пріоритетних видів спорту в обсязі 1,7 мільйона гривень, відкриття центру спортивної травматології Національного університету фізичного виховання і спорту.

28 вересня 2004 року Указом Президента України затверджується Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту [694]. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту – це система концептуальних ідей і поглядів на роль,

організаційну структуру та завдання фізичної культури і спорту в Україні на період до 2016 року. Метою прийнятої доктрини стали орієнтація українського суспільства на поетапне формування ефективної моделі розвитку фізичної культури і спорту на демократичних та гуманістичних засадах, задоволення потреб кожного громадянина держави у створенні належних умов для занять фізичною культурою і спортом. Основні положення доктрини вмістили в себе усі вихідні, концептуальні засади, які були виписані у попередніх програмах розвитку фізичної культури і спорту в державі. Окремої уваги заслуговують зміни державних пріоритетів, проголошених у доктрині, які полягали у жорсткій регламентації видатків з бюджетів усіх рівнів, які мають спрямовуватись передусім на забезпечення фізичного виховання у державних і комунальних навчальних закладах; забезпечення діяльності спортивних шкіл, інших суб'єктів державного сектору; підготовку за державним замовленням фахівців в галузі фізичної культури і спорту; проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень; створення мережі сучасних спортивних споруд; забезпечення підготовки до участі збірних команд України в змаганнях світового рівня; соціальну рекламу рухової активності, як чинника здорового способу життя, інформаційно-просвітницьку діяльність; компенсацію витрат спортивним спорудам за їх пільгове використання певним групам населення; міжнародну діяльність у сфері фізичної культури і спорту; надання фінансової допомоги на конкурсних засадах організаціям галузі.

Указом Президента України від 02.08.2006 року "Про національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту" [710] з метою підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту затверджено план дій, який визначав нові фінансові, кадрові, ресурсні, правові механізми забезпечення галузі, і полягали в: розробці та внесенні в тримісячний строк на розгляд Верховної Ради України проекту нової редакції ЗУ "Про фізичну культуру і спорт"; опрацюванні питання із залучення частини прибутків вітчизняних виробників алкогольної та тютюнової продукції, грального бізнесу на розвиток фізичної культури і спорту; підвищенні рівня оплати праці тренерів дитячо-юнацьких спортивних шкіл та працівників центрів "Інваспорт"; розробці типових проектів будівництва спортивних споруд із урахуванням необхідності доступу до них осіб з

обмеженими можливостями; формуванні системи підготовки фахівців зі спортивної медицини на базі Національного університету фізичного виховання і спорту України; поліпшенні умов розміщення Українського центру спортивної медицини; затвердженні регіональних програм будівництва, реконструкції, капітального ремонту та утримання спортивних споруд на період до 2011 року; передбаченні під час формування проектів відповідних бюджетів коштів на розвиток фізичної культури і спорту, а також здійсненні заходів щодо залучення позабюджетних коштів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2006 року затверджено Державну програму розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки [699]. Як зазначається в преамбулі програми, в Україні склалась критична ситуація у сфері фізичної культури та спорту, яка полягає в тому, що лише 13 відсотків населення залучено до занять фізичною культурою і спортом, термінового розв'язання вимагає проблема розвитку спорту вищих досягнень та підготовки резерву національних збірних команд. На думку укладачів програми, критичний стан розвитку галузі обумовлений такими факторами: невідповідністю нормативно-правової бази сучасним вимогам; недосконалістю інфраструктури, системи централізованої підготовки національних збірних команд; низьким рівнем фінансового та матеріально-технічного забезпечення дитячо-юнацького та резервного спорту; рівнем забезпечення населення фізкультурно-спортивними залами, плавальними басейнами; недостатнім бюджетним фінансуванням, неефективним залученням коштів з інших джерел, незначним обсягом інвестицій; відсутністю діяльності з випуску та проведення державних спортивних лотерей; низьким рівнем заробітної плати, недостатньою кількістю інструкторів з фізкультурно-оздоровчої діяльності, розбалансованістю системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців; низьким рівнем наукового забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, недостатнім фінансуванням наукових досліджень; недостатнім пропагуванням серед широких верств населення здорового способу життя. Сучасний стан розвитку галузі, а також фактори, які обумовили її критичний стан, свідчать про низьку ефективність реалізації попередніх державних програм галузі, недовість запроваджуваних заходів, відсутність практичної реалізації більшості проголошених у програмах дій, відсутність дієвого державного контролю за їх виконанням, відсутністю науково

обґрунтованих механізмів реалізації державної політики в сфері фізичної культури і спорту.

Реалізація програми має привести до таких прогнозованих результатів; збільшення на 20 відсотків загальної чисельності населення залученого до фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи; поліпшення результатів виступів національних збірних команд України в Олімпійських, Параолімпійських і Дефлімпійських іграх та інших змаганнях; формування сучасної системи підготовки резерву для національних збірних команд України, збільшення на 14 відсотків кількості школярів, що відвідують спортивні школи; підвищення рівня забезпечення населення залами, плавальними басейнами та спортивними майданчиками; доведення кількості ліцензованих організацій і центрів до 2 одиниць на 10 тисяч осіб; створення 8 тисяч додаткових робочих місць; зменшення на 12 відсотків середньої кількості днів тимчасової непрацездатності через хворобу; збільшення на 30 відсотків витрат громадян на оздоровчо-спортивні послуги.

Вирішення запланованих завдань передбачається здійснити за рахунок зміщення державних пріоритетів, у порівнянні із попередніми програмами: у навчально-виховній сфері – на посилення системи контролю за станом фізичного розвитку та здоров'я вихованців, введенням предмету "фізичне виховання" до переліку дисциплін державної підсумкової атестації в 9, 11 (12) класах, створення на базі лабораторії фізичного розвитку Академії педагогічних наук Науково-дослідного інституту фізичного виховання; у соціально-побутовій сфері – забезпечення умов для організації навчання плавання у місцях масового відпочинку громадян на воді та в оздоровчих і спортивних таборах, розробку та визначення критеріїв оцінки ефективності роботи місцевих органів виконавчої влади з розвитку спорту для усіх верств населення за місцем проживання та у місцях масового відпочинку громадян, введення у дію фізкультурно-оздоровчого комплексу тестування населення різних вікових груп "Крок до здоров'я"; у сфері масового спорту серед сільського населення – введення щорічних багатоступеневих Всеукраїнських сільських спортивних ігор та Всеукраїнського огляду-конкурсу "Краще спортивне село"; у виробничій сфері – впровадження ефективних форм проведення виробничої гімнастики в режимі робочого дня, активного відпочинку та після трудового відновлення, профілактичних занять фізичними вправами, розробку методичних рекомендацій щодо створення суб'єктами господарювання спортивних клубів та їх функціонування,

введення до штатного розпису суб'єктів господарювання усіх форм власності посади інструктора з фізичної культури, розробку та визначення критеріїв оцінки ефективності розвитку фізичної культури і спорту суб'єктами господарювання і проведення щорічних конкурсів; у сфері фізкультурно-оздоровчої та реабілітаційної роботи серед інвалідів – утворення центрів "Інваспорт" в містах обласного значення з урахуванням потреб та можливостей регіонів, організацію щорічної Всеукраїнської спартакіади "Повір у себе", розробку і визначення критеріїв оцінки ефективності діяльності регіональних центрів "Інваспорт"; у сфері олімпійського, параолімпійського, дефлімпійського та неолімпійського спорту – введення системи швидкого навчання усіх дітей основним елементам пріоритетних видів спорту шляхом запровадження інноваційних форм співпраці дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів з дитячо-юнацькими спортивними школами, зокрема з метою відбору найбільш обдарованих дітей, підпорядкування регіональним центрам з фізичної культури і спорту інвалідів "Інваспорт" комунальних дитячо-юнацьких спортивних шкіл інвалідів, розробку порядку акредитації дитячо-юнацьких спортивних шкіл, утворення навчального закладу параолімпійського та дефлімпійського резерву, розробку процедури переходу спортсменів з однієї організації в іншу, проведення щорічної загальнодержавної та регіональної рейтингової оцінки спортсменів, тренерів, спортивних організацій, розробку пропозицій щодо надання НОК, НКСІ, СК окремих повноважень стосовно розвитку спорту вищих досягнень, надання фінансової підтримки у межах відповідних бюджетних програм НОК. Також з метою покращення фінансового забезпечення галузі планується удосконалити механізм залучення надходжень від продажу лотерей для зміцнення матеріально-технічної бази сфери фізичної культури і спорту, фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл із фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, збільшення обсягів надання платних послуг населенню бюджетними установами та закладами фізичної культури і спорту.

Упродовж останніх років органами державного управління прийнято низку нормативних актів [704,709], які визначають пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в країні, програмові засади розвитку провідних видів спорту в державі [789,790]. Слід відзначити те, що змістове наповнення вищезначених нормативних актів не носить суттєвих відмінностей від визначених і затверджених у Державній програмі на 2007-2011 роки напрямів розвитку галузі, але вони певною мірою процесуально ускладнюють реалізацію державної політики галузі

внаслідок розбалансованості і неузгодженості термінів виконання окремих заходів, відсутності єдності у визначенні та реалізації пріоритетних, невідкладних заходів із поліпшення стану різних сфер галузі, надання суб'єктивної переваги щодо пріоритетності в розвитку масової фізичної культури, спорту вищих досягнень, фізичного виховання учнівської, студентської молоді, інваспорту.

У Державній програмі розвитку галузі на 2007-2011 роки передбачена зобов'язальна норма, яка передбачає розробку і затвердження відповідними радами регіональних програм розвитку фізичної культури і спорту. Значна увага науковцями галузі приділяється питанню формування і розробки вихідних принципів проектування вище означених нормативних документів. Так, на думку В. Ришковськи [465], логіка і зміст принципів визначаються процесами циклу життя проекту: розробка і запуск проєктованої системи; налагодження нормованого функціонування інноваційної системи; забезпечення стійкого відтворення і доцільного розвитку діяльності; своєчасне завершення циклу життя проекту або розоформлення діяльності у зв'язку зі зміною умов або появою інших цілей і проєктів фізичного виховання. Успішність розробки і запровадження, досягнення корисно-значущих результатів автору вбачається можливою лише за умови дотримання на різних етапах реалізації проєктних програм таких принципів, як: компетентності, доцільності й адекватності, надійності і простоти, технологічності, передбачливості, командно-бригадного забезпечення, системного моніторингу, корисності, утилітарності і екологічної безпеки проєкту.

Практика управління фізичною культурою і спортом свідчить, що для ефективного розвитку цієї сфери необхідне правильне поєднання загальних властивостей процесу управління з особливостями управлінської діяльності в країні. Тому, з метою подальшого розвитку фізичної культури і спорту необхідно визначити загальні правові, соціальні, економічні, а також організаційні основи управління, а стан системи управління на різних рівнях у масштабі регіонів і країни не повністю відповідає потребам практики з погляду її структурного, організаційного, методичного, функціонального, інформаційного змісту. Наявна нормативно-правова база не повністю сприяє ефективному управлінню процесами розвитку фізкультурного руху [275,391].

На думку А. Кухтія та О. Вацеби [46,47,387], ефективна організація фізкультурно-спортивного руху передбачає сукупність і тісну взаємодію державних і громадських форм. Науковці вважають, що на державну гілку, яку формує система державних установ і яка

характеризується наявністю державних програм, має покладатися: вирішення загальнодержавних завдань щодо збереження та зміцнення здоров'я різних груп населення; професійно-прикладна та військово-прикладна підготовка молоді; здійснення фізичного виховання в дошкільних закладах і загальноосвітній школі, вищих навчальних закладах I-II та III-IV рівнів акредитації, на виробничих підприємствах, у військових формуваннях, лікувальних та інших державних установах. На громадські організації, які працюють на основі самодіяльності, добровільності, ініціативності має покладатися: забезпечення високого рівня спортивної майстерності; підготовка спортсменів високого класу; організація праці й відпочинку населення; залучення різних верств населення до фізкультурно-спортивної і фізкультурно-оздоровчої активності. Уся навчально-виховна і спортивна робота самодіяльних організацій має ґрунтуватися на основі типових програм і положень рекомендаційного характеру.

Проведені дослідження науковцями галузі дозволяють виокремити нагальні проблеми організаційно-правового забезпечення управління розвитком галузі та перспективні шляхи їх розв'язання, а саме: удосконалення нормативно-правових основ державного ліцензування й атестування діяльності громадських фізкультурно-спортивних інституцій, чітке визначення завдань, ролі, місця та взаємовідносин спортивних федерацій, добровільних спортивних товариств та спортивних клубів, чітке розмежування й визначення стратегічних завдань державних та громадських організацій у сфері фізичної культури і спорту [320]; нормативна регламентація взаємовідносин між управліннями, комітетами з питань фізичної культури і спорту і громадськими фізкультурними органами [550]; правова регламентація статусу і функцій фізкультурно-спортивних товариств, вдосконалення змісту їх діяльності, вирішення питання їх фінансування відповідно до підпорядкованості Міністерству промислової політики, Агрпрому, іншим відомствам, більш чітке визначення питання оподаткування, земельних відносин, вирішення проблеми розмежування повноважень Міністерства освіти і науки України і Міністерства у справах сім'ї, молоді і спорту [825]; врахування в державних галузевих програмах закономірностей функціонування і розвитку фізичної культури, до яких відносять: відповідність історичним епохам та соціальним умовам, природовідповідність, взаємовплив регіональних, національних та міжнаціональних компонентів фізичної культури [196]; застосування програмно-цільового методу в управлінні розвитком матеріально-технічної бази галузі [175]; створення сприятливих

умов фінансування програм розвитку фізичної культури і спорту підприємствами не державних форм власності [339].

Проведений системний аналіз організаційно-управлінських основ галузі засвідчив, що центральний виконавчий орган влади фізичної культури і спорту зазнав неодноразових змін своєї організаційної структури, що значно впливало на зміст і напрями його діяльності. Поліфункціональність, необхідність суміщення владних повноважень щодо реалізації державної політики в різних соціально-гуманітарних сферах значно знижує ефективність діяльності центрального виконавчого органу в сфері фізичної культури і спорту. З моменту набуття Україною статусу незалежної, суверенної держави було прийнято і різною мірою реалізовано низку державних програм, заходів щодо розвитку і поліпшення стану фізичної культури і спорту країни. Як свідчить порівняльний аналіз державних програм спостерігається неухильна тенденція до погіршення стану галузі, а реалізація державної політики і здійсненні заходи характеризуються низькою ефективністю і результативністю. Державна політика, пріоритетні напрями щодо розвитку галузі повністю змінювались в залежності від соціально-економічних умов, що склалися. Більшість проголошених заходів так і залишилась лише виписаними на папері внаслідок низької виконавчої дисципліни, недостатності фінансових ресурсів, відсутності взаємної узгодженості в діях між державними і громадськими органами управління сферою фізичної культури і спорту в горизонтальній і вертикальній площинах взаємовідносин [71].

Сучасні тенденції щодо поглиблення інтеграції України у загальноєвропейську та світову системи фізичного виховання, фізичної культури і спорту вимагають удосконалення та імплементації в управлінський механізм галузі фізичної культури і спорту, досвіду розвинутих країн світу [798], що вимагає у свою чергу системного, всебічного аналізу діяльності галузі, системи управління, з метою збереження найкращих надбань і цінностей Української системи фізичної культури і спорту, а також впровадження досвіду розвинутих країн лише за умови повного врахування наслідків і тенденцій розвитку вітчизняної фізичної культури і спорту.

1.5. Організація державного управління та законодавство в сфері фізичної культури і спорту провідних країн світу.

Успішний розвиток державного управління фізичною культурою і спортом, соціально-економічних та правових основ організації державної служби в галузі визначальною мірою залежить від вивчення та узагальнення передового світового досвіду, імплементації в законодавство України адаптованих до реалій сьогодення окремих правових норм. Вивчення досвіду провідних країн світу в частині організації державного управління галуззю, визначення ролі та меж державно-правового регулювання фізичної культури і спорту, особливостей нормативно-правового регулювання відносин між учасниками фізкультурно-спортивного руху, соціального забезпечення та гарантій спортсменів, фізкультурників тощо, досвіду організації роботи з матеріально-технічного, кадрового, фінансового, медичного забезпечення діяльності галузі, особливостей правового регулювання організації спонсорства та спортивного маркетингу, організації державного управління боротьби із допінгом у спорті вищих досягнень тощо має забезпечити належний рівень розвитку галузі, сприяти широкому залученню громадських організацій до управління нею, визначенню їх ролі та місця в цих процесах, окреслити правове коло повноважень учасників управлінського процесу, забезпечити належний рівень функціонування галузі та визначити перспективні напрями розвитку фізичної культури і спорту в країні.

Як свідчать результати наукових досліджень [108,321,418,798], значущість фізичної культури і спорту для суспільства в сфері виховання, освіти, економіки, охорони здоров'я, національної безпеки усвідомлюється усіма розвинутими країнами світу, які з метою розвитку фізичної культури і спорту всебічно сприяють удосконаленню нормативно-правової бази державного управління, організації дієвої державної служби в сфері фізичної культури і спорту. Підтвердженням цілеспрямованої та комплексної законодавчої діяльності провідних країн світу в царині спортивного права є прийняття національних законів про спорт, фізичну підготовку та спортивну діяльність, які з'являються в 40-х роках ХХ століття. За даними літературних джерел [108,418], у 1937 році в Великій Британії прийнято закон про фізичну підготовку та рекреацію; у 1942 році в Італії приймають закон про спорт; у 1961 році в Канаді та Японії приймають закони про фізичну підготовку та

любительський спорт; у 1972 та 1975 роках відповідні закони приймаються в Швейцарії та Греції. До початку 90-х років більшість провідних країн світу мають відповідні закони, а законодавча діяльність щодо їх удосконалення стає постійним об'єктом уваги прогресивних кіл суспільства. Зважаючи на завдання дослідження нами будуть розглянуті загальні основи організації державного управління та діючі нормативно-правові акти, що регламентують суспільні відносини в сфері фізичної культури і спорту провідних країн світу.

Федеральний закон про фізичну культуру і спорт Російської Федерації був прийнятий 16 листопада 2007 року [791]. Федеральний закон встановлює правові, організаційні, економічні та соціальні основи діяльності в сфері фізичної культури та спорту в Російській Федерації. Законодавство про фізичну культуру і спорт ґрунтується на наступних принципах:

- забезпеченні права кожної особи щодо вільного доступу до фізичної культури і спорту, права на заняття фізичною культурою і спортом для усіх категорій громадян та груп населення;
- єдності нормативної правової бази в сфері фізичної культури і спорту на всій території країни;
- поєднанні державного регулювання суспільних відносин в сфері фізичної культури і спорту з саморегулюванням таких відносин суб'єктами фізичної культури і спорту;
- встановленні державних гарантій прав громадян в сфері фізичної культури і спорту;
- заборони на дискримінацію та насильство в сфері фізичної культури і спорту;
- забезпеченні безпеки життя та здоров'я осіб, що займаються фізичною культурою і спортом, учасників та глядачів фізкультурно-спортивних заходів;
- дотриманні міжнародних договорів країни в сфері фізичної культури і спорту;
- сприянні розвитку фізичної культури і спорту інвалідів, осіб, що мають обмежені можливості здоров'я, та інших соціальних груп, які потребують соціального захисту;
- взаємодії державного федерального органу виконавчої влади, органів виконавчої влади суб'єктів Федерації, органів місцевого самоуправління з спортивними федераціями;

- безперервності та наслідування фізичного виховання громадян усіх вікових груп;
- сприянні розвитку усіх видів та складових частин спорту з урахуванням унікальності виду спорту, його соціальної та освітньої функцій, специфіки його структури, що ґрунтується на добровільній діяльності його суб'єктів.

До суб'єктів фізичної культури і спорту в Російській Федерації віднесено: фізкультурно-спортивні організації, товариства, спортивні клуби, спортивно-технічні товариства, центри спортивної підготовки, спортивні федерації, суспільно-державні організації, які здійснюють організацію змагань із військово-прикладних та службово-прикладних видів спорту; освітні установи, які здійснюють діяльність в сфері фізичної культури та спорту; оборонні спортивно-технічні організації; наукові організації, які здійснюють дослідження в сфері фізичної культури і спорту; олімпійський, паралімпійський, сурдлімпійський комітети Росії, спеціальну олімпіаду Росії; федеральний орган виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту, органи виконавчої влади суб'єктів Російської Федерації, органи місцевого самоврядування, підвідомчі цим органам організації; федеральні органи виконавчої влади, які здійснюють керівництво розвитком військово-прикладних та службово-прикладних видів спорту; професійні спілки в сфері фізичної культури і спорту; громадян, що займаються фізичною культурою і спортом, спортивні колективи, спортсменів, суддів, тренерів та інших спеціалістів в сфері фізичної культури і спорту відповідно до переліку, затвердженого федеральним органом виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту.

Окремої уваги заслуговує питання повноважень, які регламентовано законодавцем певним суб'єктам фізичної культури і спорту. Так, до повноважень Російської Федерації в сфері фізичної культури і спорту віднесено: розробку і реалізацію державної політики в сфері фізичної культури і спорту, прийняття та реалізацію програм розвитку фізичної культури в Російській Федерації; участь в організації заходів щодо підготовки спортивних збірних команд до участі в Олімпійських іграх, інших змагань міжнародного рівня; організацію і проведення міжрегіональних та загальноросійських офіційних спортивних та фізкультурних заходів; організація та території Російської Федерації Олімпійських ігор, чемпіонатів та кубків світу, Європи інших міжнародних змагань; організацію та

проведення загальноросійських змагань інвалідів та осіб з обмеженими можливостями; акредитацію всеросійських спортивних федерацій; організація професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів в сфері фізичної культури і спорту; розробку технічних регламентів спортивного інвентарю та обладнання; матеріально-технічне, фінансове, науково-методичне, медико-біологічне, медичне, антидопінгове забезпечення спортивних збірних команд; проведення всеросійських оглядів фізичної підготовки громадян допризовного та призовного віку, розробку програм фізичної підготовки для таких громадян; здійснення пропаганди фізичної культури і спорту, здорового способу життя; організацію видавництва наукової, освітньої, науково-популярної літератури; організацію будівництва та реконструкції спортивних об'єктів; розробку та затвердження програм та учбових планів занять фізичною культурою і спортом для різних вікових груп населення; підготовку військово службовців із військово-прикладних та службово-прикладних видах спорту; організацію наукових досліджень в сфері фізичної культури і спорту; заснування державних нагород, почесних звань, премій інших форм заохочень; забезпечення суспільного правопорядку та безпеки під час проведення офіційних спортивно-фізкультурних заходів; організацію функціонування єдиної системи обліку спортивних паспортів; сприяння розвитку дитячо-юнацького, молодіжного, масового спорту, спорту вищих досягнень та професійного спорту тощо.

Окремої уваги заслуговує нормативне регулювання делегування вищезначених повноважень суб'єктам Російської Федерації. Законодавцем встановлено, що Федеральний орган виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту здійснює нагляд за правовим регулюванням, яке здійснюється суб'єктами Російської Федерації в межах делегованих повноважень; здійснює контроль та нагляд за повнотою та якістю реалізації делегованих повноважень і за необхідності проводить підготовку пропозицій щодо вилучення відповідних повноважень тощо [791].

До основних повноважень суб'єктів Російської Федерації в сфері фізичної культури і спорту віднесено: визначення основних завдань та напрямів розвитку фізичної культури і спорту в суб'єктах Федерації, прийняття та реалізацію державних регіональних програм розвитку фізичної культури і спорту; встановлення почесних звань, нагород та премій у сфері фізичної культури і спорту таких суб'єктів;

організацію та проведення регіональних офіційних фізкультурних та спортивних заходів, а також забезпечення комплексу заходів, пов'язаних з їхнім проведенням; організацію розвитку національних видів спорту; присвоєння спортивних розрядів та кваліфікаційних категорій спортивним суддям; розвиток фізичної культури і спорту інвалідів, осіб з обмеженими можливостями здоров'я, адаптивної фізичної культури та спорту; організацію підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів в сфері фізичної культури і спорту; забезпечення діяльності регіональних центрів фізичної підготовки тощо.

З метою забезпечення умов для розвитку фізичної культури і спорту на територіях муніципальних утворень до повноважень органів місцевого самоврядування Російської Федерації віднесено: визначення основних завдань та напрямів розвитку фізичної культури і спорту з урахуванням місцевих умов та можливостей, прийняття та реалізацію місцевих програм розвитку фізичної культури і спорту; популяризацію фізичної культури і спорту серед широких верств населення; організацію проведення муніципальних офіційних фізкультурно-спортивних заходів, організацію фізкультурно-спортивної роботи за місцем проживання громадян; затвердження календарних планів фізкультурно-спортивних заходів муніципального рівня; організацію медичного забезпечення офіційних фізкультурно-спортивних заходів; забезпечення суспільного порядку та безпеки під час проведення відповідних фізкультурно-спортивних заходів; затвердження порядку формування збірних команд муніципальних районів та міських округів, їх забезпечення; сприяння суб'єктам фізичної культури і спорту, які здійснюють свою діяльність на території муніципальних утворень тощо.

У законі визначено загальні засади організації діяльності в сфері фізичної культури і спорту фізкультурно-спортивними організаціями, установами, підприємствами, мету, функції, завдання, особливості діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту, порядок визнання видів спорту та спортивних дисциплін та їх внесення до всеросійського реєстру видів спорту, визначено спортивні звання та розряди, почесні спортивні звання, кваліфікаційні категорії спортивних суддів, охарактеризовано правові засади протидії використанню допінгових засобів та методів, правила та форму спортивного паспорту спортсмена, порядок підготовки спортивного

резерву, зміст та форму учбово-тренувальних програм підготовки спортсменів за різними видами спорту, нормативно-правові засади фінансового, медичного, матеріально-технічного, кадрового забезпечення фізичної культури і спорту, загальні засади міжнародної спортивної діяльності тощо [791].

Загальні тенденції розвитку фізичної культури і спорту в Російській Федерації визначено в "Стратегії розвитку фізичної культури і спорту в Російській Федерації на період до 2020 року" [725]. Метою стратегії є створення умов, які забезпечать можливість усім громадянам вести здоровий спосіб життя, систематично займатись фізичною культурою і спортом, отримати доступ до розвинутої спортивної інфраструктури, підвищити конкурентоздатність російського спорту. Основними завданнями досягнення мети стратегії є: створення нової національної системи фізкультурно-спортивного виховання населення; розробка та реалізація комплексу заходів щодо пропаганди фізичної культури і спорту як важливої складової здорового способу життя; модернізація системи фізичного виховання різних верств населення, в тому числі й у освітніх установах; удосконалення системи підготовки спортсменів високого класу, спортивного резерву, підвищення рівня соціального захисту спортсменів та тренерів; розвиток організаційно-управлінського, кадрового, науково-методичного, медико-біологічного та антидопінгового забезпечення фізкультурно-спортивної діяльності; розвиток інфраструктури сфери фізичної культури і спорту, удосконалення фінансового забезпечення фізкультурно-спортивної діяльності; створення системи забезпечення соціальної безпеки на спортивних об'єктах, організація роботи з спортивними вболівальниками та їх об'єднаннями тощо. Вищеозначене коло завдань реалізується шляхом застосування програмно-цільового підходу в декілька часових етапів [792]. Таким чином, організація державного управління фізичною культурою і спортом Російської Федерації характеризується трьохрівневою структурою, чітко відстежується провідна роль держави в процесах розвитку фізичної культури і спорту, централізація влади з одночасним залученням і розширенням участі в цих процесах громадських органів управління та інших суб'єктів фізичної культури і спорту.

Закон Народної Республіки Китай "Про фізичну культуру і спорт" було прийнято 29 серпня 1995 року [599]. У восьми главах

закону висвітлено загальні положення, основи масового, шкільного та спорту вищих досягнень, визначено засади функціонування громадських спортивних організацій, окреслено коло державних гарантій та відповідальності у сфері фізичної культури і спорту тощо.

Метою дії закону є створення необхідних умов для розвитку фізичної культури і спорту в країні, сприяння фізичному удосконаленню громадян, підвищення рівня спортивно-масової роботи, забезпечення ідеологічного та культурного розвитку суспільства. Як визначено в законі, розвиток фізичної культури і спорту, організація спортивно-масової діяльності з метою покращення фізичного стану і фізичної підготовленості нації є обов'язком держави. У законі про фізичну культуру і спорт визначено ряд принципів державного регулювання галузі: розвиток фізичної культури і спорту має сприяти економічному зростанню країни, зміцненню національної оборони, забезпечувати розвиток суспільства; пропаганда має бути спрямована на популяризацію фізичної культури і спорту серед широких верств населення; підвищення державних стандартів в галузі має створити умови для розвитку видів спорту, підвищити рівень спортивних досягнень; галузь фізичної культури і спорту включається в загальнодержавні плани розвитку народного господарства; держава визначає політику та напрями розвитку фізичної культури і спорту; держава сприяє підприємствам, організаціям, установам, громадським організаціям, громадянам діяльність яких спрямована на розвиток та підвищення ефективності функціонування фізичної культури і спорту в країні тощо.

У законі про фізичну культуру і спорт Китайської народної республіки визначено, що управління фізичною культурою і спортом здійснює центральний виконавчий орган державної влади (China State General Sports Administration), а інші міністерства та відомства здійснюють керівництво фізичною культурою і спортом в частині на них покладених функцій та повноважень. Організація державного управління фізичною культурою і спортом має трьохрівневу структуру: центральний виконавчий орган у сфері фізичної культури, виконавчі органи в межах адміністративних областей, місцеві органи виконавчої влади. Основними напрямками діяльності держави в сфері фізичної культури і спорту є: створення необхідних умов для фізичного виховання дітей та молоді з метою покращення їхнього фізичного та розумового здоров'я; забезпечення розвитку фізичної

культури та спорту етнічних меншин, сприяння зростанню спортивних талантів тощо; забезпечення розвитку фізкультурної освіти та науково-дослідницької діяльності в сфері фізичної культури і спорту, впровадження наукових досягнень, технологій в практику фізкультурно-спортивної роботи; встановлення почесних звань, нагород, інших заохочень організаціям, окремим громадян за значні досягнення в сфері фізичної культури і спорту; організація міжнародної співпраці в галузі фізичної культури і спорту на принципах незалежності, рівності, взаємної вигоди та поваги.

Слід відзначити, що закон про фізичну культуру і спорт Китаю передбачає розробку та реалізацію національних програм з фізичної культури і спорту, державних стандартів з фізичної підготовленості населення, проведення моніторингу за фізичним станом та здоров'ям усіх вікових груп.

Органи виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту відповідних адміністративно-територіальних утворень у межах своїх повноважень здійснюють заходи щодо розвитку фізичної культури і спорту з урахування національних традицій, умов, можливостей конкретного регіону. Також законом визначено, що держава, громадські організації, професійні спілки створюють усі необхідні умови для залучення до занять фізичною культурою і спортом інвалідів, людей, які мають обмежені можливості здоров'я, тощо.

Фізична культура і спорт є обов'язковим компонентом шкільної та вищої освіти і мають забезпечити всебічний розвиток особистості. Обов'язком навчальних закладів є створення умов для фізичного виховання учнів, здійснення спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи протягом навчального дня та в позанавчальний час. Заняття фізичною культурою і спортом здійснюються відповідно до навчальних програм і стандартів, а спортивні змагання є невід'ємною складовою навчального процесу. Медичне та кадрове забезпечення навчально-виховного процесу, моніторинг фізичного стану та здоров'я молоді є важливими напрямками роботи з розвитку шкільної та студентської фізичної культури та спорту.

Центральний орган виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту забезпечує підготовку національних збірних команд, розробляє систему відбору спортсменів, встановлює спортивні звання та розряди, координує діяльність спортивних федерацій за видами спорту інших суб'єктів фізичної культури і

спорту, розробляє та впроваджує кваліфікаційні вимоги до атлетів та встановлює регламент змагань, проводить атестацію фізкультурно-спортивних працівників, їх підготовку та перепідготовку, організовує роботу щодо протидії використанню допінгових речовин та інших заборонених засобів, розробляє державну політику щодо розвитку спортивної індустрії, ринку спортивних послуг, формує критерії та державні стандарти в сфері виробництва спортивних товарів тощо. Слід відзначити, що законом заборонена організація букмекерської діяльності в сфері фізичної культури і спорту, а також безпосередня участь громадян у грі на тоталізаторі [599].

Організаційна структура центрального виконавчого органу державної влади Китаю в сфері фізичної культури і спорту відповідно до покладених на нього функцій полягає в наявності відділів економіки, кадрів, науки та освіти, юридичного, зв'язків з громадськістю, відділу з міжнародних зв'язків, партійного комітету, наглядового бюро, центрів управління за видами спорту тощо [583,600].

Водночас з прийняттям вище наведеного закону Державна Рада КНР прийняла програму всенародного зміцнення здоров'я [602]. Програма була розрахована на п'ятнадцять років та мала на меті підвищення показників фізичної підготовленості та здоров'я населення, насамперед дітей і молоді. Усі програмні заходи були спрямовані на залучення кожного громадянина до щоденних занять фізичною культурою і спортом, оволодіння двома та більше видами рухової активності, на проходження щорічного медичного огляду. Стратегічною метою керівництва держави було створення дієвої системи всенародного зміцнення здоров'я, сучасної, доступної спортивної інфраструктури, в першу чергу, обладнаних ігрових та тренажерних майданчиків в парках, місцях відпочинку та проживання населення тощо.

Потужно розвиненою є спортивна індустрія в Сполучених Штатах Америки. Так, за даними літературних джерел [836,837], вартість акцій провідних ліг професійного спорту становить понад 213 мільярдів доларів США, які отримують значні доходи від контрактів з теле-, радіокомпаніями на право трансляції спортивних змагань, продажу квитків на спортивні заходи, корпоративних продуктів (членських квитків, представництв в клубах тощо), продажу іменних абонементів на відвідування змагань команди впродовж усього сезону, інвестування та субсидій, ліцензування на

право використання клубної символіки тощо. Заробітні плати провідних гравців національних футбольної, хокейної, бейсбольної та баскетбольної ліг сягають десятків мільйонів доларів. Розгалужений ринок спортивних послуг, конкурентна боротьба між суб'єктами галузі і, відповідно, необхідність правового врегулювання з боку держави суспільних відносин у сфері фізичної культури і спорту призвели до виникнення окремої галузі права – спортивного права. Спортивне право в США – це набір законів, який регулює суспільні відносини в сфері фізичної культури і спорту і розповсюджується на коло питань, пов'язаних із договірним, трудовим, адміністративним, кримінальним, фінансовим, господарським, цивільним тощо правом, врегульовує питання, пов'язані зі вживанням заборонених речовин в спорті, гендерною дискримінацією, антимонопольним законодавством. Збір законів визначає права, обов'язки, функції, цілі та завдання діяльності національних спортивних ліг, спортсменів та їх агентів, спортивних клубів, асоціацій, інших громадських організацій та установ [837].

Управління фізичною культурою і спортом здійснюється на загальнодержавному і федеральному рівнях. Політику розвитку галузі та окремих її підсистем визначають департаменти освіти, охорони здоров'я та соціальних служб тощо. Слід відзначити, що управління галуззю суттєво децентралізовано і переважно здійснюється на федеральному рівні. Наприклад, кодексом штату Аляска [592] визначено, що в складі департаменту торгівлі та економічного розвитку створюється комісія з питань спорту, що складається з чотирьох осіб представників відповідних територіально-адміністративних утворень, які призначаються губернатором терміном на чотири роки. Комісія діє на правах дорадчого органу при спеціально уповноваженому в справах фізичної культури і спорту (Commissioner of athletics), який в свою чергу призначається губернатором терміном на п'ять років. В обов'язки спеціально уповноваженого та комісії входить розробка програм розвитку фізичної культури і спорту на відповідній території, інструкцій, положень проведення змагань, календарних заходів, які мають силу закону. Засідання комісії проходять щонайменше один раз на рік. Основними напрямками діяльності комісії є: ліцензування діяльності в сфері професійного спорту, нагляд за дотриманням ліцензійних умов, вилучення ліцензій, проведення експертиз, врегулювання питань, пов'язаних зі шкільним та студентським спортом, організація і нагляд

за проведенням змагань тощо.

Потужного поштовху для розвитку спортивного законодавства в США надало прийняття в 1978 році закону про олімпійський та любительський спорт [586]. У законі вперше було нормативно визначено поняття "спортсмен любитель", "любительське спортивне змагання", "любительська спортивна організація", окреслено коло завдань та повноважень Національного Олімпійського Комітету США, які були делеговані йому державою. Основними завданнями НОК США є: визначення національної політики та мети в сфері аматорського спорту; координація та організація заходів щодо розвитку аматорського спорту; організація змагань усіх рівнів на території країни; представлення США в міжнародних організаціях; сприяння розвитку фізкультурно-спортивного руху в країні; розробка та впровадження програми розвитку фізичної культури і спорту; забезпечення вирішень конфліктів та спортивних спорів, що виникають в процесі спортивної діяльності; здійснення нормативного регулювання та сприяння розвитку спортивної інфраструктури, фізкультурно-спортивних послуг; здійснення організації проведення наукових досліджень в сфері спортивної медицини, підготовки спортсменів тощо; забезпечення дотримання законності з питань гендерної рівності; розробка календарів спортивних заходів, програм; сприяння залученню до спортивно-масової діяльності етнічних меншин тощо. До основних повноважень комітету віднесено: розробку та затвердження печаток, символіки тощо; створення представництв та відділень; підписання договорів та контрактів; отримання спонсорської та іншої матеріальної допомоги, залучення фінансових ресурсів з метою забезпечення виконання статутної діяльності; придбання у власність рухомого та нерухомого майна, розпорядження ним з метою реалізації статутних завдань комітету; видання журналів, газет іншої періодики спортивного спрямування; вирішення питань, пов'язаних із членством в комітеті; бути позивачем та відповідачем в суді з питань, що стосуються діяльності комітету; надавати фінансову та іншу допомогу виключно спортивним аматорським організаціям та асоціаціям, що здійснюють неприбуткову діяльність тощо. Законодавцем також введено ряд правових норм, що обмежують діяльність комітету, а саме: комітет не має права здійснювати діяльність, пов'язану з отриманням прибутку; комітет за своєю суттю має бути аполітичним, не брати участь в будь-яких партійних та інших політичних об'єднаннях тощо. Олімпійський

комітет один раз на чотири роки має звітувати про результати своєї діяльності президенту та конгресу Сполучених Штатів Америки в частині доходів та витрат, проведених заходів, змагань тощо, участі в змаганнях жінок, людей з обмеженими можливостями здоров'я, представників етнічних меншин, результатів реалізації програмних заходів щодо розвитку аматорського та масового спорту, надавати статистичні дані про спортивний травматизм тощо.

Наразі в Сполучених Штатах Америки реалізується низка програм з фізичної культури і спорту, з яких, на нашу думку, однією з найважливіших є залучення широких верств населення до здорового способу життя [603]. Стрижневим нормативним документом є "Керівництво з фізичної активності для американців", в якому комплексно визначено принципи фізичної активності і який містить відомості, необхідні для розробки медичними, спортивними, педагогічними працівниками індивідуальних програм фізичної підготовки широких верств населення тощо. Як визначено в документі, фізична активність є найважливішим превентивним заходом щодо виникнення захворювань та одним із найдієвих для зміцнення здоров'я та збільшення працездатного довголіття.

Діючий закон Канади про фізичну підготовку та спорт було прийнято у 2003 році [581]. Як визначено в преамбулі закону, уряд Канади визнає, що фізична активність та спорт є невід'ємною частиною канадської культури та суспільства, є провідним засобом підтримання здоров'я, соціальної згуртованості, мовної дуальності, економічної діяльності, культурного розмаїття, якості життя. Законом визначено, що політику в сфері фізичної культури та спорту формує орган виконавчої державної влади, який очолюється міністром призначений губернатором Канади. Метою розробки та реалізації державної політики в сфері фізичної культури та спорту Канади є: сприяння розвитку фізичної активності та спорту, як провідного засобу збереження здоров'я та благополуччя; здійснювати діяльність щодо пропаганди здорового способу життя, зокрема шляхом впровадження в повсякденну життєдіяльність населення фізичної культури і спорту; сприяти залученню до спортивної та фізкультурної діяльності широких верств населення; створення умов, підтримання та стимулювання спортсменів до досягнення високого рівня спортивних результатів; сприяння розвитку канадської національної спортивної системи тощо. Державна політика Канади щодо розвитку фізичної культури і спорту ґрунтується на таких принципах:

дотримання загальнолюдських етичних правил та норм в процесі фізкультурно-спортивної діяльності; підвищення стандартів та пропагування загальнолюдських цінностей у галузі; протидія вживанню заборонених речовин в спорті; організація належного забезпечення спортивної діяльності; організація справедливого, рівноправного, своєчасного вирішення спорів, що виникають в процесі такої діяльності; забезпечення вільного доступу до фізичної культури і спорту усіх громадян країни тощо.

Згідно з законом, розвиток та ефективне функціонування галузі в країні, координацію діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту має забезпечити міністр, який очолює центральний виконавчий орган галузі, до повноважень якого входять: організація наукових досліджень у галузі фізичної культури і спорту; організація національних конференцій, брифінгів, інших заходів; заохочення та стимулювання суб'єктів фізичної культури і спорту шляхом призначення грантів, нагород тощо за високі досягнення в галузі; організація пропаганди, розповсюдження інформації про фізичну культуру і спорт; координація діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту на федеративному рівні, реалізація політики розвитку галузі; організація і проведення змагань відповідного рівня, забезпечення організації діяльності щодо протидії вживання допінгових речовин; забезпечення співпраці з іншими державними департаментами та установами, які здійснюють діяльність в сфері фізичної культури і спорту; розробка та забезпечення виконання державних програм, проєктів розвитку фізичної культури і спорту; представляти Канаду в міжнародних спортивних організаціях; забезпечення організації підготовки тренерсько-викладацького складу; призначати стипендії спортсменам, тренерам іншим особам за видатні заслуги в сфері фізичної культури і спорту; сприяння залученню фінансових ресурсів з метою розвитку галузі; сприяння залученню до спортивно-фізкультурного руху національних меншин та інших етнічних груп; координувати діяльність провінцій та територій у справі розвитку фізичної культури і спорту; забезпечення альтернативного розв'язання спортивних спорів тощо. Також міністр за погодженням з губернатором може підписувати угоди з відповідними провінціями та територіями щодо врегулювання питань пов'язаних із фінансуванням відповідних програм та проєктів розвитку спорту та фізичної культури на території відповідних адміністративних утворень. Функції, завдання та мета діяльності центрального державного

виконавчого органу (Ministry of Tourism, Parks, Culture and Sport) в сфері фізичної культури і спорту регулюється відповідним регламентом [582].

Законом Канади про фізичну підготовку та спорт [581] регламентується діяльність Канадського центру розв'язання спортивних спорів (Sport Dispute Resolution Centre of Canada), основним призначенням якого є сприяння розв'язанню та вирішенню спорів між спортивними організаціями, клубами, спортсменами та іншими суб'єктами фізичної культури і спорту. Центр створено як недержавну, громадську, некомерційну установу. Центр в процесі своєї діяльності має право на використання фінансових та інших ресурсів, які можуть бути йому надані юридичними та фізичними особами; заключати договори та угоди від власного імені; проводити дослідження, що стосуються сфери його діяльності тощо. У процесі своєї діяльності центр не має права набувати у власність будь-яке нерухоме майно, окрім як для розміщення головного офісу; брати участь в діяльності установ, корпорацій, діяльність яких спрямована на отримання прибутку; купляти акції компаній, корпорацій та здійснювати управління ними тощо.

Управління центром здійснюється радою директорів кількістю до дванадцяти осіб, головуєчим та виконавчим директором, який не має права голосу. Директори призначаються міністром терміном не більше трьох років, і можуть перебувати у складі ради не більше двох термінів поспіль. Як правило, в раду на посади директорів призначаються особи, кандидатури яких узгоджені зі спортивним загалом, які мають відповідний досвід роботи в сфері фізичної культури і спорту тощо. Особи, які обіймають посади директорів, не мають права отримувати будь-яку фінансову винагороду за виконання своїх повноважень, окрім грошової компенсації за понесені витрати у відрядженнях, оплати квитків, проживання та харчування. У складі центру утворюються відповідні комітети, підрозділи за напрямками роботи відповідно до функцій покладених на центр. За поданням ради директорів, міністр призначає голову ради, а виконавчий директор обирається радою директорів.

Для здійснення повноважень щодо врегулювання спортивних спорів центр залучає кваліфікованих арбітрів, інших суб'єктів, які можуть виконувати діяльність з урегулювання спорів під егідою центру. Основними вимогами до арбітрів є: відповідність кваліфікаційним вимогам відповідно до законодавства; арбітри мають

бути незалежними від центру; володіти державними мовами Канади тощо.

Центр повністю підзвітний центральному державному виконавчому органу в сфері фізичної культури й спорту і в установленні терміни звітує про результати своєї діяльності з подальшим поданням звіту до парламенту Канади.

Слід відзначити, що державне управління фізичною культурою і спортом в Канаді характеризується значною децентралізацією, адже в окремих провінціях та територіях діють місцеві нормативно-правові акти, які регулюють суспільні відносини в галузі.

Державне управління в сфері фізичної культури і спорту Австралійської співдружності здійснюється через департамент прем'єр-міністра, в складі якого створено управління спорту. Координацію діяльності відповідних установ здійснює безпосередньо міністр спорту, який призначається на посаду прем'єр-міністром. Як зазначається в офіційних джерелах [579], уряд Австралії здійснює всебічну підтримку розвитку спорту, особливо на рівні місцевих територіально-адміністративних утворень, сприяє залученню населення до систематичних занять фізичною культурою і спортом з метою зміцнення фізичного та психічного здоров'я. Основними завданнями уряду в сфері фізичної культури і спорту є: реалізація державної політики в сфері фізичної культури і спорту, розвиток національного спорту та фізичної культури; організація роботи щодо залучення широких верств населення до занять спортом та фізичною культурою; організація роботи щодо підвищення рівня безпеки під час здійснення спортивної діяльності; підтримка розвитку спортивної інфраструктури та спортивних об'єктів; організація роботи щодо протидії використанню заборонених речовин у спорті (допінгу); організація роботи щодо залучення до фізичної культури і спорту корінного населення Австралії; підтримка діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту, комісії австралійського спорту, антидопінгового центру; організація роботи щодо підвищення рівня конкурентоспроможності австралійського спорту на міжнародній арені тощо.

З метою розвитку спорту та фізичної культури в Австралії було створено ряд установ – Австралійський спортивний фонд, Національний спортивний інформаційний центр, антидопінговий центр, а провідною виступає Австралійська спортивна комісія

(Australian Sports Commission), діяльність якої регламентується законом, який було прийнято в 1989 році [578]. Закон визначає мету, завдання, функції, повноваження, інші положення діяльності Австралійської спортивної комісії.

Як визначено в законі, комісія є юридичною особою, яка має власну печатку і може виступати відповідачем та позивачем в суді. Метою створення та діяльності комісії є: реалізація державної політики розвитку спорту в Австралії; створення необхідних умов для залучення широких верств населення до занять спортом; забезпечення належного рівня ресурсного забезпечення спорту; розробка та затвердження державних стандартів в спорті; сприяння міжнародному співробітництву в галузі; сприяння залученню фінансових ресурсів приватного сектору на розвиток спорту. До основних функцій комісії віднесено: здійснювати дорадчу функцію при міністрі спорту; координувати діяльність суб'єктів галузі в питаннях розвитку спорту; розробляти та реалізовувати програми розвитку фізичної культури і спорту в країні; організовувати науково-дослідницьку діяльність в галузі; здійснювати організацію щодо надання послуг спортивної медицини та спортивної науки особам, які беруть участь у реалізації програм комісії; збирати, обробляти та розповсюджувати інформацію, яка відображає результати діяльності комісії; створювати інформаційні загальнодоступні ресурси; формувати фінансові ресурси та використовувати їх через спортивний фонд для досягнення статутних цілей комісії; розпоряджатись коштами, виділеними парламентом з метою розвитку спорту; здійснювати співпрацю та спрямовувати діяльність Олімпійського комітету Австралії інших суб'єктів фізичної культури і спорту; організовувати роботу щодо протидії вживання заборонених у спорті речовин в межах функцій, які не входять до повноважень антидопінгового центру тощо.

Для виконання покладених на комісію функцій законодавцем надано ряд повноважень, а саме: укладати угоди; набувати, використовувати та розпоряджатись рухомим та нерухомим майном; призначати гранти, пільги, інші види грошового заохочення для осіб, які беруть участь в реалізації програм комісії; залучати спеціалістів, укладати з ними трудові угоди з метою вирішення завдань статутної діяльності комісії; приймати подарунки, гранти, фінансову та іншу матеріальну спонсорську допомогу; здійснювати комерційну господарську діяльність (виготовлення та реалізація товарів та послуг в сфері фізичної культури і спорту); отримувати товари у кредит,

залучати кредитні кошти. Комісія має право отримувати плату за надання таких послуг: за використання інформаційних ресурсів комісії; за отримання довідкової та іншої інформаційної допомоги; плату за відвідування спортивно-масових заходів, які проводяться під егідою комісії тощо.

Комісія в своїй діяльності підзвітна міністру, який в межах своїх повноважень у разі необхідності може чинити такі дії: давати письмові розпорядження комісії щодо реалізації державної політики в сфері спорту, методів, функцій та повноважень, які реалізуються комісією; у будь-який час скликати збори комісії; витребувати документи, звіти; затверджувати стратегічні та експлуатаційні річні плани тощо.

Кількість осіб, що утворюють комісію не має перевищувати десяти осіб, з яких головуєчий призначається міністром. Голова, як правило, призначається терміном на п'ять років на умовах повної зайнятості.

Діяльність комісії, насамперед, полягає у розробці стратегічних планів розвитку фізичної культури і спорту на чотирьохрічний період, який в п'ятнадцятиденний термін має бути поданий до парламенту після затвердження міністром. Також комісія здійснює розробку експлуатаційних річних планів, які передбачають: програми та проекти, намічені до виконання; ресурсне забезпечення виконання кожної з програм, проектів тощо.

Важливим для розвитку фізичної культури і спорту є комерційна діяльність Спортивного фонду Австралії. Згідно із вище згаданим законом будь-яка власність, господарська діяльність фонду не підлягає оподаткуванню на усій території співдружності.

З метою здійснення державної політики щодо розвитку фізичної культури і спорту, урядом Австралії реалізується низка програм, однією з яких є програма розвитку національного спорту та рекреації (The Indigenous Sport and Recreation Program) [580]. Основними програмними заходами є цільове фінансування відповідних проектів у галузі фізичної культури і спорту, які реалізуються у відповідних територіально-адміністративних утвореннях; створення робочих місць у галузі фізичної культури і спорту, їх фінансування та підтримка; фінансування навчання та професійної підготовки спортивних кадрів; фінансова та матеріальна допомога спортсменам, тренерам іншим працівникам фізичної культури і спорту тощо. Слід відзначити, що на теперішній час

урядом Австралії в межах вищезначеної програми реалізується понад сімдесят проектів на суму понад шістнадцять мільйонів австралійських доларів.

Безпосереднє державне управління фізичною культурою і спортом у Сполученому Королівстві Великої Британії та Південній Ірландії здійснюється центральним державним виконавчим органом – Департаментом по культурі, засобах масової інформації та спорту [587]. Як зазначається в офіційних джерелах [587], основними завданнями департаменту в сфері фізичної культури і спорту є: розробка та реалізація державної політики в галузі; організація роботи у протидії щодо вживання заборонених речовин в спорті; координація роботи з суб'єктами фізичної культури і спорту; розвиток масової фізичної культури і спорту; розвиток шкільного та студентського спорту; удосконалення механізмів управління фізичною культурою і спортом; координація роботи з суб'єктами професійного спорту; сприяння розвитку спортивної інфраструктури; впровадження програм підтримки гендерної рівності; здійснення міжнародної співпраці та захист державних інтересів в сфері фізичної культури і спорту; сприяння розвитку спортивним та іншим громадським організаціям; сприяння розвитку дитячо-юнацького та любительського спорту тощо.

Центральний виконавчий орган державної влади в сфері фізичної культури і спорту здійснює координацію роботи низки недержавних установ, а саме: органу ліцензування футболу, олімпійського комітету, дистриб'ютора олімпійських лотерей, організації "Спорт Англії", організації "Спорт Великобританії", антидопінгового центру, національної адміністративної ради та професійних ліг (футболу, тенісу, регбі, автоспорту, баскетболу, боксу тощо). Так, організація "Спорт Великобританії" [588] метою своєї діяльності має розвиток спорту вищих досягнень у країні, реалізацію державної політики в сфері олімпійського та паралімпійського спорту. "Спорт Великобританії" здійснює підготовку та проведення найвизначніших в країні спортивних змагань, є представником країни в багатьох міжнародних спортивних організаціях. Також вище згадана організація за дорученням здійснює інвестування в спортивну індустрію державних та інших коштів, а також контроль за їх використанням. Згідно з даними офіційних джерел [588] "Спорт Великобританії" несе відповідальність за суму понад сто мільйонів фунтів стерлінгів, яка була інвестована в збірні

команди країни, які будуть брати участь в олімпійських та паралімпійських іграх у Лондоні 2012 року. Також до основних завдань діяльності організації віднесено: моніторинг за навчально-тренувальним процесом; координація діяльності тренерів з видів спорту; організація системи пошуку та відбору спортивних талантів; організація та проведення наукових досліджень в сфері спорту вищих досягнень; організація надання медичних послуг спортсменам, які входять до збірних команд країни тощо.

Закон про фізичну культуру і рекреацію в Великобританії було прийнято в 1937 році, який із змінами та доповненнями діє і сьогодні [597]. Дія закону спрямована на врегулювання процесів, пов'язаних із розвитком матеріально-технічної бази для занять фізичною культурою і активного відпочинку громадян, створення центрів соціальної допомоги. Так, згідно з законом місцеві територіальні ради в галузі освіти мають право в відповідності до затвердженого казначейством порядку надавати гранти та компенсувати витрати громадських та інших спортивних організацій на придбання спортивного обладнання, будівництво або реконструкції спортивних об'єктів, підготовку тренерсько-викладацьких кадрів тощо.

Вище згаданим законом було суттєво розширено повноваження в сфері фізичної культури і спорту органів місцевої влади, а саме: набувати у власність та розпоряджатись земельними ділянками, будівлями, іншим рухомим та нерухомим майном, яке за цільовим призначенням використовується або має використовуватись для організації занять фізичною культурою громадян та їх активного відпочинку; здійснювати безпосереднє управління спортивною інфраструктурою; здійснювати організацію підготовки кадрового корпусу; надання на умовах оренди або безоплатного користування майна, спортивного обладнання тощо.

Слід відзначити, що поряд із вищенаведеним нормативно-правовим актом у Великобританії діє ряд законів, які регламентують діяльність у сфері ліцензування спортивної діяльності, пожежної, санітарно-гігієнічної безпеки, протидії правопорушенням, вживанню алкоголю під час проведення масових спортивних заходів тощо [598].

Таким чином, основною ознакою організації державного управління фізичною культурою і спортом у Великій Британії є централізація державної влади, підпорядкування та підвідомчість у своїй діяльності центральному органу державної виконавчої влади

ряду недержавних організацій і установ спортивно-фізкультурного спрямування, і поряд з тим значна увага приділяється розвитку фізичної культури і спорту територіально-адміністративних утворень шляхом розширення повноважень та функцій органів місцевого самоврядування.

Федеративна Республіка Німеччина характеризується відсутністю єдиного централізованого організаційного механізму державного управління фізичною культурою і спортом. За даними офіційних джерел [590], у Німеччині відсутній центральний орган державної виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту. Різною мірою питаннями розвитку галузі опікуються законодавча гілка влади в особі спортивного комітету, уряди земель, федеральні міністерства освіти та охорони здоров'я (в межах функціональних повноважень), громадські (недержавні) установи, організації, підприємства тощо. На рівні федеральних земель державне управління галуззю здійснюється профільними міністерствами, наприклад, у землі Бранденбург за розвиток фізичної культури і спорту несе відповідальність міністерство освіти, молоді і спорту [594], у Нижній Саксонії справами фізичної культури і спорту опікується міністерство внутрішніх справ та спорту [591]. Типовими завданнями центрального державного виконавчого органу влади в сфері фізичної культури і спорту певної федеральної землі є: розробка і реалізація політики розвитку фізичної культури і спорту відповідного територіально-адміністративного утворення; сприяння розвитку спорту вищих досягнень, масового спорту та спорту інвалідів; забезпечення належного фінансового та іншого матеріально-технічного забезпечення; нормативно-правовий супровід спортивної діяльності, законодавче врегулювання такої діяльності; сприяння розвитку спортивних клубів та об'єднань, які є стрижневим елементом політики розвитку масового спорту; залучення фінансової допомоги на розвиток спортивної інфраструктури; організація плідного співробітництва між державними органами управління спортом та органами самоуправління, громадськими організаціями, установами, клубами, федераціями тощо на засадах автономії, поваги, свободи відповідних громадських об'єднань; фінансування та контроль за будівництвом спортивної інфраструктури в муніципалітетах; сприяння організації та координація діяльності відповідних спортивних установ у проведенні спортивних змагань та заходів тощо. Слід відзначити, що пріоритетним завданням органу

державної виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту є делегування повноважень громадським органам управління в частині розвитку спортивно-масового руху, поєднання державного фінансування відповідних програм із безпосередньою їх реалізацією спортивними клубами іншими суб'єктами галузі тощо.

У Німеччині діє велика кількість громадських спортивних організацій та об'єднань провідними з яких є німецька олімпійська спортивна федерація та німецький спортивний союз інвалідів тощо. Німецька олімпійська спортивна федерація об'єднує шістнадцять регіональних спортивних федерацій, тридцять п'ять федерацій олімпійських видів спорту, двадцять сім федерацій неолімпійських видів спорту, двадцять спортивних об'єднань тощо, налічує понад двадцять сім мільйонів членів та понад дев'яносто одну тисячу гімнастичних та спортивних клубів тощо. Щорічні добровільні пожертви на розвиток спорту та фізичної культури сягають шести із половиною мільярдів євро [589]. До основних завдань німецької олімпійської спортивної федерації слід віднести: розвиток дитячо-юнацького, шкільного та студентського спорту; підтримка спортсменів вищих категорій; розвиток видів спорту в країні; організація заходів протидії вживанню заборонених речовин у спорті; організація та проведення змагань міжнародного та національного рівня; організація наукових досліджень у спорті, консультування з питань, пов'язаних із діяльністю в галузі; організація підготовки тренерсько-викладацьких кадрів; діяльність у сфері медичного забезпечення спорту вищих досягнень; фінансова та інша підтримка видатних діячів і спортсменів у сфері фізичної культури і спорту тощо.

В Італійській республіці державне управління фізичною культурою і спортом здійснюється через міністерства молоді та спорту, реалізації урядових програм, культури та спадку в межах владних повноважень [593]. Типовими функціями виступають: розробка та реалізація державної політики в галузі фізичної культури і спорту; координація діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту; здійснення контролю за діяльністю відповідних спортивних організацій та установ; ліцензування спортивної діяльності; координація роботи щодо протидії вживанню допінгу тощо [601]. У своїй діяльності центральний виконавчий орган державної влади в сфері фізичної культури та спорту керується низкою нормативно-правових актів [601]. Так, законодавцем надано центральному

виконавчому органу галузі повноваження щодо надання певним суб'єктам господарювання права телевізійної або через інші електронні інформаційні засоби трансляції спортивних змагань інших заходів загальнонаціонального характеру. Врегулювання процесів щодо надання прав на трансляцію здійснюється для вирішення таких завдань: централізації та підвищення рівня відповідальності за організацію конкурсу щодо надання прав та трансляції спортивних заходів; забезпечення рівного доступу зацікавлених суб'єктів до ринку прав на трансляцію; розвиток та підтримка конкуренції, підвищення якості послуг щодо трансляції спортивно-масових заходів загальнонаціонального характеру; здійснення заходів антимонопольного характеру на ринку; забезпечення висвітлення найбільш визначних спортивно-масових заходів, донесення відповідної інформації до суспільства; управління фінансовими та іншими ресурсами; інвестування відповідних коштів на розвиток шкільного, студентського спорту, розвиток спортивної інфраструктури, надання можливості громадським організаціям висвітлювати спортивно-масові заходи за рахунок державних та спонсорських коштів; здійснення нагляду та контролю за дотриманням правил та умов суб'єктами, що володіють певними правами на трансляцію тощо.

Центральний орган державної влади в сфері фізичної культури і спорту здійснює відбір та фінансування кращих проєктів та програм розвитку фізичної культури і спорту за окремими напрямками на теренах усієї держави. З цією метою щорічно оголошується конкурс, і в установлені терміни відбираються кращі проєкти та програми, які надалі фінансуються з державного бюджету. Результати реалізації програм широко висвітлюються в засобах масової інформації та офіційних сайтах органів державної влади [601].

Значна увага приділяється законодавчому врегулюванню питань, пов'язаних з визначенням права власності на відео – та аудіозаписи спортивних подій із подальшою їх ретрансляцією; організацією заходів щодо забезпечення належного правопорядку під час та після проведення футбольних матчів та інших змагань; фінансовим забезпеченням спортсменів та тренерів, соціальних гарантій тощо.

Надзвичайно активну участь у справі розвитку фізичної культури і спорту в країні бере низка громадських спортивних

організації, яким було делеговано значну частину повноважень з управління галуззю, а саме: Італійському національному олімпійському комітету та Італійському параолімпійському комітету. Метою діяльності олімпійського комітету є розвиток національних видів спорту, сприяння їх широкому розповсюдженню та масовості, вжиття заходів щодо протидії будь-яким проявам дискримінації та насильства в спорті тощо. Вище згадана організація є конфедерацією, яка об'єднує національні спортивні федерації і нараховує в своєму складі близько дев'яноста п'яти тисяч клубів та об'єднує близько одинадцяти мільйонів членів [584]. Діяльність олімпійського комітету Італії регламентується Указом "Про реорганізацію Національного олімпійського комітету" від 23 липня 1999 року [585]. Олімпійський комітет володіє статусом юридичної особи публічного права і є підзвітним у своїй діяльності центральному державному органу виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту та співпрацює із комісією моніторингу та боротьби із допінгом та охорони здоров'я в спорті, Італійським паралімпійським комітетом. Вище означений закон регламентує функції, обов'язки та повноваження керівних органів комітету, порядок виборів та призначення осіб на керівні посади тощо. Також міністр центрального виконавчого органу державної влади в сфері фізичної культури і спорту має право прийняти рішення щодо розпуску національної ради олімпійського комітету та звільнити з посади президента олімпійського комітету в разі систематичних та вагомих порушень законів інших нормативно-правових актів, систематичних адміністративних правопорушень, недобросовісного виконання обов'язків, які суттєво вплинули на функціонування і результати діяльності організації. Загалом слід відзначити, що організація державного управління галуззю в Італійській республіці характеризується значною централізацією владних повноважень саме в державних структурах, одночасно простежується значне делегування владних повноважень громадським органам управління із збереженням провідної ролі держави в регулюванні діяльності галузі.

Державне управління фізичною культурою і спортом у Французькій республіці здійснюється через центральний державний орган виконавчої влади – Міністерство спорту. У відповідних регіонах, департаментах та комунах існує державний орган виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту, який забезпечує діяльність з розвитку та якісного функціонування галузі в

адміністративно-територіальному утворенні [595]. З 2010 року при Міністерстві спорту створено і діє мережа децентралізованих служб, які на регіональному рівні відповідають за контроль та координацію реалізації молодіжної політики, освіти, суспільного життя та спорту. До основних повноважень Міністерства спорту Франції віднесено: розробку загальнодержавної політики в сфері фізичної культури і спорту; забезпечення правового врегулювання діяльності в сфері фізичної культури і спорту; забезпечення рівноправного доступу громадян до занять фізичною культурою і спортом; забезпечення достатніх умов для досягнення високих спортивних результатів та розвиток професійного спорту; організацію навчання та проведення сертифікації в галузі фізичної культури і спорту; розвиток масового спорту та фізичної культури; розвиток спортивної медицини; організацію протидії вживанню допінгу та встановлення контролю за його розповсюдженням; створення належного матеріально-технічного, фінансового інших видів забезпечення фізичної культури і спорту; організацію превентивних заходів щодо асоціальної поведінки та боротьби з насильством у спорті тощо [595].

У Французькій республіці діє ряд нормативно-правових актів, які регламентують діяльність у сфері фізичної культури і спорту, основним з яких є "Спортивний кодекс" [596]. Як визначено в кодексі [596], держава та адміністративно-територіальні утворення, інші суб'єкти фізичної культури і спорту сприяють і забезпечують розвиток фізичної культури і спорту. Держава здійснює контроль, сертифікацію та ліцензування діяльності в сфері фізичної культури і спорту з видачею документа встановленого зразка. Також держава сприяє розвитку спорту інвалідів, здійснює підтримку та контроль за діяльністю федерацій за видами спорту, забезпечує належний рівень дотримання законів та врегульовує спірні питання в спорті через спортивні федерації, інших вповноважених суб'єктів фізичної культури і спорту.

Згідно з кодексом відповідальні працівники центрального державного органу виконавчої влади наділені повноваженнями щодо здійснення заходів із виявлення та фіксації порушень правових норм, вписаних у кодексі суб'єктами фізичної культури і спорту. Відповідні працівники міністерства мають право витребувати відповідні документи, знімати з них копії, брати свідчення та пояснення з відповідальних осіб тощо. Вищезначена діяльність відповідальних осіб здійснюється з попереднім погодженням із

прокурором, а усі зібрані матеріали передаються в прокуратуру згідно із встановленим порядком.

Спортивним кодексом Франції встановлюються права та обов'язки, порядок створення, функції та повноваження таких суб'єктів фізичної культури і спорту: асоціацій та спортивних товариств; спортивних федерацій та професійних клубів; спортсменів, тренерів; шкіл; національного музею спорту; французького олімпійського та спортивного національного комітетів. Французький олімпійський та спортивний національний комітети здійснюють нагляд за дотриманням норм етики в спорті, беруть участь в урегулюванні спортивних конфліктів, які виникають між суб'єктами фізичної культури і спорту, окрім тих, які стосуються вживання допінгу тощо.

Згідно з кодексом спортивні федерації зобов'язані опікуватись станом здоров'я спортсменів, вживати необхідних заходів для його збереження, організовувати належне медичне забезпечення діяльності спортсменів, їх навчання та тренування, організацію змагань, зборів, вживати заходів протидії вживання допінгу та інших заборонених у спорті речовин. Французьке агентство боротьби із допінгом розробляє програму контролю за спортсменами, здійснює контроль за вживанням допінгу до та під час офіційних спортивних заходів, які проводяться федераціями за видами спорту, впродовж усього навчально-тренувального процесу тощо.

Кодексом врегульовується протиправна поведінка вболівальників інших осіб під час проведення спортивно-масових заходів. Законодавцем встановлена відповідальність за хуліганські або інші дії насильницького характеру, які вчинені щодо спортивного судді, гравця або будь-якої іншої особи, яка передбачає покарання у вигляді одного року ув'язнення або п'ятнадцяти тисяч євро штрафу.

Кодексом врегульовуються питання фінансування галузі, згідно з яким фізична культура і спорт фінансується з державного та місцевого бюджетів. Також у кодексі визначено, що грошові суми, що надходять у вигляді сплачених податків суб'єктами, які отримали прибутки від трансляції спортивних заходів спрямовуються цільовим призначенням на розвиток місцевих спортивних товариств, клубів, розвиток спортивної інфраструктури відповідних територіальних громад.

Таким чином, підводячи підсумки проведеного дослідження з питань організації державного управління та аналізу основних

законодавчих актів в сфері фізичної культури і спорту, можна констатувати, що в усіх провідних країнах світу значна увага приділяється розвитку та врегулюванню повсякденних питань діяльності фізичної культури і спорту. В усіх розглянутих нами країнах управління галуззю знаходиться в прерогативі держави і здійснюється відповідними центральними державними виконавчими органами влади, а відмінність полягає лише в ступені децентралізації і фокусуванні певних повноважень із управління галуззю на рівні суб'єктів федерації або інших територіально-адміністративних одиниць. Законодавчі акти переважно спрямовані на врегулювання діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту, їх відносин із державою, визначення механізмів фінансового та інших видів забезпечення, соціальних та інших гарантій в галузі, боротьби із насильством у спорті, протидії вживанню заборонених речовин, питанням гендерної рівності тощо. У цьому контексті актуальним залишається питання розробки дієвої організаційної структури державного управління галуззю, національного спортивного законодавства, яке враховувало б національні особливості, менталітет та духовну спадщину українського народу, стан та перспективи розвитку галузі фізичної культури і спорту з урахуванням соціально-економічних можливостей держави.

РОЗДІЛ 2

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

2.1. Методологічні основи дослідження системи державного управління фізичною культурою і спортом.

В умовах інтенсивного розвитку і розбудови Української державності галузь фізичної культури і спорту є однією із найважливіших соціально-гуманітарних сфер державного будівництва, яка покликана забезпечити високий рівень фізичного здоров'я, творче довголіття, трудовий потенціал українського суспільства, позитивний імідж держави на світовій спортивній арені. На думку О. Вацеби [44], чимала частка успіху в цих процесах належить успішному розвитку наукової, науково-методичної діяльності провідних вчених, адже, незважаючи на недостатню увагу з боку державно-владних структур до наукової сфери фізичної культури і спорту, вкрай обмежене фінансування й матеріально-технічне забезпеченні, відтік за кордон наукових кадрів, відбувається поступальний розвиток усіх її наукових напрямів. Необхідно відзначити те, що функціональне призначення галузі полягає у вирішенні ключових завдань щодо проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в усіх навчальних закладах, за місцем проживання, роботи й у місцях масового відпочинку громадян, проведенні реабілітаційної роботи серед інвалідів, забезпеченні розвитку олімпійських, паролімпійських, деолімпійських та не олімпійських видів спорту, підвищенні рівня нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, науково-методичного, медичного, інформаційного забезпечення, участі у міжнародній діяльності. Вирішення висунутих завдань обумовлює тенденцію до неухильного зростання значущості наукових досліджень, які провадяться з метою отримання нових знань, і вирішення проблем розвитку фізичної культури і спорту за такими напрямками, як: загальна та вітчизняна історія фізичної культури і спорту, історія вітчизняного й міжнародного спортивного та олімпійського руху, соціологічні, психологічні та медико-біологічні аспекти фізичної культури і спорту, система фізичного виховання різних верств населення, основи теорії й методики

спортивного тренування, загальна теорія фізичної культури й спорту, управління галуззю фізичної культури і спортом [186,187]. Багатоплановість, складність, полімодальність представлених наукових напрямів досліджень безумовно свідчать про збільшення ролі в сучасній науці її методологічного аспекту. Як зазначають в цьому контексті фахівці, [96,314,315,816] таку особливість сучасної науки утворюють складність структури емпіричного та теоретичного знання, способи його обґрунтування та перевірки, переплетіння опису властивостей матеріальних об'єктів з штучно створюваними абстракціями, ідеалізованими моделями, знаковими об'єктами, співвіднесення і порівняння результатів емпіричних експериментів із висновками та наслідками "уявного експерименту".

Як свідчить аналіз наукових праць [19,21,230,246,264,337,355,412,479,566], у сучасній управлінській науці інтенсивно розвиваються методологічні основи дослідницької діяльності, а теоретичні напрацювання, спрямовані на вдосконалення інноваційних дослідницьких технологій, значною мірою впливають на успішне розв'язання низки проблем і вирішення завдань щодо розвитку науки державного управління. Сучасна науково-дослідницька робота в галузі характеризується використанням низки підходів [19,26,230,264,274,337,538], зокрема:

- системний підхід – передбачає дослідження певного об'єкту, як системи, що наділена елементним складом, структурою, функціями елементів і цілого, єдністю зовнішнього та внутрішнього середовища системи, законами розвитку системи та її складових;
- інтеграційний підхід – спрямований на дослідження взаємозв'язків окремих підсистем та елементів системи; стадіями життєвого циклу об'єкту управління; рівнями управління по вертикалі; суб'єктами управління по горизонталі;
- структурно-функціональний підхід – націлений на дослідження стійких, закономірних зв'язків між елементами системи, зовнішніх проявів властивостей об'єкта (системи або її елемента) у певній системі відносин, певного способу взаємодії об'єкта з навколишнім середовищем;
- комплексний підхід – передбачає врахування взаємозв'язку між окремими аспектами систем управління (організаційними, правовими, соціальними та ін.);

- діалектичний підхід – полягає в дослідженні об'єкту, ґрунтуючись на принципі історизму, розгляді його у саморусі, змінах, розвитку, а суттєві взаємозв'язки між предметами та явищами реального світу пояснюються із позицій законів боротьби та єдності протиріч, взаємного переходу кількісних та якісних змін, заперечення заперечення;
- ситуаційний підхід – виходить з придатності і відповідно необхідності застосування різних методів управління в залежності від ситуації;
- поведінковий підхід – зорієнтований на підвищення ефективності систем управління за рахунок людських ресурсів і метою якого є допомога працівникам в усвідомленні власних можливостей та творчих здібностей;
- інноваційний підхід – спрямований на пошук можливостей швидкого реагування суб'єктом управління на зміни у зовнішньому середовищі, впровадження нововведень, реалізації нових технічних рішень, шляхів виробництва нових товарів і послуг;
- нормативний підхід – передбачає встановлення нормативів у підсистемах цільової, функціональної, соціальної спрямованості суб'єкта та об'єкта управлінської діяльності;
- адміністративний підхід – передбачає регламентацію характеристик і параметрів елементів системи управління;
- кількісний підхід – спрямований на перехід від якісних до кількісних оцінок параметрів та характеристик об'єкту або процесу за рахунок використання математико-статистичних методів.

Сучасна теорія державного управління визначає системний підхід, як універсальний метод дослідження, вивчення стану, організації, структури, взаємодії різних аспектів, функціонування, ресурсів, внутрішніх і зовнішніх зв'язків моделюючої або функціонуючої системи [246]. Застосування системного підходу дозволяє більш глибоко, комплексно, виходячи із різних позицій, масштабів (державний, регіональний, базовий), оцінити будь-яке явище, процес у конкретній системі, що дозволить, у свою чергу, прийняти більш вивірене і науково обґрунтоване управлінське рішення [140]. Використання системного підходу в дослідженні вимагає ґрунтового і всебічного визначення вихідних категорій:

"система", "класифікація систем", "структура системи", "властивості системи".

Під системою розуміють сукупність взаємопов'язаних і розташованих у певній послідовності елементів, що складають цілісне утворення. Основними характеристиками будь-якої системи є структура її елементів, розподіл функцій між ними, взаємозв'язок елементів структури всередині її та з довкіллям [140]. Із сучасної точки зору, системи класифікуються на цілісні (зв'язки в цих системах між її елементами міцніші, ніж зв'язки елементів із середовищем) та сумативні (в цих системах зв'язки між елементами того ж самого порядку, що і зв'язки елементів із середовищем); органічні та механічні; динамічні та статичні; відкриті та закриті; самоорганізовані та неорганізовані. Будь-яка система характеризується двома протилежними властивостями: обмеженістю та цілісністю. Перша властивість – це зовнішня ознака системи, друга – внутрішня, яка набувається в процесі розвитку. Також до найбільш важливіших властивостей системи слід віднести: структурність, взаємозалежність із оточуючим середовищем, ієрархічність, множинність описів. Для систем є характерною наявність процесів передачі інформації та управління. До найбільш складних типів систем належать цілеспрямовані системи, поведінка яких підпорядкована досягненню певної мети та самоорганізовані системи, здатні в процесі свого функціонування змінювати свою структуру. Під елементами системи розуміють відносно неподільні частки цілого, об'єкти або операції, які в сукупності утворюють систему [538].

Структура системи – це закономірні стійкі зв'язки між елементами системи, які відображають просторове та часове розміщення елементів та характер їх взаємодії. Структура є важливою характеристикою системи у зв'язку із тим, що за одного і того ж складу елементів, але за різних умов взаємодії між ними, змінюється і призначення системи, її можливості [274].

Функція системи – це зовнішні прояви властивостей об'єкту (системи або її елементів) в такій системі відносин, певний спосіб взаємодії об'єкту із оточуючим середовищем. Внутрішні та зовнішні функції регулюються поєднанням прямих та зворотних зв'язків, позитивних і негативних [831].

Мета системи – досягнення певного якісного кінцевого стану, або зміни, до яких вона прагне внаслідок своєї структурної організації

[246]. Мета системи виражається у вигляді цільової функції, і зазвичай система цілеспрямовується у декількох напрямках, що утворює певну ієрархію цілей [538].

За ступенем складності розрізняють системи: прості, складні, надскладні. Деякі із таких систем можуть бути детермінованими, а деякі – стохастичними. Відповідно до цього виділяють: прості детерміновані системи; складні детерміновані системи; надскладні детерміновані системи; прості імовірнісні системи; складні імовірнісні системи; надскладні імовірнісні системи. Складною системою є лише та система, яка складається з елементів різних типів і володіє різноманітними зв'язками між ними. Для розуміння сутності складних систем велике значення має розуміння їх властивостей, характеристик. Так, Н.П. Бусленко [39] до основних характеристик складних систем відносить: наявність великої кількості взаємозв'язаних та взаємодіючих між собою елементів; складність функцій, які виконує система, багатовекторність напрямів досягнення намічених цілей функціонування; можливість поділу системи на підсистеми, цілі функціонування яких підпорядковані загальній меті системи; наявність управління із ієрархічною структурою побудови, розгалуженої інформаційної мережі з інтенсивними потоками інформації; наявність взаємодії із оточуючим середовищем та функціонування в умовах великого впливу випадкових факторів.

Складні, відкриті системи еволюціонують завдяки процесу самоорганізації. Самоорганізація – це створення в деякому об'ємі простору структурних зв'язків та продуцентів за рахунок взаємодії внутрішніх ресурсів смислової інформації і зовнішніх потоків [352]. Клас самоорганізованих, або систем, які розвиваються, характеризується рядом ознак, особливостей, які наближають їх до об'єктів реального світу. Ці особливості обумовлені наявністю в системі активних елементів, які носять двоїстий характер: по-перше, вони є новими властивостями, корисними для існування системи, її адаптації до умов середовища, що змінюються, а, по-друге, в той самий час обумовлюють невизначеність, ускладнюють управління системою. Основними такими особливостями є: нестационарність параметрів і стохастичність поведінки; унікальність та непередбачуваність поведінки системи в конкретних умовах; здатність адаптуватись до умов оточуючого середовища і збиваючих флуктуацій (як до зовнішніх, так і до внутрішніх, що значною мірою ускладнює процес управління системою); здатність протистояти

ентропійним тенденціям і проявляти негентропійні тенденції; здатність і спрямованість до цілепокладання; прагнення використовувати енергію не для підтримки стабільності, стійкості, а для підтримки себе у неврівноваженому стані; неоднозначність використання понять [559].

Аналіз наукових праць [19,232,479,486] свідчить про те, що організовані, складні, цілісні, відкриті, ієрархічні системи, які складаються з численних взаємопов'язаних елементів, що утворюють складно упорядковану системну структуру із полівекторною функціональною цілеспрямованістю можна класифікувати як соціально-економічні системи. Під соціально-економічною системою розуміють сукупність елементів, які утворюють її структуру та взаємозв'язки між ними, які проявляються у відносинах виробництва, обміну, розподілу та споживання [486]. Декомпозиція соціально-економічної системи вбачається можливою в трьох площинах: перша – це виробничо-технологічна структура господарства, під якою розуміють сукупність технологічних процесів, матеріально-речових та виробничо-технічних зв'язків; друга – інституціональна структура економіки, яку утворюють сукупність окремих робітників, груп, колективи робітників, фактори виробництва, власники факторів виробництва, а також виробничі відносини між ними; третя – соціальна структура суспільства, під якою розуміють соціальні страти та групи.

У межах системного підходу до дослідження соціально-економічних систем, а також систем управління можна виділити такі основні його аспекти:

- системно-елементний, який полягає у визначенні елементів системи як єдиного цілого;
- системно-функціональний, спрямований на дослідження функцій підсистем і системи із внутрішнім та зовнішнім середовищем;
- системно-структурний розкриває способи взаємозв'язку між окремими елементами системи та їх взаємодії;
- системно-інтегративний розкриває механізми або чинники із забезпечення збереження якісної специфіки системи, її утримання в рівновазі і стабільності;
- системно-комунікаційний відтворює взаємодію системи з іншими системами та підсистемами у декомпозиційній єдності;
- системно-історичний висвітлює якісно-кількісні зміни стану

системи в процесі еволюційного генезису.

Розвиток системної методології дослідження складних, відкритих, самоорганізованих, непередбачуваних, невірноважених систем обумовив появу принципово нової теорії самоорганізації – синергетики [314].

Самоорганізація – процес створення і механізм функціонування у складній, відкритій системі зв'язків між елементами, які обумовлюють зміни в структурі, функціях, багатовекторність її еволюційного розвитку [244,538]. Дослідженню явища самоорганізації присвятили свої праці вчені різних наукових дисциплін [13,463,799]. Сучасна наукова думка тлумачить синергетику (в перекладі з давньогрецької означає "спільна дія", або "взаємодія") як науку про самоорганізацію фізичних, біологічних та соціальних систем; науку про колективну, когерентну поведінку систем різної природи; термодинаміку відкритих систем, які знаходяться на віддалі від рівноважного стану; науку про невірноважені стани, які передують катастрофі та їх подальшого розвитку; науку про універсальні закони еволюції в природі та суспільстві [479]. Засновник синергетики Г. Хакен визначав її як загальну теорію колективних просторових, часових або функціональних макроструктур [43]. Також, на думку деяких авторів, синергетику можна розглядати як розвиток міждисциплінарних ідей системного підходу (в системно-динамічному, нелінійному аспектах), особливо в тих розділах, які стосуються моделювання процесів та самоорганізації з використанням принципу зворотного зв'язку [479]. Синергетика досліджує суттєво невірноважені системи, нелінійні процеси еволюції систем, процеси, яких за певних умов внутрішні та зовнішні флуктуації можуть призвести систему до цілеспрямованих змін, які обумовлюють виникнення відносно стабільних нових структур [250].

Основними позиціями синергетичного підходу до аналізу оточуючої дійсності є:

1. Самоорганізація систем можлива лише за дотримання таких необхідних умов: невірноваженість, яка переводить усі системи в стан нестационарності, нестатичності; приплив енергії, інформації, речовини ззовні та їх інтеграція в структури, що розвиваються самостійно; відкритість системи.
2. Будь-яка самоорганізована система має бути: відкритою та когерентною; внаслідок невірноваженості та особливостей її

внутрішньої організації має відчувати постійну ентропію й флуктуації; мати індивідуальний стан – атрактор, який вносить на певний час стабільність в систему.

3. Ускладнення рівня організації відбувається під час проходження системою точок біфуркації, в результаті чого утворюється нова дисипативна структура, і якщо в точці біфуркації дисипативна структура не створена, система розпадається, переходячи до хаосу.
4. Подібний механізм саморуху відкритої системи передбачає нелінійну причинність, яка є відмінною від жорсткого механістичного детермінізму.
5. Механізмом, який забезпечує самоорганізацію системи, є автокаталітичні реакції.
6. Визначальним принципом під час розгляду всіх самоорганізованих структур є принцип цілісності та необоротності розвитку у відкритих системах [495].

Використовуючи синергетичний підхід до дослідження систем, які розвиваються, необхідно зважати на теоретичні принципи синергетики, до яких відносять: принцип порушеної симетрії, порядку через флуктуації, принцип підпорядкування, нелінійності, випадковість як доповнення до необхідності.

У нашому дослідженні галузь фізичної культури і спорту розглядається із позицій системного підходу, як соціально-економічна система із складною структурою управлінського механізму, що в свою чергу вимагає отримання відповіді на два питання: якою є структурна декомпозиція, функціональне призначення, мета галузі фізичної культури і спорту; система управління розвитком галузі – декомпозиція, функції, мета. У цьому контексті, уточнення і конкретизації вимагають такі поняття, як "галузь фізична культура і спорт", "система державного управління розвитком фізичної культури і спорту".

Слід відзначити, що діюча редакція, а також проект закону "Про фізичну культуру і спорт" не містять визначення "галузь Фізична культура і спорт". Згідно з великим тлумачним словником сучасної української мови [766] під терміном "галузь" розуміють певну ділянку виробництва, науки або сукупність підприємств і організацій, що характеризуються спільністю ознак виробничо-господарської діяльності. На думку В.І. Мудрика [337], "галузь фізична культура і спорт" – це сукупність підприємств та організацій,

які спеціалізуються на виробництві спортивних товарів та здійснюють надання фізкультурно-спортивних послуг населенню. В цьому сенсі, на нашу думку, використана дефініція дозволяє визначити галузь суто із предметно-виробничого підходу, без відображення суттєвих, основних взаємозв'язків структурно упорядкованої, організаційно складної, цілеспрямованої соціально-економічної системи. У проекті ЗУ "Про фізичну культуру і спорт" [755] під закладом фізичної культури і спорту розуміють юридичні особи різних форм власності та організаційно-правових форм, які забезпечують задоволення потреб громадян у сфері фізичної культури і спорту шляхом надання фізкультурно-спортивних послуг. До таких закладів повною мірою можна віднести не тільки структури професійного спорту (клуби, ліги, асоціації, союзи), діяльність яких спрямована, насамперед, на систематичне отримання доходу, прибутку від використання майна, продажу товарів, виконання робіт або надання послуг [326,329], але й навчальні установи, спортивні школи, спортивні клуби, спортивні товариства, які діють у формі громадських організацій, що не мають на меті отримання прибутку, а також і ті, що знаходяться у власності держави. У проекті закону "Про фізичну культуру і спорт" [755] законодавцем передбачається до суб'єктів фізичної культури і спорту віднести: фізичні особи (СПД у сфері фізичної культури і спорту), колективи фізичної культури, спортивні клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, школи вищої спортивної майстерності, спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю, центри олімпійської підготовки, фізкультурно-оздоровчі центри, центри фізичного здоров'я населення, центри фізичної культури і спорту інвалідів, фізкультурно-спортивні товариства, спортивні федерації (асоціації, об'єднання, спілки), Всеукраїнська спілка школярів, студентів, Національний олімпійський комітет України, Національний комітет спорту інвалідів України, Національний спортивний комітет України.

Розглядаючи галузь фізичної культури і спорту через призму системного підходу, необхідно визначити її структуру, функції, підсистеми, цілі і спрямованість діяльності галузі загалом. Зважаючи на складність досліджуваної соціально-економічної системи, найбільш зручною формою узагальнення є табличне представлення галузі фізичної культури і спорту (див. додаток А.). Таким чином, під терміном "галузь фізична культура і спорт" можна розуміти систему закладів і підприємств, які надають фізкультурно-оздоровчі,

спортивні послуги, спеціалізуються на виготовленні товарів спортивно-фізкультурного призначення з метою задоволення потреб населення, держави у сфері фізичної культури і спорту. Слід відзначити те, що кожна підсистема галузі фізичної культури і спорту обумовлена виробництвом певного виду продукту, який майже у всіх випадках приймає товарну форму, хоча у деяких випадках він може бути представлений також і у вигляді послуги [798].

У соціально-економічній системі фізичної культури і спорту діють не тільки принципи кібернетики, але й і синергетики. На нашу думку, це означає те, що досліджувана система управляється не тільки структурними, але й безструктурними способами. Загалом, управління є необхідним тому, що цей процес забезпечує рівновагу в будь-яких системах, забезпечує їх поступальний розвиток, ефективну діяльність колективів людей, а без нього настає колапс, анархія, безладдя [818]. Під поняттям "управління" розуміють цілеспрямований вплив керуючої системи (суб'єкта управління) на керовану систему (об'єкт управління) з метою її переведення на більш високий рівень функціонування або у стан, який є найбільш доцільним за певних умов [549]. Також під поняттям "загальне управління" – розуміють управлінську діяльність і процеси, пов'язані з розробкою концепції і стратегії розвитку організації, системи, постановкою мети, плануванням, організаційною і розпорядницькою діяльністю, координуванням і контролем, а також коректуванням раніше прийнятих рішень [494]. Зміст і структура загального управління розглядається як динамічна сукупність п'яти взаємозв'язаних управлінських процесів. Ці процеси логічно впливають один на одного, існує стійкий зворотній зв'язок між ними, відповідно, окремо визначений процес зворотно впливає на решту й на всю їх сукупність. Схематично структура загального (стратегічного управління) виглядає такою послідовністю взаємозв'язаних процесів: 1. Аналіз середовища. 2. Визначення мети і системи цілей. 3. Добір стратегії. 4. Виконання стратегії. 5. Оцінка і контроль за реалізацією стратегії [53].

Дослідженню сутності поняття "державне управління" присвячено низку праць [18,565,566], у яких, на нашу думку, достатньо повно розглянуто сучасні підходи до визначення досліджуваного поняття. Так, на думку В. Токовенко [565], зміст державного управління виражається через призму соціального підходу, який визначає його сутність через взаємозв'язок із такими

поняттями, як "державно-управлінські відносини", "система державного управління". Власне поняття "державно-управлінські відносини" підкреслює загальносоціальний характер державного управління, надає можливість проведення системного аналізу державного управління в контексті функціонування й розвитку суспільства [565]. Державне управління в людському суспільстві являє собою організуючий, координуючий та контролюючий вплив, діяння суб'єкта державного управління, спрямоване на об'єкт державного управління [353].

Під поняттям "система державного управління" розуміють цілісну, організовану на єдиній правовій основі сукупність інститутів, функцій, відносин, процесів, принципів та методів управління суспільством [566].

Під об'єктом державного управління, на більш високому рівні узагальненої систематизації можна розуміти усе суспільство загалом, так і окремі соціальні, соціально-економічні системи, сфери діяльності суспільства – політичну, економічну, соціально-гуманітарну та ін. Суб'єктом державного управління виступає система державної влади в особі її органів, які наділені певним функціонально-змістовим призначенням і здійснюють свою діяльність у взаємодії і взаємозв'язку. В контексті нашого дослідження під об'єктом державного управління слід розуміти відкриту, складну, динамічну і самокеровану соціально-економічну систему – галузь фізичної культури і спорту, а під суб'єктом державного управління – систему органів державної влади в галузі фізичної культури і спорту. Розвиток галузі фізичної культури і спорту (об'єкт державного управління) відбувається завдяки удосконаленню і поліпшенню матеріально-технічного, інформаційного, кадрового, наукового, нормативно-правового, фінансового, медичного забезпечення, що у свою чергу знаходить свій вираз у показниках стану розвитку системи загалом, а саме: рівні здоров'я і фізичного розвитку різних верств населення; ступені використання фізичної культури в різних сферах діяльності, рівні розвитку системи фізичного виховання, самодіяльного масового спорту, рівні досягнень спортсменів України в окремих видах спорту, рівні забезпеченості кваліфікованими кадрами, спортивними спорудами та майном [47,684]. Основною метою системи державного управління (суб'єкт державного управління) є досягнення керованою системою (об'єкт державного управління) фізичної культури і спорту такого рівня її розвитку, який би у повній мірі дозволив би системі забезпечити задоволення потреб держави і громадян в області

фізичної культури і спорту. Таким чином, під поняттям "система державного управління розвитком фізичної культури і спорту" можна розуміти цілеспрямований, систематичний, організуючий, координуючий, контролюючий вплив з боку системи органів державного управління на галузь фізичної культури і спорту з метою підвищення ефективності її функціонування, задоволення потреб держави, різних соціальних верств суспільства, окремих громадян в галузі фізичної культури і спорту, що у свою чергу, характеризує ефективність діяльності системи органів державного управління галуззю (рис. 2.1.).

Також слід відзначити, що в науковій літературі зустрічається термін "сфера фізичної культури і спорту", визначення якого, на нашу думку, вдало сформульовано у проекті закону "Про фізичну культуру і спорт" [755]: "сфера фізичної культури і спорту – упорядкована сукупність органів державної влади та місцевого самоврядування, організацій, закладів та громадян, що здійснюють діяльність в інтересах розвитку фізичної культури і спорту, та суспільні відносини між ними".

Поняття "сфера фізичної культури і спорту" є дещо ширшим щодо поняття "система державного управління фізичною культурою і спортом" тому, що передбачає вміст ще однієї із змістоутворюючих ознак, а саме широкого залучення до процесу розвитку фізичної культури і спорту не тільки органів виконавчої державної влади, а й громадських організацій, спілок, об'єднань, окремих громадян.

Проблемі методології державного управління присвячено низку наукових праць [19,21,86,337], у яких з позицій структурного підходу розглянуто сутність понять "методологія", "структура методології" дано визначення і окреслено структурно-логічні моделі основних понять.

Під методологією наукового пізнання розуміють систему способів та прийомів, які використовуються в певному виді діяльності, а також як вчення про цю систему, теорію методу, теорію діяльності. У широкому розумінні методологія – це філософське вчення про систему методів наукового пізнання і діяльності, спрямовану на перетворення дійсності, вчення про застосування принципів, категорій, законів діалектики і науки до процесу пізнання і практики з метою набуття нових знань [26,828]. Під методологією наукового дослідження розуміють логічну організацію діяльності людини, яка полягає у визначенні мети і предмету дослідження, підходів та орієнтирів до його проведення, виборі засобів і методів, які визначають отримання найкращого результату [264].

Рис. 2.1. Взаємодія суб'єкта та об'єкта управління системи фізичної культури і спорту.

До основних етапів методології дослідження системи

управління відносять: уточнення мети розвитку і функціонування керованої системи, її складових (галузі, підприємства і т.д.); дослідження тенденцій розвитку системи у певному ринковому середовищі; вияв факторів, які забезпечують досягнення сформульованої мети, а також і тих, які перешкоджають цьому процесу; збір необхідних даних для розробки комплексу заходів щодо удосконалення діючої системи управління; отримання необхідних даних для розробки і впровадження сучасних моделей, методів, засобів у практичну діяльність системи із урахуванням фактичних умов її функціонування [230].

Методологія застосування системного підходу до дослідження систем управління передбачає дотримання наріжних принципів, а саме: цілісності, сумісності елементів цілого, функціонально-структурної побудови цілого, розвитку, лабілізації функцій, поліфункціональності, ітеративності, вірогідності оцінок, варіантності [264].

До предмету дослідження системи управління розвитком фізичної культури і спорту необхідно віднести: визначення складу та структури системи, організацію системи, типологію, композицію, гомеостат, керованість, централізацію, оптимізацію організаційної структури, функціонування і розвиток системи [538].

Визначальну роль у методології дослідження систем управління відіграють засоби і методи дослідження, які у науковій літературі поділяються на три групи: формально-логічні, загальнонаукові та специфічні [264]. Специфіка завдань роботи обумовлює необхідність коректного добору методів і засобів, які б повною мірою забезпечили досягнення мети дослідження і достовірність отриманих результатів. Досліджуючи галузь фізичної культури і спорту (об'єкт управління) і систему державного управління розвитком фізичної культури і спорту (суб'єкт управління) з позицій системного підходу, необхідно більш детально визначити предметну область застосування методів дослідження з урахуванням змістово-процесуальної схеми його організації. Змістово-процесуальна схема дослідження передбачає використання таких основних видів наукового аналізу [538]:

- проблемний аналіз – використовується з метою здійснення проблемного структурування, яке передбачає виокремлення комплексу проблемних питань із визначенням їх типології, характеристик, наслідків, шляхів вирішення;

- системний аналіз – використовується з метою визначення характеристик, структури, функцій проблеми, особливостей взаємодії системи із зовнішнім та внутрішнім середовищем;
- каузальний аналіз – спрямований на встановлення причин, які призвели до виникнення проблемної ситуації, а також наслідків її дії;
- праксеологічний аналіз – передбачає здійснення діагностики змісту діяльності в ситуації, що виникла, її моделювання і оптимізація;
- аксіологічний аналіз – спрямований на побудову системи оцінок досліджуваних явищ, діяльності, процесів, ситуацій з позицій певної ціннісної системи;
- ситуаційний аналіз – передбачає моделювання ситуації, її складових, умов, наслідків;
- прогностичний аналіз – передбачає здійснення прогнозів відносно потенційного та бажаного майбутнього;
- рекомендаційний аналіз – спрямований на розробку рекомендацій;
- програмно-цільовий аналіз – розробка програм діяльності [86].

Увесь процес дослідження передбачає комплексне використання формально-логічних методів дослідження, а саме: аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії, аксіоматичного методу, формалізації, абстрагування, узагальнення, сходження від абстрактного до конкретного [495].

Історико-ретроспективний, порівняльно-правовий методи застосовуються у процесі дослідження з метою вивчення стану розробки проблеми в науковій літературі, працях вітчизняних і закордонних вчених, дослідження історичної спадщини з питань організації державного управління фізичною культурою і спортом, здійснення періодизації законодавства щодо формування організаційної структури державного управління фізичною культурою і спортом, удосконалення категоріально-понятійного апарату.

Методи системного й системно-структурного аналізу дають змогу дослідити стан розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Використання специфічних методів дослідження систем управління, а саме: методу дослідження документів, соціологічного дослідження, тестування, соціометричних оцінок, методу експертних оцінок – спрямовані на чітке визначення специфіки об'єкту дослідження, його

предмету і завдань, здійснення оцінки стану системи управління за факторами її діяльності [264].

Математико-статистичні методи використовуються з метою достовірного визначення рівня ресурсного, кадрового, матеріально-технічного, забезпечення галузі [485,498,524].

Фінансовий аналіз використовується з метою визначення рівня забезпеченості галузі фінансовими ресурсами, джерелами їх формування, питомої ваги кожного із них у загальному фінансовому бюджеті галузі, дослідження механізмів розподілу грошових коштів та оцінки ефективності та раціональності їх використання [829].

Методи математичного моделювання, формально-прогностичний метод використовуються для опису окремих складових моделі управління фізичної культурою і спортом, а також моделі прогнозування та оцінки якісного стану галузі в процесі застосування програмно-цільового підходу до її розвитку [25,43,258,309, 466,537,821,822].

Загальна змістово-процесуальна схема організації дослідження викладена у наступному підрозділі роботи.

2.2. Організація дослідження системи державного управління фізичною культурою і спортом.

Дослідження проводилось на базі Хмельницького університету управління та права, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії у чотири етапи впродовж 2007-2011 років (див. рис. 2.2).

Перший етап – пошуковий (2007 рік). На першому етапі здійснювався історико-ретроспективний аналіз організації державного управління фізичною культурою і спортом на теренах України в період початку і кінця ХХ сторіччя. Проаналізовано нормативно-правові засади функціонування галузі фізичної культури і спорту, досліджено наявні суперечності правового забезпечення діяльності галузі, сучасні шляхи удосконалення нормативно-правової бази. Здійснено системний аналіз змісту нормативних документів, державних програм щодо реалізації державної політики по розвитку галузі. Досліджено організаційні, функціональні, змістово-структурні складові діяльності органів державної влади у сфері фізичної культури. Здійснено структурно-функціональний аналіз державного управління фізичною культурою і спортом у провідних країнах світу. Виявлено суперечності між потребами щодо розвитку галузі і реальним станом реалізації державної політики в сфері фізичної культури і спорту в Україні. Визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, сформульовано робочу гіпотезу, опрацьовано методiku організації дослідження, методологічні основи щодо проведення дослідження системи державного управління в галузі, визначено наріжні принципи оптимізації державного управління розвитком фізичної культури і спортом.

Другий етап – констатувальний (2008 рік). На другому етапі дослідження системному аналізу було піддано теорію і практику реалізації державних програм розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Висвітлено і охарактеризовано стан і динаміку розвитку галузі фізичної культури і спорту в Україні в період 1995-2009 років. Досліджено динаміку основних показників інформаційно-ресурсного, фінансового, медичного забезпечення окремих підсистем галузі і галузі загалом, також висвітлено питання організаційно-правових засад здійснення підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту. Проведено серед викладачів, управлінців, тренерсько-викладацького складу, студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації соціальне дослідження із метою визначення загальних тенденцій щодо розвитку галузі. З'ясовано і узагальнено соціально-педагогічні аспекти кадрового забезпечення і організації післядипломної освіти фахівців фізичного виховання та спорту.

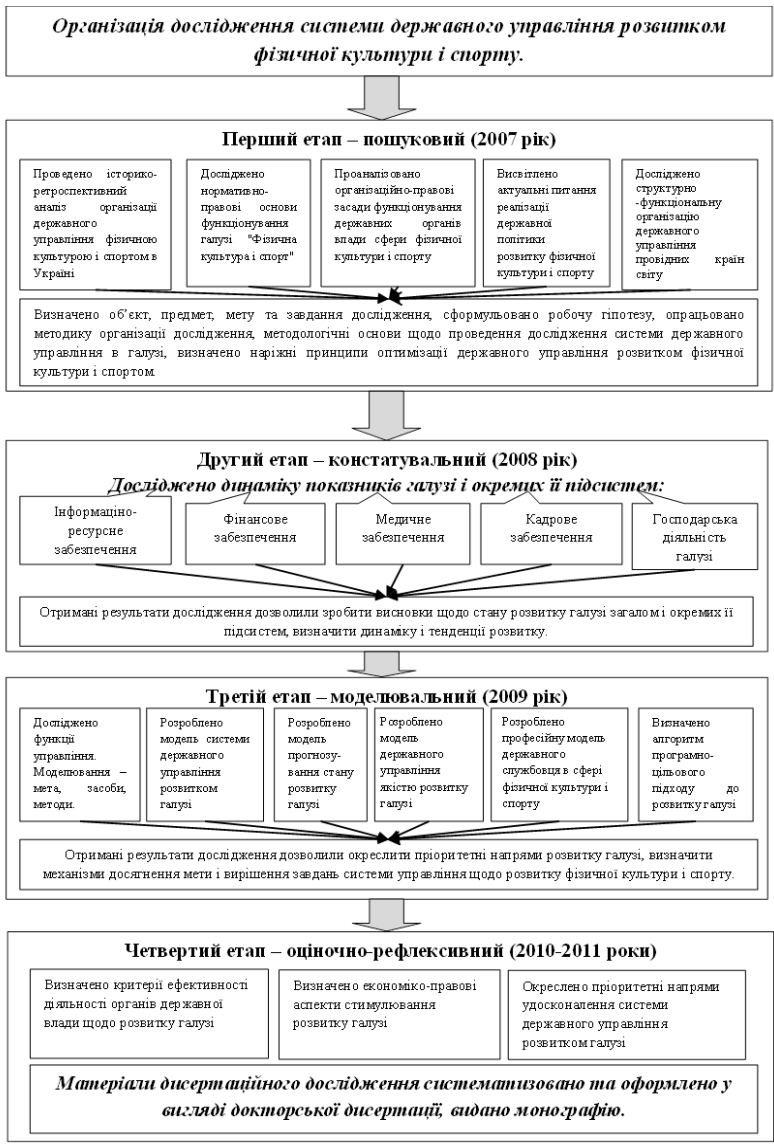

Рис. 2.2. Логічна схема організації дослідження системи державного управління фізичною культурою і спортом в Україні.

Третій етап – моделювальний (2009 рік). Третій етап дослідження передбачав визначення змісту і класифікації функції державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні. Особливу увагу, у зв'язку із висунутими завданнями дослідження, присвячено функції моделювання. З'ясовано зміст, завдання, функціональну спрямованість вище означеної функції управління. На основі отриманих результатів на констатувальному етапі, із використанням методів математичного моделювання, методів математичної статистики побудовано модель системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні, визначено її складові, взаємозв'язок, пріоритетні фактори, що обумовлюють ефективність її функціонування. Важливими складовими моделі системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту є моделі прогнозування рівня розвитку галузі "Фізична культура і спорт" та управління якістю розвитку фізичної культури та спорту. Також розроблено та обґрунтовано професійну модель державного службовця в галузі фізичної культури та спорту, визначено зміст та шляхи професіоналізації державного службовця галузі. Охарактеризовано і визначено основні принципи застосування програмно-цільового підходу щодо розвитку галузі. З'ясовано і обґрунтовано основні економіко-правові аспекти стимулювання розвитку галузі фізичної культури і спорту.

Четвертий етап – оціночно-рефлексивний (2010 рік). На четвертому етапі дослідження було визначено і узагальнено критерії ефективності діяльності органів державної влади щодо розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Систематизовано і узагальнено пріоритетні напрями удосконалення системи державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту. Матеріали дисертаційного дослідження систематизовано та оформлено у вигляді докторської дисертації, видано монографію.

2.3. Науково-теоретичне обґрунтування базових принципів оптимізації державного управління розвитком фізичної культури і спорту.

Державне управління – це не тільки сума адміністративно-управлінських знань, а й процес їх створення [298]. Як зазначає Н. Нижник, направленість, поступовість державного управління обумовлені динамічною взаємозалежністю комплексу факторів і рис державного управління. Нового змісту мають набути такі риси державного управління, як: гнучка виборність мети та засобів; тенденція трансформації засобів у цілі; запровадження управління ціле настановами; формування нової управлінської культури; децентрації ухвалення управлінських рішень" [350]. На думку Г. Атаманчука, найпершою умовою раціональності й ефективності державного управління є пізнання об'єктивного, розкриття і висвітлення причинно-наслідкових залежностей у механізмах, що обумовлюють оптимальність й раціональність цього процесу, детермінованість врахування різноманіття його елементів і закономірностей, що у свою чергу утворює передумови до формування на цьому підґрунті знань про цілі, функції, структуру, технології і принципи державного управління [553]. Як зазначають Н. Нижник, В. Олуйко, ключовою проблемою сучасного державного управління в Україні є проблема вироблення та становлення сучасних принципів державного управління [140]. Важливим у цьому контексті є методологічний аспект проблеми, який полягає у висвітленні ролі та значення принципів у теоретичній і практичній діяльності людей у сфері державного управління. Як зазначає В. Олуйко, загострення кризових процесів у державі й суспільстві є закономірним наслідком кризи державного управління, вихід з якої вбачається можливим завдяки формуванню принципів розбудови демократичної, правової держави та її владних інститутів [140,с.28]. Для повного і ґрунтовного розкриття змісту поняття "принцип" необхідно визначити співвідношення і зміст понять "закон", "закономірність".

У науковій літературі з класичної філософії [61,571,572] під поняттям "закон" розуміється наявність суттєвого, необхідного, стійкого, повторюваного зв'язку між явищами. Зміст категорії "закон" визначає факт незалежного функціонування і розвитку предметів і явищ оточуючого світу відповідно до притаманних, повторюваних, суттєвих для них зв'язків, які не залежать від нашої свідомості. До

найважливіших ознак поняття "закон" відносять: необхідність, загальність, повторюваність, інваріантність. Різноманітність взаємозв'язків об'єктивної дійсності виступає підґрунтям для існування багатьох форм (видів) законів, які можна класифікувати за певним критерієм, наприклад: за формами руху матерії, за основними сферами дійсності, за ступенем узагальнення та широти сфери їх дії, за механізмом детермінації, за глибиною фундаментальності тощо.

Проведений аналіз джерельної бази виявив те, що визначення поняття "закономірність" майже відсутнє у науковій літературі. За даними філософського словника мережі "Інтернет" [607], "закономірність" – це необхідний, істотний, постійно повторюваний взаємозв'язок між явищами реального світу, який визначає етапи й форми процесу становлення, розвитку явищ природи, суспільства й духовної культури. Розрізняють загальні, специфічні й універсальні закономірності. Виходячи із наведених дефініцій досліджуваних понять, слід відзначити, що поняття "закон" визначає і фіксує обов'язкову наявність взаємозв'язків із відповідними характеристиками між явищами оточуючого світу, а поняття "закономірність" висвітлює дію цих взаємозв'язків у часі і просторі, яка визначає етапи і форми процесу їх становлення і розвитку.

Термін "принцип" (principium) в перекладі з латини "основа", "походження", "початок", "першопричина", як поняття теорії означає загальні, вихідні, основні положення, правила, які характеризують природу і соціальну сутність явища, його властивості, спрямованість його розвитку [140,257,299]. Під принципами державного управління розуміють закономірності, відносини, взаємозв'язки, керівні засади, на яких ґрунтується його організація та здійснення, які можуть бути сформульовані в певні правила [148]. Як зазначає Н. Нижник, принципи управління являють собою результат узагальнення людьми об'єктивних законів та закономірностей, характерних для них загальних рис, фактів та ознак, які стають загальною підставою для їх діяльності. Принципи державного управління відображають відносини суспільно-політичної природи, визначають зміст, організаційну структуру та життєдіяльність компонентів державного управління [140]. На думку Г. Атаманчука [553], нормативне, законодавче закріплення принципів державного управління обумовить сталість і конкретність в управлінських відносинах, дозволить більш чітко визначити коло осіб і поле їх предметної діяльності щодо практичної реалізації принципів державного

управління, забезпечить належне їх дотримання. Як зазначають науковці [148,299,350], обґрунтування принципів державного управління в Україні, їх систематизація і розробка ефективних механізмів функціонування є нагальною науковою проблемою, яка потребує глибоких досліджень. Сформульовані Г.Атаманчуком [553] і визнані рядом фахівців науки державного управління в Україні [148,299] вимоги щодо процесу коректного формулювання та обґрунтування принципів державного управління не втратили своєї актуальності донині і полягають у наступному: по-перше, відображати найбільш суттєві, головні, об'єктивно необхідні закономірності, взаємозв'язки і відношення державного управління; по-друге, характеризувати лише сталі закономірності, відносини, взаємозв'язки державного управління; по-третє, переважно охоплювати такі закономірності, відносини, взаємозв'язки, притаманні державному управлінню як цілісному соціальному явищу, тобто для яких характерним є високий рівень узагальнення; по-четверте, відображати специфіку і відмінність державного управління від інших видів управління.

Проблемі класифікації і систематизації принципів державного управління присвячено низку ґрунтовних наукових праць [22,140,299,397,482,553], що у свою чергу дає нам можливість зупинитись лише на висвітленні найбільш загальних тенденцій цього процесу.

Н. Нижник [140] виділяє дві групи принципів: суспільно-політичні, до яких відносить – демократизм, законність, соціальне спрямування, об'єктивність, гласність; структурні – функціональний, диференціація та фіксування функцій за допомогою видання правових норм, сумісність функцій, концентрація функцій, комбінування функцій, відповідність функцій потребам і запитам управлінських об'єктів, оптимізації і саморегулювання управління, системний, комплексний, інтеграційний, динамічний, відтворюваний, процесний, нормативний. Також до цієї групи принципів автором віднесено принципи побудови організаційної структури державного управління, а саме: розподілу влад, територіально-галузевий, подвійного підпорядкування, лінійно-функціональний, поєднання єдиноначальності та колегіальності, оптимального поєднання централізації та децентралізації. До принципів державно-управлінської діяльності віднесено: відповідність елементів (методів, форм, стадій) управлінської діяльності державних органів їх функціям

і організації, правове регулювання управлінської діяльності та особиста відповідальність за її результати, стимулювання управлінської діяльності.

У працях Г. Атаманчука [552,553] висвітлено і охарактеризовано сутність загальносистемних принципів державного управління (об'єктивність, демократизм, правова упорядкованість, законність, розподіл влади, публічність), структурно-цільових (узгодженості цілей, взаємодоповнюваності цілей, підпорядкованість часткових, локальних цілей загальним, послідовності руху в досягненні усієї сукупності цілей, розподілу цілей за функціями), структурно-функціональних (диференціації і фіксування функцій, сумісності, концентрації, комбінування, достатньої багатоманітності, відповідності), структурно-організаційних (єдності системи державної влади, територіально-галузевої, багатоманітності організаційних зв'язків, поєднання колегіальності та єдиноначальності, лінійно-функціональний), структурно-процесуальних (відповідності елементів, конкретизації, стимулювання).

У наукових працях з державного управління також вирізняють такі принципи: загальні (системності, об'єктивності, саморегулювання, зворотного зв'язку, оптимальності, інформаційної достатності, демократизму, гласності, змагальності, стимулювання), часткові – принципи, що застосовуються у різних підсистемах чи суспільних сферах, організаційно-технологічні (єдиноначалля, поєднання державного, регіонального і місцевого управління, конкретності, розподілу праці, скалярний принцип, принцип ієрархії, єдності розпорядництва, делегування повноважень, діапазону повноважень) [298]; загальносистемні принципи, структурні принципи, спеціалізовані принципи; за критерієм змісту, характером і обсягом впливу функцій державного управління поділяють на загальні і спеціальні; в залежності від спрямованості й місця впливу функції державного управління поділяють на внутрішні та зовнішні [397]; загальносистемні, структурні, спеціалізовані (принципи державної служби, принципи роботи з персоналом управління, принципи інформаційного забезпечення державного управління, принципи діяльності органів виконавчої влади, принципи прийняття управлінських рішень) [148].

Спеціалізовані і часткові принципи управлінської діяльності загалом та державного управління, зокрема, широко досліджуються

науковцями галузі. Так, обґрунтуванню і визначенню змісту спеціалізованих і часткових принципів присвячено низку наукових праць, а саме: принципам державного управління гендерною політикою [105], принципам соціальної політики [511], принципам формування державно-управлінських рішень (застосування системної філософії, виділення основних проблем удосконалення суб'єктно-об'єктних відносин, поширення ситуаційного підходу, розгляд управління як системи, врахування універсальності процесу управління, розгляд управління як неперервного циклічного процесу, небуття конкретності управлінської діяльності, врахування концепцій наявності основних стадій управлінської діяльності, виділення основних форм державно-управлінської діяльності, застосування моделі раціонального прийняття рішень, наявність ієрархічної багаторівневої впорядкованості структур соціальних систем, розгляд планування цілей розвитку, визначення основних завдань, розгляд управлінських рішень у складі єдиного управлінського процесу, використання концепцій алгоритмічних та евристичних стратегій, класифікація управлінських проблем на структуровані, слабо структуровані, неструктуровані) [20], принципам реструктуризації регіонального виробництва [6], принципам самоорганізації у процесі державного управління (управління за "відхиленням", принцип цілеспрямованості, принцип адаптації, зовнішніх доповнень) [336], принципам територіальної організації влади (конституційні, політичні, адміністративні, географічні, економічні) [297], принципам формування організаційно-економічного механізму реструктуризації (принцип наукової обґрунтованості, безперервної адаптації, цілеспрямованості, відповідальності, самоорганізації і самовизначення) [504], принципам формування управлінських рішень у системі державного управління сферою рекреаційного обслуговування [820], принципам підвищення кваліфікації державних службовців в Україні (загальногромадянські принципи, професійні, внутрішньокорпоративні, принцип обов'язковості, централізації і децентралізації, єдності, диференційованості, безперервності, випереджального характеру навчання, принцип встановлення взаємних прав, обов'язків і відповідальності, встановлення правових наслідків, забезпечення якості й ефективності навчання, всебічного використання вітчизняного) [167], принципам управління органами виконавчої влади (широка участь громадян в управлінні справами держави і суспільства, централізм в управлінні, рівноправність націй,

додержання законності, позапартійність) [569], принципам експертизи інвестиційних проектів [296], принципам організації суспільного життя, що зумовлюють його гуманізацію [508], висвітленню принципу нелінійності в державному управлінні [288], принципам делегування повноважень в ефективних процесах децентралізації (єдиноначальності, обмеження норми управління, закріплення відповідальності, принцип відповідності прав обов'язкам, звітності за відхиленням, передачі відповідальності) [484], принципам організації роботи державних службовців у складі управлінської команди [259].

На жаль, аналіз літературних джерел вияв відсутність наукових напрацювань щодо визначення, класифікації, змістової інтерпретації принципів державного управління галуззю фізичної культури і спорту, ефективності механізмів щодо її розвитку, оптимізації управлінських процесів. Діюча редакція закону України "Про фізичну культуру і спорт" [685] не містить визначення і тлумачення наріжних принципів управлінської діяльності в галузі. У проекті ЗУ "Про фізичну культуру і спорт" [755] передбачається на законодавчому рівні закріпити принципи державної політики у сфері фізичної культури і спорту, до яких авторами законопроекту пропонується віднести: визнання фізичної культури як важливого чинника всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя, визнання спорту як важливого чинника досягнення фізичної і духовної досконалості людини, забезпечення гуманістичної спрямованості та пріоритету загальнолюдських цінностей, справедливості, взаємної поваги та гендерної рівності, гарантування рівності прав і можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту, недопущення їхньої дискримінації та експлуатації, утвердження етичних і моральних цінностей фізичної культури і спорту, створення умов для соціального та правового захисту громадян у сфері фізичної культури і спорту, забезпечення різноманітності, високої якості та доступності фізкультурно-спортивних послуг для кожного громадянина, підтримання конкурентного середовища при виробленні і наданні фізкультурно-спортивних послуг, фінансування заходів, які здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади з фізичної культури і спорту, надання фінансової допомоги громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості, заохочення благодійної діяльності та зростання позабюджетних надходжень у сфері фізичної культури і спорту, орієнтації на сучасні міжнародні

стандарти у сфері фізичної культури і спорту, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом у цій сфері.

Будь-яка державно-управлінська система не є досконалою. Вона містить у собі як позитивні, так і проблемні елементи, які залежно від власного характеру можуть або стимулювати, або перешкоджати її функціонуванню. В цьому контексті оптимізація такої управлінської системи означає виконання двоєдиного завдання – нейтралізацію та подолання шкідливих наслідків негативних факторів і стимулювання розвитку позитивних елементів [254]. Як зазначає Н. Нижник, оптимізація управління дає змогу удосконалювати структуру управлінського об'єкта, збільшувати його функціональні можливості, підвищувати ефективність систем, якими управляють. На думку автора для здійснення оптимального управління необхідні такі умови: наявність органів управління, що функціонально відповідають об'єкту, який управляється; прийняття управлінських рішень на основі об'єктивності інформації, що адекватно відображає стан об'єкта управління; наявність достатніх ресурсних можливостей для вирішення поставлених завдань; наявність добре налагодженого механізму зворотного зв'язку [140]. Як зазначають В. Князев та В. Бакуменко [251], скільки існує управління, стільки й вирішується проблема його оптимальності, тобто найкращого вибору у певній ситуації. Для соціальних систем оптимальність управління – це мінімізована, економічна діяльність, спрямована на досягнення бажаного результату, нижче порогу якого знаходиться сфера неефективного, небажаного.

Проблемі оптимізації процесів управління присвячено низку наукових праць, у яких розглядаються питання системної оптимізації державної влади та управління з точки зору синергетичного підходу [383,815], оптимізації системи державного управління на засадах персоніфікації політико-владних відносин [254], оптимізації владних відносин [255,381,382,385], оптимізації окремих аспектів державного управління розвитком галузей економіки [384,390,512]. Як засвідчив аналіз літературних джерел, проблема оптимізації системи і процесу державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту висвітлена у науковій літературі недостатньо і носить фрагментарний, безсистемний характер [106,236,798].

Оптимум (з латини *optimum* – найкраще) – міра найкращого, сукупність найбільш сприятливих умов, і звідси: оптимальний – найсприятливіший, кращий. Під оптимізацією розуміють

знаходження найбільшого або найменшого значення будь-якої функції (наприклад, функції управління), вибір найкращого варіанту із множини можливих, які спрямовані на здійснення найбільш ефективного управління за певних умов [380], або пошук, або вибір деякого стану, процесу, режиму перебігу процесу, в яких відображаються функціональні зв'язки та рушійні сили (конфліктні інтереси та стратегії), необхідні для розв'язання існуючої задачі та враховуються існуючі обмеження, зовнішньоорганізаційні обставини та внутрішньоорганізаційні умови [815]. Під оптимальною системою управління розуміють процес, в якому управління здійснюється таким чином, коли певний показник якості його роботи прийнятий за критерій оптимальності, має екстремальне (частіше за все мінімальне) значення, що у свою чергу, забезпечує найкращі показники якості за реальних умов функціонування об'єкта управління. Оптимізація управлінського процесу передбачає широкий спектр прийняття управлінських рішень, які характеризуються параметрами своєчасності, доцільності, узгодженості, зваженості, відповідності тощо [380].

Узагальнення даних літературних джерел [169,256,282,380,400,817] дозволяє визначити етапи процесу оптимізації систем і процесів управління, до яких слід віднести:

1. Етап визначення математичної моделі об'єкту управління, тобто визначення функціональної залежності величини, що має бути на виході від вхідного впливу на об'єкт (систему), яка може бути заданою різноманітними способами, в тому числі і системою диференціальних рівнянь.
2. Етап здійснення оцінки обмежень як внутрішніх, так і зовнішніх.
3. Визначення бажаної поведінки об'єкта (процесу) управління.
4. Конкретизація цілей управління, вибір у відповідності до них критеріїв оптимальності, які мають характеризувати ефективність управлінської діяльності.
5. Визначення стратегії приладу управління (суб'єкту управління), а саме такого алгоритму його роботи, який за певних умов має забезпечувати екстремум критеріїв оптимальності управління об'єктом (процесом), тобто забезпечувати максимальну ефективність управління.
6. Визначення схемної реалізації суб'єкта управління відповідно до заданого алгоритму його роботи [380].

Як зазначає І. Черленяк [815], системну оптимізацію з метою вдосконалення організації і здійснення державної влади та управління, необхідно розглядати, як пошук, формування та вибір такого стану структурної архітектури, розподілу цілей та функціональних областей між рівнями та структурами, який забезпечить збільшення можливостей реалізації державної влади і управління в досягненні цілей в діючих внутрішньоорганізаційних умовах та зовнішньоорганізаційних обставинах; пошук і формування станів кращої координації якостей суб'єкта влади та якостей об'єкта владної дії, якостей суб'єкта та об'єкта управління; пошук можливості та оцінка необхідності зміни критеріїв-обмежень політичного, економічного, соціально-психологічного характеру, потрібних для досягнення системних цілей держави або виконання її місії; пошук та формування критеріїв-умов суміщення політичних, управлінських цілей та суспільних цінностей.

Якість синтезу оптимальної системи багато в чому залежить від правильного вибору критерію оптимальності, який характеризує оптимальність управління, а досягнення екстремуму цього критерію є ціллю управлінської діяльності. Будь-який критерій оптимальності є аналітичною оцінкою якості системи, яку необхідно оптимізувати, яка залежить від параметрів цієї якості. Критерій оптимальності виражається у вигляді функціоналу, який залежить від функції управління. Оптимальне управління можна визначити як функцію, яка реалізує екстремум критерію якості, тобто функціоналу. Обґрунтування вибору будь-якого критерію оптимальності пов'язане насамперед із техніко-економічними, політичними, соціальними та іншими умовами, який здійснюється в кожному випадку відповідно до логіки розвитку системи, досягнення поставлених нею цілей. [380,400].

Існує декілька напрямів класифікації оптимальних систем управління, однією із них є класифікація за показниками якості системи, що оптимізуються. Відповідно до цієї класифікації розрізняють наступні типи систем: системи управління, які є оптимальними за швидкодією; системи управління, які є оптимальними за витратами ресурсів; системи управління, які є оптимальними з точки зору використання мінімуму енергії управління; системи управління, які є оптимальними з точки зору мінімальних витрат управління [380].

Методам оптимізації в теорії управління (методи виключення обмежень, методи декомпозиції, методи параметричної оптимізації, методи узагальненого покоординатного спуску, градієнтні методи, методи з експоненціальною релаксацією, методи багатопараметричної оптимізації, методи зменшення розмірності векторів параметрів що оптимізуються та ін.) висвітлені в працях І. Черноруцького [817], П. Попова, Ф. Ляшко [380], В. Охорзіна [400], А. Колеснікова [256], П. Куропаткіна [282], З. Шершньової [822] та багатьох інших.

Під механізмом управління розуміють закономірно виниклу в процесі еволюції, специфічно організовану форму руху матерії, яка полягає в цілеспрямованому багатоциклічному перетворенні інформації із наявністю зворотних зв'язків з метою збереження сталості об'єкта управління, системи, так і її розвитку, подальшого підвищення рівня її організації шляхом відбору та накопичення інформації [380]. Процес управління в системах можливий лише за умови дотримання ряду вимог, а саме: суб'єкт управління має бути реально здатним змінювати стан об'єкту управління відповідно до прийнятих рішень; механізм управління має характеризуватись низкою цілеспрямованих (невипадкових), пов'язаних між собою керуючих впливів; суб'єкт управління (система управління) повинен мати змогу вибирати рішення з деякого набору можливих рішень, тобто добирати найбільш оптимальний напрямок руху; суб'єкт управління (система управління) повинен мати у своєму розпорядженні матеріальні, фінансові, трудові, інформаційні та інші ресурси, що забезпечують реалізацію вибраних керуючих впливів; суб'єкт управління мусить знати не тільки мету та кінцевий стан, якого потрібно досягти, а й поточний стан об'єкту управління, в якому він перебуває в даний момент; об'єкт управління перебуває під впливом не лише системи управління, а й зовнішнього середовища, на яке об'єкт управління і сам певною мірою впливає; об'єкт управління повинен мати здатність переходити до різних станів [180]. Здатність об'єкту переходити до різних станів, оптимальних з точки зору процесу його розвитку, цілей функціонування, впливу внутрішньоорганізаційних обставин та зовнішніх факторів, є однією із найважливіших характеристик процесу управління. Суть поняття "розвиток" полягає у тому, що у світі не існує матеріальних систем, які б не могли при відповідних умовах розвиватися, але це поняття не ототожнюється із рухом, як із будь-якими змінами взагалі, а тлумачиться як особливий тип змін. Розвиток – це процес

довготривалих, накопичувальних, необоротних, поступальних змін складних системних об'єктів у достатньо великих інтервалах часу [48]. Зміст поняття "розвиток" в найбільш загальному вигляді висвітлюється трьома універсальними законами діалектики: взаємного переходу кількісних та якісних змін, який розкриває механізм нового в ході розвитку; єдності і боротьби протилежностей, який показує, що служить джерелом розвитку і в силу чого він відбувається; заперечення заперечення, який відображає зв'язок старого і нового етапів в розвитку, його спрямованість [573].

Таким чином, узагальнюючи теоретико-методичні положення науково-методичної літератури, під принципами оптимізації державного управління розвитком фізичної культури і спорту, як відкритої, складної, структурованої, ієрархічної соціально-економічної системи, слід розуміти закономірності, відносини, взаємозв'язки, керівні засади, на яких ґрунтується організація та діяльність органів державної влади з метою створення оптимальної (наїефективнішої) системи управління, яка має забезпечити найкращі показники якості за реальних умов функціонування галузі фізичної культури і спорту, її розвиток шляхом довготривалих, накопичувальних, необоротних, поступальних змін.

Система принципів державного управління, зміст і сутність яких детально і ґрунтовно висвітлено в ряді наукових праць [20,140,148,167,298,350,397,469,552,553,569], утворює науково-теоретичну базу державницько-управлінської діяльності в сфері фізичної культури і спорту, зважаючи на мету нашого дослідження, більш детального розгляду і обґрунтування вимагають спеціальні принципи оптимізації системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні, які, на нашу думку, більш доцільно згрупувати за двома системними ознаками: структурно-функціональною і процесуальною [93].

До групи структурно-функціональних принципів нами віднесено: принцип діалектичної взаємодії явищ симетрії та асиметрії, принцип взаємодії процесів між суб'єктом і об'єктом управління, принцип інтенсифікації державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту, випереджального стану відображення дійсності, критеріальності в державному управлінні розвитком фізичної культури і спорту, принцип структурно-ієрархічної побудови та розмежування владних повноважень у процесі розвитку фізичної культури і спорту. До процесуальної групи принципів нами

віднесено: принцип диверсифікованого цілепокладання, результативно-оціночний, причинно-наслідкової обумовленості, ресурсної спроможності та об'єктивної достатності, доцільної відповідності. Наведемо тлумачення вищезначених принципів.

Принцип діалектичної взаємодії явищ симетрії і асиметрії обумовлює наявність станів стійкості та мінливості, порядку та безладдя, організації та дезорганізації у процесі розвитку галузі фізичної культури і спорту. Явище симетрії характеризується функцією простого врегулювання, підтриманням гомеостазису, сталої структури і функціонального призначення, відповідає вимогам порядку, однорідності, домірності, пропорційності. Це рух без виразного розвитку, спрямованість на збереження життєво необхідних функцій, наприклад: підтримання на належному рівні функціонування, задоволення потреб держави і суспільства за об'єктивних умов у послугах галузі фізичної культури і спорту, пропорційного і домірного розвитку таких підсистем галузі, як: фізичне виховання, фізкультурно-оздоровча і спортивна робота в навчальних закладах, спорт для усіх верств населення за місцем проживання та у місцях масового відпочинку громадян, олімпійський, параолімпійський, дефлімпійський, неолімпійський спорт та інших. Неоднорідним явищем вважається "асиметрія", яка характеризується певною розбалансованістю у діяльності підсистем системи, ефектом "коромисла", мінливістю, наявністю назрілих протиріч, що у свою чергу забезпечує формування нових структурно-функціональних утворень, підвищення рівня організації структур, підсистем, системи загалом, обумовлює векторність розвитку. Врахування діалектичного взаємозв'язку між явищами симетрії та асиметрії у процесах розвитку галузі фізичної культури і спорту дозволить найбільш оптимальним чином визначати напрямок розвитку фізичної культури і спорту зберігати доцільну пропорційність у стані розвитку окремих підсистем, зокрема, і системи загалом шляхом здійснення ефективного управління (оптимального за певних умов) з метою забезпечення ефективного функціонування галузі фізичної культури і спорту.

Принцип взаємодії системи процесів між суб'єктом управління і об'єктом управління полягає у тому, що діяльність галузі фізичної культури і спорту розглядається із позицій системного підходу. Механізм управління розвитком фізичної культури і спорту характеризується спрямованістю на переведення об'єкта управління

на найбільш високий рівень його функціонування. Цей процес є можливим завдяки наявності сукупності взаємозв'язків між СУ та ОУ, які обумовлюють ефективність системного впливу на динамічний розвиток об'єкту управління. Процес становить певну сукупність дій, спрямованих на перетворення ресурсів в результати, які найчастіше за все виступають у вигляді продукції або послуг. У галузі фізичної культури і спорту можна вирізнити ключові процеси, які носять матеріально-речовий характер (матеріальне-технічне забезпечення, кадрове забезпечення, фінансове забезпечення та ін.) та інформаційний (взаємозв'язки із громадськістю, висвітлення спортивних подій, наукове забезпечення та ін.). Дотримання цього принципу дозволить забезпечити ефективний рух ресурсів і інформаційних потоків між окремими підсистемами галузі, всередині них, що забезпечить збалансовану і ефективну діяльність галузі загалом.

Принцип інтенсифікації державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту полягає в удосконаленні системи інформатизації яка забезпечує накопичення, обробку та оперативне використання інформації. Важливість цього принципу полягає в широкому використанні накопичених наукових знань та технічних досягнень, реалізації потенціалу процесу управління шляхом створення належної технічної оснащеності галузі. Ефективність державного управління розвитком галузі значно зростає і буде найоптимальнішим за умови зростання швидкості передачі інформації, її обсягу, швидкості обробки інформації, ступені використання і налагодження зворотної інформації, розширення наукових досліджень, наочного відображення інформації, достатнього озброєння оргтехнікою.

Принцип випереджального стану відображення дійсності полягає у переході управлінської діяльності щодо розвитку фізичної культури і спорту від формування майбутнього стану галузі на основі планування від досягнутого, до планування стану розвитку фізичної культури і спорту за потребами суспільства в короткотривалому та довготривалому періодах у фізкультурно-оздоровчих послугах, товарах, визначенні на цій основі перспективних напрямів. Дотримання цього принципу дозволить зробити процес розвитку галузі більш гнучкішим, чутливішим до суспільних запитів, забезпечить більш раціональний розподіл ресурсів, який буде враховувати необхідний мінімум щодо їх залучення і використання,

мінімальні витрати з точки зору часу і зусиль для забезпечення ефективної діяльності галузі загалом.

Принцип критеріальності в державному управлінні розвитком фізичної культури і спорту полягає у чіткому визначенні критеріїв ефективності діяльності системи управління та об'єкту управління. Оцінка стану розвитку галузі фізичної культури і спорту та визначення бажаних її показників можлива лише за умови визначення критеріїв оптимальності стану окремих підсистем галузі та системи загалом. Критерії оптимальності характеризують стан розвитку галузі з позицій використання для його досягнення екстремальних значень найбільш вагомих показників якості управління за умови задоволення заданих вимог до інших показників. Велике значення також має врахування факторів-обмежувачів, які визначають можливості системи щодо реалізації екстремальних значень заданих показників якості управління. Оптимізація однієї із якостей системи передбачає накладення певних обмежень на рівень розвитку інших її якостей. Інтерпретація досягнутих результатів щодо розвитку певних якостей галузі фізичної культури і спорту залежить від правильності вибору критерію оптимальності, який у свою чергу характеризує оптимальність системи управління та ефективність діяльності об'єкту управління.

Принцип структурно-ієрархічної побудови та розмежування владних повноважень у процесі розвитку фізичної культури і спорту створює гарантії надійності системи державного управління, надає їм гнучкості та динамізму при виникненні надзвичайних кризових ситуацій [350]. В основі цього принципу також лежать явища централізації і децентралізації владних повноважень. Дотримання необхідно-достатньої концентрації владного впливу на процес розвитку галузі фізичної культури і спорту надає можливість щодо формування та здійснення державної політики розвитку галузі, застосування єдиних, уніфікованих нормативів і оцінок в її результатах з урахуванням специфічних факторів і умов життєдіяльності окремих регіонів.

Принцип диверсифікованого цілепокладання полягає у наявності ієрархічної багаторівневої впорядкованості і використанні "дерева цілей" в процесі планування, програмування і алгоритмізації, проектування перспективних шляхів розвитку галузі фізичної культури і спорту. Дієвість і ефективність управління розвитком галузі буде значно більшим за умови структурної впорядкованості за

сходженням цільових настанов від "загального" до "часткового", від стратегічних до тактичних і оперативних цілей, диверсифікацією за основними функціонально-системними ознаками діяльності окремих підсистем галузі, із виділенням суто специфічних, притаманних лише їм завданням, і до формулювання змістової сутності цілей в діяльності галузі загалом.

Зміст результативно-оціночного принципу полягає у якомога повнішому, точному передбаченні і прогнозуванні очікуваних результатів управлінської діяльності щодо розвитку фізичної культури і спорту в Україні, реалізації державної політики в галузі, із розробкою кількісних показників та подальшою їх оцінкою та якісною інтерпретацією. У галузі фізичної культури і спорту ці показники розробляються для матеріально-технічного, фінансового, кадрового та інших видів забезпечення за окремими підсистемами фізичної культури і спорту, а також і інтегративні, для галузі загалом.

Принцип причинно-наслідкової обумовленості ґрунтується на законі діалектичного розвитку, зв'язках причин та наслідків. Найбільшим наближенням до реальності є взаємодія причин та наслідків, їх вплив одне на одного, коли вони майже одночасно є причиною і наслідком. У розвитку галузі фізичної культури і спорту оптимального управління цим процесом принцип причинно-наслідкової обумовленості відіграє значну роль, яка полягає в необхідності врахування зворотної і взаємообумовленої дії багатьох ендогенних та екзогенних факторів впливу на динаміку розвитку об'єкта управління і, відповідно, на діяльність системи управління, наприклад: державна політика розвитку галузі є причиною, яка обумовлює дискретний стан галузі на певний момент часу, і навпаки, стан розвитку галузі певною мірою визначає необхідність, векторність змін необхідних для подальшого розвитку і успішного функціонування фізичної культури і спорту в країні.

Принцип ресурсної спроможності та об'єктивної достатності передбачає наявність необхідно-достатнього ресурсного забезпечення діяльності галузі (матеріально-технічного, наукового, кадрового, інформаційного, фінансового, медичного). Також забезпечення динамічного, сталого розвитку галузі вимагає наявності в системі управління необхідної ресурсної спроможності для здійснення цього процесу. Важливою також є розумна об'єктивна достатність щодо розподілу ресурсів та здійснення витрат для досягнення цілей і реалізації державних програм. У галузі фізичної

культури і спорту реалізація цього принципу дає можливість досягти масовості у заняттях населенням фізичними вправами за рахунок впровадження доступних, недорогих за витратами на утримання спортивних споруд та майданчиків, обладнання, впровадження таких видів рухової активності, які забезпечать досягнення належного рівня культури здоров'я населення в соціально-економічних умовах, що склались.

Принцип доцільної відповідності передбачає наявність збалансованої і доречної відповідності форм, методів, засобів управлінської діяльності щодо розвитку галузі фізичної культури і спорту в залежності від організаційної структури і функціонального призначення владних органів управління. Така збалансованість дозволить конкретизувати змістові аспекти управлінської діяльності, зробити її більш ефективною, стимулювати особистісну відповідальність за її результати, збільшити ефективність системи управління з точки зору використання мінімуму енергії управління і мінімізувати втрати в процесі управління.

РОЗДІЛ 3

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

3.1. Державне управління інформаційно-ресурсним забезпеченням фізичної культури і спорту.

Безумовно важливим чинником, який впливає і забезпечує належний рівень розвитку фізичної культури і спорту в Україні, є інформаційно-ресурсне забезпечення галузі. У контексті нашого дослідження під інформаційно-ресурсним забезпеченням розуміємо дві складових: матеріально-технічне та інформаційне. Матеріально-технічне забезпечення це процес і результат діяльності держави, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, федерацій за видами спорту, інших організаційно-правових утворень у створенні, утриманні, удосконаленні матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту, яка складається з усіх видів фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд, фізкультурно-спортивного спорядження і обладнання, іншого майна призначеного для занять фізичною культурою і спортом [685]. Інформаційне забезпечення утворюється шляхом широкої пропаганди фізичної культури і спорту як фактора зміцнення здоров'я, фізичного і духовного загартування людини через засоби масової інформації. Також до інформаційного забезпечення слід віднести діяльність органів державної статистики, які забезпечують первинний облік і утворюють основу для ведення інформаційної системи про стан розвитку сфери фізичної культури і спорту [685,755].

Питанням розвитку і висвітленню актуальних проблем сучасного стану матеріально-технічного забезпечення окремих підсистем галузі присвячено низку наукових праць [14,69,175,327,347,476].

Механізм державного управління розвитком матеріально-технічного забезпечення галузі фізичної культури і спорту визначений у ряді нормативно-правових документів, які регламентують застосування правових, організаційних, економічних методів у стратегічному, тактичному, оперативному цільово-програмному контексті удосконалення матеріально-технічної бази її окремих підсистем. Правові засади регулювання діяльності щодо розвитку матеріально-технічної бази сфери фізичної культури і спорту були закладені з прийняттям закону України "Про фізичну культуру і спорт" [685]. Особливості правового статусу матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту полягають у тому,

що будівництво нових та реконструкція наявних дошкільних, виховних, загальноосвітніх та професійних навчально-виховних, вищих навчальних закладів повинно здійснюватись із передбаченими нормативами фізкультурно-спортивних споруд та функціональних приміщень. Також законодавцем заборонена ліквідація та перепрофілювання закладів фізичної культури і спорту, баз олімпійської та параолімпійської підготовки, лікувально-фізкультурних закладів. Виключення складають лише ті спортивні споруди, які перебувають у приватній власності [685].

Проектом закону України "Про фізичну культуру і спорт" передбачається закріпити на законодавчому рівні норму, яка передбачає недопущення щодо обмеження доступу інвалідів до фізкультурно-оздоровчих та спортивних споруд. До компетенції органів виконавчої влади з фізичної культури і спорту та органів місцевого самоврядування передбачається віднести здійснення контролю за ефективністю використання спортивних споруд незалежно від форм власності. Економічними стимулом щодо розвитку матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту має стати державна підтримка щодо її утримання, яка має полягати у встановленні пільгових тарифів на комунальні послуги та енергопостачання. Суб'єктам підприємницької діяльності, які займаються виробництвом товарів фізкультурно-спортивного призначення та спортивного обладнання, передбачається надання пільгового режиму кредитування та оподаткування. Важливим нововведенням має стати паспортизація спортивних споруд. Так, фізкультурно-оздоровчі та спортивні споруди повинні мати: положення про спортивну споруду, розроблене відповідно до Типового положення, затвердженого центральним органом виконавчої влади з фізичної культури і спорту; сертифікат, виданий місцевим органом з фізичної культури і спорту, форма якого затверджена органом виконавчої влади з фізичної культури і спорту; журнал обліку використання спортивної споруди. Законодавцем передбачається встановити особливий режим приватизації об'єктів спортивного призначення, який полягає у забороні новим власникам змінювати їх призначення [755]. Держава встановлює вимоги до спортивних споруд в частині будівельних норм і правил, санітарних норм, нормативів охорони здоров'я та безпеки відвідувачів, а також здійснює пряме фінансування на утримання спортивних споруд та закладів фізичної культури і спорту державної власності. Земельні ділянки, на яких розташовані фізкультурно-оздоровчі та спортивні споруди, належать до земель рекреаційного призначення. Згідно ст.ст. 50-52 Земельного кодексу України [634] до земель рекреаційного призначення

належать землі, які використовуються для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів. Законодавцем передбачено заборону здійснення діяльності, яка може перешкоджати або перешкоджає використанню їх за призначенням, а також негативно впливає або може вплинути на природний стан цих земель. Статтею 64 Водного кодексу України [628] користування водами оздоровчих, рекреаційних та спортивних цілях здійснюється в порядку загального та спеціального водокористування. Лісовий кодекс України у ст.ст. 39, 74 [645] передбачає поділ лісів за екологічним і соціально-економічним призначенням, до яких віднесено ліси рекреаційно-оздоровчого значення, які виконують переважно рекреаційні, санітарні, гігієнічні та оздоровчі функції. Використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей та проведення науково-дослідних робіт здійснюється з урахуванням вимог щодо збереження лісового середовища і природних ландшафтів з дотриманням правил архітектурного планування приміських зон і санітарних вимог.

Указом Президента України "Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні" [709] визначено комплекс заходів щодо удосконалення механізму матеріально-технічного забезпечення розвитку фізичної культури і спорту. Передбачається здійснення будівництва, модернізації та утримання спортивних споруд з урахуванням вимог міжнародних спортивних організацій, розробки загальнодержавної цільової соціальної програми "Спортивні споруди України" на 2010-2015 роки.

Постановами Кабінету Міністрів України [637,648] визначено перелік закладів фізичної культури і спорту, яким надано статус бази олімпійської та параолімпійської підготовки (табл. 3.1.).

Всього в Україні такий статус надано 84 закладам фізичної культури і спорту різного відомчого підпорядкування, із них 76 баз олімпійської і 8 параолімпійської підготовки. За територіальним розподілом найбільша кількість баз зосереджена у м. Києві – 19, АР Крим та Харківській області – по 8, Донецькій області – 7 баз. У Волинській, Кіровоградській, Полтавській, Рівненській, Хмельницькій, Чернівецькій областях не має жодної спортивної бази, яка відповідала б вимогам, які висуваються до спортивних споруд, яким може бути надано статус олімпійської та параолімпійської підготовки. Слід відзначити те, що 24 бази здійснюють підготовку спортсменів як за програмою олімпійських, так і параолімпійських ігор за літніми та зимовими видами спорту.

Із програми літніх олімпійських ігор підготовку спортсменів з легкої атлетики здійснюють 25 спортивних баз, з футболу і плавання – 16, боксу і волейболу – 12, баскетболу, гандболу, веслування на байдарках і каное – 10 спортивних баз. Найбільш широко із зимових видів спорту проводиться підготовка спортсменів з біатлону, хокею з шайбою, гірськолижного спорту – 6 баз, шорт-треку – 5 спортивних баз.

Таблиця 3.1.

Територіальний розподіл баз олімпійської та параолімпійської підготовки

Територіально-адміністративна одиниця	Олімпійської підготовки	Параолімпійської підготовки	Всього
АР Крим	7	1	8
Вінницька область	1	---	1
Волинська область	---	---	0
Дніпропетровська область	4	---	4
Донецька область	7	---	7
Житомирська область	1	---	1
Закарпатська область	2	---	2
Запорізька область	2	---	2
Івано-Франківська область	3	---	3
Київська область	4	---	4
Кіровоградська область	---	---	0
Луганська область	3	---	3
Львівська область	4	1	5
м. Київ	19	---	19
Миколаївська область	1	---	1
Одеська область	2	1	3
Полтавська область	---	---	0
Рівненська область	---	---	0
Сумська область	1	1	2
Тернопільська область	2	1	3
Харківська область	7	1	8
Херсонська область	2	1	3
Хмельницька область	---	---	0
Черкаська область	3	---	3
Чернівецька область	---	---	0
Чернігівська область	1	1	2
Всього:	76	8	84

Також, проводять підготовку спортсменів параолімпійців з літніх видів спорту, а саме: легкої атлетики та плавання – 8 закладів, настільного тенісу – 5, пауерліфтингу та стрільби з лука – 4 бази, волейболу сидячи та голболу – 2 спортивних бази. Підготовку параолімпійців з лижних гонок здійснює 7 навчально-тренувальних

баз, біатлону – 5. Особливої уваги заслуговує той факт, що в Україні немає закладів фізичної культури і спорту із статусом олімпійської та параолімпійської підготовки на базі яких могла б здійснюватись підготовка спортсменів із тхеквондо ВТФ, бейсболу, софтболу, кінного спорту, слалому на байдарках і каное, керлінгу тощо (див. додаток Б).

Важливим для регулювання нормативно-правового статусу матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту стало введення в дію 2004 року державних будівельних норм України "Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди" [111]. Вимоги будівельних норм є обов'язковими для фізичних та юридичних осіб, які є суб'єктами інвестиційної діяльності на території України незалежно від форм власності та відомчої належності і поширюються на проектування нових та реконструкцію критих і відкритих спортивних споруд із місцями для глядачів або без них, а саме: відкритих площинних, критих, спеціалізованих спортивних споруд, стадіонів, фізкультурно-оздоровчих споруд. Спортивні споруди, призначені для збірних команд країни та олімпійського резерву, повинні проектуватися за завданням на проектування центрального органу виконавчої влади України з питань фізичної культури і спорту з урахуванням вимог вище означених будівельних норм. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі будинки і споруди класифікуються за їх функціональним призначенням залежно від видів спорту і дозвілленої діяльності, а також за характером використання на: навчально-тренувальні, спортивно-демонстраційні, спортивно-видовищні, фізкультурно-оздоровчі. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі будинки і споруди за функціональним призначенням поділяються на комплекси та групи: основні, призначені безпосередньо для спортивних та фізкультурно-оздоровчих занять, допоміжні, призначені для осіб, які займаються, тренерів та суддів, а також медичні, службово-адміністративні, складські тощо, комплексу для глядачів. Вагомим нововведенням слід вважати обов'язкове врахування під час проектування фізкультурно-оздоровчих закладів масових типів вимог забезпечення доступності до них інвалідів. Для фізкультурно-оздоровчих, фізкультурно-реабілітаційних занять інвалідів у закладах масових типів, за винятком дитячо-юнацьких та спеціалізованих спортивних клубів, мають передбачатися універсальні чи спеціалізовані споруди, що функціонуватимуть у режимі спільного, поперемінного чи роздільного використання інвалідами та іншими категоріями [111].

Як зазначається в концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми "Спортивні споруди України" на 2010-2015 роки [750], за даними досліджень Київського зонального науково-дослідного інституту експериментального проектування, в Україні рівень забезпеченості населення найбільш масовими фізкультурно-спортивними спорудами складає: площинними спорудами близько 70%, плавальними басейнами – 20%, спортивними залами – 40%. Із розрахунку на 10 тисяч осіб, Україна у 2-3 рази поступається фізкультурно-спортивними залами провідним країнам, а щодо басейнів – відстає у 30 разів. Більше половини спортивних споруд побудовано ще понад 20 років тому, а 80% з них не відповідають нормам сьогодення. У країні не збудовано жодного сучасного спортивного об'єкту за рахунок державних коштів. На думку укладачів концепції, основними причинами виникнення проблеми є:

- зменшення протягом останніх років обсягів коштів бюджетного фінансування на утримання об'єктів соціальної інфраструктури, зокрема спортивних споруд (фізкультурно-спортивних об'єктів);
- недостатність бюджетного фінансування, інвестицій у соціальну сферу, насамперед, у будівництво та реконструкцію спортивних об'єктів;
- недотримання чинних норм законодавства щодо збереження функціонального призначення спортивних споруд (фізкультурно-спортивних об'єктів) при їх приватизації, реструктуризації та банкрутстві підприємств, яким вони належать, невизначеність чіткого механізму передачі спортивних споруд (фізкультурно-спортивних об'єктів) незавершеного будівництва у власність органів місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування, в тому числі об'єктів, що належать фізкультурно-спортивним товариствам;
- невідповідність спортивних споруд міжнародним стандартам та вимогам міжнародних спортивних організацій;
- недосконалість нормативно-методичної бази, яка б забезпечувала сучасний рівень проектування та будівництва спортивних споруд (фізкультурно-спортивних об'єктів).

У концепції визначено два пріоритетних шляхи розбудови спортивної інфраструктури, яка передбачає будівництво та проведення реконструкції спортивних споруд в окремих підсистемах

галузі – спорту вищих досягнень та масового спорту за місцем проживання. Необхідною умовою включення спортивних споруд до програми є гарантія органів центральної та місцевої виконавчої влади, фізкультурно-спортивних товариств про співфінансування будівництва або реконструкції, модернізації спортивних об'єктів (не менше 50 відсотків кошторисної вартості робіт) і подальшої експлуатації за рахунок балансоутримувача. При цьому за рахунок коштів державного бюджету здійснюється початок будівництва або реконструкції, а за рахунок коштів замовника – завершальний етап.

Одним із завдань концепції програми є забезпечення високої якості спортивних послуг шляхом упровадження системи сертифікації спортивних споруд (фізкультурно-спортивних об'єктів). У проекті правил сертифікації спортивних споруд України [751] передбачається нормативно закріпити обов'язкову сертифікацію для всіх фізичних і юридичних осіб незалежно від форм власності та відомчої належності, які займаються експлуатацією спортивних споруд, що надають фізкультурно-спортивні послуги і внесеними до Єдиного реєстру спортивних споруд. У проекті положення про Єдиний реєстр спортивних споруд України [752] під спортивними спорудами розуміють спеціально створену та обладнану будівлю чи фізкультурно-спортивний комплекс різних форм власності, які призначені для здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності та/або спортивної діяльності. Передбачається поширення нормативної дії цього положення на всі спортивні споруди незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, які надають одну чи декілька фізкультурно-спортивних послуг. Вагомою є норма, яка передбачає набуття юридичною особою статусу спортивної споруди лише з дати внесення про неї відповідного запису до реєстру. Таким чином, здійснення фізкультурно-оздоровчої, спортивної діяльності буде можливим лише за умови внесення юридичної або фізичної особи до єдиного реєстру спортивних споруд України із подальшим отриманням сертифікату на споруду та отриманням ліцензії на право надання фізкультурно-оздоровчих і спортивних послуг.

За даними Державної статистичної звітності Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту [118,119,120,121,122,123,124,125,126,127,128,129,130,131,132,133,134, 135], нами було досліджено динаміку показників забезпеченості галузі "Фізична культура і спорт" спортивними спорудами впродовж 1992-2009 років (див. табл. 3.2.).

Як видно із даних таблиці 3.2, спостерігається позитивний тренд забезпеченості спортивними спорудами сфери фізичної культури і спорту. Так, станом на 2009 рік, у порівнянні з 1992 роком, загальна кількість спортивних споруд по Україні збільшилась на 8,6% і становила 103837 одиниць. Загалом по Україні збільшилась кількість споруд зі штучним льодом (з 16 у 1992 році до 51 у 2009 році), на 82,2% збільшилась кількість кінноспортивних баз, на 70,5% – приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять, на 50,4% та 21,4% тенісних кортів та майданчиків з тренажерним обладнанням відповідно, на 19,1% покращилось забезпечення футбольними полями.

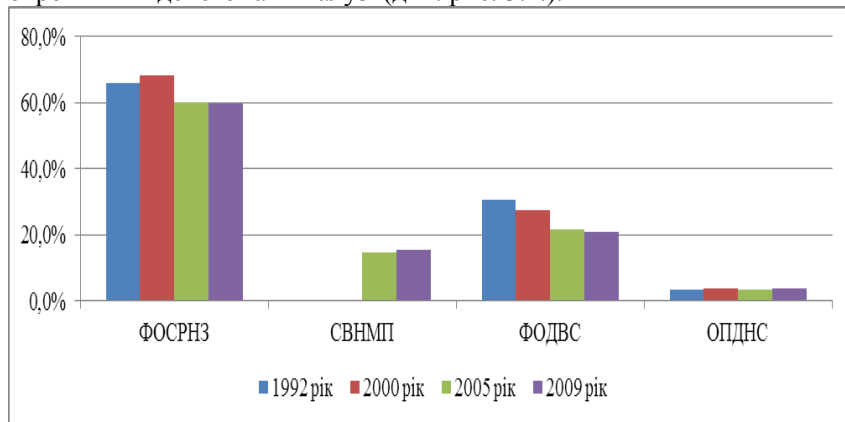
Таблиця 3.2.

Динаміка показників забезпеченості галузі "Фізична культура і спорт" спортивними спорудами в період з 1992 по 2009 роки.

Найменування	1992 рік	2009 рік	92-00 рр.(%)	2005 рік	00-05 рр.(%)	2006 рік	05-06 рр.(%)	2008 рік	06-08 рр.(%)	2009 рік	92-09 рр.(%)
Стадіони з трибунами на 1500 місць і більше	1 056	1 128	6,4%	1 147	1,7%	1 131	-1,4%	1 118	-1,1%	1 104	-4,5%
Легкоатлетичні ядра, що не входять до складу стадіонів	59	183	67,8%	231	20,8%	237	2,6%	---	---	247	318,6%
Майданчики з тренажерним обладнанням	9 537	11 300	15,6%	11 286	-0,1%	11 642	3,2%	11 761	1,0%	11 576	21,4%
Тенісні корти	---	845	---	1 205	29,9%	1 227	1,8%	1 245	1,5%	1 271	50,4%
Футбольні поля	---	9 910	---	11 248	11,9%	11 331	0,7%	11 433	0,9%	11 805	19,1%
Інші майданчики	50 810	34 943	-45,4%	38 903	10,2%	39 135	0,6%	39 058	-0,2%	38 100	-25,0%
Приміщення для ФОЗ	9 371	13 139	28,7%	15 180	13,4%	15 494	2,1%	15 572	0,5%	15 978	70,5%
Спортивні зали площею не менше 162 м.кв.	15 651	17 032	8,1%	17 189	0,9%	17 240	0,3%	17 215	-0,1%	17 210	10,0%
Плавальні басейни	579	509	-13,8%	510	0,2%	510	0,0%	512	0,4%	553	-4,5%
Стрілецькі тир, крині і напіввидирти на дистанцію не менше 25 м.	8 376	7 598	-10,2%	6 538	-16,2%	6 376	-2,5%	5 917	-7,2%	5 651	-32,5%
Стрілецькі стенди	---	---	---	---	---	---	---	---	---	9	---
Біатлонні стрільбища	---	---	---	---	---	---	---	---	---	6	---
Велотреки	---	4	---	4	0,0%	4	0,0%	4	0,0%	4	---
Кінноспортивні бази	---	29	---	33	12,1%	37	12,1%	47	27,0%	53	82,8%
Споруди зі штучним льодом	16	10	-60,0%	13	23,1%	24	84,6%	42	75,0%	51	218,8%
Веслуально-спортивні бази	---	---	---	---	---	---	---	74	---	80	---
Веслувальні канали	---	---	---	---	---	---	---	---	---	2	---
Водноспортивні бази	---	---	---	---	---	---	---	---	---	30	---
Трампліни лижні	14	16	12,5%	18	11,1%	15	-16,7%	20	33,3%	20	-42,9%
Трампліни для фрі-стайлу	---	3	---	4	25,0%	5	25,0%	---	---	6	---
Лижні бази на 100 пар лиж і більше	171	122	-40,2%	103	-18,4%	105	1,9%	99	-5,7%	81	-52,6%
<i>Усього</i>	<i>95 640</i>	<i>96 771</i>	<i>1,2%</i>	<i>103 612</i>	<i>6,6%</i>	<i>104 513</i>	<i>0,9%</i>	<i>104 117</i>	<i>-0,4%</i>	<i>103 837</i>	<i>8,6%</i>

Водночас, спостерігається негативна тенденція до зменшення загальної кількості плавальних басейнів (-4,5%), стрілецьких тирів (-32,5%), лижних баз на 100 пар лиж і більше (-52,6%).

Аналіз структури розподілу спортивних споруд за відомчою приналежністю дозволив в загальному висвітлити стан і динаміку показників матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту за окремими підсистемами галузі (див. рис. 3.1.).

Примітка: ФОСРНЗ – фізкультурно-оздоровча і спортивна робота в навчальних закладах; СВНМП – спорт для усіх верств населення за місцем проживання та у місцях масового відпочинку громадян; ФОДВС – фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері; ОПДНС – олімпійський, параолімпійський, дефлімпійський, неолімпійський спорт.

Рис. 3.1. Структура розподілу спортивних споруд за підсистемами галузі "Фізична культура і спорт" (1992-2009 рр.).

Найбільшою питомою вагою в структурі галузевої приналежності спортивних споруд, стабільно впродовж усього досліджуваного періоду, характеризувалась підсистема "Фізкультурно-оздоровча і спортивна робота в навчальних закладах" і частка належних їй спортивних об'єктів в загальній кількості споруд коливалась в межах 59,8-68,4%; від 20,9 до 30,6 % спортивних споруд знаходилось в підпорядкуванні відомчих підприємств, установ і організацій, спортивних товариств, які забезпечували діяльність підсистеми "Фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері"; 3,3-3,9% спортивних споруд утворювало матеріально-технічну базу спорту вищих досягнень, олімпійського, параолімпійського, дефлімпійського спорту.

В Україні станом на 2009 рік у державній власності знаходиться 11,8% спортивних споруд різного призначення, 80,2% споруд знаходиться у комунальній власності, тобто належать територіальним громадам, і лише 8% припадає на приватний сектор (див. табл. 3.3.).

Таблиця 3.3.

Розподіл спортивних споруд України за формами власності станом на 2009 рік

Найменування	Всього	Державна власність	Частка (%)	Комунальна власність	Частка (%)	Приватна власність	Частка (%)
Стадіони з трибунами на 1500 місць та більше	1 104	139	12,6%	690	62,5%	275	24,9%
Легкоатлетичні ядра, що не входять до складу стадіонів	247	47	19,0%	191	77,3%	9	3,6%
Площинні спортивні споруди	62 752	5 725	9,1%	52 529	83,7%	4 498	7,2%
Приміщення для фізкультурно-оздоровчих занять	15 978	2 946	18,4%	10 840	67,8%	2 192	13,7%
Спортивні зали площею не менше 162 кв. м.	17 210	2 234	13,0%	14 126	82,1%	850	4,9%
Плавальні басейни	553	132	23,9%	288	52,1%	133	24,1%
Стрілецькі тир, криті і напіввідкриті на дистанцію не менше 25 метрів	5 651	938	16,6%	4 549	80,5%	164	2,9%
Стрілецькі стенди (круглий, трапезейний)	9	1	11,1%	3	33,3%	5	55,6%
Біатлонні стрільбища	6	1	16,7%	3	50,0%	2	33,3%
Велотреки	4	1	25,0%	---	0,0%	3	75,0%
Кінноспортивні бази	53	12	22,6%	13	24,5%	28	52,8%
Споруди зі штучним льодом	51	5	9,8%	5	9,8%	41	80,4%
Веслувально-спортивні бази	80	11	13,8%	37	46,3%	32	40,0%
Веслувальні канали	2	2	100,0%	---	0,0%	---	0,0%
Водноспортивні бази	30	8	26,7%	6	20,0%	16	53,3%
Трампліні лижні	26	7	26,9%	9	34,6%	10	38,5%
Лижні бази на 100 пар лиж і більше	81	32	39,5%	24	29,6%	25	30,9%
<i>Всього</i>	<i>103 837</i>	<i>12 241</i>	<i>11,8%</i>	<i>83 313</i>	<i>80,2%</i>	<i>8 283</i>	<i>8,0%</i>

Слід відзначити те, що найбільш комерційно привабливими, з точки зору капітальних вкладень, окупності та прибутковості, є спортивні споруди зі штучним льодом (частка приватної власності становить 80,4%), веслувально-спортивні та водноспортивні бази (40 і 53,3% відповідно), трампліни лижні (38,5%), велотреки (75%), стрілецькі стенди (55,6%), плавальні басейни (24,1%), кінноспортивні бази (52,8%).

Вагомими є показники належності спортивних споруд територіальним громадам, використання яких більшою мірою дозволяє задовольнити потреби населення в заняттях фізичною культурою і спортом, а саме: площинні спортивні споруди – 83,7%, приміщення для фізкультурно-оздоровчих занять – 67,8%, стрілецькі тири – 80,5%; плавальні басейни – 52,1%, спортивні зали площею не менше 162 кв.м. – 82,1%, легкоатлетичні ядра, що не входять до складу стадіонів – 77,3%.

Станом на 2009 рік значення коефіцієнту забезпеченості населення України спортивними спорудами збільшилось на 23%, у порівнянні із 1992 роком, і становило 2,3 (див. табл. 3.4.).

Таблиця 3.4.

Коефіцієнти забезпеченості спортивними спорудами населення України

Найменування показника	1992 рік	2000 рік	92-00 рр., %	2005 рік	00-05 рр., %	2009 рік	05-09 рр., %	92-09 рр., %
Спортивних споруд, усього	95 640	96 771	1,2%	103 612	7,1%	103 837	0,2%	8,6%
Кількість тих, що займаються фізичною культурою і спортом (тис. осіб)	12954,1	12794,5	-1,2%	12978,2	1,4%	13204,2	1,7%	1,9%
Коефіцієнт забезпечення спортивними спорудами тих, що займаються (на тис. осіб)	7,3	7,5	2,4%	7,9	5,6%	7,8	-1,5%	6,5%
Загальна кількість населення України (тис. осіб)	52244,1	48457,0	-7,2%	47280,8	-2,4%	46115,9	-2,5%	-11,7%
Абсолютний коефіцієнт забезпечення спортивними спорудами населення України (на тис. осіб)	1,8	2,0	9,1%	2,2	9,7%	2,3	2,7%	23,0%
Загальна площа спортивних споруд, м. кв.	---	---	---	---	---	96 002 682	---	---
Площа спортивних споруд, що припадає на одну особу яка займається, м.кв.	---	---	---	---	---	7,271	---	---
Площа спортивних споруд, що припадає на одного громадянина України, м.кв.	---	---	---	---	---	2,082	---	---

Такі зміни обумовлені незначним збільшенням загальної кількості спортивних споруд, з одного боку, і зменшенням кількості населення України з другого, що необхідно інтерпретувати як негативну тенденцію, тому що збільшення коефіцієнту відбулось не на фоні значного приросту загальної кількості споруд із сталим показником кількості населення, а навпаки, завдяки демографічній кризі. Кількість осіб, що займаються фізичною культурою і спортом, упродовж усього досліджуваного періоду була відносно сталою, і тому показник забезпеченості спортивними спорудами коливався в межах 7,3-7,8. Загалом в Україні на одну особу, що займається

фізичною культурою і спортом припадає в середньому 7,2 метри квадратних спортивних споруд різного функціонального призначення, а на одного мешканця України всього 2 м. кв. Найкращими показниками характеризуються площинні коефіцієнти забезпеченості населення України футбольними полями (1,33), спортивними залами (0,09), приміщеннями для фізкультурно-оздоровчих занять (0,07). Найгірша ситуація спостерігається в наявності майданчиків з тренажерним обладнанням (0,06), майданчиків з синтетичним покриттям та тенісних кортів (0,01), забезпеченості плавальними басейнами (0,0042) (див. табл. 3.5.).

Таблиця 3.5.

Площинний коефіцієнт забезпеченості населення України окремими видами спортивних споруд (станом на 2009 рік)

<i>Найменування</i>	<i>Площа, м.кв.</i>	<i>Площинний коефіцієнт забезпеченості спорудами тих хто займається</i>	<i>Площинний коефіцієнт забезпеченості спортивними спорудами населення України</i>	<i>Ранг</i>
Площинні спортивні споруди, усього:	86958845,5	6,58	1,88	---
футбольні поля	61782548	4,67	1,33	1
інші майданчики	21378176,5	1,61	0,46	2
Спортивні зали площею не менше 162 кв. м	4354361,9	0,32	0,09	3
Приміщення для фізкультурно-оздоровчих занять	3520684,5	0,26	0,07	4
Майданчики з тренажерним обладнанням	3033088	0,22	0,06	5
з синтетичним покриттям	822043,8	0,06	0,0178	6
тенісні корти	785033	0,05	0,0170	7
Плавальні басейни, усього	194099,5	0,01	0,0042	8

Слід відзначити, що коефіцієнт забезпечення сільського населення спортивними спорудами упродовж усього досліджуваного періоду коливався в межах 3,09-3,43, а міського – 1,23-1,72. Такі значення обумовлені показниками розташування спортивних споруд у сільській місцевості, кількість яких становила від загальної у 1992 році 54%, а у 2009 – 48%, відповідно із кількістю населення у два рази меншою у порівнянні із міським.

В останні роки спостерігається тенденція збільшення показників забезпеченості міського населення спортивними спорудами, насамперед за рахунок створення нових спортивних споруд і реконструкції старих, хоча, з другого боку, спостерігається значний відтік сільського населення до великих міст України. Такий

демографічний рух створює ситуацію, коли більшість спортивних споруд, розташованих у сільській місцевості, не використовується за призначенням взагалі, а в містах експлуатаційне навантаження на спортивні споруди значно зростає.

Серед областей України найкращими показниками досліджуваних коефіцієнтів характеризуються Миколаївська, Волинська, Херсонська області, а найгіршими АР Крим, Закарпатська область, м. Севастополь та м. Київ (табл. 3.6).

Таблиця 3.6.

Коефіцієнти забезпеченості спортивними спорудами населення України за окремими регіонами (станом на 2009 рік)

<i>Назва регіону</i>	<i>Коефіцієнт забезпеченості спортивними спорудами (на 1 тис. осіб)</i>	<i>Ранг серед регіонів України</i>
Миколаївська	3,54	1
Волинська	3,25	2
Херсонська	3,06	3
Рівненська	3,02	4
Кіровоградська	2,95	5
Чернігівська	2,85	6
Хмельницька	2,81	7
Полтавська	2,65	8
Тернопільська	2,62	9
Івано-Франківська	2,59	10
Житомирська	2,47	11
Вінницька	2,44	12
Чернівецька	2,29	13
Сумська	2,28	14
Харківська	2,23	15
Дніпропетровська	2,21	16
Київська	2,20	17
Луганська	2,19	18
Запорізька	2,18	19
Львівська	2,03	20
Одеська	2,03	21
Черкаська	2,01	22
Донецька	1,72	23
Автономна Республіка Крим	1,67	24
Закарпатська	1,66	25
м. Севастополь	1,65	26
м. Київ	1,48	27

За рівнем забезпечення спортивними майданчиками з тренажерним обладнанням найкращими є Волинська (0,52),

Хмельницька (0,50), Миколаївська (0,42) області; тенісними кортами – м. Севастополь (0,08), АР Крим (0,06), м. Київ (0,05); футбольними полями – Чернігівська (0,68), Волинська, Полтавська (0,42), Тернопільська (0,40) області; приміщеннями для фізкультурно-оздоровчих занять – Херсонська (0,46), Одеська і Харківська (0,42) області; плавальними басейнами – м. Київ (0,020), м. Севастополь (0,018), Луганська область (0,017); спорудами зі штучним льодом – Полтавська область (0,0038), м. Київ (0,0036), м. Севастополь (0,0026) (див. додаток В).

Аналіз наявності функціональних взаємозв'язків між показниками кількості населення, що займається фізичною культурою і спортом, з одного боку, і загальною кількістю спортивних споруд, з другого боку, виявив, що показник загальної кількості споруд функціонально не залежить від кількості осіб, що займаються фізичними вправами, а коефіцієнт кореляції є достовірно не значущим на рівні 0,05, і становив 0,34 (див. табл. 3.7.).

Таблиця 3.7.

Статистичні характеристики досліджуваних показників, коефіцієнти кореляції

<i>Статистична характеристика, коефіцієнти</i>	<i>Кількість тих, хто займається</i>	<i>Загальна к-ть населення України</i>	<i>Загальна кількість спортивних споруд</i>
Стандартне відхилення	303,7	2149,3	5,2
Середнє арифметичне	12928,3	49241,5	99,8
Медіана	12987,8	49176,5	100,9
Асиметрія	-0,6728	0,0316	-0,2251
Альтернативна Асиметрія (Фішера)	-0,7355	0,0346	-0,2461
Ексцес	2,3303	1,5629	1,8411
Альтернативний Ексцес (Фішера)	-0,4764	-1,5091	-1,1346
Критерій Колмогорова-Смірнова	0,0921<a0,05-0,1358	0,1077<a0,05-0,1358	0,117<a0,05-0,1358
Критерій Шапіро-Уїлка	0,9179>a0,05-0,897	0,921>a0,05-0,897	0,9367>a0,05-0,897
Коефіцієнт варіації	2,34%	4,36%	5,21%
Коефіцієнт кореляції	0,34<a0,05-0,468	-0,56>a0,05-0,468	---
Коефіцієнт детермінації	---	0,31	---

На нашу думку, це означає, що збільшення кількості спортивних споруд в останні роки не пов'язано із змінами в потребах нормативного

забезпечення матеріально-технічною базою тих, хто займається фізичною культурою і спортом, а пов'язане із нормативними змінами в процедурі складання і відображення у статистичній звітності відомостей про наявність спортивних споруд, що перебувають на балансі в первинних організаціях і установах, які здійснюють фізкультурно-спортивну діяльність. Також слід відзначити наявність достовірно значущого взаємозв'язку між показниками загальної кількості населення України і спортивних споруд (коефіцієнт кореляції $-0,56$), що може пояснюватись у свою чергу тим, що із зменшенням кількості населення зростає коефіцієнт забезпечення спортивними спорудами і, навпаки, збільшення кількості населення призводить до його зменшення, що у свою чергу дає можливість стверджувати про неврахування нормативів забезпеченості населення спортивними спорудами різного функціонального призначення під час розробки програм розвитку матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту.

Інформаційне забезпечення діяльності галузі здійснюється шляхом висвітлення видатних спортивних подій, повсякденного життя фізкультурного руху у засобах масової інформації, Інтернет ресурсах, друкарських видавництвах, організації і веденні єдиної інформаційної системи щодо стану розвитку фізичної культури і спорту, вільного доступу до результатів останніх наукових досліджень, діяльності органів державної влади. Основними завданнями інформаційного забезпечення діяльності галузі є:

- інформування населення через засоби масової інформації про позитивний вплив на здоров'я людини оптимальної рухової активності, пропаганда здорового способу життя, формування позитивної мотивації в свідомості суспільства до занять фізичними вправами, сприяння вихованню в молоді основ фізичної культури;
- висвітлення змагань з олімпійських, параолімпійських, деолімпійських та неолімпійських видів спорту;
- пропаганда фізкультурно-спортивного і реабілітаційно-спортивного руху серед інвалідів;
- підготовка і випуск науково-популярних методичних видань, відеопродукції, комп'ютерних програм для осіб, які самостійно займаються фізичними вправами;
- пропаганда фізичної культури і спорту серед усіх верств населення шляхом висвітлення актуальних питань у тематичних телевізійних програмах, конкурсах та іграх;

- висвітлення останніх наукових досягнень в сфері фізичної культури і спорту через мережу галузевих видань;
- забезпечення достовірності та гласності статистичних даних, які характеризують рівень розвитку фізичної культури і спорту в Україні, діяльність органів державної влади галузі [699].

За даними останніх досліджень [182,503], результати науково-дослідних робіт у сфері фізичної культури і спорту практично не представлені в мережі Інтернет. У бібліотеках України наявність електронних версій науково-спортивної інформації носить фрагментарний та безсистемний характер. Із усієї кількості бібліотек лише Національна бібліотека України ім. Вернадського на сьогодні здатна зосередити інформацію останніх досліджень в галузі. Також надзвичайно актуальною вимогою сьогодення є створення загальнодержавної електронної бібліотеки з фізичної культури і спорту.

Досвід та здобутки агітаційно-пропагандистської роботи в сфері фізичної культури і спорту із використанням спортивно-художньої фотографії [541], телебачення [545], радіотрансляції [544], преси [543], засобів наочної агітації [539,540], кінематографу [542] внаслідок неефективної діяльності державних органів влади, недолугої державної політики в сфері інформаційного забезпечення фізичної культури і спорту, нездатності вчасно реагувати на складні умови соціально-економічної ситуації в державі втрачено, із відповідними негативними наслідками для розвитку і ефективної діяльності галузі в частині формування фізичної культури і основ здорового способу життя в населення України, особливо в молодого покоління. До найбільш негативних явищ слід віднести відсутність соціальної реклами фізичної культури і спорту; в ході трансляції спортивних передач наявність активної реклами алкогольних напоїв, яка проводиться видатними спортсменами; відсутність єдності вимог щодо формування позитивного ставлення до фізичної культури і спорту, здорового способу життя у державі, суспільстві, школі, сім'ї, існування подвійних моральних стандартів; занепад книжкової видавничької діяльності в сфері фізичної культури і спорту, спортивної періодики; відсутність ефективного контролю з боку держави в процесах алкоголізації, тютюнопаління, вживання наркотичних речовин неповнолітніми особами.

З метою дослідження якісного стану інформаційного забезпечення діяльності галузі нами було проведено соціологічне анкетування із дотриманням вимог спеціальної науково-методичної літератури [15,55,247,372,833]. У соціологічному анкетуванні брали

участь молоді люди віком 18-20 років, студенти вищих навчальних закладів м. Хмельницького в кількості 60 осіб (див. додаток Д). 96% респондентів вважають за необхідне інформувати суспільство із всього спектру питань діяльності галузі фізичної культури і спорту, лише 4% ставляться до цього процесу байдуже. На думку 84% опитаних, більш детального висвітлення в засобах масової інформації вимагають питання про ведення здорового способу життя, 11% – новини і останні події в спорті вищих досягнень, 5% – розважальні програми про життя видатних спортсменів, діячів спорту, змагання. Не викликали зацікавлення в опитаних освітні телевізійні програми в галузі фізичної культури і спорту. Інформацію з питань фізичної культури і спорту 12% респондентів переважно отримують з мережі Інтернет, 70% з телебачення, і лише 14% з періодичних наукових видань, газет, журналів, книг, посібників, популярної спортивної літератури. Важливим є факт, що для 26% молоді, яка проживає у місті, переважним джерелом отримання відомостей про фізичну культуру і спорт є всевітня мережа Інтернет, в той же час для молоді із сільської місцевості цей показник становить лише 3%. Занепокоєння викликають дані, які свідчать про відсутність у міської молоді бажання до використання, як джерела отримання інформації в галузі фізичної культури і спорту, газет, журналів, періодичних видань, наукової літератури (4%) і, навпаки, для 21% молоді, яка проживає у сільській місцевості, це є переважним джерелом отримання відомостей про фізичну культуру і спорт. Перевірка гіпотези про те, що пріоритетний вибір джерела отримання інформації залежить від місця проживання, встановила наявність такої залежності, що підтверджується значенням коефіцієнту асоціації Юла, який становить 0,8 [833]. На думку 9% респондентів стан висвітлення в засобах інформації актуальних питань, подій, результатів діяльності органів влади в галузі фізичної культури і спорту заслуговує оцінки "дуже добре", 44% анкетованих визначили його як – "добре", 40% – "задовільно", і 7% – як "погано". Проведення агітаційно-пропагандистської роботи серед молоді оцінили як "дуже добре" 21% опитаних, 44% респондентів дали оцінку "добре", 21 і 14% "задовільно" і "погано" відповідно. Доступність і якість отримання інформації з питань фізичної культури і спорту, на думку 37% респондентів, залежить від обсягів фінансування інформаційно-освітніх проектів, 37% опитаних вважають провідним фактором соціальну значущість фізичної культури і спорту для суспільства, 21% – ефективність діяльності органів державної влади в сфері фізичної культури і спорту, 5% – напрями діяльності і

комерційну зацікавленість засобів масової інформації.

Таким чином, підводячи підсумки дослідження стану інформаційно-ресурсного забезпечення діяльності галузі можна зробити такі висновки:

1. Правове регулювання матеріально-технічного забезпечення галузі спрямоване на створення оптимальних умов функціонування матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту, які забезпечуються насамперед прийняттям низки необхідних нормативно-правових актів.
2. В Україні спостерігається збільшення кількості спортивних споруд різного призначення, що свідчить про поступальний розвиток галузі у складних соціально-економічних умовах. Нагальною є проблема реконструкції значної кількості спортивних споруд у відповідності із вимогами Державних будівельних норм.
3. Найбільш великою питомою вагою належності спортивних споруд характеризується підсистема галузі " Фізкультурно-оздоровча і спортивна робота в навчальних закладах", а найкращими коефіцієнтами забезпеченості спортивними спорудами Миколаївська, Волинська, Херсонська області, а найгіршими АР Крим, Закарпатська область, м. Севастополь та м. Київ.
4. В Україні, станом на 2009 рік, у державній власності знаходиться 11,8% спортивних споруд різного призначення, 80,2% споруд знаходиться у комунальній власності, тобто належать територіальним громадам, і лише 8% припадає на приватний сектор.
5. Інформаційне забезпечення діяльності галузі вимагає більш ретельної уваги з боку держави, а саме в частині нівелювання негативного впливу алкогольної реклами на свідомість громадян, що здійснюється під час трансляції спортивних програм, шляхом прийняття відповідних законодавчих актів. Також необхідним є покращення просвітницької роботи з молоддю шляхом широкого висвітлення в засобах масової інформації питань, пов'язаних із здоров'ям та здоровим способом життя, проведенням більш активної агітаційно-пропагандистської роботи із широким використанням соціальної реклами, телебачення, радіо [74].

3.2. Фінансування сфери фізичної культури і спорту.

Трансформаційні процеси, які відбуваються у соціально-економічному житті Української держави, спрямовані на підвищення ефективності соціальної політики з метою забезпечення і створення достатніх умов для гармонійного розвитку особистості, перманентного самовдосконалення, підтримання належного рівня і якості життя. Важлива роль в реалізації державної соціальної політики, вирішенні висунутих завдань відводиться галузі "Фізична культура і спорт". Низка прийнятих у різні роки законодавчих актів [690,694,697,699,700,709,710] свідчить про велику увагу з боку держави стосовно впорядкування і визначення тенденцій і механізмів розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні. Надзвичайно важливою у цих процесах є проблема фінансування галузі. Зорієнтованість державної політики на становлення ринкової економіки в Україні не зменшує, а навпаки, обумовлює пріоритетність регулювання з боку держави економічного життя країни. В цьому контексті таке регулювання пов'язане насамперед із використанням і розподілом державних фінансових ресурсів. Методи бюджетного регулювання знаходяться поза межами впливу конкурентної боротьби, не зорієнтовані виключно на отримання прибутку, який є основною метою господарської діяльності комерційних структур. Бюджетна політика передбачає регулювання державних видатків та доходів з метою підтримання ринкової рівноваги та стимулювання розвитку соціальної сфери та галузей економіки.

Проблемним і дискусійним питанням фінансування галузі присвячено низку праць, в яких висвітлено окремі аспекти цієї багатогранної проблеми, зокрема: удосконаленню процесу фінансування спорту вищих досягнень [64,65,66,398], спорту для всіх [179], упорядкуванню фінансових потоків окремих спортивних організацій [236].

Аналіз літературних джерел свідчить, що деякі науковці галузі здійснюють умовний розподіл системи фінансування діяльності галузі на чотири підсистеми, а саме: комітетська підсистема – фінансування галузі фізичної культури і спорту з державного, місцевого бюджетів і коштів соціального страхування; громадсько-відомча підсистема – має змішаний характер фінансування, тобто кошти надходять як і з державного бюджету, так і з відомчих, громадських організацій та закладів; громадсько-комерційна підсистема – здійснює фінансування фізичної культури і спорту через НОК України, національні спортивні федерації, спортивні клуби з видів спорту; комерційна підсистема – забезпечує фінансування фізкультурно-спортивної діяльності через організації, установи,

підприємства різної форми власності, що займаються підприємницькою діяльністю [63]. Слід відзначити те, що такий розподіл є дещо умовним, зважаючи на існуючу в державі систему фінансування соціально-гуманітарної сфери, адже федерації за видами спорту, НОК України, відомчі і громадські організації, як правило, не мають достатньої кількості грошових коштів, які зароблені внаслідок власної господарської діяльності, і тому вони здійснюють підготовку збірних команд, окремих спортсменів за рахунок коштів, які виділяються для цієї мети з державного та місцевих бюджетів.

На думку дослідників галузі [64,65,66,398], основним джерелом фінансування спорту вищих досягнень, олімпійського спорту має бути державний бюджет України, і частка видатків на них має бути більшою в порівнянні з іншими підсистемами галузі. Хоча водночас робиться наголос на тому, що існуюча система розподілу видів спорту за пріоритетністю фінансування некоректна в частині раціональності витрат бюджетних коштів стосовно результатів виступів збірних команд. Також існує протилежна точка зору [236], якщо приділяти увагу тільки спорту вищих досягнень і прагнути тільки до збільшення кількості призерів, до занепаду приходять масовий спорт, що, по суті, є дуже негативним явищем, бо саме масовий спорт визначає рівень здоров'я нації. Тому, на думку дослідників, є доцільною модель роздільного управління спортом, при якій спортом вищих досягнень і масовим спортом керуватимуть різні структури.

Діюча модель фінансування фізичної культури і спорту ґрунтується на тому, що надання населенню фізкультурно-оздоровчих, спортивних послуг здійснюється за рахунок поєднання фінансування з державного і місцевих бюджетів різних рівнів із широким залученням позабюджетних коштів які, зокрема, надходять в результаті власної діяльності фізкультурно-спортивних споруд та коштів населення. У Законі України "Про фізичну культуру і спорт" фінансування державної програми розвитку фізичної культури і спорту здійснюється за рахунок державного бюджету, бюджетів місцевого самоврядування і передбачається в них окремою статтею [685]. Законодавцем зазначено, що фінансування фізкультурно-виховної діяльності та спорту вищих досягнень здійснюється окремо. Також передбачено використання коштів на цілі фізичної культури і спорту з фонду соціального страхування і позабюджетних надходжень: внесків підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, окремих осіб, коштів від фінансово-господарської діяльності закладів фізичної культури і спорту та організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, від продажу прав на

використання спортивної символіки і на телевізійну трансляцію спортивних змагань, від проведення фізкультурно-спортивних та інших видовищних заходів, спортивних лотерей. Законом передбачено заборону щодо використання коштів державного бюджету та бюджетів місцевого самоврядування, а також позабюджетних коштів, спрямованих на фізичну культуру і спорт, не за призначенням. Обсяг отриманих коштів з позабюджетних джерел ніяким чином не впливає на обсяг бюджетних асигнувань на фізичну культуру і спорт. Слід відзначити те, що в сільській місцевості держава несе переважні витрати на утримання всіх закладів фізкультурно-спортивного призначення, в тому числі дитячо-юнацьких спортивних шкіл, а також проведення фізкультурно-спортивних заходів.

У проекті Закону України "Про фізичну культуру і спорт" [755] передбачається здійснити більш чітке розмежування джерел фінансування суб'єктів сфери фізичної культури і спорту. Колективи фізичної культури проводять відповідні заходи за рахунок членських внесків, коштів власника та уповноваженого ним органу підприємств, установ та організацій або коштів первинної профспілкової організації цих підприємств отриманих від роботодавця на фізкультурно-оздоровчу роботу. Спортивні клуби здійснюють свою діяльність виключно за рахунок власних коштів та інших джерел не заборонених законодавством. Фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл здійснюється за рахунок коштів власника, відповідного бюджету, фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Школи вищої спортивної майстерності фінансуються засновниками, а спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю за рахунок коштів відповідного бюджету. Центри олімпійської підготовки національних збірних команд утримуються за рахунок центрального органу виконавчої влади з фізичної культури і спорту, а регіональних – органами з фізичної культури і спорту місцевих державних адміністрацій. Діяльність Всеукраїнського центру фізичного здоров'я населення здійснюється за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті на програми з фізичної культури і спорту, інші центри фінансуються за рахунок місцевих бюджетів та джерел, не заборонених законодавством. Центри фізичної культури і спорту інвалідів фінансуються за рахунок коштів державного бюджету через Національний комітет спорту інвалідів України, а також бюджетних асигнувань місцевих бюджетів. Слід відзначити те, що діяльність фізкультурно-оздоровчих центрів, фізкультурно-спортивних товариств, національних спортивних федерацій, Всеукраїнської спортивної спілки школярів, студентів, Національного комітету спорту інвалідів, Національного спортивного

комітету України, Національного олімпійського комітету України усіляко заохочується державою, яка створює для цього усі необхідні умови, а також цим суб'єктам сфери фізичної культури і спорту може бути надана з боку держави фінансова, організаційна, матеріально-технічна допомога [755].

Відповідно до норм Бюджетного кодексу України ст.87 п.12, ст.89 п.6, ст.90 п.6, ст.91 п.7 [633] з Державного бюджету України здійснюються видатки на фізичну культуру і спорт у частині підготовки резерву і складу національних команд та забезпечення їх участі у змаганнях державного та міжнародного значення, фінансування державних програм з інвалідного спорту та реабілітації, інших програм фізкультурно-спортивної спрямованості. Районні бюджети та бюджети міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення із урахуванням при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів здійснюють фінансування державних програм розвитку фізичної культури і спорту в частині утримання та навчально-тренувальної роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл всіх типів, заходів з фізичної культури і спорту, здійснюють фінансову підтримку організацій фізкультурно-спортивної спрямованості і спортивних споруд місцевого значення. З бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів із врахуванням при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів провадяться видатки на державні програми з розвитку фізичної культури і спорту, інвалідного спорту і реабілітації республіканського та обласного значення. До видатків місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, віднесено фінансування місцевих програм з розвитку фізичної культури і спорту.

Зважаючи на завдання дослідження, нами здійснено аналіз видатків на фізичну культуру і спорт в розрізі бюджетів відповідних рівнів. Відповідно до бюджетної класифікації, нами згруповано за програмними та функціональними кодами видатки, які здійснюються з Державного бюджету України, за підсистемами галузі (табл. 3.8).

Аналіз видатків з Державного бюджету на фізичну культуру і спорт за галузевими підсистемами здійснювався за даними законів України про державний бюджет з 1992 по 2009 роки [612,616,617,618,627,629,631,636,643,644,646,647,649,653,655,659] з дотриманням вимог спеціальної літератури [524,562,829].

Групування видатків у різні роки, зважаючи на зміни у кодах програмної та функціональної класифікації, проводилось за найменуванням згідно з програмною класифікацією видатків.

Фінансування фізичної культури і спорту з державного бюджету України наведено у таблиці 3.9.

Таблиця 3.8

Групування видатків за програмними та функціональними кодами за підсистемами галузі згідно з Законом України "Про державний бюджет України на 2009 рік"

<i>Назва підсистеми галузі</i>	<i>Код програмної класифікації видатків</i>	<i>Код функціональної класифікації видатків</i>	<i>Найменування згідно з програмною класифікацією видатків</i>	
Фізичне виховання, фізкультурно-оздоровча і спортивна робота в навчальних закладах	2201310	0810	Фізична і спортивна підготовка учнівської та студентської молоді	
Спорт для усіх верств населення за місцем проживання та у місцях масового відпочинку громадян.	3401280	0810	Фінансова підтримка громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування	
	3401330	0810	Проведення заходів з неолімпійських видів спорту і масових заходів з фізичної культури	
	3401350	0810	Забезпечення діяльності Всеукраїнського центру фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх"	
	3401290	0810	Видатки на облаштування футбольних та інших спортивних майданчиків, у тому числі льодових	
Масовий спорт серед сільського населення.	2801500	0810	Державна підтримка Всеукраїнського фізкультурно-спортивного товариства "Колос" на організацію та проведення роботи з розвитку фізичної культури і спорту серед сільського населення	
Фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері	1001200	0810	Державна підтримка фізкультурно-спортивного товариства "Динамо" України на організацію та проведення роботи з розвитку фізичної культури і спорту серед працівників і військовослужбовців правоохоронних органів	
Фізкультурно-оздоровча та реабілітаційна робота серед інвалідів	3404020	0810	Фізкультурно-спортивна реабілітація та спорт інвалідів	
Спорт вищих досягнень, олімпійський, параолімпійський, дефлімпійський, спорт	Олімпійський спорт, спорт вищих досягнень	3401202	0810	Організаційне та фінансове забезпечення спорту вищих досягнень
		3401240	0810	Забезпечення підготовки спортсменів вищих категорій
		3401250	0810	Створення та розвиток матеріально-технічної бази спорту
		3401310	0810	Проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з олімпійських видів спорту
		3401320	0810	Підготовка та участь національних збірних команд в Олімпійських іграх
		3401410	0810	Фінансова підтримка Національного олімпійського комітету України
		3401090	0810	Фінансова підтримка Спортивного комітету України
	Паралімпійський, дефлімпійський спорт	3404030	0810	Підготовка і участь національних збірних команд в Паралімпійських і Дефлімпійських іграх
		3404040	0810	Фінансова підтримка паралімпійського руху в Україні

Таблиця 3.9

Фінансування галузі фізичної культури і спорту з державного бюджету України в період з 1993-2009 років

Показники	Роки																
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Фінансування галузі "Фізична культура і спорт" (у.о.)	4 139 458	29 811 917	30 765 683	48 346 542	42 541 762	27 552 561	19 910 318	20 844 454	18 043 297	27 392 595	31 360 286	59 369 905	62 451 655	69 028 138	102 670 336	172 849 540	86 932 257
Зміни у порівнянні з попереднім роком (%)	*****	86,11%	3,10%	36,36%	-13,64%	-54,40%	-38,38%	4,48%	-15,52%	34,13%	12,65%	47,18%	4,93%	9,53%	32,77%	40,60%	-98,83%

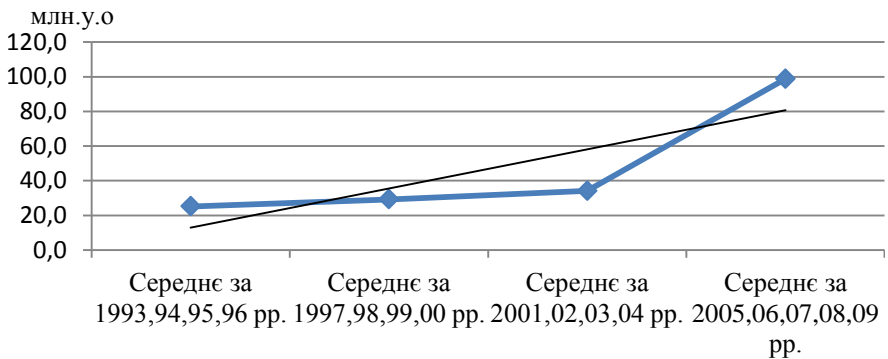

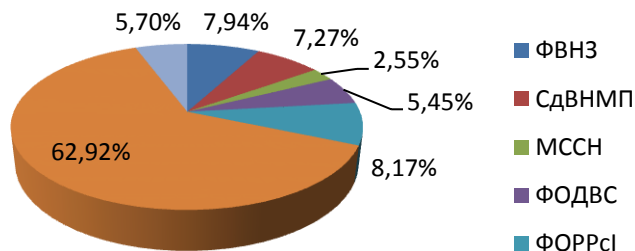
Рисунок 3.2. Зведені дані динамічного ряду витраток державного бюджету на розвиток фізичної культури і спорту до середнього показника за методом збільшення інтервалів часу.

Як бачимо з діаграми (див. рис. 3.2), лінія тренду динамічного ряду характеризується неухильним збільшенням витраток на розвиток фізичної культури і спорту, яке обумовлюється наявним чотирьохлітнім олімпійським циклом з літніх видів спорту, фінансуванням державою паралімпійського та дефлімпійського спорту, фізкультурно-оздоровчої роботи серед інвалідів.

Порівняльний аналіз витраток з державного бюджету України за

окремими підсистемами галузі (див. табл. 3.10) впродовж 1992-1997 років засвідчив те, що пріоритетними напрямками фінансування ФКіС були: спорт для усіх верств населення за місцем проживання (у 1996 році показник фінансування сягнув 52,12 % від загального фінансування галузі), масовий спорт серед сільського населення (1996 рік – 8,37%), фізичне виховання і спортивна робота у навчальних закладах – 7,63%, фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері – 5,31%. Видатки на олімпійський спорт та спорт вищих досягнень у 1996 році були на рівні 26,57% від загального фінансового забезпечення фізичної культури і спорту.

Починаючи з 1998 року, кардинально змінюються державні пріоритети фінансування галузі. Так, на олімпійський спорт та спорт вищих досягнень в бюджеті України на 1998 рік було передбачено 50175,0 тисяч гривень або 74,34% усього грошового забезпечення діяльності галузі, що було у три рази більше фінансового забезпечення інших підсистем галузі усіх разом узятих (див. рис. 3.3).

Примітка: ФВНЗ – фізичне виховання у навчальних закладах; СдВНМП – спорт для усіх верств населення за місцем проживання; МССН – масовий спорт серед сільського населення; ФОДВС – фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері; ФОРРсі – фізкультурно-оздоровча та реабілітаційна робота серед інвалідів; ОССВД – олімпійський спорт, спорт вищих досягнень; ПДС – паралімпійський, дефлімпійський спорт.

Рис. 3.3. Усереднені показники фінансування окремих підсистем галузі фізичної культури і спорту в період 2000-2009 років.

В цьому ж році в державному бюджеті були передбачені видатки на фізкультурно-оздоровчу та реабілітаційну роботу серед інвалідів. З 2000 року в бюджет закладаються витрати на матеріально-технічне забезпечення, утримання і підготовку спортсменів до участі у паралімпійських та дефлімпійських іграх.

Фінансування підсистем галузі "Фізична культура і спорт" з державного бюджету України

Роки	Підсистема галузі "Фізична культура і спорт"												Всього		
	Фізичне виховання, фізкультурно-оздоровчі і спортивні роботи в навчальних закладах	Спорт для усіх верств населення за місцем проживання, неолімпійський спорт	Масовий спорт серед шкільського населення	Фізкультурно-оздоровчі роботи в сфері	Фізкультурно-оздоровча на реєстраційній роботі серед імагітів	Олімпійський спорт, спорт вищих досягнень	Паралімпійський, дефіцитний спорт								
	Грошові копії	Частка, %	Грошові копії	Частка, %	Грошові копії	Частка, %	Грошові копії	Частка, %	Грошові копії	Частка, %	Грошові копії	Частка, %	Грошові копії	Частка, %	
1992 (млн.грб.)															19 133,7
1993 (млн.грб.)			17 289,0	92,02%											18 789,0
1994 (млн.грб.)			872 251,8	92,30%											945 037,8
1995 (млн.грб.)															4 536 800
1996 (млн.грб.)	675,0	7,63%	4 610,0	52,12%	740,0	8,37%	470,0	5,31%	2 350,0	26,57%	1 500,0	7,98%	72 786,0	7,70%	8 945,0
1997 (млн.грб.)			73 200,0												79 200,0
1998 (млн.грб.)			17 315,0												67 490,0
1999 (млн.грб.)	10 850,0	13,28%	12 474,1	15,27%	7 850,0	9,61%	7 040,0	8,62%	2 222,7	2,72%	41 263,2	50,51%	50 175,0	74,34%	81 700,0
2000 (млн.грб.)	10 000,0	8,82%	9 609,9	8,47%	7 500,0	6,61%	5 760,0	5,08%	3 110,0	2,74%	75 500,1	66,58%	75 500,1	66,58%	113 398,5
2001 (млн.грб.)	9 027,6	9,31%	8 437,0	8,70%	2 990,9	3,09%	8 148,2	8,41%	4 810,2	4,96%	61 516,5	63,46%	61 516,5	63,46%	96 930,4
2002 (млн.грб.)	9 463,4	6,49%	5 451,9	3,74%	4 119,0	2,82%	18 647,1	12,78%	15 597,9	10,69%	88 011,6	60,32%	88 011,6	60,32%	145 909,4
2003 (млн.грб.)	15 130,0	9,05%	4 766,8	2,85%	5 000,0	2,99%	17 394,1	10,40%	14 389,8	8,60%	110 555,0	66,11%	110 555,0	66,11%	167 233,7
2004 (млн.грб.)	13 346,2	4,23%	9 246,1	2,93%	6 000,0	1,90%	17 456,1	5,53%	21 207,8	6,72%	226 544,2	71,74%	226 544,2	71,74%	315 800,4
2005 (млн.грб.)	28 654,3	8,95%	42 321,1	13,22%	6 128,9	1,92%	18 326,8	5,73%	30 286,3	9,46%	167 976,3	52,48%	167 976,3	52,48%	320 046,4
2006 (млн.грб.)	37 845,6	10,86%	38 937,9	11,17%	7 436,4	2,13%	5 893,4	1,69%	34 470,9	9,89%	216 979,5	62,24%	216 979,5	62,24%	348 592,1
2007 (млн.грб.)	45 349,5	8,75%	47 710,4	9,20%	7 800,0	1,50%	7 400,0	1,43%	51 428,0	9,92%	355 612,8	68,59%	355 612,8	68,59%	518 485,2
2008 (млн.грб.)	54 063,2	5,94%	59 273,0	6,51%	9 773,3	1,07%	16 400,0	1,80%	65 319,8	7,17%	624 742,7	68,62%	624 742,7	68,62%	910 433,1
2009 (млн.грб.)	46 854,5	7,05%	38 937,9	5,86%	9 773,3	1,47%	11 063,5	1,66%	76 567,4	11,52%	326 168,1	49,06%	326 168,1	49,06%	664 866,9

Аналіз видатків з державного бюджету України в період з 2000 по 2009 роки дозволив встановити пріоритетність у фінансуванні окремих підсистем галузі фізичної культури і спорту (див. рис. 3.3.).

Стабільно пріоритетним з точки зору державних видатків є олімпійський спорт та спорт вищих досягнень, частка грошових коштів у загальному фінансовому бюджеті на фізичну культуру і спорт сягає майже 63%. На фізкультурно-оздоровчу роботу серед інвалідів виділяється 8,17% державних коштів, фізичне виховання у навчальних закладах і спорт для усіх верств населення, відповідно 7,94 і 7,27 відсотка. Проведення підготовки спортсменів паралімпійців та дефлімпійців сягає в державному бюджеті видатків ФКіС 5,7%, а фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері – 5,45%.

Стабільно низько пріоритетним упродовж останніх дев'яти років, залишається розвиток масового спорту серед сільського населення, адже в державному бюджеті частка грошових коштів становить лише 2,55%. Особливо негативна тенденція спостерігається в останні роки, в частині видатків на розвиток фізичної культури і спорту в сільській місцевості, яка скоротилась до 1,5 відсотка, і в той же час зростають витрати державного бюджету на розвиток паралімпійського та дефлімпійського спорту (в 2009 році частка видатків сягнула 23,39%) та фізкультурно-оздоровчу та реабілітаційну роботу серед інвалідів (у 2009 році частка становила 11,52%). Залишено без державної підтримки та цільового фінансування товариство сприяння оборони України (з 2006 року) та ДСТ "Україна" (з 2005 року), що певною мірою обумовило наростання негативних тенденцій у процесі підготовки молоді до служби у Збройних Силах України, культивуванні військово-прикладних видів спорту, залученні до занять фізичними вправами широкого загалу молоді.

Позитивний тренд динамічного ряду фінансування галузі тісно пов'язаний з щорічним сталим зростанням показників внутрішнього валового продукту та загальних видатків державного бюджету України. Слід відзначити, що при позитивному зростанні показників фінансування галузі, відношення видатків на фізичну культуру і спорт до загальних видатків з державного бюджету на протязі 1993-2009 років є відносно сталим і коливається в межах від 0,2% до 0,44%, а середній показник має значення 0,29%. У порівнянні з фінансуванням інших галузей соціально-гуманітарної сфери, в середньому за досліджувані періоди, видатки на фізичну культуру і

спорт у 21,3 рази менші, ніж видатки на освіту, у 8,5 рази, ніж на охорону здоров'я (див. додаток Ж).

Іншим інформативним показником фінансування галузі є відношення видатків з державного бюджету України на фізичну культуру і спорт до внутрішнього валового продукту держави. Так, в середньому відношення видатків із державного бюджету на фізичну культуру і спорт до ВВП України в досліджуваній період становить 0,06%, на освіту – 1,34%, охорону здоров'я – 0,58%. Як бачимо, видаткова частина на освіту і охорону здоров'я у порівнянні з сферою фізичної культури і спорту більша відповідно на 22,3 та 9,6 разів (див. додаток Ж).

Дослідження залежності обсягів фінансування галузі фізичної культури і спорту від показників внутрішнього валового продукту України та загальних видатків державного бюджету України проводилось відповідно до вимог наукової літератури [231,252,485,800]. З метою якісної інтерпретації отриманих результатів нами була проведена уніфікація кількісних показників досліджуваних характеристик шляхом їх переведення в умовні одиниці, долари США. Результати обробки даних представлені у таблиці 3.11.

Таблиця 3.11

Статистичні характеристики досліджуваних показників, значення факторного аналізу Краскела-Уолліса, медіанного тесту, кореляції Спірмена.

<i>Характеристика</i>	<i>ВВП</i>	<i>ЗВБУ</i>	<i>ВФКС</i>	<i>Характеристика</i>	<i>ВВП</i>	<i>ЗВБУ</i>	<i>ВФКС</i>
Нижній квартиль	37,4	9,2	0,02739	Середня арифметична	63,56	16,9	0,05024
Верхній квартиль	75,4	22,9	0,06245	Мода	50,1	14,7	---
Медіана	43,4	13,5	0,03136	Медіана	43,4	13,5	0,03136
Сума рангів	17	17	17	Розмах варіації	149,2	46,8	0,116871
Н скориговане	41,363			Дисперсія	1921,9	156,6	0,002
Рівень значущості	0,001			Стандартне відхилення	43,8	12,5	0,04101
Значення хі квадрат	33,0588 > P 13,82			Асиметрія	1,78	1,21	1,86
Загальна медіана	12,75			Екцес	2,53	0,93	4,18
Коефіцієнт кореляції	0,902	0,957	---	Коефіцієнт варіації	68,9%	73,6%	81,6%
Критичне значення	<0,645	<0,645	---	Фактичне значення критерію Колмогорова	0,30811	0,25339	0,20674
Коефіцієнт детермінації	0,81	0,91	---	Критерій Колмогорова згоди	<=0,05-0,328	<=0,05-0,328	<=0,05-0,328

Примітка: ВВП – валовий внутрішній продукт (млрд. дол. США); ЗВБУ – загальні видатки з державного бюджету України (млрд. дол. США); ВФКС – видатки на фізичну культуру і спорт (млрд. дол. США).

Отримані значення асиметрії, ексцесу і перевірка за критерієм згоди Колмогорова щодо близькості фактичного та теоретичного

розподілів дозволяють констатувати факт відсутності нормального розподілу фактичних значень досліджуваних характеристик, що обумовлює необхідність використання методів непараметричної статистики. Результати факторного аналізу Краскела-Уолліса дозволяють стверджувати про наявність значного впливу з боку незалежних факторів, тобто валового внутрішнього продукту та видатків державного бюджету України на обсяги фінансування фізичної культури і спорту.

Це підтверджується достовірно значущими коефіцієнтами кореляції Спірмена, які свідчать про високу щільність взаємозв'язку між валовим внутрішнім продуктом та видатками на фізичну культуру і спорту – 0,90 та загальними видатками державного бюджету України і видатками на фізичну культуру і спорт – 0,95. Високі значення коефіцієнтів детермінації 0,81 та 0,91 свідчать про значний вплив вище зазначених факторів на обсяги фінансування галузі. Цілковитим природно є більш висока залежність фінансового забезпечення діяльності галузі від загального обсягу видатків державного бюджету України, адже на підставі статистичних даних аналізуються та, у разі можливості, усуваються помилки, припущені при формуванні минулого бюджету видатків на розвиток фізичної культури і спорту.

З метою виявлення загальних тенденцій у змінах джерел фінансування галузі, а також виявлення структурної декомпозиції грошових потоків нами була досліджена структурна динаміка процесу фінансування в період з 2000-09 років і розраховані основні узагальнюючі показники (див. табл. 3.12).

Таблиця 3.12

Структурна динаміка показників фінансування галузі

<i>Джерела фінансування</i>	<i>Середня за 2000-09 роки (тис. грн.)</i>	<i>Зміни (разів) 2000-09 рр.</i>	<i>Частка (%)</i>
Державний бюджет	84975,25	13,5	9,1
Місцеві бюджети	504989,74	25,9	53,9
Позабюджетні надходження	99138,52	6,7	10,6
Фонди соціального страхування	56193,03	7,7	6,0
Фонди профспілкових комітетів	21031,79	7,3	2,2
Фонди підприємств, установ та організацій	170075,49	28,3	18,2
Всього	936403,81	18,1	100

Аналіз джерел фінансування галузі здійснювався за даними щорічної статистичної звітності Міністерства справ сім'ї, молоді та спорту, а також інформації про обласні бюджети на 2009 рік, яка була оприлюднена на офіційних сайтах обласних рад територіальних громад України [608,610,611,724,727,728,729,730,775,780,783,786,787,794,795,796,797] (див. табл. 3.12.).

Переважне навантаження на фінансування фізичної культури і спорту впродовж останніх дев'яти років припадало на місцеві бюджети, частка у загальних видатках на утримання галузі становить в середньому 53,9%. Із фондів підприємств, установ та організацій виділялось 18,2% грошових коштів, із позабюджетних джерел надійшло 10,6%. Частка видатків державного бюджету на потреби галузі становила 9,1% грошових коштів від загального обсягу, фондів соціального страхування та профспілкових комітетів – 6 та 2,2 відсотка відповідно.

Упродовж 2000-09 років фінансування із місцевих бюджетів зросло у 25,9 разів, із фондів підприємств, установ та організацій – 28,3 рази, і в той же час видатки з державного бюджету були збільшені у 13,5 разів, що значно менше в порівнянні з місцевими бюджетами, як у фактичних значеннях, так і за темпами зростання. Фонди профспілкових комітетів та соціального страхування збільшили видатки на фізичну культуру і спорт в середньому на 7,3-7,7 рази, хоча за радянської системи організації діяльності галузі були пріоритетними джерелами фінансування. Найменшими темпами зростання характеризуються позабюджетні грошові надходження – 6,7 рази. У загальній структурі джерел фінансування їх частка хоча і є більшою у порівнянні із державним бюджетом, але уповільнення темпів зростання свідчить про негативні тенденції розвитку інфраструктури щодо надання фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг суб'єктами господарської діяльності галузі, залучення спонсорських коштів, погіршення інвестиційного клімату галузі.

З обласних бюджетів на фізичне виховання, фізкультурно-оздоровчу і спортивну роботу в навчальних закладах витрачається в середньому 44,1% коштів передбачених на фізичну культуру і спорт, 13,5% – на спорт вищих досягнень, 9,6% – фізкультурно-оздоровчу діяльність у виробничій сфері, 7,2% – на фізкультурно-оздоровчу та реабілітаційну роботу серед інвалідів.

Найгіршими середніми показниками фінансування з обласних

бюджетів характеризуються масовий спорт серед сільського населення – 1,8%, параолімпійський та дефлімпійський спорт – 0,8%, спорт для усіх верств населення за місцем проживання та неолімпійський спорт – 3,5% (див. табл. 3.13). Відношення витрат на фізичну культуру і спорт до загальних видатків бюджетів відповідних територіально-адміністративних одиниць в середньому становить 0,8%. Найбільшими показниками фінансування фізичної культури і спорту характеризуються Луганська область (відношення видатків на фізичну культуру і спорт до загальних видатків бюджету становить 1,18%), Харківська – 1,13 %, Чернігівська – 1,07%, що підтверджується кількістю грошових коштів, які припадають на одну особу (див. табл. 3.13). Так, у Луганській, Харківській, Чернігівській областях в бюджеті 2009 року, із розрахунку на одну особу, на потреби фізичної культури і спорту було передбачено 11-11,7 гривень відповідно. Значними можливостями бюджету обумовлена величина видатків на забезпечення діяльності галузі у містах Києві та Севастополі – 18,7 гривень на одного мешканця. Найменшими досліджуваними показниками характеризуються Одеська область – 6,1 грн., Черкаська та Рівненська області – 7,7-7,8 гривні відповідно. В середньому видатки на фізичну культуру і спорт з обласних бюджетів становлять 9,86 гривні на одну особу.

Аналіз структури видатків за джерелами фінансування засвідчив, що спортивні заходи та навчально-тренувальна робота фінансується переважно з місцевих бюджетів та фондів організацій і підприємств (див. табл. 3.14). Придбання спортивного обладнання та інвентарю здійснюється переважно за рахунок позабюджетних коштів та коштів місцевих бюджетів, частка яких в загальній структурі видатків становить 40,4 та 28,8% відповідно.

Утримання, реконструкція та капітальний ремонт спортивних споруд здійснюється в основному за рахунок коштів певних територіальних громад, відомчих організацій, у підпорядкуванні яких вони знаходяться, а також баз олімпійської та параолімпійської підготовки за рахунок коштів державного бюджету України. Слід відзначити, що будівництво нових спортивних споруд здійснюється переважно за рахунок фондів організацій та підприємств, позабюджетних надходжень, частка яких у загальній структурі видатків на цю статтю становить 56,5 та 20,2%. Переважне навантаження із формування фонду заробітної плати працівникам галузі, а також із виплат стипендій видатним спортсменам та тренерам несуть місцеві бюджети, фонди підприємств та організацій.

Показники фінансування фізичної культури і спорту за окремими підсистемами галузі за даними обласних бюджетів на 2009 рік

Область	Фінанче взаємодія, фінансує- нська діяльність за однією з сфер спорту і фізичної культури на певних національних засадах	Спорт для усіх населення за однією з сфер спорту і фізичної культури на певних національних засадах	Масовий спорт серед населення	Фізкультурно- спортивна діяльність у виробничій сфері	Фізкультурно- спортивна діяльність у виробничій сфері інвалідів	Олімпійський спорт, спорт вищих досяг- нень	Пара- олімпійський, адаптивний спорт	Статейний спортивне- наш, параспорт, інші види спорту	Утримання спортивних будівель, інфраструктура, розвиток та реабілітація	Відна- лення вартості на самофінансу- вання спорту до засадних вимог	Грошові середні приходи на одну особу
Автономія Республіки Крим	48,2%	2,2%	3,0%	17,3%	7,4%	7,4%	0,5%	---	14,0%	0,65%	8,3 грн.
Волинська	70,8%	3,7%	2,4%	2,4%	8,3%	8,1%	0,8%	3,4%	---	0,80%	9,2 грн.
Донецька	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Житомирська	71,7%	1,2%	1,3%	10,8%	5,9%	5,6%	0,7%	2,8%	---	0,82%	8,0 грн.
Закарпатська	49,3%	1,5%	7,6%	16,5%	8,3%	16,9%	---	---	---	0,75%	8,4 грн.
Запорізька	27,0%	4,3%	0,7%	30,7%	4,2%	30,5%	0,5%	2,2%	---	0,95%	9,4 грн.
Кіровоградська	82,3%	3,1%	0,9%	1,8%	7,0%	4,2%	0,7%	---	---	0,96%	10,0 грн.
Луганська	30,0%	12,6%	0,6%	16,6%	4,4%	15,9%	---	---	---	0,92%	9,4 грн.
Львівська	19,8%	1,1%	6,5%	46,9%	3,7%	21,1%	0,8%	---	19,9%	1,18%	8,3 грн.
Миколаївська	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Одеська	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Полтавська	33,6%	2,1%	1,7%	1,9%	11,1%	41,6%	0,8%	1,4%	5,8%	0,98%	10,0 грн.
Рівненська	17,0%	8,6%	1,3%	12,3%	18,8%	29,5%	4,9%	7,5%	---	0,65%	6,1 грн.
Сумська	62,9%	3,7%	5,4%	---	8,4%	19,6%	---	---	---	0,73%	8,6 грн.
Тернопільська	27,5%	5,6%	4,6%	22,8%	12,0%	19,4%	1,7%	1,3%	---	0,84%	7,8 грн.
Харківська	47,8%	4,5%	---	7,2%	4,6%	5,0%	0,9%	4,6%	5,0%	0,93%	9,0 грн.
Хмельницька	64,6%	7,7%	---	0,3%	11,5%	12,4%	0,9%	---	25,3%	1,13%	11,7 грн.
Черкаська	55,4%	7,9%	---	3,0%	7,9%	14,4%	1,8%	6,7%	2,9%	0,79%	8,3 грн.
Чернівецька	64,3%	3,0%	1,6%	7,0%	6,5%	14,2%	0,6%	0,9%	2,9%	0,77%	7,7 грн.
Чернігівська	61,4%	1,8%	2,6%	11,7%	10,2%	9,8%	0,6%	0,9%	1,7%	0,89%	8,7 грн.
м. Київ	69,2%	1,5%	---	2,0%	4,8%	12,3%	0,9%	1,6%	---	1,07%	11,0 грн.
м. Севастополь	68,0%	0,0042 %	---	---	14,0%	8,2%	1,0%	8,9%	0,1%	0,28%	18,7 грн.
Середній показник по регіонам	44,1%	3,5%	1,8%	9,6%	7,2%	13,5%	0,8%	2,3%	3,5%	0,8%	9,86 грн.

Таблиця 3.14
Середні значення і структура видатків на фізичну культуру і спорт за джерелами фінансування

Назва показників, середнє значення за 2008-2009 роки (тис. грн.), %	Джерело фінансування							Засильня середня
	Державний бюджет	Місцеві бюджети	Позабюджетні кошти	Фонди соц. страхування	Фонди профкомів	Фонди підприємств і організацій		
Спортивні заходи та навчально-тренувальна робота	39571,47 10,5%	227924,43 60,7%	34924,41 9,3%	13708,62 3,7%	17515,26 4,7%	41775,56 11,1%		375479,75
Придбання спортивного обладнання та інвентарю	5319,63 4,4%	48961,07 40,4%	34924,41 28,8%	7814,65 6,4%	5741,60 4,7%	18469,99 15,2%		121231,35
Капітальний ремонт та реконструкція спортивних споруд	87034,16 25,0%	147354,51 42,3%	36780,33 10,6%	28,95 0,0%	367,25 0,1%	76954,60 22,1%		348519,80
Будівництво нових спортивних споруд	39477,25 9,7%	55563,28 13,6%	82141,80 20,2%	1,80 0,0%	10,00 0,0%	230203,59 56,5%		407397,72
Утримання власних спортивних споруд	13373,13 5,9%	106034,79 47,1%	16404,94 7,3%	1780,14 0,8%	1803,45 0,8%	85611,54 38,0%		225007,99
Оренда спортивних споруд	711,60 1,3%	14985,01 27,6%	4725,68 8,7%	9355,29 17,2%	7556,69 13,9%	16982,37 31,3%		54316,64
Заробітна плата	172586,05 16,4%	679868,48 64,4%	27294,44 2,6%	83146,11 7,9%	11516,98 1,1%	80520,85 7,6%		1054932,91
Інші заходи та послуги	4164,82 2,8%	107519,82 72,7%	18118,53 12,3%	1478,00 1,0%	1079,48 0,7%	15514,96 10,5%		147875,61
Всього середня за 2008-09 роки	362238,11 13,2%	1388211,39 50,8%	25314,54 9,3%	117373,56 4,3%	45590,71 1,7%	566033,46 20,7%		2734761,77
Загальні середні витрати	2734761,77							

Процес фінансування галузі залежить визначальною мірою від державної політики щодо її розвитку, соціально-економічного становища держави, а також окремих територіально-адміністративних одиниць, бюджетного процесу. Зважаючи на те, що фінансування фізичної культури і спорту здійснюється переважно з державного та місцевих бюджетів, фондів підприємств та організацій, важливого значення набувають механізми державного врегулювання процесів складання, прогнозування, формування видаткової частини бюджетів усіх рівнів на утримання галузі.

Програми соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці визначають можливості і пріоритетні напрями еволюціонування окремих соціальних сфер і в тому числі фізичної культури й спорту. Як правило, місцеві програми з розвитку галузі побудовані на наріжних принципах бюджетної політики регіону, яка визначає обсяг бюджету фізичної культури і спорту. Забезпечення ефективної діяльності галузі вимагає від органів місцевого самоврядування передбачення видатків на фізичну культуру і спорт в поточному бюджеті, а також виконання програм щодо її розвитку шляхом врахування певних грошових коштів в бюджеті розвитку. Величина поточних видатків на фізичну культуру і спорт залежить від:

- чисельності працівників галузі, що утримуються за рахунок місцевого бюджету (в тому числі із розрахунку на одного жителя регіону);
- навчально-тренувального навантаження тренерів-викладачів за видами спорту з урахуванням спортивної кваліфікації вихованців (в тому числі необхідності введення додаткових посад);
- наповнюваності в групах, класах;
- кількості груп у навчальних закладах відповідного профілю;
- лімітів водо-, теплопостачання, використання електроенергії, інших енергоносіїв;
- норм харчування та медичного забезпечення;
- утримання і придбання легкового автотранспорту, засобів зв'язку, обчислювальної техніки, інвентарю, спортивного обладнання;
- соціальних виплат, грантів, стипендій видатним тренерам і спортсменам;
- видатків на утримання допоміжної інфраструктури (санаторіїв,

будинків відпочинку);

- витатків на забезпечення основної програмної діяльності (заходи, змагання, збори і т.д.).

Розрахунок обсягів витатків місцевих бюджетів на фізичну культуру і спорт здійснюється, виходячи із загальних ресурсів зведеного бюджету України на основі фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригувальних коефіцієнтів до них у розрахунку на душу населення [510]. Величина фінансового нормативу бюджетної забезпеченості в галузі залежить від загального обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію програм з фізичної культури і спорту, і кількості мешканців чи споживачів фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг. Згідно з положеннями Бюджетного кодексу України [633] норматив забезпеченості в галузі для місцевих бюджетів коригується коефіцієнтами, які враховують відмінності у вартості надання таких послуг в залежності від кількості населення та споживачів цих послуг, соціально-економічних, демографічних, кліматичних, екологічних та інших особливостей адміністративно-територіальних одиниць. Таким чином, розрахунковий обсяг витатків на фізичну культуру і спорт для місцевих бюджетів визначається із урахуванням чисельності наявного населення адміністративно-територіальної одиниці та фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на фізичну культуру і спорт у розрахунку на душу наявного населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Надзвичайно важливими і суперечливим, з точки зору об'єктивної доцільності і оптимальності, є процес розробки бюджетних запитів головними розпорядниками коштів галузі. Ключовими проблемами в цьому контексті є, по-перше, визначення граничних обсягів фінансування діяльності управлінь; по-друге, перерозподіл грошових коштів між існуючими програмами за пріоритетами, адже, як відомо, державні пріоритети часто змінюються під впливом політичних сил; по-третє, визначення і обґрунтування доцільності і необхідності у фінансуванні нових програм; по-четверте, обґрунтування щодо скорочення чи зменшення, припинення фінансування програм або видів діяльності; по-п'яте, коригування потреб у фінансуванні від змін нормативних критеріїв, оцінка впливу інфляційних процесів; по-шосте, визначення розмірів соціальних виплат; по-сьоме, визначення обсягу бюджету розвитку діяльності галузі.

Згідно з кодами бюджетної функціональної класифікації статтею видатків, яка вимагає більш ґрунтовного критеріального обґрунтування, є "Фінансова підтримка спортивних споруд, які належать громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості". На нашу думку, до основних критеріїв, за якими можна визначати доцільність фінансової підтримки спортивних споруд громадських організацій, слід віднести:

- ефективність використання бюджетних коштів (у разі їх надання) у попередніх періодах за статтями видатків;
- стан матеріально-технічної бази, дотримання санітарно-гігієнічних вимог по утриманню приміщень, залів, місць проведення занять;
- фактичну пропускну спроможність спортивної споруди за окремими видами спорту згідно з її функціональним призначенням;
- реальне функціональне навантаження за показниками відвідування;
- кількість і якість фізкультурно-оздоровчих послуг, які надаються населенню;
- кількість видів спорту, що культивуються, та можливості функціонального перепризначення і дообладнання;
- географічне місце розташування, інфраструктура, комунікації, технічне оснащення спортивної споруди;
- врахування конкурентної спроможності в разі знаходження в даному районі споруд однакового типу.

Бюджет розвитку галузі включає статтю будівництва нових споруд та створення відповідної інфраструктури. Капітальне бюджетування – це процес бюджетування для землі, спорудження (придбання) будівель, інфраструктури з терміном використання не менше одного року і вартістю не нижчою, ніж 15 неоподаткованих мінімумів [510]. Своєчасне і повноцінне відтворення основних фондів галузі утворює матеріально-технічний базис майбутнього зростання сфери фізичної культури і спорту. Капітальне бюджетування створює необхідні фізичні ресурси, які сприяють підвищенню ефективності реалізації чинних програм, забезпечує здійснення нових видів діяльності, наукових досліджень, сприяє залученню приватних інвестицій, розширює спектр функціональних взаємозв'язків між видами економічної діяльності галузі, закладає підвалини до економічного зростання через механізм створення нових робочих

місце, збільшення фактичної середньої заробітної плати. Іншою важливою складовою капітального бюджетування є мінімізація видатків шляхом придбання основних фондів зараз (або в найбільш сприятливий період, наприклад стадії економічної рецесії регіону), а не в майбутньому, коли їх вартість підвищиться [78].

Таким чином, підводячи підсумки дослідження правових, економічних, організаційних засад механізмів фінансування фізичної культури і спорту можна зробити такі висновки:

1. Фінансування фізичної культури і спорту, як соціально необхідного державного інституту, регламентується рядом законодавчих актів, які визначають державні механізми та джерельно-структурну базу цього процесу.
2. Динаміка видатків з державного бюджету України на утримання галузі фізичної культури і спорту характеризується позитивним трендом в період з 1992-2009 років із чітко визначеними державними пріоритетом щодо фінансування підсистеми галузі "Олімпійський спорт та спорт вищих досягнень".
3. У структурі джерел фінансування потреб галузі домінуюче положення належить місцевим бюджетам із питомою вагою 53,9%.
4. Найбільшими приростами видаткової частини на фізичну культуру і спорт характеризуються фонди підприємств, установ і організацій – збільшення у 28,3 рази, місцевих бюджетів – 25,9 разів.
5. Будівництво нових спортивних споруд здійснюється переважно за рахунок фондів організацій, підприємств та установ, а також позабюджетних надходжень, частка яких у загальній структурі видатків на цю статтю становить 56,5 та 20,2%.
6. У середньому видатки на фізичну культуру і спорт з обласних бюджетів становлять 9,86 гривні на одну особу.
7. Розширення дохідної частини в фінансуванні програм фізичної культури і спорту вбачається можливим за рахунок введення в дію механізму утримання частини акцизного збору від реалізації алкогольної та тютюнової продукції та цілеспрямованого фінансування державних програм капітального бюджетування галузі за рахунок частки у сплачуваному підприємствами податку на прибуток. Цей механізм відіграє компенсаторну роль негативних наслідків для

- здоров'я нації від діяльності вище означених підприємств. Також для розвитку галузі доцільним є спрямування частки прибутку, отриманого від ігорної та лотерейної діяльності.
8. Більш детальної регламентації вимагають критеріальні підходи щодо вирішення питань визначення державних пріоритетів з розвитку галузі і, відповідно з фінансування нових і чинних програм; розробка і впровадження фінансових нормативів забезпечення галузі, які б відповідали нормам економічно розвинутих країн світу; розробка критеріїв та кількісно-якісної їх інтерпретації, на основі яких громадські організації та об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості, федерації за видами спорту могли б отримувати від держави фінансову підтримку.
 9. Низькі темпи зростання фінансових потоків із позабюджетних джерел та невелика їх питома вага у загальній структурі свідчать про необхідність нормативно-правового врегулювання економічних засад щодо утворення сприятливого інвестиційного клімату як на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць, так і держави загалом.
 10. Правової регламентації вимагають управлінські механізми фінансування окремих підсистем галузі із визначенням оптимального співвідношення грошових потоків, із урахуванням соціально-економічного значення кожної з них для поступального розвитку українського суспільства та держави.
 11. Фінансове забезпечення галузі має відповідати принципу оптимальності з огляду на те, що кількісних змін в показниках діяльності галузі можна досягнути не тільки екстенсивним шляхом, тобто за рахунок збільшення кількості спортивних споруд, площ, викладацького складу і, відповідно, фінансових витрат, а й інтенсивним шляхом, який передбачає раціональне використання ресурсів на основі оптимізації управлінських процесів з цільовою установкою на підвищення якості функціонування галузі [78].

3.3. Нормативно-правові засади медичного забезпечення діяльності галузі "Фізична культура і спорт".

Фізична культура і спорт посідає провідне місце в системі заходів, які здійснюються державою щодо забезпечення належного рівня здоров'я української нації, високого рівня працездатності та якості життя. Рухова активність є провідним фактором реалізації усієї сукупності завдань перманентного фізичного удосконалення особистості, визначальним соціальним феноменом щодо порівняння людських можливостей і досягнень у певних видах рухової діяльності. Досягнення високих позитивних результатів у процесі реалізації завдань фізичної культури і спорту можливе лише за умови дотримання вихідних нормативно-організаційних положень, які регламентують діяльно-результативний аспект галузі. Відомо, що без рухової активності, заняття фізичними вправами неможливо досягнути максимального оздоровчого впливу на організм людини, вона є невід'ємною складовою здорового способу життя, провідним засобом виховання особистості, критерієм фізичної і духовної досконалості індивіда, з одного боку, а з другого, – при порушенні організаційно-методичних умов її здійснення, відсутністю якісного медичного контролю, вона є небезпеко-утворюючим фактором для здоров'я особистості, призводить до травматизму, каліцтва, інвалідності.

Як свідчать результати останніх досліджень у ранговій структурі травматизму підлітків четверте місце посідає спортивний травматизм (2,5%) [197], відзначаються негативні тенденції до збільшення травматизму у спорті вищих досягнень [104,424,513], гостро постає проблема травматизму серед учнівської молоді в процесі фізичного виховання [36,174]. Одним із основних факторів ризику, який обумовлює виникнення спортивного травматизму, є незадовільний медичний контроль за навчально-тренувальним процесом [197], що обумовлює необхідність вирішення проблеми медичного забезпечення діяльності галузі.

Загальні правові засади медичного забезпечення діяльності галузі визначені у Законі України "Про фізичну культуру і спорт" [685], у якому зазначено, що спортивна медицина становить складову частину системи охорони здоров'я у сфері фізичної культури і спорту й основними завданнями якої є: визначати стан здоров'я, фізичний розвиток і функціональний стан організму фізкультурників і спортсменів, здійснювати профілактику, діагностику і лікування захворювань та ушкоджень, пов'язаних із заняттями фізкультурою і

спортом. Для вирішення системи цих завдань державою створюється лікарсько-фізкультурна служба, яка проводить диспансеризацію, систематичний огляд учнів дитячо-юнацьких та інших спортивних шкіл, спортсменів вищих категорій, ветеранів спорту, усіх категорій осіб, які займаються фізичною культурою і спортом (див рис. 3.4.).

Рис. 3.4. Сфера професійної діяльності спортивної медицини та лікарсько-фізкультурної служби України

Законодавцем загалом покладено на спортивного лікаря персональну відповідальність за допуск спортсмена до тренувань і змагань за станом здоров'я [685].

Урегулювання питань медичного забезпечення діяльності в сфері фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи в навчальних закладах здійснюється також відповідно до галузевих нормативних актів [719,731,732,733,734,735,736,737,738]. Закон України "Про освіту" у ст.ст. 24, 26 [731] визначає, що організація безкоштовного медичного обслуговування в системі освіти забезпечується місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, здійснюється закладами Міністерства охорони здоров'я України, відомчими закладами охорони здоров'я. На власника або уповноважений ним орган, керівника навчального закладу покладається забезпечення безпечних і нешкідливих умов навчання, праці та виховання молоді.

Загальні засади медичного забезпечення діяльності з фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої роботи в сфері дошкільної освіти визначено в ЗУ "Про дошкільну освіту" [733]. У ст. 3 закону визначено, що держава піклується про збереження та зміцнення здоров'я, психологічний і фізичний розвиток дітей, що у свою чергу відображено у ст. 7 закону у вигляді завдань системи дошкільної освіти. Законодавцем визначено, що навчальні заклади в системі дошкільної освіти створюють безпечні і нешкідливі умови розвитку, виховання та навчання дітей, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог та забезпечує їх дотримання; формують у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки. У ст. 28 нормативно визначено і закріплено право дитини у сфері дошкільної освіти на безпечні та нешкідливі для здоров'я умови утримання, розвитку, виховання і навчання, захист від будь-якої інформації, пропаганди та агітації, що завдає шкоди її здоров'ю, моральному та духовному розвитку, на безоплатне медичне обслуговування у державних і комунальних дошкільних навчальних закладах, захист від будь-яких форм експлуатації та дій, які шкодять здоров'ю дитини, від фізичного та психологічного насильства, приниження гідності, на здоровий спосіб життя. Статтею 34 закону визначено, що організація безоплатного медичного обслуговування забезпечується місцевими органами виконавчої влади і здійснюється закладами спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі охорони здоров'я. У дошкільних навчальних закладах діти забезпечуються постійним медичним обслуговуванням на безоплатній основі, що здійснюється медичними працівниками, які входять до штату цих навчальних закладів. Контроль за дотриманням санітарного законодавства у дошкільних навчальних закладах покладено на органи охорони здоров'я і управління освітою, які також здійснюють регулярний безоплатний медичний огляд дітей, моніторинг і корекцію стану їх здоров'я.

Одним із основних завдань системи середньої загальної освіти є виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів, вирішення якого забезпечується, насамперед, системою фізичного виховання учнівської молоді [732]. У ст. 22 Закону України "Про загальну

середню освіту" [732] зазначено, що загальноосвітній навчальний заклад забезпечує безпечні та нешкідливі умови навчання, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я, формує гігієнічні навички та засади здорового способу життя учнів. Учні забезпечуються медичним обслуговуванням, безоплатним медичним оглядом, моніторингом і корекцією стану здоров'я.

У системі професійно-технічної освіти, учню, слухачу професійно-технічного навчального закладу гарантується право на безоплатне медичне обслуговування, користування засобами лікування, профілактику захворювань та зміцнення здоров'я, реалізація якого забезпечується через систему медичного забезпечення та систему фізичної підготовки, яка здійснюється в межах навчального процесу [735].

У системі вищої освіти України до головних завдань вищих навчальних закладів віднесено здійснення спортивної та оздоровчої діяльності [736]. Держава в особі відповідних органів державної влади забезпечує охорону здоров'я працівників та осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах. На керівника вищого навчального закладу покладено обов'язок щодо контролю за станом фізичного виховання і здоров'я студентів, які у свою чергу мають право на безпечні і нешкідливі умови навчання, праці та побуту, організації дозвілля, оздоровлення, відпочинку та медичне обслуговування.

Основними завданнями системи позашкільної освіти в галузі фізичної культури і спорту є формування у вихованців, учнів, слухачів свідомого й відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, навичок безпечної поведінки, вдосконалення фізичного розвитку вихованців, підготовка спортивного резерву для збірних команд України з різних видів спорту, формування здорового способу життя, профілактика бездоглядності та правопорушень [734]. Позашкільні освітні заклади в сфері фізичної культури і спорту функціонують у формі спортивних шкіл, дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву, фізкультурно-спортивних клубів за місцем проживання, фізкультурно-оздоровчих клубів інвалідів, спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву, дитячих стадіонів, оздоровчих закладів, які забезпечують розвиток фізичних здібностей вихованців, необхідні умови для повноцінного оздоровлення, загартування, змістового відпочинку та дозвілля, занять фізичною культурою і спортом,

підготовку спортивного резерву для збірних команд України, набуття навичок здорового способу життя. Вихованці позашкільних навчальних закладів незалежно від підпорядкування, типів і форм власності мають право на безоплатне медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я, визначених відповідними органами виконавчої влади.

Проведений аналіз законодавчих актів засвідчив, що медичне забезпечення фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності в усіх підсистемах галузі є визначальним фактором, який створює підґрунтя в досягненні належного рівня безпеки занять, проведення змагань, захисту особистих немайнових прав в частині збереження і зміцнення здоров'я тих, хто займається фізичною культурою і спортом. Реалізація комплексу завдань із медичного обслуговування спортсменів і фізкультурників, усіх, хто займається фізичними вправами, вбачається можливим лише через здійснення і правову регламентацію механізму лікарсько-фізкультурної служби в Україні та організації процесу фізичного виховання, навчально-тренувального процесу в підсистемах галузі із урахуванням специфіки їх завдань та особливостей функціонування.

Організаційно-правовий аспект медичного забезпечення діяльності галузі можна з певною мірою умовності розподілити на два блоки: перший – це правовий статус лікарсько-фізкультурної служби, нормативні документи, які його визначають; другий – нормативно-правові акти відповідних міністерств і відомств, які регламентують діяльність лікарсько-фізкультурної служби в процесі фізкультурно-спортивної роботи у підсистемах галузі.

Наказом МОЗ України [740] "Про подальший розвиток та удосконалення лікарсько-фізкультурної служби в Україні" було затверджено ряд положень, які утворюють нормативно-праву базу медичного забезпечення діяльності галузі через механізм лікарсько-фізкультурної служби. Так, згідно з цим наказом введено посади "лікар з лікувальної фізкультури та спортивної медицини" до штатного розкладу центральних районних лікарень та поліклінік сільських районів, лікарень і поліклінік (амбулаторій) міст і селищ міського типу з населенням до 25 тисяч осіб. Відповідно до Закону України "Про фізичну культуру і спорт" [685] лікарсько-фізкультурна служба є системою медичного контролю за всіма категоріями осіб, які займаються фізичною культурою і спортом [741]. Служба функціонує під організаційно-методичним, науковим та адміністративним

керівництвом Міністерства охорони здоров'я України, а заклади служби є державною і комунальною власністю місцевих органів самоврядування та власності інших центральних органів виконавчої влади. Положення регламентує форми, зміст, систему організації роботи із спортивної медицини та лікувальної фізичної культури. Слід відзначити повноту владних повноважень служби, які полягають у централізації здійснення комплексу заходів щодо медичного забезпечення діяльності усіх підсистем галузі через мережу закладів і установ спортивної медицини та лікувальної фізичної культури. Головними завданнями спортивної медицини є: визначення стану здоров'я, фізичного розвитку і функціонального стану організму спортсменів та осіб, які займаються оздоровчою фізичною культурою; здійснення профілактики, діагностики та лікування захворювань і пошкоджень, пов'язаних із заняттями фізкультурою і спортом; надання своєчасної кваліфікованої медичної допомоги особам, які займаються спортом у випадках виявлення відхилень у стані їх здоров'я; участь в управлінні тренувальним процесом; медичне забезпечення спортивно-масових заходів та навчально-тренувальних зборів; організаційно-методичне забезпечення відділень і кабінетів зі спортивної медицини в лікувально-профілактичних та спортивно-оздоровчих закладах.

Наказом МОЗ України [747] затверджено нову редакцію статуту Українського центру спортивної медицини МОЗ України. Центр є багатопрофільним лікувально-профілактичним закладом, заснованим на державній формі власності і підпорядкований МОЗ України. Метою діяльності центру є організація надання лікувально-профілактичної, діагностичної, консультативної медичної допомоги членам збірних команд України, учням дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності, ветеранам спорту та особам, які займаються фізичною культурою і спортом, надання організаційно-методичної допомоги лікувально-профілактичним закладам з питань спортивної медицини та лікувальної фізкультури і здійснення медичної практики.

Керівництво лікувально-фізкультурною службою на рівні регіону, області, району, міста здійснює лікарсько-фізкультурний диспансер [742]. У структурі диспансеру можуть діяти такі підрозділи, як: відділення спортивної медицини з медичного забезпечення збірних команд та їх резерву (країни, області, міста) з олімпійських, неолімпійських та паралімпійських видів спорту;

відділення з медичного забезпечення осіб, які займаються масовими формами фізкультури і спорту, в тому числі за державними програмами (навчальні заклади в системі освіти), дитячо-юнацьким спортом та спортом ветеранів; відділення діагностики та тестування; клініко-діагностична лабораторія; стаціонарне відділення; відділення лікувальної фізичної культури, включаючи зал ЛФК, тренажерні зали, кабінети фізіотерапії, масажу, мануальної терапії, лазеротерапії, водолікування та інше. До основних специфічних напрямів діяльності диспансерів слід віднести: здійснення комплексу профілактичних, діагностичних, лікувальних заходів спортсменам і особам, які займаються фізичною культурою і спортом, особливо тим, кого віднесено до спеціальної медичної групи; організація і проведення відновлювального лікування після захворювань, травм, операцій; організація та забезпечення медичного обслуговування спортивно-масових заходів та змагань; аналіз причин спортивного травматизму та відхилень у стані здоров'я спортсменів, розробка заходів щодо їх профілактики; визначення впливу фізичного виховання на стан та фізичний розвиток дітей у дошкільних закладах, загальноосвітніх школах, середніх спеціалізованих та вищих навчальних закладах; проведення діагностики, прогнозування стану здоров'я, визначення рівня та резерву здоров'я, адаптаційного потенціалу. Слід відзначити, що більшість задекларованих напрямів діяльності таких регіональних центрів так і залишаються лише виписаними у положенні і ніякою мірою не знаходять відображення в практичній діяльності, що власне зводить нанівець сенс існування лікарсько-фізкультурної служби в Україні. Основною причиною, що обумовлює такий стан речей, є неспроможність державних органів влади забезпечити належний рівень функціонування відповідних установ і організацій, які здійснюють медичне забезпечення діяльності галузі.

Медичне забезпечення діяльності спорту вищих досягнень, олімпійського, паралімпійського, дефлімпійського спорту здійснюється відповідно до положення "Про медичне забезпечення спортсменів – членів збірних команд України та резерву" [743]. Диспансерне спостереження за провідними спортсменами України здійснюється спеціалізованими лікувально-профілактичними закладами системи охорони здоров'я України: Українським центром спортивної медицини МОЗ України, обласними, міськими центрами, диспансерами спільно з відділом медико-біологічного забезпечення Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. До

диспансерного контингенту включаються спортсмени, які входять до складу збірних команд України, кандидати в збірну, спортсмени, які є резервом збірних команд, списки яких подаються до центрального виконавчого органу галузі на початку кожного року, із зазначенням виду спорту та спортивної кваліфікації. Для всіх видів спорту складається річний план медичного забезпечення, в якому помісячно відтворюються усі періоди підготовки спортсменів, враховуючи заплановану участь в змаганнях та необхідні медичні заходи. Диспансерне спостереження включає в себе: поглиблене медичне обстеження двічі на рік, етапні планові медичні обстеження, лікарсько-педагогічні спостереження, обстеження в комплексних наукових групах, лікувально-профілактичні та відновлювальні заходи, зміст яких залежить від специфіки конкретного виду спорту. Результати диспансерного спостереження доводяться до відома штатних лікарів збірних команд, і які повинні забезпечити виконання медичних рекомендацій.

Медичне забезпечення учнів спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву та дитячо-юнацьких спортивних шкіл, училищ, ліцеїв, спортсменів збірних команд міст та районів здійснюється спеціалізованими закладами системи охорони здоров'я: Українським центром спортивної медицини, обласними та міськими диспансерами [503]. Взяття на диспансерний облік спортсменів здійснюється відповідно до списків і проводиться згідно з планом-графіком проведення поглибленого медичного обстеження, який складається на початку навчального року і доводиться до відома керівництва кожної із закріплених за лікувально-профілактичною установою спортивної організації. Обсяг обстежень включає в себе огляд лікаря спортивної медицини, огляд лікарів-спеціалістів, дослідження фізичного розвитку, проведення функціональних проб та визначення загальної фізичної працездатності, проведення інструментальних, лабораторних методів обстеження із використанням стандартних або специфічних функціональних проб, обумовлених специфікою навантаження для кожного виду спорту.

Медичне забезпечення спортивно-масових заходів здійснюється мережею установ лікарсько-фізкультурної служби незалежно від відомчого їх підпорядкування відповідно до положення "Про медичне забезпечення спортивно-масових заходів" [745]. Присутність лікаря із спортивної медицини обов'язкова на змаганнях

усіх рівнів. Змагання у системі масової фізкультурно-оздоровчої роботи можуть обслуговуватись середнім медичним персоналом. За відсутності медичного працівника головний суддя змагань не має права проводити змагання. Лікар змагань входить до складу суддівської колегії на правах заступника головного судді. Медичне забезпечення змагань складається з таких розділів: участь лікаря у роботі мандатної комісії, контроль за санітарним станом місць змагань, тренувань, розміщення і харчування учасників, спостереження за учасниками змагань, попередження травм та захворювань, надання медичної допомоги учасникам змагань.

Медичне забезпечення процесу фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчої роботи в системі дошкільної освіти регламентується Постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку медичного обслуговування дітей у дошкільному навчальному закладі" [654]. Медичне обслуговування дітей у дошкільному навчальному закладі включає проведення обов'язкових медичних оглядів, проведення профілактичних щеплень, надання невідкладної медичної допомоги на догоспітальному етапі, організація заходів для госпіталізації та інформування про це батьків. Молодші спеціалісти, які працюють у дошкільному закладі освіти, зобов'язані щодня оглядати дітей, які відвідують заклад, брати участь у лікарському огляді дітей, проводити антропометрію, термометрію, плантографію, визначати гостроту зору, надавати долікарняну допомогу у разі гострого захворювання або травми, здійснювати забір матеріалу для лабораторних досліджень, провадити ізоляцію дітей, що захворіли, організувати проведення поточної дезінфекції.

На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 26.06.09 року до Указу Президента України від 23.06.09 року № 478 "Про деякі заходи щодо вдосконалення системи фізичного виховання дітей та молоді у навчальних закладах і розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні" та відповідно до рішення колегій МОЗ України, МОН України, Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 11 листопада 2008 року розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження порядку медичного обслуговування учнів у загальноосвітніх навчальних закладах" [748]. Вище означений проект не носить будь яких суттєвих відмінностей від постанови КМУ "Про затвердження Порядку медичного обслуговування дітей у дошкільному навчальному закладі" [654] і,

відповідно, не враховує специфіки організації процесу фізичного виховання, спортивно-масової, фізкультурно-оздоровчої роботи у середніх навчальних закладах із дітьми різних віково-гендерних груп. На нашу думку, проект постанови в частині п. 7 необхідно доповнити положенням про те, що лікарі, які проводять медичний огляд учнів, за результатами якого надають дозвіл щодо відвідувань занять із фізичної культури з віднесенням до певної медичної групи, несуть персональну відповідальність за достовірність даних відображених у медичних висновках, довідках, їх повноту, глибину та об'єктивність. До пункту 8 проекту необхідно включити положення, які б зобов'язували спеціалістів з медичною освітою, що працюють у навчальному закладі, по-перше – здійснювати контроль за достовірністю походження довідок про стан здоров'я учнів, на основі яких здійснюється допуск до занять фізичною культурою у відповідній медичній групі; по-друге – на початку кожного навчального року здійснювати лікарський огляд учнів із представленням ними довідок про стан здоров'я, виданих лікарсько-профілактичними закладами за місцем проживання, на предмет їх відповідності фактичному стану здоров'я учнів з подальшим поданням директору навчального закладу списків щодо віднесення учнів до певних медичних груп для занять фізичною культурою; по-третє – регулярно здійснювати огляд місць занять фізичними вправами, спортивних і тренажерних залів, стадіонів, майданчиків на відповідність їх санітарно-гігієнічним вимогам; по-четверте – не рідше одного разу на тиждень відвідувати заняття із фізичної культури з метою контролю відповідності фізичних навантажень функціональному стану організму учнів та їх підготовленості; по-п'яте – за необхідності здійснювати лікарський огляд напередодні здачі учнями тестів і нормативів фізичної підготовленості; по-шосте – проводити лікарський огляд учнів, які беруть участь у спортивних змаганнях, масових спортивних заходах навчального закладу напередодні їх проведення, та здійснювати медичне їх забезпечення під час проведення; по-сьоме – разом із вчителями фізичної культури вести моніторинг за станом здоров'я, фізичного розвитку, фізичної підготовленості учнів школи.

Система організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів передбачає надання особливої уваги безпеці проведення змагань та уникненню травматизму дітей.

Медичне забезпечення внутрішньо шкільних змагань має здійснюватись медичними працівниками навчального закладу, а районні та міські змагання – лікувально-фізкультурними диспансерами або "Центрами здоров'я" [737].

У системі вищої освіти медичне забезпечення процесу фізичного виховання та спортивно-масової роботи передбачає функціонування кабінету медичного контролю, основними завданнями якого є: організація медичних обстежень студентів, здійснення медично-педагогічних спостережень, контроль за станом здоров'я студентів під час навчальних занять та проведення спортивних заходів, контроль за санітарно-гігієнічним станом місць занять, за дотриманням студентами гігієнічних вимог до одягу, взуття, режиму харчування, профілактика травматизму, узагальнення даних медичних обстежень, морфологічних і функціональних показників фізичного розвитку, медично-педагогічних спостережень, захворюваності, ведення здорового способу життя студентів [719,738]. Специфічні завдання, які вирішує лікарсько-фізкультурна служба України за окремими підсистемами галузі і, відповідно, які визначають основні напрями діяльності спортивної медицини, узагальнено представлено у таблиці 3.15.

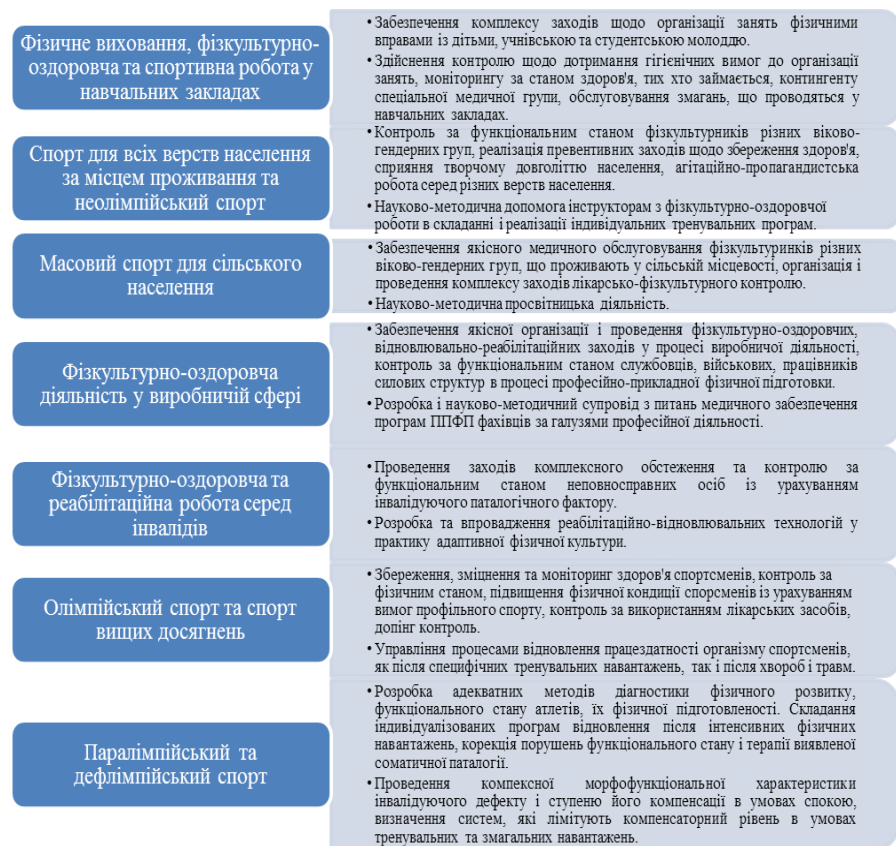
За даними Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту сьогодні в Україні діє тридцять три обласних профільних лікувально-фізкультурних диспансери [753].

Ефективність діяльності вищезначених лікувальних профільних установ обумовлена наявною матеріально-технічною базою, обладнанням, кадровим забезпеченням, фінансуванням. Матеріально-ресурсні і кадрові фактори у сукупності значно впливають на показники охоплення і диспансеризації фізкультурників, спортсменів, дітей, учнів і молоді навчальних закладів, здійснення якісного медичного забезпечення у підвідомчих територіально-адміністративних одиницях за підсистемами галузі. Не може йти мова про належний рівень медичного забезпечення діяльності галузі, якщо, наприклад, в обласному центрі Хмельницької області діє лише відділення спортивної медицини при міській лікарні, у якому надзвичайно широкий спектр завдань спортивної медицини вирішують один штатний лікар і декілька працівників середнього медичного персоналу. Наразі в Україні станом на 2009 рік за даними центрального виконавчого органу державної влади в галузі [135] налічується 475 лікарів спортивної медицини, із них 45 закінчили

вищі навчальні заклади першого і другого рівнів акредитації, 308 навчальні заклади третього і четвертого рівнів. Рівень забезпеченості галузі фахівцями цього профілю може характеризуватись як незадовільний, адже 27 798 спортсменів і фізкультурників обслуговує один лікар спортивної медицини.

Таблиця 3.15

Структурно-логічна схема системи завдань лікарсько-фізкультурної служби України за підсистемами галузі "Фізична культура і спорт"

Аналіз наукових праць [333,348,422] і практика лікарів спортивної медицини дозволили окреслити найбільш нагальні проблеми, що вимагають негайного вирішення:

- підвищення ефективності комплексу заходів допінг контролю спортсменів, проведення яких ускладнюється некомпетентністю в питаннях допінгу більшої частини спортивних медиків;
- розробка і наукове обґрунтування заходів відновлювально-реабілітаційного характеру зі спортсменами, адже більшість фахівців галузі визнає їх як альтернативу допінгу;
- впровадження в практику олімпійського та паралімпійського, дефлімпійського спорту, в роботу із спортсменами найвищої кваліфікації останніх досягнень спортивної фармакології;
- вирішення низки питань щодо збереження та зміцнення здоров'я та підвищення якості життя спортсменів, фізкультурників, усіх, хто займається фізичними вправами;
- розробка ефективних методів прогнозування та оцінки спортивної придатності, оптимізації адаптивних процесів до фізичних навантажень, удосконалення методів діагностики та лікування травм різної етимології;
- регулювання процесу удосконалення і закріплення в нормативно-правовому полі соціальних гарантій спортсменам у випадку втрати здоров'я, інвалідності внаслідок занять спортом;
- впровадження в практику спортивної медицини найсучасніших інформаційних технологій з метою поліпшення якості та достовірності інформації про функціональний стан спортсменів та фізкультурників, підвищення надійності в прогнозуванні результатів;
- розробка адаптивних математичних моделей можливих функціональних станів у конкретних спортсменів у чітко визначених умовах тренувальної та змагальної діяльності;
- спрямування зусиль наукової громадськості на розширення знань про онтогенетичні закономірності формування тих чи інших функцій організму юних спортсменів, фізкультурників;
- створення системи експертної оцінки щодо первинної орієнтації та відбору інвалідів до занять певними видами спорту;
- розробка інформативних критеріїв для оцінки поточного функціонального стану паралімпійців і на цій основі здійснення прогнозування і допуску спортсменів до занять із навантаженнями певної спрямованості та інтенсивності;

- розробка і впровадження передових реабілітаційних технологій у спортивну практику юних спортсменів із обмеженими фізичними можливостями;
- науково-методичне обґрунтування гігієнічних вимог до високотехнологічних спеціальних технічних засобів для занять спортом, в тому числі і для людей з обмеженими фізичними можливостями.

Як зазначають фахівці в галузі спортивної медицини, сучасний спорт із кожним роком неухильно наближається до екстремальних видів людської діяльності, разом із тим, кожне з наступних поколінь спортсменів характеризується більш низьким вихідним рівнем здоров'я та є носієм великої кількості ендогенних факторів ризику [304]. Під час занять окремими видами спорту найбільш розповсюдженими факторами ризику, які призводять до виникнення і розвитку різноманітних хвороб, є: повторні травми (футбол, хокей, єдиноборства та інше); довготривале перебування під впливом сонячної радіації (гребля, парусний спорт); імунодефіцитні стани, носії вірусів гепатитів В та С, простого герпесу; довготривале вживання певних гормональних засобів. Усе вищезазначене обумовлює проблему правового визначення соціальних гарантій спортсменів та ветеранів спорту, фізкультурників в залежності від інтенсивності занять обраним видом спорту і відповідно ризиків, з лікування, проведення реабілітаційних процедур після перенесених травм і пов'язаних із заняттями захворюваннями. Надання якісного медичного забезпечення через механізм обов'язкового державного соціального страхування гарантовано державою спортсменам вищих категорій в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, а також спортсменам-професіоналам шляхом здійснення усіх видів страхування, особистим страхуванням здоров'я і життя суб'єктом організації діяльності в сфері професійного спорту [685].

Фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність у виробничій сфері, з точки зору медичного обслуговування у разі отримання травм, професійних захворювань, регламентується дією ЗУ "Про страхування", [664], "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" [614]. Такими, що вимагають більш детального правового врегулювання, є проблеми підвищення якості негайної медичної допомоги, подальшого лікування та реабілітації суб'єктів дитячого, юнацького,

студентського та масового спорту. Розв'язанню цього кола питань може посприяти удосконалення механізму медичного забезпечення вищеозначених підсистем галузі шляхом внесення відповідних норм до проекту Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування" [746], а також до деяких пов'язаних із ним нормативних актів України. У проекті вищезгаданого закону України, на нашу думку, необхідно більш детально визначити коло осіб, які підлягають обов'язковому медичному страхуванню, а саме: особи віком до 18 років, які є вихованцями позашкільних навчальних закладів спортивного профілю (ШВСМ, школи олімпійського резерву, ДЮСШ, спортивні клуби, федерації за видами спорту та ін.), беруть участь у змаганнях місцевого, районного, обласного, всеукраїнського та міжнародного рівнів, є членами збірних команд відповідного рівня за видами спорту; особи, які навчаються у вищих навчальних закладах різного рівня акредитації за денною формою навчання, є членами збірних команд навчальних установ з видів спорту, запрошуються до участі в змаганнях місцевого, обласного, всеукраїнського та міжнародного значення. Страхувальниками вищенаведених груп осіб може бути держава в особі центральних органів виконавчої влади у справах сім'ї, молоді і спорту, освіти і науки; громадські організації спортивного спрямування (добровільні спортивні товариства, федерації за видами спорту, спортивні клуби); батьки або інші родичі. До вихідних умов занять населенням фізичною культурою і спортом слід віднести необхідність наявності свідoctва про обов'язкове медичне страхування особи, яка має намір відвідувати або відвідує спортивні зали, секції, фітнес клуби та інше. Механізм визначення розміру страхових внесків має враховувати ступінь ризику, величина якої залежить від специфіки обраного виду спорту. Вірогідність ризику отримання травм, каліцтва під час занять певними видами спорту, участі в змаганнях обумовлена ендогенними та екзогенними факторами, до основних належать:

- спрямованість, потужність, складність засобів ведення змагальної боротьби;
- наявність або відсутність, спрямованість, активність протидії суперників (суперника) в межах, встановлених правилами змагань певного виду спорту або яка обумовлена специфікою тренувального процесу;
- природні умови, в яких проходить тренувальний і змагальний процес (скелелазіння, пірнання, парашутний спорт, вітрильний

та ін.);

- ступінь складності керування технічними засобами, приладами (автомобільний спорт, стрільба, вітрильний спорт);
- рівень психологічної, фізичної, технічної, тактичної, теоретичної, інтегральної підготовки атлетів.

Учасниками навчально-тренувального та змагального процесів є не тільки спортсмени і фізкультурники різних віково-гендерних груп, а й тренери, викладачі, медичні та фармацевтичні працівники. Від професійної компетентності, досвіду, морально-етичних переконань фахівців галузі значно залежить фізичне і духовне здоров'я, якість життя, майбутнє вихованців [80]. Наявність великого ризику щодо нанесення шкоди внаслідок здійснення професійної діяльності третім особам, обумовлює необхідність проведення обов'язкового страхування професійної відповідальності спортивних педагогічних працівників, медиків і фармацевтів. Проект Постанови Кабінету Міністрів України, розроблений Міністерством охорони здоров'я України [749], відносить до такого кола осіб лікарів спортивної медицини і лікувальної фізичної культури, фармацевтичних працівників усіх провізорських спеціальностей. Предметом обов'язкового страхування професійної відповідальності є майнові інтереси страхувальника, пов'язані з його відповідальністю щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю третіх осіб, внаслідок професійних помилок допущених під час здійснення професійної діяльності. Страхувальниками є суб'єкти господарювання, тобто всі заклади охорони здоров'я незалежно від форм власності. Страховими випадками є смерть, інвалідність, втрата працездатності третьої особи внаслідок професійних помилок у зв'язку із здійсненням професійної діяльності страхувальника. Професійними помилками в цьому випадку вважаються професійні дії, не пов'язані із халатністю або недбалістю виконанням професійних обов'язків. Введення в дію вищезначеної постанови дозволить певною мірою покращити медичне забезпечення спортсменів, фізкультурників, спортсменів-інвалідів у частині компенсації шкоди, завданої їх здоров'ю внаслідок професійних помилок спортивних лікарів, реабілітологів, фармацевтів, і збільшить можливості з проведення більш якісного лікування та подальшої реабілітації.

Висновки проведеного дослідження нормативно-правових засад медичного забезпечення діяльності галузі "Фізична культура і спорт" полягають у наступному:

1. Проведений аналіз законодавчих актів засвідчив, що медичне забезпечення фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності в усіх підсистемах галузі є визначальним фактором, який створює підґрунтя в досягненні належного рівня безпеки занять, проведення змагань, захисту особистих немайнових прав в частині збереження і зміцнення здоров'я тих, хто займається фізичною культурою і спортом.
2. Реалізація комплексу завдань із медичного обслуговування спортсменів і фізкультурників, усіх, хто займається фізичними вправами, вбачається можливим лише через здійснення і правову регламентацію механізму лікарсько-фізкультурної служби в Україні та організацію процесу фізичного виховання, навчально-тренувального процесу в підсистемах галузі із урахуванням специфіки їх завдань та особливостей функціонування.
3. Покращення якості роботи лікарсько-фізкультурної служби в Україні вимагає здійснення кардинальних заходів, спрямованих на поліпшення її матеріально-технічного, кадрового, фінансового забезпечення.
4. Сучасний спорт із кожним роком неухильно наближається до екстремальних видів людської діяльності, разом із тим, кожне з наступних поколінь спортсменів характеризується більш низьким вихідним рівнем здоров'я та є носієм великої кількості ендогенних факторів ризику, що обумовлює проблему правового визначення соціальних гарантій спортсменів та ветеранів спорту, фізкультурників в залежності від інтенсивності занять обраним видом спорту і, відповідно, ризиків щодо лікування, проведення реабілітаційних процедур після перенесених травм і пов'язаних із заняттями захворюваннями.
5. Вимагають більш детального правового врегулювання проблеми підвищення якості негайної медичної допомоги, подальшого лікування та реабілітації суб'єктів дитячого, юнацького, студентського та масового спорту.
6. Розв'язанню цього кола питань може посприяти удосконалення механізму медичного забезпечення кожної із підсистем галузі шляхом прийняття Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування", внесення відповідних змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт", галузевих нормативно-правових актів [80].

3.4. Державне регулювання господарської діяльності в галузі "Фізична культура і спорт".

Державна соціально-економічна політика спрямована на всебічне удосконалення чинних ринкових механізмів і має на меті розвиток конкуренції, посилення її впливу на механізм ціноутворення, державне регулювання діяльності природних монополій, формування конкурентного ринкового середовища на основі удосконалення правових механізмів добросовісної конкуренції, гарантування державою єдиних "правил гри" для всіх суб'єктів господарювання [95,287]. Утворення і забезпечення ефективного функціонування якісно нової соціально-економічної системи можливе через всебічний розвиток людського потенціалу, який, з одного боку, є необхідною передумовою для її створення, а з другого, є критерієм якісного виміру її розвитку. Людський потенціал є головною складовою національного багатства і рушійною силою суспільного розвитку, в механізмах його примноження і зміцнення вагоме місце посідає фізична культура і спорт.

Економічна сутність фізичної культури і спорту знаходить свій вираз у таких ознаках: по-перше – рухова активність, фізкультурно-оздоровча діяльність сприяє мінімізації економічних втрат в галузях господарства шляхом зменшення деструктивного впливу на здоров'я особистості негативних факторів оточуючого середовища та шкідливих звичок; по-друге – рухова активність є провідним фактором, який утворює підґрунтя до збільшення тривалості життя та працездатного віку населення; по-третє – фізична культура і спорт в частині професійно-прикладної фізичної підготовки та спортивного тренування є основною складовою процесу становлення професійно компетентної особистості, здатної забезпечити економічне зростання держави; по-четверте – в галузі фізичної культури і спорту здійснюється господарська діяльність державними установами, некомерційними та підприємницькими структурами, що забезпечує трудову зайнятість значної кількості населення в галузях спортивної індустрії та туризму; по-п'яте – комерційні і підприємницькі структури спрямовують частину прибутку у вигляді податкових платежів до бюджетів різних рівнів, що сприяє соціально-економічному розвитку держави [68]. Фізична культура і спорт належить до невиробничих галузей господарювання, метою якої є задоволення потреб суспільства, окремого індивіда в удосконаленні людської природи, зміцненні генофонду нації, шляхом

надання відповідних соціально-культурних послуг, якість і кількість яких має регулюватись галузевим ринком.

У найширшому сенсі під поняттям "ринок" розуміють умовну територію, яка утворюється споживачами з певними потребами, виробниками, фінансовими установами, посередниками, постачальниками, інфраструктурою ринку, які мають бажання і спроможні здійснювати процес обміну. Узагальнено виділяють ринки ресурсів, виробників, держави, споживачів, посередників. [265,464]. Не викликає заперечень думка про те, що загальний рівень розвитку економіки країни є визначальним для формування ринку і ринкових відносин в сфері фізичної культури і спорту [324]. Ринок у сфері фізичної культури і спорту утворюється його учасникам, які здійснюють виробництво, споживання, просування специфічного продукту – фізкультурно-спортивних послуг, діяльність яких регламентується сукупністю відносин з приводу їх обміну. Дослідженню особливостей маркетингової діяльності та функціонування ринку у сфері фізичної культури і спорту присвячено низку наукових праць [290,319,323]. На думку дослідників [325], галузевий ринок знаходиться в стадії формування, характеризується незбалансованістю попиту і пропозиції на створюваний продукт, низькою якістю послуг що пропонуються споживачеві, нерозвиненою галузевою ринковою інфраструктурою, недосконалістю економіко-правових механізмів щодо залучення інвестиційних надходжень від бізнесструктур з метою розвитку діяльності галузі, слабе стимулювання виробників і постачальників до розширення пропозиції фізкультурно-спортивних послуг, а споживачів – до збільшення попиту на них. Ринок у сфері фізичної культури і спорту характеризується рядом особливостей, які визначають специфіку його функціонування, маркетингову та управлінську діяльність:

- специфіка ринку обумовлена особливостями нематеріального виробництва, спрямованого на надання послуг, які носять соціально-культурний характер і спрямовані на задоволення переважно духовних, інтелектуальних потреб індивіда, забезпечують належний рівень його життєдіяльності;
- ринок фізичної культури і спорту широко представлений непрофінансованими організаціями, які займають домінуюче становище на ринку і значно впливають на якість, ціну, обсяг фізкультурно-спортивних послуг. Такі організації широко використовують підтримку держави, залучають спонсорські

кошти від бізнес структур, громадських та благодійних організацій;

- переважно, основний споживач фізкультурно-спортивних послуг не є суб'єктом платоспроможного попиту. Типовими споживачами послуг галузі фізичної культури і спорту є діти, підлітки, студентська молодь. Держава опікується фізичними розвитком і удосконаленням молодого покоління, тому оплата послуг здійснюється за рахунок бюджетних коштів, частково за рахунок батьківських внесків, благодійних організацій, спонсорів;
- продуцент послуг ринку фізичної культури і спорту має велику чутливість до змін ринкової кон'юнктури. Характер і інтенсивність споживання послуг багато в чому залежить від новомодних течій, суб'єктивних переконань та уявлень про сучасний, престижний спосіб життя споживачів, що у свою чергу обумовлює жорсткі вимоги до здійснення точності та коректності аналізу, прогнозування ринкових факторів, що впливають на обсяг і тенденції розвитку попиту на послуги, збільшує ризик;
- динамізм ринку обумовлений значною інтенсивністю змін, які відбуваються в структурі попиту на різні послуги у відповідних ринкових сегментах, а також потенціальною здатністю виробників послуг до провадження гнучкої, лабільної політики щодо їх реалізації;
- під час вибору і надання переваги певному виду фізкультурно-спортивних послуг споживач враховує близькість розташування, транспортну інфраструктуру, яка забезпечує швидке і комфортне відвідування фізкультурно-спортивних споруд. Екологічні, ландшафтні, кліматичні характеристики певної території впливають на специфіку та види послуг, обумовлюють умови функціонування організацій та підприємств фізкультурно-спортивної спрямованості. Вищенаведені ознаки дозволяють констатувати наявність певної територіальної сегментації ринку і його локальний характер;
- ефективне функціонування фізкультурно-спортивних організацій та підприємств значною мірою залежить від фахової компетентності персоналу, що обумовлено специфікою надання послуги, а саме міжособистісним контактом виробника

та споживача. Високий професіоналізм, кваліфікація, досвід, етика та культура спілкування продуцента є необхідними умовами високої якості послуг;

- диверсифікація є необхідною передумовою успішної діяльності виробників фізкультурно-спортивних послуг. Цей процес враховує тенденції персоніфікації та індивідуалізації попиту на послуги, зумовлює широту їх спектру та різноманіття і, відповідно, формує виробничу та споживчу структуру ринку [535].

Загалом під поняттям "послуга" розуміють працю, спрямовану на підвищення якості обслуговування, в результаті якої виникає корисний ефект від задоволення потреб споживача в побутовому, діловому, соціальному аспектах [303,405]. Фізкультурно-спортивні послуги носять нематеріальний характер і містять характерні ознаки, такі як: невідчутність, невіддільність від виробника, варіабельність якості, регулярність споживання, неможливість зберігання [302]. У проекті закону України "Про фізичну культуру і спорт" [755] під поняттям "фізкультурно-спортивна послуга" розуміється діяльність фахівців з фізичного виховання і спорту, пов'язана з використанням специфічних економічних ресурсів і спрямована на досягнення бажаного психофізіологічного та/або емоційного стану людини в результаті фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності.

Вид послуги залежить від цільової спрямованості, завдань і потреб на вирішення і задоволення яких вона спрямована. Відповідно до змістової та цільової сутності послуги, визначаються за підсистемами галузі суб'єкти її виробництва (див. додаток 3). У широкому розумінні до суб'єктів ринку фізичної культури і спорту можна віднести: споживачів, виробників, посередницькі установи. Зважаючи на завдання нашого дослідження, основну увагу буде акцентовано на механізмах державного регулювання організаційно-правових основ діяльності виробників фізкультурно-спортивних послуг.

Державне регулювання, а також інтенсивне втручання в формування ринкових механізмів з боку держави в галузі фізичної культури і спорту обумовлено соціально значущими і необхідними для повноцінного розвитку суспільства завданнями, вирішення яких на неї покладено, до основних слід віднести: по-перше – всебічний і гармонічний розвиток особистості, забезпечення належного рівня

здоров'я та життя, що є невід'ємним правом кожного громадянина, незалежно від національності, статі, майнового стану, яке виписано в нормах Конституції України, а реалізація якого гарантується державою; по-друге – забезпечення рівного доступу до надбань фізичної культури і спорту, можливість їх використання для перманентного фізичного удосконалення всіма членами суспільства, запобігання утворенню "елітарного" ринку споживання послуг сфери фізичної культури та спорту; по-третє – забезпечення необхідного мінімального соціального стандарту щодо формування попиту та пропозиції на послуги галузі, який забезпечується низкою державних закладів освіти, позашкільними навчальними закладами фізкультурно-спортивної спрямованості; по-четверте – вагомий вплив фізичної культури і спорту на розвиток соціальних інститутів та економіки держави загалом обумовлює необхідність наявності ефективної державної політики щодо розвитку галузі.

До суб'єктів формування пропозиції на галузевому ринку необхідно віднести організації, установи, підприємства, посередницькі структури усіх форм власності, діяльність яких здійснюється у певних підсистемах галузі і спрямована на задоволення специфічних потреб споживачів шляхом надання фізкультурно-спортивних послуг. Згідно з гл. 1 ст. 3 п. 2 Господарського кодексу України [344] господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва – підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність). Галузевий ринок широко представлений як комерційними, так і некомерційними установами, підприємствами, організаціями. Комерційні та некомерційні види діяльності розмежовуються за таким критерієм: комерційна діяльність включає виробництво продукції або надання послуг на ринку за ціною, яка покриває більше половини витрат виробництва, а некомерційна діяльність охоплює виробництво продукції або надання послуг, безкоштовних або за цінами, що покривають половину чи менше витрат виробництва [344].

Підприємництво є одним із різновидів творчої, пошукової, ризикової соціальної діяльності, яка усіяко заохочується і підтримується державою [626]. Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність,

що здійснюється суб'єктами господарювання з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [626]. До характерних ознак підприємницької діяльності відносять:

- підприємництво є самостійною діяльністю, тобто може здійснюватись в будь-яких організаційно-правових формах із вільним вибором підприємцем видів такої діяльності;
- підприємництво є ініціативною діяльністю, тобто заняття такою діяльністю носить суто добровільний характер;
- підприємництво є систематичною діяльністю. Систематичним вважається продаж вироблених, перероблених та куплених продукції, речей, товарів, який здійснюється більше чотирьох разів протягом календарного року. На нашу думку, це у повній мірі стосується і реалізації відповідних фізкультурно-спортивних послуг;
- підприємництво є господарською діяльністю на власний ризик;
- підприємницька діяльність здійснюється суб'єктами господарювання, зареєстрованими в порядку, встановленому законодавством [651];
- внаслідок підприємницької діяльності досягаються економічні та соціальні результати;
- метою підприємницької діяльності є отримання прибутку, що, на нашу думку, є основною ознакою, яка вирізняє її від інших видів господарської діяльності [412].

На ринку фізичної культури і спорту здійснюють активну діяльність різноманітні громадські організації та установи. Організаційно-правовий зміст їх функціонування обумовлений такими ознаками: по-перше, це некомерційне господарювання; по-друге – господарська діяльність є систематичною; по-третє – спрямована на досягнення соціальних і економічних результатів; по-четверте – не має на меті одержання прибутку. Громадською організацією є об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів [630,635]. У Законі України "Про фізичну культуру і спорт" [685], а також в проекті нової його редакції [755] регламентовано організаційно-правові форми і види суб'єктів господарської діяльності галузі, які можуть існувати у вигляді юридичної або фізичної особи заснованої на праві приватної, колективної, державної, комунальної власності. Окремим правовим статусом характеризується колектив фізичної

культури, який створюється та функціонує на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності і виду господарювання як добровільне об'єднання громадян без утворення юридичної особи для здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем їх роботи і є первинною ланкою фізкультурно-спортивних товариств. Слід відзначити, що в чинній редакції та проекті закону, законодавцем не визначено організаційно-правові форми суб'єктів підприємницької діяльності, окрім суб'єкта підприємницької діяльності – фізичної особи, які можуть діяти, і власне здійснюють комерційну діяльність на ринку послуг фізичної культури і спорту.

Імперативно-зобов'язальною є норма права, ст. 36 ЗУ "Про фізичну культуру і спорт" [685], яка приписує громадській організації заснувати підприємство у разі, якщо вона організовує або бере участь у проведенні платних фізкультурно-спортивних заходів і одержує від цього протягом року прибуток, що перевищує 1000 розмірів мінімальної заробітної плати, або якщо спортсмени за участь в таких заходах одержують разову винагороду, що перевищує 100 розмірів мінімальної заробітної плати. Цікавим є факт, що дія цієї норми поширюється лише на масово-видовищні заходи і ніякою мірою не охоплює решту спектру діяльності таких установ та організацій, а саме в частині надання споживачам інших послуг фізкультурно-спортивного характеру. Також пряма дія вище означеної статті закону не розповсюджується на національні спортивні федерації та НОК України і, відповідно, на їх територіально-структурні одиниці та представництва, що значною мірою створює підґрунтя до виникнення ринкової переваги перед іншими учасниками ринку фізичної культури і спорту, певної його монополізації шляхом отримання значних прибутків із одночасною мінімізацією витрат в частині уникнення сплати обов'язкових податкових платежів, можливості значного зменшення кінцевої ціни на пропоновані послуги, проведення "пресингової" цінової політики щодо до інших учасників ринку.

Професіоналізація спорту вищих досягнень обумовила тенденції до значної комерціалізації діяльності окремих суб'єктів галузевого ринку. Під поняттям "професійна діяльність" розуміють виконання спеціалізованих робіт, надання послуг, виготовлення продукту спеціалістами, майстрами, фахівцями, які володіють необхідним спектром знань, умінь, навичок. Професійна діяльність у галузі здійснюється всіма без винятку суб'єктами ринкових відносин,

але комерціалізація полягає в прагненні суб'єктів отримати кінцевий результат у вигляді прибутку. У Законі України "Про фізичну культуру і спорт" [685] законодавцем визначено ряд ознак діяльності у професійному спорті, а саме: діяльність спортсменів, тренерів та інших фахівців пов'язана із підготовкою до змагань, участь у спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів є основним джерелом їх доходів. Суб'єктами організації діяльності спортсмена-професіонала і, відповідно виробниками послуг професійного спорту [326] є спортивні клуби, професіональні спортивні ліги, федерації, асоціації, спілки, об'єднання, національні спортивні федерації. Право на надання цього виду послуг мають лише ті суб'єкти, в статутах яких передбачено цей вид діяльності згідно з вимогами відповідних міжнародних спортивних організацій з виду спорту. Законодавцем віднесено до суб'єкта організації професійної діяльності спортсмена-професіонала також органи виконавчої влади, що суперечить нормам господарського права, де визначено, що держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання, хоча вони і є учасниками відносин у сфері господарювання в частині покладених на них функції – контролюючої, регулюючої, законодавчої і т.д. На нашу думку, до таких суб'єктів правомірно віднести казенні, державні, комунальні унітарні підприємства, метою діяльності яких є надання усього спектру вищезначених послуг з метою максимізації прибутку. Провідний вчений гаулзі В. Платонов виділяє такі змістоутворюючі ознаки професійного спорту [416]:

- орієнтація на розвиток тих видів, які можуть принести великі доходи або, як мінімум, забезпечити покриття власними доходами усіх витрат;
- прагнення організаторів до підтримання у змаганнях атмосфери жорсткої конкуренції з метою збільшення їх видовищної привабливості та інтересу з боку телебачення та спонсорів;
- формування спортивної еліти в кожному виді спорту, що має велике значення для успішного ведення спортивного бізнесу;
- удосконалення системи соціального захисту спортсменів через зростання доходів спортсменів-професіоналів, розвиток відповідної інфраструктури ринку праці, посередницьких, агентських структур.

На думку вчених [326,416], суб'єкти організацій професійної діяльності спортсменів-професіоналів є виробниками послуг

професійного спорту, насамперед – видовищних. Характерними особливостями, які притаманні лише видовищно-масовим послугам професійного спорту, є:

- наявність постійної новизни, адже спортивні змагання є завжди новим видовищем, яке ніколи не повторює попереднє;
- послуга придатна до зберігання шляхом відеозапису із подальшим його відтворенням по телебаченню, через Інтернет, яке забезпечує власнику прав на трансляцію отримання комерційної вигоди;
- масовість і колективність споживання послуг професійного спорту, що робить її привабливою для рекламного бізнесу.

Професійний спорт широко представлений специфічним ринком – ринком праці професійних спортсменів. На ринку праці професійного спорту об'єктами договорів купівлі-продажу є професійні спортсмени, носії спортивних умінь та знань з певного виду спорту. Контрактна система впорядкування відносин між спортсменами і спортивними клубами, лігами передбачає наявність жорстких обмежень громадянських прав спортсменів, хоча і здійснюються вони з доброї волі останніх за високу винагороду, соціальні гарантії, славу, визнання. Динамізм переходу кваліфікованих спортсменів до різних клубів впорядковується системою правил грошового відшкодування попередньому клубу-власнику за підготовку, підтримання належного рівня тренуваності, професійного зростання, медичне обслуговування спортсмена, що є об'єктом купівлі-продажу, і обумовлює отримання взаємної комерційної вигоди. Процес ціноутворення зазнає значного впливу з боку невизначеності стосовно потенціальних можливостей та талантів спортсменів у майбутніх періодах, залежить від факторів ризику травмування, захворювань об'єктів купівлі-продажу, популярності окремих індивідів серед вболівальників – основних споживачів спортивного видовища. Таким чином, виробників послуг професійного спорту, зважаючи на вище наведені ознаки, можна віднести до суб'єктів підприємницької діяльності, що у свою чергу вимагає внесення відповідних змін до нормативно-правових актів, які регулюють відносини у цій сфері.

Державне регулювання господарської діяльності в сфері фізичної культури і спорту здійснюється шляхом застосування економічних методів державного управління. Економічні методи державного управління – це система прийомів і засобів прямої дії на

суб'єкти підприємницької діяльності шляхом запровадження фінансово-економічних законів і грошово-кредитних відносин з метою створення оптимальних умов, які забезпечують досягнення високих економічних результатів [299]. У широкому розумінні "економічне законодавство" визначають як сукупність нормативних актів, які регулюють усі правовідносини у сфері економіки, тобто це всі нормативні акти, котрі стосуються регулювання відносин у сфері господарського комплексу України [268]. Державне регулювання господарської діяльності в галузі фізичної культури і спорту – це застосування органами державної влади системи законодавчих нормативно-правових актів, спрямованих на коригування, впорядкування, збільшення ефективності економічної діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту, і яке передбачає відповідальність учасників господарської діяльності галузі за їх правопорушення. До основних засобів і механізмів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання фізичної культури і спорту можна віднести: державне замовлення, ліцензування, сертифікацію та стандартизацію, застосування нормативів і лімітів, регулювання цін та тарифів, надання інвестиційних, податкових та інших пільг, надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій [310,344].

Деталізація засобів і механізмів державного регулювання господарської діяльності в сфері фізичної культури і спорту частково здійснена в галузевому законі [685]:

- надання соціальних пільг здійснюється з метою надання можливості реалізації прав у сфері фізичної культури і спорту окремим категоріям громадян – інвалідам, дітям-сиротам, дітям, що залишилися без піклування батьків, постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, дітям багатодітних та малозабезпечених сімей, дітям-інвалідам, дітям дошкільного віку, учням загальноосвітніх та професійних навчально-виховних закладів, ветеранам війни і особам, прирівняним до них;
- надання пільг щодо оподаткування та кредитування суб'єктам господарювання галузі. У межах, визначених законодавством, не обкладаються податками кошти підприємств, установ, організацій, спрямовані на фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність. Суб'єктам підприємницької діяльності, які займаються виробництвом товарів фізкультурно-

спортивного призначення та спортивного обладнання, може надаватися пільговий режим кредитування та оподаткування;

- встановлення пільгових тарифів органами виконавчої влади, місцевого самоврядування на комунальні послуги на енергопостачання для фізкультурно-оздоровчих та спортивних споруд;
- надання фінансової підтримки для компенсації витрат на комунальні послуги;
- надання дотацій, компенсацій громадським організаціям фізкультурно-оздоровчої та спортивної спрямованості за рахунок коштів державного бюджету, передбачених ним для статутних завдань, програм, спортивних заходів, а також для створення умов розвитку фізичної культури і спорту;
- ліцензування фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності.

Одним із важливих регуляторів господарської діяльності в галузі фізичної культури і спорту є надання особливого статусу функціонування її суб'єктам, а саме шляхом розширення джерел дохідної бази. Постановою Кабінету Міністрів України [641] затверджено перелік платних послуг, які можуть надаватися закладами фізичної культури і спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів. Цей нормативно-правовий акт, на нашу думку, позитивно вплине на стан ринку послуг фізичної культури і спорту, оскільки буде стимулювати додаткове їх виробництво понад встановлені ліміти та нормативи, відповідно збільшить їх пропозицію на ринку, за рахунок використання гнучкої цінової політики бюджетними установами, може позитивно вплинути на цінову кон'юнктуру ринку в сторону її зменшення, сприятиме підвищенню ринкової конкурентоспроможності відповідних установ та якості послуг, що надаються. До переліку таких послуг включено: організацію і проведення видовищних заходів із реалізацією абонементів на їх відвідування; проведення групових та індивідуальних занять, в тому числі із студентами, учнями понад норми, встановлені навчальними планами; надання спортивних споруд в оренду для проведення спортивно-масових заходів; абонементне відвідування саун, басейнів, льодових ковзанок; проведення навчання та підвищення кваліфікації фахівців галузі, проведення семінарів, консультацій, розроблення програм занять фізичними вправами; надання приміщень у тимчасове проживання

учасникам та відвідувачами фізкультурно-спортивних заходів; проведення монтажу та демонтажу некапітальних спортивних споруд, обладнання, спортивних майданчиків; надання в прокат спортивного інвентарю, проведення ремонту та технічного обслуговування спеціалізованих транспортних засобів, спорядження; надання послуг з автомобільного перевезення спортивних команд.

Одним із найважливіших механізмів регулювання господарської діяльності є державний контроль та нагляд за її здійсненням. Державний контроль та нагляд не суперечить принципу свободи господарської діяльності, тобто ініціатива господарюючого суб'єкта не підлягає обмеженням, а з другого боку, це не означає повного усунення держави від впливу на формування та здійснення господарських відносин в сфері фізичної культури і спорту. Держава, не втручаючись у здійснення господарської діяльності, залишає за собою функцію контролю за дотриманням законодавства суб'єктами господарювання галузі [344]. Згідно з Законом України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності" [656] під державним наглядом (контролем) розуміють діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, органів місцевого самоврядування, інших органів в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушення вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, прийняттого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища. Суб'єкти – виробники фізкультурно-спортивних послуг відповідно до постанови Кабінету Міністрів України [613] за критеріями оцінки ступеню ризику від провадження господарської діяльності в сфері фізичної культури і спорту розподілені на дві групи, а саме:

- до суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику належать підприємства, організації, школи, спортивні клуби, що здійснюють підготовку спортсменів до змагань з видів спорту, визнаних в Україні, діяльність таких суб'єктів має перевірятись не частіше ніж один раз на рік;
- до суб'єктів господарювання з середнім ступенем ризику належать навчально-виховні, професійні, вищі навчальні заклади, спортивні клуби, фітнес клуби, центри здоров'я, що здійснюють організацію та проведення занять фізичною культурою і масовим спортом. Перевірка їх діяльності

здійснюється не частіше ніж один раз на три роки.

Оцінювання ступеня ризику від провадження господарської діяльності здійснюється за такими критеріями: безпека життя і здоров'я населення під час проведення занять фізичною культурою і спортом; імовірність використання стимуляторів, допінгових речовин та інших заборонених засобів; можливість пропаганди культу жорсткості та насильства; рівень травмонебезпечності; строк провадження господарської діяльності. На нашу думку, негативною є інтуїтивно-розпорядча норма щодо встановлення кількості перевірок суб'єктів господарювання, адже сьогодні не існує нормативних документів, які б з позицій кількісно-якісного підходу нормативно регулювали б механізм визначення ступеня ризику діяльності кожного окремого суб'єкта господарювання в галузі. Розробка такого регламентного документу є необхідною тому, що дозволить якісно інтерпретувати кількісні показники вищезначених критеріїв із подальшим визначенням щодо санкцій відповідно до кількості, періодичності, структури виявлених порушень; здійснювати індивідуальний та диференційований підхід в оцінці ступенів ризику господарської діяльності окремих суб'єктів господарювання сфери фізичної культури і спорту; здійснювати превентивні заходи щодо порушень чинного законодавства.

Одним із основних засобів державного регулювання господарської діяльності галузі є ліцензування. Згідно з Законом України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" [624] обов'язковому ліцензуванню підлягають фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність: організація та проведення спортивних занять професіоналів та любителів спорту; діяльність з підготовки спортсменів до змагань з різних видів спорту, визнаних в Україні. Зазначене регулювання здійснюється відповідно до визначеної законодавцем системи, яку складають для галузі фізичної культури і спорту: процедура ліцензування [652]; ліцензійні умови [660,661,754]; органи, на які покладено обов'язки реалізації основних напрямків державної політики в сфері ліцензування [622]. Ліцензування спрямоване на забезпечення захисту прав та інтересів держави в галузі фізичного виховання, фізичної культури і спорту, рівності прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання України в галузі фізичного виховання, фізичної культури і спорту, захисту прав, законних інтересів, життя та здоров'я спортсменів і громадян-споживачів фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг.

Органом ліцензування в галузі фізичної культури і спорту є Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту. Слід відзначити те, що діяльність лише одного на теренах України органу ліцензування, який знаходиться у м. Києві, створює труднощі в процедурі отримання ліцензії усіма суб'єктами господарської діяльності галузі, які здійснюють її в інших областях, і водночас контроль за додержанням суб'єктами господарювання ліцензійних умов провадження такої діяльності покладено на територіальні органи, які є спеціально уповноваженими з питань ліцензування. Таким чином, законодавцем сконцентровано владні повноваження в центральному органі ліцензування щодо видачі ліцензій і виключено з цього процесу його територіальні суб'єкти, хоча і покладено на них обов'язок здійснювати контроль за дотриманням суб'єктами господарювання в галузі ліцензійних умов, що призводить у свою чергу до незбалансованості їх владних повноважень, затягування термінів видачі та вилучення ліцензій (у разі виявлення грубих порушень суб'єктами ліцензійних умов), ускладнення усієї процедури ліцензування загалом і, як наслідок, порушення прав суб'єктів господарювання в галузі. Також актуальними залишаються питання щодо невиконання ліцензійних умов суб'єктами господарювання, а саме в частині відсутності спеціалістів, які могли б належним чином підготувати навчальні та робочі програми, методичні матеріали, проводити на належному методичному рівні заняття з видів спорту, відсутність необхідної матеріально-технічної бази, яка відповідала б сучасним вимогам техніки пожежної безпеки, санітарно-епідеміологічним нормам, правилам організації безпечної праці спеціалістів, умовам техніки безпеки тих, хто займається [320].

За даними Державного комітету статистики України [168], станом на 2008 рік в Україні легалізовано 11005 громадських організацій оздоровчого та фізкультурно-спортивного напрямку, із них 33 мають статус міжнародної громадської організації (федерації за видом спорту), а 318 – всеукраїнської. Аналіз регіональної структури розподілу та динаміки утворення нових громадських організацій в період з 1996 по 2008 роки виявив, що загалом по Україні кількість таких організацій збільшилась у 5,5 разів, із них із статусом всеукраїнських – у 6 разів, міжнародних – 5,5 разів (табл. 3.16).

За даними таблиці, найбільша кількість громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування зосереджена у Донецькій (8,6%), Дніпропетровській, Львівській областях (7,0%), м. Києві (6,5%),

Харківській області (6,1%).

Таблиця 3.16

Регіональна структура та показники динаміки легалізації громадських організацій оздоровчої та фізкультурно-спортивної спрямованості

<i>Територіально-адміністративні одиниці</i>	Регіональна структура та показники динаміки				
	Кількість населення (тис. осіб)	Кількість осіб на одну громадську організацію станом 2008 р.	Ранг	Відсоток організацій до загальної	Зміни, разів (1996-2008 рр.)
АР Крим	1971,1	3 352,2	4	5,3%	3,4
Вінницька	1672,2	5 537,1	24	2,7%	7,2
Волинська	1036,4	4 606,2	19	2,0%	6,4
Дніпропетровська	3398,4	4 402,1	17	7,0%	5,1
Донецька	4538,9	4 818,4	21	8,6%	5,1
Житомирська	1305,5	5 243,0	22	2,3%	6,6
Закарпатська	1242,6	3 895,3	11	2,9%	10,6
Запорізька	1832,9	3 717,8	6	4,5%	4,1
Івано-Франківська	1382,6	3 787,9	8	3,3%	8,1
Київська	1737,3	3 939,5	12	4,0%	7,0
Кіровоградська	1039,7	3 465,7	5	2,7%	7,9
Луганська	2355,4	5 744,9	26	3,7%	4,5
Львівська	2559,8	3 315,8	3	7,0%	3,1
Миколаївська	1203,6	3 062,6	2	3,6%	5,6
Одеська	2394,7	4 467,7	18	4,9%	10,3
Полтавська	1524,9	4 121,4	13	3,4%	4,9
Рівненська	1152	3 777,0	7	2,8%	6,5
Сумська	1196,8	3 823,6	9	2,8%	15,7
Тернопільська	1098,6	6 242,0	27	1,6%	3,2
Харківська	2795,9	4 142,1	14	6,1%	10,2
Херсонська	1107,5	4 732,9	20	2,1%	5,6
Хмельницька	1350,3	5 602,9	25	2,2%	6,7
Черкаська	1315,5	4 385,0	16	2,7%	7,7
Чернівецька	904,5	5 289,5	23	1,6%	8,6
Чернігівська	1135,9	4 335,5	15	2,4%	11,9
м. Київ	2740,2	3 859,4	10	6,5%	4,6
м. Севастополь	379,5	2 691,5	1	1,3%	4,3
Україна загалом	46372,7	4 213,8	---	100,0%	5,5
Міжнародні	---	---	---	9,4%	5,5
Всеукраїнські	---	---	---	90,6%	6,0

Лінія тренду легалізації фізкультурно-спортивних організацій вказує на те, що у Сумській області станом на 2008 рік, у порівнянні із 1996 роком, кількість організацій спортивного профілю збільшилась у 15,7 разів, Чернігівській області – 11,9 разів, Закарпатській – 10,6 разів, Одеській і Харківській у 10,3 та 10,2 рази відповідно. Іншим показником локальної концентрації виробників фізкультурно-спортивних послуг є співвідношення кількості населення регіону до загальної кількості організацій фізкультурно-спортивної спрямованості. За цим критерієм найкращими показниками характеризуються м. Севастополь, де на 2691 мешканця припадає одна профільна спортивна організація, у Миколаївській області – на 3062 особи, Львівській – на 3315 мешканців. Найгіршими показниками локальної концентрації спортивних організацій характеризуються Тернопільська, Луганська, Хмельницька області, у яких на одну організацію фізкультурно-спортивного спрямування припадає відповідно 6242, 5744 та 5602 особи відповідно.

Загальна кількість найманих працівників по Україні за видом економічної діяльності "Діяльність у сфері спорту", без урахування бюджетних установ, станом на 2008 рік становила 13063 особи (див. додаток К). Аналіз структури зайнятості у сфері фізичної культури і спорту за регіонами засвідчив, що 34,6% найманої праці сконцентровано у м. Києві, 10,8% у Донецькій області, 8,9% – Дніпропетровській області, 6,2 і 6,1% у Львівській та Одеській областях відповідно. Інформативним, з точки зору тенденцій розвитку галузі, є показник динаміки залучення висококваліфікованої найманої праці в сферу фізичної культури і спорту.

Так, з 2001 по 2008 рік найбільшим позитивним трендом створення нових робочих місць у галузі характеризувались Черкаська, Запорізька, Херсонська, Луганська, Дніпропетровська області, що може свідчити про активізацію економічної діяльності у сфері фізичної культури і спорту у цих регіонах і, навпаки, у Хмельницькій, Івано-Франківській, Тернопільській, Волинській, Вінницькій областях упродовж досліджуваного періоду спостерігається зменшення в 1,5 рази робочих місць.

Аналіз середньомісячної заробітної плати одного найманого працівника в сфері фізичної культури і спорту, без урахування бюджетних установ, засвідчив, що станом на 2008 рік, у порівнянні

із 2001 роком, середня заробітна плата в галузі загалом по Україні, збільшилась у 17,4 рази, і становила 3888,16 гривні (див. додаток К.1). Регіональна структура розподілу середньомісячного заробітку фахівця з фізичної культури і спорту характеризується диспропорцією і незбалансованістю. Так, середня заробітна плата за досліджуваний період у Дніпропетровській, Донецькій областях збільшилась у понад 60 разів, у Полтавській і Львівській областях більше, ніж у 10 разів, Кіровоградській і Київській – у 2 рази, в Херсонській області – в 1,5 рази. Слід відзначити значний розбіг абсолютних показників між мінімальним і максимальним значенням середньої заробітної плати в різних регіонах, де найменша середня заробітна плата у Кіровоградській області – 352,62 гривні, і найбільша у Донецькій – 17724,66 гривень. У кількох областях України середньомісячна заробітна плата в галузі фізичної культури і спорту значно менша, ніж гарантована державою мінімальна заробітна плата. Так, мінімальна заробітна плата за 2008 рік в середньому становила 605 гривень, і в той же час середня заробітна плата працівників фізичної культури і спорту у Вінницькій області складала 601,26 гривні, Волинській – 457,22 гривні, Київській – 483,89 гривні, Кіровоградській – 352,62 гривні, що, до речі, значно менше прожиткового мінімуму для працездатних осіб, який становив у 2008 році 669 гривень.

В Україні обсяг реалізованої продукції за видом економічної діяльності "Діяльність у сфері спорту" найбільшим був у 2004 році, сягнув 15138984,0 тисяч гривень. Упродовж наступних чотирьох років спостерігається негативна тенденція щодо зменшення обсягу реалізованих фізкультурно-оздоровчих, спортивних та інших послуг галузі, який скоротився майже у 14 разів, і у 2008 році становив лише 1087638,7 тисяч гривень (див. додаток К.2). Слід відзначити те, що на фоні щорічного збільшення ВВП країни обсяги реалізованої продукції галузі скорочуються і становили 0,002% від ВВП країни у 2001 році та 0,0001% у 2008 році. Відносно сталими темпами зростання економічної діяльності у сфері фізичної культури і спорту упродовж 2001-2008 років характеризувались Львівська, Одеська, Тернопільська, Харківська, Донецька області, а в Хмельницькій, Чернівецькій, Кіровоградській, Київській областях спостерігається поступове і неухильне зменшення обсягів реалізованої продукції галузю. З метою виявлення загальних тенденцій регіональної активності ринку фізкультурно-оздоровчих

та спортивних послуг нами були узагальнені дані за весь досліджуваний період із урахуванням вимог науково-методичної літератури [562]. Аналіз регіональної структури обсягу реалізованої продукції галузю виявив, що найбільша питома частка, яка складала 90,8% реалізації фізкультурно-оздоровчих послуг, припадала на Дніпропетровську область, 3,7% – на м. Київ, 2,4% – Донецьку область, решта 3,1% розподілені між іншими регіонами України. Вище зазначене свідчить про наявність у ведучих регіонах, у порівнянні із іншими, більш розвинутої спортивної інфраструктури, досконалої матеріально-технічної бази, оптимального використання ресурсів, цільового спрямування на розвиток професійного спорту та більш прибуткових видів рухово-дозвіллевої діяльності, впровадження передових маркетингових технологій зі стимулювання відповідного попиту на послуги.

Фінансовий результат діяльності підприємств галузі від звичайної операційної діяльності до оподаткування у 2008 році мав від'ємне значення і становив 1011744,6 тисяч гривень. Слід відзначити, що прибутковою була діяльність підприємств фізкультурно-спортивної спрямованості в Україні в 2002 році (сальдо 175802,7 тис. грн.) та в 2004 році – сальдо 34547,1 тисяч гривень (див. додаток К. 3). Регіональна структура фінансових результатів діяльності підприємств до оподаткування характеризується неоднозначністю, з метою полегшення узагальнення отриманих даних нами були розраховані усереднені показники фінансових результатів діяльності підприємств за відповідними територіально-адміністративними одиницями. Так, з певною мірою умовності, за досліджуваний період лише в Запорізькій та Тернопільській областях було позитивне сальдо фінансового результату від основної операційної діяльності до оподаткування в сфері фізичної культури і спорту, в інших регіонах України діяльність галузі була збитковою. Усе вище наведене свідчить про значне перевищення витрат на створення фізкультурно-оздоровчих послуг над валовими доходами, які отримані підприємствами внаслідок їх реалізації, що власне утворює кризову ситуацію в галузі, призводить до збільшення боргів підприємств, звуження бази оподаткування, зниження конкурентоспроможності підприємств і, як наслідок, до створення умов монополізації ринку з високими цінами на фізкультурно-оздоровчі та спортивні послуги (див. табл. 3.17).

Таблиця 3.17

Показники економічної діяльності за видом "Діяльність у сфері спорту" за 2008 рік

Територіально-адміністративна одиниця	Назва показника						
	Кількість організацій	Кількість найманих працівників (осіб)	Середньомісячна заробітна плата (грн.)	Обсяг реалізованої продукції (тис. грн.)	Фінансові результати до оподаткування (сальдо тис. грн.)	П-ва, що отримали прибуток (%)	П-ва, що отримали збиток (%)
Ар Крим	588	548	1038,38	16 295,0	-17 161,6	63,6	36,4
Вінницька	302	145	601,26	4 342,2	-4 524,5	64,0	36,0
Волинська	225	112	457,22	847,7	-61,3	62,5	37,5
Дніпропетровська	772	1160	9997,08	190 113,7	-296 589,9	56,4	43,6
Донецька	942	1407	17724,66	297 006,7	-249 202,4	51,7	48,3
Житомирська	249	74	876,35	2 585,8	-3 601,0	50,0	50,0
Закарпатська	319	208	644,47	5 125,2	-1 229,8	55,6	44,4
Запорізька	493	537	1760,12	11 876,1	-2 135,5	58,6	41,4
Івано-Франківська	365	38	1130,70	1 180,5	-179,3	45,5	54,5
Київська	441	284	483,89	4 058,1	-3 850,5	53,3	46,7
Кіровоградська	300	108	352,62	235,0	-914,4	54,5	45,5
Луганська	410	345	1397,85	5 603,7	-8 822,2	66,7	33,3
Львівська	772	812	1493,42	41 554,1	-53 777,9	66,0	34,0
Миколаївська	393	203	1382,36	10 652,2	-5 981,3	46,7	53,3
Одеська	536	794	763,00	61 715,3	-23 321,3	54,8	45,2
Полтавська	370	87	2229,60	754,8	-720,0	73,1	26,9
Рівненська	305	17	635,29	205,1	-15,2	20,0	80,0
Сумська	313	174	8365,33	1 651,4	-26 993,0	53,8	46,2
Тернопільська	176	57	1250,15	1 764,7	216,9	81,3	18,8
Харківська	675	787	998,62	32 840,9	-20 613,1	50,0	50,0
Херсонська	234	101	272,19	1 370,0	-186,9	82,4	17,6
Хмельницька	241	54	2433,02	336,3	-185,7	75,0	25,0
Черкаська	300	228	848,61	3 748,7	-880,4	40,0	60,0
Чернівецька	171	38	832,89	37,6	-39,1	62,5	37,5
Чернігівська	262	192	494,57	2 014,9	-379,6	59,1	40,9
м. Київ	710	4524	1455,63	388 853,6	-284 984,6	42,6	57,5
м. Севастополь	141	29	790,23	869,4	-5 611,0	75,0	25,0
Усього по Україні	11005	13063	3888,16	1 087 638,7	-1 011 744,6	55,1	44,9

Сфера фізичної культури і спорту в кожній із своїх підсистем представлена виробниками фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг, заснованих на різних формах власності і з різними статутними завданнями, організаційно-управлінською структурою, що власне обумовлює специфіку їх функціонування на ринку, і механізми державного регулювання діяльності таких об'єктів господарювання. Не останнє місце в регулюванні цих процесів відіграє система оподаткування діяльності підприємств і організації фізкультурно-спортивного спрямування. Згідно з Законом України "Про систему оподаткування" [615] об'єктами оподаткування є доходи (прибуток), додана вартість продукції (робіт, послуг), вартість продукції (робіт, послуг), у тому числі митна, або її натуральні показники, спеціальне використання природних ресурсів, майно юридичних і фізичних осіб та інші об'єкти, визначені законами України про оподаткування.

Відповідно до об'єкту оподаткування законодавцем встановлено загальнодержавні та місцеві податки і збори. Зважаючи на змістову сутність та процес створення продукту галуззю, до загальнодержавних, якими можуть оподатковуватись підприємства фізкультурно-спортивного спрямування, належать: податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податок на нерухоме майно, плата за землю, податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, збір на обов'язкове державне пенсійне страхування; до місцевих – податок з реклами, комунальний податок, збір за право використання місцевої символіки.

Підприємства, які створені з метою отримання прибутку шляхом продукування та реалізації фізкультурно-оздоровчих послуг, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми вибудовують стратегію своєї господарської діяльності із урахуванням специфіки системи оподаткування. Так, у відповідності до Закону України "Про податок на додану вартість" [620] платником податку на додану вартість може бути будь-яке підприємство, організація фізкультурно-спортивного спрямування, які здійснюють або планують здійснювати господарську діяльність в галузі та реєструються за своїм добровільним рішенням як платник цього податку. Згідно з законом не є об'єктом оподаткування операції безоплатної передачі у державну або комунальну власність територіальних громад сіл, селищ, міст спортивних залів та майданчиків, стадіонів, дитячих таборів відпочинку усіх форм

власності. Добровільна реєстрація суб'єкта господарювання в сфері фізичної культури і спорту, як платника цього податку, передбачає автоматичне підвищення вартості послуг фізкультурно-спортивного характеру на ставку податку, сплата якого лягає на кінцевого споживача таких послуг, що власне передбачено механізмом цього непрямиго податку. Також слід відзначити те, що специфіка створення послуг фізкультурно-оздоровчого та спортивного характеру не залишає варіантів щодо отримання додаткових грошових надходжень організаціями та підприємствами галузі через механізм відшкодування з державного бюджету суми надмірно сплаченого податку. Недостатньо врегульованим залишається питання сплати податку на додану вартість клубами, федераціями, суб'єктами організації діяльності спортсменів у царині професійного спорту, а саме оподаткування операцій з купівлі-продажу спортсменів, гравців професійними спортивними клубами, лігами іншим клубам в межах країни, так і закордон.

Платниками податку на прибуток є фізкультурно-спортивні установи, підприємства, які є суб'єктами господарської діяльності, засновані на державній, комунальній, приватній, колективній власності, які здійснюють діяльність, спрямовану на отримання прибутку як на території України, так і за її межами [640]. Об'єктом оподаткування є прибуток отриманий внаслідок реалізації фізкультурно-оздоровчих послуг, який визначається шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань. Прибуток установ фізкультурно-спортивного спрямування оподатковується за ставкою 25 відсотків до об'єкта оподаткування. Слід відзначити, що законодавцем передбачено механізм зменшення оподаткованого прибутку підприємствами не фізкультурно-спортивного профілю шляхом віднесення до валових витрат коштів, спрямованих на утримання, експлуатацію та забезпечення об'єктів соціальної інфраструктури, що перебувають на їх балансі, а саме: спортивних залів і майданчиків, що використовуються безоплатно для фізичного оздоровлення та психологічного відтворення працівників. Вищенаведена правова норма сприяє збереженню і розвитку матеріально-технічної бази фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи у виробничій сфері. Від сплати податку на прибуток підприємств звільняються організації фізкультурно-оздоровчого та спортивного спрямування, засновані відповідно до Закону України

"Про об'єднання громадян", "Про молодіжні та дитячі громадські організації" [630,635], спортивні клуби створені при вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації. Законодавцем до таких громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування віднесено лише ті, які згідно з статутом вирішують завдання, пов'язані із оздоровленням населення та аматорської спортивної діяльності (першочергові завдання підсистем галузі "Спорт для усіх верств населення за місцем проживання", "Масовий спорт серед сільського населення", "Фізкультурно-оздоровча та реабілітаційна робота серед інвалідів", "Фізичне виховання, фізкультурно-оздоровча і спортивна робота в навчальних закладах"). На нашу думку, решта організацій спортивно-професійного спрямування, федерацій за видами спорту, установ, які провадять діяльність із організації і проведення змагань, підготовки спортсменів-професіоналів, не підпадають під дію вищезначеної правової норми, хоча багато із них утворені саме як громадські організації.

Законом України "Про державну підтримку малого підприємництва" [626] визначено основні напрями державної підтримки малого підприємництва, до яких законодавцем віднесено встановлення системи пільг для суб'єктів малого підприємництва, запровадження спрощеної системи оподаткування, бухгалтерського обліку та звітності. Галузь фізичної культури і спорту широко представлена саме суб'єктами малого підприємництва, до яких, згідно з Указом Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" [650] віднесено суб'єктів підприємницької діяльності фізичних осіб у трудових відносинах, з якими протягом року перебуває не більше 10 осіб та обсяг виручки яких від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує 500 тисяч гривень; юридичних осіб будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких за рік середньооблікова чисельність працюючих не перевищує 50 осіб і обсяг виручки яких від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує 1 мільйона гривень. Для фізичних осіб підприємців, ставка єдиного податку не може становити менше 20 гривень та більше 200 гривень на місяць і встановлюється місцевими радами за місцем їх державної реєстрації. Суб'єкт підприємницької діяльності – юридична особа самостійно може обрати одну із наступних ставок єдиного податку: 6 відсотків суми виручки від реалізації фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг у разі сплати податку

на додану вартість, або 10 відсотків суми виручки від реалізації послуг у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку. Суб'єкт малого підприємництва в сфері фізичної культури і спорту, який сплачує єдиний податок, звільняється від сплати податків визначених у Законі України "Про систему оподаткування" [615].

Відповідно до Закону України "Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів" [625] не входять до об'єкту оподаткування яхти, судна парусні і човни спортивні, що є позитивним моментом державної підтримки розвитку парусного спорту, зменшення фінансового навантаження на діяльність яхт-клубів, відповідних профільних федерацій та громадських організацій.

Законодавцем визначено перелік суб'єктів господарювання в сфері фізичної культури і спорту, які звільняються від сплати податку на землю. До таких установ належать заклади фізичної культури і спорту, які повністю утримуються за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів; громадські організації, підприємства, установи фізкультурно-спортивної спрямованості, у тому числі аероклуби та авіаційно-спортивні клуби Товариства сприяння обороні України, за земельні ділянки, на яких розміщені спортивні споруди, що використовуються для проведення всеукраїнських, міжнародних змагань, навчально-тренувального процесу збірних команд України з видів спорту та підготовки спортивного резерву, бази олімпійської та паралімпійської підготовки, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України за умови спрямування відповідних сум земельного податку на розвиток фізичної культури і спорту за напрямками і в порядку, визначеними Кабінетом Міністрів України [632].

У разі необхідності державою встановлюється пільговий режим імпорту товарів призначених для використання у будівництві, ремонті, оснащенні спортивних залів, споруд, стадіонів. З метою проведення якісної підготовки до Євро 2012 з футболу Постановою Кабінету Міністрів [658] затверджено порядок формування переліку товарів для будівництва і оснащення спортивних споруд з метою забезпечення проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 з футболу в Україні. До такого переліку за поданням Мінсім'ямолодьспорту суб'єктом господарювання можуть бути включені товари, які не виробляються в Україні або виробляються, але не відповідають технічним характеристикам світового рівня. Ця

група товарів, які ввозяться на митну територію України, звільняються від сплати ввізного мита, що дозволяє значно зменшити ціну на придбання необхідних комплектуючих, а також зменшити загальні витрати на створення необхідної інфраструктури.

Законодавцем встановлено пільговий режим оподаткування доходів фізичних осіб, які можуть не включати до оподаткованого доходу цільової благодійної допомоги, яка надається резидентами – юридичними або фізичними особами у будь-якій сумі (вартості) аматорській спортивній організації, клубу для компенсації витрат на придбання або оренди спортивного знаряддя та інвентарю, користування спортивними майданчиками, приміщеннями чи спорудами для проведення тренувань, забезпечення участі спортсмена-аматора у спортивних змаганнях. У цьому контексті під аматорською спортивною організацією розуміють громадську організацію фізкультурно-спортивного спрямування, діяльність якої не спрямована на отримання доходу. Спортсмен-аматор – це особа, чия спортивна діяльність не спрямована на отримання доходу, за винятком отримання винагород чи нагород від імені держави, органів місцевого самоврядування або громадських організацій як України, так і інших країн, у вигляді медалей, грамот, пам'ятних призов у формах, відмінних від грошової, а також як сума відшкодування витрат, пов'язаних із відрядженням такого спортсмена-аматора до місця проведення змагання, у межах встановлених законом норм для відрядження найманого працівника [657].

Як відзначалось вище, господарська діяльність галузі характеризується від'ємними значеннями фінансових результатів, скороченням обсягів вироблених послуг фізкультурно-оздоровчого характеру, порівняно невеликою ємкістю використання висококваліфікованої найманої праці, окреслюються тенденції до скорочення робочих місць в галузі, наявність в окремих регіонах середньомісячної заробітної плати, що є нижчою, ніж встановлений державою прожитковий мінімум та мінімальна заробітна плата. Усе вище наведене є ознаками кризового стану в сфері продукування послуг фізкультурно-оздоровчого та спортивного характеру.

До основних зовнішніх причин розвитку ознак кризового стану господарської діяльності в галузі фізичної культури і спорту можна віднести:

- збільшення темпів інфляційних процесів, знецінення вітчизняної грошової одиниці і, як наслідок, зростання вартості

послуг;

- недосконалість системи оподаткування результатів господарської діяльності в сфері фізичної культури і спорту;
- недосконалість нормативно-правової бази, відсутність реальної дії, впливу, регуляції більшості нормативно-правових норм спортивного законодавства;
- зниження рівня реальних доходів населення, внаслідок збільшення безробіття, підвищення рівня цін;
- зниження ємності внутрішнього ринку внаслідок структурного перерозподілу пріоритетів у видатковій частині сімейних бюджетів, зменшення витрат на придбання фізкультурно-оздоровчих послуг;
- зменшення конкурентоспроможних підприємств, збільшення проявів корупційного протекціонізму та квазікартельних змов посадовців, що призводить до посилення монополізму на ринку фізкультурно-оздоровчих послуг;
- політична нестабільність, подеколи докорінна змін програм розвитку фізичної культури і спорту з причини політико-популістських поглядів, а не економічної, державно-соціальної доцільності і необхідності, лобіювання приватних інтересів, їх домінування над інтересами держави і суспільства і, як наслідок, зростання криміногенних проявів у діяльності галузі.

Внутрішні фактори виникнення ознак кризового стану у діяльності галузі поділяються на:

- управлінські, недосконала організаційна структура управління, незбалансованість діяльності структурних підрозділів, відсутність чіткої стратегії та тактики поведінки на ринку, недолуга кадрова політика, низька професійна кваліфікація керівних ланок;
- високий рівень комерційного ризику, який полягає у тривалих часових лагах окупності інвестицій, низької дохідності та відносно великих витратах на виробництво фізкультурно-оздоровчих послуг;
- недосконала маркетингова діяльність на підприємстві, яка полягає у відсутності досліджень кон'юнктури ринку, його сегментації, вивчення платоспроможного попиту та пропозицій конкурентів;
- неефективний фінансовий менеджмент, відсутність прогнозування та оптимізації руху фінансових потоків

підприємства, оптимальної політики мінімізації системи оподаткування, неефективне використання інших фінансових механізмів в отриманні прибутків від не основної діяльності, відсутність політики диверсифікації з метою мінімізації фінансових витрат;

- недосконале управління прямими та непрямими, постійними та не постійними витратами виробництва фізкультурно-оздоровчих послуг;
- низький рівень продуктивності праці, використання основних фондів, високий рівень енерговитрат [8,23,425,546,551].

Як наслідок, дії вище означених факторів, підприємства галузі і галузь загалом, може перебувати у таких фазах кризового стану: зниження рентабельності та обсягів прибутку для комерційних підприємств фізкультурно-спортивного спрямування, не покриття витрат на виробництво послуг для громадських організацій; збитковість виробництва фізкультурно-оздоровчих послуг, виникнення заборгованості за заробітною платою, іншими постійними витратами (оренда приміщення, оплата вартості енергоносіїв); виникнення стану неплатоспроможності і далі банкрутства.

Основними формами державного регулювання та застосування превентивних заходів до виникнення кризових процесів господарської діяльності галузі є: законодавче нормативно-правове регулювання відносин у сфері господарювання; фінансове регулювання – формування бюджету галузі, кредити та позики, податкове регулювання, тарифи, регулювання цінової політики; вплив на кількість та якість виробництва фізкультурно-оздоровчих послуг – державне замовлення, цільова адресна державна фінансова допомога громадським організаціям, підтримка малого підприємництва в сфері фізичної культури і спорту, компенсація витрат на виробництво послуг продуцентом з метою зменшення їх вартості для незахищених верств населення.

Одним із найважливіших інструментів державного регулювання кризових явищ у господарській діяльності сфері фізичної культури і спорту є механізм відновлення платоспроможності підприємств із процедурою банкрутства, який регулюється Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", Господарським процесуальним кодексом України, іншими галузевими нормативними

і законодавчими актами [100,345].

Сучасне законодавство України, яке регулює відносини фінансової неспроможності (банкрутства), насамперед спрямоване на відновлення платоспроможності суб'єкта господарювання, а не його ліквідацію. Кризовий стан підприємств галузі пов'язаний із виникненням явища стійкої неплатоспроможності. Під неплатоспроможністю розуміється неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі й по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше, як через відновлення платоспроможності [423]. Законодавцем встановлено, що боржником є суб'єкт підприємницької діяльності, неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати. Слід відзначити, що під дію вищеозначеної норми підпадають не тільки підприємства і установи галузі, діяльність яких спрямована на отримання прибутку від реалізації фізкультурно-оздоровчих і спортивних послуг, а і юридичні особи, які діють у галузі у вигляді громадських організацій, федерацій за видами спорту, спортивних клубів, благодійних та інших фондів. Виключенням є юридичні особи, казенні підприємства, а також підприємства, що є об'єктами права комунальної власності, в тому числі спортивні школи, освітні установи фізкультурно-спортивного профілю, школи вищої спортивної майстерності, які утримуються за рахунок бюджетів відповідних рівнів.

Законодавцем, з метою запобігання банкрутства боржника – установ і підприємств галузі, встановлено ряд заходів і позасудових процедур, до яких віднесено:

- засновники (учасники) боржника – юридичної особи, власник майна, центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень зобов'язані вживати заходів для запобігання банкрутства підприємства-боржника;
- власником майна боржника, засновниками (учасниками), кредиторами, іншими особами може бути надана фінансова

допомога боржнику в розмірі, достатньому для погашення зобов'язань боржника перед кредитором, у тому числі зобов'язань щодо сплати податків і зборів і відновлення платоспроможності боржника (досудова санація);

- у процедурі санації боржника можуть бути використані такі економіко-правові процедури для відновлення платоспроможності підприємств і організацій фізкультурно-спортивного спрямування: реструктуризація підприємства; перепрофілювання або розширення спектру фізкультурно-оздоровчих, спортивних, відновлювально-реабілітаційних, рекреаційних та інших послуг; відмова від надання тих послуг, які є нерентабельними і користуються низьким платоспроможним попитом; відстрочка або розстрочка платежів або прощення (списання) частини боргів, про що укладається мирова угода; ліквідація дебіторської заборгованості; реструктуризація активів боржника; продаж частини майна боржника; залучення інвестора, який би взяв зобов'язання щодо погашення боргу із передбаченням його відповідальності за невиконання взятих на себе зобов'язань; виконання зобов'язань боржника власником майна боржника та його відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань; продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу (для недержавних підприємств); звільнення працівників боржника і одержання кредиту для виплати вихідної допомоги працівникам боржника, які звільнюються згідно із планом санації [24].

Законом України "Про фізичну культуру і спорт" [685] встановлено особливий статус закладів і матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту, який не допускає ліквідацію та перепрофілювання закладів фізичної культури і спорту, баз олімпійської та паралімпійської підготовки, фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд, лікувально-фізкультурних закладів, крім тих, що перебувають у приватній власності. Також слід відзначити, що ліквідація будь-якої неприбуткової громадської організації фізкультурно-спортивного спрямування передбачає передачу її активів іншій неприбутковій громадській організації відповідного виду або зарахуванню до доходу бюджету [640]. Стосовно майна підприємств та установ фізкультурно-спортивного спрямування, які засновані на праві приватної власності і створені з метою отримання

прибутку від своєї діяльності, необхідно встановити спеціальний статус його реалізації в процедурі ліквідації, а саме надати право першочергового його придбання підприємствам і установам, організаціям фізкультурно-спортивного, оздоровчого профілю, а у випадку придбання іншими суб'єктами господарської діяльності заборонити перепрофілювання, переобладнання та реконструкцію площинних споруд, будівель, майданчиків, залів для здійснення інших видів підприємницької діяльності. Ця норма дозволить ускладнити процедуру перепрофілювання спортивних споруд через механізм їх приватизації із подальшим нецільовим використанням [83,85].

Таким чином, підводячи підсумки проведеного аналізу механізмів державного регулювання господарської діяльності у сфері фізичної культури і спорту, можна зробити такі висновки:

1. Галузь фізичної культури і спорту є продуцентом послуг фізкультурно-оздоровчого і спортивного характеру, спрямованих на підвищення ефективності функціонування економіко-соціальної системи держави.
2. Підсистеми галузі в зв'язку із спрямованістю на вирішення лише їм притаманних завдань є виробниками специфічних фізкультурно-оздоровчих, спортивних, рекреаційних, реабілітаційно-відновлювальних та інших послуг.
3. Сфера фізичної культури і спорту в кожній із своїх підсистем представлена виробниками фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг, заснованих на різних формах власності, з різними статутними завданнями, організаційно-управлінською структурою, що власне обумовлює специфіку їх функціонування на ринку і механізми державного регулювання діяльності таких об'єктів господарювання.
4. Господарська діяльність галузі характеризується від'ємними значеннями фінансових результатів, скороченням обсягів вироблених послуг фізкультурно-оздоровчого характеру, порівняно невеликою ємкістю використання висококваліфікованої найманої праці, окреслюються тенденції до скорочення робочих місць в галузі, наявність в окремих регіонах середньомісячної заробітної плати, що є нижчою, ніж встановлений державою прожитковий мінімум та мінімальна заробітна плата, що є ознаками кризового стану в сфері продукування послуг фізкультурно-оздоровчого та спортивного

- характеру.
5. Основними формами державного регулювання та застосування превентивних заходів до виникнення кризових процесів господарської діяльності галузі є: законодавче нормативно-правове регулювання відносин в сфері господарювання; фінансове регулювання – формування бюджету галузі, кредити та позики, податкове регулювання, тарифи, регулювання цінової політики; вплив на кількість та якість виробництва фізкультурно-оздоровчих послуг – державне замовлення, цільова адресна державна фінансова допомога громадським організаціям, підтримка малого підприємництва в сфері фізичної культури і спорту, компенсація витрат на виробництво послуг продуцентом з метою зменшення їх вартості для незахищених верств населення.
 6. Державні програми розвитку підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту характеризуються низькою ефективністю, що вимагає оптимізації і приведення до економічних реалій законодавчої бази щодо створення сприятливих умов розвитку мережі продуцентів високоякісних послуг фізкультурно-спортивного та оздоровчого характеру.

3.5. Кадрові процеси в сфері фізичної культури і спорту.

Реалізація комплексу завдань і досягнення стратегічної мети функціонування галузі загалом, а також окремих її підсистем можливе лише за умови належного кадрового забезпечення фізичної культури і спорту, створення достатніх та оптимальних умов зростання її кадрового потенціалу. Як зазначається в галузевому законі [685], держава забезпечує підготовку та перепідготовку кадрів у сфері фізичної культури і спорту, приділяє особливу увагу їх підготовці для роботи у сільській місцевості. Законодавцем надано виключне право вести педагогічну, учбово-тренувальну та оздоровчу роботу в галузі громадянам, які мають спеціальну освіту або підготовку підтверджені дипломом, посвідченням (сертифікатом), виданим акредитованими навчальними закладами.

Необхідної конкретизації та уточнення в контексті нашого дослідження вимагають такі поняття: "кадрова політика", "кадрове забезпечення", "кадрові процеси", "кадри". У найширшому сенсі під поняттям "кадрова політика" в сфері фізичної культури і спорту слід розуміти системну діяльність державних органів влади, яка спрямована на формування, удосконалення, впровадження комплексу стандартів, професійних вимог до службовців, педагогічних та інших працівників галузі, критеріїв їх підбору, підготовки та перепідготовки, підвищення рівня кваліфікації, раціонального використання кадрового потенціалу та його збереження на основні кількісно-якісних прогнозів і перспектив розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Актуальними сьогодні є пріоритетні напрями державної кадрової політики у сфері фізичної культури і спорту, визначені у національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту [694], зміст яких зводиться до наступного: по-перше, кадрова політика в галузі має базуватись на використанні науково обґрунтованих підходів до прогнозування та задоволення реальних потреб суспільства у відповідних фахівцях (як за кількістю, так і за якістю підготовки); по-друге, держава здійснює заходи щодо підвищення рівня захисту інтересів фахівців галузі, удосконалення системи їх морального та матеріального стимулювання, нормування оплати праці, посилення особистої відповідальності за кінцевий результат професійної діяльності; по-третє, визначальними чинниками у доборі кадрів мають стати фаховий рівень, досвід роботи та вміння працювати в нових соціально-економічних умовах;

по-четверте, удосконалення і систематичне проведення атестації працівників фізичної культури і спорту, оновлення нормативної бази з питань класифікації професій галузі.

Кадрове забезпечення, як складова кадрової політики галузі, за своєю сутністю є поліфункціональним поняттям, яке визначає зміст правового, організаційного, змістового, діяльнісного компонентів системи базової фахової підготовки спеціалістів галузі за відповідними напрямками, системи післядипломної освіти, підвищення кваліфікації, як умови перманентного удосконалення фахової компетенції працівників фізичної культури і спорту. У новій редакції Закону України "Про фізичну культуру і спорт" [623] законодавцем передбачається нормативно закріпити за державою обов'язок щодо створення належних умов для праці, відпочинку, медичного обслуговування, підвищення кваліфікації один раз на п'ять років, правовий та соціальний захист, компенсації, встановлені законодавством про працю, призначення і виплату пенсій відповідно до закону, встановлення надбавок за спортивні звання працівникам, тренерам та іншим фахівцям у галузі фізичної культури і спорту. Центральний орган виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту бере участь у ліцензуванні та акредитації вищих навчальних закладів, у яких здійснюється підготовка фахівців сфери фізичної культури і спорту. Нововведенням у діяльність галузі є сприяння з боку держави розвитку волонтерського руху, основним завданням якого є надання на добровільних засадах допомоги в організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, пропагування здорового способу життя, надання консультаційної допомоги. Волонтери у сфері фізичної культури і спорту мають проходити відповідну підготовку та атестацію в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади в галузі.

На сучасному етапі основними завданнями удосконалення системи кадрового забезпечення діяльності галузі є: розробка і затвердження нормативів кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту для формування державного замовлення на підготовку відповідних фахівців; оптимізація кількості вищих навчальних закладів, які готують таких фахівців; удосконалення порядку ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів, які проводять підготовку фахівців галузі; удосконалення механізму залучення, підготовки та використання волонтерів у сфері фізичної культури і спорту; створення навчально-науково-спортивних

комплексів на базі ВНЗ, що належать до сфери управління Мінсім'ямолодьспорту; видання державною мовою підручників, навчальних посібників та методичних рекомендацій з фізичної культури та спорту; шляхом стандартизації освіти удосконалити вимоги до змісту, обсягу та якості вищої освіти, що визначаються загальною метою освітньої і професійної підготовки кадрів для сфери фізичної культури і спорту [694,699].

Надзвичайно важливим для оптимізації механізму кадрового забезпечення діяльності галузі є розуміння сутності поняття "кадрові процеси" та загальних засад управління, які мають бути адекватними управлінській ситуації, що склалася. На нашу думку, більш повно і вичерпно дано дефініцію і окреслено основні ознаки вищезазначеного поняття в працях В. Олуйка [242,377,378,379]. Під кадровими процесами слід розуміти об'єктивно зумовлені, соціально значущі зміни, розгортання стану кадрових відносин і зв'язків, кількісних та якісних параметрів кадрового корпусу, результат дії об'єктивних та суб'єктивних факторів, причому як усередині організації, так і поза нею. Галузі фізичної культури і спорту цілковито притаманні такі кадрові процеси, як: оволодіння професією, включення особистості у сферу професійної діяльності, подальше професійне навчання та підвищення кваліфікації, становлення професіонала, посадове зростання, узагальнення, систематизація та передача набутого передового професійного досвіду, творчий генезис фахівця-професіонала. Кадровим процесам притаманні підвищена динаміка, нестабільність, стихійність, невірноваженість, спостерігається посилення впливу традицій та звичаїв, здебільшого з негативними наслідками [242]. Управління кадровими процесами – це цілеспрямований, спланований, координувальний і свідомо організований вплив суб'єктів управління кадрами на кількісні та якісні зміни кадрового складу в часі й просторі шляхом визначення потреби в кадрах і здійснення коригувальних дій для того, щоб кадри відповідали потребам у них з метою досягнення організацією поставлених цілей [379].

Кадри, їх загальний рівень фахової компетентності, акумульований внутрішній потенціал і здатність до ефективного виконання посадових обов'язків, стабільність і збалансованість кадрового корпусу галузі є вирішальною та головною передумовою розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Кадри є основним (постійним, штатним), як правило, кваліфікованим складом

працівників організацій, установ, підприємств галузі. Кадрам галузі фізичної культури і спорту притаманні такі риси, як: професійна підготовка; постійний характер службово-трудої, викладацької, викладацько-тренерської, управлінської діяльності, яка є основним джерелом фінансових надходжень; діяльність, спрямована на фактичну реалізацію чи забезпечення виконання поставлених завдань, функцій галузі фізичної культури і спорту [242,377,378,379].

Поступовість розгортання, механізм соціального поділу праці, циклічність, наслідування в процесах розвитку, наявність зворотності та низхідних тенденцій в разі при гальмуванні або відсутності роботи щодо підтримання на належному рівні фахової компетентності кадрів фізкультурно-спортивного профілю обумовлює специфіку кадрових процесів, і відповідно, змістово-професійну сутність вимог до фахівців певних категорій та спеціальностей, форми організації, науково-методологічну базу їхньої підготовки, а надалі, за необхідності, перепідготовки та підвищення кваліфікації. Підготовка кадрів для галузі фізичної культури і спорту має безперервний і циклічний характер, який обумовлюється запитами суспільства і держави, рівнем соціально-економічного та духовного розвитку соціуму, а динамічність суспільних процесів, вимагає наявності в системі безперервної фізкультурної освіти (підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації) здатності до системно-функціонального оновлення, саморозвитку, полівекторності в діяльності з метою збереження гомеостазису та врівноваженості в умовах зовнішньої нестабільності. Окремим аспектам процесу кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту присвячено низку наукових праць, а саме: визначенню напрямів, вимог, змісту, форм, принципів, методів, засобів, технологій підготовки фізкультурних кадрів різних спеціальностей сфери фізичної культури і спорту [5,16,56,110,113,173,184,190,228,260,261,281,291,305,332,340]; організації і науково-методичному забезпеченню післядипломної освіти та системи перепідготовки кадрів в галузі фізичної культури і спорту [58,59,103,289,388,474,547]; організаційно-змістовим, процесуальним, науково-методичним основам інституту підвищення кваліфікації державних службовців у галузі фізичної культури і спорту [60,167,294,357].

Сфера фізичної культури і спорту, як галузь виробництва фізкультурно-спортивних послуг, є середовищем, у якому створюється життєвий простір реалізації спеціально-прикладних

знань її працівниками з метою задоволення різноманітних потреб фізкультурно-оздоровчого, спортивного характеру соціуму, держави, певних верств суспільства, окремого індивіда. Надзвичайно широкий спектр суспільних потреб і високі вимоги до кількісно-якісних характеристик створюваного продукту галузі є тими факторами, які обумовлюють цільове спрямування діяльності системи галузі "Фізична культура і спорт", із виокремленням її підсистем із специфічними, лише їм притаманними завданнями, що дозволяє систематизувати і класифікувати всю профільну гаму кадрового корпусу, який забезпечує функціонування галузі загалом, а також окремих її підсистем [764] (див. табл. 3.18).

У науковій літературі, нормативно-правових актах визначається перелік типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад, кваліфікаційні характеристики професій працівників у галузі фізичної культури і спорту. Зважаючи на мету нашого дослідження необхідно уточнити поняття "професія" та "посада".

Під поняттям "професія" розуміють виокремлений у рамках суспільного поділу праці комплекс дій та відповідних знань, що вимагає відповідної освіти чи кваліфікації, які особа може виконувати відносно постійно, та які становлять засоби утримання для неї [605]. Посада – це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень [642].

Таким чином, взаємозв'язок між цими поняттями полягає в тому, що поняття "професія" і "посада" є категоріями, які визначають вимоги до суб'єкта, який здійснює або має намір здійснювати професійну діяльність в галузі, перше визначає зміст необхідних знань і навичок, напрямок підготовки фахівця за відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем, а друге – професійно-кваліфікаційні вимоги до працівника з певною професійною підготовкою, стажем роботи, досвідом з метою встановлення відповідності фахової компетентності індивіда посаді, яку він має намір обіймати або обіймає. Отже, для того, щоб обіймати певну посаду, необхідно насамперед оволодіти професією, яка забезпечує здатність до виконання професійних завдань у галузі фізичної культури і спорту.

Таблиця 3.18

**Категорії професій кадрового корпусу за переважним
працевлаштуванням у підсистемах галузі "Фізична культура і
спорт".**

Галузь	Класифікатор професій	Пріоритетні напрями професійної діяльності
<i>Фізичне виховання, фізкультурно-оздоровча і спортивна робота в навчальних закладах</i>	Керівники: керівник ВНЗ 1-4 рівнів акредитації, керівник фізичного виховання, завідувач кафедри, завідувач бази спортивної, завідувач спортивної споруди, завідувач станції човнової, завідувач тренажерного залу, начальник клубу.	Організують і спрямовують діяльність колективу в межах наданих їм владних повноважень та відповідно до регламентних документів.
	Професіонали: викладач, старший викладач фізичного виховання, вчитель фізичної культури, методист з фізичної культури, спеціаліст з фізичної реабілітації, тренер-реабітолог.	Забезпечують проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи із учнями, студентами, занять з предмету "Фізична культура", "Фізичне виховання" та ін.
	Фахівці: інструктор з фізичної культури, інструктор-методист з фізичної культури і спорту, інструктор-методист з туризму, інструктор-методист тренажерного залу, фахівець з фізичної реабілітації.	Створюють фізкультурно-оздоровчі та дитячі спортивні секції, групи. Організують проведення консультацій для тих, хто займається фізичною культурою, забезпечують підготовку і виконання календарного плану спортивно-масової, оздоровчої роботи та ін.
	Робітники: ремонтувальник площинних спортивних споруд, інструктор тиру.	Забезпечують своєчасну і якісну підготовку спортивних споруд, тирів, відповідають за правильність налагодження і правильну експлуатацію площинних спортивних споруд.
<i>Спорт для усіх верств населення за місцем проживання та у місцях масового відпочинку громадян</i>	Керівники: голова клубу, директор підприємства, установи, організації фізкультурно-спортивної спрямованості, директор комплексу, завідувач бази спортивної, завідувач спортивної споруди.	Організовує роботи з підготовки спортивної споруди для проведення навчально-тренувальних занять з фізичної культури і спорту, спортивно-масових та оздоровчих заходів, спортивних свят та інших видовищних та громадських заходів.
	Професіонали: методист з фізичної культури.	Забезпечує організаційно-методичне керівництво діяльністю інструкторів, організовує та проводить їх підготовку та перепідготовку. Організовує проведення фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи, здійснює набір у секції, групи спортивної та оздоровчої спрямованості осіб, які бажають займатися фізичною культурою і спортом та не мають медичних протипоказань.
	Фахівці: інструктор з фізкультури, інструктор навчально-тренувального пункту, інструктор-методист з туризму, інструктор-методист тренажерного залу, спортсмен-інструктор.	Забезпечує проведення фізкультурно-оздоровчих, рекреаційних, реабілітаційних видів занять. Формує у осіб, які займаються, стійку мотиваційну зацікавленість до занять.
	Робітники: інструктор із спортивного рибальства, інструктор тиру, ремонтувальник площинних спортивних споруд.	Забезпечують своєчасну і якісну підготовку спортивних споруд, тирів, відповідають за правильність налагодження і правильну експлуатацію площинних спортивних споруд.
<i>Масовий спорт серед сільського населення</i>	Керівники: Голова клубу, директор підприємства, установи, організації фізкультурно-спортивної спрямованості, завідувач бази спортивної, станції човнової, спортивної споруди.	Організовує і планує усі напрями фізкультурно-масової, спортивної, фінансово-господарської діяльності, несе повну відповідальність за виконання напрямів роботи в сільській місцевості.
	Професіонали: методист з фізичної культури	Забезпечує загальне керівництво, підготовку, перепідготовку інструкторів з фізичної культури та спорту сільських та селищних рад.
	Фахівці: інструктори фізичної культури сільських і селищних рад, спортсмен-інструктор, інструктор навчально-тренувального пункту.	Забезпечують проведення занять, організацію масових спортивних заходів, фізкультурних свят серед сільського населення.

Продовження таблиці 3.18

<i>Фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері</i>	<p>Керівники: голова клубу, директор комплексу, завідувач бази спортивної, спортивної споруди, станції човнової.</p>	<p>Організовує і планує усі напрями фізкультурно-масової, спортивної, фінансово-господарської діяльності, несе повну відповідальність за виконання напрямів роботи в трудовому колективі. Відповідає за оздоровлення працівників та членів їх сімей засобами фізичної культури, спорту і туризму, передбаченими планом соціально-економічного розвитку підприємства (організації), цільовими комплексними програмами та включення цих питань до колективних договорів між профспілковою організацією (трудовим колективом) та адміністрацією підприємства (організації).</p>
<i>Фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері</i>	<p>Професіонали: методист з фізичної культури</p>	<p>Забезпечує організаційно-методичне керівництво діяльністю інструкторів, організовує та проводить їх підготовку та перепідготовку. Організовує проведення фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи, здійснює набір у секції, групи спортивної та оздоровчої спрямованості осіб, які бажають займатися фізичною культурою і спортом та не мають медичних протипоказань.</p>
	<p>Фахівці: інструктор-методист з фізичної культури і спорту, інструктор-методист тренажерного комплексу, інструктор-методист з виробничої гімнастики, спортсмен-інструктор, тренер-викладач фізкультурно-оздоровчих груп.</p>	<p>Забезпечує на підприємстві (в організації) проведення масової фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи. Розробляє і вживає заходів з пропаганди здорового способу життя. Сприяє і проводить їх на підприємстві (в організації) фізкультурно-оздоровчі заходи, згідно з планами соціально-економічного розвитку трудових колективів та колективними договорами. Організовує і проводить огляди, конкурси та інші заходи на кращу постановку фізкультурно-оздоровчої і профілактичної роботи з урахуванням умов праці. Рекомендує комплексні вирази, які сприяють поновленню працездатності. Проводить навчально-тренувальну роботу у фізкультурно-оздоровчих групах і спортивних секціях. Організовує проведення консультацій для тих, хто займається фізичною культурою.</p>
<i>Фізкультурно-оздоровча та реабілітаційна робота серед інвалідів</i>	<p>Керівники: Директор центру реабілітації інвалідів, начальник навчально-тренувального центру</p>	<p>Керує на основі чинного положення про центр реабілітації інвалідів роботою з професійної, соціальної та медичної реабілітації інвалідів.</p>
	<p>Професіонали: вихователь-методист, вчитель-реабітолог.</p>	<p>Здійснює методичне керівництво виховною, освітньою діяльністю педагогічного колективу навчально-виховного закладу. Забезпечує умови для ефективного педагогічного процесу, фізичного та психічного розвитку дітей. Визначає відповідно до державних стандартів освіти, планів, методик, індивідуальних програм та рекомендацій мету, зміст і порядок навчально-реабілітаційної роботи у масових та спеціалізованих закладах для дітей, які мають вади у фізичному або розумовому розвитку.</p>
	<p>Фахівці: асистент вчителя-реабітолога, вихователь, інструктор-методист у справах глухих, фахівець з фізичної реабілітації, тренер-реабітолог.</p>	<p>Разом із вчителем-реабітологом проводить за розкладом та графіками навчальні, виховні, соціально-адаптаційні, реабілітаційні, корекційні, компенсуючі заходи та заняття. Здійснює реабілітаційні заходи з метою усунення, прищиплення або зменшення болю, відновлення функцій організму, досягнення нормального рівня здоров'я, фізичної самостійності та активності, оптимального фізичного стану та самопочуття осіб (дітей та дорослих) з порушеннями опорно-рухового апарату, ортопедичними вадами, побутовими, спортивними та професійними травмами, наслідками неврологічних, серцево-судинних, респіраторних та інших захворювань, людей похилого віку з віковими ускладненнями.</p>

Продовження таблиці 3.18

	Робітники евакуатор.	Виконує організаційні роботи під час виїзду дітей в літні оздоровчі табори, на екскурсії, у подорожі тощо.
Олімпійської, паралімпійської, дефолімпійської, неолімпійської спорту	Керівники: виконавчий директор федерації виду спорту, віце-президент федерації виду спорту, генеральний секретар федерації виду спорту, головний тренер команди, державний тренер з виду спорту, директор школи, начальник команди з виду спорту, президент федерації виду спорту.	Здійснює фінансово-господарську та іншу комерційну діяльність федерації, працює над зміцненням матеріально-технічної бази федерації, сприяє роботі з вдосконалення спортивного інвентарю, форми, спеціального обладнання. Здійснює загальне керівництво збірною командою України з виду спорту, тренерською радою збірної команди; несе відповідальність за виконання покладених на команду завдань. Розробляє календар спортивних заходів, цільову програму підготовки та участі збірної команди України з виду спорту в змаганнях і несе відповідальність за їх реалізацію. Безпосередньо відповідає за розроблення та виконання заходів, передбачених державними програмами розвитку виду (видів) спорту в Україні, цільовими програмами підготовки спортсменів до чемпіонатів світу, Європи та олімпійських ігор.
	Фахівці: відповідальний секретар федерації виду спорту, інструктор-методист з альпінізму, інструктор-методист спортивної школи, масажист спортивний, механік з технічних видів спорту, спортсмен-інструктор, спортсмен-професіонал з виду спорту, техник з експлуатації та ремонту спортивної техніки, тренер з виду спорту, тренер-викладач з виду спорту, суддя з виду спорту, спортсмен-інструктор збірної команди України.	Веде навчально-тренувальну роботу, здійснює набір дітей у дитячо-юнацьку спортивну школу, секції, проводить з ними навчально-тренувальну та виховну роботу, вибирає та орієнтує найбільш перспективних дітей і підлітків для подальшого вдосконалення спортивного результату, забезпечує підвищення спортивної підготовки учнів, зміцнення та охорону їх здоров'я, безпеку проведення навчально-тренувального процесу. Використовує в своїй роботі ефективні методи спортивної підготовки. Складає плани навчально-тренувальної підготовки. Веде педагогічний контроль. Упроваджує в практику і розробляє в установленому порядку науково обґрунтовану систему підготовки спортсменів високого класу та спортивних резервів. Організовує і проводить спортивні заходи, а також бере участь в установленому порядку в державних міжнародних змаганнях і навчально-тренувальних зборах. Здійснює систематичний контроль за роботою тренерських кадрів з підготовки спортсменів високого класу і спортивних резервів.
Державні службовці в галузі "Фізична культура і спорт"	Центральні органи виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту: директор департаменту, заступник директора департаменту, начальник самостійного управління, заступник начальника самостійного управління, начальник відділу, завідувач сектору, головний спеціаліст, провідний спеціаліст, спеціаліст I категорії, спеціаліст II категорії, спеціаліст.	Здійснюють управлінську діяльність відповідно до завдань, обов'язків та повноважень, визначених у типових професійно-кваліфікаційних характеристиках посад державних службовців міністерств, інших центральних органів виконавчої влади.
	Обласні, районні, міські органи виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту: начальник головного управління, управління (самостійного відділу, служби), заступник начальника головного управління (самостійного відділу, служби), завідувач сектору, головний спеціаліст, провідний спеціаліст, спеціаліст I категорії, спеціаліст II категорії, спеціаліст.	Здійснюють управлінську діяльність відповідно до завдань, обов'язків та повноважень, визначених у типових професійно-кваліфікаційних характеристиках посад державних службовців місцевої державної адміністрації.
Центри "Спорт для всіх"	Всеукраїнського, обласних, міських, районних у містах центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх": директор центру, начальник управління, самостійного відділу, начальник відділу у складі управління, головний фахівець, провідний професіонал, фахівці I, II, III категорій, без категорій.	У межах посадових повноважень беруть участь у розробленні та реалізації державних програм з організації і проведення фізкультурно-оздоровчої діяльності серед різних груп населення за місцем проживання та в місцях масового відпочинку.
Українські та обласні центри інвалідів.	Українського, обласного центрів інвалідного спорту: начальник центру, начальник відділу, головний фахівець, провідний фахівець, фахівці I, II категорій, фахівець.	У межах посадових повноважень забезпечують проведення в життя державної політики з питань фізичної культури і спорту серед інвалідів на території України.

Аналіз динаміки показників кадрового забезпечення галузі "Фізична культура і спорт", за даними щорічної статистичної звітності [118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135], виявив, що загалом по Україні кількість штатних працівників, без урахування платних інструкторів і тренерів, збільшилась на 13,7 %, і становила у 2009 році 76125 осіб, проти 66963 тисяч осіб у 1992 році (див. додаток Л). Слід відзначити різноспрямованість та неоднозначність динаміки досліджуваних показників кадрового забезпечення для різних категорій працівників. Так, у період з 1992 по 2009 роки відбулось зменшення інструкторів з фізичної культури сільських і селищних рад майже в 20 разів, якщо у 1992 році нараховувалось 15256 фізкультурних працівників на селі, то в 2009 році їх кількість становила лише 787 осіб. Таке масове скорочення працівників у підсистемі галузі "Масовий спорт серед сільського населення" обумовлене зміною державного політичного курсу щодо діяльності сфери сільського господарства, який передбачав перехід до ринкових механізмів господарювання, зменшення обсягів державного фінансування соціальної сфери села, неефективного застосування і використання наявного адміністративного ресурсу певної території, а також неспроможності, а подекуди і явного небажання, нових власників вкладати кошти у розвиток соціальної інфраструктури села, зокрема на розвиток фізичної культури і спорту.

Упродовж досліджуваного періоду зменшилась кількість інструкторів-методистів з фізичної культури (-46,3%), керівників і викладачів фізичного виховання професійно-технічних навчальних закладів (-14,8%).

Позитивними змінами характеризувався кількісний склад керівників різного рівня в галузі фізичної культури і спорту. Більше ніж у два рази збільшилась кількість працівників апаратів спортклубів, підприємств, установ, учбових закладів (122,5%); на 85,4% – працівників апаратів "Інваспорт"; працівників спортивних шкіл – 51,6%; працівників апаратів спорткомітетів, комітетів управлінь у справах молоді і спорту (державних службовців): обласних – 24,6%, районних і міських – 27,2%; працівників апаратів спортивних товариств: обласних – збільшення на 34,3%, і в той же час в первинних районних і міських осередках спостерігається зменшення працівників на 11,1%. Таким чином, слід відзначити, що при відносно сталій кількості викладачів ВНЗ, ЗОШ, тренерів-викладачів із спорту, спеціалістів з фізичного виховання дошкільних закладів, кількість

працівників керівного складу в галузі зростає.

Іншим значимим показником кадрового забезпечення діяльності галузі є наявність кількості платних інструкторів і тренерів. Так, у 1992 році їх налічувалось 1923 особи, в 1998 році – 7619, в 2002 і 2006 роках – 12192 та 15380 осіб. Станом на 2009 рік платних інструкторів і тренерів налічується 2252 особи, що в 7 разів менше у порівнянні із 2006 роком. Такі негативні тенденції можна пояснити настанням кризових явищ в економіці держави, спадом виробництва, зменшенням платоспроможного попиту на послуги, які виробляються галуззю, зменшенням доходів громадян і, відповідно зменшенням частки, яка витрачалась на заняття фізичними вправами.

Починаючи з 1992 року і по 2009 рік, кількість працівників галузі, які мають спеціальну освіту та закінчили вищі навчальні заклади 3-4 рівнів акредитації, збільшилась на 14,1%, а тих, хто отримав спеціальну освіту в ВНЗ 1-2 рівнів акредитації на 6,8%. Слід також відзначити, що впродовж досліджуваного періоду на 16,5% зросла кількість спеціалістів осіб жіночої статі й у загальній гендерній структурі їх частка станом на 2009 рік становила 33,4% (див. додаток Л.1).

Найкращими індексами кадрового забезпечення 25,3 та 25,4 характеризуються напрями роботи з підготовки спортсменів із зимових олімпійських видів спорту та видів спорту для осіб з вадами слуху, зору, опорно-рухового апарату, розумового розвитку відповідно. Гіршим цей показник є для видів спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор (41,6) та літніх олімпійських видів спорту – 35,3. Індекс кадрового забезпечення відображає пропорційну зворотню залежність кількості тих, хто займається до кількості фізкультурно-спортивних кадрів. У цьому контексті можна констатувати наявність певного дефіциту кадрів за напрямом роботи з видів спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор, відповідно, необхідна оптимізація кадрової структури за конкретними видами спорту. Так, кількість спортсменів, які займаються видами спорту, що включені до літніх Олімпійських ігор до загальної кількості усіх охоплених спортивною роботою становить 73 %, а частка працівників від загальної кількості тренерського складу за цим напрямом становить 74,4%. Таким чином, у загальній структурі є оптимальним процентне співвідношення кадрового забезпечення певного напрямку, яке кількісно і за складом відповідає кількості тих, хто займається (див. табл. 3.19).

Таблиця 3.19

Структура і показники кадрового забезпечення за підсистемами і напрямками роботи галузі станом на 2009 рік

<i>Підсистеми та напрями роботи галузі</i>	<i>Абсолютні показники та індекси кадрового забезпечення за підсистеми та напрямками роботи галузі</i>				
	<i>К-ть працівників фізичної культури і спорту</i>	<i>К-ть осіб що займаються</i>	<i>Індекс кадрового забезпечення</i>	<i>Частка працівників до загальної к-ті, %</i>	<i>Частка тих хто займається до, загальної к-ті, %</i>
Літні олімпійські види спорту	27253	961348	35,3	74,4%	73,0%
Зимові олімпійські види спорту	791	20031	25,3	2,2%	1,5%
Види спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор	6888	286483	41,6	18,8%	21,7%
Спортивно-технічні і прикладні види спорту	849	28327	33,4	2,3%	2,1%
Види спорту для осіб з вадами слуху, зору, опорно-рухового апарату, розумового розвитку	849	21561	25,4	2,3%	1,6%
Усього осіб	36630	1317750	36,0	100,0%	100,0%
<i>Дошкільні навчальні заклади</i>	<i>2142</i>	<i>795955</i>	<i>371,6</i>	<i>5,2%</i>	<i>10,8%</i>
<i>Загальноосвітні навчальні заклади</i>	<i>27551</i>	<i>4264897</i>	<i>154,8</i>	<i>66,4%</i>	<i>58,1%</i>
<i>Професійно-технічні навчальні заклади</i>	<i>1825</i>	<i>381887</i>	<i>209,3</i>	<i>4,4%</i>	<i>5,2%</i>
<i>Вищі навчальні заклади 1-2 рівнів акредитації</i>	<i>2978</i>	<i>395874</i>	<i>132,9</i>	<i>7,2%</i>	<i>5,4%</i>
<i>Вищі навчальні заклади 3-4 рівнів акредитації</i>	<i>5135</i>	<i>824757</i>	<i>160,6</i>	<i>12,4%</i>	<i>11,2%</i>
<i>Фізкультурно-оздоровча робота за місцем проживання громадян</i>	<i>1837</i>	<i>677682</i>	<i>368,9</i>	<i>4,4%</i>	<i>9,2%</i>
Усього осіб	41468	7341052	177,0	100,0%	100,0%
Клубна робота					
Спортивна направленість	3125	139664	44,7	28,1%	16,8%
Фізкультурно-оздоровча направленість	4170	287551	69,0	37,5%	34,7%
Фізкультурно-оздоровча та спортивна направленість	3836	402042	104,8	34,5%	48,5%
Усього осіб	11131	829257	74,5	100,0%	100,0%

Показники кадрового забезпечення фізкультурними кадрами закладів освіти свідчать про наявність структурної кадрової незбалансованості у дошкільних навчальних закладах (індекс 371,6) та в професійно-технічних закладах освіти (209,3). Також

спостерігається наявність кризових явищ у кадрових питаннях у фізкультурно-оздоровчій роботі за місцем проживання громадян, індекс кадрового забезпечення становить 368,9 (див. табл. 3.19). Великі показники індексу також свідчать про велику інтенсивність праці, виходячи із нормативних розрахунків завантаженості відповідних категорій фізкультурних працівників.

Станом на 2009 рік у галузі 71,6% фахівців мають відповідну базову і повну вищу спеціальну освіту, 11,8% – закінчили вищі учбові заклади 1-2 рівнів акредитації, а 12602 особи, або 16,5 % від загальної кількості працівників не мають освіти фізкультурно-спортивного профілю (див. табл. 3.20). Аналіз структури розподілу зайнятості працівників у сфері фізичної культури і спорту засвідчив, що із загальної кількості, 52,1% фізкультурних кадрів задіяні на викладацькій роботі у дошкільних навчальних закладах, загальноосвітніх школах, вищих навчальних закладах 1-4 рівнів акредитації, професійно-технічних училищах; 23,9% – працюють тренерами з виду спорту, інструкторами; 4,6% – обіймають посади методистів та інструкторів з фізичної культури і спорту; 15,8% – спеціалістів різного фізкультурно-спортивного профілю здійснюють організаторсько-управлінську діяльність; 2% – є працівниками фізичної культури і спорту в державних органах влади (державні службовці).

Надзвичайно низьким є абсолютний показник забезпеченості галузі фахівцями з фізичної реабілітації, спеціалістами фізкультурно-реабілітаційної та спортивної роботи з людьми з особливими потребами, лікарями спортивної медицини, їх частка до загальної кількості працівників становить лише 0,7%, також слід відзначити, що інструкторами з фізичної культури і спорту при сільських і селищних радах працює лише 1% фахівців (див. табл. 3.20).

Іншим інформативним показником якості кадрового забезпечення галузі є кількість працівників, професійна діяльність яких пов'язана із наданням фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг, які в той же час не мають належної фахової освіти. Так, серед працівників фізичної культури у навчальних закладах їх частка становить 7,5%; серед методистів та інструкторів фізичної культури – 23,9%; інструкторів з фізичної культури сільських і селищних рад – 55,3%; спеціалістів фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи з людьми зі особливими потребами – 17,3%; спеціалістів фізичної

Таблиця 3.20
Структура і показники забезпеченості фізкультурними кадрами галузі станом на 2009 рік

Назва показника	Показники структури кадрового забезпечення галузі									
	Усього	Частка до загальної к-ті %	3 тиж. заняті		Спеціальна освіта 1-2 р.а. ВНЗ		Спеціальна освіта 3-4 р.а. ВНЗ			
			К-ть	Частка, %	К-ть	Частка, %	К-ть	Частка, %		
Штатні працівники, усього	76 125	----	25 440	33,4%	8 981	11,8%	54 542	71,6%		
Працівники фізичної культури НЗ:	39 631	52,1%	14 363	36,2%	4 206	10,6%	32 446	81,9%		
Інструктори з ф.к. ДНЗ	2 142	5,4%	2 007	93,7%	720	33,6%	1 168	54,5%		
вчителі ЗОШ	27 551	69,5%	9 119	33,1%	3 062	11,1%	21 850	79,3%		
керівники і викладачі ПТУ	1 825	4,6%	430	23,6%	184	10,1%	1 613	88,4%		
керівники і викладачі ВНЗ 1-2 р.а.	2 978	7,5%	882	29,6%	224	7,5%	2 727	91,6%		
керівники і викладачі ВНЗ 3-4 р.а.	5 135	13,0%	1 925	37,5%	16	0,3%	5 088	99,1%		
Методисти, інструктори ф.к.: усього	3 482	4,6%	1 217	35,0%	600	17,2%	2 051	58,9%		
за місцем роботи громадян	1 336	38,4%	377	28,2%	313	23,4%	688	51,5%		
за місцем навчання громадян	309	8,9%	122	39,5%	19	6,1%	245	79,3%		
за місцем проживання громадян	1 837	52,8%	718	39,1%	268	14,6%	1 118	60,9%		
працюють у СГ, які мають ліцензію	898	25,8%	417	46,4%	120	13,4%	654	72,8%		
Інструктори з ф.к. сільських і селищних рад	787	1,0%	129	16,4%	148	18,8%	204	25,9%		
Тренери методисти, спорту, усього	18 196	23,9%	4 837	26,6%	2 544	14,0%	12 579	69,1%		
працюють у СГ, які мають ліцензію	1 354	7,4%	411	30,4%	149	11,0%	1 068	78,9%		
Працівники СШ без тренерів	4 301	5,6%	1 460	33,9%	433	10,1%	2 968	69,0%		
Працівники з Ф.К. органів влади:	1 513	2,0%	609	40,3%	48	3,2%	960	63,5%		
центральних	43	2,8%	25	58,1%	0	----	33	76,7%		
обласних	220	14,5%	108	49,1%	2	0,9%	149	67,7%		
районних	768	50,8%	263	34,2%	31	4,0%	449	58,5%		
міських	482	31,9%	213	44,2%	15	3,1%	329	68,3%		

Продовження таблиці 3.20

Назва показника	Показники структури кадрового забезпечення галузі									
	Усього	Частка до загальної к-ті %	3 нин жінки		Спеціальна освіта 1-2 р.а. ВНЗ		Спеціальна освіта 3-4 р.а. ВНЗ			
			К-ть	Частка, %	К-ть	Частка, %	К-ть	Частка, %		
Працівники ФСТ та установ центральних	1 340	1.8%	444	33.1%	143	10.7%	838	62.5%		
обласних	41	3.1%	16	39.0%	0	----	33	80.5%		
районних	633	47.2%	260	41.1%	42	6.6%	432	68.2%		
міських	446	33.3%	67	15.0%	55	12.3%	213	47.8%		
Працівники ЦФЗН "Спорт для всіх"	220	16.4%	101	45.9%	46	20.9%	160	72.7%		
Всукраїнського	572	0.8%	242	42.3%	93	16.3%	322	56.3%		
обласних	27	4.7%	8	29.6%	0	----	11	40.7%		
міських	175	30.6%	89	50.9%	6	3.4%	110	62.9%		
районних у містах	215	37.6%	80	37.2%	21	9.8%	133	61.9%		
Працівники ЦФКС інвалідів "Інваспорт"	155	27.1%	60	38.7%	52	33.5%	58	37.4%		
Українського	291	0.4%	109	37.5%	23	7.9%	151	51.9%		
обласних	14	4.8%	3	21.4%	0	----	5	35.7%		
Спеціалісти ФРС роботи з людьми зі особливими потребами: з них	277	95.2%	106	38.3%	23	8.3%	146	52.7%		
тренери із спорту	415	----	138	33.3%	85	20.5%	238	62.2%		
Інструктори-методисти	243	58.6%	67	27.6%	30	12.3%	154	63.4%		
Працівники спортивних споруд	130	31.3%	48	36.9%	42	32.3%	73	56.2%		
Спеціалісти з фізичної реабілітації	2 937	3.9%	768	26.1%	349	11.9%	751	25.6%		
Лікарі спортивної медицини	53	0.1%	30	56.6%	20	37.7%	29	54.7%		
Інші працівники фізичної культури	475	0.6%	307	64.6%	45	9.5%	308	64.8%		
	2 547	3.3%	925	36.3%	329	12.9%	935	36.7%		

реабілітації – 7,6%. Особливої уваги заслуговує факт наявності 33,3% працівників фізичної культури і спорту органів державної виконавчої влади, які здійснюють керівництво галуззю в межах наданих повноважень без наявності фахової освіти. Аналіз кадрового забезпечення галузі за підсистемами та напрямками роботи за 2009 рік засвідчив, що спортивну роботу проводить 36630 спеціалістів (див. табл. 3.20).

Загальні тенденції кадрового забезпечення діяльності галузі характеризуються покращенням узагальнюючого показника, зміни якого становили упродовж 1992-2009 років 28,3%. Природа цих змін обумовлена не приростами кадрового корпусу галузі, і оптимальною структурною кадровою збалансованістю на фоні сталої кількості населення України і тих, хто охоплений усіма видами фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи, а значним погіршенням демографічної ситуації в країні на фоні незначного збільшення штатних працівників галузі і, як засвідчили попередні узагальнені дані, таке збільшення спостерігається здебільшого за рахунок керівної та обслуговуючої ланок (див. додаток Л).

Підготовка кадрового корпусу галузі здійснюється за освітньо-кваліфікаційними рівнями – молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр згідно з відповідними освітньо-професійними програмами [688]. Згідно з положенням, молодший спеціаліст в галузі фізичної культури і спорту – це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі повної загальної середньої освіти здобув загальнокультурну підготовку, спеціальні уміння та знання, має певний досвід їх застосування для вирішення типових професійних завдань, які передбачені для відповідних посад у сфері фізичної культури і спорту. Бакалавр – це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі повної загальної середньої освіти здобув поглиблену загальнокультурну підготовку, фундаментальні та професійно-орієнтовані уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці і здатний вирішувати типові професійні завдання, передбачені для відповідних посад галузі. Освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста в галузі фізичної культури і спорту можливо здобути лише на основі кваліфікації бакалавра, який передбачає оволодіння спеціальними знаннями та уміннями, що дозволять фахівцю вирішувати складні професійні завдання. Магістр в галузі фізичної культури і спорту – це рівень фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні уміння та

знання інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань [688].

Підготовка фахівців відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня для задоволення кадрових потреб сфери фізичної культури і спорту здійснюється за відповідними напрямками підготовки [739], також передбачена можливість поєднання напрямів (спеціальностей) з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників фізичної культури і спорту [763]. В Україні здійснюють підготовку фахівців з фізичної культури і спорту Національний університет фізичного виховання та спорту України; Дніпропетровський державний інститут фізичної культури та спорту; Донецький державний інститут здоров'я, фізичного виховання і спорту; Львівський державний університет фізичної культури; Харківська державна академія фізичної культури. У системі Міністерства освіти і науки України професійну підготовку фахівців фізичного виховання та спорту здійснюють 24 факультети фізичного виховання вищих навчальних закладів; а також 5 непрофільних вищих навчальних закладів: Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут", Вінницький технічний університет, Рівненський державний економічний інститут, Таврійський інститут підприємництва і права, Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут" [548]. Як свідчать останні дані [5,16,56,110,113,173,184,190,228,260,261,281,291,305,332,340], якість підготовки фахівців бажає бути кращою і відповідати кваліфікаційним вимогам професійної спеціалізації. Так, аналіз державних нормативних документів [739] засвідчив, що підготовка фахівців проводиться за двома основними напрямками – педагогічна освіта та фізичне виховання і спорт за спеціальностями: педагогіка і методика середньої освіти (фізична культура), фізичне виховання, фізична реабілітація, олімпійський та професійний спорт. Феноменом системи підготовки фахівців галузі відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів є поєднання спеціальностей за основним напрямом підготовки із додатковими. Як зазначається в нормативному документі [763], у педагогічних та класичних університетах, педагогічних коледжах підготовка педагогічних працівників сфери фізичної культури і спорту здійснюється за галуззю наук "Освіта" за напрямками: "Фізичне виховання" та

"Здоров'я людини". Згідно із цим положенням, можлива підготовка за поєднаними напрямками, спеціальностями і спеціалізаціями лише в разі спорідненості галузей наук, що відображається у шкільних навчальних предметах, видах педагогічної діяльності в середній школі, дошкільних і позашкільних навчальних закладах та обсягу часу, передбаченого на вивчення відповідних шкільних навчальних предметів. Особливість педагогічних спеціалізацій полягає в тому, що вони передбачають як поглиблення змісту відповідних напрямів (спеціальностей), так і забезпечують необхідну фахову підготовку з різних напрямів педагогічної діяльності. Професіоналам освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, підготовка яких здійснюється за поєднаними спеціальностями або спеціальністю і додатковою спеціальністю, присвоюється кваліфікація за першою і другою спеціальністю, спеціалізацією і записується у додатку до диплома. Не викликає заперечень можливість підготовки і подальшого надання фахівцям в сфері фізичної культури і спорту додаткової кваліфікації вчителя з основ здоров'я, фізіології, біології, адже процес її отримання передбачає поглиблене вивчення циклу природничих дисциплін, які є органічною і важливою складовою формування професійної компетенції спеціалістів фізкультурного профілю. Негативним, на нашу думку, є поєднання таких напрямів підготовки із подальшим присвоєнням кваліфікації вчителя фізичної культури, інструктора фізичного виховання, як: початкова освіта, вчитель фізичної культури початкової школи; соціальна педагогіка, соціальний педагог, вчитель фізичної культури; дошкільна освіта, інструктор з фізичного виховання дітей дошкільного віку; природничі науки, біологія, вчитель біології, фізичної культури та екології; природничі науки, географія, вчитель географії, фізичної культури та економіки (див. табл. 3.21).

Таке поєднання, на нашу думку, є некоректним у зв'язку з різним спрямуванням напрямів підготовки, що відповідно відображається в навчальних програмах, представлених у них предметах і кількості годин на їх проходження, особливо в частині циклу професійно-прикладних дисциплін, який неможливо охопити за той обсяг годин, що відводиться на предмети додаткової спеціалізації, які за кількістю та змістом мають відповідати шкільним та іншим галузевим програмам.

Таблиця 3.21

Освітньо-кваліфікаційні рівні, напрями, спеціальності та спеціалізації підготовки фахівців в галузі "Фізична культура і спорт"

<i>Освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Найменування галузі знань</i>	<i>Напрямок підготовки</i>	<i>Додаткові спеціальності та спеціалізації</i>	<i>Кваліфікація</i>
Молодший спеціаліст	Фізичне виховання і спорт	Фізичне виховання	За певним видом спорту	Викладач фізичного виховання
Бакалавр, спеціаліст	Олімпійський та професійний спорт	Спорт	За певним видом спорту	Викладач фізичного виховання (тренер з виду спорту за олімпійськими та неолімпійськими видами спорту); викладач фізичного виховання, менеджер у сфері фізкультурно-спортивної діяльності.
Бакалавр, спеціаліст	Фізичне виховання	Фізичне виховання	Організатор туристичної роботи	Викладач фізичного виховання (організатор туристичної роботи)
Бакалавр, спеціаліст	Здоров'я людини	Фізична реабілітація	Фахівець з рекреації, оздоровчої фізичної культури, фізичної реабілітації	Викладач основ здоров'я людини (організатор валеологічної служби в дошкільних, шкільних та реабілітаційних закладах освіти); викладач основ здоров'я людини (тренер з оздоровчого фітнесу); викладач фізичного виховання (фахівець з рекреації та оздоровчої фізичної культури); викладач фізичного виховання (фахівець з фізичної реабілітації).
Бакалавр, спеціаліст, магістр	Туризм	Організація туристичного обслуговування, туризм	Фізичне виховання і спорт	Менеджер туризму, викладач фізичного виховання
Бакалавр, спеціаліст, магістр	Мистецтво	Хореографія	Фізичне виховання і спорт	Хореограф. Викладач фізичного виховання
Магістр	Фізичне виховання і спорт	Фізичне виховання і спорт, здоров'я людини	Олімпійський та професійний спорт; теорія та методика оздоровчої фізичної культури і масового спорту; менеджмент і управління фізичним вихованням і спортом; фізіологія спорту; психологія спорту; біомеханіка спорту; рекреація, оздоровча фізична культура; фізична реабілітація	Викладач фізичного виховання, тренер-викладач з виду спорту

Продовження таблиці 3.21

Бакалавр, спеціаліст, магістр	Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини	Фізичне виховання	Здоров'я людини, Біологія, методика туристичної роботи, методика спортивно-масової роботи, фізичне виховання у спеціальному навчальному закладі, фізичне виховання дітей дошкільного віку	Педагогіка і методика середньої освіти. Вчитель фізичної культури. Викладач фізичного виховання, вчитель фізичної культури з однією із спеціалізацій та спеціальностей
Бакалавр, спеціаліст, магістр	Педагогічна освіта	Дошкільна освіта	Фізична культура	Інструктор з фізичного виховання дітей дошкільного віку
Бакалавр, спеціаліст, магістр	Педагогічна освіта	Початкова освіта	Фізична культура	Вчитель фізичної культури початкової школи
Бакалавр, спеціаліст, магістр	Педагогічна освіта	Соціальна педагогіка	Фізичне виховання	Соціальний педагог. Вчитель фізичної культури
Бакалавр, спеціаліст, магістр	Педагогічна освіта	Фізичне виховання	Туризм, фізична реабілітація, здоров'я людини	Педагогіка і методика середньої освіти. Вчитель фізичної культури. Викладач фізичного виховання.
Бакалавр, спеціаліст, магістр	Природничі науки	Біологія	Фізичне виховання	Біолог. Вчитель біології, фізичної культури та екології, викладач біології
Бакалавр, спеціаліст, магістр	Природничі науки	Географія	Фізичне виховання	Географ. Вчитель географії, фізичної культури та економіки

Як наслідок, фахівці, які отримують додаткову кваліфікацію з фізичної культури і спорту, мають "туманне" уявлення про специфіку діяльності в сфері фізичної культури і спорту, характеризуються недостатньою сформованістю, а подекуди і повною відсутністю необхідних знань, умінь, навичок для того, щоб здійснювати види професійної діяльності, якими має володіти майбутній фахівець фізичного виховання та спорту: діагностичну, реабілітаційну, репродуктивну, спортивну, освітянську, профілактичну, організаційну [548]. Також необхідно відзначити, що негативними і розповсюдженими в підготовці фахівців з додатковою спеціальністю в галузі фізичної культури і спорту є проблеми вищих навчальних закладів у належному забезпеченні навчально-виховного процесу науково-викладацькими кадрами, матеріально-технічною базою, інвентарем, спорудами та обладнанням, базами для проходження усіх видів практики на чолі з професійно-компетентними керівниками. Визначальним суб'єктивним фактором низької якості підготовки таких фахівців є відсутність будь-якої спортивної кваліфікації, перманентного фізичного удосконалення шляхом підвищення своєї спортивної майстерності в обраному виді спорту.

Підготовка фахівців фізичної культури і спорту здійснюється відповідно до державних стандартів вищої освіти. Згідно з постановою КМУ "Про розроблення державних стандартів вищої освіти" [689], державні стандарти вищої освіти встановлюють вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої та фахової підготовки. Вони є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня громадян незалежно від форм одержання вищої освіти. Державні стандарти вищої освіти застосовуються з метою забезпечення якості вищої освіти і потреб народного господарства, науки та культури у фахівців, а також розроблення, впровадження та удосконалення нормативної і навчально-методичної бази, що регламентує підготовку фахівців з вищою освітою. Підготовка фахівців в галузі фізичної культури і спорту здійснюється за освітньо-кваліфікаційними рівнями за певними спеціальностями з урахуванням вимог державного класифікатора професій, державного класифікатора видів економічної діяльності, міжнародної стандартної класифікації освіти. Галузева компонента державних стандартів вищої освіти в сфері фізичної культури і спорту передбачає освітньо-кваліфікаційну характеристику майбутнього фахівця, узагальнює зміст освіти, відображає цілі освітньої та професійної підготовки, визначає місце фахівця в структурі господарства і вимоги до його компетентності. Важливою складовою державних стандартів є освітньо-професійна програма, яка встановлює розподіл обсягу освітньо-професійної програми за циклами підготовки в академічних годинах, нормативну частину змісту навчання у навчальних елементах, їх інформаційних обсяг та рівень засвоєння, рекомендований перелік навчальних дисциплін, форми контролю та державної атестації, нормативний термін навчання. Передбачено цикли гуманітарної, соціально-економічно та природничо-наукової підготовки, що забезпечує певний освітній рівень, цикл професійної (професійно-орієнтованої) та практичної підготовки, що разом із попередніми циклами забезпечує певний, освітньо-кваліфікаційний рівень. Зважаючи на завдання нашого дослідження, нами здійснено аналіз та узагальнення змісту, форм, структури підготовки фахівців фізичної культури і спорту за освітньо-кваліфікаційним рівнем "бакалавр" в частині формування комплексу професійно-прикладних знань, умінь, навичок, які забезпечують можливість здійснення керівних, організаторських, комунікативних функцій в процесі управлінської діяльності на рівні організації, установи, підприємства фізкультурно-спортивного профілю, на

відповідних посадах апарату державної служби.

Аналіз освітньо-професійних програм та освітньо-кваліфікаційних характеристик підготовки бакалаврів у галузі фізичної культури і спорту за напрямками: "Здоров'я людини", "Спорт", "Фізичне виховання" (напрямок підготовки 0102) та "Теорія і методика середньої освіти. Фізична культура (напрямок підготовки 010100) засвідчив, що випускник вищого навчального закладу в сфері управління фізичною культурою і спортом має володіти сукупністю знань, умінь та навичок, які забезпечують здатність фахівця використовувати техніку ділового спілкування, ораторського мистецтва, ділового адміністрування; реалізовувати інноваційні технології менеджменту, маркетингу, рекламної справи в умовах ринкової економіки; здійснювати управління підприємством, організацією спортивної спрямованості незалежно від форм власності на основі ґрунтового оволодіння основами галузей права (господарського, трудового, підприємницького, фінансового, адміністративного та інших), змістом дисциплін економічного та фінансового спрямування, основами менеджменту організацій. Згідно з вищенаведеним, фахівці за освітньо-кваліфікаційним рівнем "Бакалавр" в галузі фізичної культури і спорту можуть обіймати такі керівні посади: директор (керівник) підприємства, установи, організації фізкультурно-спортивної спрямованості, завідувач спортивної споруди, директор (керівник) малого підприємства у сфері охорони здоров'я, освіти, культури тощо [393,394,395,396]. Порівняльний аналіз за кількістю та змістом навчальних дисциплін управлінського циклу за вище наведеними напрямками виявив, що професійно-прикладна підготовка до управлінської діяльності за напрямом "Здоров'я людини" забезпечується в процесі проходження та оволодіння змістом начальних дисциплін: "Основи управління та менеджменту фізичного виховання і спорту" в обсязі 54 годин та "Олімпійський та професійний спорт" в обсязі 81 академічної години; за напрямом "Олімпійський та професійний спорт": "Основи управління та менеджменту фізичного виховання і спорту" – 81 година, "Олімпійський спорт" – 189 годин, "Професійний спорт" – 108 годин; за напрямом "Фізичне виховання": "Характеристика сфери фізичного виховання" – 81 академічна година, "Професійна діяльність у сфері фізичного виховання" – 81 година, "Олімпійський та професійний спорт" – 108 годин; за напрямом "Теорія і методика середньої освіти. Фізична культура": "Правознавство" – 81 година,

"Економічна теорія" – 108 годин, "Політологія" – 108 годин, "Соціологія" – 81,5 години, "Спортивні споруди і обладнання" – 54 години, "Управління в сфері фізичного виховання" – 54 години, "Організація і методика оздоровчої фізичної культури" – 81 година (див. табл. 3.22).

Таблиця 3.22

Навчальні дисципліни що забезпечують підготовку майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту до управлінської діяльності

<i>Напрямок підготовки бакалавра</i>	<i>Начальні дисципліни управлінського циклу (К-ть академічних годин)</i>	<i>% до загального часу</i>
ОПП підготовки бакалавра "Здоров'я людини" (0102)	1. Основи управління та менеджменту фізичного виховання і спорту – 54 академічних години. 2. Олімпійський та професійний спорт – 81 година.	1,56 %/(8640 годин)
ОПП підготовки бакалавра "Спорт" (0102)	1. Основи управління та менеджменту фізичного виховання і спорту – 81 академічна година. 2. Олімпійський спорт – 189 академічних годин. 3. Професійний спорт – 108 академічних годин.	4,36%/(8640 годин)
ОПП підготовки бакалавра "Фізичне виховання" (0102)	1. Характеристика сфери фізичного виховання – 81 академічна година. 2. Професійна діяльність у сфері фізичного виховання – 81 академічна година. 3. Олімпійський та професійний спорт – 108 академічних годин.	3,13%/(8640 годин)
ОПП підготовки бакалавра "Теорія і методика середньої освіти. Фізична культура" (010100)	1. Правознавство – 81 академічна година. 2. Економічна теорія – 108 академічних годин. 3. Політологія – 108 академічних годин. 4. Соціологія – 81,5 академічних годин. 5. Спортивні споруди і обладнання – 54 академічних годин. 6. Управління в сфері фізичного виховання – 54 академічних годин. 7. Організація і методика оздоровчої фізичної культури – 81 академічна година.	6,11%/(9288 годин)

Як бачимо з таблиці, державні стандарти окремих напрямів підготовки фахівців суттєво відрізняються як за кількістю навчальних дисциплін, так і за загальним часом відведеного на їх проходження, що, у свою чергу, вносить суттєві корективи під час визначення кількості годин на аудиторну та самостійну роботу студента, а також добору змістових модулів, окремих тем, обсягу навчального матеріалу, форм роботи студента та форм контролю за результатами навчальної діяльності. Значним недоліком діючих державних стандартів, на нашу думку, є значне зменшення кількості годин

соціально-економічної підготовки, яка за своїм змістом і специфікою створює підґрунтя професійної готовності фахівця до управлінської діяльності.

З другого боку, передбачено варіативну частину освітньо-професійних програм, яка може передбачати перелік дисциплін управлінського циклу за вибором студента або навчального закладу, що створює ситуацію неузгодженості, з точки зору єдності державних вимог до змісту управлінської підготовки майбутніх керівників, державних службовців у галузі фізичної культури і спорту. Найбільшою питомою часткою кількості годин, відведених на дисципліни управлінського циклу, характеризується державний стандарт підготовки бакалавра за напрямом "Теорія і методика середньої освіти. Фізична культура" – 6,11% від загального часу, передбаченого в освітньо-професійній програмі, а найменшим він є за напрямом "Здоров'я людини" – 1,56 %.

Іншим інформативним показником є порівняння часу відведеного у освітньо-професійних програмах на проходження дисциплін управлінського циклу із розрахунковим відповідно до існуючих методик [500]. Компаративний аналіз засвідчив, що розрахунковий час для вирішення усіх навчальних завдань та досягнення кінцевої мети навчання з якісним засвоєнням студентами навчального матеріалу з курсів "Менеджмент і маркетинг фізичної культури і спорту", "Економіка фізичної культури і спорту" має знаходитись у діапазоні 135-162 академічні години або 2,5-3 національні кредити, з яких 1,5-2 кредити мають бути відведені на аудиторну роботу, а 1 кредит на самостійну роботу студента. У діючих державних стандартах академічний час відведений на вивчення вище згаданих навчальних дисциплін, є майже у два рази меншим від розрахункового, що власне зводить до небезпечного мінімуму час, відведений на аудиторну роботу зі студентом, знижує дієвість контрольних заходів за навчальною діяльністю майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту. Така ситуація, на нашу думку, призводить до негативних наслідків, які полягають у наступному:

- невідповідність обсягу знань майбутніх фахівців з дисциплін управлінського циклу вимогам визначених у освітньо-кваліфікаційних характеристиках підготовки бакалаврів за певними напрямками;
- недостатня сформованість практичних умінь та навичок,

загальної професійної компетентності управлінської діяльності в галузі фізичної культури і спорту;

- нездатність випускників на належному рівні виконувати функції відповідно до займаної посади в сфері управління фізичною культурою і спортом.

Зважаючи на багатоманітність завдань, специфіку діяльності в окремих підсистемах сфери фізичної культури і спорту, усунення вищезначених негативних наслідків вбачається можливим шляхом введення в систему підготовки фахівців додаткової спеціалізації в сфері управлінської діяльності за рахунок годин варіативної частини програм, що дозволить здійснити цільове спрямування певного контингенту студентів на майбутню і подальшу поглиблену спеціалізацію саме в управлінській сфері галузі фізичної культури і спорту, із подальшою перепідготовкою за певним фахом та післядипломною підготовкою з метою підвищення кваліфікації.

Системою безперервної освіти висококваліфікованих управлінських кадрів для галузі фізичної культури і спорту передбачена освітньо-професійна післядипломна підготовка [688]. Законодавцем визначено, що під освітньо-професійною післядипломною підготовкою слід розуміти реалізацію освітньо-професійної програми, яка забезпечує підвищення кваліфікації, перепідготовку кадрів, стажування тощо, на базі освітньо-професійної програми підготовки кваліфікованого робітника, молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста чи магістра. Система післядипломної освіти забезпечує перманентне вдосконалення фахової компетенції фахівців підсистем галузі, ґрунтується на врахуванні специфіки професійної діяльності різних категорій працівників у сфері фізичної культури і спорту: керівників, державних службовців, викладачів навчальних закладів, тренерів з видів спорту, оздоровчої фізичної культури, спортивних лікарів. Як свідчить проведений аналіз системи підготовки та формування організаторської та управлінської складових фахово-професійної компетенції майбутнього спеціаліста з фізичної культури і спорту, важливе місце в подальшому професійному зростанні, підвищенні ефективності управлінської діяльності керівної ланки галузі, відведено саме післядипломній освіті: перепідготовці та підвищенню кваліфікації управлінців, менеджерів, державних службовців фізичної культури і спорту.

Перепідготовка, в залежності від специфіки майбутньої

діяльності, може передбачати отримання особою другої вищої освіти в галузі фізичної культури і спорту або отримання другої вищої освіти (бакалавр, спеціаліст, магістр) в інших галузях, пов'язаних з підготовкою управлінців, менеджерів, державних службовців, особами, які мають базову або повну вищу освіту в галузі фізичної культури і спорту. На нашу думку, державний службовець, керівник будь-якого рівня в галузі фізичної культури і спорту незалежно від форм власності, має володіти широким спектром знань, які визначають специфіку викладацької, тренерської, інструкторської діяльності, з одного боку, а з другого – бути компетентним у розв'язанні питань і проблем, пов'язаних із державним управлінням галуззю, економічних, фінансових, юридичних, соціальних, політичних аспектів, що обумовлюють ефективність функціонування галузі та напрямок її розвитку.

Надзвичайно актуальним для удосконалення системи підготовки фахівців галузі фізичної культури і спорту залишається питання реалізації основних положень Болонської декларації в нормативних документах, які регламентують процес підготовки висококваліфікованих фізкультурно-спортивних кадрів. Виконання положень Болонської декларації дозволить, насамперед, розширити сферу працевлаштування фахівців підготовлених у вищих навчальних закладах України на ринках праці країн Європейського союзу. Створення єдиного європейського освітянського простору передбачає перехід на єдині стандарти навчання шляхом введення двоступеневої системи вищої освіти, системи залікових кредитів, уніфікованої системи оцінювання успішності навчальної діяльності майбутніх фахівців. Процеси європейської інтеграції України в сфері вищої фізкультурної освіти мають ґрунтуватись на принципах мобільності, автономії з відповідальністю, базуванні вищої освіти на наукових дослідженнях, освіти протягом усього життя, диверсифікації, якості освіти, сумісної кваліфікації, привабливості. Реалізація усього комплексу завдань підвищення якості вищої освіти в галузі має передбачати:

- 1) відповідність змісту вищої фізкультурної освіти професійно-кваліфікаційним характеристикам професій галузі фізичної культури і спорту, які мають бути розробленими у відповідності до стандартів що висуваються до змісту та якості фізкультурно-оздоровчих, спортивних, рекреаційно-відновлювальних та інших послуг, як специфічного продукту,

- що створюється галуззю;
- 2) узгодження та приведення у відповідність в освітньо-професійних програмах кількості предметів, кредитів, загального терміну підготовки фахівця з стандартами країн, що утворюють єдиний освітянський простір;
 - 3) узгодження та приведення у відповідність змісту, кредитів, форм навчальної роботи, контролю, системи оцінювання навчальної діяльності за окремими навчальними предметами шляхом поглиблення співпраці з вищими навчальними закладами Європи;
 - 4) розробку ефективних методів дослідження та оцінки якості вищої фізкультурної освіти, що надається відповідними навчальними закладами;
 - 5) створення належних соціально-економічних умов для учасників освітнього процесу на рівнях: навчальний заклад, студент, викладач.

Наостанок слід відзначити, що під поняттями "узгодженість" та "приведення у відповідність" ми розуміємо уніфікацію освітніх комунікацій на рівні принципів та пріоритетів у підготовці бакалаврів та магістрів, із врахуванням визнаних переваг вітчизняної системи освіти, передбаченням у змісті навчальних модулів особливостей формування, функціонування, розвитку національної фізичної культури і спорту [91].

Таким чином, підводячи підсумки проведеного дослідження соціальних та нормативно-правових аспектів кадрового забезпечення та підготовки управлінської ланки в сфері фізичної культури і спорту, можна зробити наступні висновки:

1. Стан кадрового забезпечення галузі, за даними аналізу динаміки кількісних та якісних показників, вимагає вжиття заходів нормативно-правового та соціально-економічного характеру спрямованих на досягнення структурної збалансованості та оптимізації, як у галузі загалом, так і за окремими її підсистемами.
2. Правової регламентації та впорядкування вимагає система підготовки висококваліфікованих фахівців для сфери фізичної культури і спорту в частині визначення економічної, соціальної, фінансової доцільності надання додаткової спеціальності в галузі фізичної культури і спорту непрофільним фахівцям.
3. Структурної оптимізації вимагають освітньо-професійні

програми підготовки кадрового корпусу галузі в частині перегляду існуючих концептуальних підходів до формування змісту, організаційно-методичних, процесуальних основ підготовки фахівців до управлінської діяльності.

4. Процеси євроатлантичної інтеграції України вимагають приведення у відповідність до міжнародних стандартів якості вищої фізкультурної освіти, нормативно-правового, організаційного забезпечення підготовки фахівців фізичної культури та спорту з дотриманням вихідних положень Болонської декларації.

РОЗДІЛ 4

МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

4.1. Функції та методи державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні.

Основні завдання державного управління фізичною культурою і спортом в Україні полягають у реалізації науково обґрунтованої системи фізичного виховання всіх верств населення, забезпеченні підготовки спортсменів високого класу, в широкому залученні громадян до систематичних занять фізичною культурою, спортом, туризмом, у всемірному розвитку всіх видів масового спорту [376]. Досягнення стратегічної мети державного управління розвитком фізичної культури і спорту можливе через вирішення усього спектру завдань шляхом реалізації функцій управлінської діяльності в галузі.

Функція (functio) в перекладі з латини "завершення, виконання" це: зовнішній прояв властивостей певного об'єкта в межах певної системи відносин, до якої він належить; вид зв'язку між об'єктами, який обумовлює зміну одного з них внаслідок зміни іншого, при цьому другий об'єкт називається функцією першого; стандартизована соціальна дія, що регулюється певними нормами і контролюється соціальними інститутами; діяльність певного елемента соціальної системи з метою реалізації цілей та інтересів певних соціальних стратів і класів [514]. У більш вузькому значенні під змістом поняття "функції" розуміють визначене коло завдань та системний інструментарій певної галузі діяльності [266]. Функції є одним із провідних змісто- та системоутворюючих компонентів будь якої організованої, цільової, планової, системної діяльності є тим чинником, який обумовлює доцільність, необхідність, предметність існування структурно-системних утворень. Надзвичайно важливою є така категорія для управління, управлінської діяльності, адже вона є основою для формування структури системи управління, якісної та ефективної взаємодії між її підсистемами, компонентами, об'єктами.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що наукові дискурси щодо тлумачення поняття "функції державного управління" тривають досі, і не існує єдиного загальноприйнятого визначення. До змістоутворюючих ознак поняття "функції державного управління", в

залежності від певного науково-теоретичного підходу, домінант, науковці відносять:

- реальний, силовий, цілеспрямований, організуючий вплив на об'єкт управління, що характеризується самостійністю, однорідністю, складністю та стабільністю;
- вид державно-управлінської діяльності, що виокремився внаслідок розподілу управлінської праці;
- спрямованість на досягнення поставленої мети та вирішення завдань управління;
- складові змісту, окремі періоди (стадії), напрями управлінської діяльності;
- здійснюються у відповідності до законодавства спеціально створеними органами влади;
- здійснюються шляхом застосування специфічних методів державного управління [148,298,299,311,552,569,832].

Таким чином, під функціями державного управління в галузі фізичної культури і спорту доцільно розуміти державно-управлінську діяльність, спрямовану на вирішення завдань та досягнення поставленої мети галузі шляхом здійснення цілеспрямованого, організуючого, системного впливу на об'єкт та суб'єкт управління з використанням специфічних методів, процесуальної регламентації напрямів та змісту управлінської діяльності.

У системі державного управління розрізняють функції державного управління, управлінські функції державних органів, функції органів виконавчої влади, їх структурних підрозділів і функції посадових осіб, функції процесу управління. Процес класифікації функцій передбачає виявлення та виокремлення за найбільш загальними, суттєвими ознаками певних видів управлінської діяльності. Проблемі класифікації функції державного управління присвячено низку праць, у яких суттєво різняться варіанти їх систематизації. Так, у праці В. Малиновського [299], визначено функції державного управління: основні, до яких відносять: політико-адміністративні, економічні, соціальні, гуманітарні; загальні – стратегічне планування, прийняття управлінських рішень, організації діяльності, мотивація, контроль; допоміжні – управління людськими ресурсами, бюджетна функція, юридично-судова функція, діловодство і документування, зв'язки з громадськістю. Інші автори проводять наступну систематизацію функцій: загальні, до яких відносять: пізнавально-програмуючі або цільові (аналіз,

прогнозування, планування) та організаційно-регулюючі (організація, регулювання, контроль); системи управління – основні, забезпечуючі, зовнішні та внутрішні; процесу управління (функції-операції) – підготовка та прийняття рішення, реалізація управлінського рішення [569]. Також найбільш загальною є класифікація функцій державного управління та управлінських функцій державних органів, у якій вирізняють: загальні функції – організації, планування, регулювання, кадрового забезпечення, мотивації, контролю; спеціальні; зовнішні та внутрішні [140,552]. Зважаючи на предмет нашого дослідження, нами буде більш детально розглянуто аспект класифікації та змістового визначення спеціальних функцій державного управління, функцій процесу управління щодо розвитку фізичної культури і спорту.

Як визначено, спеціальні функції державного управління відображають особливий зміст окремих впливів, зумовлений різноманітністю багатьох взаємодіючих в управлінні компонентів і які реалізуються, як правило, в окремих сферах, галузях або на ділянках державного управління і визначаються в основному запитами об'єктів управління [148]. На нашу думку, до спеціальних функцій державного управління розвитком фізичної культури і спорту доцільно віднести:

- *пріоритетно-цільову*, зміст якої полягає у визначенні пріоритетів щодо розвитку окремих підсистем галузі, окресленні стратегічних, тактичних, оперативних цілей розвитку підсистем галузі та сфери фізичної культури і спорту загалом;
- *критеріально-прогнозуючу*, яка передбачає здійснення комплексу заходів щодо визначення, обґрунтування, кількісно-якісного інтерпретування критеріїв оцінки рівня розвитку галузі та її окремих підсистем на певному етапі, розробку прогнозного рівня їх кількісних показників у коротко- та довгостроковій перспективі;
- *оптимізуючу*, основним завданням якої є узгодження кількісно-якісних показників розвитку окремих підсистем та галузі загалом з реальними ресурсними, фінансовими, кадровими можливостями держави, окремих територіально-адміністративних одиниць на основі вивчення та узагальнення суспільних потреб та потреб держави в сфері фізичної культури і спорту;

- *програмно-реалізаційну*, зміст якої полягає в організації, процесуальній узгодженості, системній структуризації діяльності системи органів виконавчої влади щодо складання програм розвитку галузі, відпрацювання механізмів вирішення поставлених завдань, обґрунтування та строкове визначення етапів процесу їх реалізації;
- *контрольно-результативну*, налагодження моніторингу за ходом реалізації програм розвитку фізичної культури і спорту, відпрацювання аферентно-еферентних зв'язків між суб'єктом та об'єктом управління, перевірка узгодження досягнутих результатів із прогнозованими з метою своєчасної корекції вектору управлінського впливу на керовану систему, здійснення кількісно-якісної оцінки отриманих результатів.

Окремої уваги заслуговують функції процесу управління розвитком фізичної культури і спорту. Під функціями процесу управління розуміють окремі, логічно взаємопов'язані етапи, дії, механізми збору та обробки інформації з метою прийняття управлінських рішень, спрямованих на вирішення завдань та досягнення мети управлінської діяльності в межах функціонально-ієрархічних повноважень. На нашу думку, до найбільш важливих функцій процесу управління розвитком галузі фізичної культури і спорту слід віднести [96]:

- *пошуково-діагностична*, зміст якої полягає в системній діяльності проведення моніторингу, збору, обробки інформації, узагальнення кількісних та якісних показників, які характеризують стан керованої підсистеми, і мета яких полягає у здійсненні превентивних заходів виникнення проблем, а саме на стадії їх латентної еволюції, ще до того моменту коли вони можуть суттєво вплинути на якісний стан системи фізичної культури і спорту;
- *проблемно-аналітична* передбачає здійснення комплексної, аналітичної роботи щодо виявлення причин виникнення кризових явищ, їх характер, масштабність, швидкість та векторність розвитку, передбачення можливих наслідків для фізичної культури і спорту, конкретизація та формалізація проблеми, визначення її змістової сутності;
- *структурно-цільова*, спрямована на розробку, чітке визначення структури дерева цілей в стратегічному, тактичному та оперативному значенні, обґрунтування та структурування

комплексу завдань, що потребують вирішення для досягнення поставлених цілей;

- *оціночно-прогностична*, одна із найважливіших функцій, завдання якої полягає у розробці можливих альтернативних шляхів спрямованих на досягненні поставлених цілей і, як наслідок, вирішення проблеми, висунення управлінських гіпотез, розробка аналітичних моделей та їх перевірка на надійність, вірогідність, адекватність, оцінка ефективності та вибір із усієї сукупності альтернатив оптимального варіанту управлінського рішення;
- *програмно-організаційна*, розробка програми реалізації прийнятого рішення щодо розвитку галузі фізичної культури і спорту, формування етапів, їх змісту, добір засобів, методів, визначення оптимальних механізмів державного управління розвитку фізичної культури і спорту, проведення організаційних заходів щодо виконання прийнятих програм та управлінських рішень;
- *контрольно-облікова*, полягає у здійсненні вихідного, етапного, підсумкового контролю виконання управлінського рішення щодо розвитку фізичної культури і спорту, організація та планування проведення контрольних заходів, облік інформаційних потоків, що стосуються виконання управлінського рішення;
- *підсумково-коригуюча*, спрямована на організацію підведення підсумків, оцінку результатів управлінської діяльності розвитку фізичної культури і спорту на кожному з етапів цього процесу, за необхідності, здійснення коригування змісту, методів, засобів управлінського впливу на керувану систему.

Реалізація сукупності функцій державного управління розвитком фізичної культури і спорту є можливою лише за умови добору взаємопов'язаних із ними методами, що відповідають меті, завданням, змісту кожної із управлінських функцій.

Метод (від грецької μέθοδος – "шлях через") (російською – метод, англійською – "method", німецькою – "methode f") – систематизована сукупність кроків, які треба здійснити для виконання певної задачі, досягнення мети. Поняття "метод" з'явилося в англійській мові в 1541 році з латини та французької мов [606].

Загалом, під поняттям "метод" як науковою категорією розуміють прийом або систему прийомів, яка застосовується в будь-

якій впорядкованій та системній діяльності. Метод управління – це сукупність засобів і прийомів впливу на керований об'єкт для досягнення цілей, поставлених організацією [140]. Серед надзвичайно широкого спектру існуючих дефініцій під поняттям "метод державного управління", розуміють спосіб практичної реалізації управлінських функцій шляхом організаційно-розпорядчого впливу суб'єкта управління на поведінку та суспільну діяльність керованого об'єкта з метою досягнення поставлених управлінських функцій [299] або способи та засоби досягнення поставлених управлінських цілей, що визначають якісну сторону управління [140]. Способи і прийоми аналізу та оцінювання управлінських ситуацій, використання правових і організаційних форм, впливу на свідомість та поведінку людей у керованих суспільних процесах, відносинах і зв'язках утворюють сутність поняття – методи управлінської діяльності [148,552]. В основі чисельних класифікаційних схем методів державного управління лежать такі ознаки: спрямованість методів управління; зміст методів управління; організаційна форма методів управління; функції суб'єкта управління.

На думку Г. Атаманчука [552], методи управлінської діяльності поділяються на дві групи: методи функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування; методи забезпечення реалізації цілей та функцій державного управління. До групи методів функціонування органів державної влади відносять: методи математичного програмування, статистичні методи, системний та функціональний аналізи; методи теорії стратегічних ігор та статистичний теорії прийняття рішень; економіко-статистичне моделювання; графічні методи; методи роботи з інформацією; методи законотворчої, оперативно-виконавчої та правоохоронної діяльності; методи підготовки та проведення організаційних заходів; методи виконання та контролю. Група методів забезпечення реалізації цілей та функцій державного управління поділяються на: морально-етичні, соціально-політичні, економічні та адміністративні.

До методів публічного управління відносять економічні, адміністративні та ідеологічні методи, які у свою чергу включають в себе множину спеціальних методів, способів, прийомів [818]. На думку Н. Нижник, методи державного управління доцільно об'єднати за двома групами: загальні (адміністративні, економічні, переконання, примус, методи видання правових актів, безпосередньо організаційні), які використовуються при виконанні всіх або основних

функцій державного управління на всіх найважливіших стадіях управлінського процесу; спеціальні – застосовуються при здійсненні окремих функцій на окремих стадіях управлінського процесу (методи вироблення та прийняття управлінського рішення) [140].

Більш детальну класифікацію знаходимо в праці В. Малиновського [299], в якій автор розподіляє методи державного управління на чотири групи: адміністративні – розпорядчі, регламентаційні, нормативні; економічні – індикативне планування, державне регулювання, грошово-кредитна та фінансова політика, захист та заохочення конкуренції, ціноутворення, податкова система, економічне стимулювання; правові – правове регулювання, переконання і примус, субординація і координація; соціально-психологічні – соціальні, морально-етичні, психологічні.

У науковій літературі недостатньо висвітлено питання класифікації та змістового визначення методів державного управління розвитком фізичної культури і спорту, які можуть застосовуватись на окремих стадіях управлінського процесу. На нашу думку методи державного управління розвитком фізичної культури і спорту необхідно класифікувати за напрямками та основними завданнями, які за допомогою них вирішуються з врахуванням науково-предметної сфери їх застосування [77].

Група аналітичних методів – це сукупність вихідних методологічних настанов, логічних схем, способів та прийомів, які використовуються в процесі аналітичної, пізнавальної діяльності керівниками та спеціалістами-аналітиками. Вище наведена група методів спрямована на виявлення структурних складових системи фізичної культури і спорту, дослідження внутрішніх взаємозв'язків між окремими підсистемами галузі, механізмів функціонування галузі фізичної культури і спорту, динаміки та тенденцій змін, оцінку внутрішнього потенціалу та стану її розвитку, виявлення напрямку та величини впливів ендогенних та екзогенних факторів на динаміку розвитку фізичної культури і спорту, логічного обґрунтування управлінського рішення, яке має забезпечити сталий розвиток фізичної культури і спорту. Найбільш часто вживаними методами цієї групи є: методи часового аналізу, структурний аналіз, аналіз відносних показників, трендовий аналіз, компаративний аналіз, факторний аналіз, елементарні статистичні методи, методи нелінійного аналізу, кореляційний та регресійний аналізи, метод часових рядів, SWOT, CASE, STEP аналізи.

Методи державного регулювання господарської діяльності в сфері фізичної культури і спорту полягають в сукупності способів, прийомів впливу з боку державних органів на соціально-економічні процеси, що відбуваються в галузі з метою досягнення поставлених завдань та цілей. Розрізняють прямі та непрямі методи державного регулювання розвитком економіки фізичної культури і спорту. До прямих відносять методи адміністративного впливу, які полягають у застосуванні заборон, дозволів та примусу (квотування, ліцензування, реєстрація та облік, патентування). Непрямі методи характеризуються опосередкованим впливом на розвиток економічного базису системи фізичної культури та спорту, зміст яких полягає в бюджетуванні, адресній допомозі, субсидіях, дотаціях, пільговому кредитуванні, регулюванні процесів ціноутворення, тарифікуванні, пільговому оподаткуванні.

Методи планування в державному управлінні розвитком фізичної культури і спорту є сукупністю методичних прийомів, способів, технологій, спрямованих на розробку планів, які забезпечують визначення цільових установок та завдань, розробку стандартів, норм та нормативів, розподіл ресурсів, визначають послідовність та етапність здійснення необхідних заходів, передбачають делегування виконавцям відповідних службових та владних повноважень та обов'язків. До основних видів планування відносять: стратегічне (довгострокова перспектива у розвитку галузі фізичної культури і спорту), тактичне (середньострокове), поточне, оперативне, сітьове, програмно-цільове, індикативне, бізнес-планування. Балансовий метод планування передбачає порівняння наявних ресурсів (матеріальних, грошових, трудових) з необхідними для досягнення мети та вирішення завдань у певному плановому періоді розвитку фізичної культури і спорту. Нормативний метод передбачає розрахунок норм витрат, які утворюють підґрунтя ресурсного забезпечення діяльності та реалізації програм розвитку фізичної культури та спорту. Метою індикативного методу планування є визначення індикаторів, узагальнюючих (інтегральних) показників, які кількісно визначають якісні характеристики соціально-економічних процесів в галузі фізичної культури і спорту. Методи календарного планування дозволяють структурувати діяльність з розвитку галузі фізичної культури і спорту за певний період по видах робіт, строках, виконавцях, тим самим забезпечити організацію процесу та контроль за його виконанням.

Група практичних методів державного управління розвитком фізичної культури і спорту є способами реалізації функцій державного управління в галузі. Основною метою та завданнями цієї групи методів є встановлення відповідальності, санкцій за невиконання або неналежне виконання відповідальними особами своїх посадових функцій та обов'язків. *До адміністративних методів*, або методів прямого впливу керівника на підлеглих, відносять способи владної мотивації, які ґрунтуються на примусі або на можливості застосування примусу, переконанні з метою належного виконання відповідними посадовими особами покладеного на них кола функціональних обов'язків та владних повноважень, спрямованих на вирішення завдань, які визначені державною політикою розвитку фізичної культури і спорту в Україні. *Економічні методи* ґрунтуються на стимулюванні кадрового корпусу галузі в підвищенні рівня професійної діяльності, розвитку ініціативності у вирішенні поставлених завдань, креативності, застосуванні інноваційних технологій, перманентному самовдосконаленні та підвищенні рівня фахової компетенції. До таких методів відносять: стимулювання через оплату праці, надання пільг в оподаткуванні доходів фізичних осіб, компенсаційних виплат, матеріальній допомозі, виділення коштів спрямованих на вирішення соціальних проблем, коштів на оздоровлення, преміювання, встановлення надбавок за інтенсивність, трудовий стаж, особливі заслуги, впровадження іменних стипендій та грантів. *Соціально-психологічні методи* державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту передбачають цілеспрямований вплив на мотиваційно-ціннісну сферу кадрового корпусу галузі за допомогою відповідного психологічного інструментарію. Найбільш поширеними методами цієї групи є: формування позитивної мотивації шляхом навіювання, ідеомоторного тренування, нейролінгвістичного програмування, психоемоційної гігієни, власного прикладу, формування ціннісних установок та переконань через механізм соціальної значущості реалізації завдань із розвитку фізичної культури і спорту, впровадження змагально-результативного методу в практичну діяльність установ, підприємств, організацій галузі, застосування основних концептуальних положень управління конфліктами в організації.

Надзвичайно важливими для державного управління розвитком галузі є *методи прогнозування*. Під прогнозуванням

розуміють застосування концептуальних підходів, способів, алгоритмів, які використовуються для здійснення оцінки та передбаченні перспективних шляхів та тенденцій розвитку галузі фізичної культури і спорту, її окремих підсистем на основі аналізу поточного стану, з урахуванням впливів ендегенних та екзогенних факторів, що можуть призвести до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі системи фізичної культури і спорту. Основним завданням прогнозу є визначення комплексу заходів, які б привели у майбутньому до позитивного результату щодо розвитку галузі, і який має ґрунтуватись на сталих закономірностях та тенденціях розвитку, містити найбільш ефективні та оптимальні методи та засоби управління. Прогнозування може здійснюватись на базі таких підходів: генетичний підхід – передбачає глибоке вивчення закономірностей та тенденцій розвитку фізичної культури і спорту, минулого та теперішнього станів галузі, ґрунтується на об'єктивному та всебічному розгляді усіх структурних компонент; телеологічний підхід – базується на теоретичних моделях, розроблених на суб'єктивному баченні кожним дослідником майбутнього стану галузі фізичної культури і спорту. У цьому контексті найбільш позитивним вбачається комбінований підхід, у якому поєднуються аналітична виваженість, логічність, об'єктивність генетичного підходу з творчим, креативним, евристичним потенціалом окремого дослідника. Найбільш широко вживаними методами прогнозування є: метод екстраполяції (трендовий метод), математико-статистичні методи (кореляції, регресії, множинної регресії), виробничі функції, факторний, дисперсійний аналізи, метод експертних оцінок.

Група соціологічних методів державного управління розвитком фізичної культури і спорту спрямовані на визначення інтенсивності, спрямованості, глибини, напруженості соціальних процесів, оцінки якості, відповідності діяльності галузі щодо задоволення суспільних потреб у сфері фізичної культури і спорту. Метод експертних оцінок, опитування, анкетування, метод оцінок за номінальною, ранговою, метричною шкалами, метод Делфі та фокус-груп – є основним соціологічним інструментарієм дослідження рівня розвитку фізичної культури і спорту.

Методи контролю в державному управлінні розвитком фізичної культури і спорту являють собою способи здійснення контрольної функції державного управління. Загалом методи контролю розділяють за ознаками: проведення в часі, за певною

стадією процесу управління, мірою охоплення, за спрямуванням, організаційною складністю. Таким чином, можна класифікувати такі методи контролю за розвитком галузі фізичної культури і спорту: вихідний, попередній, спрямовуючий, оперативний, етапний, підсумковий контроль, комплексний, цільовий, вибірковий контроль.

Сучасний етап розвитку науки управління складними, відкритими соціально-економічними системами, які здатні до самоорганізації, впорядкування системних процесів (синергетична основа) характеризується широким використанням методів кібернетики, універсальної науки про управління, основним методом якої є математичне моделювання систем та процесів управління, а метою – оптимізація систем управління.

Загалом, під моделюванням розуміють впорядкований процес виявлення, відтворення, оптимізації певних властивостей досліджуваної системи (об'єкта оригінала) за допомогою його спрощеного зразка – моделі [493,824]. В еволюційному поступі наукової думки виокремилось три сталих напрями в моделюванні:

- математико-кібернетичне моделювання, яке об'єднує увесь спектр підходів, розпочинаючи від математичних багаторівневих систем моделювання прийняття рішень і закінчуючи імітацією процесів управління та розвитку, формальним описом інформаційних та управлінських зв'язків;
- натурне моделювання поведінки об'єкта, яке може здійснюватись як на реальних об'єктах, так і в лабораторних умовах (дослідження стилю керівництва, управлінські ігри тощо);
- використання статистичних методів з метою здійснення емпіричного аналізу параметрів системи на базі вибірових досліджень працюючих організацій та установ [330].

Моделювання, як метод державного управління фізичною культурою і спортом має на меті створення достатніх інформаційних умов для прийняття зважених, обґрунтованих та оптимальних управлінських рішень щодо розвитку галузі, а також здійснення оцінки його наслідків. До основних завдань моделювання процесів, системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту необхідно віднести:

- здійснення всебічної оцінки стану розвитку досліджуваного об'єкту, що належить до галузі фізичної культури і спорту;

- дослідження найбільш важливих характеристик системи, виявлення факторів, які мають вагомий вплив на їх кількісно-якісний стан;
- вибір за допомогою компаративного аналізу найбільш оптимального варіанту стану системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту, галузі загалом або окремих її підсистем;
- прогнозування якісно-кількісних показників стану розвитку галузі фізичної культури і спорту, а також зовнішнього середовища, а саме дослідження ступеню функціональної відповідності галузі запитам суспільства, держави, окремого індивіда, задоволенні потреб у сфері фізичної культури і спорту;
- планування якісного стану, розробка програм щодо розвитку фізичної культури і спорту в короткостроковій та довгостроковій перспективах.

У науковій літературі [54,824] виокремлюють чотири етапи процесу моделювання:

- Перший етап передбачає узагальнення та аналіз основних характеристик, суттєвих рис об'єкта-оригінала. Відбувається спрощення реального об'єкта, виокремлюються лише суттєві, найбільш важливі риси, які утворюють його змістову сутність, і без яких він не може існувати. Несуттєві властивості початкової емпіричної стадії пізнання досліджуваного об'єкта та його оточення не враховуються;
- *На другому етапі* відбувається власне розробка і побудова моделі-заміснучача на підставі найхарактерніших особливостей реального об'єкту. Здійснюється проведення "модельних" експериментів, за яких свідомо змінюють умови функціонування моделі, систематизують дані про її "поведінку". Остаточним результатом цього етапу є множина знань про функціонування моделі в різних умовах. Головним засобом на цьому етапі виступає імітаційне моделювання, розробка і виконання на комп'ютері програмної системи, яка відображає "поведінку" і структуру об'єкту, що моделюється [248];
- *На третьому етапі* здійснюється перенесення знань з моделі-заміснучача на оригінал – формування множини знань про реальний об'єкт. Знання про модель мають бути скориговані з

урахуванням тих властивостей об'єкта-оригіналу, котрі не знайшли відображення чи були деформованими під час побудови моделі;

- *Четвертий етап* – практична перевірка одержаних за допомогою моделі знань та використання їх для побудови узагальнюючої теорії об'єкта чи управління ним.

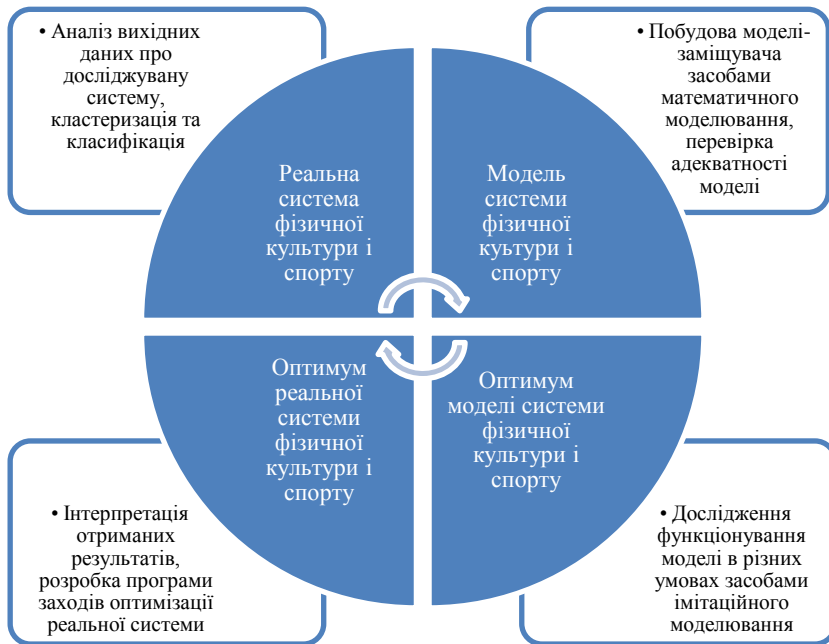

Рис. 4.1. Процесуальна схема побудови моделей підсистем та системи фізичної культури і спорту.

Створення моделі в циклічному процесі наукового пізнання найхарактерніших рис та особливостей функціонування системи фізичної культури і спорту є визначальною ланкою оптимізації, підвищення ефективності її діяльності, переважним методологічним шляхом пошуку перспективних шляхів розвитку галузі, впровадження інноваційних управлінських технологій. Модель – це штучно створений образ системи фізичної культури і спорту, аналог (схема, структура, знакова система) визначеного її фрагменту (підсистеми)

природної або соціальної реальності [574]. Галузь фізичної культури і спорту є поліфункціональним утворенням, системою, в якій відбувається перебіг різноманітних соціально-економічних процесів та явищ, які за своєю природою можуть бути детермінованими або носити невизначений характер (стохастичними), що вимагає розробки таких моделей, які в умовах невизначеності забезпечують сталість та надійність отриманих результатів, висновків, на основі яких приймаються управлінські рішення щодо розвитку галузі. Надзвичайно велике коло наукових завдань щодо розвитку галузі фізичної культури і спорту вирішується за допомогою математичних моделей. Математична модель – це абстракція реальної дійсності (світу), в якій відношення між реальними елементами замінені відношеннями між математичними категоріями, які подаються у формі рівнянь, нерівностей, відношеннями формальної логіки між показниками (змінними), які характеризують функціонування реальної системи, що моделюється [54].

Для дослідження соціальних та економічних процесів у галузі фізичної культури і спорту широко використовуються економіко-математичні та статистичні моделі. Економіко-математичні та статистичні моделі дозволяють у вигляді математичних функцій, нерівностей та рівнянь відобразити стан, динаміку, структуру, функції найсуттєвіших економічних, соціальних взаємозв'язків в середині галузі, так і з оточуючим середовищем, іншими галузями.

Для проникнення в сутність процесів та явищ системи фізичної культури та спорту, особливостей функціонування галузі, визначення доміантних, перманентних факторів впливу на систему управління фізичною культурою і спортом, шляхів підвищення ефективності діяльності як керованої, так і управляючої систем застосовується надзвичайно широке коло економіко-математичних та статистичних моделей, а саме:

- за загальним цільовим призначенням використовуються теоретико-аналітичні та прикладні моделі;
- за ступенем агрегування об'єктів – макроекономічні (функціонування галузі фізичної культури і спорту в масштабах країни, зв'язок з іншими галузями всередині країни, а також іншими державами) та мікроекономічні моделі (рівень окремої організації, установи, підприємства фізкультурно-спортивного профілю);

- за цільовими установками та інструментарієм щодо їх реалізації – балансові (визначення відповідності між наявними ресурсами та необхідними для досягнення мети розвитку фізичної культури і спорту, їх використання), трендові (дослідження розвитку системи фізичної культури і спорту, що моделюється шляхом дослідження динаміки та тенденцій розвитку основних її показників), оптимізаційні (вибір найкращого з точки зору "якість-витрати", "витрати-результат", "час-ефективність", "витрати-прибуток" варіанту рішення організації діяльності галузі, окремого виробництва фізкультурно-оздоровчих послуг, розподілу або споживання), алгоритмічні моделі (використовуються в режимі машинної імітації досліджуваного об'єкту);
- за типом інформації, що використовується для побудови моделі – аналітичні (на базі апріорної інформації), ідентифікуючі моделі (на базі апостеріорної, експериментальної інформації);
- за мірою врахування фактору невизначеності – детерміновані та стохастичні моделі;
- за характером математичних об'єктів або математичного апарату – матричні моделі, лінійні або нелінійні моделі, кореляційно-регресійні моделі, однофакторні або багатофакторні, дисперсійні, дискримінантні, моделі теорії масового обслуговування, сітьового планування та управління, моделі теорії ігор та ін.;
- за типом підходу до об'єктів, що вивчаються – дескриптивні (описові) та нормативні моделі;
- за характером врахування фактору часу – статичні моделі (усі залежності відносяться до єдиного моменту часу) та динамічні моделі (досліджується процес розвитку системи фізичної культури і спорту в часі);
- за співвідношенням екзогенних та ендогенних змінних, які включаються в модель [54,185,567,822].

Критеріями ефективності моделей досліджуваних об'єктів системи фізичної культури та спорту, які одночасно виступають і основними вимогами до них, є:

- *інформаційно-цільова адекватність*, сутність якої полягає у всебічному відображенні найсуттєвіших рис досліджуваного процесу, явища, структури системи фізичної культури та спорту, відповідність моделі досліджуваному реальному

об'єкту з точки зору включення тих характеристик, які є необхідними та достатніми для вирішення поставленого завдання. Максимально можливе врахування найбільш суттєвих ендогенних та екзогенних факторів впливу на діяльність реальної системи, умов її функціонування на основі критеріїв цільового покладання;

- *доступність у практичному застосуванні*, передбачає розробку такої моделі, яка має предметне застосування в суворо визначеній області практичної діяльності і, бажано, належить до широковживаного класу математичних структур;
- *структурно-логічна гнучкість*, власне це можливість внесення коректив у модель як у процесі її перевірки на адекватність, імітаційного моделювання, так і в подальшому практичному застосуванні.

Таким чином, підводячи підсумки цього підрозділу нашої роботи, важко не погодитись із думкою провідних вчених у галузі державного управління Н. Нижник та В. Олуйка [140], які вважають, що головні переваги моделей в тому, що стає можливим виконувати перевірку об'єкта без його "руйнування", експериментувати без значних втрат (матеріальних, моральних тощо), а для підвищення ефективності державного управління необхідно спочатку вдосконалювати методи управління, а не шукати геніальних керівників, що повною мірою стосується моделювання, як універсального методу управлінської діяльності.

4.2. Складові моделі системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні.

Стратегічна мета системи державного управління фізичною культурою і спортом полягає в підтриманні належного рівня функціонування галузі, забезпеченні достатніх умов для її поступального розвитку на основі врахування перспективних запитів та потреб суспільства. Динамізм, зміна соціально-значущих пріоритетів щодо діяльності галузі висуває комплекс вимог до державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту, зокрема до його організаційної структури. У численних працях [40,140,177,313,317,420,552,827,832] теоретики та практики в галузях менеджменту, теорії організацій, державного управління сходяться на думці, що під організаційною структурою управління слід розуміти форму організації системи управління, яка в залежності від стратегічної мети, завдань, функціонального призначення конкретної системи, характеризується певною комбінацією окремих її управлінських ланок і, як наслідок, утворює сукупність стійких поліфункціональних зв'язків, що забезпечують тотожність системи управління самій собі, її цілісність та стійкість, адаптивність, гомеостазис у динамічних умовах функціонування під впливом різноманітних зовнішніх та внутрішніх факторів. На нашу думку, під організаційною структурою державного управління розвитком фізичної культури і спорту слід розуміти сукупність відносин між ланками апарату державного управління, організаційних зв'язків між ними, які перебувають у такій декомпозиції, яка забезпечує найоптимальнішу взаємодію та координацію між ними і спроможна забезпечити позитивну динаміку розвитку галузі та повсякденне функціонування. Ефективність державного управління розвитком фізичної культури і спорту значною мірою залежить від збалансованості, оптимальності, належної функціональності, гнучкості, економності, стійкості, оперативності організаційних структур управління. Аналіз наукової літератури засвідчив [40,140,177,552], що набуття організаційною структурою усіх вище наведених якостей можливе лише за умови дотримання таких наріжних положень:

- Організаційна структура має відповідати стратегічній меті та функціям, які вона покликана виконувати.
- Мають бути чітко виокремлені керовані системи, об'єкти

- управління та регламентовані засоби управлінського впливу.
- Бути забезпеченою достатнім за кількістю та професійною підготовкою кадровим корпусом, адже важко не погодитись із думкою Г. Атаманчука [552] про те, що низький рівень та недостатня компетентність управлінських кадрів створює умови, за яких виникає необхідність компенсації непрофесіоналізму управлінців шляхом введення додаткових штатних одиниць, ланок управління, що призводить до ускладнення організаційної структури управління, дублювання одних і тих самих функцій і, як наслідок, породжує відсутність відповідальності, неспроможність прийняття своєчасних управлінських рішень та їх практичну реалізацію.
 - Інформаційне забезпечення організаційної структури управління розвитком галузі має бути побудованим таким чином, щоб комплексно і на належному оперативному рівні забезпечити передачу інформації взаємозворотніми каналами зв'язку від суб'єкта управління до об'єкта управління і, навпаки, про стан, динаміку, напрям, хід практичної реалізації завдань та функцій управління, адекватно відображати потреби та інтереси об'єктів управління.
 - Має бути здатною до своєчасного виявлення суспільних потреб у галузі фізичної культури і спорту, подальшого їх моніторингу, бути відкритою до запитів суспільства, визначати рівень їх задоволення з метою встановлення рівня суспільної корисності від практичної реалізації управлінських функцій.

Зважаючи на завдання нашого дослідження, ми більш детально розглянемо в цьому підрозділі роботи чинну загальну структуру управління та організаційну структуру державного управління фізичною культурою і спортом [82].

Побудована органіграма (див. додатки М, М.1) дозволяє виокремити п'ять елементів у загальній структурі управління фізичною культурою і спортом: стратегічний апекс, лінію середньої ланки, програмно-технологічну структуру, функціонально-допоміжну структуру, операційне ядро. До стратегічного апексу необхідно віднести: Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту України. Слід відзначити, що за своєю функціональною природою стратегічний апекс покликаний виконувати функції стратегічного планування та управління, контролю, визначати ефективність

діяльності системи в цілому. Як найвищий законодавчий орган, Верховна Рада України здійснює правову регламентацію діяльності системи загалом, шляхом розробки та прийняття відповідних нормативно-правових актів, які є обов'язковими для виконання усіх без виключення суб'єктів та об'єктів управління. Безпосередньо організаційно-виконавчими функціями управління системою наділені Кабінет Міністрів та Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту України. Планування стратегічного розвитку галузі, впорядкування організаційних структур управління, здійснення прямого контролю за діяльністю відповідних ланок управлінського апарату є основними функціональними зв'язками досліджуваної системи управління.

Найбільш розгалуженою та складно впорядкованою є лінія середньої ланки, до якої необхідно віднести: управління фізичної культури і спорту при обласних державних адміністраціях, відділи фізичної культури і спорту при районних державних адміністраціях, центри фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", центри фізичної культури і спорту інвалідів "Інваспорт". Децентралізація влади полягає у делегуванні частини владних повноважень щодо забезпечення належного рівня функціонування галузі, її розвитку в межах територіальної компетенції, від вищих органів виконавчої влади в галузі фізичної культури і спорту до територіальних – обласних та районних. Характерним є часткове делегування владних повноважень, адже контроль та визначення ефективності діяльності відповідних територіальних управлінських структур залишається за стратегічним апексом. Також характерною ознакою є підпорядкованість менеджерів регіональної ланки (начальників управлінь, відділів) у своїй діяльності, безпосередньо відповідному міністерству, так і територіальним органам виконавчої влади, що є ознакою матричної організаційної структури управління. Аналіз функціональних зв'язків між стратегічних апексом та лінією середньої ланки свідчить, що вони характеризуються жорсткою ієрархічністю, впорядкованістю, наявністю зворотних каналів інформаційних потоків, відбувається більш глибока деталізація та спеціалізація функцій, які є більш територіально-сфокусованим виразом загального управлінського процесу.

Окремо, певною мірою незалежно функціонуючою, ланкою середньої лінії управління фізичною культурою і спортом є виконавчі органи місцевого самоврядування (місцеві комітети фізичної культури і спорту). Підпорядкування усієї функціональної діяльності

відбувається відповідно до інтересів і запитів міської громади. Відсутня жорстка централізація функціональних зв'язків із обласними та районними відділами фізичної культури і спорту при обласних та районних державних адміністраціях, а у своїй повсякденній діяльності комітети керуються переважно рішеннями місцевих рад та розпорядженнями міських голів, які стосуються сфери фізичної культури і спорту.

Структуру операційного ядра утворюють первинні колективи фізичної культури, спортивні клуби, територіальні відділення добровільних спортивних товариств, навчальні заклади, установи, організації та підприємства фізкультурно-спортивного спрямування будь-якої організаційно-правової форми та форми власності. Операційне ядро є найважливішим елементом структури управління, адже його діяльність пов'язана з виробництвом товарів та послуг фізкультурно-спортивного призначення є тим елементом, завдяки якому існує галузь фізичної культури і спорту. До основних функцій операційного ядра необхідно віднести: по-перше, створення бази виробництва послуг фізкультурно-оздоровчого характеру та задоволення потреб суспільства в реалізації права на заняття фізичною культурою та спортом; по-друге – створення необхідних і достатніх умов для виготовлення продукту галузі відповідної якості та у необхідній кількості, що регулюється через ринковий механізм попиту та пропозиції; по-третє – врегулювання трансформаційних процесів виробництва фізкультурно-спортивних послуг відповідно до запитів суспільства.

До програмно-технологічної структури, на нашу думку, необхідно віднести обласні, районні, сільські, селищні, районні в містах ради. Управління фізичною культурою і спортом програмно-технологічною структурою відбувається певною мірою опосередковано. Опосередкованість полягає в тому, що ради відповідних рівнів розглядають і приймають цільові програми розвитку фізичної культури і спорту, окремих видів спорту на теренах відповідного адміністративно-територіального утворення. Зрозуміло, що в більшості випадків ці програми за своїм змістовим наповненням є близнюками програми, яка затверджується Кабінетом Міністрів України. Змістом другої ознаки є відсутність безпосереднього управлінського впливу на хід справ, тобто відсутня участь в операційно-оперативному процесі управління. Основною функцією програмно-технологічної структури слід вважати аналітичну

діяльність відповідних комісій, яка спрямована на адаптацію, визначення подальших пріоритетних шляхів розвитку фізичної культури і спорту в швидкоплинних умовах оточуючого середовища, стандартизацію схем діяльності системи загалом в межах територіальної компетенції рад. Функціональні зв'язки з іншими ланками управління є горизонтальними за ієрархічністю, майже відсутня централізація, а інформаційні канали зв'язку можна визначити, як домінуючі.

Функціонально-допоміжну структуру створюють галузеві міністерства та служби, діяльність яких тією чи іншою мірою стосується сфери фізичної культури і спорту, а також вищі керівні органи громадських організацій – федерацій за видами спорту, добровільних спортивних товариств, національний олімпійський комітет з територіальними відділеннями. Добровільні товариства, федерації, НОК України є громадськими органами управління фізичною культурою і спортом, а їх низові структури є органічною частиною операційного ядра. Їх діяльність в управлінні справами фізичної культури і спорту носить суто дорадчий і рекомендаційний характер, а фактичне існування великою мірою залежить від фінансово-матеріальної допомоги держави. Залучення вищеозначених елементів функціонально-допоміжної структури до управління фізичною культурою і спортом є реалізацією принципу демократизму державного управління галуззю.

Діяльність профільних міністерств та служб в галузі торкається обмеженого кола питань і лише у разі їх впливу на реалізацію основних функціональних завдань, тому її необхідно вважати як опосередковану. Ці елементи функціонально-допоміжної структури є замкнутими із своєю внутрішньою структурною організацією і можуть мати своє операційне ядро, працюють в галузі фізичної культури і спорту більш незалежно від стратегічного апексу. Між стратегічним апексом, лінією середньої ланки та функціонально-допоміжною структурою переважають горизонтальні функціональні зв'язки, відбувається координація роботи лише в межах функціональних інтересів її елементів.

Для більш детального розгляду діяльності окремих управлінських ланок у галузі фізичної культури і спорту, нами було побудовано органіграму за критерієм функціонального спрямування управлінських впливів на підсистеми галузі фізичної культури та спорту (див. додаток М.1).

Керівництво процесом фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчою та спортивною роботою в навчальних закладах здійснюється щонайменше двома міністерствами, не враховуючи галузевих вищих навчальних закладів, які підпорядковані відповідним профільним міністерствам, управліннями обласних державних адміністрацій, відділами райдержадміністрацій, комітетами фізичного виховання учнівської та студентської молоді при МОН України, обласними та районними управліннями освіти. Слід відзначити, що серед учнівсько-студентського контингенту широко проводять роботу відділи фізичної культури і спорту виконавчих органів місцевого самоврядування, особливо в частині організації та проведення змагань за видами спорту між навчальними закладами. Безпосередня зона управлінського впливу є чітко обмеженою кількістю навчальних закладів та контингентом студентів та учнів, чого не можна сказати про органи управління цією підсистемою галузі. Дублювання, перехрещення функціональних зв'язків управлінського впливу призводить до відсутності чіткого розмежування владних повноважень, значного збільшення управлінського апарату, наслідком чого є неефективне використання коштів, відсутність відповідальності за певний напрямок роботи, проведення подвійного обліку та заліку одних і тих же показників результатів роботи управліннями різного підвідомчого підпорядкування, а основним негативним явищем такого "розпорошення" структури управління є низькі показники рівня здоров'я молоді, смертність на уроках фізичної культури, невідповідність матеріально-технічної бази вимогам щодо організації процесу фізичного виховання.

Одним із провідних напрямів роботи в галузі фізичної культури і спорту є спорт для усіх верств населення за місцем проживання та у місцях масового відпочинку громадян. Соціально-економічна важливість вище згаданої підсистеми галузі для держави та її майбутнього навряд чи може бути применшена, адже ефективність її діяльності забезпечує відповідний рівень творчого довголіття та фізичного удосконалення індивіда, збереження генофонду нації, є мірилом розвитку фізичної культури суспільства. Управління цією підсистемою галузі здійснюється галузевим міністерством, обласними управліннями та відділами, виконавчими органами місцевого самоврядування, центрами фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх". Слід відзначити, що склад управлінської структури з декількох державних органів, які за своїми функціями

спрямовані на один і той самий об'єкт управління, не забезпечує надійного та ефективного повсякденного функціонування такої підсистеми галузі.

Слід відзначити наявність надзвичайно великої кількості управлінських зв'язків між різноманітними громадськими та державними органами влади з підсистемою олімпійського, паралімпійського, дефлімпійського спорту, неолімпійського спорту. Керівництво спортивним рухом здійснюється відповідним департаментом Міністерства у справах сім'ї молоді та спорту та його територіальними структурними підрозділами, комітетом фізичного виховання при Міністерстві освіти і науки з територіальними відділеннями, управліннями та відділами обласних та районних державних адміністрацій, комітетами фізичної культури і спорту органів виконавчої влади місцевого самоврядування, центрами фізичної культури і спорту інвалідів, галузевими міністерствами та відомствами, а також величезною кількістю громадських органів управління – федераціями за видами спорту, національним олімпійським комітетом та його регіональними представництвами, радами добровільних спортивних товариств та інше. Таке різноманіття управляючих елементів ні в якій мірі не призводить до підвищення ефективності діяльності вище означеної підсистеми, а створює систему подвійного обліку, шляхом фіксування досягнень одного й того ж самого спортсмена різними організаціями та відомствами, так званий взаємозалік, чіткої визначеності щодо стандартизації та уніфікації управлінського процесу, розмежуванні функціональних взаємозв'язків між об'єктом та суб'єктом управління.

Функціональний та декомпозиційний аналіз внутрішньосистемної організаційної структури управління (див. додаток М.2) вище наведених органів державної влади в сфері фізичної культури засвідчив, що організаційний дизайн управлінських структур за функціональними зв'язками, ознаками централізації та децентралізації владних повноважень, бюрократичності або ієрархічності, характеристиками екстенсивності та інтенсивності дозволив класифікувати її побудову за лінійно-функціональною моделлю. Як відомо, однією з ознак централізації є належність права щодо прийняття управлінських рішень найвищій ланці структури – керівнику найвищого рангу, а у разі, якщо таке право делеговане керівникам відповідних відділів за функціональною

ознакою то така структура є децентралізованою. В галузі фізичної культури і спорту владні повноваження відповідних посад і, відповідно, право на прийняття управлінських рішень тими, хто їх обіймає, делеговано за функціональним принципом, а функція керівника органу управління щодо загальної координації та контролю за діяльністю управлінського апарату має забезпечувати ефективне виконання завдань організації загалом. Відстежується чітка ієрархічність розташування елементів організаційної структури, низхідні функціональні зв'язки забезпечують виконання принципу підлеглості, функціонального розподілу праці та відповідну керованість усіма ланками управління. Діяльність операційного ядра (на рівні органу управління) має забезпечуватись координацією роботи на основі чітко визначених стандартів та функцій, що по суті носить ознаки сталої, зрілої професійної бюрократії, адже основними операторами в системі управління є фахово підготовлені, з належним рівнем освіти спеціалісти, які значною мірою самостійно контролюють процес своєї праці, хоча і несуть відповідальність перед вищими ланками за виконання своїх обов'язків, які передбачені відповідною посадою. Екстенсивна складова організаційної структури досліджуваних державних органів влади в сфері фізичної культури і спорту проявляється у ієрархічній декомпозиційній впорядкованості її елементів і обумовлює її предметне існування. Набуття предметної форми усталює функціональні зв'язки між її елементами та оточуючим середовищем, які в сукупності утворюють інтенсивну складову структури управління, яка в свою чергу характеризується напруженістю, векторністю, силою змістоутворюючого фактору і, відповідно, в процесі діяльності змінює свою якість, яка в згодом обумовлює зміни організаційної структури згідно законів адаптаційного управління.

Таким чином, підвищення ефективності державного управління розвитком галузі вбачається в розробці та теоретичному обґрунтуванні моделі загальної організаційної структури державного управління галуззю (макрорівень), процесуальної моделі державного управління розвитком галузі на основі теорії прийняття рішень та оптимального управління (мезорівень), процесуальної моделі державного управління якістю щодо розвитку галузі (мікрорівень).

У додатку М.3 представлена модель загальної організаційної структури державного управління фізичною культурою і спортом. До найважливіших особливостей слід віднести наявність самостійного,

відокремленого центрального виконавчого органу в сфері фізичної культури і спорту. Власне це є поверненням до більш ефективної організаційної структури, яка існувала в Україні до 2003 року, але на основі більш чіткого врегулювання та визначення функціональних повноважень ієрархічно-структурних управлінських елементів системи. Принциповими особливостями розробленої моделі є [94]:

- оптимізація управлінських взаємозв'язків між структурними одиницями;
- побудова ієрархічності за територіальним (відповідні рівні) та функціональним принципами;
- чітке визначення складу операційного ядра для кожної управлінської ланки;
- оптимізація складу операційного ядра шляхом об'єднання окремих підсистем галузі та перепідпорядкування тих, які є визначальним об'єктом управлінської діяльності відповідних управлінських елементів функціонально-допоміжної структури;
- визначення горизонтальної сукупності взаємозв'язків з елементами функціонально-допоміжної та програмно-технологічної структур;
- визначення ролі та місця громадських органів управління фізичної культури і спорту в загальній системі управління;
- оптимізація кількості управлінських елементів у загальній системі управління, усунення дублювання, більш чітке розмежування повноважень та поля управлінського впливу;
- поглиблення функціональної централізації шляхом передбачення прямих зв'язків між елементами управління різних рівнів, діяльність яких спрямована на управління одними й тими ж елементами операційного ядра.

На нашу думку, побудована модель повною мірою відповідає основним структурно-функціональним принципам оптимізації державного управління розвитком фізичної культури і спорту. Так, принцип діалектичної взаємодії явищ симетрії і асиметрії відображений у структурно-функціональній впорядкованості, однорідності, домірності, пропорційності організаційної структури управління, чіткому розмежуванню функціонального призначення відповідних відділів за певними рівнями, що у свою чергу створює умови для виявлення явищ асиметрії, тобто назрілих протиріч всередині окремої підсистеми, так і між ними, які вимагають

вирішення, і відповідно забезпечують поступальний розвиток галузі, підтримання оптимального стану функціонування сфери фізичної культури і спорту в цілому, а також окремих її підсистем.

Реалізація принципу взаємодії системи процесів між суб'єктом і об'єктом управління полягає в спрямуванні управлінського впливу на чітко визначений об'єкт управління, в нашому випадку на операційне ядро, яке є основним продуцентом послуг галузі, врегулюванні ієрархічної структури інформаційних потоків всередині структури управління, так і з споживачами такого виду інформації, оптимізувати рух матеріально-технічних ресурсів, кадрових процесів, грошових потоків, можливості здійснення безпосереднього контролю та управлінського впливу на діяльність громадських органів управління фізичною культурою і спортом, інших суб'єктів господарювання в галузі, які здійснюють виробництво послуг фізкультурно-спортивного характеру.

Принцип структурно-ієрархічної побудови та розмежування владних повноважень представлений у моделі чітким розмежуванням за рівнями управлінських елементів відповідного рангу. Функціональні зв'язки передбачають делегування частини повноважень від вищого елемента управління до нижчого, тобто присутня децентралізація, зміст якої проявляється у фокусуванні певних владних повноважень на відповідному територіально-адміністративному рівні, з одночасною централізацією висхідних функціональних зв'язків, прояв яких полягає у можливості застосування єдиних механізмів реалізації державної політики в галузі, контролю та якісної оцінки її діяльності.

Реалізація принципу критеріальності в розробленій моделі полягає в можливості чіткого визначення критеріїв ефективності діяльності системи управління та об'єкта управління. Організаційна декомпозиція структурних елементів моделі за функціональною ознакою дає можливість визначення за відповідними рівнями управління критеріїв ефективності діяльності суб'єкта управління, операційного ядра за окремими підсистемами і галузі загалом. Визначення таких критеріїв створює передумови для розробки їх кількісних показників з подальшим узагальненням та якісною їх інтерпретацією.

Принципи інтенсифікації державного управління та випереджального стану відображення дійсності представлені в моделі закладеними потенційними можливостями мобільного та гнучкого

використання, ефективного впровадження на усіх управлінських рівнях нових технологій, технічних досягнень, можливості розширення поля наукових досліджень, забезпечення належного рівня комп'ютеризації управлінського процесу. Широке впровадження новітніх управлінських технологій, інформатизація цього процесу призведе до можливості здійснення планування, прогнозування, моделювання стану розвитку операційного ядра, адаптації управлінської системи відповідно до запитів часу, на основі реальних потреб суспільства в короткотривалому та довготривалому періодах у фізкультурно-оздоровчих послугах, товарах та визначенні на цій основі, перспективних напрямів розвитку галузі в цілому.

Надзвичайно важливою якістю організаційної структури управління є її керованість. Запропонована модель складається з наявності самостійного центрального виконавчого органу в галузі фізичної культури і спорту, який у своїй структурі може мати відповідні департаменти, які здійснюють безпосередню діяльність у таких підсистемах галузі: фізичне виховання, фізкультурно-оздоровча і спортивна робота в навчальних закладах; спорт для усіх верств населення за місцем проживання та у місцях масового відпочинку громадян, фізкультурно-оздоровча та реабілітаційна робота серед інвалідів; олімпійський, паролімпійський, дефлімпійський, неолімпійський спорт. Структура департаментів – це відділи, які групуються за певними напрямами роботи, з подальшим їх збереженням та відображенням на нижчих функціональних рівнях, в складі обласних, місцевих, районних та районних у містах управліннях або комітетів, відділах. Упорядкована функціональна вертикаль дозволяє забезпечити надійний рівень керованості системи загалом, забезпечити оперативний вплив на операційне ядро, швидко і якісно по каналах зворотного зв'язку отримувати інформацію про стан суб'єкта управління, здійснювати перманентний моніторинг стану виконання управлінських рішень і, за необхідності, вносити своєчасні корективи в управлінський процес і, як наслідок, підвищити рівень відповідальності осіб, які готують плани розвитку галузі та виконують управлінські рішення.

Ефективність функціонування цієї моделі, на нашу думку, обумовлена зменшенням кількості функціональних вертикальних та горизонтальних зв'язків між окремими управлінськими елементами моделі, у порівнянні із діючою організаційною структурою управління. Так, до безпосереднього управління державним

виконавчим органом влади в сфері фізичної культури і спорту віднесено три пріоритетних напрями: фізичне виховання в освітній сфері, масовий спорт та фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами, спорт вищих досягнень, в системі якого знаходиться дитячо-юнацький спорт. Спортивно-масова робота серед сільського населення, як окрема підсистема галузі, на нашу думку, не вимагає виокремлення тому, що робота на селі здійснюється відповідними первинними ланками управління в сфері фізичної культури і спорту (III рівень) та підвідомчими їм елементами операційного ядра за усіма напрямками, наведеними вище. Також, фізкультурно-спортивна робота у виробничій сфері, мається на увазі підприємства, установи, організації, професійно-прикладна фізична підготовка у збройних силах, військових формуваннях, режимних установах здійснюється відповідно до Закону України "Про фізичну культуру і спорт" та регулюється відомчими нормативно-правовими актами і спрямована на вирішення професійно-виробничих завдань відповідної сфери діяльності, що обумовлює необхідність державного регулювання цієї підсистеми галузі профільними відомствами та міністерствами. Також необхідно відзначити, що у вільний від здійснення професійної діяльності час працівники, службовці автоматично підпадають у сферу впливу напряму спортивно-масової роботи серед широких верств населення та за місцем відпочинку громадян ("Спорт для всіх"). Іншим чинником, який обумовлює ефективність моделі є впорядкування елементів операційного ядра в частині чіткого їх підпорядкування виконавчому державному органу влади за функціональною ознакою відповідних підсистем та напрямів роботи, які вони здійснюють. Слід відмітити, що об'єднання масової спортивної роботи та фізкультурно-оздоровчої роботи серед інвалідів в один напрямок або підсистему здійснено за головною цільовою ознакою – оздоровча робота, масовість, а не за ознакою наявності або відсутності інвалідності, адже відомо, що відсутність правового статусу інваліда не робить людину здоровою.

У розробленій моделі передбачені можливості введення на кожному рівні відповідних відділів з аналітично-прогностичної роботи, матеріально-технічного забезпечення та розвитку бази, ліцензування (як мінімум на II рівні). Важливою ознакою моделі є законодавче закріплення функції контролю виконавчим органом державної влади за дотриманням ліцензійних умов суб'єктами фізичної культури і спорту, насамперед тих, хто здійснює свою

діяльність у межах функціонально-допоміжної структури.

Модель загальної організаційної структури управління галуззю передбачає мінімальні витрати на проведення реорганізації, адже основні функції, мета, завдання щодо реалізації державної політики в галузі на відповідних ієрархічних рівнях не зазнали суттєвих змін, а зміни самої організаційної структури лише створюють позитивні умови для їх досягнення.

Характерною ознакою моделі є більш жорстка регламентація діяльності федерацій за видами спорту, фізкультурно-спортивних товариств, національних комітетів, яка полягає у цільовому спрямуванні їх на досягнення конкретних результатів у всіх підсистемах галузі, а у разі відсутності таких є передумови щодо зміни механізму їх державної фінансово-матеріальної підтримки, проведення прямого підпорядкування спортивної бази до відповідних відділів органів державної влади в сфері фізичної культури і спорту з метою оптимізації їх діяльності та підвищення рівня контролю і відповідальності за результати такої діяльності. Водночас, модель передбачає здійснення стимулювання та заохочення розвитку мережі фізкультурно-спортивних підприємств, установ, організацій, спортивних клубів шляхом встановлення прямих, а не опосередкованих зв'язків між ними та відповідними територіальними органами виконавчої влади в галузі. Виведення галузі з того критичного стану, в якому вона перебуває зараз, не можливе лише зусиллями громадських органів управління в галузі фізичної культури і спорту, діяльність яких в більшості випадків неефективна і віддзеркалює неспроможність держави здійснювати ефективне керівництво галуззю, а вбачається можливим через посилення ролі держави в цих процесах, через механізм поглибленої централізації та розширення владних повноважень відповідних виконавчих органів в сфері фізичної культури і спорту.

Процесуальна модель державного управління розвитком галузі (див. додаток М.4) побудована відповідно до процесуальних принципів оптимізації управлінської діяльності. Так, принцип диверсифікованого цілепокладання відображений в моделі наявністю ієрархічної багаторівневої впорядкованості, по-перше, визначення мети і завдань діяльності відбувається за окремими підсистемами галузі, по-друге, цілепокладання здійснюється на відповідних ієрархічно-управлінських рівнях за етапним сходженням від "загального" до "часткового", потім від "часткового" до "загального",

шляхом закладення в моделі висхідних зворотних зв'язків етапу цілепокладання. Це означає, що концептуальна розробка цілей та завдань галузі розпочинається від операційного ядра найнижчого управлінського рівня, з подальшою обробкою та узагальненням результатів на більш високому управлінському рівні, з виокремленням найбільш важливих проблем, вирішення яких потребує участі не тільки органів місцевого самоврядування, а й органів державної влади в сфері фізичної культури і спорту. Така побудова процесу надає можливість здійснювати більш чітке планування, програмування і алгоритмізацію, проектування перспективних шляхів розвитку окремих підсистем фізичної культури та спорту і галузі загалом із врахуванням запитів відповідної адміністративно-територіальної громади, спрямовувати адміністративні, матеріальні, фінансові ресурси на задоволення запитів і потреб у галузі фізичної культури і спорту відповідної громади, окремих членів суспільства, тобто реалізувати "людиноцентристський" підхід. У часовому аспекті в розробленій моделі процес цілепокладання носить більш виражений територіально-адміністративний акцент, який полягає в спрямованості на вирішення стратегічних, тактичних і оперативних цілей розвитку галузі, розпочинаючи з рівня певного регіону і, за наростаючим підсумком, держави загалом.

Реалізація результативно-оціночного принципу в розробленій процесуальній моделі полягає в якомого повнішому, точному передбаченні і прогнозуванні очікуваних результатів управлінської діяльності щодо розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Прийняття управлінського рішення щодо розвитку галузі, затвердження загальнодержавних і місцевих програм розвитку фізичної культури і спорту, вимагає конкретизації кількісних показників наявних ресурсів, потенційних можливостей щодо реалізації окремих положень і програми розвитку, аналізу можливих і найбільш вірогідних результатів управлінської діяльності шляхом імітаційного моделювання, адже на процес реалізації впливає надзвичайно велика кількість негативних ендегенних та екзогенних факторів. Наявність аферентно-еферентних зв'язків вертикальної та горизонтальної векторизації дозволяє здійснювати перманентний моніторинг стану, оцінку результатів реалізації програми розвитку, управлінських рішень на відповідних рівнях управління, і вносити своєчасні корективи в управлінський процес, визначити міру

ефективності діяльності галузі і органів управління нею в цілому.

Принцип причинно-наслідкової обумовленості реалізується шляхом закладення в моделі потенційних можливостей щодо впорядкування та систематизації зворотних зв'язків. Сукупність показників діяльності галузі, які характеризуються нелінійністю функціональних взаємозв'язків, може одночасно виступати в якості, як результативної основи, так і передумовно-факторної, а отже, значно впливати на динаміку розвитку соціально-економічної системи фізичної культури і спорту. На нашу думку, динаміка розвитку значною мірою обумовлена взаємодією позитивних та негативних зворотних зв'язків між управлінським впливом на керовану систему та реакцією-відповіддю на ці впливи самої системи. Це означає, що за різних умов одні й ті самі впливи можуть принести негативний або позитивний результати, а за однакових умов різні впливи можуть викликати неоднозначну векторність розвитку системи фізичної культури і спорту, що обумовлює необхідність врахування причинно-наслідкових зв'язків у виборі засобів та методів управління керованою системою у певних умовах, адже їх адекватність одне одному обумовлює ефективність сталого розвитку як керованої системи, так і системи, яка здійснює управління.

Реалізація принципу ресурсної спроможності та об'єктивної достатності закладена в моделі необхідністю розрахунків щодо наявності ресурсного забезпечення щодо розвитку галузі – матеріально-технічного, наукового, кадрового, інформаційного, фінансового, медичного. Ієрархічність та відповідна висхідна централізація дозволяє диференційоване врахування ресурсних можливостей на рівні окремого регіону, так і на рівні країни, і за необхідності, спрямування необхідної державної допомоги дотаційним регіонам. З другого боку, створюються необхідні передумови, щодо розвитку найбільш перспективних напрямів вдосконалення галузевої інфраструктури за окремими підсистемами галузі на основі врахування демографічних, географічних, етнонаціональних та інших особливостей регіонів у соціально-економічних умовах, що склались.

Принцип доцільної відповідності передбачений можливістю реалізації, завдяки наявним вертикальним зв'язкам у моделі між відповідними рівнями управління, які уособлюють механізм децентралізації владних повноважень, відповідних форм, методів, засобів управлінської діяльності щодо розвитку галузі відповідно до організаційної структури державного управління і функціонального

призначення окремих підсистем галузі фізичної культури і спорту. З другого боку, "золотою серединою" щодо розвитку галузі виступає поняття "міра", як якісно-кількісна ознака усіх речей, адже більше не означає краще, і, навпаки, яке передбачає доцільну відповідність перспектив розвитку галузі не на досягнутих показниках її діяльності, а на реальних теперішніх та майбутніх потребах у послугах сфери фізичної культури і спорту держави, населення, окремого індивіда. Це у свою чергу обумовлює підвищення ефективності управлінської діяльності в частині конкретизації змістових аспектів управлінської діяльності, стимулюванні особистісної відповідальності за її результати, оптимізації співвідношення "витрати-результат" управлінського процесу розвитком галузі.

Процес моделі державного управління розвитком фізичної культури і спорту складається з шістьох етапів: аналітично-узагальнюючого, цілепокладання, прагматично-прогностичного, реалізаційного, контрольного-оціночного, рефлексивно-коригувального. На всіх управлінських рівнях відбувається поетапна реалізація процесу управління розвитком фізичної культури і спорту, зі спрямованістю на вирішення специфічних завдань, зміст яких обумовлений управлінським рівнем, певною підсистемою галузі, рівнем узагальнення, комплексом показників, ємністю та складністю методів і засобів.

Метою аналітично-узагальнюючого етапу є збір, обробка, аналіз, графічне та табличне представлення кількісно-якісних показників діяльності галузі, оцінка ефективності реалізації відповідних програм як за окремими підсистемами, так і галузі загалом, визначення передумов та причин невиконання окремих положень попередніх програм, рішень, формулювання проблеми та шляхів її вирішення з конкретизацією у кожному напрямі роботи кожної з підсистем.

Зміст етапу цілепокладання полягає в розробці "дерева цілей", кількість і багаторівневість яких залежить від управлінського рівня та рівня узагальнення. Визначення стратегічної, тактичної, оперативної мети розвитку галузі, а також окремих її підсистем набуває остаточної сформованості тільки після окреслення кола завдань, щодо їх досягнення. Глибока деталізація, формалізація, уніфікація в частині відповідності завдань поставленій меті є основними вимогами до процесу цілеутворення на цьому етапі.

Прагматично-прогностичний етап є одним із найскладніших,

який вимагає відповідної спеціальної фахової підготовки виконавця, адже передбачає застосування методів прогнозування та моделювання під час розробки та складання комплексних цільових програм розвитку окремих підсистем та всієї галузі. Основними завданнями на цьому етапі є: визначення необхідних ресурсних можливостей для досягнення мети і вирішення висунутих завдань; оцінка потенційних ресурсних можливостей регіону, бюджету і за необхідності здійснення коригування окремих завдань та внесення змін щодо мети кінцевого результату; чітке визначення кількісних та якісних показників, яких необхідно досягнути внаслідок реалізації програми; конкретне і детальне визначення складу операційного ядра, тобто на кого будуть спрямовуватись управлінські впливи; визначення можливого і найоптимальнішого стану системи за конкретних умов; розробка плану дій і заходів з чіткою постановою завдань для кожного управлінського рівня; визначення термінів виконання та реалізації заходів; загальна оцінка і прогноз реальності та відповідності програми розвитку галузі умовам та вимогам не весь час дії програми.

Реалізаційний етап починається з моменту затвердження програми розвитку галузі відповідним державним органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування. Важливість цього етапу полягає у більш детальній регламентації призначення та дій виконавців щодо реалізації заходів, передбачених програмою, визначення механізмів їх взаємодії з елементами операційного ядра, забезпечення якісних зворотних інформаційних потоків, адаптація засобів, методів управлінського впливу безпосередньо до управлінської ситуації, що склалася.

Контрольно-оціночний етап є лонгітудним, і охоплює в часі всю сукупність дій пов'язаних із реалізацію програм розвитку галузі. Відповідно за часовими параметрами контроль здійснюється вихідний, етапний, проміжний, підсумковий; за спрямованістю – вибірковий, загальний; за тривалістю – постійний, періодичний; залежно від функцій – допоміжний, адміністративний. Головним завданням контролю є своєчасне виявлення відхилень реалізаційної компоненти від запланованого вектору розвитку керованої системи загалом, а також окремих підсистем фізичної культури і спорту, яке можливе лише за умови проведення перманентного моніторингу за змінами в стані системи за інформативними показниками, критеріями, нормативами, які відбуваються під дією управлінських впливів, а також непередбачуваних негативних ендогенних та екзогенних факторів, з

метою повернення динаміки системи до запрограмованих показників. Здійснення оцінки діяльності усіх елементів управляючої та керованої систем сприяє підвищенню ефективності їх функціонування, є підставою для застосування відповідних засобів стимулювання з метою оптимізації та впорядкування виробничих процесів.

Рефлексивно-коригувальний етап є визначальною ланкою в системі обробки зворотних інформаційних потоків про стан динаміки системи, показники якого були отримані і оцінені в ході попереднього етапу. Глибокий аналіз, вивчення причин розбіжностей, оцінка ефективності реалізації програми на певному часовому етапі загалом та за окремими підсистемами галузі на відповідних рівнях управління, є тими передумовами, які забезпечують розробку адекватних заходів нівелювання негативних зовнішніх та внутрішніх впливів на динаміку розвитку системи, внесення своєчасних коректив у процес реалізації програми шляхом застосування найбільш доцільних механізмів державного регулювання.

Характерними особливостями розробленої моделі є те, що процес формування програмної стратегії і тактики розвитку галузі розпочинається не з директивних вказівок від стратегічного апексу, а з управлінських ланок першого рівня, на основі вивчення ними діяльності підпорядкованих їм елементів операційного ядра, з подальшим поступовим сходженням інформаційних потоків на більш високі рівні, узагальненням, класифікацією та кластеризацією отриманих даних, що дозволяє спрямувати державні ресурси на вирішення найбільш вагомих проблем, які потребують негайного розв'язання, з одночасним забезпеченням реалізації окремих частин програм розвитку галузі ланками другого і третього рівнів управління. Водночас, низхідні потоки децентралізації врівноважуються традиційно сталими механізмами контролю за діяльністю другого та третього рівнів, що забезпечує необхідний рівень керованості під час прийняття рішень та їх реалізації.

На основі розробленої структурної моделі галузі фізичної культури і спорту, яка на нашу думку, має складатись із трьох підсистем: фізичне виховання та спорт в освітній сфері, масовий спорт та фізкультурно-оздоровча робота серед інвалідів, олімпійський, неолімпійський, паралімпійський та дефлімпійський спорт, нами визначені пріоритетні цілі та завдання діяльності фізичної культури і спорту за окремими підсистемами галузі (див. додаток. М.5). Відповідно до завдань, які є суто специфічними для кожної окремої

підсистеми галузі, необхідно визначати найбільш вагомі, інформативні, доступні в плані збору та узагальнення, показники, які могли б виступати інформаційними квантами в матриці потоків, що характеризують кількісно-якісний стан динаміки розвитку окремих підсистем галузі.

Державне управління розвитком галузі не може бути ефективним: по-перше, без контролю за якістю повсякденного функціонування галузі, по-друге, за якістю реалізації програм розвитку галузі. Загальна концепція управління розвитком фізичної культури і спорту вимагає уніфікації та стандартизації процесів контролю якості, забезпечення якості, вартості якості, управління якістю. Поняття "якість" є поліаспектним і виступає як сукупність властивостей та характеристик продукту або послуги, яка забезпечує їх здатність задовольняти нагальні або можливі потреби суспільства, окремих його членів [519]. У галузі фізичної культури і спорту під поняттям "якість" доцільно розуміти рівень повного задоволення вимог, потреб споживача фізкультурно-спортивного характеру за ціною, яка є для нього прийнятною і яку він здатен оплатити. Поняття якості є суб'єктивною категорією, яке передбачає в оціночно-рефлексивному компоненті своєї змістової сутності, відповідність відчуттів суб'єкта між очікуваним та отриманим результатом, а міра їх збігу є оцінкою якості спожитих фізкультурно-оздоровчих послуг.

Розроблена нами процесуальна модель (див. додаток М.6) передбачає поетапну реалізацію державного управління якістю розвитку фізичної культури і спорту відповідно до чотирьох рівнів: системно-структурного, нормативно-правового, функціонально-об'єктного, операційно-реалізаційного [72].

Системно-структурний рівень є концептуальною квінтесенцією якості діяльності та розвитку галузі в методологічному, системному, цільовому, організаційному вимірах. Реалізація цього поліаспектного поняття можлива у таких напрямках:

- як узагальнююча категорія кількісно-якісного виміру життєдіяльності галузі з точки зору аксіологічного, праксеологічного та філософсько-антропологічного впливу на розвиток соціуму та окремого індивіда;
- як кількісний вимір якості фізкультурно-спортивних послуг, які спрямовані на задоволення потреб суспільства в організації раціонального дозвілля громадян, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи з молоддю, розвиток спорту вищих досягнень,

роботи з реабілітації інвалідів на основі порівняльного аналізу технічних вимог до їх якості з еталонними стандартами;

- як критерій процесу і результату точності, об'єктивності, реальності прогнозування за модельними показниками розвитку галузі фізичної культури і спорту в коротко– та довгостроковій перспективах, шляхом співставлення запрограмованих та реально отриманих результатів, чим більша ступінь їх взаємної відповідності, тим краща якість цього процесу;
- як оцінка ефективності професійної діяльності кадрового корпусу галузі в частині відповідності професійно-фахової підготовки працівників, службовців, викладачів посадовим вимогам, повноти реалізації своїх службових обов'язків та повноважень, підвищення рівня кваліфікації, перманентного удосконалення професійних вмій та навичок;
- як критерій рівня та ефективності менеджменту і організаційної культури діяльності спортивних споруд, використання обладнання та тренажерів, їх відповідності технічним вимогам та стандартам експлуатації, вимогам безпеки, гігієнічним та дизайнерським стандартам.

Нормативно-правовий рівень забезпечує законодавчу базу діяльності галузі в аспекті розробки технічних вимог до якості фізкультурно-спортивних послуг, діяльності спортивних споруд, кадрового корпусу галузі, через механізм стандартизації та сертифікації, результатом якого має стати впорядкована система нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення високого рівня якості діяльності та розвитку галузі, із чітким визначенням відповідальності та забезпечення гарантії якості.

На функціонально-об'єктному рівні формується процесуальна схема державного управління якістю розвитком галузі, яка передбачає такі етапи: формування та розробку концепції якості в галузі, програмування системності управлінських впливів на основі принципів державного управління, здійснення добору найбільш ефективних засобів та адекватних ним методів державного управління якістю розвитку галузі, формування цілісного механізму управління якістю розвитку фізичної культури і спорту, зміст якого полягає в сукупності засобів, методів, принципів, важелів впливу, які спрямовані на забезпечення ефективної реалізації характерних для окремої підсистеми галузі цілей, і які можуть найбільш повно задовольнити суспільні, колективні, індивідуальні інтереси і потреби в сфері фізичної

культури і спорту.

Операційно-реалізаційний рівень визначає економічні аспекти управління якістю на рівні операційного ядра, тобто на рівні окремо взятої установи, підприємства, організації фізкультурно-спортивного спрямування. Найважливішими складовими механізми управління якістю в усіх вище визначених аспектах є:

- добір найбільш інформативних показників якості діяльності та розвитку окремих підсистем фізичної культури та спорту і галузі загалом;
- розробка критеріїв та нормативів оцінки якості за цими показниками діяльності підсистем та галузі фізичної культури і спорту;
- оцінка та розробка превентивних заходів можливих ризиків у діяльності галузі фізичної культури і спорту (безпека занять, надійність та відповідність стандартам обладнання, інвентарю та інше);
- обов'язкове страхування від можливих ризиків настання нещасних випадків у процесі надання фізкультурно-спортивних послуг споживачам;
- оптимізація шляхом унормування матеріальних витрат на отримання належної якості створюваного продукту в галузі, забезпечення належного контролю за якістю діяльності елементів операційного ядра;
- комплексне визначення за агрегатними індексами показників ефективності діяльності та розвитку окремих підсистем та галузі в цілому.

Таким чином, підводячи підсумки аналізу змістових компонентів запропонованих моделей державного управління розвитком галузі, необхідно відзначити, що їх практичне впровадження створює передумови для забезпечення ефективної діяльності галузі, її конкурентоздатності на світовій спортивній арені, розробки відповідних європейським стандартам технічних вимог до фізкультурно-спортивних послуг, спортивних споруд, обладнання та інвентарю, з одного боку, а з іншого, – отримані результати є виміром ефективності державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту.

4.3. Програмно-цільовий підхід в державному управлінні розвитком фізичної культури і спорту.

У Законі України "Про фізичну культуру і спорт" [685] визначено, що держава регулює відносини в сфері фізичної культури і спорту через формування державної політики, яка реалізується шляхом впровадження державних програм, розроблених на основі показників розвитку галузі. З моменту набуття Україною статусу незалежної держави було прийнято низку державних програм розвитку фізичної культури та спорту, які були реалізовані частково, що обумовлено низькою ефективністю, а подекуди й повною відсутністю реалізації заходів, запланованих у програмах. Програмно-цільовий підхід, як механізм державного управління розвитком галуззю, був нормативно закріплений з моменту прийняття ряду нормативно-правових актів: Законів України "Про державні цільові програми" та "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" [662,663]. Програмно-цільовий підхід за своєю сутністю є універсальним, самостійним механізмом державного управління розвитком окремих регіонів, галузей господарства, держави, на удосконалення окремих положень якого було спрямовано увагу багатьох науковців різноманітних галузей знань. Так, низку наукових праць [28,331,488,492,506] присвячено проблемам планування розвитку окремих галузей та адміністративно-територіальних одиниць, проблемам сталого розвитку регіонів та галузей господарства з використанням програмно-цільового підходу [34,41,99,107,142,188,243,327,343,475,476,477], питанням, що висвітлюють проблеми оцінювання та моніторингу в програмно-цільовому управлінні [37,38,334]. Однак, залишається не вирішеною проблема структуризації та систематизації категорійно-наукового апарату, визначення організаційно-методичних засад щодо реалізації програмно-цільового підходу з урахуванням специфіки та особливостей функціонування та розвитку сфери фізичної культури та спорту.

У наукових працях [34,41,99,107,142,188,243,343,475,476,477] надзвичайно широко використовуються такі поняття, як "програмно-цільовий підхід", "програмно-цільове управління", "програмно-цільовий метод", спільною для яких є наявність таких ознак, як: зорієнтованість на вирішення певної проблеми, завдання; алгоритмізація дій у вигляді програм; цільове планування; добір

відповідних засобів та методів реалізації програмних заходів; моніторинг та оцінка ефективності реалізації програм; контроль. На нашу думку, впорядкування за змістовим обсягом та систематизація вищезначеного науково-категорійного апарату дозволить більш чітко виокремити та сфокусувати предмет практичної реалізації потенційних можливостей програмно-цільового підходу щодо розвитку фізичної культури та спорту.

Одним із найважливіших аспектів, який надає системності і цілеспрямованості процесу управління, є планування. Зважаючи на предмет нашого дослідження, ми будемо вести мову про соціальне планування, під яким розуміють науково обґрунтовану систему цілей, показників, завдань розвитку певної соціальної сфери та основних засобів та методів їх досягнення [832]. Процес державного управління розвитком фізичної культури і спорту неможливий без планування, яке за часовим аспектом, рівнем структурно-функціонального охоплення, масштабами та цільовими настановами розподіляється на: поточне, перспективне, середньо- та довгострокове, індикативне, директивне, стратегічне. Стратегічне планування визначають, як процес визначення цілей та пріоритетів, значень економічних показників за основними, найбільш важливими напрямками соціально-економічного розвитку на довгострокову або середньострокову перспективу з одночасним формуванням механізмів їх реалізації [28,473]. Логіка процесу стратегічного планування передбачає реалізацію таких методологічно впорядкованих етапів: аналіз існуючого стану і тенденцій розвитку галузі; оцінка ресурсного потенціалу на планову перспективу; оцінка зовнішнього середовища; прогноз розвитку галузі за тенденціями; встановлення цілей та пріоритетів; розроблення та оцінка заходів галузевої політики; формування сценаріїв розвитку; прогноз розвитку за основними варіантами; визначення планових орієнтирів суб'єктам планування; розроблення галузевих планів та програм; перевірка системи планів на збалансованість завдань та ресурсів; прийняття рішень; підготовка важелів та інструментів реалізації; встановлення етапів, строків і відповідальних за реалізацію планових завдань; доведення завдань та орієнтирів плану до виконавців; моніторинг та регулювання реалізації плану [29]. У цьому контексті під "стратегією розвитку фізичної культури і спорту" доцільно розуміти науково обґрунтовану систему стратегічних цілей, сукупність завдань, заходів, методів та засобів їх реалізації, які спрямовані на досягнення достатнього якісно-

кількісного рівня розвитку та функціонування сфери фізичної культури і спорту в середньо– та довгостроковій перспективі.

Термін "програмно-цільове управління" визначають як один із видів управління, в основі якого лежить орієнтація на досягнення відповідної мети, визначення шляхів і способів її реалізації, розробка програми прийняття рішення щодо певної реальної ситуації (задачі), управління окремими елементами програми, що дозволяє контролювати взаємодію всіх ланок та елементів організаційно-економічного механізму діяльності підприємства [475], або як систему управління, яка розглядається з позиції суб'єктно-об'єктних відносин, аналізу суб'єкта та об'єкта управління, взаємодії між ними у вигляді управлінського впливу та зворотного зв'язку у вигляді потоку інформації про зміну об'єкта [327,476]. Також під програмно-цільовим управлінням розуміють процес вирішення певних соціальних проблем шляхом розробки та реалізації цільових соціальних програм [832]. Звертаючись до хрестоматійного визначення поняття "управління", знаходимо, що під цим поняттям розуміють здійснення комплексного, спрямованого впливу на об'єкт на основі управлінської програми, інформації щодо реакції об'єкту управління на управлінські впливи, зміни стану зовнішнього середовища, і які (впливи) спрямовані на підтримку, покращення ефективності функціонування або розвитку об'єкту управління для досягнення ним визначеної мети [832]. Таким чином, достатніми та необхідними умовами для існування поняття "управління" є: наявність об'єкту та суб'єкту управління, цілі управління, програми управління, управлінського впливу (засоби і методи), зворотних інформаційних потоків. Отже, поняття "програмно-цільове управління" і те, що під ним розуміють, не є самостійним видом управління, окремою управлінською системою, а лише підкреслює домінуючу значущість ознак, що його утворюють, які, на думку дослідників, утворюють підґрунтя успішної управлінської діяльності в розрізі вирішення певних соціально-економічних проблем.

У наукових працях [41,99,477] під програмно-цільовим методом розуміють один з методів управління певним об'єктом в середньостроковій перспективі, який спрямований на розробку та реалізацію програм орієнтованих на кінцевий результат. Також виділяють певні складові програмно-цільового методу, а саме: програми, показники їх результативності, прогнозування, планування, контроль, моніторинг, оцінку, аудит ефективності програм, зміст

заходів та чітке визначення їх виконавців. На думку авторів [41], метою запровадження програмно-цільового методу є встановлення безпосереднього зв'язку між заходами, діями і результатами їх застосування, реалізації. Отже, слід відзначити, що в зміст понять "програмно-цільовий метод" та "програмне-цільове управління" вкладаються одні й ті ж ознаки, хоча поняття "метод" і "управління" не є тотожними. У цьому контексті необхідно розглянути поняття "методичний підхід", "методичний напрямок", "метод" [87,88].

У загальнонауковому розумінні "підхід" – це поняття, яке визначає сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого-, що-небудь, ставлення до кого-, чого-не-будь [50] або думка, погляд, з позиції якої розглядається об'єкт. Під методичним підходом розуміють сукупність способів впливу суб'єкта управління на об'єкт управління, вибір яких залежить від обраної наукової концепції, логіки організації управлінського процесу. Більш вузьким за змістом є поняття "методичний напрямок", під яким розуміють певну методику, яка використовує однорідні та однотипні методи, засоби та форми спрямовані на вирішення конкретно визначеного завдання. Зазвичай групування методів здійснюється за домінуючою ознакою, яка є спільною для них усіх і детермінує умови та способи застосування засобів управлінського впливу. Метод як наукова категорія – це сукупність засобів і прийомів впливу на керований об'єкт для досягнення цілей, поставлених організацією, або способи та засоби досягнення поставлених цілей, що визначають якісну сторону управління [140]. Таким чином, поняття "метод" є меншим за змістовим обсягом, ніж поняття "управління", і за своєї сутнісною природою визначає способи та прийоми застосування певних засобів управління, є інструментальною складовою поняття "управління".

У контексті нашого дослідження поняття "програмно-цільовий підхід" необхідно розглядати з організаційно-методичної точки зору. Методичну основу програмно-цільового підходу, як механізму державного управління розвитком фізичної культури та спорту, мають утворювати: предметна сфера його використання, вихідні передумови та інструментальна спроможність та потужність підходу щодо розв'язання проблем, вимоги до його практичного впровадження, принципи його застосування, методи та засоби, адекватні для вирішення завдань і досягнення мети, етапно-процесуальна підпорядкованість і наповнення, часово-хронологічна узгодженість, впорядкованість науково-категорійного апарату та

ієрархічна узгодженість нормативно-правових документів. На нашу думку, більш доцільно визначати програмно-цільовий підхід саме як самостійний механізм державного управління, адже "механізм управління" – це спосіб організації управління соціальними справами, де методи, засоби і принципи взаємопов'язані, що і забезпечує ефективну реалізацію цілей управління [399]. Таким чином, під програмно-цільовим підходом необхідно розуміти механізм державного управління розвитком фізичної культури та спорту, який забезпечує шляхом застосування відповідних управлінських технологій (планування, прогнозування, програмування, моніторинг, оцінювання), методів та засобів досягнення цілей та вирішення програмних завдань на основі дотримання принципів та вимог до предметної сфери його застосування. В цьому контексті поняття "програмно-цільовий метод" можна визначити як інструментальну складову програмно-цільового підходу, яка забезпечує взаємодію між суб'єктом та об'єктом управління, здійснює регламентацію способів використання управлінських засобів в частині реалізації управлінських технологій – планування, програмування, прогнозування, моніторингу, оцінки ефективності реалізації програм. Структурно-функціональний аспект системи директивних документів реалізації програмно-цільового підходу як механізму державного управління розвитком фізичної культури та спорту в Україні представлено на рисунку 4.2.

З організаційно-методичної точки зору використання програмно-цільового підходу як механізму державного управління розвитком галузі є доцільним у разі виникнення нижче означеної сукупності ознак:

- наявність кризової ситуації, низької ефективності повсякденного функціонування галузі фізичної культури та спорту, яка унеможливує сталий розвиток, адже є необхідним вжиття заходів антидепресивного характеру;
- проблеми, які обумовлюють кризовий стан у діяльності галузі, носять системний характер, певною мірою руйнують структурно-функціональні зв'язки між суб'єктом та об'єктом управління, зменшується "чутливість" керованої системи на управлінські впливи, вжиті заході щодо виправлення ситуації не призводять до очікуваного ефекту;

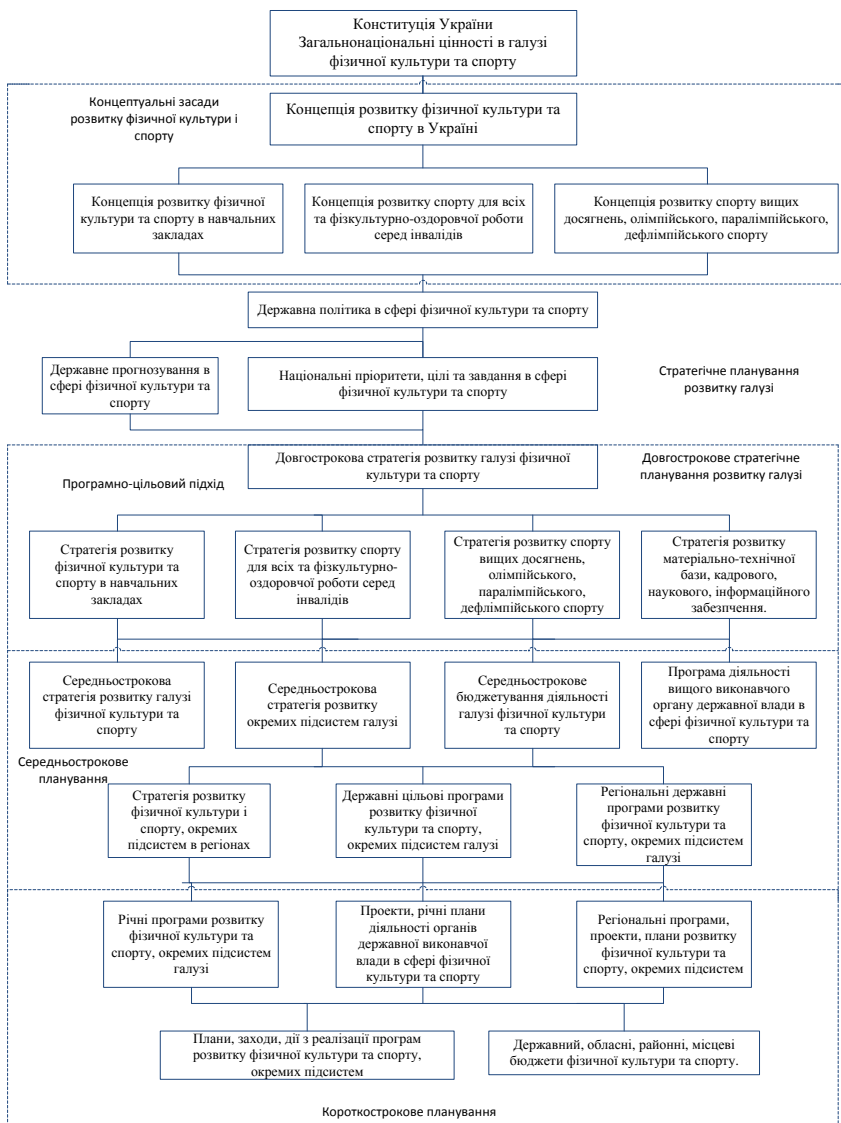

Рис. 4.2. Система директивних документів із розвитку фізичної культури та спорту в Україні.

- покращення фактичного стану галузі неможливе в короткостроковій перспективі за рахунок здійснення заходів локальної дії, яке можливе лише за умови здійснення заходів системного, всезагального характеру;
- досягнення бажаного, прогнозованого стану розвитку галузі, маловірогідне без стратегічного довгострокового, середньострокового, короткострокового планування;
- необхідна конкретизація і адекватний вибір цілей на основі багатокритеріального аналізу, зважування альтернатив, раціонального розподілу наявних обмежених ресурсів з метою їх оптимального використання і досягнення максимально можливого результату;
- необхідне негайне врегулювання функціональних зв'язків між компонентами: проблема – ціль – засіб – результат – ефект;
- спостерігаються явища диспропорції в розвитку окремих підсистем галузі, розбалансованість, невідповідність рівня їх функціонування запитам суспільства, усунення яких здійснюється неадекватними проблемами заходами, а саме в надлишковому, так і недостатньому спрямуванню ресурсів на її подолання.

Програмно-цільовий підхід реалізується через структурно-логічні взаємопов'язані технологічні процеси – планування, прогнозування, програмування, моніторинг, оцінювання ефективності реалізації програм.

Планування являє собою процес наукового обґрунтування цілей, пріоритетів, визначення шляхів та засобів їх досягнення. Планування, як технологія програмно-цільового підходу розвитку фізичної культури та спорту, реалізується шляхом розробки стратегічних довгострокових, середньострокових планів, а в поточній діяльності – короткострокових або оперативних планів роботи. Планування спрямоване, насамперед, на обґрунтування вихідних засад та передумов щодо прийняття управлінських рішень та їх реалізації. Процес планування має відповідати таким вимогам, як: оптимальності – тобто бути спрямованим на вирішення задачі оптимізації, розв'язання якої дозволить за найменшого використання ресурсів досягнути найкращого, максимального результату в найкоротші, але достатні для функціонально-структурних перетворень строки; визначеності – строки, показники, умови реалізації мають бути чітко формалізовані в кількісному та якісному

аспектах, науково обґрунтованими та досяжними; цільової спрямованості – мають чітко визначатись ціль та завдання на основі всебічної діагностики проблем, їх глибини, обсягу, причин виникнення, наслідків за часовими аспектами, структурності та функціональною деструктивною спрямованістю.

Прогнозування – процес спрямований на створення системи науково обґрунтованих показників, які описують стан об'єкту в майбутньому, якого він має досягнути в результаті управлінських впливів, конкретизацію шляхів та тенденцій його розвитку з урахуванням ендогенних та екзогенних факторів. Прогноз має бути достовірно значущим і відповідати комплексу математико-статистичних вимог до процесу його здійснення. Метою прогнозування розвитку фізичної культури та спорту є створення науково обґрунтованих та перевірених передумов для досягнення запланованої мети, які мають розкривати стан і тенденції розвитку економіки усєї країни, окремих регіонів; запити та потреби суспільства в галузі фізичної культури та спорту; оцінку наслідків реалізації управлінських рішень. Державне прогнозування базується на основі таких принципів: цілісності, об'єктивності, науковості, гласності, самостійності, рівності [662].

Програмування – процес розробки довгострокових національних, регіональних програм розвитку фізичної культури та спорту, окремих підсистем галузі, порядок прийняття та спрямованість яких визначається в державному плані розвитку фізичної культури та спорту в Україні. Державна цільова програма розвитку фізичної культури та спорту є соціальною програмою, в якій визначений комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем в галузі, окремих її підсистем на рівні держави або окремих регіонів, реалізація яких здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням [663]. Основними стадіями розроблення та виконання державної цільової програми розвитку фізичної культури та спорту є:

- ініціювання розроблення державної цільової програми, розроблення та обговорення концепції програми;
- схвалення концепції програми та прийняття рішення щодо розроблення проекту програми, визначення державного замовника та строків її розроблення;
- розроблення проекту програми – визначення заходів і завдань,

що пропонуються для включення до неї, а також обсягів і джерел фінансування;

- державна експертиза проекту програми;
- погодження та затвердження програми;
- проведення конкурсного відбору виконавців заходів і завдань програми;
- організація виконання заходів і завдань програми, здійснення контролю за їх виконанням;
- підготовка та оцінка щорічних звітів про результати виконання програми, а в разі потреби – проміжних звітів;
- підготовка та опублікування в офіційних друкованих виданнях заключного звіту про результати виконання програми [663].

Узагальнюючи дані наукових праць [38,49,253,334], під моніторингом (monitoring (англ.) – контролювання) слід розуміти технологію програмно-цільового підходу, яка забезпечує перманентне спостереження та оперативний збір даних за основними інформативними показниками про хід виконання цільових програм розвитку галузі, їх впорядкування та систематизацію у відповідності до висунутих завдань та цілей, визначених у програмі здійснення моніторингу, механізм суспільного контролю за витратою бюджетних засобів спрямованих на реалізацію програмних заходів. В цьому контексті слід зауважити, що під моніторингом цільових програм також розуміють інструмент оцінки результативності цільових програм, що, на нашу думку, вимагає конкретизації в частині часової та процедурної визначеності оцінювання. У разі, якщо мова йде про підсумкове оцінювання ефективності реалізації цільових програм, то це є прерогативою окремої технологічної складової програмно-цільового підходу – оцінювання ефективності реалізації програм після її остаточного виконання, і тому в процесі моніторингу доцільно визначати процедуру оцінювання суто в оперативно-поточному контексті, яка покликана забезпечити отримання термінової інформації про якісний стан ходу виконання програм та окремих її складових. Згідно зі змістом нормативно-правових актів [663], контроль (моніторинг) за виконанням державної цільової програми здійснюється з метою: забезпечення виконання заходів та завдань програми в установлені строки; досягнення передбачених цільових показників програми; забезпечення використання фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів за призначенням. Також слід відзначити, що досягнення передбачених цільових показників на

момент закінчення виконання певної програми не забезпечує її високої ефективності, адже умови функціонування галузі можуть повністю змінюватись (зміни якості і рівня розвитку соціально-економічного стану суспільства, політичні та фінансові пертурбації, кризові явища або, навпаки, тенденції до сталого розвитку та інше), яка (ефективність) може бути встановлена тільки через механізм оцінювання. Основними етапами здійснення процесу моніторингу за виконанням цільових програм розвитку галузі є:

- програмно-плановий, на якому здійснюється визначення мети, завдань моніторингу, добір засобів та методів його проведення, часово-хронологічна узгодженість здійснення контрольних заходів за окремими складовими реалізації цільових програм розвитку галузі, окреслення комплексу інформативних показників стану об'єкту моніторингу, розробка необхідної документації та методів систематизації та впорядкування отриманих даних, визначення фінансового та кадрового забезпечення для проведення процедури моніторингу;
- інструментально-підготовчий етап, на якому здійснюється затвердження документів, форм збору та фіксації даних, інструкцій для посадових осіб щодо їх отримання та реєстрації, комп'ютерних технологій формування, ведення, зберігання відповідних баз даних моніторингу, підготовка та навчання відповідного персоналу;
- етап збору та накопичення інформації, включає перманентне, відповідно до визначених часових меж надходження, систематизацію та впорядкування інформаційних потоків у електронні та інші банки даних, із одночасним контролем їх повноти, достовірності, об'єктивності та відповідності процедури їх формування програмним вимогам;
- оцінювально-коригувальний етап, який передбачає поточне оцінювання якості ходу виконання цільових програм розвитку фізичної культури та спорту і на основі отриманих результатів здійснення розробки заходів щодо проведення корекції реалізації програми;
- підсумково-аналітичний етап передбачає зведення, систематизацію та впорядкування усієї отриманої інформації, кінцевих даних показників моніторингу виконання програм для їх подальшої обробки і використання в процедурі оцінювання ефективності програм розвитку галузі фізичної культури та

спорту.

У науковій літературі під оцінюванням розуміють управлінську функцію, яку застосовують періодично та селективно, з потреби здійснення незалежної, системної й об'єктивної перевірки стану прогресу щодо досягнення чи відхилення від досягнення очікуваних результатів [334]. Процес оцінювання має відбуватись у реальному часі та враховувати динаміку керованого процесу, здійснюватись на основі апробованих та адекватних математико-статистичних методів, які дозволяють на основі кількісних даних найбільш інформативних індикаторів, визначати якісну міру результатів та стан об'єкту управління [521]. На нашу думку, під оцінюванням ефективності реалізації програм розвитку фізичної культури та спорту, слід розуміти не тільки процедуру порівняння отриманого результату з прогнозованим, а комплекс формалізованих дій, спрямованих на встановлення міри співвіднесення між витраченими ресурсами та якісними показниками стану розвитку галузі та її окремих підсистем, які є найбільш важливішими та пріоритетними з точки зору державної політики, спрямованої на досягнення соціального добробуту населення країни засобами фізичної культури та спорту. Отже, в цьому контексті, необхідно здійснювати оцінювання таких складових реалізації державних програм розвитку галузі: ступінь збігу досягнутих показників індикаторів до запланованих; міру співвіднесення ресурсних витрат до досягнутого результату із подальшим порівнянням з нормативами; міру відповідності досягнутого рівня розвитку галузі після реалізації програм до фактично-необхідно рівня розвитку фізичної культури та спорту.

Найважливішою складовою в процедурі оцінювання ефективності реалізації цільових програм розвитку фізичної культури та спорту є поняття індикаторів – кількісних даних оцінюваних показників відображених у відповідних одиницях вимірювання. Показники – індикатори є чітко визначеними величинами, які характеризують кількісну та якісну сторони процесу реалізації програм, а саме: витрат, результату, ефективності та їх агрегованих похідних. До основних груп показників – індикаторів, за якими здійснюється визначення ефективності реалізації програм розвитку галузі, слід віднести:

- показники ресурсних витрат – обсяг фінансування програмних заходів, використання трудових, матеріально-технічних

ресурсів, витрати на інноваційно-наукове забезпечення, інформаційне, медичне забезпечення;

- показники результативності – характеризують відношення фактично досягнутих результатів до запланованих у сфері забезпечення діяльності галузі фізичної культури і спорту та якісних показників рівня розвитку галузі, її окремих підсистем;
- показники ефективності – характеризують співвідношення витрат із досягнутим результатом, а також відповідність рівня розвитку галузі фізичної культури та спорту запитам суспільства та держави.

Формування переліку індикаторів-показників, а також системи якісної інтерпретації їх даних (оцінки) є фундаментальним питанням, адже його вирішення забезпечує більш високу лабільність, чутливість та керованість процесу реалізації відповідних програмних заходів. На нашу думку, індикатори-показники мають відповідати таким вимогам: по-перше, бути достатньо інформативними, що дозволить виключити другорядні та дублюючі показники; по-друге, об'єктивно відображати кількісні та якісні перетворення, що відбуваються в галузі під час реалізації програмних заходів; по-третє, бути достатньо простими та доступними з точки зору практичного застосування; по-четверте, кореспондуватись із цільовими показниками-індикаторами; по-п'яте, мати кількісний вираз, який надалі може бути якісно інтерпретований та оцінений. П'ята умова обумовлена тими тенденціями, які спостерігаються в нині чинних цільових програмах розвитку галузі, а саме очікувані показники результативності, як правило, сформульовані якісно, в словесній формі, що не дозволяє взагалі встановити міру реалізації спланованого. Також спостерігається нечіткість формулювань якісного стану керованої системи після реалізації програм та відсутність будь-якої кількісно-якісної формалізованої його визначеності.

Аналіз чинної нормативно-правової бази [665] засвідчив, що в галузі фізичної культури та спорту до типових бюджетних програм у галузі фізичної культури та спорту віднесено: програми навчально-тренувальних зборів і змагань з олімпійських та неолімпійських видів спорту; забезпечення підготовки спортсменів вищих категорій школами вищої спортивної майстерності; утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл; фінансова підтримка місцевих організацій всеукраїнських фізкультурно-

спортивних товариств; фінансова підтримка спортивних споруд; здійснення фізкультурно-спортивної та реабілітаційної роботи серед інвалідів. Слід відзначити, що вищим виконавчим органом державної влади в сфері фізичної культури та спорту не передбачено типових програм розвитку таких підсистем галузі, як масовий спорт серед широких верств населення (лише визначено одним із завдань діяльності фізкультурних громадських організацій, добровільних спортивних товариств в частині отримання ними бюджетних коштів), фізкультурно-оздоровча та спортивна робота в навчальних закладах, хоча фізкультурно-спортивною роботою саме в цих підсистемах галузі має бути охоплена найбільша кількість населення України. Результативні показники виконання програм зведено у чотири групи: показники затрат, показники продукту; показники ефективності; показники якості. Запропоновані показники оцінки ефективності реалізації програм розвитку галузі, на нашу думку, носять фрагментарний характер, адже більше висвітлюють усереднені фінансові показники витрат із розрахунку на одну особу, кількість виділених коштів, а не ефективність їх використання, збільшення у відсотках кількості призових місць, проведених заходів, осіб, що займаються певними видами спорту та підготовлених майстрів спорту, загальні показники діяльності окремих спортивних шкіл та інше. Слід відзначити, що відсутня методика якісної інтерпретації вищенаведених даних, згідно з якою можна було б оцінити саме ефективність реалізації програм, адже чинні показники дозволяють лише констатувати кількісні характеристики показників окремих напрямів роботи певних підсистем галузі. Також проблемою є те, що відсутні комплексні показники-індикатори якості, за якими можна було б оцінити стан розвитку підсистем та галузі загалом.

До існуючого переліку показників-індикаторів виконання бюджетних програм щодо розвитку окремих підсистем галузі слід віднести показники, які характеризують якісну складову ефективності діяльності галузі, а саме: рівень здоров'я населення різних віково-гендерних груп; ефективність діяльності галузі в напрямку профілактики та попередження підліткової злочинності, щодо вживання наркотичних речовин, алкоголю, тютюнопаління; агітаційно-пропагандистської роботи з населенням; залученні до занять фізичною культурою і спортом за місцем проживання усіх груп населення, розвиток матеріально-технічної бази та ефективності її використання у відповідності до нормативів; вартість та

ефективність використання бюджетних коштів в процесі якісної підготовки спортсменів до участі у змаганнях відповідного рангу, підготовки спортсменів вищих розрядів та спортивних звань у розрізі окремих видів спорту; показники кадрового забезпечення окремих підсистем галузі та ефективності використання кадрового потенціалу; показники розвитку видів спорту за критеріями найбільшої масовості та доступності, фінансових витрат на утримання матеріально-технічної бази для занять, підготовки висококваліфікованих спортсменів, фінансово-ресурсної ємності підготовчого процесу щодо досягнення високих результатів (призових місць) на змаганнях відповідного рангу.

Ефективність використання програмно-цільового підходу в державному управлінні розвитком фізичної культури та спорту, на нашу думку, буде значно вищою за умови дотримання таких методологічних принципів:

- системності, який передбачає глибоке та детальне вивчення кількісно-якісних закономірностей між підсистемами галузі, сфери фізичної культури та спорту з іншими соціально-економічними системами, яке утворює фундаментальну основу для відпрацювання рішень спрямованих на досягнення стратегічної мети діяльності галузі, із спрямуванням окремих підсистем галузі на вирішення чітко окресленого кола завдань. Зміст цього принципу передбачає розробку системи показників-індикаторів, методів, засобів, моделей, які повною мірою відображали б динаміку розвитку галузі та її окремих підсистем, а також хід реалізації програмних заходів;
- пріоритетності та цілеспрямованості, який передбачає використання програмно-цільового підходу для досягнення чітко формалізованих, адекватних цілей, які мають бути визначеними на основі загальнодержавних пріоритетів розвитку галузі, вирішувати проблеми загальнодержавного характеру, галузі загалом, а не окремих підсистем, або нівелювати вплив другорядних, локалізованих та тимчасових негативних явищ. Дотримання цього принципу забезпечить ефективне використання обмежених наявних фінансових, кадрових, матеріально-технічних ресурсів;
- комплексності, визначає використання програмно-цільового підходу на основі врахування взаємозв'язків та кореспондуючих залежностей, зворотних низхідних тенденцій

між процесами та результатами реалізації програмних заходів. Дотримання цього принципу забезпечить нівелювання суб'єктивних поглядів окремих розробників та авторів програм на тенденції та пріоритети в розвитку галузі, наприклад, витрачання значних сум бюджетних коштів, ресурсів на досягнення високих призових місць на змаганнях різного рівня, коли в той же час абсолютна більшість молоді та підлітків, які в майбутньому можуть утворити резерв відповідних збірних команд, не мають можливості займатись в нормальних умовах, і мають незадовільний стан здоров'я, або пріоритетного розвитку спорту вищих досягнень, і, відповідно, спрямування туди лівової частки бюджетних ресурсів галузі, в країні, населення якої характеризується низьким рівнем здоров'я, а 80 % дітей та підлітків мають відхилення в стані здоров'я та фізичного розвитку. Нехтування цим принципом призвело до того, що відбувається боротьба не з причинами, а з наслідками, і тому реалізація більшості програм не має ніякої ефективності та результативності;

- оптимальності – визначає застосування програмно-цільового підходу за певних умов, у яких він є найкращим механізмом розв'язання назрілих проблем, забезпечує саме той варіант та шлях розвитку галузі, який в перспективі призведе до максимального задоволення потреб держави, населення в сфері фізичної культури та спорту;
- збалансованості та пропорційності, передбачає застосування програмно-цільового підходу на основі балансової узгодженості показників-індикаторів, дотримання пропорційності та домірності розвитку окремих підсистем галузі. Власне йдеться мова про те, що розвиток галузі має відбуватись комплексно, але на основі певної цільової узгодженості в реалізації окремих програм, які б взаємодіяли та підвищували ефект від реалізації кожної з них, а не навпаки, носили характер "місцевої" дії [87,88].

Таким чином, підводячи підсумки, слід відзначити, що застосування програмно-цільового підходу, як механізму державного управління розвитком галузі фізичної культури та спорту слід здійснювати на основі стратегічного плану відповідно до розробленої системи директивних документів, із хронологічно-логічною узгодженістю застосування окремих його технологій з відповідним

інструментально-методологічним забезпеченням. Наразі відкритим залишається питання щодо розробки та впорядкування інформативних показників-індикаторів, удосконалення методичного забезпечення щодо оцінювання ефективності реалізації державних цільових програм розвитку галузі за окремими підсистемами та напрямками роботи, системи рейтингової оцінки розвитку фізичної культури та спорту відповідних територіально-адміністративних одиниць, інформативних моделей прогнозування рівня розвитку галузі внаслідок реалізації програмно-цільового підходу.

4.4. Модель прогнозування стану розвитку галузі "Фізична культура і спорт".

Державне прогнозування економічного і соціального розвитку – це науково обгрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих територіально-адміністративних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку. Прогноз економічного і соціального розвитку є засобом обгрунтування вибору тієї чи іншої стратегії та прийняття конкретних рішень органами законодавчої та виконавчої влади органами місцевого самоврядування щодо регулювання соціально-економічних процесів [662]. У галузі фізичної культури та спорту основними учасниками та відповідальними уповноваженими органами державного прогнозування та розробниками програм соціального та економічного розвитку в галузі фізичної культури та спорту є центральний орган виконавчої влади, обласні, місцеві, районні державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Розробка відповідних моделей прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту та окремих її підсистем на загальнодержавному, регіональному, обласному, районному рівнях має здійснюватись на основі та з дотриманням таких вихідних принципів:

- цілісності – забезпечується розробленням взаємоузгоджених прогнозних і програмних документів економічного та соціального розвитку підсистем та галузі загалом на загальнодержавному рівні, окремих територіально-адміністративних одиниць в коротко– та середньостроковому періодах;
- об'єктивності, який полягає в тому, що прогнозні та програмні документи економічного та соціального розвитку фізичної культури та спорту розробляються на основі даних органів державної статистики, уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань фізичної культури та спорту, інших місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування тощо;
- науковості, який забезпечується розробленням відповідних документів на науковій основі, постійним удосконаленням методології та із використанням передового світового досвіду в галузі прогнозування та розроблення відповідних програм;
- гласності, який передбачає повну доступність громадськості до інформації, яка знаходиться в прогнозних та програмних

документах щодо перспективи, кількісно-якісних показників розвитку галузі та окремих її підсистем;

- самостійності, полягає в тому, що відповідні органи виконавчої влади в галузі, органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень відповідають за розроблення, затвердження та виконання прогнозних і програмних документів;
- рівності, полягає в дотриманні прав та врахуванні інтересів місцевого самоврядування та суб'єктів фізкультурно-спортивного руху незалежно від форми власності;
- пріоритету загальнодержавних інтересів, полягає в тому, що органи виконавчої влади в галузі, інші органи місцевого самоврядування повинні здійснювати розробку прогнозних документів розвитку фізичної культури та спорту, виходячи з необхідності забезпечення першочергової реалізації загальнодержавної соціально-економічної політики в сфері фізичної культури та спорту.

У галузі фізичної культури та спорту проблемам прогнозування присвячено чимало наукових праць, в яких висвітлюються питання прогнозування в фізичному вихованні [229,272,478], спорті вищих досягнень [12,373], управлінні фізичною культурою та спортом [408,409,410,505] та водночас розробка моделей прогнозування розвитку фізичної культури та спорту залишається актуальною проблемою.

У сучасній науковій літературі надзвичайно широко висвітлені основні методи та методичні підходи до проведення процедури прогнозування, а саме: статистичні (прогнозна екстраполяція), функціонально-ієрархічні (прогнозні сценарії), методи структурної аналогії, імітаційного моделювання, експертні оцінки [10,185, 309,330,466,472,483,822].

Основними проблемними питаннями в практиці прогнозування стану розвитку фізичної культури та спорту і, відповідно, прийняття адекватних певній управлінській ситуації рішень, залишаються такі: визначення переліку ендогенних та екзогенних факторів, що впливають на динаміку розвитку окремих підсистем та галузі фізичної культури та спорту загалом; визначення основних чинників впливу на основні показники розвитку спорту для всіх та фізкультурно-оздоровчої роботи серед інвалідів; спорту вищих досягнень; фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи серед учнівської молоді; вибір та обґрунтування найбільш доцільної та адекватної управлінській ситуації процедури прогнозування, яка включає: вибір інформаційної бази; статистичну

обробку отриманих емпіричних даних; розробку відповідних прогностичних моделей; перевірку надійності, прогностичності, адекватності, стійкості отриманих прогностичних значень; застосування та їх апробація шляхом імітаційного моделювання.

Зважаючи на завдання нашого дослідження, нами запропоновано модель прогнозування рівня розвитку галузі фізичної культури та спорту, основні складові та етапи якої представлені на рисунку 4.3.

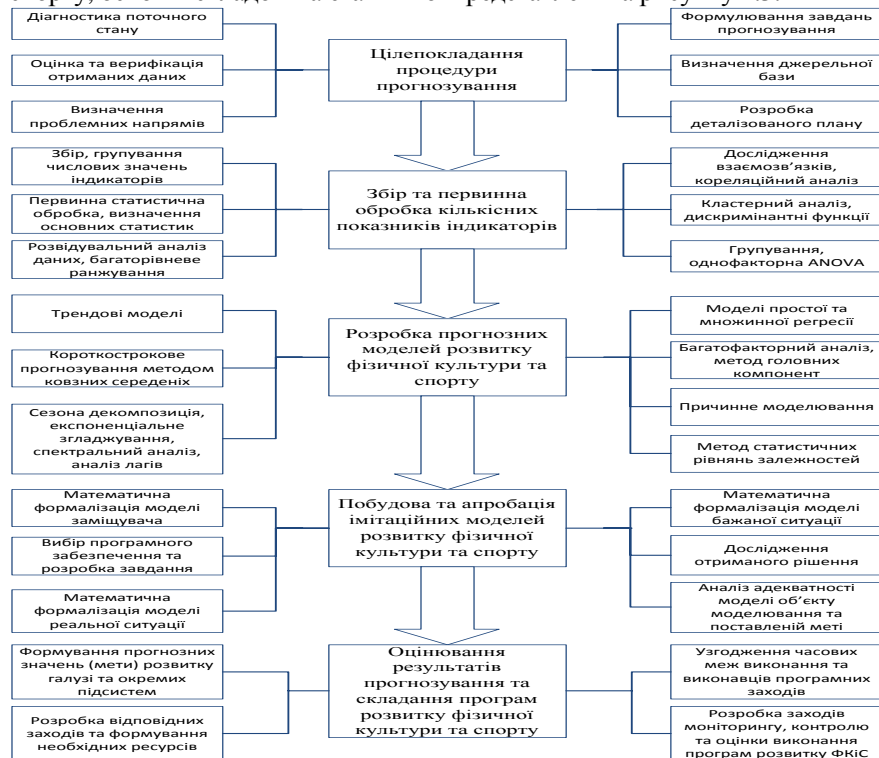

Рис. 4.3. Процесуальна модель прогнозування розвитку фізичної культури та спорту

Процесуальна модель прогнозування рівня розвитку галузі складатиметься з п'яти етапів:

- перший етап передбачає здійснення діагностики поточного стану галузі або окремих її підсистем, визначення проблемних

- напрямів роботи, формулювання завдань та цілей прогнозування, визначення джерельної інформаційної бази, розробку деталізованого плану процедури прогнозування;
- на другому етапі здійснюється збір та первинна обробка отриманих даних показників індикаторів, здійснюється розвідувальний аналіз отриманих даних, багаторівневе ранжування, досліджується динаміка показників розвитку галузі, пошук значимих взаємозв'язків, кластеризація та групування, визначаються факторні ознаки;
 - третій етап – це етап безпосередньої розробки прогнозних моделей шляхом застосування найбільш доцільних за певних умов математико-статистичних методів прогнозування: моделі простої та множинної регресії, факторного аналізу, причинного моделювання, методу статистичних рівнянь залежностей, нейронних сітей тощо;
 - четвертий етап – побудова та апробація комплексної імітаційної моделі розвитку галузі фізичної культури та спорту або окремих її підсистем, який передбачає шляхом використання відповідних програмних засобів побудови моделей бажаного (цільового) стану галузі в середньо та довгостроковій перспективах з подальшою перевіркою на адекватність, точність, надійність отриманих даних за певних зовнішніх та внутрішніх умов, впливів ендогенних та екзогенних факторів;
 - п'ятий етап передбачає розробку цільових програм розвитку галузі або окремих її підсистем на рівні окремого територіально-адміністративного утворення, держави, уточнення програмних заходів, формування необхідної ресурсної бази для досягнення запланованого результату, узгодження часових меж їх виконання, визначення відповідальних виконавців, розробку заходів моніторингу, контролю та етапної оцінки виконання програм розвитку фізичної культури та спорту.

Грунтуючись на основних положеннях Закону України "Про державне прогнозування та розробку програм економічного і соціального розвитку України", [662] нами виокремлено основні групи чинників, які тією чи іншою мірою впливають на динаміку та рівень розвитку фізичної культури та спорту, її окремих підсистем і в свою чергу, мають суттєвий вплив на залежні показники або показники рівня розвитку галузі (див. табл. 4.1).

Таблиця 4.1.

Індикатори та залежні показники стану розвитку галузі фізичної культури та спорту

<i>Індикатори та залежні показники стану розвитку ФКС</i>					
<i>Ресурсне забезпечення</i>	<i>Економічні чинники</i>	<i>Галузева інфраструктура ФКС</i>	<i>Демографічні показники</i>	<i>Мотиваційно-суб'єктивна сфера</i>	<i>Результативні показники розвитку ФКС</i>
<p>1. Кількість споруд за видами та класом, відомчою належністю.</p> <p>2. Кадровий корпус галузі за класифікатором професій.</p> <p>3. Фінансування з державного бюджету.</p> <p>4. Фінансування з обласних, районних та місцевих бюджетів.</p> <p>5. Фінансування з інших джерел.</p> <p>6. Забезпечення галузі медичними працівниками (лікарі спортивної медицини).</p> <p>7. Галузева мережа фізкультурно-спортивних диспансерів.</p> <p>8. Фінансування інформаційного забезпечення ФКС (засоби масової інформації, друковані видання тощо).</p> <p>9. Правове забезпечення діяльності галузі (закони, укази, постанови, накази тощо).</p>	<p>1. Валовий внутрішній продукт.</p> <p>2. Валова додана вартість.</p> <p>3. Валова додана вартість з розрахунку на одну особу.</p> <p>4. Кредитування фізичної культури та спорту.</p> <p>5. Інвестиції в галузі фізичної культури та спорту.</p> <p>6. Цільова державна допомога відповідним суб'єктам фізичної культури та спорту.</p> <p>7. Дотації та компенсації суб'єктам господарювання в галузі.</p> <p>8. Пільгове оподаткування господарської діяльності в галузі фізичної культури та спорту.</p> <p>9. Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників.</p> <p>10. Середньомісячні доходи з розрахунку на одну сім'ю.</p> <p>11. Доходи населення.</p>	<p>1. Індекс цін на послуги фізичної культури та спорту.</p> <p>2. Введення в дію основних фондів в галузі фізичної культури та спорту.</p> <p>3. Реалізація товарів фізкультурного та спортивного призначення.</p> <p>4. Обсяг реалізованих послуг фізичної культури та спорту.</p> <p>5. Обсяг платних послуг фізичної культури та спорту з розрахунку на одну особу.</p> <p>6. Витрати домогосподарств на фізичну культуру та спорт.</p> <p>7. Середньомісячна заробітна плата працівника в галузі ФКС.</p> <p>8. Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування за видом "Діяльність у сфері спорту".</p> <p>9. Кількість організацій, підприємств ФКС.</p>	<p>1. Загальна кількість населення.</p> <p>2. Коефіцієнт природного приросту населення.</p> <p>3. Природний приріст населення.</p> <p>4. Кількість померлих від хвороб.</p> <p>5. Загальна захворюваність за класами хвороб.</p> <p>6. Кількість інвалідів.</p> <p>7. Кількість інвалідів на 1000 осіб.</p> <p>8. Населення віком від 5-24 років.</p> <p>9. Кількість осіб що навчалися в освітніх закладах.</p> <p>10. Населення віком від 25 років і старше.</p> <p>11. Населення віком від 10 до 34 років.</p>	<p>1. Доступність послуг фізичної культури та спорту.</p> <p>2. Рівень безпеки тих хто займається.</p> <p>3. Відповідність матеріально-технічного забезпечення проведення занять вимогам споживачів.</p> <p>4. Відповідність характеристики процесу надання послуг запитам споживачів.</p> <p>5. Відповідність кадрового забезпечення процесу надання послуг провідним стандартам.</p> <p>6. Відповідність показників якості послуг, результативності та надійності навчання запитам споживачів.</p> <p>7. Доступність супутніх та додаткових послуг.</p> <p>8. Персональні уподобання щодо видів рухової активності, спорту тощо.</p> <p>9. Визначальні чинники стимулювання та мотивації щодо занять ФКС.</p>	<p>1. Кількість населення, охопленого усіма видами фізкультурно-спортивної роботи.</p> <p>2. Види спорту, що культивуються.</p> <p>3. Спортивні досягнення.</p> <p>4. Кількість підготовлених розрядників, МСУ тощо (в т.ч. інвалідів).</p> <p>5. Здоров'я дорослого населення та тривалість життя.</p> <p>6. Показники підліткової злочинності.</p> <p>7. Показники наркозалежності молоді.</p> <p>8. Показники фізичної підготовленості населення та учнівської молоді.</p> <p>9. Показники охоплення інвалідів роботою з фізичної реабілітації.</p> <p>10. Досягнення паралімпійського та дефлімпійського спорту.</p> <p>11. Фізичний стан учнівської молоді.</p>

Як видно з таблиці 4.1, для розробки прогнозних моделей нами пропонується використовувати п'ять груп показників, де перші чотири групи, а саме: показники ресурсного забезпечення, макроекономічні показники стану економіки, показники розвитку галузевої інфраструктури, групи демографічних показників та мотиваційно-суб'єктивної сфери можна віднести до аргументів, тобто незалежних показників, які певною мірою впливають на динаміку залежних показників, а саме рівня розвитку галузі, які нами сформовані відповідно до основних завдань та стратегічної мети діяльності галузі та окремих її підсистем.

Відповідно до запропонованої процесуальної моделі прогнозування нами була побудована та апробована прогнозна модель розвитку фізичної культури та спорту на прикладі Хмельницької області.

На першому етапі нами були визначені мета, завдання прогнозування та джерельна база дослідження. Мета – розробка адекватної моделі прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту Хмельницької області, визначення на її базі кількісно-якісних цільових програмних орієнтирів результуючих показників обласної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки, і досягнення оптимального стану розвитку галузі адекватного соціально-економічному розвитку регіону. Завдання та етапи відображені в процесуальній моделі розробки прогнозних моделей (див. рис. 4.3). Джерельною базою дослідження та розробки моделі прогнозування виступили статистичні дані соціально-економічного розвитку області за 2000-2009 роки та звіти обласного управління справами, молоді та спорту, центру фізичного здоров'я населення у Хмельницькій області "Спорт для всіх", центру інвалідного спорту "Інваспорт", комітету фізичного виховання учнівської молоді Міністерства освіти і науки, молоді та спорту в Хмельницькій області за той же часовий період [199,200,201,202,203,204,205,206,207,208,209,210,211,212,213,214,215, 216,217,218,219,220,221,222,223,224,225,360,361,362,363,364,365,366, 367,368,369,525,526,527,528,529,530,531,532,533,534].

Реалізація вище означених завдань відбувалась з використанням комп'ютерних математико-статистичних комплексів PASW Statistics 18., Stat Soft Statistika 8.0., програмного забезпечення оцінки взаємозв'язків економічних явищ методом статистичних рівнянь залежностей, програмного комплексу комп'ютерного

моделювання AnyLogic Professional 6.4.1., з урахуванням вимог спеціальної літератури [35,42,67,276,277,278,279,280,335,342,471, 564,800].

У дослідження нами були включені показники соціально-економічного розвитку Хмельницької області, окремих підсистем галузі фізичної культури і спорту – матеріально-технічного, кадрового, фінансового забезпечення, інших результуючих показників загальною кількістю 69 перемінних, які були згруповані в матрицю вихідних даних за відповідними роками.

Відповідно до змісту другого етапу процесуальної моделі нами були визначені основні статистичні характеристики досліджуваних показників, нормальність розподілу, проведено попарний та частковий кореляційний аналіз, групування та відбір даних для подальшого опрацювання (див. додаток Н). Результат розрахунку описових статистик засвідчив, що відібраний нами для дослідження набір вихідних даних індикаторів за показниками асиметрії та ексцесу, які не перевищували рекомендованих значень, [42,335,342] характеризується нормальним розподілом, що дозволяє застосувати кореляційний та факторний аналізи.

Для дослідження характеру та міцності взаємозв'язків між досліджуваними індикаторами нами були розраховані для усієї сукупності коефіцієнти кореляції Пірсона та Спірмена (див. додаток Н.1). Загальний аналіз кореляційних матриць засвідчив, що між досліджуваними показниками існує велика кількість достовірно значущих взаємозв'язків, які підтверджуються високими коефіцієнтами кореляції, тому надалі нами вивчалися лише ті, в яких коефіцієнти кореляції становили 0,75 та більше. Для зменшення розмірності та визначення основних факторів, які визначають динаміку та напрям розвитку галузі фізичної культури і спорту в Хмельницькій області, окремих її підсистем, нами був проведений факторний аналіз за методом головних компонент із процедурою "varimax" обертання (див. додаток Н.2).

Для визначення провідних факторів впливу на розвиток фізичної культури і спорту в Хмельницькій області загалом нами були відібрано 22 індикатора. Результати тесту Kaiser-Meyer-Olkin та критерій сферичності Barletta засвідчили, що вибірка для проведення факторного аналізу є прийнятною (КМО: 0,657 – задовільна адекватність; В: значення $p < 0,05$). Проведений факторний аналіз дозволив визначити, що на розвиток галузі фізичної культури і спорту

загалом по Хмельницькій області мають суттєвий вплив чотири фактори, і частка сукупної пояснюваної дисперсії яких становить 92,5 %.

Таблиця 4.2

Результати факторного аналізу за методом головних компонент з "varimax" обертанням за основними показниками галузі фізичної культури і спорту у Хмельницькій області

Групування перемінних вихідного масиву даних за факторною належністю			
<i>Компоненти факторної моделі</i>	<i>№</i>	<i>Перемінні вихідного масиву даних</i>	<i>Факторне навантаження</i>
Перший фактор – економіко-демографічний	10	Загальний обсяг продажу товарів фізичної культури і спорту	,951
	3	Бюджетні видатки області на фізичну культуру і спорт	,937
	17	Середньомісячна заробітна плата працівників у Хмельницькій області	,930
	2	Валова додана вартість з розрахунку на одну особу	,905
	15	Кількість населення у Хмельницькій області	-,900
	19	Кількість інвалідів у Хмельницькій області	,876
	24	Кількість громадських організацій фізичної культури і спорту	,857
	5	Використано коштів з усіх джерел фінансування на розвиток фізичної культури і спорту	,831
	21	Середньомісячна заробітна плата працівників в галузі фізичної культури і спорту у Хмельницькій області	,820
	18	Загальна захворюваність за усіма видами хвороб на 100000 населення Хмельницької області	,818
	52	Коефіцієнт природного приросту населення по Хмельницькій області	,714
	7	Індекс цін на послуги фізичної культури і спорту	,639
Другий фактор – фінансово-результативний	9	Будівництво нових спортивних споруд та об'єктів	,956
	55	Загальна кількість населення охоплених усіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи	,930
	22	Фінансові результати від звичайної діяльності підприємств ФКіС до оподаткування	-,502
Третій фактор – ресурсно-мотиваційний	16	Витрати домогосподарств на фізичну культуру і спорт	,878
	54	Загальна кількість осіб, що займаються усіма видами спорту у Хмельницькій області	,792
	26	Всього спортивних споруд у Хмельницькій області	,534
Четвертий фактор – кадрово-результативний	56	Загальна кількість інвалідів охоплених усіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи	,822
	23	Загальна кількість найманих працівників в галузі фізичної культури і спорту в Хмельницькій області	-,745
	11	Обсяг реалізованих послуг фізичної культури і спорту в Хмельницькій області	-,700
	25	Загальна кількість штатних працівників галузі у Хмельницькій області	,510

Перший фактор, ми визначили його як економіко-демографічний, внесок у сукупну дисперсію 46,3%; другий – фінансово-результативний (16,8%); третій – ресурсно-мотиваційний (16,5%); четвертий – кадрово-результативний (12,8%) (див. додаток Н.2).

Перший фактор утворила група показників, які характеризують фінансово-економічний та демографічний стан області та галузі.

Великими факторними навантаженнями характеризуються такі індикатори, як: бюджетні видатки області на розвиток фізичної культури і спорту; валова додана вартість з розрахунку на одну особу; середньомісячна заробітна плата працівників по Хмельницькій області; індекс цін на послуги фізичної культури і спорту; загальна кількість населення та інвалідів по Хмельницькій області тощо. Цей фактор свідчить, що розвиток фізичної культури і спорту в Хмельницькій області визначальною мірою залежить від фінансового та економічного стану області, кількості та складу населення, які споживають послуги фізкультурно-спортивного характеру. Другий фактор утворили такі показники, як: будівництво нових спортивних споруд та об'єктів; фінансові результати фізкультурно-спортивних підприємств до оподаткування та загальна кількість населення охоплених усіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи. Інтерпретація цього фактора зводиться до залежності розвитку галузі від процесів розвитку наявної матеріально-технічної бази, ефективності діяльності фізкультурно-спортивних організацій і, як наслідок, кількості населення, що споживає відповідні послуги. Третій фактор утворили такі індикатори: витрати домогосподарств на фізичну культуру і спорт; кількість осіб, що займаються усіма видами спорту у Хмельницькій області, та наявна спортивна матеріально-технічна база.

Слід зазначити, що на розвиток фізичної культури і спорту впливають фінансово-ресурсні та особистісні уподобання населення щодо занять відповідними видами спорту, що тягне за собою інтенсивність експлуатації наявної спортивної бази. Четвертий фактор зумовлений наявним кадровим забезпеченням діяльності галузі з комплексним поєднанням якості їх роботи, що виражається в обсягах реалізованих послуг галузі фізичної культури і спорту в Хмельницькій області. Подальше дослідження комплексного впливу виявлених факторів на розвиток галузі фізичної культури і спорту в

Хмельницькій області виявило, що 25% накопиченої пояснюваної дисперсії становлять другий і четвертий фактори, які характеризують саме показники якості та ефективності власної діяльності галузі (див. додаток Н.2).

Для проведення факторного аналізу підсистеми "Спорт для всіх та фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами" нами було відібрано 21 індикатор.

Результати тесту Kaiser-Meyer-Olkin та критерій сферичності Barletta засвідчили, що вибірка для проведення факторного аналізу є прийнятною (КМО: 0,756 – достатня адекватність; В: значення $p < 0,05$). Факторну модель для цієї підсистеми галузі утворили п'ять факторів, які в сукупності склали 100% пояснюваної дисперсії. Перший фактор ми визначили як фінансово-соціальний, в який увійшло 7 індикаторів, із внеском до сукупної пояснюваної дисперсії 43,9%; другий фактор – організаторсько-результативний (26,8%) утворили 8 показників; третій фактор – ресурсно-діяльнісний (10,9%) склали 3 індикатори; четвертий і п'ятий – демографічний та якісно-результативний, із внесками до сукупної пояснюваної дисперсії 10,3% та 9,4% відповідно (див. додаток Н.3) (див. табл. 4.3).

Найбільші факторні навантаження в першому факторі мали такі показники: валова додана вартість з розрахунку на одну особу; бюджетні видатки області на фізичну культуру і спорт; бюджетні видатки на "Спорт для всіх". Друга група показників характеризує соціальний аспект, а саме: загальна захворюваність за усіма видами хвороб на 100000 населення у Хмельницькій області; кількість інвалідів на 1000 населення; коефіцієнт природного приросту населення. В цьому контексті можна зробити висновок, що на розвиток підсистеми "Спорт для всіх та фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами" найбільший вплив мають економічний стан області, фінансування цієї підсистеми, а також показники демографічного руху населення, якість життя, з точки зору фізичного та духовного здоров'я та динаміка процесів інвалідизації населення.

Другий фактор утворили 8 індикаторів, які характеризують організацію роботи з населенням та результативні показники цієї діяльності, що можна інтерпретувати як залежність результатів діяльності зазначеної підсистеми галузі від ефективності організації роботи з населенням первинних організацій, клубів тощо, відповідно, динаміка розвитку цієї підсистеми обумовлена якістю та ефективністю власної діяльності.

Таблиця 4.3

Результати факторного аналізу за методом головних компонент з "varimax" обертанням за основними показниками підсистеми галузі фізичної культури і спорту "Спорт для всіх та фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами" у Хмельницькій області

Групування перемінних вихідного масиву даних за факторною належністю			
<i>Компоненти факторної моделі</i>	<i>№</i>	<i>Перемінні вихідного масиву даних</i>	<i>Факторне навантаження</i>
Перший фактор – фінансово-соціальний	2	Валова додана вартість з розрахунку на одну особу	1,043
	3	Бюджетні видатки області на фізичну культуру і спорт	,947
	18	Загальна захворюваність за усіма видами хвороб на 100000 населення Хмельницької області	,947
	35	Бюджетні видатки на "Спорт для всіх"	,904
	20	Кількість інвалідів на 1000 населення	,902
	52	Коефіцієнт природного приросту населення	,639
	56	Кількість інвалідів охоплених усіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи	,531
Другий фактор – організаторсько-результативний	51	Підлітки перебували на обліку в кримінальній міліції у справах неповнолітніх	-1,025
	43	Організації, що проводять фізкультурно-оздоровчу роботи за місцем проживання громадян	-,965
	9	Будівництво нових спортивних споруд	,911
	55	Загальна кількість населення, охопленого усіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи	,853
	38	Проведених заходів центром "Спорт для всіх"	,747
	57	Кількість осіб, що взяли участь у спортивно-масових заходах	-,608
	42	Кількість центрів "Спорт для всіх"	,592
	63	Кількість підлітків, що займаються в клубах "Спорт для всіх"	,524
Третій фактор – ресурсно-діяльнісний	36	Кількість проведених заходів центром "Інваспорт"	,998
	40	Кількість проведених заходів інформаційно-пропагандистського спрямування	-,777
	39	Спортивних майданчиків за місцем проживання громадян	-,579
Четвертий фактор – демографічний	34	Кількість населення віком 25 років і старше	-1,092
	41	Штатні працівники центру "Спорт для всіх"	,513
П'ятий фактор – якісно-результативний	50	Неповнолітні засуджені за скоєні злочини	-,627

Третій фактор, – це показники матеріально-технічного та інформаційного забезпечення діяльності підсистеми, які свідчать про залежність її розвитку від наявних спортивних споруд, майданчиків за місцем проживання та у місцях масового

відпочинку громадян, якості та охоплення населення відповідної територіально-адміністративної одиниці заходами інформаційно-пропагандистського спрямування. Четвертий фактор визначають показники кадрового забезпечення в співвіднесенні з наявним населенням, яке є найбільшою споживацькою групою відповідних послуг цієї підсистеми галузі, що вимагає врахування кількості та якості кадрового складу цієї підсистеми для її розвитку на основі врахування демографічної ситуації в регіоні. П'ятий фактор складає всього один індикатор, а саме: кількість неповнолітніх засуджених за скоєні злочини, що може свідчити про доволі значний вплив на розвиток цієї підсистеми загальної криміногенної ситуації в регіоні, а також про можливість нівелювання негативних антисоціальних проявів за рахунок проведення серед відповідних верств населення фізкультурно-вихованої, спортивно-масової роботи в системі спорт для всіх. Подальше дослідження комплексного впливу факторів на процеси розвитку даної підсистеми виявило, що найбільший сукупний вплив мають перший, другий та п'ятий фактори з загальною пояснюваною дисперсією 50,7%, а саме: економічний стан області, фінансування діяльності та розвитку підсистеми з одного боку, а з іншого, показники власної діяльності; другу групу утворили третій та четвертий фактори, з внеском у сукупну пояснювану дисперсію 30,0%, до яких належать матеріально-технічне, інформаційне, кадрове забезпечення діяльності та розвитку спорту для всіх та фізкультурно-оздоровчої роботи з інвалідами (див. додаток Н.3).

Для проведення факторного аналізу підсистеми галузі "Фізичне виховання та спортивно-масова робота в навчальних закладах" нами було відібрано 11 індикаторів. За результатами тесту Kaiser-Meyer-Olkin та критерію сферичності Barletta встановлено, що вибірка для проведення факторного аналізу є прийнятною (КМО: 0,679 – задовільна адекватність; В: значення $p < 0,05$) (див. додаток Н.4) (табл. 4.4).

Проведений факторний аналіз виявив три фактори, які обумовлюють розвиток цієї підсистеми галузі із загальною накопиченою пояснюваною дисперсією 90,8%.

Перший фактор утворили п'ять показників, які в сукупності можна класифікувати, як фінансово-соціальний фактор із внеском у сукупну пояснювану дисперсію 49,7%. У

другий і третій фактори увійшло по три показники із внесками у сукупну дисперсію 21,7% та 19,3%, які ми визначили як ресурсно-демографічний та кадрово-результативний відповідно. У першому факторі найбільшими факторними навантаженнями характеризувались такі показники, як: бюджетні видатки області на фізичну культуру і спорт; валова додана вартість на одну особу; видатки на спортивну роботу. Також у цей фактор увійшов показник чисельності населення області, що навчається в навчальних закладах усіх типів. Тому, слід вважати, що вектор та інтенсивність розвитку цієї підсистеми галузі визначають економічний стан області, обсяги фінансування та кількість населення, яке є споживачем послуг фізкультурно-освітнього та спортивно-масового характеру, що надаються відповідними навчальними установами.

Другим за впливовістю на процеси розвитку підсистеми галузі є ресурсно-демографічний фактор, до якого з найбільшими факторними навантаженнями увійшли такі показники: кількість населення віком від 5 до 24 років у Хмельницькій області; кількість наявних спортивних споруд відомчої належності.

Ці показники тісно пов'язані з кількістю учнівської молоді, яка займається три рази на тиждень, що підтверджує залежність інтенсифікації використання наявної спортивної бази від процесу залучення до систематичних занять молоді області з урахуванням динаміки демографічних показників відповідного вікового контингенту населення. Третім за значенням є кадрово-результативний фактор, який утворили показники кадрового забезпечення та кількості молоді, яка відвідує заняття з фізичної культури та виховання в навчальних закладах, у тому числі і в спеціальних медичних групах. Таким чином, на динаміку розвитку підсистеми впливають показники охоплення молоді фізкультурно-оздоровчою та освітньо-виховною роботою, яка, природно, значно залежить від кількісно-якісного складу кадрового корпусу. Подальше дослідження комплексного впливу факторів на динаміку розвитку цієї підсистеми виявило, що перший і третій фактори є визначальними із внеском до сукупної пояснюваної дисперсії 40,9%, що дозволяє констатувати переважну залежність динаміки розвитку підсистеми від результатів власної діяльності поряд із обсягами її фінансування (див. додаток Н.4).

Таблиця 4.4

Результати факторного аналізу за методом головних компонент з "varimax" обертанням за основними показниками підсистеми галузі фізичної культури і спорту "Фізичне виховання та спортивно-масова робота в навчальних закладах" у Хмельницькій області

Групування перемінних вихідного масиву даних за факторною належністю			
<i>Компоненти факторної моделі</i>	<i>№</i>	<i>Перемінні вихідного масиву даних</i>	<i>Факторне навантаження</i>
Перший фактор – фінансово-соціальний	3	Бюджетні видатки області на фізичну культуру і спорт	1,011
	45	Загальна кількість осіб, що навчалися у навчальних закладах області	-,986
	2	Валова додана вартість в розрахунку на одну особу	,955
	48	Видатки на спортивну роботу МОНМСУ	,943
	66	Віднесені за станом здоров'я до спеціальної медичної групи	,716
Другий фактор – ресурсно-демографічний	44	Населення віком від 5 до 24 років у Хмельницькій області	,930
	65	Займаються три рази на тиждень фізичною культурою і спортом	,824
	47	Спортивних споруд відомчої належності МОНМСУ	,740
Третій фактор – кадрово-результативний	46	Працівників ФКіС в навчальних закладах області	-,667
	67	Відвідують заняття у спеціальних медичних групах	,920
	64	Відвідують заняття в загальноосвітніх навчальних закладах	-,789

До факторного аналізу підсистеми галузі "Спорт вищих досягнень, олімпійський, паралімпійський, дефлімпійський спорт" увійшло 17 індикаторів, і за результатами тесту Kaiser-Meyer-Olkin та критерію сферичності Barletta встановлено, що вибірка для проведення факторного аналізу є прийнятною (КМО: 0,671 – задовільна адекватність; В: значення $p < 0,05$) (див. додаток Н.5) (табл. 4.5).

У результаті проведеного факторного аналізу було виокремлено три фактори, які здійснювали вплив на розвиток та функціонування даної підсистеми галузі із сукупною пояснюваною дисперсією 98%. Перший фактор утворили сім показників, які ми класифікували як фінансово-демографічний, із внеском до сукупної дисперсії 42,8%. Другий фактор ми визначили як організаторсько-

результативний із пояснюваною дисперсією 37,8%. До змісту третього фактору увійшло три показники із внеском до сукупної дисперсії 17,3%, який ми охарактеризували як ресурсно-масовий. Зміст першого фактору утворили сім індикаторів, з яких найбільшим факторним навантаженням характеризувались показники фінансування підсистеми галузі та демографічні показники області, а саме: кількість коштів використаних на розвиток фізичної культури і спорту загалом; бюджетні видатки області на фізичну культуру і спорт; кількість коштів, які були витрачені на розвиток відповідних видів спорту; населення області віком від 10 до 34 років.

Таблиця 4.5

Результати факторного аналізу за методом головних компонент з "varimax" обертанням за основними показниками підсистеми галузі фізичної культури і спорту "Спорт вищих досягнень, олімпійський, паралімпійський, дефлімпійський спорт" у Хмельницькій області

Групування перемінних вихідного масиву даних за факторною належністю			
Компоненти факторної моделі	№	Перемінні вихідного масиву даних	Факторне навантаження
Перший фактор – фінансово-демографічний	5	Використано коштів на розвиток ФКіС	1,021
	27	Населення віком від 10 до 34 років по Хмельницькій області	-1,007
	28	Бюджетні видатки області на спорт вищих досягнень	,997
	31	Спортивні споруди відомчої належності	,974
	59	Призові місця, що обіймали спортсмени центру "Інваспорт"	,787
	69	Витрачено коштів за видами спорту	,684
	33	Кількість видів спорту якими займаються інваліди	,529
Другий фактор – організаторсько-результативний	30	Кількість тренерсько-викладацького складу в Хмельницькій області	1,000
	60	Кількість інвалідів що займаються усіма видами спорту	,962
	61	Підготовлено розрядників, присвоєно спортивне звання	,883
	33	Кількість видів спорту, якими займаються інваліди	,882
	54	Кількість осіб, що займаються усіма видами спорту	,807
	68	Загальна кількість очок за видами спорту	-,744
	58	Підготовлено членів збірних команд України	-,540
Третій фактор – ресурсно-масовий	29	Фінансування центрів інвалідного спорту	,938
	32	Види спорту, що культивуються у Хмельницькій області	,865
	9	Будівництво нових спортивних споруд	-,693

Таким чином, слід відзначити, що на розвиток спорту вищих досягнень суттєвий вплив мають обсяги фінансування та якісні показники демографічного стану області відповідної вікової групи населення. Також до змісту цього фактору увійшли якісні показники, які характеризують власне діяльність центру "Інваспорт". Другий фактор утворили результативні показники діяльності цієї підсистеми, а саме: кількість підготовлених розрядників та осіб, яким присвоєно спортивне звання; кількість осіб, що займаються усіма видами спорту; загальна кількість очок, набраних за видами спорту в області загалом; підготовлено членів збірних команд України. Вищеозначені показники власної діяльності тісно пов'язані з індикатором забезпечення тренерсько-викладацьким складом, адже досягнення відповідних результатів, розвиток певних видів спорту, насамперед залежать від якісно-кількісного складу кадрового корпусу спорту вищих досягнень, олімпійського, паралімпійського, дефлімпійського спорту. Отже, другим за значущістю чинником впливу на розвиток цієї підсистеми галузі є кількісно-якісний склад кадрового забезпечення, відповідно, результати його професійної діяльності. Зміст третього фактору, на нашу думку, доцільно визначати за показником, що характеризує кількість видів спорту, які культивуються на території відповідного регіону. Слід відзначити, що з ним пов'язаний показник будівництва нових спортивних споруд, що є логічним поєднанням, адже розвиток нових видів спорту вимагає наявності матеріально-технічної бази, без якої досягнення масовості, і тим більш високих спортивних результатів не можливе. Дослідження комплексного впливу факторів виявило, що найбільшою сукупною пояснюваною дисперсією в 65,0% характеризуються другий і перший фактори (див. додаток Н.5).

На основі виявлених залежностей нами були побудовані дві моделі прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту в Хмельницькій області методами множинної регресії та статистичних рівнянь залежностей (див. додатки Н.6 та Н.7). За допомогою моделі, що побудована на основі методу множинної регресії можливе дослідження зміни результуючих показників галузі та окремих її підсистем у залежності від зміни значень індикаторів матеріально-технічного, кадрового, фінансового забезпечення діяльності галузі, впливу на динаміку показників залежно від змін у соціально-економічному стану області, дослідження впливу діяльності галузі на окремі індикатори, що характеризують стан

соціальної сфери області. Слід відзначити, що нами були побудовані рівняння, основані на комплексному впливі двох взаємопов'язаних чинників на результуючу ознаку (див. додаток Н.6).

Метод статистичних рівнянь залежностей застосовувався з урахуванням вимог спеціальної літератури [276,279] та із використанням програмного забезпечення оцінки взаємозв'язків економічних явищ методом статистичних рівнянь залежностей та комплексної оцінки соціально-економічного розвитку методом комплексних статистичних коефіцієнтів (див. додаток Н.7).

Дослідження рівня впливу кадрового та фінансового забезпечення фізичної культури і спорту на показник кількості осіб, що займаються усіма видами спорту виявило, що в першому випадку існує пряма лінійна залежність, а в другому – логічна пряма залежність, що підтверджується задовільним рівнем коефіцієнтів стійкості зв'язку, 0,66 та 0,60 відповідно. Оптимальний рівень чинника кадрового забезпечення є меншим фактичного і дорівнює 96,2 %, а фінансового 6,2 %, що у свою чергу дозволяє констатувати дуже низький рівень інтенсивності використання фінансового чинника на формування рівня результативної ознаки (див. додаток Н.7).

Лінійною прямою залежністю другого типу (зменшення чинникової та результативної ознак) характеризуються показники фінансового (бюджетні видатки області на ФКіС) та ресурсного (спортивних споруд по Хмельницькій області) забезпечення, з одного боку, та показник масового охоплення населення усіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи. Ступінь використання чинників ресурсного та фінансового забезпечення характеризується у 100% та 100,2% відповідно, що свідчить про адекватне їх використання в процесі створення належних умов щодо залучення населення до занять фізичною культурою і спортом (див. додаток Н.7).

Значний вплив на рівень охоплення інвалідів усіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи має рівень (обсяги) фінансування з обласного бюджету фізичної культури і спорту, що підтверджується високим коефіцієнтом стійкості зв'язку 0,76 і, з іншого боку, оптимальний рівень чинникової ознаки є меншим ніж фактичний (92,7%), що дає підстави стверджувати про необхідність підвищення рівня інтенсивності використання цього чинника (фінансування) (див. додаток Н.7).

Гіперболічною та лінійною прямими залежностями

характеризуються взаємозв'язки між показником кількості видів спорту, що культивуються в Хмельницькій області, з одного боку, і обсягами фінансування з обласного бюджету спорту вищих досягнень та кількістю відповідних спортивних споруд, з іншого, із коефіцієнтами стійкості зв'язку 0,68 та 0,53 відповідно. Також слід відзначити, що ці чинники характеризуються низьким рівнем інтенсивності їх використання в процесі створення необхідних передумов щодо збільшення кількості видів спорту, що розвиваються та культивуються на Хмельниччині (3,9% та 68,1%) (див. додаток Н.7).

Лінійну пряму залежність першого виду (збільшення чинникової та результативної ознак) виявлено між показниками "Обсяги фінансування спорту вищих досягнень" та "Підготовлено членів збірних команд України", яка характеризується задовільним рівнем коефіцієнту стійкості зв'язку (0,55) та перевищенням оптимального рівня чинника (фінансування) його фактичного рівня (108,2%), що свідчить про інтенсивне його використання в процесах створення умов підготовки спортсменів найвищої кваліфікації (див. додаток. Н.7).

Лінійна пряма залежність другого типу (зменшення чинникової та результативної ознак) описує взаємозв'язки між індикаторами "Використано усього коштів на розвиток фізичної культури і спорту" та "Підготовлено розрядників за видами спорту, присвоєно спортивне звання", із коефіцієнтом стійкості зв'язку 0,57. На відміну від попереднього фінансового показника, оптимальний рівень чинника фінансового забезпечення щодо створення умов для підготовки спортсменів масових розрядів є значно меншим від його фактичних значень (14,7%), що дає підстави стверджувати про необхідність підвищення рівня його використання в цих процесах (див. додаток Н.7).

Між показниками "Фінансування центрів інвалідного спорту" та "Призові місця, які обіймали спортсмени центру "Інваспорт"" виявлено лінійну пряму залежність другого типу (зменшення чинникової та результативної ознак) із коефіцієнтом стійкості зв'язку 0,56, але, на відміну від попередньої залежності, ступінь використання цього чинника в процесах створення умов для досягнення високих спортивних результатів в царині спорту інвалідів, є високою і становила 130,5% (див. додаток Н.7).

Важливим є виявлений нами взаємозв'язок між показниками

"Кількість проведених заходів центром "Спорт для всіх"" та "Загальна захворюваність на 100000 населення", який найкраще описується гіперболічною оберненою залежністю другого виду (збільшенні чинникової ознаки і зменшенні результативної) із коефіцієнтом стійкості зв'язку 0,61. Слід відзначити, що результати власної діяльності центрів "Спорт для всіх" мають значний вплив на показники соціального та фізичного благополуччя населення області, що вимагає посилення інтенсивності використання цього чинника, адже його оптимальний рівень значно менший за фактичний і становить усього 14,1%, що вимагає розробки відповідних стратегій розвитку цієї підсистеми галузі (див. додаток Н.7). Також, слід відзначити наявність взаємозв'язку між показниками "Спортивні майданчики за місцем проживання громадян" та "Загальна захворюваність на 100000 населення", який описується логічною оберненою залежністю номер один (зменшення чинникової ознаки і збільшення результативної), із коефіцієнтом стійкості зв'язку 0,59. Оптимальний рівень чинника матеріально-технічного забезпечення є меншим його фактичного значення і становить 90,6%, що дозволяє констатувати необхідність підвищення інтенсивності його використання для створення умов підвищення населенням рівня фізичного здоров'я та профілактики захворювань (див. додаток Н.7).

Лінійною оберненою залежністю другого типу (збільшення чинникової ознаки і зменшення результативної) характеризуються взаємозв'язки між показниками "Школярі, які займаються ФКіС три рази на тиждень", "Школярі, які займаються ФКіС у спеціальних медичних групах", з одного боку, та "Школярі, які віднесені за станом здоров'я до спеціальних медичних груп", з іншого, із показниками коефіцієнтів стійкості зв'язку – 0,66 та 0,68 відповідно. Слід відзначити, що оптимальні рівні показників якості власної діяльності підсистеми "Фізичне виховання та спортивно-масова робота в навчальних закладах" є меншими від фактичних, 62,1% та 95,6%, що вимагає підвищення рівня інтенсивності їх впливу на процеси підвищення та збереження рівня фізичного здоров'я учнівської молоді (див. додаток Н.7).

Важливим для розробки змісту програм розвитку підсистеми галузі "Фізичне виховання та спортивно-масова робота в навчальних закладах" є встановлений взаємозв'язок між показниками "Учні, студенти, що займаються в спортивних клубах" та "Загальна кількість скоєних злочинів особами віком від 14 до 29 років" із коефіцієнтом

стійкості 0,68. Це означає необхідність посилення інтенсивності використання чинника залучення молоді до занять ФКіС з метою проведення превентивної роботи з підліткової та молодіжної злочинності (33,5%) (див. додаток Н.7).

Логічною оберненою залежністю характеризуються взаємозв'язки між показниками "Загальна кількість населення Хмельницької області", "Населення віком від 10 до 34 років", з одного боку, як чинникові ознаки, та "Загальна кількість населення охоплена усіма видам фізкультурно-оздоровчої роботи", з іншого, як результативна ознака із коефіцієнтами стійкості зв'язків 0,67. Така залежність свідчить про наявність негативних процесів, що впливають на якість роботи підсистеми галузі "Спорт для всіх та фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами", адже збільшення чинникової ознаки не супроводжується позитивною динамікою результативної (див. додаток Н.7).

Для підсистеми галузі "Спорт вищих досягнень, олімпійський, паралімпійський та дефлімпійський спорт" характерними є взаємозв'язки між показниками "Населення віком від 10 до 34 років", "Населення віком від 5 до 24 років", з одного боку, та "Осіб, що займаються усіма видами спорту", з іншого, із коефіцієнтами стійкості 0,76 та 0,65 відповідно, які в свою чергу свідчать, що недостатньо ефективною є робота щодо залучення відповідного вікового контингенту населення до занять спортом, адже оптимальний рівень використання цих чинників є меншим від фактичного, і становить 99,4% та 92,7% відповідно (див. додаток Н.7).

Дослідження тенденцій та форм залежностей динаміки основних показників, що характеризують стан розвитку галузі фізичної культури і спорту в Хмельницькій області, а також окремих її підсистем дозволило побудувати прогнозу модель визначення теоретичних значень досліджуваних показників (див. додаток Н.7). Загалом було визначено параметри тренду, форму залежності та коефіцієнти стійкості тренду для двадцяти чотирьох індикаторів розвитку галузі. Проведений аналіз засвідчив, що найпридатнішою для опису форми тренду показників є лінійна пряма залежність, а коефіцієнти стійкості тренду коливались в межах 0,50-0,96 (див. додаток Н.7). На основі отриманих рівнянь прямої лінійної залежності нами були розраховані прогнозні рівні значень показників розвитку галузі фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки у Хмельницькій області. Так, за умови збереження рівня фінансування, кадрового та

ресурсного забезпечення діяльності галузі, динаміки демографічних показників області станом на 2016 рік загальна кількість населення, охоплена усіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи, має становити близько 196880 чоловік; кількість інвалідів, охоплена усіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи має становити близько 3153 осіб; кількість осіб, що займаються усіма видами спорту, має перевищити 36000 чоловік; підготовлених розрядників та спортсменів, яким буде присвоєне спортивне звання, має налічуватись 13299 осіб (див. додаток Н.8). У той же час, бюджетні видатки області на розвиток фізичної культури і спорту мають становити 16073,3 тисячі гривень; загальні витрати на розвиток фізичної культури і спорту з усіх джерел мають становити близько 91488,0 тисячі гривень; налічуватись близько 2575 штатних працівників галузі та 4296 одиниць спортивних споруд та майданчиків тощо (див. додаток Н.8).

Для розробки відповідних програм розвитку окремих підсистем галузі, видів спорту, окремих напрямів роботи, визначенні необхідної кількості ресурсів для вирішення поставлених завдань необхідне проведення процедури імітаційного моделювання, що в нашій процесуальній схемі утворює зміст четвертого етапу. Вирішення вищеозначеного завдання є можливим шляхом застосування методу статистичних рівнянь залежностей та програмного забезпечення оцінки взаємозв'язків економічних явищ методом статистичних рівнянь залежностей [279], а також спеціалізованого програмного комплексу AnyLogic Professional з урахуванням вимог спеціальної літератури [248]. Наприклад, стабільне збільшення кількості населення охопленого усіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи на 15-20 тисяч чоловік вимагає нормативного збільшення фінансування з бюджету області на потреби фізичної культури і спорту приблизно на один мільйон гривень у порівнянні з попередніми періодами і які мають бути спрямовані на збільшення кількості спортивних споруд та майданчиків на 58 одиниць.

Таким чином, підводячи підсумки, слід відзначити, що:

1. Процес створення загальнодержавних, регіональних, місцевих програм розвитку фізичної культури і спорту, окремих підсистем галузі, поліпшення стану кадрового, матеріально-технічного та фінансового забезпечення має включати розробку моделей прогнозування кінцевого стану шляхом застосування

найбільш адекватних ситуації, що склалася математико-статистичних методів.

2. Розроблена модель прогнозування стану розвитку фізичної культури і спорту за окремими підсистемами галузі виявила, що на динаміку розвитку та повсякденне функціонування окремих підсистем галузі впливають різноманітні фактори, які є різними за своєю природою та силою впливу, що вимагає їх врахування під час застосування програмно-цільового підходу до розвитку галузі.
3. Процес державного управління розвитком фізичної культури і спорту стане більш ефективним, а напрямки та тенденції розвитку галузі більш науково обґрунтованими за рахунок застосування процесуальної моделі прогнозування розвитку фізичної культури і спорту.
4. Застосування процесуальної моделі прогнозування розвитку фізичної культури і спорту дозволить більш чітко визначати пріоритети та кінцеву мету управлінських впливів, уточнювати завдання та функції органів виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту, формувати та прогнозувати обсяги необхідних матеріально-технічних, фінансових та кадрових ресурсів для досягнення мети програмних заходів.
5. Процесуальна модель прогнозування стану розвитку галузі вирішує завдання оцінки якості, ефективності та результативності реалізації програмних завдань та досягнення запланованих кількісно-якісних показників розвитку галузі.

4.5. Професійна модель державного службовця в сфері фізичної культури і спорту.

Провідне місце в урегулюванні процесів розвитку галузі належить державним службовцям у сфері фізичної культури і спорту. Державна служба в Україні – це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів. Ці особи є державними службовцями і мають відповідні службові повноваження [642]. Як зазначає В. Олуйко [114], формування нової генерації управлінської еліти має здійснюватись на ідеології та політиці українського державотворення, національного, економічного, політичного, духовно-культурного розвитку суспільства. В основі державної кадрової політики має бути розвиток професіоналізму державних службовців, удосконалення їх управлінської культури, сукупності політичних, економічних, правових, естетичних знань, морально-етичних і комунікативних якостей, які є визначальними у практичній роботі в органах влади. Водночас, останні дослідження [114,117,522,523,576] дозволяють констатувати, що в Україні спостерігається низький рівень фахових знань державних службовців на всіх рівнях державного управління, дефіцит компетентності, невідповідність отриманої професійної підготовки реальним потребам, а загальний професіоналізм є не високим. Надзвичайно актуальною є ця проблема і для державної служби в галузі фізичної культури і спорту, яка загострюється низкою протиріч, які полягають у наступному. По-перше, як було відзначено в нашій роботі, галузь фізичної культури і спорту є складною, багаторівневою, поліфункціональною, тощо соціально-економічною системою управління, яка вимагає від кожного державного службовця на всіх рівнях влади ґрунтовних спеціально-прикладних знань, глибокого розуміння сутності функціонування системи загалом, що обумовлює необхідність наявності в державних службовців галузі відповідної фахової освіти з одного боку, а з іншого, помітні тенденції до певного зведення їх професійної підготовки в системі післядипломної освіти до нормативно-правової, адміністративної складових, без урахування галузевої компоненти; по-друге, підвищення ефективності управління галуззю вимагає побудови процесу підготовки державних службовців на тріаді "загальне – особливе – індивідуальне", впровадження принципів перманентної

освіти, самовдосконалення впродовж усієї кар'єри, з одного боку, а з іншого, спостерігаються тенденції до формалізації процесів професіоналізації державних службовців у сфері фізичної культури і спорту, зниження якості освіти, коли ціль навчання полягає не в здобутті знань, підвищенні кваліфікації тощо, а трансформується в процес "відбування" та "споглядання"; по-третє, сучасний стан справ у сфері фізичної культури і спорту вимагає приходу професіоналів здатних до вирішення та розв'язання нагальних потреб галузі, професійна підготовка яких носить "випереджальний" характер, тобто враховує перспективи розвитку інформаційного суспільства з одного боку, а з іншого, спостерігаються кадрові процеси, спрямовані на комплектування кадрового корпусу галузі не за професійно-фаховим принципом, а за політично-партійним тощо. Вирішенню вище наведеного комплексу питань було присвячено низку праць, а саме: кадровій політиці та кадровим процесам у державній службі [114,145,407,569], становленню, функціонуванню та розвитку державної служби в Україні [1,117,245,322], процесам стандартизації, підвищенню якості освіти державних службовців у загальному, так і за окремими галузями [141,143,144,522,523,576,577]. Усе вище наведене актуалізує необхідність розробки професійної моделі державного службовця в галузі фізичної культури і спорту, технологічної моделі його професіоналізації, освітньо-професійних програм післядипломної освіти, підвищення кваліфікації державних службовців, регламентації умов відбору до проходження державної служби, кар'єрного зростання тощо.

Структурно-функціональний комплекс службово-професійної діяльності державного службовця в сфері фізичної культури та спорту є визначальною детермінантою щодо формування цільових характеристик професійної моделі державного службовця, змісту та обсягу освітньо-професійних програм навчання, визначення мети, завдань, форм, методів, засобів формування необхідного комплексу знань, умінь, навичок, рівнів сформованості фахових компетентностей та готовності до практичної діяльності, якості процесу професіоналізації. Компетентнісно-функціональний підхід до формування змісту професійної моделі державного службовця в сфері фізичної культури і спорту ґрунтується на функціях державного службовця та вимог до його посадової компетентності, зміст і обсяг яких залежать від структурно-ієрархічного рівня, якого досяг державний службовець в ході кар'єрного зростання. В основу

професійної моделі державного службовця в сфері фізичної культури та спорту нами покладені загальні, найбільш суттєві та необхідні для успішної професійної реалізації функції та компетентності державного службовця в галузі [89]. Як нами було визначено у попередніх розділах нашої роботи, діяльність державного службовця в галузі фізичної культури та спорту обумовлена метою, функціями соціально-економічної системи фізичної культури і спорту (див. додаток А); метою, завданнями функціонування органів державної влади за напрямками роботи та підсистемами галузі (див. додаток М.5); функціями державного управління галуззю, а саме: основними – політико-адміністративною, економічною, соціальною, гуманітарною; загальними – стратегічним плануванням, прийняттям управлінських рішень, організації діяльності, мотивації, контролю; допоміжними – управління людськими ресурсами, бюджетною функцією, юридично-судовою функцією, діловодством і документуванням, зв'язками з громадськістю; спеціальними функціями державного управління розвитком фізичної культури і спорту, а саме: пріоритетно-цільовою, критеріально-прогнозуючою, оптимізуючою, програмно-реалізаційною, контролью-результативною; функціями процесу управління розвитком фізичної культури і спорту, а саме: пошуково-діагностичною, проблемно-аналітичною, структурно-цільовою, оціночно-прогностичною, програмно-організаційною, контролью-обліковою, підсумково-корегуючою.

Професійна модель державного службовця в сфері фізичної культури і спорту вбачається як цілісна система компетентностей, які ґрунтуються на органічній єдності загального, особливого та індивідуального. Загальне – це складова професійної підготовки державного службовця галузі за напрямом підготовки "Державне управління"; як особливе має свою специфіку, зумовлену особливостями професійної діяльності саме в галузі фізичної культури та спорту; як індивідуальне відображає залежність ефективності підготовки до службової діяльності від особистісних морально-вольових, фізичних, психолого-педагогічних якостей, організаційної, комунікативної, правової, психологічної культури тощо.

Розроблена нами професійна модель державного службовця в галузі фізичної культури і спорту складається з чотирьох компонентів: освітньо-кваліфікаційного, когнітивно-рефлексивного, морально-аксіологічного та мотиваційно-діяльнісного (див. додаток П.).

Освітньо-кваліфікаційний компонент включає структуру

професійних знань державного службовця, перелік основних спеціальних функцій професійної діяльності та види професійної діяльності. Слід відзначити, що спеціальні функції та види професійної діяльності визначають структуру професійних знань, якими має оволодіти державний службовець в сфері фізичної культури та спорту. Спеціальні функції управлінської діяльності в галузі нами детально розглянуті у розділі 4.1 нашої роботи, тому визначимо зміст видів професійної діяльності та зміст професійних знань даного компоненту моделі. До видів професійної діяльності нами віднесено:

- діагностичну – це діяльність державного службовця, спрямована на визначення поточного стану об'єкта управління як за окремими показниками-індикаторами, так і за його інтегральними характеристиками;
- організаційну – діяльність спрямована на визначення мети, завдань, добору засобів, методів управлінського впливу та регулювання діяльності колективу, процесуально-часове впорядкування виконання службових завдань;
- аналітично-пошукову – діяльність спрямована на визначення проблемних тенденцій розвитку об'єкта управління, встановлення причин виникнення негативних явищ, пошук та адекватний вибір оптимальних варіантів управлінського рішення в залежності від ситуації, що склалася;
- програмно-проектну – діяльність, спрямована на розробку прогнозів, суб'єктно-об'єктне, процесуальне моделювання стану об'єкта управління, розробку програм та реалізацію проектів з досягнення запрограмованих показників стану об'єкта управління;
- освітянську, яка спрямована на формування вмінь застосовувати набуті знання і навички в професійній діяльності, передбачає навчальну, просвітницьку, виховну роботу з учасниками управлінського процесу;
- інноваційну – спрямована на впровадження в повсякденну професійну діяльність результатів наукових досліджень, рекомендацій, управлінських технологій, покликаних покращити якість послуг, що надаються відповідними органами державної влади в сфері фізичної культури і спорту населенню, підвищення якості професійної діяльності державного службовця;

- спортивно-профілактичну – спрямована на забезпечення розвитку життєво необхідних у професійній діяльності фізичних якостей і на їх основі вдосконалення фізичного, духовного, інтелектуального розвитку; зміцнення і збереження здоров'я; збереження творчого довголіття тощо.

До професійних знань, якими має володіти державний службовець в сфері фізичної культури і спорту, нами віднесено: філософсько-історичне, методологічне, технологічне, психолого-педагогічне, економіко-математичне, адміністративно-правове, фізкультурно-валеологічне, теоретичне, управлінське знання. Філософсько-історичне знання забезпечується викладанням циклу світоглядних дисциплін (історія України, філософія, політологія, соціологія, релігієзнавство тощо) і покликане сформувати науково-світоглядний базис державного службовця в галузі. Методологічне знання – це комплексне вивчення циклу прикладних дисциплін (основи наукових досліджень, комп'ютерна техніка, основи інформатики, інформаційні прикладні технології, інноватика в сфері фізичної культури і спорту тощо) і покликане сформувати науково-методологічну та операційну базу для здійснення професійної управлінської та службової діяльності. Технологічне знання забезпечується циклом спеціально-практичних дисциплін у галузі фізичної культури і спорту (фахові методики за видами спорту) та формує галузеву складову професійної компетентності державного службовця в галузі. Психолого-педагогічне знання забезпечується вивченням загальної психології, конфліктології, психології спорту, педагогіки тощо, спрямоване на формування умінь та навичок в сфері навчально-виховної роботи. Економіко-математичне знання спрямоване на формування концептуальних поглядів у царині економіко-суспільних відносин в державі, регіоні, галузях господарства, підприємстві тощо, практичних навичок у сфері математичного аналізу та математичної статистики і забезпечується вивченням циклу дисциплін – політична економіка, економічні системи, макро та мікро економіка, економіка фізичної культури та спорту, математична статистика тощо. Адміністративно-правове знання формується циклом правових дисциплін за галузями права (адміністративне, кримінальне, господарське, цивільне право, організаційно-правові засади державного управління тощо) і спрямоване сформувати правовий світогляд та правову культуру професійної діяльності державного службовця в галузі. Фізкультурно-

валеологічне знання формується в процесі вивчення дисциплін, спрямованих на формування основ здорового способу життя, а саме: валеології, оздоровчих технологій, методики навчання фізичної культури тощо. Теоретичне знання є підґрунтям для формування всебічно розвинутої в професійному плані особистості і забезпечується вивченням теорії фізичної культури і спорту, теорії і історії державного управління, професійного та олімпійського спорту, масової фізичної культури тощо. Управлінське знання покликане забезпечити формування світоглядного базису в сфері управління, менеджменту на рівні окремої організації, підприємства фізкультурно-спортивного спрямування, громадської організації, органів державної влади в сфері фізичної культури тощо шляхом вивчення таких дисциплін, як: менеджмент фізичної культури і спорту, організація фізичної культури і спорту, маркетинг у спорті, державна політика в сфері фізичної культури і спорту тощо.

Когнітивно-рефлексивний компонент професійної моделі державного службовця відображає індивідуальне в її загальній структурі, рівень розвитку якого визначальною мірою залежить від генетичних, спадкових властивостей та психофізичного розвитку індивіда і, відповідно, визначає, з одного боку, успішність під час навчання, з іншого, активно розвивається під час навчального процесу. Цей компонент складається з таких характеристик: здатності до сприйняття великих обсягів інформації; до тривалої концентрації уваги; пам'яті та розвинутого мовного компоненту; оволодіння прийомами логічного мислення; здатності до розв'язання задач; розвинуті інтуїція та уява. Рефлексивна складова цього компоненту визначає здатність державного службовця до саморефлексії, а саме оволодіння методами, прийомами, засобами, формами внутрішньої самоорганізації, психогігієнічної роботи. Основними характеристиками рефлексивної складової є: здатність жити і працювати системно, організовано, планово; самодисципліна – вміння керувати своєю поведінкою; самоаналіз та самооцінка – здатність до всебічного узагальнення власних дій, їх оцінювання, корегування негативних поведінкових явищ; самоконтроль – здатність до емоційно-вольового контролю над негативними емоціями, саморегуляція стресових станів тощо.

Морально-аксіологічний компонент визначає найбільш вагомими риси та якості особистості державного службовця в галузі фізичної культури і спорту, які мають забезпечити неухильне дотримання

державним службовцем низки вимог, визначених у нормативних документах [676]. Домінантними є такі морально-етичні якості, як: порядність, корпоративність, принциповість, відповідальність, чесність, толерантність, вимогливість тощо. Важливим в цьому контексті є вміння формулювати життєві цінності, які мають ґрунтуватись на повазі до життя, честі і гідності особи, християнських чеснотах, гуманізмі та справедливості, домінанті суспільних інтересів перед власними, верховенстві права тощо. Життєві цінності державного службовця в галузі мають сприяти реалізації низки вимог, а саме: неухильному дотриманню положень Конституції та законів України в професійній діяльності; послідовному виконанню та дотриманню етичних норм та принципів поведінки державного службовця; пріоритеті державних інтересів перед власними; політичній незаангажованості та лобізму; ретельному виконанню службових обов'язків, постійному пошуку нових форм і методів роботи; протидії корупції, уникнення використання службових повноважень у власних корисних цілях; уважному ставленню до проблем громадян при виконанні службових обов'язків; формуванню позитивного іміджу державного службовця; об'єктивності та обізнаності під час прийняття управлінських рішень тощо.

Мотиваційно-діяльнісний компонент моделі утворює рушійно-реалізаційне підґрунтя успішної професійної діяльності державного службовця. Адже наявність стійкої позитивної мотивації через усвідомлення соціальної значущості державної служби для держави і суспільства є тим стрижнем, який забезпечує активне позитивне ставлення особи до професійної діяльності загалом, а зокрема, сприяє якісному виконанню посадових обов'язків тощо.

Для вирішення усього комплексу завдань становлення особистості та формування професійної компетентності державного службовця в галузі необхідна дієва система професіоналізації, яка має забезпечити процес безперервної, перманентної професійної освіти.

У світлі визначених завдань нами розроблена технологічна модель професіоналізації державного службовця в сфері фізичної культури і спорту (див. додаток П.1).

Технологічна модель професіоналізації державного службовця в сфері фізичної культури і спорту розроблена нами на основі концептуальних положень тріади: "індивідуальне – особливе – загальне". Базисом професіоналізації державних службовців є індивідуальне, адже саме ця складова моделі визначає професійну

придатність, успішність навчання, подальший кар'єрний успіх особи, яка має намір пов'язати своє майбутнє саме з цією професійною діяльністю. Індивідуальне – це генетично обумовлені вроджені задатки та здібності індивіда, які значною мірою визначають його схильність до відповідного виду діяльності. Фізичний, інтелектуальний, духовний розвиток особи, його мотиваційно-ціннісна сфера є тим підґрунтям, яке створює передумови для реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі навчання, обумовлює темпи і якість засвоєння навчального матеріалу, визначає міру професійної адаптації та соціалізації в професійному середовищі майбутніх державних службовців в галузі.

До особливого в нашій моделі віднесено систему вищої освіти в галузі фізичної культури і спорту за освітньо-кваліфікаційним рівнем "бакалавр" за напрямками підготовки "Здоров'я людини", "Спорт", "Фізичне виховання", "Теорія і методика середньої освіти. Фізична культура". Ця складова моделі забезпечує науково-методичний базис та первинні професійні компетентності майбутнього державного службовця в сфері фізичної культури і спорту. Метою є підготовка фахівців у галузі фізичної культури і спорту за обраним напрямом, формування системи знань про фізичну культуру і спорт, оволодіння основами навчання рухових дій у процесі заняття фізичними вправами, раціональне формування індивідуального фонду рухових умінь і навичок у багаторічному процесі фізичного виховання, формування в навчально-виховному процесі ідейних основ раціональної поведінки, етичних норм і навичок, оволодіння основами спортивної майстерності в обраному виді спорту тощо. Вирішення усього спектру завдань здійснюється шляхом реалізації циклів підготовки: гуманітарної, соціально-економічної, природничо-наукової, професійної та практичної підготовки, які забезпечують відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень. Успішність навчально-виховної діяльності щодо набуття спеціально-професійних знань у галузі фізичної культури і спорту визначається дотриманням низки принципів до яких нами віднесено: активності і свідомості, наочності, доступності й індивідуалізації, систематичності, науковості, міцності і прогресування, циклічності, пріоритетності освітньої спрямованості процесу фізичного виховання, поєднанні державного управління і студентського самоврядування. Основними методами і засобами навчально-виховного процесу будуть: для вирішення завдань фізкультурної освіти, підвищення

рівня фізичної підготовленості основним засобом буде виступати рухова активність людини (фізичні вправи, побутові та професійні дії, якщо вони виконуються за певною програмою); технічні засоби навчання термінової інформації; методами будуть виступати – словесні, наочні, практичні, пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний, проблемного викладення, частково-пошуковий, дослідницький методи тощо. Основними формами навчання будуть виступати: денна, вечірня, заочна, дистанційна, екстернатна. Навчально-виховний процес має здійснюватись переважно за такими формами: навчальні заняття (лекції, лабораторні, практичні, семінарські, індивідуальні заняття, консультація); самостійної роботи студента; практичної підготовки; контрольних заходів тощо. Контроль за навчальною діяльністю здійснюється перманентно і передбачає наявність таких його видів: поточного, етапного, семестрового та підсумкового. Оцінювання навчально-виховного процесу та визначення рівня якості засвоєння студентами знань, сформованості умінь та навичок відбувається відповідно до стандартів вищої освіти в галузі фізичної культури і спорту і може здійснюватись за кредитно-рейтинговою системою.

Зміст загального в нашій моделі утворює система підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем "магістр" за напрямом підготовки "Державне управління" спеціальність "Державне управління у сфері фізичної культури і спорту". Слід відзначити, що на цьому рівні державний службовець в галузі оволодіває фундаментальними знаннями за напрямом підготовки "Державне управління", адже, зважаючи на вузькоспеціалізовану бакалаврську підготовку в галузі фізичної культури і спорту, це є необхідною передумовою успішного здійснення службових обов'язків, з одного боку, а з іншого, відбувається здобуття поглиблених правових, економічних, політологічних, управлінських, соціально-гуманітарних, психолого-педагогічних, фахових та інших знань, необхідних для нормативно-правового, організаційно-розпорядчого та консультаційно-дорадчого забезпечення діяльності органів, на які поширюється дія Законів України "Про державу службу" та "Про службу в органах місцевого самоврядування" [670,672]. У цьому контексті метою магістерської підготовки державних службовців у сфері фізичної культури і спорту є набуття фундаментальних знань в галузі державного управління загалом, оволодіння необхідними уміннями і навичками здійснювати нормативно-правову,

організаційно-розпорядчу та консультативно-дорадчу діяльність в органах державної виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту. Визначальними особливостями професіоналізації державного службовця галузі на цьому етапі є:

- оволодіння адміністративно-правовим, економіко-математичним, управлінським знанням;
- домінування в навчальному процесі частково-пошукового та дослідницького методів навчання;
- пріоритетне використання таких форм організації занять, як: проблемні групи, круглі столи, індивідуальне-консультування, самостійно-дослідницька діяльність, виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань тощо;
- загальна спрямованість навчання на оволодіння основами науково-дослідницької діяльності, формування наукової культури;
- формування навичок самостійної роботи, засобів, методів, організації самоосвіти, оволодіння методами наукового пізнання дійсності тощо;
- провідними формами контролю має стати захист індивідуальних навчально-дослідних завдань, проектів, наукові доповіді, захист наукових освітньо-кваліфікаційних робіт тощо;
- визначення успішності навчання має здійснюватись на основі оцінювання знань, вмінь та навичок магістрантів практично вирішувати професійні завдання, розв'язувати проблемні питання, комплексно застосовувати методи аналізу, моделювання, програмування та проектування, використовувати інноваційні технології в службовій діяльності тощо.

Зважаючи на вище означене, нами був розроблений навчальний план підготовки державних службовців за напрямом підготовки "Державне управління", спеціальність "Державне управління в сфері фізичної культури і спорту" [671] (див. додаток П.2).

Навчальний план підготовки магістра передбачає проходження дев'ятнадцяти навчальних дисциплін загальним обсягом тридцять три національних кредити загальною кількістю тисяча шістсот сімдесят чотири години, з яких тисяча шістдесят шість аудиторних. Загальна тривалість навчання на денній формі сягає півтора року і здійснюється впродовж трьох семестрів. Логіка

навчального процесу передбачає послідовне вивчення таких навчальних дисциплін: перший семестр – методологія наукових досліджень; економічна теорія і економічні системи; етика державного службовця; статистичні методи в державному управлінні; ділова українська мова в державному управлінні; другому семестрі – світова та європейська інтеграція; стратегічне планування в сфері фізичної культури і спорту; моделювання, інформаційні системи та технології в державному управлінні фізичною культурою і спортом; першому і другому семестрах – теорія та історія державного управління; організаційно-правові засади державного управління в сфері фізичної культури і спорту; формування державної політики в сфері фізичної культури і спорту; кадрова політика та державна служба; третьому семестрі – фінансово-економічні засади системи фізичної культури і спорту; адміністративно-правові засади діяльності в сфері фізичної культури і спорту; державне управління спортом для всіх; державне управління фізичною культурою і спортом в освіті; державне управління спортом вищих досягнень, спортом інвалідів, професійним спортом; управління якістю фізичної культури і спорту. Впродовж навчання магістрантам необхідно буде виконати дві курсові роботи з предметів: теорія та історія державного управління, моделювання, інформаційні системи та технології в державному управлінні фізичною культурою і спортом; скласти чотирнадцять заліків та дев'ять іспитів. Підсумковою формою державної атестації виступає захист магістерської дипломної роботи.

Підготовка висококваліфікованих управлінців, керівників у галузі фізичної культури і спорту за цією спеціальністю дасть змогу вирішити на державному та регіональному рівнях проблему навчання державних службовців галузі, які обіймають відповідні посади у Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту, державній службі молоді та спорту, обласних управліннях, відповідних відділах органів місцевого самоврядування, центрах "Спорт для всіх", "Інваспорт", громадських органах управління фізичною культурою і спортом: Національному олімпійському комітеті України, Національному комітеті спорту інвалідів України, Національному спортивному комітеті України; є керівниками та посадовими особами центрів олімпійської підготовки, спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю, шкіл вищої спортивної майстерності тощо [90].

Наступною складовою технологічної моделі професіоналізації є система післядипломної освіти, підвищення

кваліфікації державних службовців у сфері фізичної культури і спорту.

Державним службовцям створюються умови для навчання і підвищення кваліфікації у відповідних навчальних закладах та шляхом самоосвіти. Державні службовці підвищують свою кваліфікацію постійно, зокрема й через навчання у відповідних навчальних закладах, як правило, не рідше одного разу на п'ять років. Результати навчання і підвищення кваліфікації є однією з підстав для просування по службі [642].

Проблемі визначення сутності поняття "підвищення кваліфікації" присвячено низку наукових праць, у яких ця категорія розглядається з позицій компетентнісного [146,170,295], методологічно-процесуального [271,414], організаційно-структурного [292,341], системно-кваліфікаційного підходу [349]. Як зазначає Н. Нижник, підвищення кваліфікації – це постійний процес відновлення кваліфікації кадрів у зв'язку з розвитком практики й теорії управління для роботи на попередній або новій (вищій або іншого профілю посаді) [349], що повною мірою узгоджується із визначенням наданим у положенні про систему підготовки, перепідготовки та підвищенні кваліфікації державних службовців, де: підвищення кваліфікації державних службовців – це навчання для оновлення й розвитку умінь і знань, необхідних для ефективного вирішення завдань професійної діяльності на державній службі [619].

Підвищення кваліфікації державних службовців в галузі фізичної культури і спорту здійснюється мережею центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій [621], які є закладами системи післядипломної освіти. Систему відповідних навчальних закладів утворюють регіональні інститути державного управління Національної академії державного управління, регіональні, обласні, місцеві центри, відомчі освітні установи, які мають відповідну ліцензію та пройшли акредитацію.

На думку М. Воробйова та Ю. Мічуди [60], система підвищення кваліфікації державних службовців в галузі фізичної культури і спорту має бути побудована з дотриманням принципів: доступності, науковості, диференціації, демократизму, гуманізації та гуманітаризації, поєднання теорії та практики, конкурентоздатності, безперервності та перспективності. Ефективність діяльності системи

обумовлена належним рівнем організаційного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового та науково-методичного забезпечення. Провідне місце з вище наведених передумов належить науково-методичному супроводу освітнього процесу, відповідно до професійних програм підвищення кваліфікації державних службовців найчисельнішої групи – посадовців V-VII категорій.

Пильну увагу широкого кола наукового співтовариства привернуто комплексному аналізу моделей, напрямів, змісту, методичним підходам до розробки професійних програм підвищення кваліфікації державних службовців. Багатоваріантність та полівекторність наукового бачення шляхів розв'язання методологічних проблем програмного забезпечення призвело до розробки концептуальних положень, моделей програм підвищення кваліфікації державних службовців за такими пріоритетними напрямками [167]:

- Програми, за якими навчають державному управлінню як розділу політології, юриспруденції та інших гуманітарних наук, у яких акцентується увага на політичних та організаційних сторонах діяльності урядових структур, законодавчому процесі й правозастосовуючій діяльності, цінностях та етиці поведінки державних службовців, соціології державного апарату і його соціальної взаємодії з суспільством.
- Програми, спрямовані на отримання професійних знань у сфері управлінських технологій. Модель навчання базується на основі управлінських дисциплін: облік і контроль, людська поведінка в організаціях, фінансовий менеджмент, маркетинг, організаційне планування, наука прийняття рішень.
- Програми, орієнтовані на соціальну політику з метою підготовки професіоналів, які мають володіти засобами формування, аналізу й оцінки соціальної політики, способами підготовки, шляхами здійснення, контролем за результатами цільових програм розвитку соціальних сфер. Освітні програми зорієнтовані на вивчення різних спеціальних предметів чи сфер управлінського впливу – муніципальне управління, регіональне управління, тощо.
- Програми, зорієнтовані на підготовку державних службовців як другої спеціалізації. Основою моделі є підгрунття, згідно з яким державна служба не є базовою, першою професією. Ті, хто працюють у державній адміністрації, попередньо отримали

професійну підготовку в різних сферах.

Зважаючи на мету, завдання, функції фізичної культури і спорту, як необхідного державного інституту, окремої галузі господарства, складної, багаторівневої, соціальної системи, а також змістову сутність професійної діяльності керівників, державних службовців в сфері фізичної культури і спорту, яка обумовлена специфікою її окремих підсистем, вельми актуальною, на нашу думку, є модель професійних програм підвищення кваліфікації, спрямованих на надання поглибленої спеціалізації державних службовців у певній підсистемі галузі.

Дієвість освітньо-професійних програм підвищення кваліфікації найбільш чисельнішої групи державних службовців фізичної культури і спорту V-VII категорій залежить від дотримання вимог до їх складання, зміст яких обумовлений впливом екзогенних та ендогенних факторів на процес навчання та майбутньої професійної діяльності державного службовця. Так, на думку О. Оболенського [371], вимоги до розроблення структури і змісту програм навчання державних службовців полягають у наступному:

- структура і зміст ОПП мають передбачати формування знань, вмінь, навичок, які забезпечуватимуть можливість горизонтальної та вертикальної у певній сфері діяльності ротатії державних службовців;
- ОПП мають передбачати формування нових знань, умінь та навичок, які забезпечуватимуть ефективне виконання посадових обов'язків і заплановане вертикальне просування державного службовця по службі або горизонтальну ротатію з метою набуття необхідного практичного досвіду;
- програми мають формуватися за модульним принципом і забезпечувати необхідну та достатню гуманітарну, соціально-економічну та природничо-наукову, а також професійно-орієнтовану та практичну підготовку;
- зміст модулів має бути спрямований на оволодіння вміннями та навичками виконання професійних завдань, функцій та повноважень;
- окремий модуль має бути структурований відповідно до категорії посад та/або типових завдань, функцій і повноважень державних службовців;
- засобами вимірювання якості підготовки та підвищення кваліфікації має бути незалежне та неупереджене тестування.

На нашу думку, вище наведені вимоги необхідно доповнити такими положеннями: по-перше, програми мають передбачати і озброювати слухачів не тільки певним набором нових знань, умінь та навичок, а й забезпечувати здатність на трансформаційному рівні засвоєння навчального матеріалу творчо вирішувати в межах посадових повноважень нестандартні завдання, проблеми, адже готовність лише на репродуктивному рівні в сталих умовах виконувати свої службові повноваження та функції не гарантує високої якості професійної та практичної підготовки державних службовців, які при виникненні нестандартних управлінських ситуацій не зможуть повною мірою діяти у відповідності до концептуальних положень адаптивного управління в умовах ситуаційної невизначеності; по-друге, змістова структура програм має відповідати вимогам міждисциплінарних взаємозв'язків, що забезпечить більш глибоке розуміння сутності управлінських явищ, процесів, технологій, механізмів як цілісної системи, з вмінням вирізняти її окремі складові; по-третє, ОПП за змістом навчального матеріалу мають носити випереджально-прогностичний характер, який має складатись з останніх результатів наукових досліджень, передового та інноваційного управлінського досвіду, процес оволодіння яким би забезпечив розвиток усіх складових професійної компетенції державного службовця в галузі фізичної культури і спорту, сприяв формуванню і примноженню творчого потенціалу особистості, що є підґрунтям її професійного зростання.

Підвищення кваліфікації за професійними програмами спрямовується на фахове удосконалення та оновлення знань і умінь державних службовців, здійснюється не рідше одного разу на п'ять років при зарахуванні до кадрового резерву, зайнятті посад вищої категорії, перед черговою атестацією державного службовця, а для фахівців, уперше прийнятих на державну службу, упродовж першого року їх роботи. Професійна програма передбачає навчання:

- за загальною складовою – удосконалення та оновлення знань і умінь з правових, економічних, політологічних, управлінських, соціально-гуманітарних та інших питань професійної діяльності державного службовця на посадах відповідних категорій;
- за функціональною складовою – здобуття додаткових знань і умінь відповідно до вимог професійно-кваліфікаційних характеристик державних службовців певних категорій посад;

- за галузевою складовою – здобуття додаткових знань, умінь з новітніх досягнень у певній галузі чи сфері діяльності [619].

Згідно з рекомендаціями Головного управління державної служби при Кабінеті Міністрів України професійна програма складається з таких розділів: загальні відомості; вимоги професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців до працівників або претендентів на ці посади; структура професійної програми підвищення кваліфікації; анотація навчальних дисциплін; фонд кваліфікаційних завдань; вимоги до атестації [392]. Зважаючи на завдання нашого дослідження, нами були розроблені функціональна складова (варіативна частина, модулі за напрямами діяльності з урахуванням специфіки роботи в певних підсистемах галузі) та галузева складова ("Фізична культура і спорт") базової професійної програми підвищення кваліфікації державних службовців V-VII категорій посад, розробленої в Хмельницькому центрі перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій (див. додаток П.3). До функціональної складової нами були включені навчальні модулі, які розкривають специфіку державного управління в окремих напрямах роботи галузі: "Державне управління фізичною культурою і спортом в системі освіти", "Спорт для всіх": механізми державного регулювання", "Механізми державного регулювання фізичної культури і спорту органами місцевого самоврядування", "Олімпійський та професійний спорт, спорт вищих досягнень – державне регулювання, організація та менеджмент", "Державне регулювання фізичної культури і спорту серед інвалідів". Основною метою кожного з навчальних модулів є ознайомлення слухачів з державною політикою розвитку фізичної культури і спорту в окремих підсистемах галузі, формування системного бачення комплексу завдань та шляхів, методів їх реалізації з урахуванням специфіки діяльності кожної з підсистем сфери фізичної культури і спорту, оволодіння практичними вміннями та навичками здійснювати прогнозування, комплексний контроль, оцінку стану розвитку фізичної культури і спорту щодо специфіки сфери професійної діяльності на відповідних системних рівнях.

Галузева складова сформована за трьома напрямами: правове забезпечення діяльності галузі, економіка фізичної культури і спорту, механізми державного регулювання розвитком фізичної культури і

спорту. Відповідно до вищезначених напрямів галузева складова складатиметься з таких модулів: "Правове регулювання функціонування галузі "Фізична культура і спорт", "Державне регулювання економіки фізичної культури і спорту", "Управління якістю та розвитком галузі "Фізична культура і спорт". Метою галузевої складової освітньо-професійної програми підвищення кваліфікації державних службовців органів виконавчої влади та місцевого самоврядування V-VII категорій посад галузі "Фізична культура і спорт" є: ознайомлення з проблемними питаннями правового забезпечення діяльності галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами, правові механізми державного регулювання розвитку фізичної культури та спорту в Україні; ознайомлення з концептуальними засадами економіки фізичної культури і спорту в умовах ринку, визначення сутності економічних аспектів нормативно-правових актів фізичної культури і спорту, оволодіння практичними навичками адміністрування та проведення аналізу економічних показників діяльності підприємств і організації фізкультурно-спортивного спрямування; ознайомлення з концептуальними засадами державної політики розвитку фізичної культури і спорту в Україні, основними тенденціями розвитку окремих підсистем галузі, оволодіння методологією дослідження якості управлінських послуг, що надаються державними органами влади, критеріями ефективності реалізації владних повноважень в галузі.

За результатами навчання слухачі повинні набути певних знань та сформувані практичні уміння та навички, зміст яких передбачає таке:

- 1) володіти змістом державної політики розвитку галузі фізичної культури і спорту в Україні, механізмів її здійснення;
- 2) володіти змістом основних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність фізичної культури і спорту в Україні;
- 3) бути ознайомленими з основними проблемними питаннями правового забезпечення діяльності галузі фізичної культури і спорту та перспективними шляхами їх розв'язання;
- 4) володіти змістом механізмів правового регулювання соціальних та трудових відносин у сфері фізичної культури і спорту;
- 5) знати правові основи ресурсного забезпечення та фінансування галузі фізичної культури та спорту;
- 6) знати і вміти реалізовувати механізми правового протистояння застосування допінгу, боротьби з травматизмом, врегулювання

- спорів, основні причини та тенденції розвитку криміногенних явищ в сфері фізичної культури і спорту;
- 7) володіти змістом основних нормативно-правових актів, що регулюють господарську діяльність в галузі фізичної культури і спорту в Україні;
 - 8) бути ознайомленими з правовими основами підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту;
 - 9) знати механізми фінансового забезпечення діяльності галузі фізичної культури і спорту, механізми ціноутворення, зміст фінансово-господарської діяльності організації фізкультурного профілю;
 - 10) володіти основами методики проведення фінансового аналізу діяльності підприємств та організації фізкультурно-спортивного спрямування;
 - 11) оволодіти методологією державного управління та управління якістю послуг, що надаються державними органами влади в сфері фізичної культури і спорту;
 - 12) вміти застосовувати відповідні критерії з метою визначення рівня ефективності та оптимальності діяльності органів державного управління в сфері фізичної культури і спорту.

Система післядипломної освіти державних службовців у галузі фізичної культури і спорту потребує нормативно-правового, методичного, організаційного, змістового оновлення з метою підвищення якості й ефективності державного управління фізичною культурою і спортом.

Останньою технологічною складовою професіоналізації державного службовця в галузі є система самостійного навчання (самоосвіти), яка дозволяє здійснювати перманентне оновлення знань, умінь та навичок в період між курсами підвищення кваліфікації тощо. На нашу думку, ця складова є найважливішою, адже швидкі економічні, політичні, нормативно-правові зміни, швидкоплинність суспільних процесів вимагають якісно нового типу державного службовця, який здатний в нестабільних умовах приймати адекватні рішення та якісно виконувати покладені на нього службові обов'язки, що в свою чергу обумовлює необхідність у постійному оновленні знань та удосконаленні професійних навичок та умінь тощо.

В цьому контексті система самоосвіти державного службовця налічує два взаємопов'язаних структурно-функціональних комплекси, а саме: суб'єктивно-індивідуальний та середовищно-об'єктивний.

Суб'єктивно-індивідуальний – це підсистема яка відображає рівень сформованості в державного службовця знань, умінь та навичок організації самоосвіти, використання відповідних форм, методів та засобів навчання, навичок самоконтролю та самооцінки, моніторингу та діагностики прогалін у знаннях, окремих питаннях, здатності на цій основі визначати мету навчання, ставити завдання, і відповідно здійснювати пошук та визначати зміст навчання. Середовищно-об'єктний компонент – це підсистема, яка забезпечує передумови для можливості здійснення перманентного процесу самоосвіти державного службовця і, відповідно, формується системою проходження державної служби та організаційно-функціональною, структурною впорядкованістю процесу самоосвіти в системі органів державної влади. На нашу думку, ефективним процес самоосвіти державних службовців буде лише за виконання організаційних, психолого-педагогічних та нормативно-правових передумов. До організаційних передумов нами віднесено:

- створення сучасної, динамічно оновлюваної навчально-методичної бази, яка б за кількістю та якістю навчальних підручників, посібників, методичних рекомендацій, наукової періодики, вісників відповідала б запитам тих, хто навчається;
- запровадження інституту наставництва, забезпечення умов для передачі досвіду молодим державним службовцям;
- широке впровадження інформаційних технологій, розробка професійно зорієнтованих Інтернет ресурсів, електронних бібліотек;
- розробку програмного забезпечення, яке б дозволяло здійснювати планування, контроль та оцінку якості самостійного навчання;
- забезпечення державних службовців сучасною комп'ютерною та організаційною технікою, обладнання робочих місць згідно з гігієнічними вимогами щодо організації праці тощо;

до психолого-педагогічних передумов віднесено:

- формування знань, умінь та навичок у державних службовців щодо вибору форм, методів, засобів самоосвіти;
- формування умінь планувати та розробляти програми навчального самоосвітнього процесу;
- запровадження системи стимулювання державних службовців

- щодо їх залучення до процесу самоосвіти;
- створення соціально значущих мотивів, особистісних переконань, поєднання соціальних та особистісних інтересів у площині самоосвітнього процесу;
 - урахування інтересів, потреб, особливостей індивідуального розвитку державних службовців;

до нормативно-правових передумов нами віднесено:

- нормативне закріплення обов'язку державного службовця щодо здійснення постійного процесу самостійного оновлення знань, умінь та навичок згідно з посадовими обов'язками та функціями;
- нормативне визначення та запровадження системи грошово-преміального стимулювання, заохочень за результатами самоосвітнього процесу;
- нормативне визначення права державного службовця щодо вільного вибору форм, методів, засобів організації процесу самоосвіти.

Таким чином, підводячи підсумки проведеного дослідження, необхідно відзначити, що розроблена нами професійна модель державного службовця в галузі фізичної культури і спорту є орієнтиром, цільовим комплексом який визначає сукупність професійно необхідних знань, умінь, навичок здійснювати певні види службової діяльності, які забезпечать ефективну та якісну професійну діяльність державного службовця в галузі. Упровадження в практику розробленої нами технологічної моделі професіоналізації державного службовця дозволить забезпечити якісний процес ступеневого навчання на основі діалектичного принципу: "індивідуальне – особливе – загальне", і вирішити завдання щодо підготовки державних службовців здатних до розв'язання проблем розвитку та функціонування сфери фізичної культури і спорту. Модель професіоналізації державного службовця передбачає обов'язкову наявність базової вищої освіти за напрямками підготовки в галузі знань фізичної культури та спорту і на їх основі розширення та поглиблення професійних компетентностей у галузі знань державного управління, подальшого підвищення кваліфікації на основі розробленої нами освітньо-професійної програми. Запровадження в практику вище означених моделей та пропозицій дозволить привести у відповідність до світових стандартів якість підготовки державних службовців в галузі [89].

РОЗДІЛ 5

ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ

5.1. Критерії ефективності та оцінка діяльності органів державної влади в сфері фізичної культури і спорту в Україні.

Успішність розвитку фізичної культури та спорту значною мірою обумовлена надійністю, результативністю, ефективністю та якістю діяльності центрального органу виконавчої влади, обласних, районних та районних у містах органів державного управління галуззю. Саме державне управління відіграє пріоритетну роль у визначенні майбутнього та якості функціонування сфери фізичної культури та спорту як соціально-економічної системи, яка покликана в межах своїх соціальних функцій забезпечити належну духовну, інтелектуальну, фізичну якість життя громадян країни. Динамічність ринкових процесів, соціально-економічні кризи, несприятливі фактори оточуючого середовища, загострення протікання певних суспільно-політичних процесів обумовлюють необхідність перегляду існуючих вимог до якості та ефективності, надійності та результативності функціонування органів державного управління галуззю. Важко не погодитись із думкою про те, що кризовий стан українського суспільства є не стільки кризою економіки, скільки результатом неефективної діяльності передусім управлінських структур, що сповна стосується й галузі фізичної культури та спорту [802], а підвищення соціальної ефективності державного управління вимагає модернізації не тільки управлінської системи, а й держави в цілому [356].

Указ Президента України "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади" [667] передбачає удосконалення та оптимізацію структури центральних і, відповідно, обласних та місцевих, органів виконавчої влади з метою усунення дублювання їх повноважень, забезпечення скорочення чисельності управлінського апарату та витрат на його утримання, підвищення ефективності державного управління. Проблема ефективності державного управління залишається однією з найактуальніших сьогодні, окремим аспектам якої присвячено низку наукових праць

вітчизняних і закордонних учених. Так, у працях [468,516,802,835] проведено ретроспективний аналіз виникнення та становлення наукових категорій "ефективність", "результативність", "якість", "надійність" державного управління; проблема критеріальності ефективності державного управління окремими соціально-економічними системами розглянута в працях [57,137,138,180,338,411]; організаційно-правові засади забезпечення ефективності функціонування та оцінки діяльності органів виконавчої влади розглянуто в працях [242,389,401,402]; окремим аспектам методів оцінювання та добору критеріїв соціально-економічної ефективності державного управління, державної служби присвячено низку праць [17,171,235,267,308,316,318,358,359,403,406,421,467,497,501,517,518,563,834]; загальнотеоретичному обґрунтуванню та визначенню необхідних передумов ефективного та якісного функціонування системи державного управління в Україні присвячено праці [139,183,386]. Водночас, незважаючи на наведений вище, далеко не вичерпний перелік наукових праць з цієї проблематики, слід відзначити, що проблема добору критеріїв та оцінки ефективності діяльності органів виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту щодо розвитку галузі та забезпечення належного рівня її функціонування, залишається майже не розробленою і вимагає науково-теоретичної розробки та емпіричного обґрунтування.

У науковій літературі широко висвітлені зміст та основні підходи до тлумачення суті понять "ефект", "ефективність", "результативність", "якість", "надійність" управлінської діяльності та їх співвіднесення. У контексті нашого дослідження визначимо лише їх ключові особливості. Як зазначає М. Солодкая [516], вихідним поняттям у тріаді "якість" – "ефективність" – "надійність" виступає саме "якість", адже це поняття є суттєвою визначеністю будь-якого об'єкту та є невіддільним від нього, є тією межею, яка відокремлює його від інших існуючих об'єктів, і власне є границею його існування. Якість системи управління знаходить свій сутнісний вираз через її функції, що дозволяє, на думку автора, виокремити функціональний аспект якості управлінської системи. Аналіз якісної визначеності в її функціональному аспекті обумовлює виокремлення поняття "ефективність", адже функціональність або функціонування передбачає отримання певного "ефекту" (дії). Таким чином, якість системи управління в цілому, або окремих її елементів обумовлює

ефективність діяльності самої системи, так і окремих її елементів, а надійність функціонування системи управління залежить від стійкості, якості та ефективності, що обумовлює необхідність комплексного та спільного дослідження тріади "якість" – "ефективність" – "надійність".

Під науковою категорією "ефект" (з лат. effectus – виконання, дія, від efficio – дію, виконую) розуміють: по-перше, результат, наслідок дії певних причин, власне дію; по-друге, сильне враження, як наслідок впливу чого-небудь, кого-небудь, або засіб, прийом мета яких здійснити певне враження; по-третє, як фізичне явище [514]. На думку Г. Атаманчука [552,553] ефект – це сума двох ознак: перша – це різниця між результатами та витратами, яка має свідчити про користь, що отримана внаслідок певної діяльності, і друга – здатність цієї різниці задовольняти реальні життєві потреби суспільства та окремого індивіда. У цьому контексті поняття "ефект" розуміється як "абсолютна користь" отримана внаслідок діяльності, власне позитивістське розуміння ефекту, хоча на практиці часто трапляється, коли заради отримання результату витрачаються значні ресурси, відповідно, користь є малозначущою або взагалі відсутньою, що усвідомлюється як "негативний ефект".

У науковій літературі [552,553,832] в залежності від функцій, які виконує суб'єкт управління, параметрів та сфер управління, розрізняють такі види ефектів:

- виробничий ефект – виникає в разі виробництва певного виду продукції або соціальної послуги і виражається через співвіднесення результатів, у межах виробничого процесу, отриманих внаслідок виробництва послуги або товару та понесених витрат на їх виготовлення;
- економічний ефект – виходить за межі лише виробничого процесу і охоплює усі стадії виробництва, розпочинаючи від процесу його розробки, просування на ринку до кінцевого споживання з урахуванням пропозиції та попиту на нього. Як правило, економічний ефект знаходить свій вираз через поняття "чистий прибуток", який є співвідношенням отриманого доходу від реалізації до понесених витрат на його виробництво;
- соціальний ефект – є сукупним, загальним та позитивним результатом, який отримало суспільство як і в процесі виробництва певного продукту, так і під час споживання відповідних матеріально-технічних, соціальних, духовних

цінностей. Власне соціальний ефект отримується у вигляді підсумкового корисного результату після проходження продуктом усього свого життєвого циклу: виробництво – розподіл – обмін – споживання.

Зміст поняття "ефективність", як похідного від поняття "ефект" визначають через категорію "результат", наслідок якихось причин, сил, дій. Тому на думку В. Цветкова [802], найбільше поширення понять терміна "ефективність" пов'язується з діями, що приводять до потрібних результатів, тобто ефективних ознак.

Дослідженню походження та змістової сутності поняття "ефективність" присвячено чималу низку наукових праць [57,171,183,411,802,835], у яких виділяють та досліджують сутність окремих видів ефективності, виходячи з позицій певних галузей знань.

Як свідчать результати проведеного теоретичного аналізу в наукових працях [17,180,183,386,802], найбільш дослідженою є категорія "економічна ефективність управління", яку визначають як результат діяльності системи управління, що забезпечує досягнення мети, поставленої перед об'єктом управління при найменших витратах. У сучасній неокласичній економічній літературі визначаються три види економічної ефективності: статичну, динамічну, розподільчу [183]. Статична економічна ефективність пов'язана з умовами повної зайнятості, за якими економіка не лише використовує всі свої наявні ресурси, але використовує їх "правильно", тобто використовує "правильне" сполучення затрат ресурсів для виробництва "правильної" комбінації вихідної продукції. Динамічна ефективність пов'язана з економікою, яка зростає "правильними" темпами, які визначаються готовністю суспільства здійснювати заощадження або інвестувати, ніж споживати, тобто метою є майбутнє споживання заради якого робляться поточні заощадження та інвестиції. Розподільча ефективність (ефективність розподілу) пов'язана з тим, чи відчуває суспільство, що сукупний випуск продукції (споживання) розподілені оптимально.

Етимологічні пошуки походження змісту поняття "ефективність" привели дослідників до висновків, що "ефективність" з англійської "efficiency", характеризує результативність витрат і може розглядатись як "економічна ефективність", або в іншому її значенні "effectiveness", що розуміється, як прогресивні зміни в житті суспільства, підвищення культурного рівня, покращення умов праці

та побуту, всебічному розвитку людини – "соціальна ефективність" [316]. Також деякими дослідниками під цими поняттями розуміється ефективність (efficiency), яка передбачає співвідношення між затратами на проведення політики та досягнутими результатами, і результативність (effectiveness) – ступінь досягнення проголошених цілей політики [401], або дієвість (efficiency), яку можна підрахувати кількісно і вивести коефіцієнт (ефект) корисної дії, та власне ефективність (effectiveness), що має якісний характер і є оцінюючим поняттям [802].

Також у науковій літературі можна знайти поняття "організаційна ефективність", під яким розуміють оптимальні форми взаємозв'язків елементів системи із досягнення поставленої мети [467] або все те, що робить організація, де "організація" – це спеціально створене людьми соціальне утворення, внутрішня логіка і мета якого вимагають більшої ефективності, ніж у звичайних умовах [802].

"Технічна ефективність" усвідомлюється через якість та оптимальність перебігу певних процесів, що відбуваються в суб'єктах управління, починаючи від "входу" – надходженням інформації і завершуючи "виходом" – вихідними від суб'єкта управління рішеннями та діями. На думку В. Дзюндзюка [312], технічний характер ефективності притаманний традиційній моделі державного управління, яка ґрунтується на теорії бюрократії та принципі розподілу політичної й адміністративної діяльності, яка перестала відповідати реаліям сучасного світу, адже забезпечує виконання інструкцій, а не досягнення результатів, адміністрування, але не менеджмент, отже й ефективність пов'язана з організаційними процесами, а не організаційними результатами, з виконанням функцій, а не з досягненням цілей.

У наукових працях можна зустріти поняття "функціональна ефективність", "цільова ефективність", основу яких утворює поняття "результативність", адже визначається вона як відношення (узгодженість) отриманих результатів до проголошених цілей [57,802].

А. Урсул [468], аналізуючи загально визнану класифікацію видів ефективності, приходять до висновку, що вони є окремими складовими комплексної ефективності, яка виражається як добуток співвідношень отриманих результатів та задоволених ними суспільних потреб, з одного боку, а з іншого – отриманих результатів

до понесених витрат на їх отримання.

На думку провідних спеціалістів галузі [138,139,171,242,386], в державному управлінні доцільно розрізняти три види ефективності: загальну соціальну ефективність; організаційну, тобто ефективність організації та функціонування суб'єктів; ефективність діяльності управлінських органів та посадових осіб. Такий підхід до визначення окремих видів ефективності державного управління, поряд із традиційним, передбачає виокремлення раціонально-індивідуального компоненту управлінської діяльності.

У науковій практиці державного управління широкого розповсюдження набула теорія людських ресурсів, яка розглядає індивідуальну ефективність керівника та персоналу через практичні навички, особисті якості та високу кваліфікацію, і найголовніше, через здатність приймати адекватні ситуації управлінські рішення. На нашу думку, ефективність державного управління насамперед визначається повнотою, адекватністю, своєчасністю, оптимальністю, доцільністю тощо, управлінських рішень, від яких визначальною мірою залежить можливість отримання позитивного результату (ефекту) в усіх інших аспектах: організаційному, економічному, функціональному, соціальному тощо.

У контексті нашого дослідження ми будемо розглядати ефективність діяльності органів виконавчої влади в галузі фізичної культури та спорту через призму системно-функціонального підходу.

В узагальнюючому вигляді функції та діяльність системи управління щодо розвитку та успішного функціонування галузі фізичної культури та спорту і окремих її підсистем можна звести до наступних аспектів:

- **Фізичне виховання та спорт в освітній сфері** – соціальні, полягають у забезпеченні пріоритетного значення фізичної культури і спорту в процесі навчання та виховання дітей і молоді як найдієвішого засобу зміцнення їх здоров'я, гармонійного розвитку, підвищення рівня працездатності та фізичної підготовленості; *організаційні*, передбачають формування та забезпечення реалізації державної політики з фізичного виховання і спорту в закладах та установах Міністерства освіти і науки України, координації роботи з фізичної культури, фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи в навчальних закладах усіх типів і рівнів акредитації, участь у науково-методичному забезпеченні цієї роботи,

організації навчально-тренувального процесу і проведення спортивних заходів, організації і проведення змагань різних рангів серед школярів та студентів, координація діяльності громадських фізкультурно-спортивних організацій, рад, фондів тощо, організація інформаційно-пропагандистської діяльності щодо поширення фізичної культури, спорту, здорового способу життя серед дітей, учнівської та студентської молоді, працівників освіти і науки; *економічні*, передбачають зміцнення і розвиток матеріально-спортивної бази навчально-виховних, спортивних установ, закладів та організацій галузі, здійснення управління майном підвідомчих установ і організацій та контроль за цільовим використанням спортивних споруд навчальних закладів галузі.

- ***Спорт для всіх та фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами*** – *соціальні*, передбачають залучення широких верств населення, в тому числі осіб з особливими потребами, до регулярних оздоровчих занять за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення, формування в громадян потреб рухової активності та створення умов для їх задоволення; *організаційні*, передбачають організацію просвітницької роботи з питань оздоровлення населення засобами фізичної культури і спорту, організацію та проведення змагань, конкурсів, показових виступів, фестивалів, спортивних свят тощо, реалізацію державних програм з організації і проведення фізкультурно-оздоровчої діяльності серед різних груп населення за місцем проживання та в місцях масового відпочинку, розробку фізкультурно-оздоровчих та загальнодоступних спортивних технологій, нових форм рекреаційної та реабілітаційної роботи, вивчення та узагальнення досвіду роботи, організація інформаційно-пропагандистської та видавничої діяльності, соціальної реклами здорового способу життя, проведення конференцій, семінарів з питань фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем проживання та в місцях масового відпочинку, організація підвищення кваліфікації та атестації керівників, спеціалістів, методистів, інструкторів та тренерів, організація моніторингу, ліцензування в сфері фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення; *економічні*, передбачають зміцнення та розвиток

матеріально-технічної бази фізкультурно-оздоровчої діяльності всіх груп населення за місцем проживання та в місцях масового відпочинку, будівництво нових спортивних споруд, забезпечення фізкультурно-оздоровчим та спортивним інвентарем і обладнанням з урахуванням потреб та можливостей регіону, сприяння розвитку підприємництва, залученню приватних інвестицій.

- **Спорт вищих досягнень** – *соціальні*, передбачають забезпечення фізичного та духовного здоров'я всіх учасників спортивного руху, престиж та імідж України на міжнародній спортивній арені, утвердження загальнолюдських цінностей та ідеалів шляхом розвитку спортивного руху; *організаційні*, полягають в реалізації державних цільових, галузевих, регіональних програм розвитку спорту вищих досягнень, комплектуванні складу збірних команд за видами спорту, організація підготовки та участі спортсменів у змаганнях усіх рівнів, реєстрація спортивних рекордів та досягнень, організація роботи з підвищення кваліфікація кадрового корпусу, консультативно-методичної допомоги з питань ліцензування спортивної діяльності, забезпечення медичного і диспансерного обстеження спортсменів, спортсменів-інвалідів та їх тренерів, організація ефективного і цільового використання спортивних об'єктів, проведення серед населення інформаційної, роз'яснювальної та пропагандистської роботи; *економічні*, полягають в залученні коштів підприємств, установ та організацій для розвитку спорту вищих досягнень, утриманні і розвитку матеріально-технічної бази спорту вищих досягнень, забезпеченні дитячо-юнацького, спорту вищих досягнень сучасним спортивним обладнанням та інвентарем, раціональному використанні коштів для проведення навчально-тренувальних зборів, змагань тощо.

Вище наведені функціональні напрями діяльності органів виконавчої влади за окремими підсистемами галузі фізичної культури та спорту дозволяють схематично відобразити основні види ефективності та сформулювати поняття "ефективність державного управління в галузі фізичної культури та спорту".

Поняття "ефективність державного управління" в науковій літературі визначають, як: "досягнення соціально значущих результатів при суспільно виправданих затратах" [402]; "повне

досягнення реальної та соціально-корисної конкретної управлінської мети за мінімальних витрат ресурсів в оптимальний строк з урахуванням обставин зовнішнього та внутрішнього характеру" [389], або "результат складної взаємодії соціально-економічних та організаційно-управлінських факторів" [401], де поняття ефективність розкривається через поняття "продуктивність", "результативність", "успішність" тощо. У системі державної служби "ефективність державного управління" визначається як соціально-економічна категорія, яка відображає результат здійснення управлінських дій через максимально можливу реалізацію керівником у професійній діяльності його особистісного, соціального та професійного потенціалів при одночасному задоволенні потреб усіх учасників управлінських відносин [242,518].

На нашу думку, поняття "ефективність державного управління розвитком фізичної культури та спорту" необхідно формулювати з урахуванням вимог системно-функціонально підходу. Тому, під поняттям "ефективність державного управління розвитком фізичної культури та спорту" доцільно розуміти цільову реалізацію соціальних, економічних, організаційних функцій суб'єкта управління щодо розвитку галузі із використанням оптимально-достатніх матеріально-технічних, фінансових, трудових ресурсів і, як наслідок, отримання соціально-корисного, позитивного ефекту здатного задовольнити інтелектуальні, духовні, фізичні потреби населення в сфері фізичної культури та спорту.

У результаті проведеного аналізу необхідно відзначити, що ефективність державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту доцільно оцінювати в аспектах: організаційному, економічному, функціональному (цільовому), соціальному (див. рис. 5.1).

Як бачимо з рисунку 5.1, визначення ефективності діяльності органів виконавчої влади в галузі фізичної культури та спорту має певну послідовність і, відповідно, функціонально-структурну залежність, а саме: якість суб'єкта управління обумовлює ефективність прийнятих управлінських рішень щодо розвитку галузі фізичної культури та спорту, які можуть бути повною мірою реалізовані лише через оптимальну організаційну структуру суб'єкту управління, оптимальність взаємодії між управлінськими елементами тощо (організаційний аспект), дозволяє оптимізувати економічний аспект у частині видатків на утримання органу управління,

розпорядження коштів тощо, власне мінімізувати певні видатки. Організаційна впорядкованість та достатнє і оптимальне ресурсне забезпечення дозволяє суб'єкту управління в найкоротші терміни зі збалансованими витратами досягти запланованих цілей, власне бути функціонально ефективним, що дозволяє визначити в подальшому міру соціального ефекту і в підсумку комплексну ефективність діяльності органу управління галуззю. Важливим в даному контексті є досягнення необхідного рівня управлінської безпеки [354].

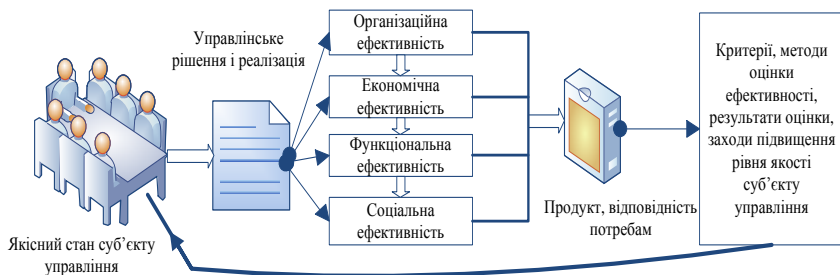

Рис. 5.1. Загальна організаційна схема ефективності державного управління розвитком галузі.

Оцінка ефективності державного управління розвитком галузі є наріжною проблемою, яка передбачає розв'язання питань, пов'язаних із визначенням чинників та передумов, що забезпечують ефективність державного управління розвитком галузі, добором критеріїв та методів оцінки показників.

Основні фактори ефективності управління ґрунтовно висвітлені В. Цветковим [802], до яких автор відносить: демократизм і соціальну справедливість; професіоналізм, культуру та дисципліну управлінської діяльності; моральні якості та етику поведінки управлінських кадрів; привалювання позитивних рис бюрократії над негативними. Слід відзначити, що детальному розгляду було піддано переважно фактори так званого "людського чиннику", які, безумовно, значною мірою впливають на ефективність державного управління, але й певною мірою обумовлюються внутрішньо-організаційними та зовнішніми факторами впливу.

Проведені дослідження засвідчили, що на ефективність державного управління впливає ряд факторів, які об'єднують у три

групи: внутрішньо-організаційні – організаційна структура, контроль за діяльністю суб'єкту управління, формування цілей; проміжні – управління персоналом, процедура прийняття управлінських рішень, організаційна культура та система мотивації; фактори зовнішнього впливу – політична культура, взаємодія з органами місцевого самоврядування, зв'язки з громадськістю [402].

На основі визначених груп факторів розроблені та висвітлені принципи, що забезпечують ефективність управлінської діяльності в системі державної служби – науковість, комплексність, наскрізність, гуманізація, демократизація, відповідність державним вимогам, урахування індивідуального підходу [242,357,518]; ефективність державного управління – системність рішень, своєчасність та всебічність управлінських рішень, наявність зворотних зв'язків від результатів до виконавця і керівника, автономність, розподіл повноважень, найменша кількість дій, централізація дефіцитних ресурсів, інформованість та єдність джерела первинної інформації, аналіз складних самоорганізованих систем (чим швидше вирішуються короткострокові проблеми, тим більше це заплутує довготривалі), зацікавленість виконавця, управління відхиленнями, легітимність [316,359]; здатність досягати публічно оголошених цілей, адекватність, реалістичність, соціальний гуманізм, безпека, професіоналізація [835].

Проведене теоретико-методологічне узагальнення засвідчило, що дотримання базових принципів оптимізації державного управління розвитком галузі фізичної культури та спорту забезпечить належний рівень ефективності, результативності, надійності та якості цього процесу.

Важливою методологічною проблемою є добір та обґрунтування критеріїв ефективності державного управління. Критерій ефективності державного управління – це певна ознака чи сукупність ознак, на основі яких оцінюється ефективність системи в цілому, а також ефективність окремих управлінських рішень. На думку В.В. Цветкова [802], критерій ефективності, – це ознака, за якою можна оцінювати міру результативності функціонування систем управління, це рівень досягнення цілей управління, міра досягнення об'єктом управління бажаного стану. Критерій ефективності управління має застосовуватися не до засобів, а до мети. В цьому контексті слід відзначити думку Г. Атаманчука [552,553], який зазначає що критерії – це сторони, прояви управління (управлінської

системи), аналізуючи які можна визначити рівень та якість управління, його відповідність потребам та інтересам суспільства, і в цьому їх відмінність від показників, які розкривають міру, кількісні параметри відповідних ознак, граней, тобто критеріїв.

В основі чисельних класифікаційних схем критеріїв ефективності державного управління лежать такі ознаки: спрямованості діяльності або вигоди, що отримують певні суб'єкти – внутрішні та зовнішні; за функціями та цільовою спрямованістю – організаційні, економічні, функціональні, соціальні тощо; за рівнем, на якому реалізуються – мікро-, макроекономічні, міжнародні; за галузевою ознакою та рівнем узагальнення – можуть бути комплексними, аналітичними, узагальнюючими та висвітлювати ефективність державного управління щодо розвитку певної галузі (освіти, охорони здоров'я тощо); за рівнем персоналізації – рішення як критерій ефективності діяльності посадових осіб та особистісні; за можливістю визначення кількісних параметрів – кількісні та якісні [137,138,242,312,389,402,517].

Проблема визначення критеріїв ефективності державного управління в методологічному її аспекті розв'язується шляхом застосування наступних груп моделей:

- **Моделі цільової спрямованості.** В основі цієї групи моделей лежить припущення, що ефективність діяльності суб'єкта управління визначається його спроможністю досягати задалегідь визначених цілей, а досягнутий результат має бути точно зафіксованим та доступним для вимірювання. Практика свідчить, що саме вимірювання якісних ознак є наріжною проблемою в процесі застосування даної групи моделей.
- **Моделі системних критеріїв.** Побудовані на домінанті організаційних, внутрішніх характеристик суб'єкта управління. Ця група моделей спрямована на визначення ефективності організаційної структури, ієрархічності, внутрішнього розподілу ресурсів, взаємодії між окремими елементами, службовцями в процесі управління тощо.
- **Моделі стратегічних складових.** Ця група моделей будується на твердженні, що ефективність не може бути оцінена на основі задалегідь встановлених системних критеріїв, а має здійснюватись на основі ідентифікації стратегічних компонентів, а саме від яких визначальною мірою залежить діяльність суб'єкта управління, його існування [285].

Таким чином, необхідно змістовно визначити вимоги до добору критеріїв ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту з урахуванням специфіки діяльності галузі, її цільового та функціонального призначення, з одного боку, з іншого, виходячи із теорії якості суб'єкта управління, а саме його організаційної та функціональної відповідності об'єкту управління.

На нашу думку, під час добору критеріїв ефективності державного управління розвитком галузі фізичної культури та спорту необхідно дотримуватись наступних вимог:

- **Цільової спрямованості** – критерії мають відображати сутнісні ознаки кінцевого результату, отриманого внаслідок досягнення запланованої мети управлінської діяльності.
- **Варіабельності, гнучкості** – зміст критеріїв має передбачати можливість його коригування та адаптації до умов, що змінюються, при цьому зберігаючи основні ознаки інформативності та сталості.
- **Сумісності** – критерії мають бути побудовані таким чином, щоби інформативно доповнювати одне одного, бути змістовно не суперечливими, доповнювати інформаційний обсяг конкретного стану певних результуючих ознак.
- **Інформативності** – до переліку критеріїв необхідно включати лише ті, які за своєю природою здатні розкривати сутність, зміст, якісні та кількісні сторони досліджуваного ефекту управління, які є необхідним якісним та кількісним його виразом, які обумовлюють межі його предметного існування.
- **Надійності** – критерії мають забезпечувати сталий доступ та отримання необхідної інформації про ефект управління, незалежно від зміни внутрішніх або зовнішніх організаційних, політичних тощо умов.
- **Вимірюваності** – змістова сутність критеріїв має бути визначена таким чином, щоби існувала можливість порівняння шляхом кількісного виміру їх показників, міри, стану, рівня, динаміки змін, тренду тощо.
- **Важливості** – критерії мають відображати суспільну значущість та домінанті діяльності суб'єкту управління щодо керованого об'єкту, не відображати другорядних результуючих ознак стану об'єкту управління, відповідати вимогам теорії важливості критеріїв [419].

Керуючись вищезначеними вимогами, нами були розроблені

критерії організаційної, економічної, функціональної, соціальної ефективності державного управління розвитку галузі фізичної культури та спорту за окремими її підсистемами (див. додаток Р).

З метою визначення організаційної ефективності державного управління розвитком галузі нами пропонується використовувати п'ять критеріїв, які можуть застосовуватись для галузі загалом без врахування функціональної спрямованості діяльності за певними підсистемами. Критерії економічної, функціональної та соціальної ефективності визначені на основі врахування функцій, мети, завдань діяльності органу управління в кожній із підсистем. Так, визначення економічної, функціональної, соціальної ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту в освітній сфері відбувається на основі 16 критеріїв; у підсистемі галузі "Спорт для всіх та фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами" за 18 критеріями; в підсистемі галузі "Спорт вищих досягнень, олімпійський, дефлімпійський, паралімпійський спорт" за 23 критеріями.

Оцінка ефективності – це сукупність аналітичних методик вивчення і вимірювання фактичних результатів державної політики, яка дозволяє визначити в якій мірі діяльність державних інститутів відповідає проголошеним національним цілям [4]. Упродовж останніх років було прийнято низку нормативно-правових актів, які визначали методіку проведення оцінки ефективності діяльності органів державної влади [668,669,673]. Проведений аналіз методик оцінки ефективності дозволив науковцям прийти до висновку, що всі розроблені методики залежно від інформації умовно можна поділити на три групи: методики, що базуються на експертних оцінках; методики, що базуються на статистичній інформації; методики, що базуються на експертно-статистичний розрахунках [421]. Методи оцінювання в свою чергу узагальнено поділяють на: параметричні – за системою локальних показників (параметри стану, нормативні, планові, прогнозовані); інтегральні – з урахуванням сумісності та взаємодоповнюваності окремих показників в отриманні загального кінцевого результату та за коефіцієнтами, показниками питомої ваги і значущості, що враховують значущість окремих показників у загальному результаті; рейтингової оцінки [30]. Математичний апарат проведення оцінки ґрунтовно висвітлений та розроблений в ряді наукових праць [54,62,109,306,487,814], що дозволяє добирати математичний інструментарій, який повністю відповідав би цілям та завданням

проведення оцінки ефективності діяльності державних органів з управління розвитком фізичної культури та спорту в окремих регіонах за підсистемами галузі та сфери в цілому.

Процесуальна схема процедури оцінювання ефективності державного управління розвитком фізичної культури і спортом має ґрунтуватись на системі спеціальних вимог (принципів) щодо її проведення, до яких необхідно віднести: об'єктивність оцінювання, своєчасність, доцільність, визначеність, інформативність.

Процес оцінювання складається із таких структурно взаємопов'язаних та логічно послідовних етапів. Так, підготовчий етап передбачає визначення мети, завдань, строків та відповідальних за проведення оцінки. На цьому етапі здійснюється збір, узагальнення та первинна статистична обробка необхідних кількісних даних індикаторів, які входять до складу критеріїв оцінювання (див. додаток Р). Усі отримані дані впорядковуються за певними підсистемами, територіально-адміністративними одиницями та видами ефективності державного управління розвитком галузі: організаційною, економічною, функціональною та соціальною. Перевіряються та впорядковуються показники стимулятори (+) та дестимулятори (-).

Оціночно-реалізаційний етап передбачає здійснення певних процесуальних дій, передбачених алгоритмом проведення оцінки. Як базовий, для проведення оцінки ефективності діяльності державних органів виконавчої влади щодо розвитку фізичної культури та спорту може бути використаний алгоритм, який визначений в діючій методиці, що затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 20 червня 2007 року за № 833 "Про запровадження комплексної оцінки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя" [673], основні положення якої висвітлені в ряді наукових праць [279,280]. Вище означена методика дозволяє визначити місце регіону і, відповідно, ефективність діяльності органів виконавчої влади, у відповідних рейтингах за рівнем розвитку окремих підсистем та галузі фізичної культури та спорту загалом. На нашу думку, для проведення оцінки ефективності доцільно використовувати метод комплексних статистичних коефіцієнтів, який був запропонований О.І. Кулиничем [276,277,278]. В цьому випадку визначення оцінки ефективності діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку фізичної

культури та спорту відповідних регіонів здійснюється за підсумковим комплексним коефіцієнтом, а не за середньою величиною рейтингових значень.

На другому етапі, насамперед розраховуються відносні показники часткових індексів, які характеризують певні критерії відповідного виду ефективності досліджуваної підсистеми галузі за додатком Р. У тих випадках де, передбачена можливість визначення показника у відсотках для полегшення їх узагальнення та аналізу, ця математична операція не здійснюється. Після розрахунків дані зводяться у таблиці з встановленням для позитивних індикаторів (стимуляторів) максимальних значень, а для негативних (дестимуляторів) – мінімальних. Комплексний коефіцієнт вагомості відхилень розраховується за формулою 5.1:

$$K_{\text{в}} = \sum \frac{X_{\text{max}} - X_i}{X_{\text{max}} - X_{\text{min}}} + \sum \frac{X_i - X_{\text{min}}}{X_{\text{max}} - X_{\text{min}}}, \quad (5.1)$$

де $K_{\text{в}}$ – комплексний коефіцієнт вагомості відхилень;

X_i – значення відносного показника часткового індексу;

X_{min} , X_{max} – відповідно мінімальне та максимальне значення відносного показника часткового індексу.

При позитивному значенні зростання показників часткового індексу (стимулятор) розрахунок відхилень проводиться від максимального рівня (X_{max}), а при негативному (дестимулятор) – від мінімальної величини (X_{min}). Слід відзначити, що в такому випадку ми будемо визначати "статичну" ефективність. Для оцінки ефективності державного управління розвитку фізичної культури та спорту за показником динаміки часткових індексів необхідно визначити темпи приростів кожного з часткових індексів відповідних критеріїв за формулою 5.2:

$$T_{\text{пр}} = \frac{I_{\text{пр}} - I_{\text{пр}}}{I_{\text{пр}}}, \quad (5.2)$$

де, $T_{\text{пр}}$ – темпи приростів;

$I_{\text{пр}}$ – значення часткового індексу попереднього періоду;

$I_{\text{пр}}$ – значення часткового індексу теперішнього періоду.

Після визначення темпів приростів за кожним частковим індексом здійснюють розрахунок комплексного коефіцієнту вагомості відхилень для кожного виду ефективності за підсистемами галузі з подальшим групуванням за регіонами.

Комплексний коефіцієнт вагомості відхилень для галузі загалом певної територіально-адміністративної одиниці визначають за формулою 5.3: $K_{62} = K_{\text{воепг}} + K_{\text{веепг}} + K_{\text{вфепг}} + K_{\text{всепг}}$ (5.3)

де: K_{62} – комплексний коефіцієнт вагомості відхилень галузі;
 $K_{\text{воепг}}$ – комплексний коефіцієнт вагомості відхилень організаційної ефективності певної підсистеми галузі;
 $K_{\text{веепг}}$ – комплексний коефіцієнт вагомості відхилень економічної ефективності певної підсистеми галузі;
 $K_{\text{вфепг}}$ – комплексний коефіцієнт вагомості відхилень функціональної ефективності певної підсистеми галузі;
 $K_{\text{всепг}}$ – комплексний коефіцієнт вагомості відхилень соціальної ефективності певної підсистеми галузі.

Після закінчення необхідних розрахунків визначають рейтинг за підсистемами галузі та галузі загалом за видами ефективності з групуванням за територіально-адміністративними одиницями.

Важливим у цьому контексті є врахування комплексного коефіцієнту вагомості відхилень за показниками статичної та динамічної. Для цього отримані значення коефіцієнтів додають і для отриманого значення визначають рейтинг за певними підсистемами, видами ефективності, в подальшому всієї галузі, ефективності державного управління розвитком та функціонуванням фізичної культури та спорту певної територіально-адміністративної одиниці.

Визначення рейтингів здійснюється на основі таких вихідних положень: із зменшенням розміру відхилень показника за окремими частковими індексами критеріїв підсистем галузі від максимального значення (при позитивному значенні зростання показника), мінімального рівня (при негативному значенні зростання показника) в сукупності таких часткових індексів комплексний коефіцієнт вагомості відхилень зменшується. Чим нижчий цей коефіцієнт, тим вищий рейтинг, що свідчить про відповідне місце державного органу управління певного регіону щодо інших [277,278].

Слід відзначити, що така методика дозволяє визначити рейтинг органу державного управління розвитком фізичної культури та спорту певного регіону щодо інших, але залишає певною мірою відкритим питання щодо якісної інтерпретації отриманих рейтингів. На нашу думку, особливої уваги слід приділяти показникам

динаміки, адже саме вони за темпами приростів свідчать про ефективність діяльності органів державного управління щодо розвитку галузі, реалізацій відповідних цільових програм розвитку окремих її підсистем, напрямів роботи. Позитивна (збільшення для стимуляторів та зменшення для дестимуляторів) динаміка свідчить про зростання певних підсистем та галузі в цілому, і автоматично про певний рівень ефективності діяльності органів державного управління сферою фізичної культури та спорту, а зворотні процеси про погіршення стану галузі. Важливою в цьому контексті є база порівняння, тому на нашу думку, необхідно орієнтуватись на найкращі досягнуті показники попередніх періодів з урахуванням потенціальних можливостей кожного з регіонів, що власне закладено в саму систему критеріїв. Застосування цієї методики і, відповідно, порівняння досягнень органів державного управління фізичною культурою і спортом може здійснюватись на основі чинної системи категорійності територіально-адміністративних одиниць.

Якісна оцінка ефективності діяльності органів державного управління розвитком та функціонуванням галузі фізичної культури та спорту не викликає труднощів, адже розподіл за рейтингами органів управління в залежності від кількості оцінюваних територіально-адміністративних одиниць дозволяє їх згрупувати за методом перцентилів. У залежності від ємної зони, куди віднесено певний орган управління фізичною культурою і спортом, здійснюється якісна оцінка ефективності його діяльності. Таким же чином здійснюється оцінка ефективності за показниками динаміки та комплексної ефективності. В той же час слід відзначити, що недоліками перцентильного методу є відсутність чіткого кількісного критерію віднесення певних рейтингів до відповідних оціночних зон, що потребує більш детального розгляду і встановлення меж інтервалів групування кількісних величин. На основі вимог спеціальної літератури шляхом застосування методу перцентилів нами розроблена схема якісної оцінки (інтерпретації рангів) ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту [487] (див. табл. 5.2).

Як видно з таблиці, схема передбачає проведення оцінювання за чотирима оціночними зонами, з ємністю кожної з них у 25%.

Таблиця 5.2

Схема якісної оцінки ефективності державного управління функціонуванням та розвитком фізичної культури та спорту.

<i>Діапазон оціночної зони (%) рейтингів</i>	<i>Якісна оцінка ефективності</i>	<i>Основні ознаки</i>
Перший 25% перцентиль	Високий рівень ефективності	Діяльність органів державного управління фізичною культурою і спортом характеризується високою ефективністю. Показники розвитку галузі і окремих її підсистем мають позитивну динаміку зростання. Найбільш оптимальні умови для розробки і впровадження відповідних програм щодо подальшого розвитку фізичної культури та спорту.
Другий 25% перцентиль	Достатній рівень ефективності	Діяльність характеризується достатньо високими показниками, але присутні недоліки в роботі щодо розвитку певних підсистем галузі або окремих напрямів роботи, які потребують більш детального аналізу з подальшою розробкою цільових програмних заходів.
Третій 25% перцентиль	Середній рівень ефективності	У діяльності органів державного управління розвитком фізичної культури та спорту спостерігаються негативні тенденції, розвиток та функціонування окремих підсистем галузі характеризуються негативно. Діяльність органів державної влади вимагає ретельного аналізу з подальшою розробкою комплексного плану заходів.
Четвертий 25% перцентиль	Низький рівень ефективності	Діяльність органів державного управління фізичною культурою і спортом носить безсистемний характер, відсутня реалізація основних функцій управління, галузь знаходиться в критичному стані, спостерігаються стійкі негативні процеси, що впливають на ефективність функціонування окремих підсистем та галузі в цілому. За такого рівня ефективності необхідно здійснювати комплексну програму системних організаційних, правових, економічних тощо заходів розрахованих на середньо-, довгостроковий терміни, із щоквартальним моніторингом ефективності управлінської діяльності органів виконавчої влади в сфері фізичної культури та спорту.

Визначення діапазону оціночної зони здійснюється за формулою 5.4:

$$DO_3 = \frac{ЗКР}{100} \times 25, \quad (5.4)$$

де DO_3 – діапазон оціночної зони; ЗКР – загальна кількість органів державного управління фізичною культурою і спортом відповідних регіонів.

Третій етап, аналітично-узагальнюючий, передбачає аналітичне узагальнення та оформлення результатів оцінки.

Таким чином, підводячи підсумки проведеного дослідження слід відзначити, що запропонована методика оцінки ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту дозволяє: по-перше, за частковими відносними індексами здійснювати аналіз та визначати тенденції розвитку окремих показників роботи певних підсистем галузі за організаційною, економічною, функціональною та соціальною ефективністю; по-друге, проводити комплексну оцінку діяльності органів управління за окремими видами ефективності, проводити оціночний моніторинг реалізації певних програмно-цільових заходів; по-третє, здійснювати комплексну оцінку діяльності органів державного управління фізичної культури та спорту за усіма видами ефективності щодо розвитку галузі загалом, а не тільки її окремих підсистем; по-четверте, проводити комплексну оцінку за показниками "статистику", тобто оцінювати діяльності органів управління щодо повсякденного функціонування галузі та окремих її підсистем за певними видами ефективності; по-п'яте, здійснювати оцінку ефективності органів державного управління розвитком фізичної культури та спорту за показниками "динаміки" (темпами приростів) і відповідно визначати тенденції та вектори подальшого розвитку; по-шосте, визначати комплексну ефективність діяльності органів управління за показниками "статистику" та "динаміки" щодо розвитку галузі в цілому та окремих її підсистем; по-сьоме, критерії та методика оцінки дозволяють визначати проблемні ділянки роботи, здійснювати поглиблений аналіз кризових явищ і, відповідно, формувати комплекс своєчасних превентивних заходів управлінського реагування, розробляти довго-, та середньострокові цільові програми розвитку окремих підсистем галузі загалом, або окремих їх напрямів [76].

Важливим в цьому контексті є визначення методологічного інструментарію щодо економіко-правового стимулювання розвитку галузі фізичної культури та спорту.

5.2. Економіко-правові аспекти стимулювання розвитку фізичної культури і спорту.

Ефективна повсякденна діяльність галузі щодо виконання нею основних завдань неможлива без здійснення з боку держави комплексних, системних, перманентних заходів щодо її розвитку, які мають носити випереджальний характер з метою забезпечення стійкого, позитивного соціального ефекту та досягнення стратегічної мети функціонування сфери фізичної культури та спорту. Уся сукупність методологічного інструментарію державного управління розвитком галузі насамперед має забезпечити найсприятливіші умови щодо розвитку галузі, стимулювати діяльність суб'єктів господарювання в сфері фізичної культури та спорту, створювати стійку позитивну мотивацію в громадян щодо збереження та зміцнення власного здоров'я, творчого довголіття засобами фізичної культури та спорту.

Як визначено в Законі України "Про фізичну культуру та спорт" [685] держава стимулює розвиток фізичної культури та спорту шляхом розширення матеріально-технічної бази, надання пільг щодо оподаткування та кредитування, а також морального та матеріального заохочення спортсменів, фахівців цієї галузі, інших суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності.

У новій редакції галузевого закону [755] знаходимо, що визначальними напрямками державної політики в галузі є забезпечення різноманітності, високої якості та доступності фізкультурно-спортивних послуг для кожного громадянина, підтримання конкурентного середовища при виробленні та наданні фізкультурно-спортивних послуг, фінансування заходів, які здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади з фізичної культури та спорту, надання фінансової допомоги громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості, заохочення благодійної діяльності та зростання позабюджетних надходжень у сфері фізичної культури та спорту, орієнтації на сучасні міжнародні стандарти у сфері фізичної культури та спорту, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом у цій сфері. Реалізація усіх вище наведених вихідних положень державної політики щодо стимулювання розвитку галузі можлива лише за умови комплексного застосування економічних та правових методів

державного регулювання діяльності та розвитку фізичної культури та спорту.

Як свідчить аналіз наукових праць, які присвячені проблемам економічного розвитку галузі [237,328,339], основними чинниками, які значною мірою впливають на процеси розвитку галузі, є: зміна ролі держави у забезпеченні життєдіяльності фізкультурно-спортивних організацій; активне проникнення в сферу фізичної культури та спорту не завжди позитивних наслідків ринкових відносин; виникнення раніше непритаманного сфері приватного сектора; формування ринку фізкультурно-спортивних послуг. Саме перехід до ринкових відносин, зміни відносин власності, послаблення ролі командно-адміністративних методів управління економікою і державою обумовлює актуальність проблеми пошуку нових форм, методів та засобів стимулювання розвитку фізичної культури і спорту та окремих її підсистем. Водночас, необхідно чітко усвідомлювати, що вирішення усього спектру соціально важливих завдань, які покладені на галузь фізичної культури та спорту, неможливе лише шляхом використання ринкових механізмів і делегування частини державних повноважень громадським органам управління галуззю, а будуть реально досягненими лише за умови адекватного державного регулювання усіх процесів розвитку та функціонування галузі з використанням усього спектру державних важелів управління, концентрації та чіткого розподілу необхідних ресурсів, контролю та оцінки здійснюваних програмних заходів.

У контексті нашого дослідження вимагає уточнення поняття "державне стимулювання розвитку фізичної культури та спорту" необхідне проведення класифікації та конкретизації економіко-правових методів стимулювання розвитку галузі за окремими підсистемами та напрямками роботи.

Стимул (в перекладі з латини stimulus – назва палки з одним гострим кінцем, яка була призначена для керування тваринами) – це зовнішня дія (вплив), яка спонукає або примушує соціально-економічні інститути активізувати та спрямувати власну діяльність відповідно до встановленого ззовні зразка [832]. Таким чином, стимулювання, – це насамперед створення необхідних умов для підвищення темпів економічно-соціального розвитку галузі. З огляду на функції державного регулювання розвитку фізичної культури і спорту, стимулювання – це формування механізмів, здатних

ефективно впливати на діяльність суб'єктів господарювання в галузі, спрямовувати соціально-економічні процеси в напрямку реалізації завдань та досягнення стратегічної мети функціонування галузі. Отже, державне стимулювання розвитку фізичної культури та спорту – це формування та застосування економіко-правових механізмів державного управління, які покликані забезпечити поступальний розвиток галузі та окремих її підсистем відповідно до проголошених публічно цілей та принципів реалізації державної політики в галузі, забезпечити отримання позитивного соціально-економічного ефекту внаслідок їх реалізації.

Дотримуючись загальновизнаного світового досвіду, який визначає провідний принцип державного регулювання розвитку галузей господарювання, а саме пріоритетності права над економікою, нами розглянуто та класифіковано методи і засоби державного регулювання, які можуть бути застосовані для стимулювання розвитку сфери фізичної культури та спорту із врахуванням галузевої специфіки діяльності.

Під методами державного стимулювання розвитку фізичної культури та спорту слід розуміти способи впливу держави в особі законодавчих та виконавчих органів влади на сферу матеріально-технічного, ресурсного, фінансового, кадрового, інформаційного забезпечення з метою створення необхідних умов для досягнення стратегічної мети діяльності галузі відповідно до національної політики в сфері фізичної культури та спорту.

Відповідно до ст. 12 Господарського кодексу України [344] засобами державного регулювання господарської діяльності виступають: державне замовлення; ліцензування, патентування і квотування; сертифікація та стандартизація; застосування нормативів та лімітів; регулювання цін та тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

Згідно з галузевим законом [685], законодавцем передбачено можливість застосування таких методів державного стимулювання розвитку галузі:

- в межах, визначених законодавством, не обкладаються податками кошти підприємств, установ, організацій, спрямовані на фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність;

- суб'єктам підприємницької діяльності, які займаються виробництвом товарів фізкультурно-спортивного призначення та спортивного обладнання, може надаватися пільговий режим кредитування та оподаткування;
- органами виконавчої влади, місцевого самоврядування встановлюються пільгові тарифи на комунальні послуги та енергопостачання для фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд або їм надається фінансова підтримка для компенсації витрат на їх оплату;
- громадські організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної спрямованості можуть користуватися матеріальною, в тому числі фінансовою підтримкою держави.

Слід відзначити, що арсенал методів державного регулювання соціально-економічної сфери є набагато більшим, відповідно він частково використовується для стимулювання розвитку галузі фізичної культури та спорту. Так, до прямих методів державного впливу на розвиток фізичної культури та спорту необхідно віднести: визначення стратегічних цілей розвитку галузі, що мають бути відображеними у цільових програмах, індикативних планах; державні замовлення та контракти на виконання робіт або надання послуг фізкультурно-спортивного характеру; державна підтримка цільових регіональних програм, заказів або контрактів; нормативні вимоги до якості послуг та сертифікації технології процесу надання послуг; правові та адміністративні обмеження та заборони щодо випуску або надання відповідних видів послуг, що є надзвичайно травмонебезпечними; ліцензування, квотування, патентування; державне асигнування і дотації; встановлення державних стандартів та нормативів. До непрямих методів впливу на розвиток галузі необхідно віднести: оподаткування та система податкових пільг; регулювання цін та рівня їх співвідношення; плата за ресурси, відсоткові ставки за кредит і кредитні пільги; митне регулювання експорту, імпорту, валютного курсу та умов обміну валют (насамперед для виробників товарів, обладнання фізкультурно-спортивного призначення) [9,101,102,136,268].

Слід відзначити, що в Україні з боку держави вживаються заходи соціально-захисної політики щодо населення в галузі фізичної культури та спорту. До них слід віднести розробку мінімальних соціальних гарантій у сфері фізичної культури та спорту,

регулювання мінімальних стандартів та нормативів, надання пільг, знижок та субсидій, обов'язкове соціальне медичне страхування тих, хто займається фізичною культурою та спортом, цільова соціальна допомога неповносправним громадянам щодо фізичної реабілітації та занять адаптивною фізичною культурою тощо.

Впродовж останніх років науковцями різних галузей знань було запропоновано низку заходів спрямованих, на поліпшення стану розвитку фізичної культури та спорту і, які за окремими підсистемами галузі можна звести до наступного: збереження загального державного керівництва управління фізичною культурою та спортом з одночасним наданням широких повноважень органам місцевого самоврядування щодо регіонального розвитку фізичної культури та спорту [283]; збільшення кількості годин, відведених на фізичну культуру та спорт в навчальних закладах, спортивних клубів, колективів фізичної культури в навчальних закладах, у виробничій сфері та за місцем проживання громадян, підвищення рівня спеціальної фізкультурної освіти та кваліфікаційних категорій тренерів та викладачів, покращення фінансування спортивних шкіл тощо [189]; впровадження в практику загальноосвітніх навчальних закладів спортивно орієнтованого фізичного виховання шляхом удосконалення програмно-методичного забезпечення урочних форм занять, широкої пропаганди та використання в навчально-виховному процесі традицій національної культури тощо [826]; використання фізичної культури і спорту, як наріжного засобу, механізму в концептуальних моделях профілактичної роботи серед дітей та підлітків [830]; створення в регіонах розгалуженої мережі реабілітаційних центрів, спеціалізованих шкіл-інтернатів для неповносправних дітей, дитячо-юнацьких спортивних шкіл для фізичної, психічної і соціальної реабілітації та участі у спорті [249]; проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з метою нівелювання негативних наслідків зміщення акцентів з адаптивної спрямованості спорту інвалідів на досягнення рекордів та завоювання медалей та розробку науково обґрунтованих методик спортивної підготовки спортсменів-інвалідів [307]; чітке формулювання та таксономія цілей діяльності "Спорт для всіх", моніторинг фізичного здоров'я населення, розвиток тих видів рухової діяльності, які є перспективними з огляду на їх масовість, максимальне наближення змісту та форм реалізації рухової активності до індивідуально

прийнятних для кожної людини; обґрунтування методів підвищення інформаційної наповненості рухової діяльності та впливи природних факторів як умови реалізації оздоровчих ефектів; використання інноваційних педагогічних технологій, що формують здоров'я [178,813]. В цьому контексті слід відзначити, що наведений далеко не вичерпний перелік пропозицій носить фрагментарний та абстрактний характер, що вимагає комплексної конкретизації основних форм, методів стимулювання розвитку галузі з чітким виокремленням заходів за підсистемами галузі та напрямками роботи.

На нашу думку, найпріоритетнішою з точки зору державного регулювання та стимулювання є підсистема галузі "Фізичне виховання та спорт в освітній сфері", адже основна робота з підростаючим поколінням проводиться саме в межах наступності тріади: дошкільні установи – загальноосвітні навчальні заклади – вищі навчальні заклади 1-4 рівнів акредитації.

Забезпечення якісного процесу фізичного виховання передусім залежить від професійної компетентності кадрового викладацького корпусу підсистеми галузі. Як свідчить аналіз, проведений у попередніх розділах нашої роботи, освітньо-професійний рівень викладацьких кадрів, які проходять підготовку в відповідних навчальних закладах, бажає бути кращим і відповідати світовим стандартам, що в теперішніх умовах не можливо реалізувати, адже освітня політика держави щодо підготовки фахівців для цієї підсистеми галузі зводилась до екстенсивного шляху, а саме необґрунтоване збільшення кількості навчальних закладів, які здійснюють підготовку спеціалістів фізкультурного профілю, розширення переліку та напрямів підготовки спеціалістів з додатковою спеціальністю "Фізична культура". Також негативним фактором впливу на цей процес є відсутність у більшості навчальних закладів належного кадрового, матеріально-технічного забезпечення для підготовки фахівців фізкультурного профілю, а спрямованість на комерціалізацію освітнього процесу призвела до зміщення акцентів з якості підготовки майбутнього спеціаліста на отримання навчальним закладом коштів за навчання та видачі диплому, незважаючи на результати навчання. Така політика призвела до значного зниження загальної якості підготовки фахівців, перенасиченням ринку праці і, як наслідок, неможливості працевлаштування випускників з спеціальністю, а низький рівень підготовки не залишає шансів на

успішну підприємницьку або будь-яку іншу господарську діяльність. Зміна такого стану речей, на нашу думку, можлива за реалізації таких заходів: по-перше, підвищення якості надання освітніх послуг з підготовки спеціалістів фізкультурного профілю шляхом підвищення рівня конкуренції серед вищих навчальних закладів, зменшення їх кількості, і який передбачає видачу ліцензій та проходження відповідної державної акредитації спеціальностей лише в разі їх повної відповідності державним стандартам та вимогам визначеним у нормативних документах [666,674]; по-друге, на законодавчому рівні заборонити підготовку фахівців інших педагогічних напрямів підготовки з додатковою спеціалізацією в галузі фізичної культури і спорту [763]; по-третє, формувати державне замовлення на підготовку спеціалістів в галузі фізичної культури та спорту для навчальних закладів згідно з даними моніторингу ринку праці відповідного виконавчого органу державної влади щодо потреби в фахівцях такого профілю з подальшим перспективним їх працевлаштуванням, в разі відсутності потреби, проводити скорочення загального ліцензійного обсягу підготовки спеціалістів, насамперед, підготовка яких здійснюється за державний рахунок; по-четверте, для збільшення потенційних можливостей професійної реалізації в галузі фізичної культури та спорту в умовах ринкових відносин випускників ВНЗ необхідно переглянути державні стандарти підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів за напрямом, "Педагогіка та методика середньої освіти. Фізична культура" в частині збільшення кількості нормативних годин та дисциплін соціально-економічного та професійного циклу спрямованих на формування фахової управлінської, економічної, правової компетентності; по-п'яте, розробити та запровадити процедуру визначення рейтингу навчальних закладів України, які здійснюють підготовку фахівців в галузі фізичної культури та спорту для дошкільних, загальноосвітніх та вищих навчальних закладів освіти.

На нашу думку, частину другу ст. 49 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ст. 31 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" необхідно доповнити нормою такого змісту: "Право здійснювати педагогічну, учбово-тренувальну та оздоровчу роботу в дошкільних, загальноосвітніх та вищих навчальних закладах мають громадяни виключно із спеціальною профільною освітою, отриманою у відповідності до державних

стандартів підготовки спеціалістів в галузі фізичної культури та спорту, за наявності диплому, виданого акредитованими навчальними закладами. Фахівці, які впродовж і більше трьох років після закінчення відповідного вищого навчального закладу не здійснювали викладацьку або іншу педагогічну діяльність в сфері фізичної культури та спорту, або припинили здійснювати таку діяльність та у визначений термін не поновили її, можуть бути допущені до викладацької або іншої педагогічної діяльності в сфері фізичної культури та спорту після проходження спеціальної підготовки в порядку, встановленому державним центральним виконавчим органом фізичної культури і спорту".

Нагальними залишаються проблеми збереження та розвитку матеріально-технічної бази та достатнього фінансування фізичної культури та спорту в освітній сфері. Як нами було визначено в попередніх розділах роботи, фінансування та витрати щодо утримання та розвитку матеріально-технічної бази дошкільних та загальноосвітніх закладів здійснюється переважно з обласних та місцевих бюджетів, а вищих навчальних закладів освіти, окрім тих, які належать до сфери комунальної власності, з державного бюджету. Спільними проблемами є нестача грошових коштів, які могли бути спрямованими на розвиток спортивної бази, адже кошти, які виділяються з бюджетів відповідних рівнів, забезпечують лише мінімально необхідний рівень для її утримання. Для забезпечення умов щодо розширеного відтворення матеріально-технічної бази та покращення фінансування фізичної культури та спорту в навчальних закладах було затверджено перелік платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності [677]. На нашу думку, до змісту чинної Постанови Кабінету Міністрів України з метою забезпечення цільового використання коштів, які надійшли внаслідок надання закладом комплексу послуг фізкультурно-оздоровчого та спортивного характеру необхідно внести положення про те, що отримані грошові кошти слід акумулювати в спеціально утвореному в кожному навчальному закладі бюджеті на окремих рахунках і використовувати лише в межах та на потреби розвитку та відновлення матеріально-технічної бази закладу та фінансування заходів спортивно-масового та фізкультурно-оздоровчого характеру. Також діюча нормативно-

правова база суттєво обмежує можливості навчальних закладів використовувати наявні спортивні споруди, зали, відкриті майданчики з метою їх надання для проведення занять, спортивних змагань усім зацікавленим юридичним і фізичним особам. В цьому контексті необхідно спростити процедуру надання матеріально-технічної бази в оренду шляхом розширення владних повноважень щодо вирішення цих питань на рівні дирекції навчального закладу. Іншим, важливим організаційно-правовим заходом у напрямі поліпшення стану матеріально-технічної бази фізичної культури та спорту в навчальних закладах, розпочинаючи від дошкільних та закінчуючи вищими навчальними закладами 1-4 рівнів акредитації незалежно від форми власності має стати застосування програмно-цільового підходу щодо розвитку наявної спортивної бази з подальшим визначенням рейтингів найкращих навчальних закладів щодо реалізації запланованих програмних заходів із розвитку наявної спортивної бази.

У статутах спортивних клубів вищих навчальних закладів 1-4 рівнів акредитації слід законодавчо передбачити (ст. 16 Проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт"), що в разі передачі на баланс або використання такими клубами спортивної бази навчального закладу, частина отриманих клубом коштів, які надійшли внаслідок сплати членських внесків, пожертв, спонсорської допомоги, оплати наданих фізультурно-оздоровчих послуг в обов'язковому порядку спрямовується на розвиток спортивної бази з урахуванням побажань членів клубу, ресурсних, тощо можливостей закладу, екологічних особливостей певного регіону за всебічної підтримки органів місцевого самоврядування, інших громадських органів управління фізичною культурою та спортом. Спортивні клуби здійснюють співпрацю по будівництву нових спортивних споруд шляхом отримання від місцевої влади земельних ділянок з подальшою дольовою участю в проекті з зацікавленими підприємствами та установами.

Важливим для зміцнення матеріально-технічної бази фізичної культури та спорту в освітній сфері є створення громадських клубів підтримки шкільного та студентського спорту, основною метою діяльності яких має стати збір, акумулювання та розпорядження коштами для реалізації різноманітних регіональних та місцевих програм розвитку фізичної культури та спорту в освітній сфері. Збір

коштів здійснюється не адміністрацією навчальних закладів, а відповідними повноважними особами клубів з наступним їх акумулюванням на рахунках з подальшим цільовим використанням та контролем. Така організаційно-правова форма підтримки дозволить зменшити вплив корупційних схем посадових осіб навчальних закладів щодо нецільового використання залучених коштів та значно посилить роль батьків та інших зацікавлених фізичних та юридичних осіб в розвитку спортивної інфраструктури навчальних закладів.

Особливо актуальною залишається проблема організації та науково-методичного забезпечення навчального, тренувального та виховного процесів у дошкільних, загальноосвітніх та вищих навчальних закладах. Ситуація, яка склалась навколо організації та науково-методичного забезпечення процесу фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах України вимагає негайного розв'язання та врегулювання на законодавчому рівні. На нашу думку, пропозиції Міністерства освіти і науки, молоді та спорту щодо відміни процедури оцінювання фізичної підготовленості, рівня засвоєння знань, рухових умінь та навичок, сприйняття предмету "Основи здоров'я та фізична культура" лише як засобу рекреації та відпочинку може призвести до катастрофічної ситуації в майбутньому, адже буде втрачено дієвий засіб формування фізичної культури особистості, здатної до перманентного фізичного удосконалення протягом усього життя, формування культури здоров'я та основ ведення здорового способу життя тощо. Державний стандарт в галузі середньої освіти є наріжним державним документом, який на законодавчому рівні закріплює вимоги до випускників загальноосвітніх закладів в галузі фізичної культури і спорту і, на нашу думку, має залишатись провідним орієнтиром щодо реалізації державної освітньої політики в сфері фізичної культури та спорту. Сьогодні існує надзвичайно велика кількість наукових розробок, впровадження яких в практику фізичного виховання дозволить вирішити вище означене коло проблем, а саме:

- оцінювання фізичної підготовленості дітей, підлітків та молоді здійснюється за принципом індивідуальних темпів приростів результатів у кожному окремому руховому тестовому завданні, спрямованому на визначення рівня розвитку певної рухової здібності, що має бути відображено в ч. 2 ст. 26 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ст. 31 проекту Закону України

- "Про фізичну культуру і спорт";
- у навчальних програмах з предмету "Основи здоров'я та фізична культура" мають бути чітко виписаними положення про регламент, умови, терміни прийняття тестів фізичної підготовленості учнівської молоді і ґрунтуватись на вихідних принципах фізичного виховання та здійснення педагогічного контролю;
 - оцінювання навчальної праці учнівської молоді ґрунтується на визначенні рівня власного ставлення учнів до свого здоров'я, сформованості рівня фізичної культури шляхом реалізації лонґітюдного моніторингу впродовж усього терміну навчання у відповідності до затверджених загальнодержавних стандартів, що має бути відображено в ч. 2 ст. 26 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ст. 31 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт";
 - у шкільну практику фізичного виховання необхідно впроваджувати не стільки спортивно зорієнтовану систему навчання, а насамперед, індивідуально зорієнтовані педагогічні технології, які цілковито враховували б фізичні можливості, задатки, фізичний стан, здоров'я та розвиток кожного учня. Реалізація цього завдання передбачає комплексне переосмислення та внесення системних змін у нормативну, правову, організаційну, наукову, методичну складові процесу підготовки кадрового корпусу галузі;
 - процес фізичного виховання в вищих навчальних закладах має здійснюватись щонайменше в межах чотирьох тижневих годин, впровадження цієї норми має носити не рекомендаційний характер, а обов'язковий із зазначенням у державних стандартах підготовки спеціалістів та в ч. 4 ст. 26 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ст. 31 Проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт";
 - примірними орієнтирами роботи з фізичного виховання мають стати законодавчо закріплені мінімальні державні стандарти фізичного стану учнівської та студентської молоді розроблені на базі мінімально необхідних гігієнічних норм рухової активності відповідних віково-гендерних груп (ч. 2 ст. 26 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ст. 31 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт");

- у положеннях про організацію фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах фінансових бюджетних відповідних територіально-адміністративних одиниць та в ч. 7 ст. 26 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ст. 31 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" необхідно закріпити норму і статтю видатків, яка має передбачати забезпечення обов'язкового фінансування з місцевих та обласних бюджетів оплати праці фахівців, які здійснюють спортивно-масову, фізкультурно-оздоровчу роботу з молоддю впродовж навчального року в обсязі не менше трьох тижневих годин.

Ефективність та безпечність процесу фізичного виховання в навчальних закладах значно залежить від якості медичного забезпечення. До пункту 8 проекту Постанови Кабінету Міністрів України [748], на нашу думку, необхідно включити положення, які б зобов'язували спеціалістів з медичною освітою, які працюють у загальноосвітньому навчальному закладі, по-перше, здійснювати контроль за достовірністю походження довідок про стан здоров'я учнів, на основі яких здійснюється допуск до занять фізичною культурою у відповідній медичній групі; по-друге, на початку кожного навчального року здійснювати лікарський огляд учнів із представленням ними довідок про стан здоров'я, виданих лікарсько-профілактичними закладами за місцем проживання на предмет їх відповідності фактичному стану здоров'я учнів з подальшим поданням директору навчального закладу списків щодо віднесення учнів до певних медичних груп для занять фізичною культурою; по-третє, регулярно здійснювати огляд місць занять фізичними вправами, спортивних і тренажерних залів, стадіонів, майданчиків на відповідність їх санітарно-гігієнічним вимогам; по-четверте, не рідше одного разу на тиждень відвідувати заняття із фізичної культури з метою контролю відповідності фізичних навантажень функціональному стану організму учнів та їх підготовленості; по-п'яте, за необхідності здійснювати лікарський огляд напередодні здачі учнями тестів і нормативів фізичної підготовленості; по-шосте, проводити лікарський огляд учнів, які беруть участь у спортивних змаганнях, масових спортивних заходах навчального закладу напередодні їх проведення та здійснювати медичне їх забезпечення під час проведення. Також діючу редакцію ст. 51 Закону України

"Про фізичну культуру і спорт" доповнити частиною шостою, ст. 53 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" доповнити нормою такого змісту: "Лікарі, які проводять медичний огляд учнів і за результатами якого надають дозвіл щодо відвідувань занять із фізичної культури з віднесенням до певної медичної групи, несуть персональну відповідальність згідно закону за достовірність даних, відображених у медичних висновках, довідках, їх повноту, глибину та об'єктивність. Медичний працівник навчального закладу зобов'язаний разом із відповідальним працівником фізичної культури і спорту вести моніторинг стану здоров'я, фізичного розвитку, фізичної підготовленості дітей, учнівської та студентської молоді відповідного навчального закладу освіти із внесенням отриманих даних до відповідної інформаційної бази, на основі якої складаються щорічні звіти".

Провідною залишається соціально-педагогічна роль фізичної культури та спорту в профілактиці наркоманії і шкідливих звичок, девіантної поведінки серед підлітків та учнівської молоді. Як нами було запропоновано в підрозділі 5.1 роботи, одним із критеріїв ефективності діяльності органів державної виконавчої влади в галузі фізичної культури і спорту мають стати результати здійснення виховної роботи серед учнівської молоді. Сьогодні практично відсутні науково-методичні напрацювання з проблеми використання засобів, методів і форм фізичної культури і спорту у профілактиці наркоманії та девіантної поведінки молоді, яка насамперед має здійснюватись в межах тріади: дошкільні – середні загальноосвітні – вищі навчальні заклади. З метою надання системності та комплексності цьому напрямку роботи необхідно на державному, регіональному, місцевому, суб'єктному (навчальний заклад) рівнях із тісною співпрацею з правоохоронними, військовими, медичними, громадськими інституціями, запровадити розробку та реалізацію відповідних цільових програм соціально-педагогічної профілактики розповсюдження наркоманії та девіантної поведінки молоді. Для цього необхідно ч. 7 ст. 26 чинного Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ст. 31 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" доповнити нормою такого змісту: "В освітніх навчальних закладах є обов'язковими фізкультурно-оздоровча, спортивно-масова, виховна робота згідно з затвердженими цільовими державними, регіональними, місцевими програмами профілактики

розповсюдження наркоманії та девіантної поведінки учнівської молоді. Фінансування програм здійснюється за рахунок бюджетів відповідних рівнів, до яких належать навчальні заклади, що реалізують програмні заходи. Щорічно, після завершення реалізації програми або її частини підводяться підсумки та визначається рейтинг навчальних установ та органів державної виконавчої влади в галузі фізичної культури та спорту".

Важливе місце в збереженні творчого довголіття, організації здорового способу життя усіх вікових груп населення, здійсненні оздоровчо-реабілітаційної роботи з інвалідами, проведенні виховної роботи з підростаючим поколінням поза школою відведене підсистемі галузі "Масовий спорт та фізкультурно-оздоровча робота серед інвалідів".

Як нами було зазначено в підрозділі 3.5 нашої роботи, найгіршими показниками кадрового забезпечення характеризується фізкультурно-оздоровча робота за місцем проживання громадян та серед інвалідів. На нашу думку, для поліпшення стану речей необхідно залучати до співпраці на громадських або контрактних, договірних засадах фахівців, які пройшли відповідну підготовку, мають будь-яку вищу педагогічну освіту або отримали фізкультурну освіту у вигляді однієї із додаткових спеціальностей, за наявності масового розряду з виду спорту. Також слід відзначити, що маленька чисельність штатних фізкультурно-педагогічних працівників в центрах фізичного здоров'я "Спорт для всіх", фізичних реабілітологів в центрах "Інваспорт" пов'язана з тим, що у цих державних інституціях практично відсутня власна спортивна матеріально-технічна база, а практична реалізація функцій зводиться до делегування частини повноважень громадським організаціям, сумнівного походження спортивним клубам тощо на договірних оплатних засадах, що на нашу думку, призводить до звітування про неіснуючу проведену роботу та фальсифікацію статистичних даних. Тому, насамперед негайного розв'язання вимагає проблема ресурсного та організаційно-правового забезпечення діяльності цієї підсистеми галузі. Для нормативного врегулювання питань кадрового забезпечення масового спорту та фізкультурно-оздоровчої роботи з інвалідами необхідно внести до ст. 51 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ст. 27 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" доповнити частиною четвертою такого змісту: "За

нааявності належної матеріально-технічної бази, місць проведення занять за місцем проживання громадян у центрах фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" вводяться обов'язкові посади інструктора масової фізичної культури та спеціаліста з фізичної реабілітації із розрахунку на п'ять тисяч населення міст обласного та районного значення, мм. Києва та Севастополя".

Окремим аспектом економічного стимулювання розвитку та удосконалення особистісної фізичної культури усіх верств населення впродовж усього життя має стати доповнення п. 4 ч. 2 ст. 33 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт", п. 4. ч. 1 ст. 28 діючого закону такого змісту: "Фізичні особи – працівники підприємств, установ, організацій, які систематично займаються фізичною культурою і спортом, ведуть здоровий спосіб життя, мають право на матеріальне заохочення зі сторони адміністрації, власників, керівників підприємств, установ, організацій. Умови, розміри та порядок виплат відповідних заохочень працівникам встановлюється колективним договором, трудовим контрактом або договором, або визначаються в іншому порядку згідно з чинним законодавством України".

Загальновідомо про те, що за роки незалежності України велика кількість площинних спортивних споруд, майданчиків тощо, які знаходились на прибудинкових територіях жилих мікрорайонів міст та селищ були або перепрофільовані, або на їх місці були зведені нові споруди не фізкультурно-спортивного призначення, а решта знаходиться в незадовільному технічному стані. На нашу думку, першочерговим кроком має стати розробка на регіональному та місцевому рівнях цільових програм, спрямованих на відновлення та розбудову матеріально-технічної спортивної бази підсистеми галузі "Масовий спорт та фізкультурно-оздоровча робота серед інвалідів", що має бути нормативно закріплено у ч. 3 ст. 27 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ст. 32 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" нормою такого змісту: "Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування через центри фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" розробляють та реалізують регіональні, міські, районні програми розвитку матеріально-технічної бази фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем проживання та відпочинку громадян. Програмні заходи реалізуються за рахунок коштів відповідних бюджетів, інших джерел

не заборонених законодавством України, з широким залученням на договірних засадах, організацій фізкультурно-спортивного спрямування". Програми розвитку матеріально-технічної бази масового спорту мають передбачати комплексну організацію заходів з урахуванням регіональної специфіки фізкультурно-спортивної діяльності, місцевих традицій та звичаїв, кліматично-географічних умов. Довгострокові програми розвитку спортивної інфраструктури мають ґрунтуватись на перспективних схемах розвитку фізичної культури і спорту шляхом визначення необхідної кількості фізкультурно-спортивних споруд різного призначення, час та черговість їх введення в експлуатацію. На нашу думку, ефективність реалізації цільових регіональних програм значною мірою буде залежати від наявності ефективного власника наявних та створюваних площинних та інших спортивних споруд. Сьогодні більшість таких споруд знаходиться на утриманні та балансі житлово-комунальних господарств, що негативно впливає на їх стан у зв'язку із фінансуванням їх утримання в останню чергу, тому слід такі спортивні споруди, спортивні кімнати, інші будівлі, приміщення передавати на баланс відповідних регіональних та місцевих центрів "Спорт для всіх" з передбаченням у відповідних бюджетах статті на їх утримання. Для забезпечення цільового використання, збереження та уникнення перепрофілювання матеріально-технічної бази фізкультурно-оздоровчої роботи з інвалідами та населенням за місцем проживання необхідно статтю 27 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" доповнити частиною 5, а ст. 49 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" конкретизувати нормою такого змісту: "Спортивні споруди, що обліковуються на балансі та знаходяться в відомчому підпорядкуванні центру фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" або державному виконавчому органі в сфері фізичної культури та спорту і використовуються для здійснення фізкультурно-оздоровчої роботи з інвалідами, за місцем проживання та масового відпочинку громадян, не підлягають приватизації, але можуть за рішенням власника надаватись в оренду установам, організаціям, підприємствам фізкультурно-спортивного спрямування для здійснення статутної діяльності. Для розвитку мережі спортивних споруд органи місцевого самоврядування та виконавчої влади надають, в тому числі і на пільгових умовах, земельні ділянки для цільового будівництва споруд фізкультурно-оздоровчого та

спортивного призначення".

Важливим в цьому контексті є проведення інвентаризації та паспортизації існуючих спортивних споруд різних типів та видів, визначення їх стану та відповідності сучасним будівельним та гігієнічним нормам.

Для забезпечення реалізації оптимального рівня забезпечення населення усіх віково-гендерних груп спортивними спорудами необхідно планувати розвиток матеріально-технічної бази на основі мінімальних соціальних норм та нормативів, які дозволяють в свою чергу під час розробки довгострокових програм визначати рівень забезпеченості залами, плавальними басейнами, площинними спорудами населення, одночасну пропускну спроможність споруд різних типів, експлуатаційні витрати, капітальні вкладення тощо. Для реалізації вище означеного завдання необхідно ч. 1 ст. 48 Закону України "Про фізичну культуру та спорт", ст. 49 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" викласти у такій редакції: "Нормативи мінімальної соціальної забезпеченості основними фізкультурно-оздоровчими і спортивними спорудами жилих районів, а також підприємств, установ і організацій всіх форм власності визначаються центральними органами виконавчої влади з фізичної культури і спорту, архітектури та будівництва не рідше одного разу на п'ять років і є обов'язковими визначальними соціальними стандартами для розробки державних, регіональних, місцевих цільових програм розвитку матеріально-технічної бази фізичної культури та спорту".

Криза фінансового забезпечення масового спорту та фізкультурно-оздоровчої роботи з інвалідами та населенням носить перманентний та глибокий характер. Хронічний брак коштів, фінансування за залишковим принципом, забезпечення лише мінімально необхідних витрат на заробітну плату та мінімуму фізкультурно-масових заходів унеможливають поступальний розвиток даної підсистеми галузі фізичної культури та спорту. Зрозуміло, що фізична культура і спорт як соціальна надбудова повною мірою залежить від фінансово-економічного стану держави, але й водночас значно впливає на процеси економічного зростання через використання галузевих засобів відтворення та збереження трудового потенціалу країни, заощаджуючи значні кошти, які витрачаються на лікування хвороб та утримання лікувальних установ.

Тому, на нашу думку, фінансування масового спорту і фізкультурно-оздоровчої роботи з інвалідами має стати одним із найпріоритетніших напрямів діяльності держави. Зважаючи на кризові явища та хронічну нестачу коштів у державному та бюджетах місцевого та регіонального рівня, необхідно вжити ряд заходів щодо розширення спектру позабюджетних джерел фінансування, сформувати нові джерела їх надходження та оптимізувати існуючу бюджетну систему фінансування, а саме:

- оптимізувати видатки на фізичну культуру та спорт з державного та місцевих бюджетів шляхом перерозподілу видаткової частини на потреби фізичної культури та спорту державного рівня або відповідної територіально-адміністративної одиниці. Для цього необхідно переглянути діючі нормативи фінансового забезпечення та орієнтуватись на встановлення частки видатків з бюджетів усіх рівнів на розвиток масового спорту, фізичної культури за місцем проживання громадян та фізкультурно-оздоровчої роботи з інвалідами не менше 40-50% бюджетних асигнувань спрямованих на фізичну культуру та спорт. Необхідним вбачається внесення змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт" ч. 1 ст. 47, проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" ч. 2 ст. 48 такого змісту: "Розподіл державних коштів здійснюється центральним та місцевими органами виконавчої влади з фізичної культури і спорту з урахуванням пропозицій відповідних громадських організацій. На фізкультурно-оздоровчу роботу за місцем проживання та відпочинку громадян, фізичну реабілітацію інвалідів частка видатків з бюджетів усіх рівнів має становити не менше п'ятдесяти відсотків від бюджетних асигнувань, спрямованих на фізичну культуру та спорт". Норми п. б. ч. 12 ст. 87, ч. 6 ст. 89, п. б. ч. 6 ст. 90 Бюджетного Кодексу України необхідно доповнити положеннями такого змісту: "...розвитку масового спорту, фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання та відпочинку громадян";
- розробити відповідні нормативні документи з метою закріплення на регіональному рівні з урахуванням соціально-економічних можливостей відповідних територіально-адміністративних одиниць цільове відрахування грошових

коштів у розмірі 2 % від загального обсягу сплачуваної квартирної плати з подальшим їх акумулюванням на спеціальних рахунках уповноваженого виконавчого органу в галузі фізичної культури відповідного міста, району, області з метою їх подальшого цільового використання для утримання, будівництва, поліпшення спортивних споруд, що знаходяться в межах відповідних жилих мікрорайонів міст та селищ;

- сприяти створенню благодійних та громадських фондів, основною діяльністю яких стали б провадження інформаційно-пропагандистської роботи серед населення, збір і акумулювання грошових коштів для поліпшення та розвитку матеріально-технічної бази спорту для всіх та фізкультурно-оздоровчої роботи серед інвалідів.

Пропаганда масової фізичної культури та спорту, загальнолюдських цінностей здоров'я та переваг здорового способу життя є визначальною умовою підвищення ефективності розвитку масового спорту та залучення до занять широких верств населення, проведення фізкультурно-реабілітаційних заходів з неповносправним населенням. Для покращення агітаційно-пропагандистської роботи необхідне об'єднання зусиль громадськості, відповідних державних органів управління освітою, медициною, внутрішніх справ, усіх громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування для формування єдиного інформаційного простору з питань фізичної культури та спорту. Необхідне цільове передбачення відповідної статті видатків у бюджетах усіх рівнів, головним розпорядником яких має стати центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", на створення науково-методичних, документальних, освітніх телевізійних та радіопередач, наукової та загально популярної друкованої періодики з проблем фізичного виховання і спорту, створення інформаційних порталів в мережі Інтернет, насамперед, методичного спрямування з проблем самостійних занять певними видами спорту, оздоровчого тренування, східних оздоровчих систем тощо.

У чинній редакції Закону України "Про фізичну культуру та спорт" обов'язок держави щодо здійснення пропаганди фізичної культури та спорту зводиться лише до формалізації цього процесу і не відображає реальних правових важелів впливу на нього, а тим більш конкретних заходів щодо створення відповідного інформаційного

простору. У програмах розвитку фізичної культури і спорту за попередні роки фрагментарно без належної деталізації, системності та комплексності на формальному рівні передбачались відповідні заходи, які за своєю масштабністю та значущістю не можуть змінити ситуацію на краще. На нашу думку, ч. 2 ст. 46 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ст. 55 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" необхідно доповнити нормою такого змісту: "Органи державної виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту із залученням інших державних органів влади відповідних соціальних сфер, громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування, представників засобів масової інформації розробляють середньо- та довгострокові цільові програми пропаганди фізичної культури та спорту, які фінансуються з бюджетів відповідних рівнів та інших джерел, не заборонених законодавством України, здійснюють заходи щодо розповсюдження соціальної реклами, що пропагує розвиток фізичної культури та спорту, в межах своїх повноважень вживають необхідних заходів щодо обмеження розміщення зовнішньої реклами алкогольних, тютюнових тощо виробів поблизу освітніх навчальних закладів усіх типів, місць масового відпочинку громадян відповідно до ч. 3 ст. 22 Закону України "Про рекламу"

З точки зору визначення державних пріоритетів змістового наповнення пропагандистської діяльності засобів масової інформації до них слід віднести:

- надання всебічної інформації про спортивні клуби, організації, підприємства та установи, які надають послуги фізкультурно-спортивного характеру, діючі спортивні площинні споруди, спортивні заходи в місцях масового відпочинку громадян;
- на високому науково-методичному рівні розкривати сутність занять фізичною культурою та спортом, їх цінність та значення для здоров'я та гармонійного розвитку особистості, професійного зростання та творчого довголіття, досягнення духовного, інтелектуального, сімейного, матеріального благополуччя;
- надання інформації методично-наукового характеру щодо організації та здійсненні самостійних занять фізичними вправами, застосування відповідних оздоровчих систем та технологій, креативних видів рухової діяльності;

- проведення телевізійних уроків спорту, оздоровчих занять, тренувань, спрямованих на вирішення відповідних проблем із здоров'ям, відновлювальних занять;
- широко висвітлювати масові заходи щодо залучення до активних занять фізичною культурою та спортом усіх верств населення.

Великою увагою та підтримкою з боку держави характеризується спорт вищих досягнень, олімпійський, паролімпійський, дефлімпійський спорт. Незважаючи на значну ресурсну підтримку з боку держави виступи національних збірних команд України на змаганнях світового рівня бажають змін на краще. У контексті нашого дослідження ми розглянемо лише визначальні аспекти економіко-правового стимулювання розвитку цієї підсистеми галузі.

У ході дослідження стану проблеми кадрового забезпечення спорту вищих досягнень нами було констатовано наявність певного дефіциту кадрів за напрямом роботи з видів спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор. Для оптимізації кадрової структури за конкретними видами спорту необхідно здійснити комплекс заходів організаційного характеру, а саме:

- на регіональному рівні визначати потреби та якісний склад тренерсько-викладацьких кадрів з певних видів спорту з урахуванням рівня та перспектив їх (видів спорту) розвитку в межах відповідної територіально-адміністративної одиниці;
- щорічно місцеві органи виконавчої влади в галузі фізичної культури і спорту, з урахуванням перспектив розвитку окремих видів спорту в регіоні, за необхідності здійснюють цільове державне замовлення на підготовку спеціалістів відповідного спортивного фаху в профільних вищих навчальних закладах;
- органи виконавчої влади в сфері фізичної культури та спорту мають здійснювати перманентний моніторинг вимог за результатами виступів спортсменів на змаганнях до фахової підготовки тренерсько-викладацьких кадрів за видами спорту.

Другою актуальною проблемою, що вимагає розв'язання, є створення організаційних, психологічних, педагогічних, методичних передумов підготовки тренерів-викладачів з видів спорту здатних до професійної самореалізації в умовах ринкової економіки на засадах самозайнятості або організації власної справи з урахуванням

специфіки діяльності на ринку в обраному виді спорту. Аналіз освітньо-професійних програм та освітньо-кваліфікаційних характеристик підготовки бакалаврів у галузі фізичної культури і спорту за напрямками: "Здоров'я людини", "Спорт", "Фізичне виховання" (напрямок підготовки 0102) засвідчив, що в системі підготовки фахівців відповідного профілю простежується нормативна невідповідність між існуючими вимогами до управлінських, організаційних, економіко-правових знань та навичок майбутніх та діючих спеціалістів із реальними вимогами ринку, соціуму, економічними умовами здійснення практичної діяльності в галузі. Насамперед це свідчення того, що відсутня гнучка інформаційна система своєчасного реагування на запити суспільства та галузі до підготовки спеціалістів і, відповідно, із великим запізненням, не кажучи про випереджальну стратегію побудови системи підготовки кадрів, здійснюється узгодження та удосконалення освітньо-кваліфікаційних характеристик та освітньо-кваліфікаційних програм. На нашу думку, необхідно переглянути зміст чинних державних стандартів підготовки тренерсько-викладацьких кадрів у частині зміни обсягу та кількості фахових дисциплін спрямованих на формування економічної, правової, управлінської компетенції майбутніх спеціалістів. Для забезпечення належного наукового супроводу процесу підготовки кадрів для підсистеми галузі "Спорт вищих досягнень, олімпійський, паралімпійський, дефлімпійський та професійний спорт" необхідно доповнити ст. 52 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ч. 4 ст. 49 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" положенням такого змісту: "Центральний орган виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту разом з провідними вищими навчальними закладами четвертого рівня акредитації, у яких здійснюється підготовка фахівців сфери фізичної культури і спорту, розробляє і переглядає зміст державних стандартів підготовки спеціалістів кожних чотири роки, надалі координує приведення у відповідність навчальних планів підготовки фахівців відповідного профілю у вищих навчальних закладах України усіх форм власності".

Соціально-економічна група факторів є провідною за силою впливу на міру професійної привабливості сфери фізичної культури та спорту, показники плинності та стабільності складу кадрового корпусу галузі. Як нами визначалось у попередніх розділах роботи

середній рівень, заробітної плати найманого працівника в галузі фізичної культури і спорту у більшості регіонів України є меншим від розміру мінімальної заробітної плати гарантованою державою, а в державних закладах і установах знаходиться на мінімально можливому рівні, що значною мірою впливає на привабливість галузі з точки зору вибору нею молоддю, як сфери своїх професійних інтересів. Слід відзначити, що в сфері фізичної культури та спорту практично відсутня цілеспрямована політика соціального захисту працівників галузі, яка носить фрагментарний характер у вигляді заохочувально-стипендіальної системи тренерсько-викладацького складу та спортсменів, які досягли вагомих результатів на змаганнях європейського та світового рівнів. З метою підвищення рівня соціальних стандартів у сфері фізичної культури та спорту створення належних умов для професійної реалізації кадрового корпусу галузі необхідно: по-перше, привести у відповідність із сучасними економічними реаліями розміри заробітної плати працівників галузі, систему заохочень та преміювань, доплат і пільг; по-друге, органи виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту разом із органами місцевого самоврядування мають розробляти програми з будівництва соціального доступного житла для працівників, видатних спортсменів спорту вищих досягнень, олімпійського, паралімпійського, дефлімпійського спорту з урахуванням фінансово-економічного, ресурсного тощо стану відповідної територіально-адміністративної одиниці; по-третє, закладати в бюджеті розвитку спорту вищих досягнень відповідної територіально-адміністративної одиниці статтю видатків щодо надання щорічної одноразової цільової матеріальної допомоги працівникам галузі, які підпадають під дію норм законів України про соціальний захист населення, на придбання та поліпшення житлових умов. Джерелом отримання необхідних коштів має стати насамперед перегляд та оптимізація статей бюджетних видатків на розвиток окремих видів спорту, утримання та оренду матеріально-технічної бази, ефективного економічного використання наявної бази.

Для досягнення високих, стабільних спортивних результатів необхідне належне медичне забезпечення навчально-тренувального процесу, насамперед, це стосується майбутнього галузі – дитячо-юнацького, шкільного та студентського спорту. Держава створює мережу лікарсько-фізкультурних закладів, хоча як ми зазначали, в

деяких обласних центрах України відсутні фізкультурно-спортивні диспансери обласного значення, відчувається нестача кадрів у спеціалістах спортивної медицини, подекуди відсутнє належне медичне обслуговування в містах районного значення, селищах та селах України. У цьому контексті необхідно посилити контроль за виконанням норм Закону України "Про фізичну культуру і спорт" на рівні територіально-адміністративних одиниць та конкретизувати зміст ч. 2 ст. 51 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ч. 3 ст. 53 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт": "Держава створює мережу лікувально-фізкультурних закладів, яка передбачає обов'язкову наявність профільних закладів спортивної медицини в містах обласного значення, районних центрах, чисельність мешканців яких перевищує двадцять тисяч осіб. Фінансування служби спортивної медицини здійснюється відповідно до закону. Держава сприяє розвитку наукових досліджень в галузі медичних проблем фізкультури спорту".

Підвищення ризиків отримання травм, динамічність, загострення конкурентної боротьби в спорті, вагоме збільшення навчально-тренувальних навантажень для досягнення запланованого спортивного результату обумовлює необхідність правового врегулювання відносин між організаторами змагань та їх учасниками в частині дотримання правил безпеки, охорони здоров'я під час їх проведення, визначення джерела фінансування лікування та відновлення після отриманих травм в процесі занять спортом або на змаганнях будь-якого рівня. Особливо актуальним є це питання саме для дитячо-юнацького спорту. На нашу думку, ч. 4 ст. 51 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" необхідно доповнити нормою такого змісту: "Персональну відповідальність за допуск спортсмена до тренувань і змагань за станом здоров'я несе лікар спортивної медицини. Для допуску до змагань і тренувань неповнолітніх осіб у видах спорту, які характеризуються рівнем підвищеної небезпеки для життя або здоров'я, необхідна обов'язкова письмова згода (дозвіл) батьків, тренера та організаторів змагань". Слід вважати спортивні змагання такими, що становлять надмірний ризик для життя за умови ймовірності завдання учаснику важкого тілесного ушкодження або смерті, а спортивні змагання, що становлять підвищений рівень небезпеки для життя або здоров'я за умови ймовірності завдання учаснику легкого або середньої тяжкості

тілесного ушкодження [480]. Підвищення особистого рівня відповідальності тренерів за якість навчально-тренувального процесу, підготовку до участі в змаганнях, загальний фізичний стан та здоров'я юних спортсменів можливий шляхом внесення в зміст ст. 34 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" частини третьої такого змісту: "Тренерсько-викладацький склад, який здійснює управління навчально-тренувальною діяльністю неповнолітніх спортсменів, їх підготовкою до участі в змаганнях в процесі багаторічної спортивної підготовки, внаслідок якого заподіяна шкода здоров'ю тих, хто займається, несуть кримінальну відповідальність у відповідності із ст. 137 Кримінального Кодексу України. Якщо в результаті проведених перед змаганнями або планових заходів антидопінгового характеру встановлено факт вживання неповнолітнім спортсменом заборонених в спорті речовин, персональну відповідальність несе тренер, лікар які допустили неповнолітнього спортсмена до змагальної та тренувальної діяльності в відповідності із ст. 323 Кримінального Кодексу України".

Важливим кроком у поліпшенні стану медичного забезпечення має стати прийняття Закону України "Про загальнообов'язкове державне медичне соціальне страхування". Статтю 6 ч. 1 проекту вищезгаданого закону необхідно доповнити пунктами 19 та 20, в яких визначити, що загальнообов'язковому державному соціальному медичному страхуванню підлягають: "особи віком до 18 років, які є вихованцями позашкільних навчальних закладів, організацій, підприємств та установ спортивного профілю, беруть участь у змаганнях місцевого, районного, обласного, всеукраїнського та міжнародного рівнів, є членами збірних команд відповідного рівня за видами спорту."; "особи, які навчаються у вищих навчальних закладах 1-4 рівнів акредитації за денною формою навчання, є членами збірних команд навчальних установ з видів спорту, запрошуються до участі в змаганнях місцевого, обласного, всеукраїнського та міжнародного значення". Статтю 7 закону доповнити нормою такого змісту: "страхувальниками груп осіб визначеними у пп. 19, 20 може бути держава в особі органів виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту, освіти і науки; установи, організації, заклади освітнього та фізкультурно-спортивного спрямування; фізичні особи."

До вихідних умов занять населенням фізичною культурою і спортом слід віднести необхідність наявності свідоцтва про

обов'язкове медичне страхування особи, яка має намір відвідувати, або відвідує спортивні зали, секції, фітнес клуби та інше, а механізм визначення розміру страхових внесків має враховувати ступінь ризику, величина якого залежить від специфіки та ймовірності отримання травм під час занять обраним видом спорту. Для реалізації вище зазначених вимог необхідно ч. 5 ст. 51 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" викласти у такій редакції: "Заняття фізичною культурою та спортом здійснюються з додержанням медичних вимог, які встановлюються центральним державним органом виконавчої влади в сфері охорони здоров'я та з проведенням обов'язкового державного медичного соціального страхування тих, хто займається фізичною культурою та спортом". Також, на нашу думку, ст. 39 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" та ст. 34 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" необхідно доповнити частиною четвертою такого змісту: "Неповнолітні спортсмени, незалежно від виду спорту, рівня та класу спортивних змагань, допускаються до участі в них лише за наявності полісу загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування".

Надзвичайно важливою для спорту вищих досягнень є побудова ефективної системи багаторічної підготовки перспективної молоді в обраному виді спорту з подальшим включенням до резерву і відбором до національних збірних команд України. Перспективними напрямками удосконалення системи багаторічної підготовки спортсменів найвищого класу слід вважати:

- створення матеріально-технічної бази та збільшення масової участі дітей та молоді в системі "Спорт для всіх";
- впровадження в систему шкільної фізичної культури спортизованого напрямку фізичного виховання дітей та молоді;
- створення ефективної системи відбору до занять відповідними видами спорту, системи мотивування та стимулювання, пільг та преференцій для подальшого кар'єрного зростання;
- формування ефективної системи інформаційно-аналітичного забезпечення процесів розвитку спорту вищих досягнень;
- створення багатопрофільних та цільових центрів, мобільних груп науково-технічного забезпечення підготовки спортсменів вищої кваліфікації.

Не менш важливим завданням залишається розробка

правового механізму підготовки та передачі спортсменів найвищої кваліфікації на усіх етапах професійного зростання, по вертикалі: ДЮСШ → ШВСМ → ЦОП → збірна команда області → збірна команда країни; по горизонталі – з спортивного клубу в інший спортивний клуб; з збірної команди області до іншої збірної команди області тощо. Механізм передачі має бути спрямованим на врегулювання економічних відносин суб'єктів діяльності в галузі фізичної культури та спорту, а саме компенсації витрат на підготовку спортсменів відповідної кваліфікації, у разі досягнення спортсменом високих результатів на змаганнях світового рівня, відзначення та стимулювання тренерів та спеціалістів, які брали участь у підготовці спортсмена високої кваліфікації на усіх етапах багаторічної підготовки. З метою правового впорядкування відносин між суб'єктами спорту вищих досягнень щодо умов підвищення спортивної кваліфікації спортсменів вищої кваліфікації необхідно статтю 36 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" доповнити частиною третьою такого змісту: "Порядок передачі спортсменів вищої кваліфікації в системі навчальних спортивних закладів, включення до резерву та національних збірних команд України, відшкодування економічних витрат щодо їх підготовки, системи заохочення та нагородження тренерсько-викладацького складу, які брали участь на усіх етапах багаторічної підготовки спортсмена визначається центральним органом державної виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту".

Недостатньо врегульованим з точки зору нормативно-правового визначення є питання відбору та допуску спортсменів-інвалідів вищої кваліфікації до змагань обласного, всеукраїнського, міжнародного рівня, Паралімпійських, Дефлімпійських іграх тощо. Насамперед необхідно провести чітке розмежування категорій інвалідів, а саме тих, хто має значні відхилення у стані здоров'я від народження і є інвалідами з дитинства, та тих, хто отримав інвалідну групу внаслідок виробничих травм, нещасних випадків, тобто відхилення в стані здоров'я є набутим у процесі життєдіяльності. Слід відзначити, що актуальні та потенціальні фізичні, інтелектуальні, психологічні можливості першої і другої груп спортсменів-інвалідів є надзвичайно різними. Як відомо, спорт інвалідів функціонує в трьох структурних утвореннях: спорт паралімпійський об'єднує представників п'яти нозологій – порушення зору, ампутації,

параплегія, інші ушкодження (дисфункції) опорно-рухового апарату, наслідки церебрального паралічу; спорт дефлімпійський, який об'єднує інвалідів слуху; спорт для людей із затримкою інтелектуального розвитку. На нашу думку, з метою законодавчого врегулювання розподілу спортсменів-інвалідів учасників змагань на групи за ознакою причин набуття інвалідності необхідно статтю 24 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" доповнити частиною дванадцятою, яку викласти в такій редакції: "Порядок відбору та участі спортсменів-інвалідів у змаганнях відповідного рівня розробляється і затверджується центральним органом виконавчої влади з фізичної культури і спорту, визначає основні положення віднесення до певної групи та допуску спортсменів-інвалідів основних нозологій набутої або вродженої інвалідності до участі в змаганнях".

В Україні відбувається становлення професійного спорту, що обумовлено процесами комерціалізації та поглибленої професіоналізації спорту вищих досягнень, орієнтування спортивних клубів інших суб'єктів галузі фізичної культури та спорту на отримання прибутків, участь спортсменів у змаганнях не лише з метою перемоги в них, насамперед, з метою отримання грошової винагороди, а для більшості спортсменів вищої кваліфікації участь у змаганнях та підготовка до них стає основним видом діяльності, який є єдиним джерелом їх доходів. Нормативно-правового врегулювання вимагають відносини, що виникають між суб'єктами учасниками професійного спорту, необхідна конкретизація та узгодження з чинною законодавчою базою правового статусу суб'єктів професійного спорту, визначення єдиних "правил гри" на ринку професійного спорту тощо. На нашу думку, комплексне розв'язання вищеозначених проблем можливе шляхом розробки та впровадження в практику діяльності галузі Закону України "Про професійний спорт", який має містити такі основні положення:

- предмет правового регулювання суспільних відносин в сфері професійного спорту;
- участь держави в підтримці професійного спорту;
- права та обов'язки державних органів управління в сфері професійного спорту;
- права та обов'язки суб'єктів професійного спорту (професійних спортивних федерацій, професійних спортивних клубів,

- професійних спортивних ліг, спортсменів-професіоналів, тренерів інших спортивних працівників тощо);
- особливості правового врегулювання переходу або передачі спортсменів у процесі підвищення спортивної кваліфікації від одного суб'єкта організації професійної діяльності спортсменів до іншого;
 - особливості правового врегулювання трудових відносин у сфері професійного спорту, а саме: зміст і складові трудового договору, контракту; умови кваліфікаційного іспиту (випробувального терміну); гарантії, соціальні пільги, страхування (медичне, від нещасного випадку тощо); підстави та умови розірвання трудового договору тощо;
 - правове врегулювання спортивної діяльності спортсмена-професіонала;
 - відповідальність, особливості притягнення спортсмена-професіонала, тренера, іншого спортивного працівника до дисциплінарної, адміністративної, кримінальної відповідальності;
 - умови та підстави залучення спортсмена-професіонала до участі в змаганнях у складі національної збірної;
 - вирішення спорів у сфері професійного спорту (спортивний арбітраж, спортивні третейські суди тощо).

Чинний Закон України "Про фізичну культуру і спорт" не регламентує статус суб'єктів професійного спорту, що призводить до правової невизначеності їх статусу як суб'єкта господарювання в галузі фізичної культури і спорту. На нашу думку, зважаючи на специфіку діяльності та статутні завдання суб'єктів професійного спорту, необхідно діючи редакцію закону, а саме ст. 38 доповнити частиною четвертою такого змісту: "Створення і функціонування професіональних спортивних клубів, професіональних спортивних ліг, професіональних федерацій (асоціацій, спілок, об'єднань тощо), статути яких передбачають організацію діяльності спортсменів-професіоналів, здійснюється у відповідності до цього Закону, Господарського та Цивільного кодексів України, інших нормативно-правових актів, в будь-якій організаційно-правовій формі, але виключно як суб'єкт господарювання, чия діяльність спрямована на отримання прибутку. Реєстрація та діяльність суб'єкта професійного спорту як безприбуткової громадської організації відповідно до

Закону України "Про об'єднання громадян", будь-яких інших організаційно-правових формах суб'єктів безпробутоквого господарювання не допускається".

Надзвичайно актуальним залишається питання вирішення спортивних спорів у системі третейських судів. Сьогодні в Україні відбувається становлення такого виду правового забезпечення та супроводу спортивної діяльності суб'єктів спорту вищих досягнень, професійного спорту, тощо. Важливим в цьому контексті є створення системи спеціалізованих правових установ, основним статутним завданням яких стало б забезпечення процесу розв'язання спортивних спорів, імплементація відповідних міжнародних норм у вітчизняне спортивне законодавство. Для ефективної діяльності третейських спортивних судів необхідне якісне кадрове забезпечення, яке можливе лише за умови ведення відповідної дисципліни до навчальних планів підготовки спеціалістів юридичного профілю, із подальшою поглибленою спеціалізацією в обраній галузі права. Для нормативного закріплення процесу організаційно-правового забезпечення діяльності в галузі фізичної культури і спорту необхідно статтю ч. 9 ст. 45 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", статтю 46 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" викласти у такій редакції: "Держава створює систему спортивних третейських судів, основним завданням яких є розв'язання спортивних спорів, що виникають в ході взаємодії суб'єктів галузі фізичної культури і спорту під час підготовки, проведення, участі, суддівства спортивних змагань, інших питань, віднесених до їх компетенції. Держава забезпечує підготовку та перепідготовку кадрів у сфері організаційно-правового забезпечення фізичної культури і спорту".

Правового впорядкування вимагає питання економічного стимулювання діяльності спортсменів найвищої кваліфікації, які утворюють спортивний резерв, входять до складу збірних команд, активно беруть участь у змаганнях всеукраїнського та міжнародного рівнів. Законодавцем у Законі України "Про фізичну культуру і спорт" визначено, що спортсмени, які досягли вагомих успіхів, мають право на соціально-побутові та інші пільги, які встановлюються Кабінетом Міністрів України. На нашу думку, необхідно більш чітко визначити коло таких осіб та конкретизувати поняття "інші пільги". З цією метою ч. 4 ст. 43 Закону України "Про фізичну культуру і

спорт", а ст. 41 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" доповнити відповідною нормою та викласти у такій редакції: "Спортсмени, що здобули звання чемпіона або призера Олімпійських, Паралімпійських, Дефлімпійських ігор, на Глобальних іграх спортсменів з порушенням інтелекту, чемпіонатах світу або Європи, чемпіонатах України, в тому числі і з не олімпійських видів спорту, здобули спортивне звання майстра спорту України, майстра спорту України міжнародного класу, заслуженого майстра спорту України та їх тренери мають право на соціально-побутові та податкові пільги, встановлені Кабінетом Міністрів України та податковим законодавством України". Для реалізації цієї норми необхідно статтю 165.1.39 Податкового кодексу України, яка визначає доходи, які не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподаткованого доходу викласти в такій редакції: "вартість дарунків, призів переможцям та призерам спортивних змагань згідно з ч. 12 ст. 24 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", а також грошові виплати, розмір яких встановлюється на 1 січня звітного податкового року центральним органом виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту, за винятком суб'єктів професійного спорту".

Для стимулювання розвитку фізичної культури і спорту вагоме місце посідає процес створення та визнання нових креативних видів рухової діяльності як видів спорту. Чинний Закон України "Про фізичну культуру і спорт" частково врегульовує питання визнання видів спорту в Україні, яке в подальшому нормативно регламентується в відповідному положенні [675]. Надзвичайно актуальним питанням залишається нормативне впорядкування видів рухової діяльності, які складаються з певної системи рухових дій, які підпорядковані закономірностям та принципам фізичного виховання (фізичних вправ), використовуються для вирішення оздоровчо-рекреаційних, реабілітаційних інших завдань фізичної культури і спорту, заняття ними регламентовані певними організаційно-правовими правилами, чітко окреслені засоби ведення змагальної боротьби та порядок визначення переможця, а проведення занять вимагає ґрунтовної фахової підготовки. В цьому контексті проблема посилюється масовим уникненням відповідних суб'єктів господарювання, фізичними особами процедури ліцензування на здійснення діяльності в галузі фізичної культури і спорту шляхом віднесення таких послуг (організація занять відповідними видами

рухової діяльності) до інших видів економічної діяльності. Для законодавчого врегулювання цих питань необхідно проект закону доповнити відповідною нормою, а діючи ч. 2 ст. 39 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" викласти у такій редакції: "В Україні визнання нових видів спорту, облік фізкультурно-оздоровчих, рекреаційних, реабілітаційних інших видів рухової діяльності, систем тощо здійснюється відповідно до порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту. Держава сприяє розвитку та здійснює підтримку національних видів спорту, сприяє створенню та впровадженню нових креативних систем рухової діяльності в практику масової фізичної культури і спорту".

Слід відзначити, що в чинному порядку про визнання видів спорту визначено, що спортивні змагання, підготовка спортсменів, кадрів інша діяльність, пов'язана з розвитком масовості цього виду рухової активності (виду спорту) можлива лише після внесення його назви до переліку видів спорту і, в той же час, процес визнання передбачає наявність громадського об'єднання з цього виду спорту (рухової діяльності), правил змагань, довідки про рівень розвитку цього виду спортивної діяльності, показників масовості, кадрового та ресурсного забезпечення, відомостей про проведення спортивних заходів (змагань) тощо. Виникає стан, коли держава не регулює процеси створення, поширення, розвитку відповідного виду рухової діяльності, а лише констатує факт наявності цього виду спортивної діяльності, коли він вже набув певного розповсюдження. Для усунення зазначених протиріч необхідно переглянути положення в частині етапності процесу визнання видів спорту та переліку необхідних документів. Насамперед необхідно створити реєстр видів рухової діяльності, систем, які підпадають під визначення "фізкультурно-спортивна послуга" і які згодом можуть бути визнані як вид спорту, за умови дотримання положень, визначених у нормативно-правових документах. Вихідними положеннями для внесення таких видів рухової діяльності до реєстру мають стати:

- наявність в будь-якій організаційно-правовій формі суб'єкта фізичної культури і спорту, фізичної особи-суб'єкта підприємницької діяльності, що здійснює надання фізкультурно-спортивних послуг або планує таку діяльність з певного виду рухової діяльності;

- необхідне чи наявне матеріально-технічне, кадрове забезпечення процесу даного виду рухової діяльності;
- розрахункові показники економічної та соціальної доступності щодо занять певним видом рухової діяльності;
- перспективи розвитку певного виду рухової діяльності (соціальне значення, новизна, креативність, інноваційність, проведення змагань, визнання як виду спорту, створення клубів, федерацій, створення умов для масових занять, вихід на міжнародну арену тощо);
- наявність розробленого методичного забезпечення (програм, планів тощо).

Розвиток відповідних видів спорту в сучасних умовах покладено на громадські організації та об'єднання, федерації, добровільні спортивні товариства, спортивні клуби, які переважно не мають достатньої кількості внутрішніх ресурсів, практичного досвіду для здійснення ефективної діяльності. В даному контексті пріоритетною для державних органів управління в галузі фізичної культури і спорту є функції планування, регулювання та контролю за діяльністю суб'єктів фізичної культури і спорту, встановлення прозорих та чітких критеріїв, за якими може бути визначена доцільність, необхідність, міра фінансової, ресурсної, матеріально-технічної допомоги з боку держави щодо розвитку відповідного виду спорту, і як наслідок, відповідного суб'єкту.

Врегулювання цього питання має відбуватись на двох рівнях: державному та регіональному. Для національних федерацій та всеукраїнських добровільних спортивних товариств фінансова, ресурсна допомога надається з державного бюджету за поданням центрального виконавчого органу державної влади в сфері фізичної культури і спорту і, відповідно, регіональні осередки федерацій, добровільні спортивні товариства або інші суб'єкти фізичної культури і спорту можуть отримувати фінансову, ресурсну допомогу з бюджетів відповідних рівнів за поданням місцевого виконавчого органу державної влади в сфері фізичної культури і спорту. Чинною редакцією закону взагалі не передбачено фінансової державної допомоги тим закладам фізичної культури і спорту, які здійснюють фізкультурно-оздоровчу роботу з населенням, підростаючим поколінням, яка в умовах, що склались, є пріоритетною, адже саме цими закладами забезпечується вирішення завдань пов'язаних з

оздоровленням нації. Для нормативно-правового врегулювання відносин держави та громадських організацій фізкультурно-оздоровчого спрямування щодо отримання фінансової та іншої підтримки з боку держави необхідно в ст. 4 п. 9 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ч. 5 ст. 15 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" внести зміни такого змісту: "Фізкультурно-оздоровчі заклади, які здійснюють свою діяльність як громадські неприбуткові організації можуть отримувати фінансову та іншу допомогу з боку держави відповідно до порядку та в межах, встановлених центральним та місцевими органами державної виконавчої влади в сфері фізичної культури та спорту. Фінансова допомога з державного та місцевого бюджетів таким громадським організаціям фізкультурно-спортивного спрямування надається виключно за обґрунтованим поданням центрального та місцевого органів державної виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту яке розглядається і затверджується в порядку, передбаченому Бюджетним кодексом України".

На нашу думку, порядок надання фінансової допомоги з боку держави громадським організаціям фізкультурно-спортивного спрямування має ґрунтуватись на таких засадах:

- відповідність установчих, дозвільних та інших правостановлюючих документів нормам чинного законодавства;
- наявність ліцензії на здійснення відповідного виду фізкультурно-спортивної діяльності;
- відповідність фактичної фізкультурно-спортивної діяльності тій, що виписана в статуті;
- кількість регіональних, районних, місцевих осередків, шкіл, спортивних клубів (за наявності);
- фінансова допомога має розраховуватись відповідно до фінансових нормативів занять відповідним видом спорту, проведення спортивно-масових заходів, таборування, навчально-тренувальних зборів тощо;
- враховувати показники соціальної значущості діяльності федерації, клубу, товариства тощо: масовість, кількість підготовлених спортсменів вищої кваліфікації та масових розрядів, участь у змаганнях та зайнятих призових місць, проведених заходів за звітний період, популярність серед

населення видів спорту що культивуються (моніторинг та анкетування), належність видів спорту до програми олімпійських, паралімпійських, дефлімпійських ігор, інформаційно-пропагандистська робота з населенням, виховна робота з молоддю та спортсменами тощо;

- рівень та якість кадрового, матеріально-технічного забезпечення навчально-тренувального процесу (кількість працівників в штаті, кваліфікація, наявність власних спортивних споруд тощо);
- показники економічної ефективності: витрати на проведення занять з розрахунку на одну особу, витрати на утримання та закупівлю необхідного спортивного інвентарю та обладнання з розрахунку на кількість тих, хто займається, інвестиційна привабливість за видами спорту та економічна ефективність власної господарської діяльності;
- оздоровче, виховне, практичне, професійно-прикладне значення видів спорту, які культивуються громадською організацією, рівень їх розвитку на рівні відповідної територіально-адміністративної одиниці;
- додаткові пільги та переваги громадським організаціям, що культивують національні види спорту, здійснюють національно-патріотичне виховання молоді, співпрацюють з начальними та освітніми установами;
- розрахункові показники соціальної, економічної, функціональної ефективності використання державних коштів за попередні роки, порівняльні дані результатів роботи за попередні періоди (за наявності).

Підвищення керованості сферою фізичної культури і спорту, оптимізація управлінських процесів значно обумовлені інтенсифікацією процесу загальної інформатизації діяльності галузі. Насамперед це стосується наступних напрямів: управлінська діяльність та адміністрування; автоматизація економічних процесів, планування та програмування управлінської діяльності; управління навчально-тренувальним процесом в спорті вищих досягнень; управління навчально-тренувальним процесом з оздоровчою спрямованістю в навчальних освітніх закладах; управління процесом реабілітації та фізкультурно-оздоровчої роботи з неповносправними. Сьогодні в Україні практично відсутня єдина інформаційна система,

яка забезпечувала б автоматизований збір, накопичення, систематизацію, обробку та впорядкування даних, їх передачу для системного аналізу, узагальнення та відпрацювання управлінських рішень із доведенням їх до виконавців по зворотних каналах зв'язку. Актуальність розробки та впровадження таких систем є назрілою, адже ефективність контролю за виконанням суб'єктами фізичної культури та спорту відповідних рішень органів виконавчої влади вимагає бути кращим, що у повній мірі стосується і виконавчої дисципліни, якості та вчасності реалізацій відповідних управлінських рішень в системі державного управління галуззю. Для реалізації вище означеного комплексу завдань необхідна розробка та реалізація державної політики в сфері інформатизації діяльності галузі шляхом нормативного закріплення обов'язковості розробки певних цільових програм як на загальнодержавному, так і місцевому рівнях. На нашу думку, ч. 3 ст. 46 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", ст. 55 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" необхідно доповнити нормою такого змісту: "Суб'єкти фізичної культури і спорту, органи державної виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту подають за встановленими формами статистичну звітність в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади в галузі статистики. За достовірність, повноту та об'єктивність поданої інформації уповноважені посадові особи несуть персональну відповідальність згідно з чинним законодавством України. Держава в особі центрального та місцевих органів виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту забезпечує розробку та реалізацію цільових державних та місцевих програм, які фінансуються з державного бюджету та бюджетів відповідного рівня в порядку, встановленому чинним законодавством, щодо розвитку інформаційних систем забезпечення діяльності галузі".

Дослідження проблемних напрямів інформатизації діяльності галузі засвідчило, що першочергового вирішення із застосуванням програмно-цільового підходу вимагають наступні завдання:

- створення інтегрованої багаторівневої, територіально розподіленої автоматизованої інформаційної системи, що утворить єдиний інформаційний простір органів державного, в тому числі і громадських органів, управління фізичною культурою і спортом;
- створення автоматизованих систем управління для вирішення

таких завдань: управління адміністративними, кадровими, економічними процесами; оптимізація законотворчої діяльності; автоматизація подання необхідної звітності, поточних даних, обміну інформацією, обліку і введенню контролю за виконанням управлінських рішень; автоматизація функцій планування та програмування управлінської діяльності;

- інформаційних систем управління проведенням національних та міжнародних змагань, інших спортивно-масових заходів, супроводження Інтернет-представництв спортивних організацій, що діють на теренах України, проведення аудіо- та відео репортажів у режимі реального часу спортивних змагань;
- створення експертних систем для навчальних освітніх закладів моніторингу фізичного стану, здоров'я, фізичної підготовленості учнів, студентської молоді з можливості подальшого індивідуального визначення параметрів фізичного навантаження тощо; створення тестів для визначення рівня та оцінки фізичної підготовленості; розробка інформаційно-довідкових систем освітнього характеру;
- розробка експертних систем за видами спорту для управління навчально-тренувальним процесом спортсменів відповідного рівня кваліфікації; відеокomp'ютерного аналізу рухів спортсменів, визначення їх біомеханічних характеристик з можливістю подальшого математичного та комп'ютерного моделювання.

Реалізація усіх вищеозначених завдань дозволить забезпечити безперервність, сталість, належний рівень ефективності управління усіма підсистемами, організаційними структурами галузі фізичної культури і спорту, здійснювати комплексний, системний управлінський вплив щодо розвитку галузі фізичної культури і спорту за функціональними напрямками, оптимізувати процеси розподілу та використання ресурсів, спрямованих на розвиток галузі та окремих її підсистем, забезпечити належний рівень взаємодії між усіма учасниками управлінського процесу розвитку галузі [74].

Для стимулювання розвитку ринку послуг фізичної культури і спорту необхідне створення та удосконалення існуючої нормативно-правової бази діяльності суб'єктів господарювання галузі, насамперед вона має забезпечити дієві механізми стимулювання створення,

діяльності, підвищення якості послуг шляхом створення конкурентного середовища суб'єктів господарювання в сфері фізичної культури і спорту. У контексті нашого дослідження ми розглянемо перспективні шляхи економічного стимулювання підприємств, установ, організацій будь-якої організаційно-правової форми, метою яких є отримання прибутку від власної діяльності і які безпосередньо надають фізкультурно-спортивні послуги та підприємства, які потенційно здатні надавати підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

З метою врегулювання механізму ціноутворення та зменшення кінцевої ціни певного сегменту послуг фізкультурно-спортивного характеру доцільно нормативно визначити особливості правовідносин учасників ринку щодо сплати податку на додану вартість. Конкретизація норм Закону України "Про фізичну культуру і спорт" має визначатись доповненням ст. 197.1 пунктом 29 Податкового Кодексу України такого змісту: "Постачання фізкультурно-оздоровчих, рекреаційних та реабілітаційних, спортивних послуг суб'єктами господарювання фізичної культури і спорту, що мають ліцензію на постачання таких послуг, а також постачання послуг фізкультурно-оздоровчими центрами, центрами фізичної культури і спорту інвалідів, фізичного здоров'я населення, що мають ліцензію на постачання таких послуг відповідно до законодавства, крім таких послуг: а) підготовка спортсменів професіоналів до участі в змаганнях; б) організація та проведення спортивно-масових заходів в сфері професійного спорту; в) послуги спортивного характеру, що надаються професійними спортивними клубами, або будь-якими іншими суб'єктами господарювання в галузі, в статуті яких передбачена діяльність в сфері професійного спорту; г) передача за грошову винагороду спортсменів-професіоналів з одного спортивного клубу до іншого".

З метою економічного стимулювання створення належної матеріально-технічної бази та розгалуженої інфраструктури масового спорту, ресурсної бази фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем роботи громадян, спорту вищих досягнень необхідно впорядкувати умови щодо спрямування частини доходів промислових та інших підприємств у розбудову існуючих та будівництво нових спортивних споруд та об'єктів. Це можливо здійснити за рахунок доповнення п. 4 ст. 140.1.8. Податкового кодексу України нормою, яка передбачає

врахування при визначенні об'єкта оподаткування витрат подвійного призначення такого змісту: "витрати платника податку на будівництво, реконструкцію, поліпшення, перебудову спортивних комплексів, залів і майданчиків, відкритих площинних спортивних споруд, водних баз тощо, що призначені для фізичного оздоровлення та психологічної реабілітації працівників платника податку."

З метою створення привабливих інвестиційних умов, заохочення суб'єктів господарювання до ведення прибуткової діяльності в сфері фізичної культури і спорту, зменшення навантаження на бюджети територіально-адміністративних одиниць за рахунок обмеження цільового виділення коштів на компенсацію вартості занять фізичною культурою і спортом пільгових груп населення доцільно на законодавчому рівні закріпити механізм пільгового оподаткування підприємств та установ, які здійснюють діяльність щодо надання фізкультурно-оздоровчих, рекреаційних, реабілітаційних, навчально-освітніх тощо послуг, окрім суб'єктів професійного спорту. На нашу думку, проект закону, а діючи ч. 5 ст. 45 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" викласти у такій редакції: "Спортивні споруди, багатопрофільні та спеціалізовані спортивні комплекси, бази, підприємства та установи, організації фізкультурно-спортивного спрямування, які мають ліцензію на постачання послуг фізкультурно-спортивного характеру відповідно до законодавства, окрім тих, статутами яких передбачена діяльність в сфері професійного спорту, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, відповідно до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців", Податкового Кодексу України, Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" інших нормативно-правових актів України можуть звільнятися від сплати податків, обов'язкових зборів та платежів, що зараховуються до бюджету відповідної територіально-адміністративної одиниці". У порядку мають бути передбачені умови отримання пільгового оподаткування такими підприємствами і установами. Перевага в отриманні таких пільг має надаватися суб'єктам господарювання, які:

- культивують та розвивають національні види спорту;
- беруть участь в державних цільових програмах розвитку фізичної культури і спорту;
- надають послуги фізкультурно-оздоровчого характеру

- ▶ пільговим верствам населення;
- ▶ проводять реабілітаційну, оздоровчу, спортивну роботу з населенням, інвалідами за місцем проживання та масового відпочинку громадян;
- ▶ залучають інвестиції, банківські кредити з метою розбудови існуючої матеріально-технічної бази та будівництва нових фізкультурно-спортивних споруд. Для часткової компенсації витрат щодо обслуговування залучених грошових коштів можуть передбачатись у бюджеті територіально-адміністративної одиниці цільова фінансова допомога таким суб'єктам господарювання;
- ▶ надають свою матеріально-технічну базу для проведення спортивно-масових заходів навчальним, освітнім установам, громадським організаціям на пільгових умовах;
- ▶ виступають організаторами спортивно-масових заходів для усіх верств населення, проводять змагання з видів спорту за місцями масового відпочинку громадян тощо;
- ▶ готують спортсменів-аматорів, які посідають призові місця в змаганнях обласного, загальнодержавного значення на міжнародній спортивній арені;
- ▶ мають позитивний імідж, відсутні правопорушення податкового законодавства тощо.

Таким чином, запропоновані нами аспекти удосконалення нормативно-правової бази дозволяють підвищити дієвість реалізації відповідних програм розвитку галузі, сприяти створенню конкурентного середовища на ринку фізкультурно-оздоровчих послуг, підвищити їх якість, заохочувати суб'єкти господарювання до діяльності в сфері фізичної культури і спорту, поживати та стимулювати розвиток окремих підсистем та галузі фізичної культури і спорту загалом.

У цьому контексті неможливий комплексний розвиток галузі без удосконалення нормативно-правових основ діяльності системи органів державного управління фізичною культурою і спортом в Україні.

5.3. Пріоритетні напрями удосконалення системи державного управління фізичною культурою і спортом.

Більшість проблем, що впливають на ефективність функціонування та розвитку галузі фізичної культури і спорту ґрунтуються не лише на спільних негараздах, пов'язаних із соціально-економічною кризою в державі, політичній нестабільності, негативними впливами ринкових перетворень, повільним усвідомленням власної відповідальності за результати діяльності в галузі її суб'єктами тощо, а й пов'язані з роллю та місцем у цих процесах головного управляючого механізму сферою фізичної культури і спорту – галузевих органів державної виконавчої влади. Адже від їх організаційної впорядкованості, структурної досконалості, функціональної відповідності, професійної компетентності, взаємодії між окремими управляючими ланками системи державного управління залежить успішність розвитку та функціонування галузі загалом. Досвід провідних країн світу свідчить, що пріоритетною залишається роль держави в урегулюванні суспільних відносин у галузі фізичної культури і спорту, векторизації державної політики та її реалізації на основі глибокого вивчення запитів суспільства та із широким залученням громадських органів управління [70].

Як свідчить проведений аналіз у попередніх розділах роботи, усі прийняті за роки незалежності Української держави програми розвитку фізичної культури і спорту не були виконані та реалізовані в повній мірі, кризові явища в галузі прогресували, заходи щодо удосконалення системи державного управління сферою фізичної культури та спорту не приносили бажаних результатів. Взятий курс на децентралізацію та впроваджена практика делегування частини владних повноважень з розвитку фізичної культури і спорту громадським органам управління не тільки не виправила ситуації, а й певною мірою породила низку нових проблем, які полягали в боротьбі між відповідним суб'єктами за отримання фінансових ресурсів з державного бюджету, корупції, фальсифікації результатів власної діяльності. Відомо, що провідними функціями органів державного управління в галузі фізичної культури і спорту за будь-якої соціально-економічної системи залишаються: визначення пріоритетів розвитку галузі, стратегічне планування та прогнозування, формування політики ресурсного, кадрового, інформаційного, медичного забезпечення діяльності галузі, створення

сприятливих передумов для ведення господарської діяльності в галузі, організації фундаментальних і прикладних наукових досліджень і науково-методичного забезпечення фізкультурно-спортивної діяльності, формування необхідної законодавчої бази, і з іншого боку, якщо суб'єкт управління не здатний активно впливати на рух об'єкта управління, здійснювати перманентний контроль за реалізацією намічених заходів, акумулювати необхідні ресурси, нести повну відповідальність за наслідки своєї управлінської діяльності перед суспільством, то, як ми бачимо, більшість задекларованих програм і заходів із розвитку фізичної культури і спорту так і залишаються лише виписаними на папері. Іншою назрілою проблемою залишається розбалансованість у структурі вертикалі влади в галузі фізичної культури і спорту, коли створено юридично відособлені державні структури ("Спорт для всіх", центр "Інваспорт", Комітет фізичного виховання учнівської та студентської молоді), що здійснюють роботу в певних підсистемах галузі, в той же час діяльність яких не підкріплена належними владними повноваженнями та ресурсними можливостями, функції переплітаються, власне такі державні структури не мають реального впливу на діяльність операційного ядра, з одного боку, а з іншого ніякою мірою не спроможні здійснювати регуляторну функцію. Також актуальною в цьому контексті є проблема виконання відповідних функцій із розвитку фізичної культури і спорту, забезпеченні належного рівня ефективності її функціонування центральним органом державної виконавчої влади, який здійснює багатовекторну діяльність із управління різними за своєю функціональною природою соціально-економічними сферами. Усе вище зазначене негативно впливає на якість та ефективність системи державного управління розвитком галузі і вимагає здійснення відповідних заходів.

На нашу думку, провідним є виокремлення самостійної системи державного управління в сфері фізичної культури та спорту на чолі з центральним виконавчим органом державної влади, який за своєю функціональною природою має здійснювати діяльність в таких трьох напрямках: "Фізичне виховання в освітній сфері", "Спорт для всіх та фізкультурно-оздоровча робота серед інвалідів", "Спорт вищих досягнень, олімпійський, паралімпійський та дефлімпійський спорт". Відповідно, така система передбачає більш глибоку централізацію державної влади, оптимізацію управлінських взаємозв'язків між структурно-функціональними підрозділами, чітку ієрархічність за

територіальним та функціональним принципами, більш чітко визначення об'єкту управління, на який спрямовуються управлінські впливи, визначення та впорядкування горизонтальної сукупності взаємозв'язків з органами місцевого самоврядування (районними, обласними радами тощо), іншими органами державної виконавчої влади, які тією чи іншою мірою причетні до діяльності в галузі фізичної культури та спорту, більш чітко визначення ролі та місця громадських органів управління фізичної культури і спорту в загальній системі управління, створення відповідної системи взаємовідносин, оптимізацію кількості управлінських елементів у загальній системі управління, усунення дублювання, більш чітко розмежування владних повноважень та сфер управлінського впливу, поглиблення функціональної централізації шляхом передбачення прямих зв'язків між елементами управління різних рівнів, діяльність яких спрямована на управління одними й тими ж елементами операційного ядра. Посилення централізації управління галуззю дозволить оптимізувати та підвищити рівень ефективності системи державного управління, насамперед за рахунок відновлення горизонтальних управлінських взаємозв'язків між окремими управлінськими ланками окремих підсистем галузі, координації роботи на рівні операційного ядра: загальноосвітні навчальні заклади – позашкільні спортивні навчальні заклади – фізичне виховання в спортивних клубах за місцем проживання – фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами, широкими верствами населення в спортивних клубах за місцем проживання тощо. Важливим в даному контексті є забезпечення наступності та єдності управлінських впливів на операційне ядро, а можливість посилення та здійснення перманентного контролю дозволить підвищити рівень відповідальності за результати управлінської діяльності.

Другим перспективним напрямом удосконалення системи державного управління фізичної культури і спорту є впровадження в процес стратегічного планування запропонованої нами процесуальної моделі розвитку галузі, яка передбачає концептуальну розробку цілей та завдань розвитку фізичної культури та спорту на основі глибокого вивчення стану справ та пропозицій операційного ядра. Принципова відмінність від чинних схем запропонованого алгоритму полягає в поетапній обробці та узагальненні даних за висхідною векторизацією, тобто від нижчих ланок управління до найвищих, з виокремленням найбільш важливих проблем, які є типовими для усіх первинних

територіально-адміністративних одиниць, і розробці відповідних за рівнем охоплення та узагальнення програм розвитку галузі. Така побудова процесу надає можливість здійснювати більш чітко планування, програмування і алгоритмізацію, проектування перспективних шляхів розвитку окремих підсистем фізичної культури та спорту і галузі загалом з врахуванням запитів відповідної адміністративно-територіальної громади, спрямовувати адміністративні, матеріальні, фінансові ресурси на задоволення запитів і потреб у галузі фізичної культури і спорту відповідної громади, окремих членів суспільства.

Третім перспективним напрямом є впровадження в практику діяльності органів державної виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту системи перманентного моніторингу за якістю функціонування та розвитку галузі. Система моніторингу якості в сфері фізичної культури і спорту передбачає кількісний вимір якості фізкультурно-спортивних послуг на основі порівняльного аналізу технічних вимог з їх еталонними стандартами, комплекс заходів щодо визначення точності, об'єктивності, реальності прогнозування за модельними показниками розвитку галузі фізичної культури і спорту в коротко- та довгостроковій перспективах, шляхом співставлення запрограмованих та реально отриманих результатів. Також така системна діяльність дозволить визначити рівень ефективності менеджменту і організаційної культури діяльності спортивних споруд, використання обладнання та тренажерів, їх відповідності технічним вимогам та стандартам експлуатації, вимогам безпеки, гігієнічним та дизайнерським стандартам. В цьому контексті важливою є процедура ліцензування діяльності в галузі та здійснення контролю за дотриманням суб'єктами господарювання фізичної культури та спорту ліцензійних умов, адже їх виконання забезпечує мінімально необхідний рівень якості послуг фізкультурно-оздоровчого та спортивного характеру. Сьогодні процедура ліцензування є значно ускладненою, адже єдиним ліцензіатом є центральний державний орган виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту, що, на нашу думку, ускладнює не тільки процедуру видачі ліцензії, а й здійснення контролю за дотриманням ліцензійних умов. Для виправлення ситуації, що склалась, необхідно делегувати повноваження з видачі ліцензій на провадження фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності відповідним обласним та міським у м. Києві та Севастополі органам державної

виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту. Реалізація запропонованих змін також передбачає створення інформаційної мережі та відповідного банку даних, які мають забезпечити рух інформаційних потоків відносно суб'єктів господарювання, які мають намір або отримали відповідні ліцензії на здійснення діяльності в галузі, результатів проведених перевірок за дотриманням ліцензійних умов, обліку виявлених порушень тощо. Слід відзначити, що необхідною вбачається організація роботи з підвищення рівня кваліфікації групи відповідальних працівників відділів ліцензування та контролю за дотриманням суб'єктами господарювання в галузі ліцензійних умов.

Четвертим перспективним напрямом удосконалення діяльності системи державного управління розвитком галузі є використання програмно-цільового підходу з жорстким дотриманням визначених нами науково-методологічних принципів: системності, який передбачає глибоке та детальне вивчення кількісно-якісних закономірностей між підсистемами галузі, сфери фізичної культури та спорту з іншими соціально-економічними системами, розробку показників-індикаторів, методів, засобів, моделей, які повною мірою відображали б динаміку розвитку галузі та її окремих підсистем, а також хід реалізації програмних заходів; пріоритетності та цілеспрямованості, який передбачає використання програмно-цільового підходу для досягнення чітко формалізованих, адекватних цілей, які мають бути визначеними на основі загальнодержавних пріоритетів розвитку галузі, з одного боку, а з іншого, використання програмно-цільового підходу на основі врахування особливостей розвитку та потреб відповідної територіально-адміністративної одиниці; комплексності, визначає використання програмно-цільового підходу на основі врахування взаємозв'язків та кореспондуючих залежностей, зворотних низхідних тенденцій між процесами та результатами реалізації програмних заходів; оптимальності, визначає застосування програмно-цільового підходу за певних умов, у яких він є найкращим механізмом розв'язання назрілих проблем, забезпечує саме той варіант та шлях розвитку галузі, який в перспективі призведе до максимального задоволення потреб держави, населення в сфері фізичної культури та спорту; збалансованості та пропорційності, передбачає застосування програмно-цільового підходу на основі балансової узгодженості показників-індикаторів, дотримання пропорційності та домірності розвитку окремих підсистем галузі.

П'ятим напрямом удосконалення системи державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту є впровадження системи прогнозування розвитку галузі за окремими напрямками роботи, підсистемами, розвитку окремих видів спорту, спортивно-масової роботи за відповідними рівнями територіально-адміністративного охоплення та конкретизації. Запропонована нами процесуальна модель прогнозування розвитку галузі забезпечить належну ефективність процесу створення загальнодержавних, регіональних, місцевих програм розвитку фізичної культури і спорту. Застосування цієї моделі дозволить підвищити рівень наукового обґрунтування напрямків та тенденції розвитку галузі, окремих її підсистем, дозволить більш чітко визначати пріоритети та кінцеву мету управлінських впливів, уточнювати завдання та функції органів виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту, формувати та прогнозувати обсяги необхідних матеріально-технічних, фінансових та кадрових ресурсів для досягнення мети програмних заходів.

Шостим напрямом удосконалення системи державного управління розвитком галузі є впровадження запропонованої нами методики оцінки ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту. Розроблена методика дозволить за частковими відносними індексами здійснювати аналіз та визначати тенденції розвитку окремих показників роботи певних підсистем галузі за організаційною, економічною, функціональною та соціальною ефективністю, проводити комплексну оцінку діяльності органів управління за окремими видами ефективності, проводити оціночний моніторинг реалізації певних програмно-цілових заходів. Здійснення комплексної оцінки діяльності органів державного управління фізичної культури та спорту за усіма видами ефективності розвитку галузі загалом забезпечить необхідні передумови підвищення ефективності та якості управління. Оцінка ефективності за показниками "статички" та "динаміки" розвитку галузі та окремих її підсистем дозволить визначати тенденції та вектори подальшого розвитку фізичної культури та спорту, визначати проблемні ділянки роботи, здійснювати поглиблений аналіз кризових явищ і, відповідно, формувати комплекс своєчасних превентивних заходів управлінського реагування, розробляти довго- та середньострокові цільові програми розвитку окремих підсистем галузі загалом або окремих їх напрямів.

Сьомим перспективним напрямом удосконалення державного управління розвитком галузі є практична реалізація розробленої нами професійної моделі державного службовця в галузі та технологічної моделі його професіоналізації. Розроблений нами навчальний план підготовки магістрів зі спеціальності "Державне управління в сфері фізичної культури і спорту" забезпечить якісну підготовку висококваліфікованих управлінців, керівників в галузі фізичної культури і спорту, що дасть також змогу вирішити на державному та регіональному рівнях проблему навчання державних службовців галузі, які обіймають відповідні посади у Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту, державній службі молоді та спорту, обласних управліннях, відповідних відділах органів місцевого самоврядування, центрах "Спорт для всіх", "Інваспорт", громадських органах управління фізичною культурою і спортом: Національному олімпійському комітеті України, Національному комітеті спорту інвалідів України, Національному спортивному комітеті України; є керівниками та посадовими особами центрів олімпійської підготовки, спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю, шкіл вищої спортивної майстерності тощо.

Упровадження запропонованої нами програми підвищення кваліфікації державних службовців у сфері фізичної культури та спорту дозволить підвищити якість функціонування системи підвищення кваліфікації державних службовців у галузі. Розроблені нами функціональна складова (варіативна частина, модулі за напрямами діяльності з урахуванням специфіки роботи в певних підсистемах галузі) та галузева складова ("Фізична культура і спорт") базової професійної програми підвищення кваліфікації державних службовців V-VII категорій посад розкривають специфіку державного управління за окремими напрямами роботи галузі: "Державне управління фізичною культурою і спортом в системі освіти", "Спорт для всіх": механізми державного регулювання", "Механізми державного регулювання фізичної культури і спорту органами місцевого самоврядування", "Олімпійський та професійний спорт, спорт вищих досягнень – державне регулювання, організація та менеджмент", "Державне регулювання фізичної культури і спорту серед інвалідів". Основною метою кожного з навчальних модулів є ознайомлення слухачів з державною політикою розвитку фізичної культури і спорту в окремих підсистемах галузі, формування системного бачення комплексу завдань та шляхів, методів їх

реалізації з урахуванням специфіки діяльності кожної з підсистем сфери фізичної культури і спорту, оволодіння практичними вміннями та навичками здійснювати прогнозування, комплексний контроль, оцінку стану розвитку фізичної культури і спорту відповідно до специфіки сфери професійної діяльності на відповідних системних рівнях.

Упровадження програми дозволить сформувати в слухачів систему знань та сформувати практичні вміння та навички, зміст яких полягає у такому: володіти змістом державної політики розвитку галузі фізичної культури і спорту в Україні, механізмів її здійснення, ґрунтовне знання основних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність фізичної культури і спорту в Україні; знати основні проблемні питання правового забезпечення діяльності галузі фізичної культури і спорту та перспективні шляхи їх розв'язання, зміст механізмів правового регулювання соціальних та трудових відносин у сфері фізичної культури і спорту, зміст правових основ ресурсного забезпечення та фінансування галузі фізичної культури та спорту; знати і вміти реалізовувати механізми правового протистояння застосування допінгу, боротьби з травматизмом, врегулювання спорів, основні причини та тенденції розвитку криміногенних явищ у сфері фізичної культури і спорту; володіти змістом основних нормативно-правових актів, що регулюють господарську діяльність в галузі фізичної культури і спорту в Україні, володіти основами методики проведення фінансового аналізу діяльності підприємств та організації фізкультурно-спортивного спрямування, методологією державного управління якістю послуг, що надаються державними органами влади в сфері фізичної культури і спорту, вміти застосовувати відповідні критерії з метою визначення рівня ефективності та оптимальності діяльності органів державного управління в сфері фізичної культури і спорту.

Восьмим перспективним напрямом удосконалення системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту є нормативно-правова конкретизація та регламентація основних функцій та завдань діяльності центрального органу виконавчої влади в сфері фізичної культури та спорту. На нашу думку, частину першу статті 6 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" доповнити пп. 22-29 та ст. 9 проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" необхідно доповнити нормою такого змісту: "Центральний орган виконавчої влади з фізичної культури і спорту: здійснює

розробку мінімальних соціальних стандартів в галузі фізичної культури і спорту, які переглядаються та затверджуються один раз на п'ять років; розробляє та затверджує положення про визначення рейтингів спорту вищих досягнень, олімпійських, паралімпійських, дефлімпійських видів спорту, які переглядаються та затверджуються один раз на п'ять років; розробляє та затверджує положення про визначення рейтингів про кращу організацію спортивно-масової роботи з населенням за місцем проживання та місцях масового відпочинку громадян, які переглядаються та затверджуються один раз на п'ять років; розробляє та затверджує положення про визначення рейтингів про кращу організацію фізкультурно-оздоровчої роботи з інвалідами; розробляє та впроваджує систему підвищення якості та ефективності функціонування системи державного управління фізичною культурою та спортом; організовує та здійснює моніторинг за станом фізичного розвитку, здоров'я, виконання нормативів фізичної підготовленості учнівської та студентської молоді, широких верств населення; розробляє та впроваджує програми превентивної корекції девіантної поведінки молоді, профілактики наркотизації, криміналізації підростаючого покоління, визначає та оприлюднює результати здійснених програмних заходів".

Також, на нашу думку, слід розширити повноваження обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері фізичної культури і спорту в частині проведення процедури ліцензування, видачі ліцензій та здійснення контролю за додержанням суб'єктами господарювання в галузі ліцензійних умов. Для цього необхідно ст. 6 та ст. 10 Закону та проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт" доповнити нормою такого змісту: "Обласні державні адміністрації, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації в особі органів державної виконавчої влади в сфері фізичної культури та спорту здійснюють видачу ліцензій суб'єктам господарювання щодо права надання ними фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг населенню, забезпечують організацію та проведення контролю за дотриманням ліцензійних умов такими суб'єктами господарювання".

Дев'ятим напрямом удосконалення системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту є забезпечення належного рівня фінансування діяльності галузі, яке можливе за рахунок удосконалення механізмів фінансування та використання наявної ресурсної бази, а саме: реалізація інвестиційних проектів під

гарантії держави; ефективне використання наявної матеріально-технічної бази, відмова від передачі спортивної інфраструктури до приватного сектору, продажу об'єктів стратегічного значення для галузі фізичної культури і спорту, адже внаслідок таких дій, надалі виникає потреба в експлуатації цих споруд з метою підготовки збірних команд до участі в змаганнях за рахунок державних коштів, які спрямовуються на оплату оренди відчужених спортивних об'єктів; здійснення прибуткової діяльності в галузі фізичної культури і спорту спеціально створеними державними комерційними підприємствами, адже отриманий прибуток від такої діяльності зараховується до бюджету і може бути за цільовим призначенням спрямований на потреби фізичної культури і спорту; встановлення оподаткування вигравів з лотерей з цільовим спрямуванням коштів на потреби фізичної культури і спорту; спрямування частки коштів, що утримуються у вигляді акцизного збору з групи товарів, вживання яких негативно впливає на здоров'я особистості, а саме: тютюнових та горілчаних виробів; здійснення поетапного збільшення обсягу фінансування галузі з державного бюджету, який має становити не менше одного відсотка видаткової частини бюджету. Для реалізації усіх вище наведених заходів необхідно внести відповідні зміни до функцій органів державної виконавчої влади в сфері фізичної культури та спорту, а саме: частину другу статті 47 доповнити пунктом 7 у такій редакції: "Центральний та місцеві органи виконавчої влади з фізичної культури і спорту здійснюють підготовку та реалізацію нормативно-правових актів щодо удосконалення механізмів фінансування діяльності галузі, створюють державні підприємства, прибуток від діяльності яких спрямовується до відповідного бюджету та використовується на потреби розвитку фізичної культури і спорту".

Десятим перспективним напрямом удосконалення системи державного управління розвитком галузі є впорядкування діяльності операційного ядра шляхом проведення реорганізації існуючих фізкультурно-спортивних товариств, які переважно утримуються за кошти відповідних бюджетів, а за результати власної діяльності відповідальності в повному обсязі не несуть. З метою централізації влади, покращення координації та посилення контролю за діяльністю таких суб'єктів галузі, на нашу думку, необхідно провести реструктуризацію фізкультурно-спортивних товариств, а наявну матеріально-технічну базу, школи перепідпорядкувати до сфери

органів державного управління в галузі. Згодом на їх базі можливе проведення системної діяльності для створення мережі фізкультурно-спортивних клубів профільного або комплексного спрямування. Також, у цьому контексті вбачається необхідною розробка нової політики взаємовідносин з Національним олімпійським комітетом України, Національним комітетом спорту інвалідів України, Національним спортивним комітетом України, кодифікації нормативно-правових актів в галузі фізичної культури і спорту.

Підвищення рівня престижності праці в галузі фізичної культури та спорту, стимулювання припливу талановитої молоді до її кадрового корпусу є одинадцятим перспективним напрямом удосконалення системи державного управління розвитком галузі. Для реалізації цього напрямку необхідно центральному виконавчому органу державної влади в сфері фізичної культури і спорту переглянути існуючі розміри оплати праці кадрового корпусу галузі в сторону її збільшення та привести розміри заробітної плати у відповідність до реальних соціально-економічних умов, що склалися в державі; удосконалити умови оплати праці в частині встановлення додаткових надбавок та пільг за високі спортивні досягнення вихованців, категорію дитячо-юнацької школи.

Таким чином, підводячи підсумки проведеного дослідження, необхідно зазначити, що для досягнення стійкого позитивного ефекту в короткостроковій перспективі в справі удосконалення системи державного управління розвитком галузі слід здійснювати реалізацію заходів за вищезазначеними напрямами комплексно та системно з дотриманням наріжних принципів оптимізації системи державного управління розвитком галузі. Забезпечення комплексності та системності можливе тільки за умови розробки відповідної програми заходів удосконалення організаційної структури державного управління розвитком галузі, впровадження запропонованих нами інноваційних механізмів та технологій державного управління, вдосконалення нормативно-правової бази фізичної культури та спорту.

ВИСНОВКИ

Проведене дисертаційне дослідження дає підстави вважати, що сформульована вихідна гіпотеза щодо необхідності впровадження інноваційних механізмів та технологій державного управління розвитком галузі підтверджена отриманими результатами. Насамперед це стосується посилення провідної ролі держави в розвитку соціально-економічної системи "Фізична культура і спорт", необхідності нівелювання негативних впливів ринкових перетворень, наслідків політичної боротьби, повільного реформування публічної адміністрації шляхом посилення централізації державної влади в сфері фізичної культури і спорту, піднесення на новий якісний рівень функціонування усієї системи державного управління розвитком галузі через оптимізацію організаційно-функціональної структури управління, посилення відповідальності перед суспільством за результати управлінської діяльності, побудови якісно нових відносин з громадськими органами управління в галузі.

На підставі дослідження сформульовано такі основні висновки й рекомендації:

1. Нормативно-правові основи управлінської діяльності, система державного управління в сфері фізичної культури і спорту пройшли декілька етапів у своєму генезисі із притаманними їм особливостями: перший етап – кінець XIX-го – початок XX сторіччя, ознаменований утворенням на теренах України губерніальних військово-спортивних комітетів у складі першого, самостійного державного органу управління фізичною культурою і спортом Російської імперії – "Канцелярії головспостерігаючого за фізичним розвитком народонаселення Росії". У практику освітнього процесу вводяться обов'язкові заняття фізичними вправами, що створили новий предмет "Військову гімнастику". Фізичне виховання учнівської молоді спрямоване на задоволення потреб держави щодо підготовки майбутніх воїнів для служби у лавах царської армії, формуванні у них відповідних ідеолого-патріотичних переконань. Заняття спортом, участь у змаганнях доступні тільки привілейованим верствам суспільства. Відбувається зародження спортивного руху, про що свідчить утворення перших спортивних клубів, гімнастичних, атлетичних товариств, олімпійського комітету Російської імперії.

Другий етап зумовлений подіями 1917 року – утворенням Української Народної Республіки, зародженням паростків надії

щодо самостійності і незалежності Української держави, напруженої боротьби за її соборність та встановлення демократичних форм правління. У період 1917-1920 років в умовах складної зовнішньо- та внутрішньо політичної ситуації проходять процеси спрямовані на державотворення Української самостійності, розбудови інститутів державної влади, правове регулювання владно-управлінських відносин різноманітних сфер суспільного життя країни. У складний час для України приймаються закони, спрямовані на становлення і розвиток освітньої галузі, які законодавчо закріплюють обов'язкове проведення занять фізичними вправами із учнівською молоддю в навчальних закладах. Грандіозним планам щодо відродження самобутніх традицій фізичного виховання, форм і засобів формування національної фізичної культури не призначено було реалізуватися. Перемога більшовиків, утвердження радянської влади на більшій території України обумовили подальший напрямок розвитку фізичної культури і спорту, організації державного управління галуззю.

Третій етап – це етап становлення і розвитку радянської системи управління, обумовлений класовою боротьбою із "буржуазною" спадщиною в галузі фізичної культури і спорту, обґрунтуванням і доведенням переваг соціалістичної системи фізичного виховання, формуванням полінаціональної фізичної культури народів СРСР, побудованої на ідеях марксизму-ленінізму, жорстким придушенням тенденцій розвитку фізичної культури і спорту на основі національних, етнічних засадах. Створена система фізичного виховання широко використовується для ідеологічного виховання молоді, підготовки її до захисту цінностей соціалістичного суспільства. Водночас у цей період відбувається масове залучення до занять фізичними вправами різних верств населення, набирає масовості спортивний рух, лікарсько-педагогічний контроль за процесом фізичного виховання міцно входить у повсякденну життєдіяльність навчальних закладів. Відбувається докорінна зміна побудови системи фізичного виховання на основі виробничого принципу, організації секційних занять за видами спорту. Зростає і зміцнюється спортивна матеріально-технічна база, впроваджуються форми фізичного виховання учнівства за місцем проживання, широко запроваджується гімнастика на

виробництві, створюються умови для розвитку фізкультурного руху на селі. Важко недооцінити успіхи радянської системи фізичної культури і спорту на міжнародній спортивній арені, у підготовці спортсменів масових спортивних розрядів, значківців комплексу ГПО. Бурхливо розвиваються і удосконалюються нормативно-правові, наукові, організаційні основи галузі. Криза радянської системи обумовила розпад Союзу РСР і проголошення Верховною Радою УРСР 24 серпня 1991 року, незалежної, демократичної держави – України, що й обумовило подальші шляхи розвитку галузі фізичної культури і спорту.

2. Системний аналіз нормативно-правових основ функціонування галузі фізичної культури і спорту дозволяє стверджувати, що в Україні відбувається становлення нової комплексної галузі права – спортивного права, предметом регулювання якого є комплекс суспільних відносин, які виникають в сфері фізичної культури і спорту – трудових, соціального захисту, державно-управлінських, фінансових, ресурсного забезпечення, підприємницьких, кримінально-правових, у сфері спортивної травматології, протидії використанню допінгу, міжнародних, а також процесуальних у частині урегулювання спортивних спорів. Наукові пошуки ведуться в напрямках удосконалення чинного законодавства в частині регулювання трудових відносин у спорті вищих досягнень, соціального захисту спортсменів вищої категорії, спортсменів-професіоналів, удосконаленню норм галузей права, що регулюють питання застосування допінгу. Удосконалення та правової визначеності вимагають механізми функціонування клубної системи в спорті, стимулювання приватних інвестицій в спорті, стимулювання населення до занять спортом, створення розгалуженої індустрії спорту в країні.
3. Проведений системний аналіз організаційно-управлінських основ галузі засвідчив, що центральний виконавчий орган влади фізичної культури і спорту зазнавав неодноразових змін своєї організаційної структури, що значно впливало на зміст і напрями його діяльності. Поліфункціональність, необхідність суміщення владних повноважень щодо реалізації державної політики в різних соціально-гуманітарних сферах значно знижує ефективність діяльності центрального виконавчого органу в сфері фізичної культури і спорту.
4. З моменту набуття Україною статусу незалежної, суверенної

держави було прийнято і різною мірою реалізовано низку державних програм, заходів щодо розвитку і поліпшення стану фізичної культури і спорту країни. Як свідчить компаративний аналіз змісту державних програм спостерігається неухильна тенденція до погіршення стану галузі, а реалізація державної політики і здійснені заходи характеризуються низькою ефективністю і результативністю. Державна політика, пріоритетні напрями щодо розвитку галузі кардинально змінювались в залежності від соціально-економічних умов, що склалися. Більшість проголошених заходів так і залишилась лише виписаними на папері внаслідок низької виконавчої дисципліни, недостатності фінансових ресурсів, відсутності взаємної узгодженості в діях між державними і громадськими органами управління сферою фізичної культури і спорту в горизонтальній і вертикальній площинах взаємовідносин.

5. В усіх провідних країнах світу значна увага приділяється розвитку та врегулюванню повсякденних питань діяльності фізичної культури і спорту. В усіх розглянутих нами країнах управління галуззю знаходиться в прерогативі держави і здійснюється відповідними центральними державними виконавчими органами влади, а відмінність полягає лише в ступені децентралізації і фокусуванні певних повноважень із управління галуззю на рівні суб'єктів федерації або інших територіально-адміністративних одиниць. Законодавчі акти переважно спрямовані на врегулювання діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту, їх відносин із державою, визначення механізмів фінансового та інших видів забезпечення, соціальних та інших гарантій у галузі, боротьби із насильством у спорті, протидії вживанню заборонених речовин, питанням гендерної рівності тощо.
6. Розвиток галузі фізичної культури і спорту (об'єкт державного управління) відбувається завдяки удосконаленню і поліпшенню матеріально-технічного, інформаційного, кадрового, наукового, нормативно-правового, фінансового, медичного забезпечення, що у свою чергу знаходить свій вираз у показниках стану розвитку системи загалом, а саме: рівні здоров'я і фізичного розвитку різних верств населення; ступені використання фізичної культури в різних сферах діяльності, рівні розвитку системи фізичного виховання, самодіяльного масового спорту, рівні досягнень

спортсменів України в окремих видах спорту, рівні забезпеченості кваліфікованими кадрами, спортивними спорудами та майном.

7. Основною метою системи державного управління (суб'єкт державного управління) є досягнення керованою системою (об'єкт державного управління) фізичної культури і спорту такого рівня її розвитку, який повністю дозволив би системі забезпечити задоволення потреб держави і громадян у галузі фізичної культури і спорту. Під поняттям "система державного управління розвитком фізичної культури і спорту" слід розуміти цілеспрямований, систематичний, організуючий, координуючий, контролюючий вплив з боку системи органів державного управління на галузь фізичної культури і спорту з метою підвищення ефективності її функціонування, задоволення потреб держави, різних соціальних верств суспільства, окремих громадян в області фізичної культури і спорту, що у свою чергу характеризує ефективність діяльності системи органів державного управління галуззю.
8. Під принципами оптимізації державного управління розвитком фізичної культури і спорту як відкритої, складної, структурованої, ієрархічної соціально-економічної системи слід розуміти закономірності, відносини, взаємозв'язки, керівні засади, на яких ґрунтується організація та діяльність органів державної влади з метою створення оптимальної (найефективнішої) системи управління, яка має забезпечити найкращі показники якості за реальних умов функціонування галузі фізичної культури і спорту, її розвиток шляхом довготривалих, накопичувальних, необоротних, поступальних змін. Сукупність спеціальних принципів оптимізації системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні згрупована нами за двома системними ознаками: структурно-функціональною і процесуальною. До групи структурно-функціональних принципів нами віднесено: принцип діалектичної взаємодії явищ симетрії та асиметрії, принцип взаємодії процесів між суб'єктом і об'єктом управління, принцип інтенсифікації державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту, випереджального стану відображення дійсності, критеріальності в державному управлінні розвитком фізичної культури і спорту, принцип структурно-ієрархічної

побудови та розмежування владних повноважень в процесі розвитку фізичної культури і спорту. До процесуальної групи принципів нами віднесено: принцип диверсифікованого цілепокладання, результативно-оціночний, причинно-наслідкової обумовленості, ресурсної спроможності та об'єктивної достатності, доцільної відповідності.

9. В Україні спостерігається збільшення кількості спортивних споруд різного призначення, що свідчить про поступальний розвиток галузі у складних соціально-економічних умовах. Нагальною є проблема реконструкції значної кількості спортивних споруд відповідно із вимогами Державних будівельних норм. Найбільш великою питомою вагою належності спортивних споруд характеризується підсистема галузі "Фізкультурно-оздоровча і спортивна робота в навчальних закладах", а найкращими коефіцієнтами забезпеченості спортивними спорудами Миколаївська, Волинська, Херсонська області, а найгіршими АР Крим, Закарпатська область, м. Севастополь та м. Київ. В Україні, станом на 2009 рік, у державній власності знаходиться 11,8% спортивних споруд різного призначення, 80,2% споруд знаходиться у комунальній власності, тобто належать територіальним громадам, і лише 8% припадає на приватний сектор.
10. Інформаційне забезпечення діяльності галузі вимагає більш ретельної уваги з боку держави, а саме в частині нівелювання негативного впливу реклами алкогольної продукції на свідомість громадян, яка здійснюється під час трансляції спортивних програм, шляхом прийняття відповідних законодавчих актів. Також необхідним є покращення просвітницької роботи з молоддю шляхом широкого висвітлення в засобах масової інформації питань пов'язаних із здоров'ям та здоровим способом життя, проведенням більш активної агітаційно-пропагандистської роботи із широким використанням соціальної реклами, телебачення, радіо.
11. Динаміка видатків з державного бюджету України на утримання галузі фізичної культури і спорту характеризується позитивним трендом в період 1992-2009 років із чітко визначеними державними пріоритетами з фінансування підсистеми галузі "Олімпійський спорт та спорт вищих досягнень". У структурі джерел фінансування потреб галузі домінує положення

належить місцевим бюджетам із питомою вагою 53,9%. Найбільшими приростами видаткової частини на фізичну культуру і спорт характеризуються фонди підприємств, установ і організацій – збільшення у 28,3 рази, місцевих бюджетів – 25,9 разів. Будівництво нових спортивних споруд здійснюється переважно за рахунок фондів організацій, підприємств та установ, а також позабюджетних надходжень, частка яких у загальній структурі видатків на цю статтю становить 56,5 та 20,2%. В середньому видатки на фізичну культуру і спорт з обласних бюджетів становлять 9,86 гривні на одну особу.

12. Більш детальної регламентації вимагають критеріальні підходи щодо вирішення питань з визначення державних пріоритетів по розвитку галузі і, відповідно, з фінансування нових і чинних програм. На часі є актуальною розробка і впровадження фінансових нормативів забезпечення галузі, які б відповідали нормам економічно розвинутих країн світу, розробка критеріїв та кількісно-якісної їх інтерпретації, на основі яких громадські організації та об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості, федерації за видами спорту могли б отримувати від держави фінансову підтримку. Правової регламентації вимагають управлінські механізми фінансування окремих підсистем галузі з визначенням оптимального співвідношення грошових потоків із урахуванням соціально-економічного значення кожної із них для поступального розвитку українського суспільства та держави. Фінансове забезпечення галузі має відповідати принципу оптимальності з огляду на те, що кількісних змін в показниках діяльності галузі можна досягнути не тільки екстенсивним шляхом, тобто за рахунок збільшення кількості спортивних споруд, площ, викладацького складу і, відповідно, фінансових витрат, а й інтенсивним шляхом, який передбачає раціональне використання ресурсів на основі оптимізації управлінських процесів з цільовою установкою на підвищення якості функціонування галузі.
13. Медичне забезпечення фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності в усіх підсистемах галузі є визначальним фактором, який створює підґрунтя в досягненні належного рівня безпеки занять, проведення змагань, захисту особистих немайнових прав в частині збереження і зміцнення здоров'я тих, хто займається фізичною культурою і спортом. Реалізація комплексу завдань із

медичного обслуговування спортсменів і фізкультурників, усіх, хто займається фізичними вправами, вбачається можливим лише через здійснення і правову регламентацію механізму лікарсько-фізкультурної служби в Україні та організації процесу фізичного виховання, навчально-тренувального процесу в підсистемах галузі із урахуванням специфіки їх завдань та особливостей функціонування. Сучасний спорт із кожним роком неухильно наближається до екстремальних видів людської діяльності, разом із тим кожне з наступних поколінь спортсменів характеризується більш низьким вихідним рівнем здоров'я та є носієм великої кількості ендогенних факторів ризику, що обумовлює проблему правового визначення соціальних гарантій спортсменів та ветеранів спорту, фізкультурників в залежності від інтенсивності занять обраним видом спорту і відповідно до ризиків, щодо лікування, проведення реабілітаційних процедур після перенесених травм і пов'язаних із заняттями захворюваннями. Розв'язанню цього кола питань може посприяти удосконалення механізму медичного забезпечення кожної із підсистем галузі шляхом прийняття Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування", внесення відповідних змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт", галузевих нормативно-правових актів.

14. Галузь фізичної культури і спорту є продуцентом послуг фізкультурно-оздоровчого і спортивного характеру, спрямованих на підвищення ефективності функціонування усіх економіко-соціальних сфер держави. Підсистеми галузі у зв'язку із спрямованістю на вирішення лише їм притаманних завдань є виробниками специфічних фізкультурно-оздоровчих, спортивних, рекреаційних, реабілітаційно-відновлювальних та інших послуг. Сфера фізичної культури і спорту в кожній із своїх підсистем представлена виробниками фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг, заснованих на різних формах власності, і відповідно з різними статутними завданнями, організаційно-управлінською структурою, що власне обумовлює специфіку їх функціонування на ринку, механізмів державного регулювання діяльності таких об'єктів господарювання. Господарська діяльність галузі характеризується від'ємними значеннями фінансових результатів, скороченням обсягів вироблених послуг фізкультурно-оздоровчого характеру, порівняно невеликою

ємкістю використання висококваліфікованої найманої праці, окреслюються тенденції до скорочення робочих місць в галузі, наявність в окремих регіонах середньомісячної заробітної плати, що є нижчою, ніж встановлений державою прожитковий мінімум та мінімальна заробітна плата, що є ознаками кризового стану в сфері продукування послуг фізкультурно-оздоровчого та спортивного характеру. Державні програми розвитку підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту характеризуються низької ефективністю, що вимагає оптимізації і приведення до економічних реалій законодавчої бази щодо створення сприятливих умов розвитку мережі продуцентів високоякісних послуг фізкультурно-спортивного та оздоровчого характеру.

15. Дослідження соціальних та нормативно-правових аспектів кадрового забезпечення та підготовки управлінської ланки в сфері фізичної культури і спорту виявило, що стан кадрового забезпечення галузі, за даними аналізу динаміки кількісних та якісних показників, вимагає вжиття заходів нормативно-правового та соціально-економічного характеру, які мають бути спрямовані на досягнення структурної збалансованості та оптимізації, як у галузі загалом, так і за окремими її підсистемами. Правової регламентації та впорядкування вимагає система підготовки висококваліфікованих фахівців для сфери фізичної культури і спорту в частині визначення економічної, соціальної, фінансової доцільності надання додаткової спеціальності в галузі фізичної культури і спорту непрофільним фахівцям. Також структурної оптимізації вимагають освітньо-професійні програми підготовки кадрового корпусу галузі в частині перегляду існуючих концептуальних підходів до формування змісту, організаційно-методичних, процесуальних основ підготовки фахівців до управлінської діяльності. Система післядипломної освіти державних службовців у галузі фізичної культури і спорту потребує нормативно-правового, методичного, організаційного, змістового оновлення з метою підвищення якості й ефективності державного управління фізичною культурою і спортом.
16. Під функціями державного управління в галузі фізичної культури і спорту варто розуміти державно-управлінську діяльність, спрямовану на вирішення завдань та досягнення поставленої

мети галузі шляхом здійснення цілеспрямованого, організуючого, системного впливу на об'єкт та суб'єкт управління з використанням специфічних методів, процесуальної регламентації напрямів та змісту управлінської діяльності. До спеціальних функцій державного управління розвитком фізичної культури і спорту доцільно віднести: *пріоритетно-цільову, критеріально-прогнозуючу, оптимізуючу, програмно-реалізаційну, контрольню-результативну.*

17. Під функціями процесу управління розуміють окремі, логічно взаємопов'язані етапи, дії, механізми збору та обробки інформації з метою прийняття управлінських рішень спрямованих на вирішення завдань та досягнення мети управлінської діяльності в межах функціонально-ієрархічних повноважень. На нашу думку, до найбільш важливих функцій процесу управління розвитком галузі фізичної культури і спорту слід віднести: *пошуково-діагностичну, проблемно-аналітичну, структурно-цільову, оціночно-прогностичну, програмно-організаційну, контрольню-облікову, підсумково-коригуючу.*
18. Методи державного управління розвитком фізичної культури і спорту необхідно класифікувати за напрямками та основними завданнями, які за допомогою них вирішуються з врахуванням науково-предметної сфери їх застосування, а саме: *група аналітичних методів, методи державного регулювання господарської діяльності, методи планування в державному управлінні розвитком фізичної культури і спорту, група практичних методів державного управління, адміністративні методи, економічні методи, соціально-психологічні методи, методи прогнозування, методи моделювання, група соціологічних методів державного управління, методи контролю в державному управлінні.*
19. Під організаційною структурою державного управління розвитком фізичної культури і спорту слід розуміти сукупність відносин між ланками апарату державного управління, організаційних зв'язків між ними, які перебувають у такій декомпозиції, що забезпечує найоптимальнішу взаємодію та координацію між ними, і спроможна забезпечити позитивну динаміку розвитку галузі та повсякденне функціонування. Ефективність державного управління розвитком фізичної культури і спорту значною мірою залежить від збалансованості,

оптимальності, належної функціональності, гнучкості, економності, стійкості, оперативності організаційних структур управління. Розроблена модель загальної організаційної структури державного управління фізичною культурою і спортом – це насамперед створення самостійного, відокремленого центрального виконавчого органу в сфері фізичної культури і спорту. Принциповими особливостями розробленої моделі є: оптимізація управлінських взаємозв'язків між структурними одиницями; побудова ієрархічності за територіальним (відповідні рівні) та функціональним принципами; чітке визначення складу операційного ядра для кожної управлінської ланки; оптимізація складу операційного ядра шляхом об'єднання окремих підсистем галузі та перепідпорядкування тих, які є визначальним об'єктом управлінської діяльності відповідних управлінських елементів функціонально-допоміжної структури; визначення горизонтальної сукупності взаємозв'язків з елементами функціонально-допоміжної та програмно-технологічної структур; визначення ролі та місця громадських органів управління фізичної культури і спорту в загальній системі управління; оптимізація кількості управлінських елементів у загальній системі управління, усунення дублювання, більш чітке розмежування повноважень та поля управлінського впливу; поглиблення функціональної централізації шляхом передбачення прямих зв'язків між елементами управління різних рівнів, діяльність яких спрямована на управління одними й тими ж елементами операційного ядра.

20. Процесуальна модель державного управління розвитком галузі побудована відповідно до процесуальних принципів оптимізації управлінської діяльності. Характерними особливостями розробленої моделі є те, що процес формування програмної стратегії і тактики розвитку галузі розпочинається не з директивних вказівок від стратегічного апексу, а з управлінських ланок першого рівня, на основі вивчення ними діяльності підпорядкованих їм елементів операційного ядра, з подальшим поступовим сходженням інформаційних потоків на більш високі рівні, узагальненням, класифікацією та кластеризацією отриманих даних, що дозволяє спрямувати державні ресурси на вирішення найбільш вагомих проблем, які потребують негайного розв'язання, з одночасним забезпеченням реалізації окремих

частин програм розвитку галузі ланками другого і третього рівнів управління. Водночас, низхідні потоки децентралізації врівноважуються традиційно сталими механізмами контролю за діяльністю другого та третього рівнів, що забезпечує необхідний рівень керованості під час прийняття рішень та їх реалізації. Процес моделі державного управління розвитком фізичної культури і спорту складається з шістьох етапів: аналітично-узагальнюючого, цілепокладання, прагматично-прогностичного, реалізаційного, контрольо-оціночного, рефлексивно-корегувального. На всіх управлінських рівнях відбувається поетапна реалізація процесу управління розвитком фізичної культури і спорту, зі спрямованістю на вирішення специфічних завдань, зміст яких обумовлений управлінським рівнем, певною підсистемою галузі, рівнем узагальнення, комплексом показників, емпією та складністю методів і засобів.

21. Державне управління розвитком галузі не може бути ефективним, по-перше, без контролю за якістю повсякденного функціонування галузі, а по-друге, за якістю реалізації програм розвитку галузі. Загальна концепція управління розвитком фізичної культури і спорту вимагає уніфікації та стандартизації процесів контролю якості, забезпечення якості, вартості якості, управління якістю. Розроблена нами процесуальна модель передбачає поетапну реалізацію державного управління якістю розвитку фізичної культури і спорту відповідно до чотирьох рівнів: системно-структурного, нормативно-правового, функціонально-об'єктного, операційно-реалізаційного. Найважливішими складовими механізму управління якістю в усіх вище визначених аспектах є: добір найбільш інформативних показників якості діяльності та розвитку окремих підсистем фізичної культури та спорту і галузі загалом; розробка критеріїв та нормативів оцінки якості за цими показниками діяльності підсистем та галузі фізичної культури і спорту; оцінка та розробка превентивних заходів можливих ризиків у діяльності галузі фізичної культури і спорту (безпека занять, надійність та відповідність стандартам обладнання, інвентарю та інше); обов'язкове страхування від можливих ризиків настання нещасних випадків у процесі надання фізкультурно-спортивних послуг споживачам; оптимізація шляхом унормування матеріальних витрат на отримання належної якості створюваного

продукту в галузі, забезпечення належного контролю за якістю діяльності елементів операційного ядра; комплексне визначення за агрегатними індексами показників ефективності діяльності та розвитку окремих підсистем та галузі загалом.

22. Під "стратегією розвитку фізичної культури і спорту" доцільно розуміти науково обґрунтовану систему стратегічних цілей, сукупність завдань, заходів, методів та засобів їх реалізації, спрямованих на досягнення достатнього якісно-кількісного рівня розвитку та функціонування сфери фізичної культури і спорту в середньо- та довгостроковій перспективі. Поняття "програмно-цільовий підхід" необхідно розглядати з організаційно-методичної точки зору. Методичну основу програмно-цільового підходу, як механізму державного управління розвитком фізичної культури та спорту, мають утворювати: предметна сфера його використання, вихідні передумови та інструментальна спроможність та потужність підходу щодо розв'язання проблем, вимоги до його практичного впровадження, принципи його застосування, методи та засоби, адекватні для вирішення завдань і досягнення мети, етапно-процесуальна підпорядкованість і наповнення, часово-хронологічна узгодженість, впорядкованість науково-категорійного апарату та ієрархічна узгодженість нормативно-правових документів. На нашу думку, більш доцільно визначати програмно-цільовий підхід саме як самостійний механізм державного управління, адже "механізм управління" – це спосіб організації управління соціальними справами, де взаємопов'язані методи, засоби і принципи, що забезпечує ефективну реалізацію цілей управління. Таким чином, під програмно-цільовим підходом необхідно розуміти механізм державного управління розвитком фізичної культури та спорту, який забезпечує шляхом застосування відповідних управлінських технологій (планування, прогнозування, програмування, моніторинг, оцінювання), методів та засобів досягнення цілей та вирішення програмних завдань на основі дотримання принципів та вимог до предметної сфери його застосування. У цьому контексті поняття "програмно-цільовий метод" можна визначити як інструментальну складову програмно-цільового підходу, яка забезпечує взаємодію між суб'єктом та об'єктом управління, здійснює регламентацію способів використання управлінських засобів в частині реалізації управлінських технологій –

- планування, програмування, прогнозування, моніторингу, оцінки ефективності реалізації програм.
23. Програмно-цільовий підхід реалізується через структурно-логічні взаємопов'язані технологічні процеси – планування, прогнозування, програмування, моніторинг, оцінювання ефективності реалізації програм. Ефективність використання програмно-цільового підходу в державному управлінні розвитком фізичної культури та спорту, на нашу думку, буде значно вищою за умови дотримання таких методологічних принципів: *системності, пріоритетності та цілеспрямованості, комплексності, оптимальності, збалансованості та пропорційності*. Застосування програмно-цільового підходу, як механізму державного управління розвитком галузі фізичної культури та спорту, слід здійснювати на основі стратегічного плану відповідно до розробленої системи директивних документів, із хронологічно-логічною узгодженістю застосування окремих його технологій з відповідним інструментально-методологічним забезпеченням.
24. Процесуальна модель прогнозування рівня розвитку галузі складається з п'яти етапів: перший етап передбачає здійснення діагностики поточного стану галузі або окремих її підсистем, визначення проблемних напрямів роботи, формулювання завдань та цілей прогнозування, визначення джерельної інформаційної бази, розробку деталізованого плану процедури прогнозування; другий етап – здійснюється збір та первинна обробка отриманих даних показників індикаторів, здійснюється розвідувальний аналіз отриманих даних, багаторівневе ранжування, досліджується динаміка показників розвитку галузі, пошук значимих взаємозв'язків, кластеризація та групування, визначаються факторні ознаки; третій етап – це етап безпосередньої розробки прогнозних моделей шляхом застосування найбільш доцільних за певних умов математико-статистичних методів прогнозування: моделі простої та множинної регресії, факторного аналізу, причинового моделювання, методу статистичних рівнянь залежностей, нейронних сітей тощо; четвертий етап – побудова та апробація комплексної імітаційної моделі розвитку галузі фізичної культури та спорту або окремих її підсистем, який передбачає шляхом використання відповідних програмних засобів побудови

моделей бажаного (цільового) стану галузі в середньо- та довгостроковій перспективах з подальшою перевіркою на адекватність, точність, надійність отриманих даних за певних зовнішніх та внутрішніх умов, впливів ендогенних та екзогенних факторів; п'ятий етап передбачає розробку цільових програм розвитку галузі або окремих її підсистем на рівні окремого територіально-адміністративного утворення, держави, уточнення програмних заходів, формування необхідної ресурсної бази для досягнення запланованого результату, узгодження часових меж їх виконання, визначення відповідальних виконавців, розробку заходів моніторингу, контролю та етапної оцінки виконання програм розвитку фізичної культури та спорту. Для розробки прогнозних моделей нами пропонується використовувати п'ять груп показників, де перші чотири групи, а саме: показники ресурсного забезпечення, макроекономічні показники стану економіки, показники розвитку галузевої інфраструктури, групи демографічних показників та мотиваційно-суб'єктивної сфери – можна віднести до аргументів, тобто незалежних показників, які певною мірою впливають на динаміку залежних показників, а саме рівня розвитку галузі, які нами сформовані відповідно до основних завдань та стратегічної мети діяльності галузі та окремих її підсистем.

25. Розроблена нами професійна модель державного службовця в галузі фізичної культури і спорту є орієнтиром, цільовим комплексом, який визначає сукупність професійно необхідних знань, умінь, навичок здійснювати певні види службової діяльності, які забезпечать ефективну та якісну професійну діяльність державного службовця в галузі.
26. Впровадження в практику розробленої нами технологічної моделі професіоналізації державного службовця дозволить забезпечити якісний процес ступеневого навчання на основі діалектичного принципу: "індивідуальне – особливе – загальне" – і вирішити завдання щодо підготовки державних службовців здатних до розв'язання проблем розвитку та функціонування сфери фізичної культури і спорту. Модель професіоналізації державного службовця передбачає обов'язкову наявність базової вищої освіти за напрямом підготовки в галузі знань фізичної культури та спорту, на їх основі розширення та поглиблення професійних компетентностей у галузі знань державного управління,

подальшого підвищення кваліфікації на основі розробленої нами освітньо-професійної програми. Запровадження в практику вище означених моделей та пропозицій дозволить привести у відповідність до світових стандартів якості підготовки державних службовців в галузі.

27. Поняття "ефективність державного управління розвитком фізичної культури та спорту" необхідно формулювати з урахуванням вимог системно-функціонального підходу. Тому, під поняттям "ефективність державного управління розвитком фізичної культури та спорту" доцільно розуміти цільову реалізацію соціальних, економічних, організаційних функцій суб'єкта управління щодо розвитку галузі із використанням оптимально-достатніх матеріально-технічних, фінансових, трудових ресурсів і, як наслідок, отримання соціально-корисного, позитивного ефекту, здатного задовольнити інтелектуальні, духовні, фізичні потреби населення в сфері фізичної культури та спорту. Ефективність державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту доцільно оцінювати в аспектах: організаційному, економічному, функціональному (цільовому), соціальному. Визначення ефективності діяльності органів виконавчої влади в галузі фізичної культури та спорту має певну послідовність і, відповідно, функціонально-структурну залежність, а саме: якість суб'єкта управління обумовлює ефективність прийнятих управлінських рішень щодо розвитку галузі фізичної культури та спорту, які можуть бути повною мірою реалізовані лише через оптимальну організаційну структуру суб'єкта управління, оптимальність взаємодії між управлінськими елементами тощо (організаційний аспект) дозволяє оптимізувати економічний аспект у частині видатків на утримання органу управління, розпорядження коштів тощо, власне мінімізувати певні видатки. Організаційна впорядкованість та достатнє і оптимальне ресурсне забезпечення дозволяє суб'єкту управління в найкоротші терміни зі збалансованими витратами досягти запланованих цілей, власне бути функціонально ефективним, що дозволяє визначити згодом міру соціального ефекту і в підсумку комплексну ефективність діяльності органу управління галуззю.
28. Під час добору критеріїв ефективності державного управління розвитком галузі фізичної культури та спорту необхідно

дотримуватись наступних вимог: *цільової спрямованості, варіабельності, гнучкості, сумісності, інформативності, надійності, вимірюваності, важливості*. Керуючись вищезначеними вимогами, нами були розроблені критерії організаційної, економічної, функціональної, соціальної ефективності державного управління розвитком галузі фізичної культури та спорту за окремими її підсистемами. З метою визначення організаційної ефективності державного управління розвитком галузі, нами запропоновано використовувати п'ять критеріїв, які можуть застосовуватись для галузі загалом без врахування функціональної спрямованості діяльності за певними підсистемами. Критерії економічної, функціональної та соціальної ефективності визначені на основі врахування функцій, мети, завдань діяльності органу управління в кожній із підсистем. Так, визначення економічної, функціональної, соціальної ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту в освітній сфері відбувається на основі 16 критеріїв; у підсистемі галузі "Спорт для всіх та фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами" за 18 критеріями; в підсистемі галузі "Спорт вищих досягнень, олімпійський, дефлімпійський, паралімпійський спорт" за 23 критеріями.

29. Запропонована методика оцінки ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту дозволяє: по-перше, за частковими відносними індексами здійснювати аналіз та визначати тенденції розвитку окремих показників роботи певних підсистем галузі за організаційною, економічною, функціональною та соціальною ефективністю; по-друге, проводити комплексну оцінку діяльності органів управління за окремими видами ефективності, проводити оціночний моніторинг реалізації певних програмно-цільових заходів; по-третє, здійснювати комплексну оцінку діяльності органів державного управління фізичної культури та спорту за усіма видами ефективності щодо розвитку галузі в цілому, а не тільки її окремих підсистем; по-четверте, проводити комплексну оцінку за показниками "статика", тобто оцінювати діяльності органів управління щодо повсякденного функціонування галузі та окремих її підсистем за певними видами ефективності; по-п'яте, здійснювати оцінку ефективності органів державного управління розвитком фізичної культури та спорту за показниками

"динаміки" (темпами приростів) і відповідно визначати тенденції та вектори подальшого розвитку; по-шосте, визначати комплексну ефективність діяльності органів управління за показниками "статички" та "динаміки" щодо розвитку галузі в цілому та окремих її підсистем; по-сьоме, критерії та методика оцінки дозволяють визначати проблемні ділянки роботи, здійснювати поглиблений аналіз кризових явищ, і відповідно, формувати комплекс своєчасних превентивних заходів управлінського реагування, розробляти довго-, та середньострокові цільові програми розвитку окремих підсистем галузі або окремих їх напрямів.

30. Державне стимулювання розвитку фізичної культури та спорту – це формування та застосування економіко-правових механізмів державного управління, які покликані забезпечити поступальний розвиток галузі та окремих її підсистем відповідно до проголошених публічно цілей та принципів реалізації державної політики в галузі, забезпечити отримання позитивного соціально-економічного ефекту внаслідок їх реалізації. Під методами державного стимулювання розвитку фізичної культури та спорту слід розуміти способи впливу держави в особі законодавчих та виконавчих органів влади на сферу матеріально-технічного, ресурсного, фінансового, кадрового, інформаційного забезпечення з метою створення необхідних умов для досягнення стратегічної мети діяльності галузі відповідно до національної політики в сфері фізичної культури та спорту.
31. Основні наукові результати дисертаційного дослідження дають підставу запропонувати внесення відповідних змін до нормативно-правових актів, що регулюють відносини в сфері фізичної культури і спорту, за окремими підсистемами галузі в частині удосконалення кадрового, фінансового, ресурсного, інформаційного, медичного забезпечення, а саме: Закону України "Про фізичну культуру і спорт", Проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорт", Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, Проекту Закону України "Про загальнообов'язкове державне медичне соціальне страхування", необхідності розробки та прийняття Закону України "Про професійний спорт".
32. Перспективними напрямами удосконалення системи державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту слід

вважати:

- виокремлення самостійної системи державного управління в сфері фізичної культури та спорту на чолі з центральним виконавчим органом державної влади, який за своєю функціональною природою має здійснювати діяльність у таких трьох напрямках: "Фізичне виховання в освітній сфері", "Спорт для всіх та фізкультурно-оздоровча робота серед інвалідів", "Спорт вищих досягнень, олімпійський, паралімпійський та дефлімпійський спорт";
- упровадження в процес стратегічного планування запропонованої нами процесуальної моделі розвитку галузі, яка передбачає концептуальну розробку цілей та завдань розвитку фізичної культури та спорту на основі глибокого вивчення стану справ та пропозицій операційного ядра;
- упровадження в практику діяльності органів державної виконавчої влади в сфері фізичної культури і спорту системи перманентного моніторингу за якістю функціонування та розвитку галузі;
- використання програмно-цільового підходу з жорстким дотриманням визначених нами науково-методологічних принципів;
- упровадження процесуальної моделі прогнозування розвитку галузі за окремими напрямками роботи, підсистемами, розвитку окремих видів спорту, спортивно-масової роботи за відповідними рівнями територіально-адміністративного охоплення та конкретизації;
- упровадження в систему підготовки державних службовців галузі розробленої нами професійної моделі державного службовця та технологічної моделі його професіоналізації;
- упровадження запропонованої нами методики оцінки ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту;
- упровадження в систему післядипломної освіти запропонованої нами програми підвищення кваліфікації державних службовців у сфері фізичної культури та спорту;
- нормативно-правова конкретизація та регламентація основних функцій та завдань діяльності центрального органу виконавчої влади в сфері фізичної культури та спорту шляхом внесення відповідних змін до Закону України "Про фізичну культуру і

спорт" та Проекту Закону України "Про фізичну культуру і спорту".

- забезпечення належного рівня фінансування діяльності галузі, яке можливе за рахунок удосконалення механізмів фінансування та використання наявної ресурсної бази шляхом внесення відповідних змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт";
- упорядкування діяльності операційного ядра шляхом проведення реорганізації існуючих фізкультурно-спортивних товариств;
- підвищення рівня престижності праці в галузі фізичної культури та спорту, стимулювання припливу талановитої молоді до її кадрового корпусу є одинадцятим перспективним напрямом удосконалення системи державного управління розвитком галузі шляхом внесення змін до відповідних нормативно-правових актів.

Забезпечення комплексності та системності реалізації запропонованих в нашій роботі рекомендацій та пропозицій можливе тільки за умови розробки відповідної програми заходів удосконалення організаційної структури державного управління розвитком галузі, впровадження запропонованих нами інноваційних механізмів та технологій державного управління, вдосконалення нормативно-правової бази фізичної культури та спорту.

Подальші наукові дослідження, на нашу думку, повинні бути спрямовані на удосконалення окремих механізмів державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту, його функціонально-організаційної структури, нормативно-правових засад діяльності.

ДОДАТКИ

Соціально-економічна система фізичної культури і спорту в Україні.

Підсистеми	Підсистемні структурні одиниці	Мета	Функції	Суб'єкти	Форми
<p><i>Фізичне виховання, фізкультурно-оздоровча і спортивна робота в навчальних закладах</i></p>	<p>Система фізичного виховання у дошкільних навчальних закладах</p>	<p>Всебічний гармонійний фізичний розвиток, зміцнення здоров'я, формування життєво необхідних рухових навичок і пов'язаних із ними знань, розвиток рухових здібностей.</p>	<p>Вирішення комплексу оздоровчих, освітніх, вихованих завдань.</p>	<p>Дошкільні навчальні заклади усіх форм власності, дитячо-спортивні юнацькі школи, фізкультурно-спортивні товариства, федерації та ін.</p>	<p>Обов'язкові фізичними вправами, гігієнічна ранкова гимнастика, фізкультурні заняття, розваги, фізкультурні свята, рухова діяльність дітей.</p>
	<p>Система фізичного виховання у загальноосвітніх школах</p>	<p>Сприяння всебічному гармонійному розвитку дітей, сформувати особистісну фізичну культуру</p>	<p>Вирішення комплексу оздоровчих, освітніх, вихованих завдань.</p>	<p>Загальноосвітні навчальні заклади усіх форм власності, юнацькі школи, фізкультурно-спортивні товариства, федерації, колективи фізичної культури, спілки школярів ін.</p>	<p>Урочні, позакласні, позашкільні форми фізичного виховання, фізичне виховання протягом навчального дня, виховання в сім'ї та ін.</p>
	<p>Система фізичного виховання у вищих навчальних закладах 1-4 рівнів акредитації</p>	<p>Формування фізичної культури особистості</p>	<p>Оволодіння науково-практичними основами фізичної культури, підготовка до професійної діяльності, формування потреби у систематичних заняттях фізичними вправами та ін.</p>	<p>Вищі навчальні заклади 1-4 рівнів акредитації, студентів, спортивні клуби, колективи, дитячо-юнацькі спортивні школи, клуби, фізкультурно-спортивні товариства, федерації та ін.</p>	<p>Обов'язкові заняття фізичними вправами, фізичні вправи в режимі дня, організовані заняття у поза навчальний час, масові самостійні заняття, масові заходи та ін.</p>

Соціально-економічна система фізичної культури і спорту

Продовження додатку А
Продовження таблиці А.1.

Підсистеми	Підсистемні структурні одиниці	Мета	Функції	Суб'єкти	Форми
<i>Спорт для усіх верств населення за місцем проживання та у містах масового відпочинку громадян.</i>		Сприяння творчому доволіттю і збереженню здоров'я, уповільнення процесів старіння і забезпечення належного рівня працездатності, забезпечити збереження життєво необхідних рухових навичок та умнь вищого порядку.	Оптимізація фізичного стану, організація здорового дозвілля і відновлення працездатності, превентивні заходи щодо асоціальних виконавця культури управління своїм психічним станом, формування статури та ін.	Спортивні клуби, дозоровільні спортивні товариства, санаторно-курортні заклади, федерації, фізкультурно-оздоровчі центри, центри фізичного здоров'я населення та ін.	Самостійні заняття фізичними вправами, заняття у сексах ЗОП, ранкова гігієнічна гімнастика, плавання, загартування, походи вихідного дня, масові ігри та змагання, рибна ловля, мисливство, заняття в групах ДЮФ, здоров'я.
<i>Масовий спорт серед сільського населення.</i>		Залучення систематичних занять фізичними вправами мешканців сільської місцевості з метою збереження і зміцнення здоров'я, сприяння творчому доволіттю, високопродуктивній праці, організації здорового дозвілля, розвитку масового спорту на селі.	Упровадження ефективних форм, методів і засобів фізкультурно-спортивної діяльності та видів спорту в побут мешканців села, фізкультурна просвіта, пропаганда з метою залучення до фізкультурно-оздоровчих занять жителів сільської місцевості.	Територіальні спортивні клуби, товариства, федерації, оздоровчі центри, центри фізичного здоров'я населення, дитячо-юнацькі спортивні школи, загальноосвітні та професійно-технічні центри освіти та ін.	Самостійні заняття фізичними вправами, заняття у сексах ЗОП, ранкова гігієнічна гімнастика, плавання, загартування, походи вихідного дня, масові ігри та змагання, рибна ловля, мисливство, заняття в групах ДЮФ, здоров'я та ін.
<i>Фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері</i>	Відомства, підприємства різної галузеві приналежності і підвідомчості.	Забезпечення належного рівня професійно-виробничої фізичної підготовки, оптимізація операційної працездатності і підвищення рівня продуктивності праці, активний відпочинок і відновлення.	Забобігання виникенню професійних захворювань і розладів у стані здоров'я, підвищення рівня функціональних можливостей організму в процесі трудової діяльності, запобігання перевтомі і психічній перенапруженню.	Колективи фізичної культури на підприємствах, спортивні установи, відомчі дозоровільні спортивні товариства, центри здоров'я, профілактичні кабінети, санаторії та ін.	Вступна гімнастика на початку робочого дня, фізкультурні паузи, фізкультурні хвилинки, фізичні вправи в режимі відпочинку під час робочого дня (ходьба, настільний теніс, гімнастичні та дихальні вправи) та ін.

Соціально-економічна система фізичної культури і спорту

Продовження додатку А
Продовження таблиці А.1.

Підсистеми	Підсистемні структурні одиниці	Мета	Функції	Суб'єкти	Форми
<i>Фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері</i>	Підвищення рівня загальної, професійно-орієнтованої та спеціальної фізичної підготовки з урахуванням специфіки виробничої діяльності.	Удосконалення і поповнення індивідуального фонду рухових умінь та навичок, знань як співробітників професією, розвиток професійно необхідних рухових та психологічних якостей, підвищення рівня резистентності організму до несприятливих впливів професійної діяльності.	Відомчі добровільні спортивні товариства (комплексні та спеціалізовані), заняття в період зборів, практики, військово-прикладні змагання, самостійні тренувальні заняття за спеціальними програмами та ін.	Базові види спорту, туризм, академічні навчальні заняття (комплексні та спеціалізовані), заняття в період зборів, практики, військово-прикладні змагання, самостійні тренувальні заняття за спеціальними програмами та ін.	Базові види спорту, туризм, академічні навчальні заняття (комплексні та спеціалізовані), заняття в період зборів, практики, військово-прикладні змагання, самостійні тренувальні заняття за спеціальними програмами та ін.
<i>Фізкультурно-оздоровча та реабілітаційна робота серед інвалідів</i>	Застосування методів і засобів фізичної культури з метою досягнення ефективності в процесі соціалізації осіб інваліда, хворого, адаптації його до праці, побуту, досягнення високого рівня самореалізації.	Часткове або повне відновлення втрачених функцій організму внаслідок набуттої або вродженої хвороби, каліцтва, покрачення фізичного стану, превентивні заходи щодо можливих ускладнень у станях перебігу хвороби.	Центри здоров'я, спеціалізовані кабінети лікувально-фізичної культури, фізичної реабілітації, спортивні клуби для інвалідів, центри "Інваспорт", лікувально-установи та ін.	Центри здоров'я, спеціалізовані кабінети лікувально-фізичної культури, фізичної реабілітації, спортивні клуби для інвалідів, центри "Інваспорт", лікувально-установи та ін.	Лікувальна фізична культура, протетерапія, іпотерапія, лікувальний масаж та ін.
<i>Олімпійський, паралімпійський, дефлімпійський, неолімпійський спорт</i>	Залучення широкого кола дітей до занять за видами спорту, формування позитивної мотивації, основ спортивної майстерності.	Первинна спортивна орієнтація, загальна базова підготовка, формування передумов до удосконалення в обраному виді спорту.	Спортивні дитячо-юнацькі школи, спортивні федерації, добровільні клуби, товариства та ін.	Спортивні дитячо-юнацькі школи, спортивні федерації, добровільні клуби, товариства та ін.	Навчально-тренувальні заняття з певних видів спорту, самостійні заняття на програмах, спортивні змагання за спрощеними правилами та ін.

Соціально-економічна система фізичної культури і спорту

**Продовження додатку А
Продовження таблиці А.1.**

Підсистеми	Підсистемні структурні одиниці	Мета	Функції	Суб'єкти	Форми
<p><i>Олімпійський, паралімпійський, дефлімпійський, спорт вищих досягнень</i></p>	<p>Дитячо-юнацький спорт</p>	<p>Удосконалення навчально-спортивної підготовки, вибору спортсменів, формування передумов до досягнення високих результатів.</p>	<p>Визначення предметної спеціалізації, спеціальна база підготовки, змагальна практика, підготовка і засвоєння тренувальних навантажень із урахуванням вікових та індивідуальних можливостей організму.</p>	<p>Спортивні клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, школи вищої спортивної майстерності, спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю, центри олімпійської підготовки, центри фізичної культури і спорту інвалідів, фізкультурно-спортивні товариства, спортивні федерації (асоціації, спілки), об'єднання, Національний олімпійський комітет України, Національний комітет спорту інвалідів України, Національний спортивний комітет України.</p>	<p>Навчально-тренувальні заняття за обраним видом спорту, кваліфікаційні змагання різних рангів, самостійні заняття за індивідуальними програмами та ін.</p>
	<p>Досягнення високих результатів, пов'язаних з максимальною реалізацією фізичних і функціональних можливостей організму спортсмена.</p>	<p>Удосконалення спортивної майстерності, досягнення максимальних тренувальних і змагальних навантажень, забезпечення рівня належності за рахунок раціоналізації тренувального процесу.</p>	<p>Школи вищої спортивної майстерності, добровільні спортивні товариства, спортивні клуби, НОКУ, НСКУ, НКСУ та ін.</p>	<p>Систематизовані навчально-тренувальні заняття за обраним видом спорту, змагання найвищого рангу, самостійні заняття за індивідуальними програмами та ін.</p>	

Соціально-економічна система фізичної культури і спорту

Продовження додатку А
Продовження таблиці А.1.

Підсистеми	Підсистемні структурні одиниці	Мета	Функції	Суб'єкти	Форми
<p><i>Олімпійський, параолімпійський, дефолімпійський, спорт вищих досягнень</i></p>	<p>Участь найвищого класу змагань з метою організації масштабних спортивних вистав, що набувають форму товару і отриманні прибутку.</p>	<p>Заволення естетичних, комунікативних потреб, споживачів, активний відпочинок та довілля населення, формування позитивного іміджу держави та ін.</p>	<p>Федерації за видами спорту, професійні ліги, спортивні клуби, асоціації та професійні об'єднання спортсменів та ін.</p>	<p>Навчально-тренувальні заняття та участь в змаганнях як основна професійна діяльність.</p>	
<p><i>Система матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, наукового забезпечення</i></p>	<p>Матеріально-технічне забезпечення сфери фізичної культури і спорту.</p>	<p>Виробництво та реалізація товарів фізкультурно-оздоровчого та туристичного призначення, їх прокат, виробництво обладнання, спорядження, інвентарю для спорту вищих досягнень.</p>	<p>Галузеві підприємства усіх організаційно-правових форм.</p>		
<p><i>Сфера розробки інноваційних технологій фізичної культури і спорту</i></p>	<p>Забезпечення високопродуктивної діяльності галузі за рахунок розробки і впровадження інноваційних технологій.</p>	<p>Удосконалення маркетингової та управлінської діяльності усієї системи фізичної культури і спорту, розвиток усіх напрямів спортивної науки.</p>	<p>Вищі навчальні заклади, науково-дослідні лабораторії, інститути та ін.</p>		
<p><i>Сфера підготовки і підвищення кваліфікації кадрового потенціалу галузі.</i></p>	<p>Забезпечення діяльності галузі кадрами найвищої кваліфікації.</p>	<p>Підготовка спеціалізованих професійних кадрів галузі фізичної культури і спорту.</p>	<p>Система вищої і середньої освіти, система закладів післядипломної освіти.</p>		

Соціально-економічна система фізичної культури і спорту

Продовження додатку А
Продовження таблиці А.1.

Підсистеми	Щисystemні структурні одиниці	Мета	Функції	Суб'єкти	Форми
<p><i>Система матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, наукового забезпечення</i></p>	<p>Інформаційна сфера</p>	<p>Інформаційне забезпечення діяльності галузі.</p>	<p>Реклама спортивних товарів, визначення рейтингу спортсменів, організація інформаційного супроводження різного змагання рангу, забезпечення всебічною інформацією суспільства про діяльність галузі фізичної культури і спорту, в тому числі наукової і методичної.</p>	<p>Засоби масової інформації.</p>	
<p><i>Соціально-економічна система фізичної культури і спорту</i></p>					

Додаток Б
Таблиця Б.1

Територіальний розподіл баз олімпійської та паралімпійської підготовки за видами спорту

Види спорту	Територіально-адміністративна одиниця														Всього за видом спорту					
	АР Крим	м. Київ	Вінницька область	Дніпропетровська область	Донецька область	Житомирська область	Закарпатська область	Івано-Франківська область	Київська область	Луганська область	Львівська область	Миколаївська область	Одеська область	Сумська область		Тернопільська область	Харківська область	Херсонська область	Черкаська область	Чернівецька область
Бадмінтон											3/2				1/1	0/1	1/1		1/1	6/5
Бокс	2/0	2/0			3/0	1/0		1/0									2/0			12/0
Важка атлетика	1/0	1/0			1/0	1/0			1/0								1/0		1/0	9/0
Бейсбол-софтбол																				0/0
Гірськолижний спорт		2/1									3/0									6/1
Боротьба вільна	3/0	2/1	1/0			1/0											1/0			9/1
Велоспорт-шосе																	1/0			1/0
Бадмінтон	2/0								1/0										1/0	5/0
Ковзанярський спорт		1/0																		1/0
Боротьба греко-римська	3/0	1/1																		5/1
Велоспорт-трек																	1/0			3/0
Баскетбол	4/0				1/0	1/0				1/0	1/0						1/0			10/0
Гандбол	2/0	3/0			1/0	1/1				1/0	1/0						1/0			10/1
Веслування на байдарках та каное		4/0		3/0													1/0		1/0	10/0
Лижні гонки		1/1									2/1						1/1	0/1	1/1	7/7
Вітрильний спорт	1/1																		1/0	2/1
Волейбол	3/1	1/0			1/0	1/0				1/0	1/0						1/0		2/0	12/1
Лижне двоборство											1/0						1/0			4/0
Дзюдо	1/1	1/1								2/0	1/0									3/2
Веслування академічне		3/0																	1/0	6/0
Водне поло	1/0	2/0																		4/0
Фехтування	2/0	4/0								1/0										7/0
Тхеквондо ВТФ											1/0									0/0

Продовження додатку Б
Продовження таблиці Б.1

Види спорту	Територіально-адміністративна одиниця																Всього за видом спорту			
	АР Крим	м. Київ	Вінницька область	Дніпропетровська область	Донецька область	Житомирська область	Закарпатська область	Івано-Франківська область	Київська область	Луганська область	Львівська область	Миколаївська область	Одеська область	Сумська область	Тернопільська область	Харківська область		Херсонська область	Черкаська область	Чернівецька область
Сучасне п'ятиборство		2/0								2/0	1/0		0/1							5/2
Стрільба стендова					1/0						1/0		1/0							4/0
Стрільба кульова		1/0			1/0						1/0									4/0
Стрільба з лука	0/2	1/0									1/0					1/1				4/4
Стрибки у воду		1/0			1/0															3/0
Стрибки на батуті																				0/0
Кінний спорт																				0/0
Синхронне плавання		2/0																		5/0
Саний спорт															1/0					1/0
Гімнастика спортивна					3/0	1/0														9/0
Велоспорт ВМХ		4/0								1/0	1/0					1/0				3/0
Сноубординг		1/0																		1/0
Гімнастика художня	2/0	2/0																		5/0
Веслування слалом																				0/0
Стрибки на лижах з трампліна															1/0					4/0
Плавання	2/2	3/0		2/1	2/0	1/0	1/1	1/1	1/1	1/0						2/2				16/8
Теніс		3/0														1/0		1/0		5/0
Фристайл																				3/0
Триатлон		1/0			1/0							1/0	1/0					1/0		3/0
Теніс настільний	0/2				1/0	0/1	0/1			1/1										2/5
Фігурне катання		3/0		1/0									1/0							5/0
Легка атлетика	2/2	5/1	1/0	1/0	2/0	1/0				2/1	2/0		1/0	1/0	2/3	1/0	2/0	1/0		25/8
Футбол	3/1	3/0			2/0	1/0				1/0	1/0				2/0	1/0	1/0			16/1

Продовження додатку Б
Продовження таблиці Б.1

Види спорту	Територіально-адміністративна одиниця																Всього за видом спорту			
	АР Крим	м. Київ	Вінницька область	Дніпропетровська область	Донецька область	Житомирська область	Закарпатська область	Львівська область	Луганська область	Львівська область	Миколаївська область	Одеська область	Сумська область	Тернопільська область	Харківська область	Херсонська область		Черкаська область	Чернівецька область	
Хокей з шайбою	1/0	5/0	1/0			1/0									1/0		1/0		6/0	
Хокей на траві																			4/0	
Шорт-трек		3/0						1/0							1/0				5/0	
Теніс	0/2																		0/2	
Паверліфінг	0/3	0/1																	0/4	
Фехтування на візках	0/1																		0/1	
Плажний футбол	0/1																		0/1	
Танці на візках	0/1																		0/1	
Волейбол сидячи	0/2																		0/2	
Футзал		1/0																	1/0	
Воднолыжный спорт		1/0																	1/0	
Акробатика																1/0			1/0	
Волейбол пляжний	0/1																1/0		1/1	
Всього:																				
олімпійського спорту	25	33	2	7	12	11	6	3	12	9	11	17	1	4	6	5	20	7	11	3
параолімпійського спорту	14	7		1			3	2	1	2	2	3		1	2	2	5	1		2
види спорту літніх Олімпіад	25	26	2	6	12	11	6	3	7	8	11	11		3	4		16	7	11	1
види спорту зимніх Олімпіад		6		1					5	1		6	1	1	2	5	4			2
не олімпійських видів спорту		1										1								

Примітка: чисельник – вказано кількість баз територіально-адміністративної одиниці з олімпійської підготовки із вказаних видів спорту; знаменник – вказано кількість баз територіально-адміністративної одиниці з параолімпійської підготовки із вказаних видів спорту.

Додаток В
Таблиця В.1
Індекси забезпечення спортивними спорудами населення України на одну тисячу осіб (станом на 2009 рік)

Область	Спортивними спорудами, усього	Майданчиками з тренажерним обладнанням	Тенісними кортами	Футбольними полями	Іншими майданчиками	Приміщеннями для фізкультурно-оздоровчих занять	Спортивними задками площею не менше 162 кв. м.	Плавальними басейнами, усього	Світличками трима на дистанцію не менше 25 м	Спорудами із штучним льодом	Водоспорти-внинами басейми	Лижними базами на 100 пар лиж і більше
Автономія Республіка Крим	1,67	0,13	0,06	0,21	0,50	0,29	0,33	0,0132	0,11	0,0000	0,0005	0,0000
Вінницька	2,44	0,28	0,01	0,27	0,99	0,33	0,41	0,0132	0,11	0,0012	0,0000	0,0030
Волинська	3,25	0,52	0,01	0,42	1,49	0,22	0,42	0,0068	0,13	0,0010	0,0000	0,0000
Дніпропетровська	2,21	0,29	0,04	0,15	0,78	0,39	0,37	0,0153	0,13	0,0006	0,0021	0,0000
Донецька	1,72	0,18	0,03	0,11	0,57	0,38	0,33	0,0112	0,08	0,0009	0,0004	0,0000
Житомирська	2,47	0,32	0,02	0,23	0,87	0,29	0,39	0,0054	0,21	0,0015	0,0000	0,0046
Закарпатська	1,66	0,11	0,03	0,24	0,78	0,13	0,26	0,0089	0,05	0,0000	0,0000	0,0016
Запорізька	2,18	0,26	0,02	0,25	0,78	0,34	0,39	0,0082	0,11	0,0011	0,0011	0,0000
Івано-Франківська	2,59	0,11	0,03	0,33	1,42	0,22	0,35	0,0152	0,06	0,0007	0,0000	0,0022
Київська	2,20	0,35	0,02	0,28	0,57	0,38	0,43	0,0138	0,11	0,0012	0,0012	0,0035
Кіровоградська	2,95	0,39	0,01	0,30	1,21	0,38	0,49	0,0096	0,14	0,0019	0,0019	0,0000
Луганська	2,19	0,19	0,02	0,17	0,79	0,41	0,41	0,0178	0,14	0,0013	0,0000	0,0021
Львівська	2,03	0,20	0,03	0,35	0,79	0,21	0,30	0,0164	0,09	0,0008	0,0000	0,0016
Миколаївська	3,54	0,42	0,02	0,37	1,47	0,35	0,52	0,0116	0,28	0,0008	0,0004	0,0000
Одеська	2,03	0,16	0,03	0,25	0,66	0,42	0,34	0,0109	0,12	0,0013	0,0004	0,0000
Полтавська	2,65	0,24	0,02	0,42	1,08	0,30	0,46	0,0092	0,09	0,0039	0,0000	0,0033
Рівненська	3,02	0,26	0,03	0,35	1,42	0,35	0,38	0,0139	0,20	0,0000	0,0000	0,0000
Сумська	2,28	0,24	0,02	0,28	0,72	0,25	0,41	0,0125	0,21	0,0000	0,0000	0,0109
Тернопільська	2,62	0,37	0,01	0,40	0,93	0,34	0,39	0,0091	0,13	0,0000	0,0009	0,0036
Харківська	2,23	0,25	0,03	0,25	0,78	0,42	0,34	0,0104	0,12	0,0004	0,0000	0,0043
Херсонська	3,06	0,29	0,04	0,31	1,28	0,46	0,51	0,0018	0,10	0,0018	0,0036	0,0000
Хмельницька	2,81	0,50	0,02	0,27	0,98	0,36	0,41	0,0044	0,22	0,0015	0,0000	0,0000
Черкаська	2,01	0,24	0,03	0,31	0,37	0,36	0,45	0,0076	0,20	0,0008	0,0000	0,0015
Чернівецька	2,29	0,40	0,01	0,27	0,92	0,25	0,36	0,0055	0,02	0,0011	0,0011	0,0011
Чернігівська	2,85	0,31	0,01	0,68	1,01	0,30	0,37	0,0079	0,00	0,0000	0,0000	0,0088
м. Київ	1,48	0,11	0,05	0,07	0,55	0,33	0,23	0,0204	0,08	0,0036	0,0015	0,0011
м. Севастополь	1,65	0,14	0,08	0,04	0,53	0,40	0,30	0,0184	0,10	0,0026	0,0053	0,0000

Анкета соціологічного опитування щодо стану інформаційного забезпечення

1. Чи займаєтесь Ви фізичною культурою і спортом?

- а) Тільки відвідую заняття з фізичного виховання
 б) Відвідую заняття і займаюся самостійно
 в) Відвідую заняття і займаюся в спортивній секції
 г) Займаюся несистематично за бажанням
 д) Не займаюся взагалі

(будь ласка, вкажіть причину)

2. На Вашу думку, чи потрібно інформувати суспільство з питань фізичної культури і спорту?

- а) Так, дуже потрібно
 б) Потрібно
 в) Не бачу великої необхідності
 г) Не потрібно взагалі
 д) Мені байдуже

3. На Вашу думку, що заслуговує більш детального висвітлення в засобах масової інформації?

- а) Питання про здоров'я та ведення здорового способу життя
 б) Новини і останні події в спорті вищих досягнень, олімпіади, чемпіонати світу
 в) Освітні програми в галузі фізичної культури і спорту
 г) Розважальні програми про життя видатних спортсменів, діячів спорту, змагання
 д) Ваш варіант

4. З яких джерел Ви переважно отримувате відомості про фізичну культуру і спорт?

- а) З Інтернету
 б) Телебачення
 в) Періодичні наукові видання, газети, журнали
 г) Книжки, навчальні посібники, популярна література
 д) Радіо

5. Яке джерело отримання інформації є для Вас більш доступним і зручним?

- а) Інтернет
 б) Телебачення
 в) Періодичні наукові видання, газети, журнали
 г) Книжки, навчальні посібники, популярна література
 д) Радіо

6. На яку оцінку заслуговує стан висвітлення в засобах масової інформації актуальних питань, подій, результатів діяльності органів влади в сфері фізичної культури і спорту?

- а) Дуже добре
 б) Добре
 в) Задовільно
 г) Погано
 д) Дуже погано

7. На Вашу думку, що впливає на доступність і якість отримання інформації з питань фізичної культури і спорту?

- а) Обсяги фінансування інформаційно-освітніх проектів
 б) Соціальна значущість фізичної культури і спорту для суспільства
 в) Ефективність діяльності органів державної влади в сфері фізичної культури і спорту
 г) Напрями діяльності і комерційна зацікавленість засобів масової інформації
 д) Ваш варіант

8. Як Ви оцінюєте агітаційно-пропагандистську роботу з фізичної культури і спорту серед молоді?

- а) Дуже добре
 б) Добре
 в) Задовільно
 г) Погано
 д) Дуже погано

9. Будь ласка, повідомте інформацію про себе:

- а) Стать: чол. жін.
 б) Проживаю: в місті в райцентрі в селі в) Рік народження: _____

Додаток Д.1
Таблиця Д.1.1

Зведені результати проведеного соціологічного анкетування молоді, що проживає в місті

Питання соціологічного анкетування	Варіанти відповіді										Всього
	Проживають в місті										
	а	%	б	%	в	%	г	%	д	%	
Чи займаєтесь ви фізичною культурою і спортом?	5	22%	5	22%	9	39%	4	17%			23
На Вашу думку, чи потрібно інформувати суспільство з питань фізичної культури і спорту?	9	39%	12	52%	1	4%			1	4%	23
На Вашу думку, що заслуговує більш детального висвітлення в засобах масової інформації?	20	87%	1	4%			2	9%			23
З яких джерел Ви переважно отримуєте відомості про фізичну культуру і спорт?	6	26%	16	70%	1	4%					23
Яке джерело інформації є для Вас найбільш доступним і зручним?	9	39%	13	57%	1	4%					23
На яку оцінку заслуговує стан висвітлення в засобах масової інформації питань з фізичної культури і спорту?	2	9%	11	48%	9	39%	1	4%			23
На Вашу думку, що впливає на доступність і якість отримання інформації з питань фізичної культури і спорту?	8	35%	11	48%	4	17%					23
Як Ви оцінюєте акційно-пропагандистську роботу з фізичної культури і спорту серед молоді?	3	13%	10	43%	6	26%	3	13%	1	4%	23
Всього, сума	62		79		31		10		2		

Додаток Д.1
Таблиця Д.1.2

Зведені результати проведеного соціологічного анкетування молоді, що проживає в селі

Питання соціологічного анкетування	Варіанти відповіді											Всього
	Проживають в селі											
	а	%	б	%	в	%	г	%	д	%	е	
Чи займаєтесь ви фізичною культурою і спортом?	20	59%	7	21%			7	21%				34
На Вашу думку, чи потрібно інформувати суспільство з питань фізичної культури і спорту?	17	50%	16	47%	1	3%						34
На Вашу думку, що заслуговує більш детального висвітлення в засобах масової інформації?	28	82%	5	15%			1	3%				34
З яких джерел Ви переважно отримуєте відомості про фізичну культуру і спорт?	1	3%	24	71%	3	9%		4	12%	2	6%	34
Яке джерело інформації є для Вас більш доступним і зручним	2	6%	27	79%	1	3%		2	6%	2	6%	34
На яку оцінку заслуговує стан висвітлення в засобах масової інформації питань з фізичної культури і спорту?	3	9%	14	41%	14	41%		2	6%	1	3%	34
На Вашу думку, що впливає на доступність і якість отримання інформації з питань фізичної культури і спорту?	13	38%	10	29%	8	24%		3	9%			34
Як Ви оцінюєте актуально-пропагандистську роботу з фізичної культури і спорту серед молоді?	9	26%	15	44%	6	18%		2	6%	2	6%	34
Всього, сума	93		118		33			21			7	

Додаток Д.1
Таблиця Д.1.3

Зведені результати проведеного соціологічного анкетування без урахування місця проживання

Питання соціологічного анкетування	Варіанти відповіді										Всього
	а	%	б	%	в	%	г	%	д	%	
Чи займаєтесь ви фізичною культурою і спортом?	25	44%	12	21%	9	16%	11	19%	0	0%	57
На Вашу думку, чи потрібно інформувати суспільство з питань фізичної культури і спорту?	26	46%	28	49%	2	4%	0	0%	1	2%	57
На Вашу думку, що заслуговує більш детального висвітлення в засобах масової інформації?	48	84%	6	11%	0	0%	3	5%	0	0%	57
З яких джерел Ви переважно отримуєте відомості про фізичну культуру і спорт?	7	12%	40	70%	4	7%	4	7%	2	4%	57
Яке джерело інформації є для Вас більш доступним і зручним?	11	19%	40	70%	2	4%	2	4%	2	4%	57
На яку оцінку заслуговує стан висвітлення в засобах масової інформації питань з фізичної культури і спорту?	5	9%	25	44%	23	40%	3	5%	1	2%	57
На Вашу думку, що впливає на доступність і якість отримання інформації з питань фізичної культури і спорту?	21	37%	21	37%	12	21%	3	5%	0	0%	57
Як Ви оцінюєте акційно-пропагандистську роботу з фізичної культури і спорту серед молоді?	12	21%	25	44%	12	21%	5	9%	3	5%	57
Всього, сума	155		197		64		31		9		

Додаток Ж
Таблиця Ж.1

Порівняльна таблиця видатків з державного бюджету України на соціокультурну сферу в період з 1992-2009 років

Показник	Роки																	
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Загальні видатки державного бюджету України, тис. грн.	684 471,2	5 615 726,7	468 103 556,3	1 772 693 593,40	2 852 610,1	27 411 474,5	24 481 773,9	25 135 260,8	33 946 526,9	41 961 066,9	49 498 467,3	55 907 506,0	72 215 687,6	117 394 610,1	140 199 363,7	174 631 522,2	253 207 875,1	267 677 383,5
Фінансування галузі "Фізична культура і спорт", тис. грн.	19 133,7	18 789,0	945 037,8	4 536 800,0	8 845,0	79 200,0	67 490,0	81 700,0	113 398,5	96 930,4	145 909,4	167 235,7	315 800,4	320 046,4	348 592,1	518 485,2	910 433,1	664 866,9
Частка у загальних видатках державного бюджету, %	2,80%	0,33%	0,20%	0,26%	0,31%	0,29%	0,28%	0,33%	0,33%	0,23%	0,29%	0,30%	0,44%	0,27%	0,25%	0,30%	0,36%	0,25%
Фінансування освіти, тис. грн.	60 706,80	459247,1	17 482 000	87 250 000	131 826,10	1449760	1566425	1480873,3	1877452,6	2 635 349,30	3 544 055,80	4 205 207,60	5 216 959,40	7 504 220,40	9 034 548,60	11 263 884,60	15 612 472,20	18 612 315,00
Рівняння у фінансуванні, %	8,87%	8,18%	3,73%	4,92%	4,62%	5,29%	6,07%	5,89%	5,53%	6,28%	7,16%	7,52%	7,22%	6,99%	6,44%	6,54%	6,17%	6,96%
Фінансування охорони здоров'я, тис. грн.	-----	104723,8	6 600 000	30 202 700	56 207,20	656984	704000	580634,4	692143,4	1 244 263,10	1 897 025,80	1 763 703,80	2 471 005,80	2 731 681,10	3 154 722,40	4 534 193,00	5 780 011,00	5 551 918,20
Рівняння у фінансуванні, %	-----	1,86%	1,41%	1,70%	1,97%	2,40%	2,88%	2,31%	2,04%	2,97%	3,83%	3,15%	3,42%	2,33%	2,25%	2,60%	2,28%	2,07%

Примітка: до 1996 року в млн. крб.

Додаток 3
Таблиця 3.1

Класифікація фізкультурно-спортивних послуг за підсистемами галузі і суб'єктами виробництва.

Підсистема галузі	Суб'єкти – виробники		Види та організаційно-правові форми	Спрямованість господарської діяльності	Види послуг	Основні споживачі
	Суб'єкти-виробники	Суб'єкти – виробники фізкультурно-спортивних послуг				
<i>Фізичне виховання, фізкультурно-оздоровча і спортивна робота в навчальних закладах</i>	Дошкільні, загальноосвітні, професійно-технічні, вищі 1-4-го рівня акредитовані навчально-виховні заклади	Суб'єкти-виробники	Переважно державна і комунальна власність. Незначна частина приватних навчальних закладів.	Некомерційна	Фізкультурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивно-виховні, спортивно-масові, спортивно-кондиційного тренування, рекреаційно-оздоровчі, реабілітаційно-оздоровчі.	Діти, підлітки, студентська молодь.
<i>Спорт для усіх верств населення за місцем проживання та у місцях масового відпочинку громадян</i>	Спортивні клуби, добровільні спортивні товариства, санаторно-курортні заклади, фізкультурно-оздоровчі центри, центри фізичного здоров'я населення, фітнес-центри.	Суб'єкти-виробники	Громадські організації, фізичні особи підприємці, підприємства державної, комунальної, приватної, колективної, форми власності, унтарні, корпоративні.	Обумовлена статутними завданнями. Представлена комерційними і некомерційними організаціями і підприємствами.	Переважно: рекреаційно-оздоровчі, реабілітаційно-оздоровчі, спортивно-кондиційного тренування	Представники різних віково-гендерних груп та соціальних стратів.
<i>Масовий спорт серед сільського населення</i>	ДСТ "Колос", колективні фізичної культури.	Суб'єкти-виробники	Переважно колективна власність територіальної громади, громадські організації.	Некомерційна	Спортивно-масові, спортивно-кондиційного тренування, рекреаційно-оздоровчі, реабілітаційно-оздоровчі.	Представники різних віково-гендерних груп, що проживають в містах районного значення, селах.
<i>Фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері</i>	Колективи фізичної культури на підприємствах, установах, спортивні клуби та відомчі добровільні спортивні товариства, центри здоров'я, профілактичні кабінети, санаторії, центри фізичної і бойової підготовки та ін.	Суб'єкти-виробники	Підприємства незалежно від форми власності та відомчої приналежності. Військові формування, Збройні Сили України, правоохоронні органи.	Некомерційна Здійснюється на умовах, визначених у колективних трудових договорах, контрактах.	Спортивно-кондиційного тренування, рекреаційні та реабілітаційно-оздоровчі, спортивно-прикладного тренування, професійно-прикладного тренування.	Працівники підприємств і установ незалежно від форми власності та відомчої приналежності. Службовці високоспеціалізованих формувань, правоохоронних органів, збройних сил.

Продовження додатку 3 Продовження таблиці 3.1

Підсистема галузі	Суб'єкти – виробники фізкультурно-спортивних послуг			Види послуг	Основні споживачі
	Суб'єкти-виробники	Види та організаційно-правові форми	Спрямованість господарської діяльності		
<i>Фізкультурно-оздоровча та реабілітаційна робота серед інвалідів</i>	<p>Центри фізичної культури і спорту інвалідів, фізкультурно-реабілітаційні центри, лікувально-профілактичні центри, спеціалізовані лікувальні установи, спеціалізовані кабінети лікувальної фізичної культури, фізичної реабілітації, спортивні клуби для інвалідів.</p>	<p>Переважно державна, комунальна власність, громадські організації. Вдбувається становлення і формування мережі приватних спеціалізованих лікувально-віновольованих установ.</p>	<p>Переважно некомерційна.</p>	<p>Рекреаційно-оздоровчі, реабілітаційно-оздоровчі.</p>	<p>Представники різних віково-гендерних груп в народженнями та набутими вадами здоров'я різної етимології.</p>
<i>Олімпійський, параолімпійський, дефлімпійський, неолімпійський спорт</i>	<p>Спортивні клуби за видами спорту та багатопрофільні дитячо-юнацькі спортивні школи, школи вищої спортивної майстерності, спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю, центри олімпійської підготовки.</p>	<p>Переважно державна, комунальна власність, громадські організації у формі федерацій за видами спорту, фізкультурно-спортивних товариств, спортивних сплук школярів, студентів. Формується мережа професійних спортивних ліг, асоціацій, посередницьких приватних структур.</p>	<p>Олімпійський, параолімпійський, дефлімпійський спорт, спорт вищих досягнень (неолімпійські види) – некомерційна господарська діяльність. Професійний спорт – комерційна господарська діяльність</p>	<p>Спортивно-масові, видовишно-розважальні, спортивно-кондиційного тренування.</p>	<p>Представники різних віково-гендерних груп: глядачі, амбулаторники. Спортсмени.</p>
<i>Система матеріально-технічної, кадрового, інформаційного, наукового забезпечення</i>	<p>Підприємства різних галузей, освітні установи, телебачення, преса, радіо, провайдери мережі Інтернет, власники веб-ресурсів.</p>	<p>Громадські організації, фізичні особи підприємці, підприємства державної, комунальної, приватної, колективної, форми власності, унітарні, корпоративні.</p>	<p>Обумовлена статутними завданнями. Представлена комерційними і некомерційними організаціями і підприємствами.</p>	<p>Освітні, інформаційні, вироблення асортименту товарів фізкультурного призначення.</p>	<p>Спортсмени, фізкультурники, учні, студенти, широкі верстви населення, підприємства і установи фізкультурно-спортивного профілю, навчальні заклади.</p>

Кількість найманих працівників за видом економічної діяльності "Діяльність у сфері спорту" (осіб)

Територіально-адміністративна одиниця	Роки, зміни, структура зайнятості у сфері спорту за регіонами										Загальні показники	
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	До загальної станом на 2008, %	Зміни, % (до 2001 р.)	Середня за всі роки	Ранг
АР Крим	632	794	881	876	960	476	453	548	4.2	-13.3	703	6
Вінницька	274	251	216	282	197	103	96	145	1.1	-47.1	196	11
Волинська	240	222	146	159	136	200	110	112	0.9	-53.3	166	14
Дніпропетровська	464	647	806	760	788	760	945	1160	8.9	150.0	791	4
Донецька	1237	1316	1326	530	1555	1413	1311	1407	10.8	13.7	1262	2
Житомирська	104	61	60	88	74	47	43	74	0.6	-28.8	69	20
Закарпатська	201	204	170	221	222	92	111	208	1.6	3.5	179	12
Запорізька	163	195	152	389	372	270	458	537	4.1	229.4	317	7
Івано-Франківська	107	105	133	100	65	49	50	38	0.3	-64.5	81	19
Київська	216	287	281	190	331	284	294	284	2.2	31.5	271	8
Кіровоградська	185	164	89	118	103	22	22	108	0.8	-41.6	101	18
Луганська	129	255	230	328	323	271	220	345	2.6	167.4	263	9
Львівська	463	613	238	488	493	620	790	812	6.2	75.4	565	7
Миколаївська	306	214	164	157	108	36	52	203	1.6	-33.7	155	15
Одеська	896	698	663	707	894	751	1114	794	6.1	-11.4	815	3
Полтавська	91	123	121	167	191	81	64	87	0.7	-4.4	116	17
Рівненська	16	21	6	85	13	8	9	17	0.1	6.3	22	24
Сумська	145	147	168	222	199	164	157	174	1.3	20.0	172	13
Тернопільська	88	70	60	73	82	56	78	57	0.4	-35.2	71	20
Харківська	952	743	867	914	821	593	645	787	6.0	-17.3	790	5
Херсонська	32	98	89	88	56	4	5	101	0.8	215.6	59	22
Хмельницька	203	197	196	172	121	23	19	54	0.4	-73.4	123	16
Черкаська	55	50	59	89	132	63	135	228	1.7	314.5	101	18
Чернівецька	35	27	37	43	43	38	29	38	0.3	2.6	36	23
Чернівецька м. Київ	1925	2747	3424	3893	4001	4494	4359	4524	34.6	135.0	3671	1
м. Севастополь	65	54	68	89	120	42	35	29	0.2	-55.4	63	21
Усього по Україні	9436	10511	10875	12505	12619	11136	11756	13063	100,0%	38,4%	11488	-----

Додаток К.1

Таблиця К.1.1

Середньомісячна заробітна плата одного найманого працівника за видом економічної діяльності "Діяльність у сфері спорту" за регіонами

Територіально-адміністративна одиниця	Роски, гривень										Зміни, загальна середня, ранг	
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Зміни, разів	Середня за період	Ранг	
АР Крим	188,21	597,31	641,10	625,65	1176,47	844,91	957,06	1038,38	5,5	758,64	5	
Вінницька	166,27	187,32	222,26	168,03	287,48	269,09	556,77	601,26	3,6	307,31	24	
Волинська	146,15	191,85	224,32	260,17	347,92	399,54	523,79	457,22	3,1	318,25	23	
Дніпропетровська	159,81	193,71	246,70	334,81	3886,91	5562,59	6843,73	9997,08	62,6	3403,17	3	
Донецька	271,69	308,03	456,89	4209,84	6915,60	9487,10	14684,07	17724,66	65,2	6757,24	1	
Житомирська	123,32	229,37	255,00	244,03	322,30	452,84	673,45	876,35	7,1	397,08	18	
Закарпатська	104,85	138,73	206,76	287,71	359,23	407,07	528,45	644,47	6,1	334,66	20	
Запорізька	204,09	188,89	195,56	161,33	852,20	285,34	1556,51	1760,12	8,6	650,51	8	
Івано-Франківська	220,40	238,57	208,58	328,25	421,92	456,63	582,67	1130,70	5,1	448,47	15	
Київська	182,56	240,94	267,88	249,25	212,79	300,91	670,75	483,89	2,7	326,12	21	
Кіровоградська	153,02	162,20	191,10	161,09	315,13	326,14	287,50	352,62	2,3	243,60	26	
Луганська	173,97	365,26	446,23	399,14	404,15	1063,90	1177,23	1397,85	8,0	678,47	7	
Львівська	142,71	237,36	171,18	434,29	536,78	861,20	1235,72	1493,42	10,5	639,08	9	
Миколаївська	153,00	176,01	287,96	374,52	552,31	563,66	597,60	1382,36	9,0	510,93	12	
Одеська	173,81	197,48	230,56	366,55	436,20	383,32	751,22	763,00	4,4	412,77	17	
Полтавська	137,45	184,76	205,72	309,43	354,58	475,10	372,53	2229,60	16,2	533,65	11	
Рівненська	174,48	201,19	83,33	223,04	202,56	291,67	365,74	635,29	3,6	272,16	26	
Сумська	1346,90	1543,31	1598,61	2830,59	1796,06	3264,79	10557,59	8365,33	6,2	3912,90	2	
Тернопільська	136,84	183,69	248,75	332,76	379,37	485,71	531,94	1250,15	9,1	443,65	16	
Харківська	188,30	256,33	266,59	410,78	464,04	633,57	794,66	998,62	5,3	501,61	14	
Херсонська	179,69	183,93	214,61	255,21	363,39	479,17	656,67	272,19	1,5	323,11	22	
Хмельницька	345,98	288,24	319,86	404,80	429,89	268,84	400,44	2433,02	7,0	611,38	10	
Черкаська	225,45	269,83	302,12	445,79	461,68	628,31	858,89	848,61	3,8	505,09	13	
Чернівецька	168,81	230,25	240,09	244,38	970,74	1475,00	1558,05	832,89	4,9	715,03	6	
Чернігівська	191,08	197,56	215,22	175,96	288,36	404,40	336,90	494,57	2,6	288,01	25	
м. Київ	262,14	345,78	911,31	1683,50	1874,68	1784,41	1491,14	1455,63	5,6	1226,07	4	
м. Севастополь	135,51	171,14	196,81	210,96	304,79	489,48	588,81	304,79	5,8	360,97	19	
Усього по Україні	223,21	310,20	535,59	1287,69	1985,72	2578,83	3264,83	3888,16	17,4	1759,28	---	
Мінімальна заробітна плата	118,00	165,00	205,00	237,00	332,00	400,00	460,00	605,00	5,1	315,3	---	

Додаток К.2

Таблиця К.2.1

Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) за видом економічної діяльності "Діяльність у сфері спорту" за регіонами

Територіально-адміністративна одиниця	Років, тисяч гривень										Зміни, загальна середня, ранг	
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Зміни %	Середня за період	Частка %	
АР Крим	6 422,9	25 502,5	20 656,3	21 502,9	31 160,8	16 322,5	16 290,1	16 295,0	153,7%	19 769,1	0,42%	
Вінницька	1 896,4	2 404,6	3 157,6	1 495,0	4 924,3	1 653,2	2 278,2	4 342,2	129,0%	2 768,9	0,06%	
Волинська	4 224,5	3 513,9	1 290,3	2 083,6	2 318,9	4 034,7	520,5	847,7	601,2%	2 354,3	0,05%	
Дніпропетровська	3 321 407,1	3 611 420,3	6 643 040,0	14 650 368,8	5 222 604,4	11 737,1	29 622,4	190 113,7	-92,7%	4 210 039,2	90,86%	
Донецька	33 700,5	37 215,7	52 397,9	73 860,2	104 929,4	82 151,7	241 595,2	297 006,7	781,3%	115 357,2	2,49%	
Житомирська	512,4	366,8	419,8	507,2	501,8	520,5	752,9	2 585,8	404,6%	770,9	0,02%	
Закарпатська	934,4	1 346,0	1 986,8	2 924,2	3 298,3	954,0	1 875,7	5 125,2	448,5%	2 305,6	0,05%	
Запорізька	981,0	919,2	1 045,2	2 137,0	11 264,9	3 365,3	6 835,2	11 876,1	1110,6%	4 803,0	0,10%	
Івано-Франківська	746,3	585,8	1 956,9	894,2	391,0	769,9	610,7	1 180,5	58,2%	889,4	0,02%	
Київська	15 924,1	11 470,1	2 041,8	2 085,7	2 244,3	3 478,6	3 949,0	4 058,1	-74,5%	5 656,5	0,12%	
Кіровоградська	601,0	602,8	495,9	193 408,1	423,1	98,3	35,0	235,0	-60,9%	24 487,4	0,53%	
Луганська	583,6	1 471,7	3 689,4	4 750,5	2 486,0	9 864,8	3 094,9	5 603,7	860,2%	3 943,1	0,09%	
Львівська	2 083,4	8 461,3	1 264,0	3 673,9	17 744,9	31 171,6	16 013,5	41 554,1	1894,5%	15 245,8	0,33%	
Миколаївська	3 137,5	3 397,2	5 132,1	13 420,7	4 947,0	391,5	2 988,2	10 652,2	239,5%	5 508,3	0,12%	
Одеська	6 525,8	4 222,9	5 626,4	9 454,5	15 705,4	15 984,4	41 873,9	61 715,3	845,7%	20 138,6	0,43%	
Полтавська	760,6	1 009,5	1 294,6	1 883,4	2 372,9	999,2	762,9	754,8	-0,8%	1 229,7	0,03%	
Рівненська	92,9	125,6	22,3	578,1	220,3	167,5	212,9	205,1	120,8%	203,1	0,00%	
Сумська	835,6	798,1	1 423,8	1 148,7	716,3	942,7	426,4	1 651,4	97,6%	992,9	0,02%	
Тернопільська	290,9	432,9	325,6	661,7	778,8	3 166,6	3 166,6	1 764,7	506,6%	1 011,1	0,02%	
Харківська	7 058,0	6 460,5	7 757,2	10 821,0	7 652,7	10 259,6	32 732,5	32 840,9	365,3%	14 447,8	0,31%	
Херсонська	419,1	933,1	928,7	848,2	756,8	76,3	57,3	1 370,0	226,9%	673,7	0,01%	
Хмельницька	1 397,5	1 477,5	1 911,0	2 356,3	1 441,5	132,8	2 300	336,3	-75,9%	1 160,4	0,03%	
Черкаська	370,3	407,4	602,5	1 287,6	3 694,0	1 143,7	2 047,0	3 748,7	912,3%	1 662,7	0,04%	
Чернівецька	253,6	259,8	293,7	286,6	276,5	1 096,6	1 039,1	37,6	-85,2%	442,9	0,01%	
Чернігівська	1 249,6	1 667,4	1 283,5	919,9	1 210,9	1 013,7	1 446,9	2 014,9	61,2%	1 350,9	0,03%	
м. Київ	45 504,9	76 766,9	108 414,9	133 411,3	126 041,1	223 237,0	302 100,6	388 853,6	754,5%	175 541,3	3,79%	
м. Севастополь	662,0	1 491,1	765,5	2 214,4	1 757,1	1 876,7	1 210,9	869,4	31,3%	1 355,9	0,03%	
Усього по Україні	3 458 575,9	3 804 730,6	6 869 203,7	15 138 984,0	5 571 753,2	424 222,7	713 768,5	1 087 638,7	-68,6%	4 633 609,5	---	

Додаток К. 3
Таблиця К.3.1

Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування за видом економічної діяльності "Діяльність у сфері спорту" за регіонами

Територіально-адміністративна одиниця	Розм. фінансовий результат тисяч гривень (сальдо)										Загальна середня
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Середня за період		
АР Крим	2 312,1	877,4	-164,9	240,0	2 372,3	-70,9	5 272,3	-17 161,6	-790,4		
Вінницька	-682,2	-228,8	612,1	-526,8	-311,1	141,2	-591,8	-4 524,3	-764,0		
Волинська	-494,1	-200,8	-296,1	-319,3	-427,3	58,0	-276,8	-61,3	-252,3		
Дніпропетровська	-339 278,4	219 226,3	-113 285,6	112 599,3	6 487,4	-34 666,6	-177 697,6	-296 589,9	-77 900,6		
Донецька	-4 215,6	-16 476,7	-10 338,3	-25 925,3	-149 183,9	34 026,9	-216 203,2	-249 202,4	-79 689,8		
Житомирська	0,5	37,8	21,7	-47,2	-43,9	22,8	47,8	-3 601,0	-445,2		
Закарпатська	-127,1	13,0	242,6	281,7	-331,8	-108,2	-943,5	-1 229,8	-275,4		
Запорізька	-63,1	-273,1	620,9	15 028,9	-1 742,0	-1 555,9	-1 289,9	-2 135,5	1 073,8		
Івано-Франківська	-864,1	-728,6	302,6	-26,4	7,1	-85,1	-4 156,5	-179,3	-718,1		
Київська	2 739,0	620,4	-2 234,8	109,4	29,8	-183,8	-262,6	-3 850,5	-379,1		
Кіровоградська	224,8	-539,8	-4 715,5	-400,1	-577,6	-302,8	-309,6	-914,4	-941,9		
Луганська	-103,6	-215,9	-238,6	-64,0	-774,7	-2 894,0	-1 547,7	-8 822,2	-1 832,6		
Львівська	-390,9	-235,3	90,7	-5 374,3	-1 401,2	-2 268,7	-36,5	-53 777,9	-7 946,9		
Миколаївська	607,6	-906,9	-647,4	841,6	1 253,3	-28,3	15,8	-5 981,3	-605,7		
Одеська	1 082,9	-1 082,9	719,5	342,9	-432,3	-3 188,6	-23 321,3	-29 987,9	-796,2		
Полтавська	-61,9	-365,1	-260,1	-4 561,8	-72,9	-336,3	8,3	-720,0	-379,2		
Рівненська	2,7	8,1	-6,2	-2 984,4	-19,9	-6,7	-12,0	-15,2	-379,2		
Сумська	188,4	1 315,5	-1 002,4	-6 235,2	-3 321,8	-2 173,6	-20 310,7	-26 993,0	-7 316,9		
Тернопільська	53,0	-5,2	-147,5	2,6	6,8	-43,1	272,6	216,9	44,5		
Харківська	-180,7	-135,5	-4 852,9	-8 284,9	-6 322,9	-600,0	-600,0	-20 613,1	-5 109,5		
Херсонська	42,7	-5,5	12,0	26,8	-105,7	-772,1	-34,1	-186,9	-127,9		
Хмельницька	-749,2	-104,2	292,1	710,7	109,4	24,9	-187,4	-185,7	-11,2		
Черкаська	19,2	16,9	43,3	-369,6	-10,6	-202,6	-438,7	-880,4	-227,8		
Чернівецька	3,0	20,6	5,2	-285,4	-151,6	-631,0	-341,8	-39,1	-136,8		
Чернігівська	-128,1	-40,9	-284,3	-151,6	-18,7	-689,9	-341,8	-379,6	-254,4		
м. Київ	7 249,3	-24 980,8	-18 215,4	-43 528,6	-31 919,7	-33 468,3	-71 097,6	-284 984,6	-62 618,2		
м. Севастополь	-43,5	-54,9	-62,5	16,1	-354,7	-421,5	-7 709,5	-5 611,0	-1 780,2		
Усього по Україні	-332 117,1	175 802,7	-149 253,8	34 547,1	-189 098,6	-56 147,1	-497 256,4	-1 011 744,6	-253 158,5		

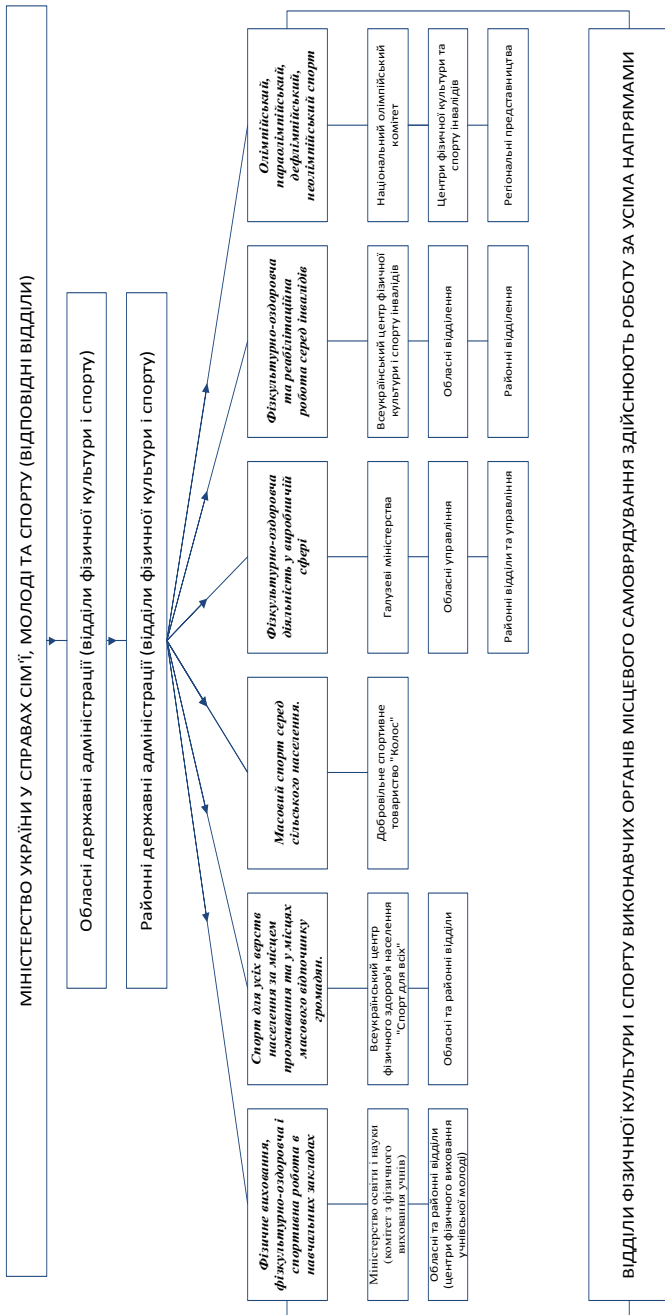
Динаміка показників кадрового забезпечення галузі "Фізична культура і спорт" у період з 1992 по 2009 рік

Назва показника	Роки, показники динаміки і спрямованості змін									
	1992	1998	Зміни, %	2002	Зміни, %	2006	Зміни, %	2009	Зміни, %	Загальні зміни, %
Вчителі ЗОШ	26 456	29 083	9,9%	29 184	0,3%	28 424	-2,6%	27 551	-3,1%	4,1%
Керівники і викладачі ПТУ	2 141	1 901	-11,2%	1 747	-8,1%	1 815	3,9%	1 825	0,6%	-14,8%
Керівники і викладачі ССУЗів, ВНЗ 1-2 р.а.	2 621	2 395	-8,6%	2 525	5,4%	2 841	12,5%	2 978	4,8%	13,6%
Викладачі ВУЗів, ВНЗ 3-4 р.а.	3 998	3 733	-6,6%	4 312	15,5%	5 289	22,7%	5 135	-2,9%	28,4%
Інструктори-методисти з ф.к.	4 816	2 390	-50,4%	2 419	1,2%	2 137	-11,7%	2 584	20,9%	-46,3%
Тренери-викладачі зі спорту	13 914	15 558	11,8%	16 438	5,7%	17 770	8,1%	16 842	-5,2%	21,0%
Працівники спортивних споруд	2 185	2 036	-6,8%	2 363	16,1%	3 079	30,3%	2 937	-4,6%	34,4%
Працівники спортивні без тренерів	2 838	2 752	-3,0%	3 201	16,3%	3 875	21,1%	4 301	11,0%	51,6%
Працівники апаратів спортклубів, підприємств, установ, учбових закладів	681	608	-10,7%	804	32,2%	1 323	64,6%	1 515	14,5%	122,5%
Працівники апаратів спорткомітетів, комітетів, управлінь у справах молоді і спорту: районних, міських	983	880	-10,5%	936	6,4%	1 110	18,6%	1 250	12,6%	27,2%
Працівники апаратів спортивних товариств: районних, міських	211	219	3,8%	181	-17,4%	257	42,0%	263	2,3%	24,6%
Працівники апаратів спортивних товариств: районних, міських	749	429	-42,7%	487	13,5%	592	21,6%	666	12,5%	-11,1%
обласних	502	417	-16,9%	496	18,9%	586	18,1%	674	15,0%	34,3%
Педагого-організатори за місцем проживання	999	961	-3,8%	966	0,5%	968	0,2%	1 837	89,8%	83,9%
Інші штатні працівники	1 923	1 091	-43,3%	1 457	33,5%	1 920	31,8%	2 547	32,7%	32,4%
Платні інструктори і тренери, без урахування в загальній кількості	1 946	7 619	291,5%	12 192	60,0%	15 380	26,1%	2 252	-85,4%	15,7%
Інструктори з фізкультури сільських і селищних рад, з загальної кількості	15 256	129	-11 726,4%	478	270,5%	892	86,6%	787	-11,8%	-18 38,5%
Працівники апаратів "Інваспорт"	---	157	---	185	17,8%	232	25,4%	291	25,4%	85,4%
Спеціалісти з фіз. вих. дошкільних закладів	---	1 487	---	1 730	16,3%	1 932	11,7%	2 142	10,9%	44,0%
Всього по Україні, без урахування платних інструкторів і тренерів	66 963	66 226	-1,1%	69 909	5,6%	75 042	7,3%	76 125	1,4%	13,7%

Додаток Л.1
Таблиця Л.1.1

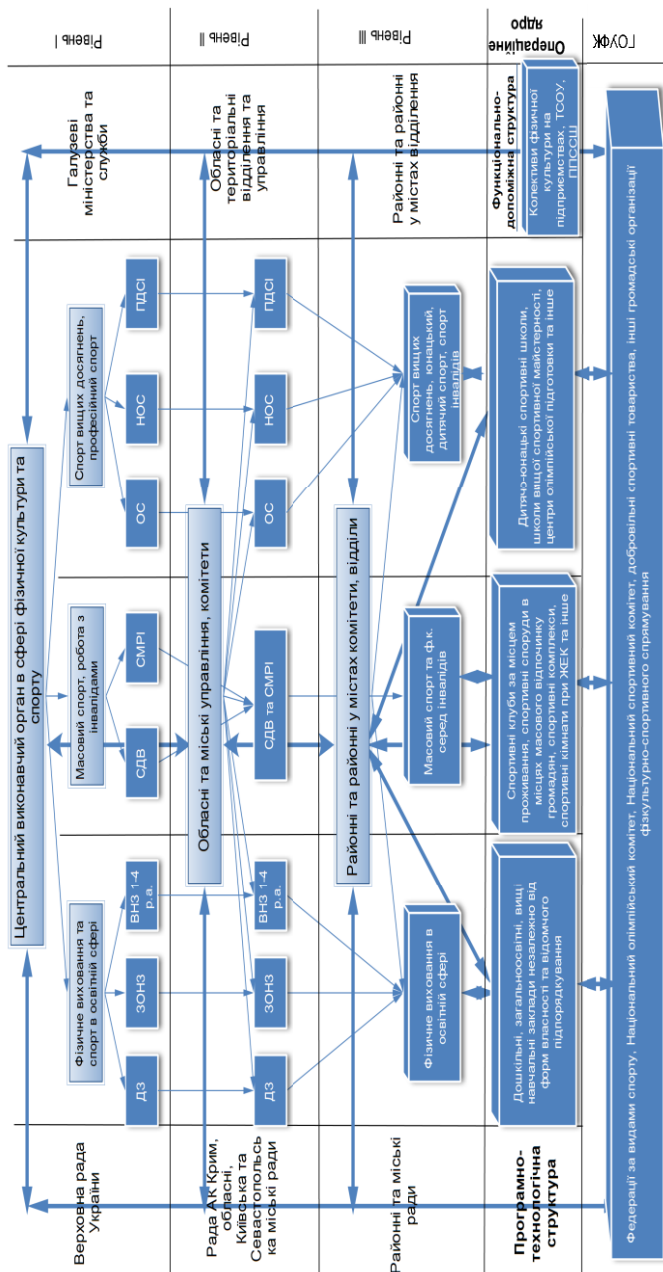
Динаміка показників забезпечення галузі кадрами із відповідною спеціальною освітою

Освітньо-кваліфікаційний рівень	Роки, показники динаміки і спрямованості змін										Загальні змінні, %
	1992	1998	Змінні, %	2002	Змінні, %	2006	Змінні, %	2009	Змінні, %	2009	
Мають спеціальну освіту і закінчили ВНЗ 1-2 рівнів акредитації	8410	7933	-5,7%	8780	10,7%	8744	-0,4%	8981	2,7%	8981	6,8%
Мають спеціальну освіту і закінчили ВНЗ 3-4 рівнів акредитації	47789	47591	-0,4%	49730	4,5%	54659	9,9%	54542	-0,2%	54542	14,1%
Частка спеціалістів із загальної кількості, і що є особами жіночої статі, працюють у сільських і селищних радах											
Показник	Роки, структура досліджуваних показників										
	1992		1998		2002		2006		2009		
Усього спеціалістів:	К-ть	Частка, %	К-ть	Частка, %	К-ть	Частка, %	К-ть	Частка, %	К-ть	Частка, %	
	11291	16,9%	66226	21,3%	69909	24,9%	75042	25,8%	76125	33,4%	
з них осіб жіночої статі	15256	22,8%	129	0,2%	478	0,7%	892	1,2%	787	1,0%	

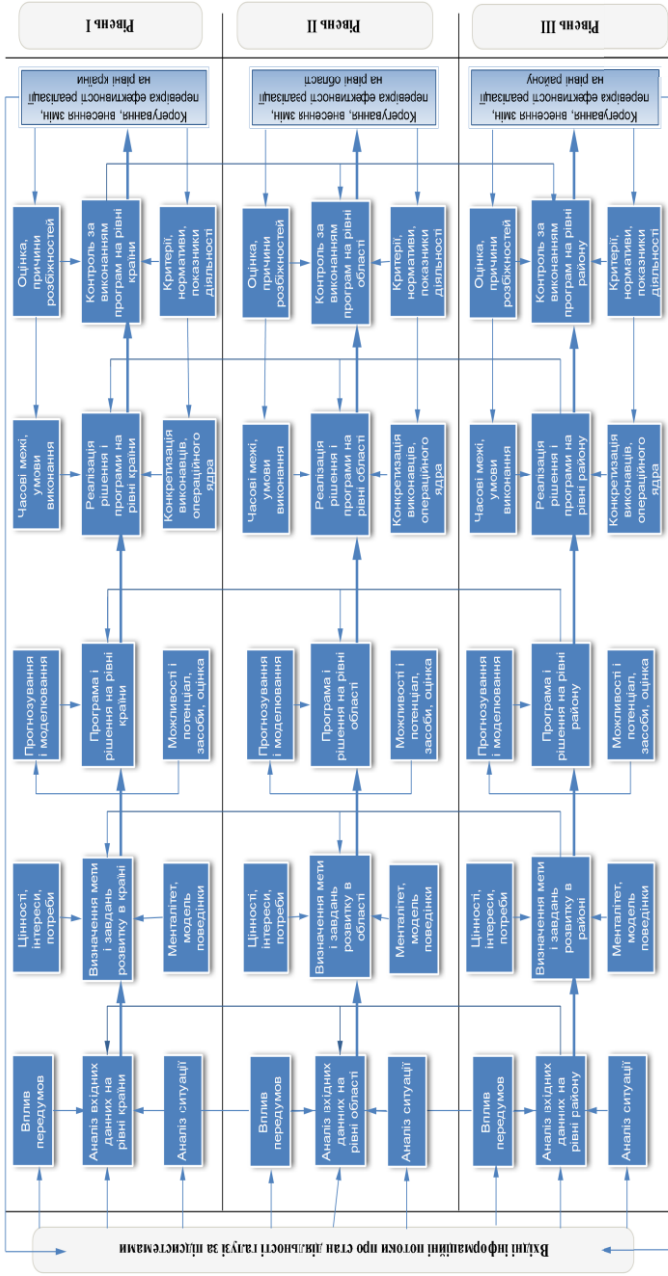
Організаційна структура управління фізичною культурою і спортом за функціональними ознаками

Додаток М.3

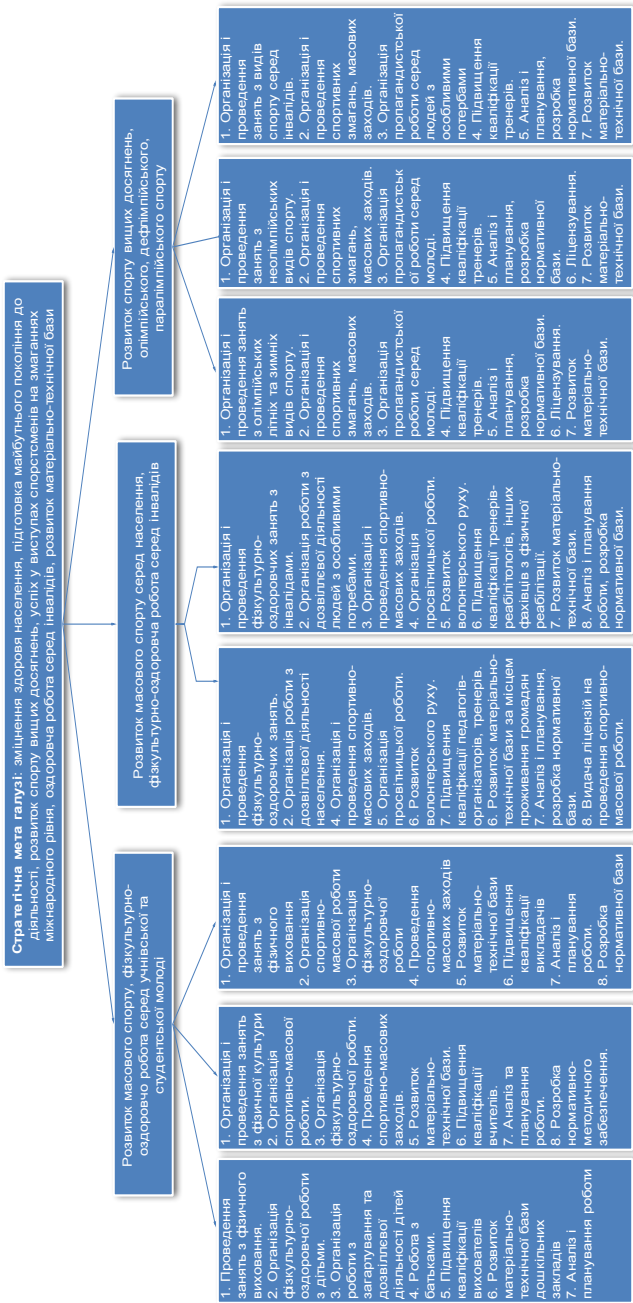

Примітка: ДЗ – дошкільні заклади; ЗОНЗ – загальноосвітній навчальний заклад; ВНЗ – вищі навчальні заклади 1-4 рівнів акредитації; СДВ – спорт для всіх; СМРІ – спортивно-масова робота серед інвалідів; ОС – олімпійський спорт; НОС – неолімпійський спорт; ДДСІ – паралімпійський спорт інвалідів; ГОУК – громадські органи управління фізичною культурою.

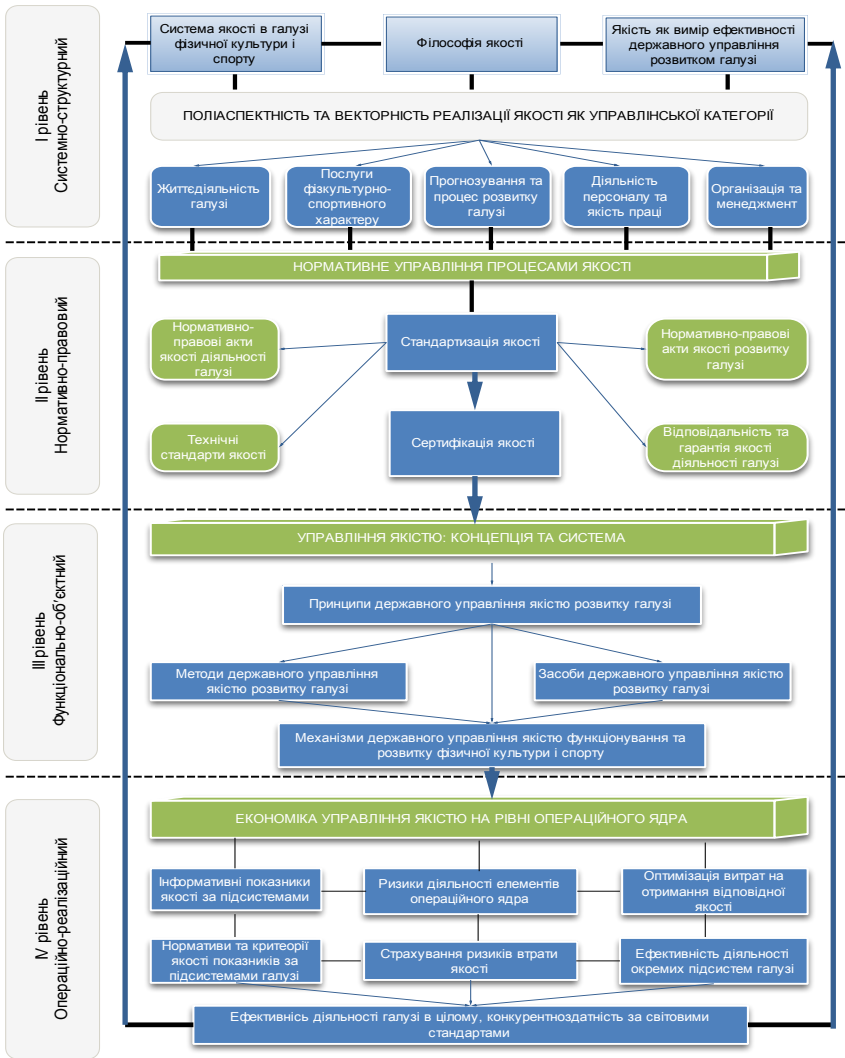
Модель загальної організаційної структури державного управління фізичною культурою та спортом в Україні.

Процесуальна модель державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту.

Цільова спрямованість управлінської діяльності органів державного управління за підсистемами галузі

Процесуальна модель державного управління якістю розвитку фізичної культури і спорту

Додаток Н

Результати розрахунків описових статистик досліджуваних
показників

Числові значення основних статистик досліджуваних показників											
№ п/п	R=X _{max} -X _{min}	Min	Max	Середнє			S ²	Асиметрія		Екссес	
				\bar{X}	m	S		As	m	Ex	m
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	11864,0	2949,0	14813,0	7037,7	1328,5	3985,6	1,5	1,0	,717	,275	1,4
2	8977,0	2028,0	11005,0	5106,7	1005,8	3017,4	9105130,1	1,0	,717	,298	1,4
3	10370,7	464,2	10834,9	4650,5	1170,6	3701,9	1,3	,753	,687	-,758	1,3
4	5258,5	193,4	5451,9	2281,7	741,5	2224,5	4948577,2	,427	,717	-,19	1,4
5	66983,6	4143,4	71127,0	27435,3	9584,1	28752,5	8,2	,796	,717	-,15	1,4
6	4938,0	262,0	5200,0	2743,8	896,7	2196,4	4824480,6	-,170	,845	-,147	1,7
7	33,4	102,6	136,0	116,9	3,3	10,6	114,1	,678	,687	-,042	1,3
8	35517,0	816,0	36333,0	15572,2	3696,2	11688,8	1,3	,438	,687	-,502	1,3
9	1841,7	469,8	2311,5	870,5	294,1	720,6	519316,0	1,24	,845	1,1	1,7
10	1377,0	43,0	1420,0	564,0	154,2	487,8	238037,1	,918	,687	-,300	1,3
11	2223,5	132,8	2356,3	1171,0	259,2	777,6	604794,9	-,138	,717	-,11	1,4
12	68691,0	3845,0	72536,0	32622,1	7097,8	22445,4	5,03	,794	,687	-,279	1,3
13	1,6	,10	1,7	,844	,181	,545	,298	-,032	,717	-,946	1,4
14	51,8	2,7	54,5	23,8	5,3	17,0	289,4	,846	,687	-,236	1,3
15	116,5	1330,7	1447,2	1391,1	12,6	40,1	1608,7	-,178	,687	-,13	1,3
16	2,3	1,6	3,9	2,7	,240	,761	,580	-,162	,687	-,789	1,3
17	1364,9	156,0	1520,9	673,7	159,5	504,4	254512,6	,780	,687	-,882	1,3
18	7758,0	59635,0	67393,0	63173,1	890,7	2816,6	7933491,6	,221	,687	-,14	1,3
19	20304,0	79191,0	99495,0	90730,4	1993,4	6303,8	3,97	-,206	,687	-,235	1,3
20	19,1	54,9	74,0	65,7	1,9	6,2	38,6	-,133	,687	-,706	1,3
21	2164,2	268,8	2433,0	756,4	272,1	816,3	666374,7	1,7	,717	1,4	1,4
22	1459,9	-,749,2	710,7	-,36,9	133,9	401,7	161442,3	,198	,717	1,4	1,4
23	184,0	19,0	203,0	123,1	28,4	80,3	6455,2	-,384	,752	-,2,0	1,4
24	134,0	100,0	234,0	164,3	14,5	43,5	1897,5	,082	,717	-,764	1,4
25	263,0	2083,0	2346,0	2214,2	32,1	96,4	9300,4	,131	,717	-,13	1,4
26	339,0	3451,0	3790,0	3676,3	42,0	126,1	15917,2	-,11	,717	-,097	1,4
27	60,2	444,1	504,3	474,0	6,0	18,9	360,6	-,103	,687	-,819	1,3
28	9457,6	392,2	9867,8	4209,4	1053,0	3329,9	1,1	,753	,687	-,739	1,3
29	516,0	824,4	1340,4	1080,4	94,2	230,7	53264,0	-,074	,845	-,2,7	1,7
30	138,0	367,0	505,0	454,6	16,9	50,8	2588,5	-,804	,717	-,615	1,4
31	217,0	98,0	315,0	184,1	28,5	85,5	7313,6	,802	,717	-,11	1,4
32	10,0	39,0	49,0	45,8	,840	2,6	7,0	-,1,3	,687	1,5	1,3
33	6,0	1,0	7,0	4,8	,842	2,5	6,3	-,922	,717	-,13	1,4
34	154,4	979,5	1133,9	1027,6	12,6	39,9	1593,8	1,3	,687	2,0	1,3
35	213,5	50,0	263,5	130,6	24,1	76,3	5830,0	,834	,687	-,653	1,3
36	109,0	45,0	154,0	90,4	11,5	36,4	1328,9	,318	,687	-,737	1,3
37	2,0	1,0	3,0	2,0	,210	,666	,444	,001	,687	,080	1,3
38	206,0	34,0	240,0	95,3	31,0	76,0	5783,4	1,7	,845	1,4	1,7
39	99,0	405,0	504,0	454,8	16,3	39,9	1596,9	-,301	,845	-,15	1,7
40	794,0	802,0	1596,0	1271,6	107,9	264,3	69893,8	-,1,0	,845	1,3	1,7
41	12,0	5,0	17,0	11,3	1,8	4,4	19,8	-,473	,845	-,901	1,7
42	10,0	1,0	11,0	5,0	1,4	3,6	13,2	,826	,845	,379	1,7
43	302,0	172,0	474,0	362,3	43,5	106,7	11387,8	-,1,1	,845	2,0	1,7
44	110,2	292,7	402,9	338,1	10,8	34,3	1178,1	,373	,687	-,017	1,3
45	54,3	212,1	266,4	243,3	5,8	18,3	337,8	-,400	,687	-,979	1,3
46	62,0	1290,0	1352,0	1315,6	6,4	19,3	376,0	,700	,717	,120	1,4
47	378,0	2487,0	2865,0	2764,1	41,3	124,1	15422,1	-,1,7	,717	1,5	1,4
48	16758,1	1632,0	18390,1	8838,9	2404,9	7214,9	5,2	,561	,717	-,1,7	1,4
49	2081,0	1772,0	3853,0	2438,3	202,9	641,9	412078,0	1,2	,687	1,4	1,3
50	316,0	185,0	501,0	345,0	32,6	103,3	10672,8	,189	,687	-,715	1,3
51	1251,0	861,0	2112,0	1751,8	123,5	390,5	152541,7	-,1,5	,687	1,1	1,3
52	3,1	-,8,4	-,5,3	-,7,1	,290	,920	,847	,998	,687	,787	1,3
53	4550,0	-,11626	-,7076,0	-,10020,4	458,8	1451,0	2105403,1	1,1	,687	,541	1,3
54	16934,0	22923,0	39857,0	32412,7	2096,5	6289,7	3,9	-,078	,717	-,1,6	1,4
55	52197,0	147733,0	199930,0	160927,7	5106,5	15319,7	2,3	1,4	,717	1,9	1,4
56	1217,0	1470,0	2687,0	1918,1	166,3	499,0	240995,1	,840	,717	-,1,1	1,4
57	135923,0	358967,0	494890,0	417111,0	21352,5	52302,9	2,7	,508	,845	-,1,0	1,7

Продовження додатку Н

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
58	53,0	13,0	66,0	32,6	5,5	16,5	272,5	,810	,717	,940	1,4
59	39,0	3,0	42,0	16,3	4,0	12,0	144,7	1,2	,717	1,6	1,4
60	345,0	25,0	370,0	223,8	48,9	146,8	21568,3	,607	,717	-1,7	1,4
61	2637,0	8964,0	11601,0	10101,4	276,3	829,0	687247,2	,511	,717	,314	1,4
62	1368,0	1200,0	2568,0	1722,4	159,9	479,9	230351,7	,997	,717	,088	1,4
63	17743,0	2100,0	19843,0	7069,0	1995,3	5986,1	3,5	1,4	,717	1,5	1,4
64	211560,0	20587,0	232147,0	194749,1	22070,5	66211,5	4,3	-1,8	,771	1,3	1,5
65	53021,0	48634,0	101655,0	788821,7	5180,1	15540,3	2,4	,539	,717	,832	1,4
66	3754,0	12360,0	16114,0	14158,1	445,4	1336,3	1785870,0	,208	,717	-1,4	1,2
67	1822,0	6702,0	8524,0	7543,6	198,5	595,6	354767,9	,621	,771	,319	1,4
68	32600,0	47880,0	80548,0	67421,6	5861,8	13107,4	1,71	,892	,913	,286	2,0
69	4066,9	2777,1	6844,0	4547,0	740,6	1656,2	274301,3	,508	,913	,119	2,0

Примітка: тут і далі номери відповідають таким показникам – 1 – валова додана вартість; 2 – валова додана вартість з розрахунку на одну особу; 3 – бюджетні видатки області з ФКіС; 4 – позабюджетні надходження ФКіС; 5 – використано коштів на розвиток ФКіС; 6 – кредити, надані закладам ФКіС; 7 – індекс цін на послуги ФКіС; 8 – інвестиції в основний капітал ФКіС; 9 – будівництво нових спортивних споруд ФКіС; 10 – продаж товарів ФКіС; 11 – обсяг реалізованих послуг ФКіС; 12 – обсяг реалізованих послуг охорони здоров'я; 13 – обсяг платних послуг ФКіС з розрахунку на одну особу; 14 – обсяг платних послуг охорони здоров'я з розрахунку на одну особу; 15 – загальна кількість населення Хмельницької області; 16 – витрати домогосподарств на ФКіС; 17 – середньомісячна заробітна плата працівників по Хмельницькій області; 18 – загальна захворюваність на 100000 населення; 19 – кількість інвалідів по області; 20 – кількість інвалідів на 1000 населення; 21 – середньомісячна заробітна плата працівників ФКіС; 22 – фінансові результати від звичайної діяльності підприємств ФКіС до оподаткування; 23 – кількість найманих працівників ФКіС; 24 – кількість громадських організацій ФКіС; 25 – штатних працівників по галузі; 26 – спортивних споруд по області; 27 – населення віком від 10 до 34 років; 28 – бюджетні видатки області на спорт вищих досягнень, паралімпійський спорт; 29 – фінансування центрів інвалідного спорту; 30 – тренерсько-викладацький склад спорту вищих досягнень і підготовки резерву; 31 – спортивні споруди відомчої належності спорту вищих досягнень; 32 – види спорту, що культивуються в Хмельницькій області; 33 – кількість видів спорту, якими займаються інваліди; 34 – населення віком від 25 і старше років; 35 – бюджетні видатки на "Спорт для всіх"; 36 – проведених заходів центром "Інваспорт"; 37 – клуби центру "Інваспорт"; 38 – проведених заходів центром "Спорт для всіх"; 39 – спортивних майданчиків за місцем проживання громадян; 40 – заходів інформаційно-пропагандистського спрямування; 41 – штатні працівники центрів "Спорт для всіх"; 42 – кількість центрів "Спорт для всіх"; 43 – організації, які проводять ФОР з громадянами за місцем проживання; 44 – населення віком від 5 до 24 років; 45 – осіб навчалось в навчальних закладах області; 46 – працівників ФКіС в навчальних закладах області; 47 – спортивних споруд відомчої належності МОНМСУ; 48 – видатки на спортивну роботу МОНМСУ; 49 – скоєні злочини особами віком від 14 до 29 років; 50 – неповнолітні засуджені за скоєні злочини; 51 – підлітки перебували на обліку в кримінальній міліції у справах неповнолітніх; 52 – коефіцієнт природного приросту населення; 53 – природний приріст-вубування населення; 54 – осіб, що займаються усіма видами спорту; 55 – загальна кількість населення охоплена усіма видами ФОР; 56 – кількість інвалідів, охоплених усіма видами ФОР; 57 – кількість осіб, що взяли участь у спортивно-масових заходах; 58 – підготовлено членів збірних команд України; 59 – призові місця, що обіймали спортсмени центру "Інваспорт"; 60 – кількість інвалідів, що займаються усіма видами спорту; 61 – підготовлено розрядників, присвоєно спортивне звання; 62 – кількість інвалідів, що займаються усіма видами ФОР в клубах за місцем проживання; 63 – кількість підлітків, що займаються в клубах "Спорт для всіх"; 64 – відвідують заняття в школах; 65 – займаються три рази на тиждень і більше; 66 – віднесені за станом здоров'я до спеціальної медичної групи; 67 – відвідують заняття у спеціальних медичних групах; 68 – загальна кількість набраних очок за видами спорту; 69 – витрачено коштів за окремими видами спорту.

Значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена між досліджуваними показниками

№ п/п	№ п/п. значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена																
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	Пірсона																
	Спірмена																
2	1,00**	Пірсона															
	1,00**	Спірмена															
3	1,00**	1,00**	Пірсона														
	1,00**	1,00**	Спірмена														
4	782*	781*	532	Пірсона													
	810*	810*	700*	Спірмена													
5	963*	963*	958**	463	Пірсона												
	976**	976**	967**	783*	Спірмена												
6	440	438	446	716	-010	Пірсона											
	429	429	429	500	001	Спірмена											
7	681*	681*	494	679*	268	474	Пірсона										
	683*	683*	455	517	333	543	Спірмена										
8	896**	895**	680*	612	653	579	540	Пірсона									
	917**	917**	685*	533	600	486	584	Спірмена									
9	123	135	597	-514	505	089	-588	384	Пірсона								
	-200	-200	314	-829*	1086	001	-829*	-143	Спірмена								
10	976**	975*	979**	482	957*	292	442	662*	537	Пірсона							
	983**	983**	976**	700*	950*	429	479	758*	096	Спірмена							
11	-701*	-702*	-712*	-790*	-764*	-392	-392	-527	-185	-620	Пірсона						
	-450	-450	-643	-595	-086	-033	-317	400	-483	Спірмена							
12	984**	984**	998**	428	953**	423	442	647*	673	981*	589	Пірсона					
	1,00**	1,00**	1,00**	700*	967*	429	455	685*	314	976**	-450	Спірмена					
13	-675*	-676*	-687*	-789*	-736*	-427	-377	-495	-179	-587	998*	-561	Пірсона				
	-475	-475	-485	-732*	-659	-203	-085	-305	400	-475	983**	-475	Спірмена				
14	986**	986**	989**	424	953**	412	435	639*	677	982**	-597	1,0**	-569*	Пірсона			
	1,00**	1,00**	1,00**	700*	987**	429	455	685*	314	976**	-450	1,00**	-475	Спірмена			
15	-970**	-969**	-975**	-606	-923**	-631	-514	-750*	-632	-946**	680	-986**	637	-964**	Пірсона		
	-1,00**	-1,00**	-1,00**	-700*	-967**	-429	-455	-685*	-314	-976**	450	-1,00**	475	-1,00**	Спірмена		
16	402	400	402	320	126	876*	450	548	-147	396	166	455	181	444	Пірсона		
	527	527	547	176	293	754	541	462	203	498	377	547	349	547	Спірмена		
17	999**	999**	997**	527	969**	432	449	668*	614	981**	-731*	985**	-706*	986**	-973**	386	Пірсо на
	1,00**	1,00**	1,00**	700*	967**	429	455	685*	314	976**	-450	1,00**	-475	1,00**	-1,00**	547	Спир мена

Примітка: тут і далі - * достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,05; ** - достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,01.

Продовження додатку Н.1

Значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена між досліджуваними показниками

№ п/п	№ п/п, значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена																
	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
1	.921**	.889**	.926**	.760*	-.082	-.853**	.956**	.213	.782**	-.955**	.994**	.626	.412	.900**	.252	.743*	-.270
2	.967**	.850**	.933**	.452	-.048	-.929**	1.00**	.548	.905**	-.996**	1.00**	.700	.500	.810**	.474	.840**	-.377
3	.967**	.880**	.925**	.761*	-.063	-.853**	1.00**	.211	.781*	-.955**	.994**	.625	.409	.901**	.252	.741*	-.270
4	.939**	.887**	.919**	.846**	-.166	-.849**	.957**	.548	.905**	-.996**	1.00**	.700	.500	.810**	.474	.840**	-.377
5	.976**	.855**	.930**	.600	-.200	-.929**	1.00**	.333	.917**	-.997**	1.00**	.039	.266	.938**	-.421	.672*	-.278
6	.574	.540	.611	.279	-.049	-.881**	.784**	.575	.662	-.556	.522	.417	.550	.332	.249	.755**	-.401
7	.650	.733*	.793**	.183	.033	-.786**	.810*	.583	.683*	-.678*	.700*	.357	.533	.500	.481	.875**	-.753*
8	.895**	.950**	.956**	.816**	-.291	-.790**	.885**	-.152	.666	-.934**	.959**	.238	.151	.950**	-.412	.556	-.432
9	.900**	.883**	.971**	.600	-.217	-.905**	.976**	.283	.900**	-.954**	.967**	.257	.250	.800**	.070	.728*	-.946
10	.486	.486	.464	.001	.900*	-.300	.429	.909**	.715	-.624	.451	-.495	.975**	-.017	.845**	.791	-.323
11	.419	.411	.465	.374	.378	-.537	.754*	.368	.494	-.482	.485	.091	.432	.261	.272	.583	-.330
12	.358	.261	.410	.083	.633	-.405	.683*	.400	.317	-.432	.455	.200	.433	.183	.283	.633	.006
13	.768**	.708**	.758**	.308	.223	-.829**	.939**	.431	.754*	-.730*	.657*	.615	.661	.563	.099	.745*	-.274
14	.661*	.612	.661*	.350	.217	-.857*	.917*	.667*	.583	-.693*	.685*	.771	.533	.367	.252	.667	-.267
15	.647	.426	.447	.424	-.428	-.229	.132	-.627	.403	-.691	.616	.616	.473	.568	.585	-.943**	-.269
16	.488	.143	.118	.200	-.486	.001	-.200	-.600	.086	-.314	.314	-.257	-.429	.314	-.676	-.878**	-.200
17	.892**	.870**	.889**	.899**	-.201	-.738*	.914*	-.073	.763*	-.943**	.977**	.178	.210	.943**	-.442	.649	-.191
18	.939**	.867**	.917**	.650	-.233	-.905**	.983**	.367	.950**	-.985**	.976**	.257	.283	.817**	.069	.754*	-.395
19	-.705*	-.619*	-.638*	-.381	.486	.881**	-.567	-.153	-.422	.617	-.714*	-.203	-.168	-.607	-.376	-.426	.203
20	-.483	-.533	-.921**	.876**	.643	.643	-.450	-.381	-.452	.469	-.450	.100	-.190	-.452	-.334	-.445	.628
21	.976**	.895**	.930**	.600	-.200	-.929**	1.00**	.333	.917**	-.997**	1.00**	.029	.317	.951**	-.466	.646	-.233
22	-.682*	-.608	-.626	-.352	.498	.870**	-.542	-.149	.493	.594	-.689*	-.029	-.153	-.570	-.057	.702*	-.401
23	-.509	-.559	-.538	-.171	.586	.683	-.475	-.366	-.439	.477	-.475	.100	-.220	-.512	-.438	-.456	.664
24	.919**	.892**	.917**	.878**	-.136	-.772*	.964**	-.096	.754*	-.969**	.990**	.045	.228	.951**	-.474	.640	-.236
25	.976**	.855**	.930**	.600	-.200	-.929**	1.00**	.333	.917**	-.997**	1.00**	.029	.317	.867**	-.057	.702*	-.401
26	-.976**	-.897**	-.942**	-.738*	.064	.921**	-.989**	-.160	-.868**	.995**	-.976**	-.009	-.448	-.876**	.380	-.795**	.260
27	-.976**	-.855**	-.930**	-.600	-.200	-.929**	1.00**	-.333	-.917**	.997**	1.00**	.029	-.317	-.867**	-.057	-.702*	.401
28	.504	.344	.443	.131	.743*	-.244	.594	.671*	.755**	-.534	.400	.054	.836*	.193	-.180	.771*	-.352
29	.505	.255	.380	.569	.577	-.275	.527	.435	.527	-.537	.547	.561	.251	-.116	-.322	.012	-.012
30	.941**	.885**	.919**	.833**	-.185	-.862**	.948**	-.030	.770*	-.964**	.997**	.068	.266	.934**	-.435	.676*	-.295
31	.976**	.855**	.930**	.600	-.200	-.929**	1.00**	.333	.917**	-.997**	1.00**	-.029	.317	.867**	-.057	.702*	-.401

Примтка: тут і далі - * достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0.05; ** - достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0.01.

Продовження додатку Н.1

Значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена між досліджуваними показниками

№ п/п	№ п/п, значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена																
	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51
1	.974**	.364	.798**	.829	-.740	.413	.792	.981**	.961**	-.163	-.976**	.511	.749**	.968**	-.758**	-.359	.562
	.850**	.336	.798**	.900*	-.500	.600	.894*	1.000**	1.000**	-.192	-1.00**	.310	1.00**	.976**	-.917**	-.317	.650
2	.975**	.364	.798**	.830	-.740	.414	.793	.981**	.961**	-.163	-.976**	.511	.748**	.976**	-.757**	-.361	.560
	.850**	.336	.837**	.900*	-.500	.600	.894*	1.000**	1.000**	-.192	-1.00**	.310	1.00**	.976**	-.917**	-.317	.650
3	.973**	.246	.881**	.822*	-.457	.540	.890**	.953**	-.175	-.281	-.982**	.738*	.742*	.938**	-.773**	-.695*	.212
	.879**	.294	.881**	.943**	-.406	.600	.941**	1.000**	1.43	-.231	-1.00**	.517	.983**	.933**	-.927**	-.648*	.200
4	.588	-.158	.352	-.218	.071	.647	.192	-.063	.557	.196	-.546	.255	.611	.512	-.609	-.313	.456
	.767**	-.067	.318	-.314	.348	.486	.213	.143	.657	.075	-.700**	.267	.750	.733**	-.350	.367	
5	.958**	.349	.764*	.656	-.704	.415	.827*	.867*	.032	-.144	-.920**	.620	.640	.980**	-.668*	-.751*	.226
	.983**	.345	.837**	.886*	-.493	.486	.820*	.943**	.429	-.050	-.967**	.433	.983**	.933**	-.900**	-.650	.177
6	.346	-.099	.506	-.769	.748	.220	-.581	-.951*	-.889	-.020	-.622	.436	.723	.164	.718	.125	.779
	.371	-.147	.555	-.800	.600	.200	-.755	-1.00**	-.143	-.429	-.300	.001	.100	-.486	-.029	.771	
7	.462	.164	.622	-.165	.106	.235	.008	-.098	.454	-.004	-.477	.225	.591	.269	-.453	-.001	.440
	.345	.281	.606	.086	.319	-.086	-.213	-.143	.371	.201	-.455	.250	.367	.233	-.503	.127	.636*
8	.635*	.535	.561	-.331	-.812*	-.018	.128	-.046	.818*	-.004	-.702*	.072	.758**	.760**	-.710**	-.206	.452
	.600	.520	.495	-.257	-.696	-.200	-.213	-.086	.771	-.073	-.685*	.001	.650	.767*	-.673*	-.200	.709**
9	.495	-.042	.587	.896*	-.030	.248	.641	.805	-.819*	-.666	-.722	.640	.369	.482	-.425	-.617	-.988*
	.086	.406	.207	.086	-.493	-.086	.273	.314	-.543	-.314	-.314	-.086	.086	.200	.143	-.314	-.429
10	.970**	.303	.840**	.744	-.571	.366	.771	.898**	-.099	-.266	-.950**	.765*	.682*	.929**	-.798**	-.689**	.157
	.879**	.300	.876**	.886*	-.493	.486	.820*	.943**	.429	-.219	-.976**	.583	.983**	.933**	-.964**	-.661*	.297
11	-.743*	.180	-.307	-.837	.279	-.899*	-.985*	-.843*	-.655	.204	.654	-.447	-.413	.744*	.475	.793*	-.103
	-.650	.277	-.060	-.700	-.100	-.100**	-.894*	-.600	-.600	.234	.450	-.429	-.571	-.595	.367	.733**	-.033
12	.953**	.314	.906*	.835*	-.509	.369	.808	.951*	-.251	-.321	-.977**	.732*	.724*	.930**	-.750**	-.664*	-.241
	.879**	.294	.881*	.943**	-.406	.600	.941*	1.000**	.143	-.231	-1.00**	.517	.983**	.933**	-.927**	-.648*	.200
13	-.722*	.218	-.288	-.821	.244	-.907**	-.976**	-.822	-.626	.224	.631	-.418	-.391	.716*	.437	.798*	-.070
	-.678**	.239	-.142	-.700	-.100	-.100**	-.893**	-.600	-.600	.238	.475	-.317	-.610	-.634	-.542	.729*	.051
14	.956**	.311	.902**	.839*	-.504	.372	.811	.953**	-.257	-.309	-.977**	.736*	.718*	.929**	-.745*	-.671*	.250
	.879**	.294	.881**	.943**	-.406	.600	.941**	1.000**	.143	-.231	-1.00**	.517	.983**	.933**	-.927**	-.648*	.200
15	-.879**	-.247	-.856**	-.831*	.443	-.610	-.939**	-.962**	.192	.254	.994**	-.673*	-.820**	-.944**	.929**	.614	.099
	-.879**	-.294	-.881**	-.943**	.406	-.600	-.941**	-1.00**	-.143	.231	1.00**	-.517	-.983**	-.933**	-.927**	-.648*	-.200
16	.340	.359	.569	-.397	.399	-.667	-.801	-.560	-.240	-.242	-.528	.076	-.528	.240	-.420	.242	.365
	.340	.359	.607	-.406	.265	-.725	-.524	-.406	-.580	.317	-.547	.126	.360	.276	-.616	.176	.535
17	.982**	.263	.853**	.813**	-.503	.517	.869**	.954**	-.165	-.269	-.981**	.718*	.731*	.955*	-.773**	-.715*	-.213
	.879**	.294	.881**	.943**	-.406	.600	.941**	1.00**	.143	-.231	-1.00**	.517	.983**	.933**	-.927**	-.648*	.200

Примтка: тут і далі - * достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0.05; ** - достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0.01.

Продовження додатку Н.1

Значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена між досліджуваними показниками

№ п/п	№ п/п, значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена															
	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67
1	.685*	.810*	-.020	.429	.349	.983**	.174	.755*	.608	.376	-.304	.892**	-.444	.293	.586	.123
2	.427	.553	.381	.381	1.000**	-.167	.766*	.738*	.524	-.167	.762*	-.762*	.619	.214	.167	
3	.687*	.812**	-.022	.427	.358	.983**	.176	.755*	.606	.374	-.306	.892**	-.443	.291	.588	.123
4	.427	.553	.381	.381	1.000**	-.167	.766**	.738**	.524	-.167	.762**	-.762**	.619	.214	.167	
5	.800**	.870**	-.349	.600	.527	.445	.552	.649	.501	.149	-.246	.924**	-.238	.384	.659	-.066
6	.584	.661*	-.033	.567	.500	.429	.183	.736**	.583	.317	.183	.833**	.600	.583	.433	-.033
7	.146	.232	.353	.165	.295	.706	-.067	.529	.683**	.637	.052	.334	-.276	.189	.333	-.218
8	.393	.417	.400	.417	.317	.714	.017	.569	.717*	.583	.133	.583	-.667*	.367	.033	-.050
9	.881**	.918**	-.466	.506	.514	.580	.574	.761**	.419	-.030	.023	.845**	-.405	.241	.800**	.152
10	.787*	.800**	-.033	.417	.367	.657	.233	.703**	.550	.317	.767*	-.567	.550	.483	.117	
11	-.304	-.112	.913*	.913*	.574	-.961*	-.893**	.214	.931*	.694	.445	.034	-.349	.809	-.282	-.046
12	-.371	-.143	1.000**	.900*	.500	-.100*	-.103	.700	.800	.800	.600	.100	-.600	.600	-.600	-.100
13	.168	.233	.394	.221	-.079	.492	-.224	.113	.419	.796*	.080	.238	.186	.333	-.048	-.291
14	.006	.115	.533	.333	-.250	.257	-.883	.134	.300	.800*	.083	.167	-.200	.367	-.267	-.233
15	.319	.419	.246	-.127	.433	.794	-.198	.808**	.722**	.425	-.291	.287	-.703	.399	.332	.229
16	.255	.321	.467	.100	.300	.600	-.483	.661	.683*	.617	-.283	.283	-.733*	.533	.017	.283
17	.700	.708	-.784	.979**	.557	-.386	-.870*	.130	-.548	-.713	.548	.773	.028	.202	.455	-.046
18	.371	.371	-.543	.143	.543	-.429	.314	-.086	-.257	-.771	.200	.086	.029	.371	.371	.371
19	.802**	.865**	-.377	.559	.404	.471	.512	.625	.458	.085	.122	.884**	-.202	.363	.692**	-.068
20	.571	.636*	.001	.467	.367	.657	.117	.812*	.550	.350	.033	.833**	-.567	.550	.433	-.050
21	-.591	-.663	.173	-.102	-.624	-.833	-.536	-.798**	-.394	-.208	-.034	-.858**	.499	.241	-.420	-.012
22	-.653	-.683*	.024	.024	-.286	-.600	-.405	-.737*	-.500	-.071	.167	-.762*	.476	.143	-.190	.143
23	.793**	.862**	-.393	.652	.479	.335	.558	.593	.472	.079	.213	.911**	-.212	.448	.696*	-.014
24	.584	.661*	-.033	.567	.500	.429	.183	.736*	.583	.317	.183	.833**	-.600	.583	.433	-.033
25	-.559	-.630	.174	-.083	-.814	-.628	-.814	-.556	-.774*	-.385	-.200	-.834**	.489	.254	-.401	-.020
26	-.661	-.712*	.001	-.317	-.600	-.439	-.687	-.537	-.098	.146	-.756*	.512	.122	.220	-.049	
27	-.802**	.869**	-.401	.657	.479	.331	.566	.591	.466	.072	.217	.914**	-.208	.441	.698*	-.016
28	.584	.661*	-.033	.567	.500	.429	.183	.736*	.583	.317	.183	.833**	-.600	.583	.433	-.033
29	-.694*	-.784*	.184	-.555	-.622	-.439	-.431	-.701*	-.665*	-.274	-.279	-.879*	.347	-.483	-.533	.085
30	-.584	-.661*	.033	.567	.500	.429	.183	.736*	.583	.317	.183	.833**	-.600	.583	.433	.033
31	-.006	.100	.601	.133	.132	.639	-.439	.060	.710*	.604	.167	.106	-.074	.928**	-.217	-.181
32	-.104	-.061	.477	.770*	.301	-.638	-.510	-.067	.393	.561	.502	.075	-.393	.879**	-.201	-.100
33	.815**	.884**	-.360	.598	.548	.449	.558	.675*	.522	.125	.221	.914**	-.285	.382	.671*	-.025
34	.584	.661*	-.033	.567	.500	.429	.183	.736*	.583	.317	.183	.833**	-.600	.583	.433	-.033

Примітка: тут і далі - * достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,05; ** - достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,01.

Продовження додатку Н.1

Значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена між досліджуваними показниками

№ п/п	№ п/п. значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена																
	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
18	Пірсона																
19	Спірмена																
19		858**															
19	Пірсона																
19	Спірмена	830**															
20		916**	988**														
20	Пірсона																
20	Спірмена	893**	973**														
21		599	747*	717*	Пірсона												
21	Спірмена	483	567	574	Спірмена												
22		066	361	219	227	Пірсона											
22	Спірмена	233	500	359	183	Спірмена											
23		944**	783*	862*	351	076	Пірсона										
23	Спірмена	952**	690	819*	214	024	Спірмена										
24		946*	876*	933**	658	176	865*	Пірсона									
24	Спірмена	967**	850*	933**	452	048	929*	Спірмена									
25		228	157	203	365	523	491	392	Пірсона								
25	Спірмена	367	133	203	067	483	738*	548	Спірмена								
26		847**	593	716*	513	299	758*	883*	561	Пірсона							
26	Спірмена	850**	800**	852*	783**	150	786*	905*	367	Спірмена							
27		967**	917**	953**	758*	095	909**	988**	110	848**	Пірсона						
27	Спірмена	973**	851*	917**	619	234	922**	996**	343	929**	Спірмена						
28		940**	890*	921**	842**	168	855**	960*	034	768*	971**	Пірсона					
28	Спірмена	976**	855**	930**	600	200	929**	100**	333	917**	997**	Спірмена					
29		002	391	361	161	226	138	552	004	313	001	020	Пірсона				
29	Спірмена	086	600	441	257	086	200	700	029	314	029	029	Спірмена				
30		501	117	289	105	660	589	609	894*	778*	404	262	Пірсона				
30	Спірмена	333	017	143	100	617	667	500	950**	300	310	317	Спірмена				
31		859**	854**	868**	855**	194	638	845**	180	657	898**	935**	203	126	Пірсона		
31	Спірмена	917**	667*	760*	450	233	714*	810*	117	750*	854*	867*	029	083	Спірмена		
32		378	133	163	474	045	157	265	175	391	389	428	620	047	496	Пірсона	
32	Спірмена	082	409	346	341	026	281	474	096	122	057	676	620	047	496	Спірмена	
33		752*	539	665	399	366	775*	853**	649	938**	760*	667*	313	836*	486	232	Пірсона
33	Спірмена	615	581	663	416	243	778*	840*	736*	806**	705*	702*	293	685*	433	141	Спірмена
34		351	019	141	274	586	537	270	409	666	190	274	235	685*	477	101	Пірсона
34	Спірмена	395	353	396	494	192	970**	377	435	837**	393	401	429	778*	123	692*	Спірмена

Примтка: тут і далі - * достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,05; ** - достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,01.

Продовження додатку Н.1

Значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена між досліджуваними показниками

№ п/п	№ п/п значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена																			
	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51			
18	.881**	.231	.700*	.748	-.437	.680	.954*	.887*	-.171	-.182	.970**	.580	.833*	.937*	-.827*	.588	-.119			
	.806**	.257	.826**	.829**	-.464	.657	.941*	.943*	.086	-.207	-.976**	.450	.933**	.933**	-.903**	-.648*	-.115			
19	.867**	-.04	.792*	.568	-.721	.447	.782	.801	.126	-.583	-.879*	.489	.579	.945*	-.576	-.730*	-.155			
	.842**	-.04	.716*	.600	-.696	.200	.577	.771	.600	-.523	-.855**	.300	.833**	.833**	-.770**	-.806**	-.127			
20	.890**	.229	.831*	.589	-.671	.512	.815*	.814*	.095	-.470	-.927*	.491	.720*	.965*	-.654*	-.734*	-.183			
	.893**	.216	.833**	.765	-.612	.353	.719	.883*	.530	-.420	-.930**	.329	.928**	.903**	-.826**	-.675*	-.107			
21	.858**	.302	.828**	.662	-.454	.163	.551	.768	-.124	-.195	-.757*	.775*	.446	.718	-.531	-.624*	-.272			
	.617	.479	.627	.429	-.319	-.314	.213	.486	-.029	-.017	-.600	.383	.617	.500	-.533	-.400	.250			
22	-.230	.526	.185	-.598	.359	.791	-.871*	.775*	-.002	.811*	.049	-.342	.450	-.182	-.077	.796**	.638			
	-.333	.303	.040	-.829**	.464	-.657	-.941*	.943*	-.086	.837*	.200	-.350	-.167	-.167	-.200	.867**	.463			
23	-.823*	-.097	-.496	-.768	.280	-.868	-.974*	-.784	-.620	-.165	.904**	-.362	-.738*	-.854**	.718*	.519	-.497			
	-.857**	-.265	-.546	-.600	.300	-.900*	-.894*	-.700	-.700	-.228	-.920**	-.143	-.929**	-.976**	.857**	.381	.500			
24	.881**	.396	.866**	.854	-.739	.410	.812	.984**	.956**	-.148	-.990**	.427	.885**	.924**	-.777*	-.368	.648			
	.850*	.336	.837*	.900*	-.500	.600	.894*	1.00**	1.00**	-.192	-.100**	.310	1.00**	.976**	-.917**	-.317	.650			
25	-.051	-.083	-.076	-.693	.610	.084	-.527	-.771	.256	.793*	-.111	-.140	.508	-.002	-.494	.435	.673*			
	.233	.017	-.030	-.486	.551	.143	-.395	-.600	.257	.711*	-.333	-.017	.350	.467	-.383	.267	.683*			
26	.743*	.333	.672*	.624	-.300	.573	.686	.767	.081	.550	-.848*	.504	.912*	.747**	-.932**	-.193	.266			
	.883**	-.286	.767*	.714	-.319	.143	.577	.771	.257	.126	-.917*	.567	.933**	-.948**	-.917**	-.550	.300			
27	-.917**	-.235	-.867*	-.856*	.445	-.564	-.923*	-.976**	.251	.322	.968**	-.695*	-.796*	-.850**	-.942**	.663*	-.207			
	-.875**	-.279	-.856*	-.943**	.406	-.600	-.941**	-.100**	-.143	.232	.997**	-.561	-.979**	-.929**	-.942**	.663*	-.207			
28	.972**	.247	.881**	.834**	-.453	.537	.895**	.960**	-.194	-.292	-.984**	.736*	.738*	.939**	.768**	-.700	-.225			
	.879**	.294	.881**	.943**	-.406	.600	.941**	1.00**	-.143	-.231	-.100**	.517	.983**	.933**	-.927**	-.648*	.200			
29	.178	.253	.006	-.465	-.641	-.177	-.211	-.194	.758	-.008	.052	-.334	.249	.268	-.109	-.069	.527			
	.257	.406	.001	-.200	.609	-.429	-.273	-.029	.829*	.029	.827**	-.417	-.043	.785*	.439	-.086	.029			
30	.225	.283	.263	-.750	.494	-.150	-.619	-.844**	.227	.827**	-.417	-.043	.785*	.314	-.631	.330	.557			
	.183	.042	.040	-.543	.783	.086	-.855	.714	-.200	.748*	-.317	-.067	.800	.383	-.500	.383	.633			
31	.892**	.383	.841**	.733	-.650	.362	.800	.905**	-.087	-.025	-.890**	.671*	.663	.909**	-.673*	-.632	-.284			
	.717*	.328	.837**	.943**	-.406	.600	.941**	1.00**	.143	.050	-.860**	.500	.850**	.800**	-.850**	-.633	-.200			
32	-.380	-.115	-.313	-.849**	-.112	-.051	-.457	-.687	.905**	-.082	.445	-.718**	-.252	-.388	.401	.315	.609			
	.063	-.238	.086	-.169	.001	.068	-.180	-.169	.845*	-.344	-.057	-.455	-.026	.070	.415	-.132	.183			
33	.681*	.285	.596	-.254	.324	.410	-.082	-.201	.387	.534	.766*	.367	.880*	.657	-.837**	-.126	.391			
	.702*	.083	.502	.098	.495	.098	-.104	-.098	.488	.392	.702*	.390	.754*	.702*	-.771*	-.156	.650			
34	-.296	-.387	-.351	-.505	.443	-.792	-.876*	-.713	-.167	-.618	-.311	-.032	-.905**	-.506	.239	-.152	-.125			
	-.687*	-.350	-.221	-.600	.696	-.486	-.689	-.771	-.600	-.320	.401	-.251	-.946**	-.996**	.432	.316	-.122			

Примітка: тут і далі - * достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,05; ** - достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,01.

Продовження додатку Н.1

Значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена між досліджуваними показниками

№ п/п	№ п/п, значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена															
	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67
18	.657*	.751*	-.151	.542	.754*	.414	.394	.803**	.655	.217	.280	.834**	-.507	.432	.520	-.037
19	.535*	.612	-.033	.567	.617	.371	.183	.803**	.600	.233	.183	.867**	-.633	.467	.433	-.067
20	.486	.666*	-.460	.421	.484	.657	.592	.473*	.451	-.047	-.046	.755*	-.448	.203	.787*	.285
21	.586	.680*	-.320	.435	.558	.645	.502	.678*	.383	.017	.217	.683*	-.433	.300	.633	.283
22	.543	.624	-.093	.287	.321	.736	.354	.678*	.481	.177	.084	.726*	-.476	.337	.707*	.214
23	.842	.844	-.530	.534	.034	.354	.569	.286	.145	-.043	.051	.790	.169	.269	.726	-.076
24	.402	.383	-.183	.283	-.033	.086	-.117	.243	.033	.033	-.100	.350	-.100	.683*	.350	.233
25	-.251	-.218	.706*	-.184	-.104	-.584	-.681*	-.282	.381	.621	.065	-.294	.067	.748*	-.448	-.029
26	-.485	-.450	.783*	-.333	.001	-.371	-.850*	-.351	.283	.717*	.283	-.417	-.233	.400	-.667*	-.067
27	-.589	-.695	-.210	-.482	-.739*	-.774	-.135	-.837**	-.519	-.088	-.829**	.619	-.216	-.261	-.004	-.004
28	-.611	-.619	-.500	-.429	-.643	-.700	-.238	-.766*	-.905**	-.548	-.024	-.690	.929**	-.548	-.024	-.143
29	.427	.583	.381	.381	.333	1.008*	-.167	.768**	.768**	.524	-.167	.762*	-.457	.487	.435	.073
30	-.387	-.297	.899**	-.301	.275	-.131	-.664	.199	.692*	.772*	.188	-.158	-.272	.619	.214	.167
31	-.075	-.083	.867**	.500	.567	.143	-.683**	.402	.900**	.833**	.317	.167	-.867*	.467	-.583	-.200
32	.487	.573	.277	.322	.486	.490	-.034	.566	.836**	.562	.231	.605	-.314	.707*	.177	-.254
33	-.677*	-.768*	.241	-.604	-.622	-.377	-.475	-.692*	.627	-.208	-.283	-.895**	.337	-.472	-.571	.074
34	.585	-.657*	.042	-.561	-.494	-.429	-.176	-.761*	-.577	-.310	-.176	-.845**	.594	-.577	-.427	.067
35	.804**	.874**	-.358	.612	.538	.427	.564	.647	.502	.143	.255	.927**	-.243	.386	.660	-.057
36	.584	.661*	-.033	.567	.500	.429	-.183	.736*	.583	.317	.183	.833**	-.600	.583	.483	-.033
37	-.221	-.188	.023	-.544	-.447	.695	-.297	.329	-.102	-.222	-.896**	-.326	-.338	-.246	.408	.568
38	-.086	-.086	.029	-.771	-.371	.714	-.029	.486	-.200	-.086	-.943**	-.200	.029	-.086	.429	-.657
39	-.092	-.083	.867**	.633	.633	-.314	-.683**	.209	.900**	.773*	.200	.085	-.412	.719*	-.331	-.184
40	.866**	.896**	-.474	.577	.423	.476	.533	.658	.276	-.087	.052	-.850**	-.274	.290	.819**	.063
41	.653	.667*	-.200	.483	.367	.429	.267	.769*	.300	.067	.080	.900**	-.333	.267	.600	-.133
42	-.656*	-.635*	.397	-.923**	-.436	.575	-.536	-.084	-.152	.177	-.619	-.705*	-.126	-.394	-.235	.327
43	-.287	-.189	.245	-.358	-.166	.778	.114	.044	.105	-.035	-.402	-.096	-.105	-.324	.044	.376
44	.287	.286	.581	.598	.286	.488	-.303	.518	.754*	.717*	.227	.481	-.297	.729*	.020	-.220
45	-.282	-.316	-.300	-.184	-.393	-.708	.095	-.322	-.604	-.535	-.177	-.350	.284	-.735*	-.180	-.142
46	-.729*	-.687*	-.075	-.335	-.527	-.771	-.807	-.678*	-.326	.059	-.326	-.711*	.728*	-.510	-.418	-.218

Примтка: тут і далі - * достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0.05; ** - достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0.01.

Продовження додатку Н.1

Значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена між досліджуваними показниками

№ п/п	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51
35	Пірсона																
36	Спірмена	.241															
37	Пірсона	.275	Спірмена														
38	Пірсона	.366	Спірмена														
39	Пірсона	.716*	.389	Спірмена													
40	Пірсона	.886*	-.319	.828*	Спірмена												
41	Пірсона	.737	-.159	.786	Спірмена												
42	Пірсона	.493	-.735	-.315	-.116	Спірмена											
43	Пірсона	.486	-.638	.207	.714	Спірмена											
44	Пірсона	.825*	-.232	.637	.830*	-.242	.779	Пірсона									
45	Пірсона	.920*	-.339	.660	.941*	-.185	.820*	Спірмена									
46	Пірсона	.943**	-.116	.828*	.943**	-.406	.600	.941**	Пірсона								
47	Пірсона	-.059	.276	-.286	-.695	-.506	-.109	-.268	-.445	Пірсона							
48	Пірсона	.429	.058	.001	.086	-.406	.086	.030	.143	Спірмена							
49	Пірсона	-.261	.260	-.272	-.845**	.433	-.600	-.934**	-.970**	.228	Пірсона						
50	Пірсона	-.182	.328	-.248	-.943**	.406	-.600	-.941**	-1.00**	-.143	Спірмена						
51	Пірсона	-.944**	-.262	-.875**	-.887**	.403	-.555	-.920**	-.988**	.308	Пірсона						
52	Пірсона	-.879**	-.294	-.881**	-.943**	.406	-.600	-.941**	-1.00**	-.143	Спірмена						
53	Пірсона	.700*	-.137	.572	.899*	.054	.526	.738	.864**	-.526	-.117	-.684*	Пірсона				
54	Пірсона	.450	-.210	.488	.829**	.261	.429	.638	.657	-.200	-.109	-.517	Спірмена				
55	Пірсона	.682*	.437	.782*	.603	-.530	.690	.888*	.812*	.118	.565	-.817**	.313	Пірсона			
56	Пірсона	.950**	.378	.837**	.886*	-.493	.486	.820*	.943*	.429	-.075	-.983**	.500	Спірмена			
57	Пірсона	.937**	.408	.728*	.592	-.763	.399	.806	.810	.090	-.020	-.934*	.531	.722*	Пірсона		
58	Пірсона	.900**	.420	.677*	.600	-.696	.486	.698	.771	.600	-.126	-.933**	.283	.950**	Спірмена		
59	Пірсона	-.736*	-.186	-.585	-.710	.253	-.769	-.871*	-.845*	.085	-.163	.809*	-.666	-.754*	-.719*	Пірсона	
60	Пірсона	-.830**	-.196	-.771**	-.943**	.203	-.600	-.820*	-.886*	-.371	.091	.927**	-.700*	-.950**	-.867**	Спірмена	
61	Пірсона	-.749*	.212	-.441	-.789	.393	-.698	-.940*	-.929**	.179	.632	.621	-.613	-.091	-.669*	.326	Пірсона
62	Пірсона	-.673*	.135	-.495	-.943**	.406	-.600	-.941**	-1.00**	-.143	.711*	.648*	-.567	-.617	-.567	.624	Спірмена
63	Пірсона	-.165	.239	-.186	-.946*	-.029	-.368	-.719	-.851*	.820*	.462	.169	-.398	-.210	-.119	-.208	Пірсона
64	Пірсона	.248	.355	.110	-.771	.232	-.829*	-.941**	-.829*	.029	.486	-.200	-.150	.200	.233	-.273	Спірмена

Примітка: тут і далі - * достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,05; ** - достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,01.

Продовження додатку Н.1

Значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена між досліджуваними показниками

№ п/п	№ п/п, значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена															
	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67
35	.816*	.879**	-.357	.522	.455	.537	.553	.634	.531	.149	.155	.874**	-.240	.353	.664	-.004
	.754*	.794**	-.100	.333	.333	.657	.317	.678*	.517	.250	.001	.733**	-.533	.517	.500	-.150
36	.350	.357	.008	-.012	.015	.087	-.212	.229	.264	.083	-.421	.043	-.310	.539	.380	.502
	.377	.343	.008	-.042	.042	.116	-.319	.181	.101	.185	-.336	-.017	-.202	.521	.319	.538
37	.634*	.704*	-.245	.560	.259	.238	.395	.305	.368	.221	.228	.764**	.023	.600	.589	.002
	.469	.550	-.189	.518	.129	.207	.259	.425	.199	.199	.139	.697**	-.199	.518	.558	-.010
38	.857*	.864*	-.844*	.931*	.462	-.123	.975*	.174	-.701	-.514	.597	.966**	.220	-.042	.536	-.285
	.886*	.886*	-.714	.257	.200	.371	.943**	.486	-.371	-.543	.257	1.00**	.429	-.486	.600	-.486
39	-.451	-.466	.550	.091	.032	-.642	-.192	-.641	.434	.608	.755	-.144	.530	.260	.832**	-.825*
	-.493	-.493	.638	.696	-.116	-.406	-.406	-.551	.406	.667	.696	-.116	-.116	.029	-.696	-.812*
40	.285	.324	-.256	.268	.582	.368	.550	.499	.039	.020	.470	.607	-.100	.764	.163	-.461
	.543	.543	-.257	.200	.600	.314	.600	.543	.371	-.143	.486	.714	-.257	-.829*	-.029	-.600
41	.800	.827**	-.780	.621	.652	.347	.904*	.640	-.640	-.491	-.448	.367	.918**	-.174	-.581	.640
	.880*	.880*	-.698	.213	.516	.331	.941**	.577	-.152	-.638	.334	.941**	.152	-.577	.516	-.395
42	.917**	.936**	-.939**	.808	.442	.179	.989**	.416	-.771	-.622	.342	.980**	.039	-.245	.757	-.085
	.943**	.943**	-.829*	.086	.314	.429	1.00*	.600	-.429	-.771	.086	.943**	.371	-.429	.771	-.200
43	-.331	-.318	.341	-.878**	-.353	.786	-.557	.387	.270	.274	-.826*	-.497	-.400	-.508	.089	.442
	.086	.086	.029	-.771	-.200	.943**	.143	.771	.086	.086	-.771	.086	-.143	-.600	.257	.314
44	-.175	-.181	.802**	-.201	.064	-.405	-.757*	.054	.480	.642	.055	-.168	-.121	.622	-.436	-.315
	-.183	-.231	.795*	.494	.259	-.429	-.929**	.071	.477	.745*	.276	-.092	-.460	.477	-.577	-.234
45	-.717**	-.822	.228	-.621	-.618	-.323	-.474	-.655	-.633	-.231	-.314	-.896*	.309	-.514	-.557	.070
	-.584	-.661*	.033	-.567	-.500	-.429	-.183	-.736*	-.583	-.317	-.183	-.833**	.600	-.583	-.433	-.033
46	.742*	.740*	-.409	.704*	.264	.046	.599	.236	.142	.031	.520	.874*	.288	.122	.353	-.591
	.494	.450	-.267	.467	-.067	.029	.283	.452	.001	.100	.283	.750*	.083	.100	.233	-.700*
47	.468	.553	.281	.279	.514	.699	-.050	.548	.765*	.574	.208	.551	-.368	.744*	.241	-.054
	.762*	.767*	.017	.483	.383	.657	.133	.770*	.567	.367	.050	.817**	-.583	.567	.450	.017
48	.825**	.876**	-.326	.454	.602	.594	.459	.834**	.562	.068	.019	.792**	-.532	.336	.717*	.184
	.711**	.717**	.100	.367	.533	.771	.050	.837**	.683*	.350	-.050	.733**	-.733*	.517	.400	.167
49	-.485	-.573	-.170	-.342	-.477	-.541	-.034	-.621	-.682*	-.424	-.247	-.656	.266	-.467	-.188	.437
	-.553	-.612	-.033	-.550	-.317	-.600	-.117	-.828**	-.517	-.383	-.117	-.917**	.500	-.433	-.367	.267
50	-.691*	-.705*	.740*	-.532	-.425	-.456	-.877*	-.526	-.069	.363	-.150	-.743*	.198	.255	-.689*	-.083
	-.663*	-.685*	.650	.017	-.133	-.429	-.783*	-.644	.001	.400	.183	-.767*	.033	.100	-.767*	.001
51	-.493	-.440	.802*	-.800*	-.305	.338	-.865*	.078	.407	.639	-.484	-.511	-.177	.179	-.422	-.056
	-.195	-.164	.800**	.150	-.033	-.257	-.783*	.042	.517	.817**	-.067	-.233	-.500	.617	-.467	.167

Примітка: тут і далі - * достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,05; ** - достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,01.

Продовження додатку Н.1

Значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена між досліджуваними показниками

№ п/п	№ п/п, значення коефіцієнтів кореляції Пірсона та Спірмена															
	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67
52	Спірмена															
53	Спірмена	.990**														
54	Спірмена	.985**	Спірмена													
55	Спірмена	-.624	-.562	Спірмена												
56	Спірмена	-.460	-.450	-.714*	Спірмена											
57	Спірмена	.109	.117	.367	Спірмена	Спірмена										
58	Спірмена	.462	.511	-.077	.508	Спірмена	Спірмена									
59	Спірмена	.276	.283	.233	.533	Спірмена	Спірмена									
60	Спірмена	.190	.222	-.197	-.430	-.079	Спірмена	Спірмена								
61	Спірмена	.314	.314	-.143	-.600	-.029	Спірмена	Спірмена								
62	Спірмена	.732*	.697*	-.882*	.751*	.370	.055	Спірмена	Спірмена							
63	Спірмена	.460	.467	-.850**	-.217	-.083	.429	Спірмена	Спірмена							
64	Спірмена	.491	.549	-.136	.118	.708*	.686	.217	Спірмена	Спірмена						
65	Спірмена	.626	.603	-.008	.176	.368	.886*	.084	Спірмена	Спірмена						
66	Спірмена	.236	.326	.487	.091	.544	-.177	-.180	.480	Спірмена	Спірмена					
67	Спірмена	.259	.267	.650	.533	.767*	.029	-.400	.485	Спірмена	Спірмена					
68	Спірмена	-.101	-.041	.787*	-.265	.101	-.042	-.513	.028	-.704*	Спірмена	Спірмена				
69	Спірмена	-.008	.001	.850**	.533	.233	-.143	-.733*	.184	.733*	Спірмена	Спірмена				
70	Спірмена	.275	.278	.019	.663	.504	-.600	.366	-.130	.223	.280	Спірмена	Спірмена			
71	Спірмена	-.042	-.033	.250	.817*	.533	-.600	-.100	-.218	.383	.350	Спірмена	Спірмена			
72	Спірмена	.678*	.667*	-.217	.483	.317	.371	.367	.828**	.317	.083	.133	Спірмена	Спірмена		
73	Спірмена	-.111	-.171	-.057	.104	-.655	-.364	-.051	-.827*	-.454	.055	.301	-.056	Спірмена	Спірмена	
74	Спірмена	-.276	-.283	-.600	-.467	-.800**	-.086	-.383	-.519	-.983**	-.650	-.283	-.300	Спірмена	Спірмена	
75	Спірмена	.238	.298	.385	.321	.194	-.790	-.214	-.005	.689*	.528	.251	.249	-.037	Спірмена	Спірмена
76	Спірмена	.243	.250	.400	.617	.383	-.714	-.383	.075	.567	.600	.367	.117	-.583	Спірмена	Спірмена
77	Спірмена	.721*	.715*	-.773*	.394	.168	.538	.640	.522	-.121	-.524	-.315	.567	-.295	-.063	Спірмена
78	Спірмена	.561	.567	-.750*	-.233	-.167	.429	.700*	.385	-.367	-.600	-.500	.483	.267	-.083	Спірмена
79	Спірмена	.028	.025	-.297	-.191	.006	.297	.077	.209	-.071	-.421	-.629	-.252	-.538	-.026	Спірмена
80	Спірмена	.084	.117	-.117	-.550	-.033	.143	-.083	-.126	-.033	-.233	-.400	-.100	-.167	.367	Спірмена

Примітка: тут і далі - * достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,05; ** - достовірність коефіцієнта кореляції на рівні 0,01.

Результати факторного аналізу за методом головних компонент з "varimax" обертанням за основними показниками галузі фізичної культури і спорту у Хмельницькій області загалом

Результати тесту Kaiser-Meyer-Olkin та критерію сферичності Barletta

<i>Назва тесту</i>	<i>Отримані значення</i>
Критерій адекватності вибірки (КМО)	,657
Критерій сферичності Барлета	Approx. Chi-Square - ,000
	df - 6
	Sig. - 1,002

Перемінні, спільності та характеристики факторів

<i>Комп о- нент</i>	<i>Вихідні власні значення</i>			<i>Видобуті значення</i>			<i>Значення після процедури "varimax" обертання</i>		
	<i>Загал ьний</i>	<i>% дис- перс ії</i>	<i>% накопич ений</i>	<i>Загал ьний</i>	<i>% дисп ерсії</i>	<i>% накопич ений</i>	<i>Загал ьний</i>	<i>% дисп ерсії</i>	<i>% накопич ений</i>
1	11,5	52,5	52,5	11,5	52,5	52,5	10,1	46,3	46,3
2	4,8	21,9	74,4	4,8	21,9	74,4	3,6	16,8	63,1
3	2,2	10,0	84,5	2,2	10,0	84,5	3,6	16,5	79,6
4	1,7	7,9	92,5	1,7	7,9	92,5	2,8	12,8	92,5
5	,786	3,5	96,1	—	—	—	—	—	—
6	,427	1,9	98,0	—	—	—	—	—	—
7	,328	1,4	99,5	—	—	—	—	—	—
8	,055	,249	99,7	—	—	—	—	—	—
9	,045	,204	100,0	—	—	—	—	—	—
10	6,2	2,8	100,0	—	—	—	—	—	—
11	3,7	1,6	100,0	—	—	—	—	—	—
12	2,9	1,3	100,0	—	—	—	—	—	—
13	2,6	1,2	100,0	—	—	—	—	—	—
14	1,5	6,9	100,0	—	—	—	—	—	—
15	7,9	3,2	100,0	—	—	—	—	—	—
16	1,5	6,8	100,0	—	—	—	—	—	—
17	-8,5	-3,8	100,0	—	—	—	—	—	—
18	-8,6	-3,9	100,0	—	—	—	—	—	—
19	-1,5	-7,2	100,0	—	—	—	—	—	—
20	-2,0	-9,5	100,0	—	—	—	—	—	—
21	-2,9	-1,3	100,0	—	—	—	—	—	—
22	-4,2	-1,9	100,0	—	—	—	—	—	—

Продовження додатку Н.2

Результати факторного аналізу за методом головних компонент з "varimax" обертанням за основними показниками галузі фізичної культури і спорту у Хмельницькій області загалом

Матриця компонентів до і після процедури "varimax" обертання

<i>До процедури "varimax" обертання</i>					<i>Після процедури "varimax" обертання</i>				
<i>№ показника</i>	<i>Компонент</i>				<i>№ показника</i>	<i>Компонент</i>			
	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
7	,991	—	—	—	10	,951	—	—	—
3	,986	—	—	—	3	,937	—	—	—
15	-,973	—	—	—	17	,930	—	—	—
10	,965	—	—	—	2	,905	—	—	—
18	,953	—	—	—	15	-,900	—	—	—
5	,913	—	—	—	19	,876	—	—	—
19	,872	—	—	—	24	,857	—	—	—
2	,853	—	—	—	5	,831	—	—	—
24	,809	—	—	—	21	,820	—	—	—
52	,787	—	—	—	18	,818	—	—	—
26	,766	—	—	—	52	,714	,529	—	—
21	,739	—	—	—	26	,647	—	,534	—
23	-,737	—	—	—	7	,639	—	—	—
11	-,658	—	—	—	9	—	,956	—	—
54	—	,935	—	—	55	—	,930	—	—
25	—	,862	—	—	16	—	—	,878	—
9	—	-,762	,514	—	22	—	—	,873	—
22	—	,655	,572	—	54	—	-,502	,792	—
16	—	,615	,589	—	25	—	—	,767	,510
55	—	-,611	,583	—	56	—	—	—	,822
7	—	,588	—	—	23	—	—	—	-,745
56	,548	—	—	-,770	11	—	—	—	-,700

Значення комплексного впливу факторів на розвиток та функціонування галузі фізичної культури і спорту

<i>Номер і назва фактору</i>	<i>Компонент</i>	<i>% накопичений</i>
1 фактор – економіко-демографічний	---	25,0
2 фактор – фінансово-результативний	,612	
3 фактор – ресурсно-мотиваційний	---	
4 фактор – кадрово-результативний	-,626	

Результати факторного аналізу за методом головних компонент з "varimax" обертанням за основними показниками підсистеми галузі фізичної культури і спорту "Спорт для всіх та фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами" у Хмельницькій області

Результати тесту Kaiser-Meyer-Olkin та критерію сферичності Barletta

<i>Назва тесту</i>	<i>Отримані значення</i>
Критерій адекватності вибірки (КМО)	.756
Критерій сферичності Барлета	Approx. Chi-Square - .000
	df – 10
	Sig. – 1.000

Перемінні, спільності та характеристики факторів

<i>Комп о- нент</i>	<i>Вихідні власні значення</i>			<i>Видобуті значення</i>			<i>Значення після процедури "varimax" обертання</i>		
	<i>Загал ьний</i>	<i>% дис- перс ії</i>	<i>% накопич ений</i>	<i>Загал ьний</i>	<i>% дисп ерсії</i>	<i>% накопич ений</i>	<i>Загал ьний</i>	<i>% дисп ерсії</i>	<i>% накопич ений</i>
1	13,1	56,9	56,9	13,0	56,9	56,9	10,1	43,9	43,9
2	5,0	22,0	78,9	5,0	22,0	78,9	6,1	26,8	70,7
3	2,3	10,2	89,2	2,3	10,2	89,3	2,5	10,9	81,7
4	1,4	6,4	95,7	1,4	6,4	95,7	2,3	10,3	92,0
5	1,3	5,8	100,0	1,3	5,8	100,0	2,1	9,4	100,0
6	,876	3,8	100,0	—	—	—	—	—	—
7	,587	2,5	100,0	—	—	—	—	—	—
8	,415	1,8	100,0	—	—	—	—	—	—
9	,302	1,3	100,0	—	—	—	—	—	—
10	,095	,412	100,0	—	—	—	—	—	—
11	,049	,211	100,0	—	—	—	—	—	—
12	,022	,095	100,0	—	—	—	—	—	—
13	,006	,025	100,0	—	—	—	—	—	—
14	,003	,013	100,0	—	—	—	—	—	—
15	1,59	6,9	100,0	—	—	—	—	—	—
16	-2,4	-1,0	100,0	—	—	—	—	—	—
17	-,001	-,004	100,0	—	—	—	—	—	—
18	-,020	-,087	100,0	—	—	—	—	—	—
19	-,062	-,272	100,0	—	—	—	—	—	—
20	-,088	-,383	100,0	—	—	—	—	—	—
21	-,229	-,995	100,0	—	—	—	—	—	—
22	-,773	-3,3	100,0	—	—	—	—	—	—
23	-1,5	-6,6	100,0	—	—	—	—	—	—

Продовження додатку Н.3

Результати факторного аналізу за методом головних компонент з "varimax" обертанням за основними показниками підсистеми галузі фізичної культури і спорту "Спорт для всіх та фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами" у Хмельницькій області

Матриця компонентів до і після процедури "varimax" обертання

До процедури "varimax" обертання						Після процедури "varimax" обертання					
№ показника	Компонент					№ показника	Компонент				
	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
42	1,031	—	—	—	—	2	1,043	—	—	—	—
41	,982	—	—	—	—	3	,947	—	—	—	—
63	,967	—	—	—	—	18	,947	—	—	—	—
3	,958	—	—	—	—	35	,904	—	—	—	—
38	,939	—	—	—	—	20	,902	—	—	—	—
18	,930	—	—	—	—	49	-,869	—	—	—	—
35	,915	—	—	—	—	63	,820	,524	—	—	—
20	,856	—	—	—	—	37	,783	—	—	—	—
2	,850	,758	—	—	—	42	,758	,592	—	—	—
52	,849	—	—	—	—	41	,716	—	—	,513	—
37	,802	—	—	—	—	52	,639	,540	—	—	—
50	-,786	—	—	—	—	56	,531	—	—	—	—
49	-,762	—	—	—	—	51	—	-	—	—	—
9	,739	-,620	—	—	—	43	—	-,965	—	—	—
55	,731	-,591	—	—	—	9	—	,911	—	—	—
56	,605	—	—	—	—	55	—	,853	—	—	—
43	—	,999	—	—	—	38	,653	,747	—	—	—
57	—	,881	—	—	—	57	—	-,608	—	—	—
51	—	-,842	—	—	,524	36	—	—	,998	—	—
39	—	-,649	—	—	—	40	—	—	-,777	,546	—
40	,628	—	-	—	—	34	—	—	—	-	—
36	—	—	,860	—	—	39	—	—	-,579	—	-
34	—	—	—	,911	—	50	-,581	—	—	—	-,651
											-,627

Значення комплексного впливу факторів на розвиток та функціонування підсистеми галузі "Спорт для всіх та фізкультурно-оздоровча робота серед інвалідів"

Номер і назва фактору	Компонент		% накопичений
	1	2	
1 фактор - фінансово-соціальний	,954	---	80,7
5 фактор - якісно-результативний	,914	---	
2 фактор - організаторсько-результативний	-,859	---	
3 фактор - ресурсно-діяльнісний	---	,906	
4 фактор - демографічний	---	-,703	
% дисперсії	50,7	30,0	

Додаток Н.4

Результати факторного аналізу за методом головних компонент з "varimax" обертанням за основними показниками підсистеми галузі фізичної культури і спорту "Фізичне виховання та спортивно-масова робота в навчальних закладах" у Хмельницькій області

Результати тесту Kaiser-Meyer-Olkin та критерію сферичності Barletta

<i>Назва тесту</i>	<i>Отримані значення</i>
Критерій адекватності вибірки (КМО)	,679
Критерій сферичності Барлетта	Approx. Chi-Square - ,004
	df - 10
	Sig. - ,939

Перемінні, спільності та характеристики факторів

<i>Комп- онент</i>	<i>Вихідні власні значення</i>			<i>Видобуті значення</i>			<i>Значення після процедури "varimax" обертання</i>		
	<i>Загал- ьний</i>	<i>% дис- перс- її</i>	<i>% накопич- ений</i>	<i>Загал- ьний</i>	<i>% дис- персїї</i>	<i>% накопич- ений</i>	<i>Загал- ьний</i>	<i>% дис- персїї</i>	<i>% накопич- ений</i>
1	5,6	51,4	51,2	5,6	51,4	51,4	5,4	49,7	49,7
2	2,3	21,2	72,7	2,3	21,3	72,7	2,3	21,7	71,4
3	1,9	18,1	90,8	1,9	18,1	90,8	2,1	19,3	90,8
4	,638	5,7	96,6	—	—	—	—	—	—
5	,431	3,9	100,0	—	—	—	—	—	—
6	,153	1,3	100,0	—	—	—	—	—	—
7	,065	,591	100,0	—	—	—	—	—	—
8	,004	,037	100,0	—	—	—	—	—	—
9	-,001	-,012	99,9	—	—	—	—	—	—
10	-,043	-,387	99,6	—	—	—	—	—	—
11	-,237	-,2,1	100,0	—	—	—	—	—	—

Продовження додатку Н.4

Результати факторного аналізу за методом головних компонент з "varimax" обертанням за основними показниками підсистеми галузі фізичної культури і спорту "Фізичне виховання та спортивно-масова робота в навчальних закладах" у Хмельницькій області

Матриця компонентів до і після процедури "varimax" обертання

<i>До процедури "varimax" обертання</i>				<i>Після процедури "varimax" обертання</i>			
<i>№ показника</i>	<i>Компонент</i>			<i>№ показника</i>	<i>Компонент</i>		
	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
45	-,993	—	—	3	1,011	—	—
3	,988	—	—	45	-,986	—	—
48	,973	—	—	2	,955	—	—
2	,968	—	—	48	,943	—	—
47	,808	—	—	66	,716	—	—
66	,650	-,598	—	46	,697	—	-,667
44	—	,826	—	44	—	,930	—
67	—	-,692	,643	65	—	,824	—
65	—	,652	—	47	,661	,740	—
46	,604	—	-,719	67	—	—	,920
64	—	—	-,700	64	—	—	-,789

Значення комплексного впливу факторів на розвиток та функціонування підсистеми галузі "Фізичне виховання та спортивно-масова робота в навчальних закладах"

<i>Номер і назва фактору</i>	<i>Компонент</i>		<i>% накопичений</i>
	<i>1</i>	<i>2</i>	
3 фактор - ресурсно-результативний	,834	—	75,9
1 фактор - фінансово-соціальний	,730	—	
2 фактор - ресурсно-демографічний	—	,947	
% дисперсії	40,9	35,0	

Додаток Н.5

Результати факторного аналізу за методом головних компонент з "varimax" обертанням за основними показниками підсистеми галузі фізичної культури і спорту "Спорт вищих досягнень, олімпійський, паралімпійський, дефлімпійський спорт" у Хмельницькій області

Результати тесту Kaiser-Meyer-Olkin та критерію сферичності Barletta

Назва тесту	Отримані значення
Критерій адекватності вибірки (КМО)	,671
Критерій сферичності Барлета	Approx. Chi-Square - ,004
	df - 8
	Sig. - ,177

Перемінні, спільності та характеристики факторів

Комп о- нент	Вихідні власні значення			Видобуті значення			Значення після процедури "varimax" обертання		
	Загал ьний	% дис- перс ії	% накопич ений	Загал ьний	% дисп ерсії	% накопич ений	Загал ьний	% дисп ерсії	% накопич ений
1	8,2	51,3	51,3	8,2	51,3	51,3	6,8	42,8	42,8
2	5,4	34,3	85,6	5,4	34,3	85,6	6,0	37,8	80,7
3	1,9	12,2	98,0	1,9	12,4	98,0	2,7	17,3	98,0
4	,803	5,0	100,0	—	—	—	—	—	—
5	,585	3,6	100,0	—	—	—	—	—	—
6	,509	3,1	100,0	—	—	—	—	—	—
7	,239	1,4	100,0	—	—	—	—	—	—
8	,084	,526	100,0	—	—	—	—	—	—
9	,064	,398	100,0	—	—	—	—	—	—
10	,011	,072	100,0	—	—	—	—	—	—
11	,003	,018	100,0	—	—	—	—	—	—
12	,001	-,001	99,9	—	—	—	—	—	—
13	-,035	-,219	99,7	—	—	—	—	—	—
14	-,082	-,512	99,2	—	—	—	—	—	—
15	-,242	-,1,5	97,7	—	—	—	—	—	—
16	-1,6	-10,2	100,0	—	—	—	—	—	—

Продовження додатку Н.5

Результати факторного аналізу за методом головних компонент з "varimax" обертанням за основними показниками підсистеми галузі фізичної культури і спорту "Спорт вищих досягнень, олімпійський, паралімпійський, дефлімпійський спорт" у Хмельницькій області

Матриця компонентів до і після процедури "varimax" обертання

<i>До процедури "varimax" обертання</i>				<i>Після процедури "varimax" обертання</i>			
<i>№ показника</i>	<i>Компонент</i>			<i>№ показника</i>	<i>Компонент</i>		
	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
69	1,099	—	—	5	1,021	—	
68	1,045	—	—	27	-1,007	—	
9	,875	—	—	28	,997	—	
58	,851	—	—	31	,974	—	
31	,837	—	—	59	,787	—	
54	-,823	—	—	68	,751	-,744	
5	,822	,570	—	30	—	1,000	
28	,812	,629	—	60	—	,962	
27	-,780	-,703	—	61	—	,883	
33	—	1,028	—	33	,529	,882	
60	—	,971	—	54	—	,807	
30	—	,883	—	69	,684	-,805	
61	—	,692	—	58	,517	-,540	
59	—	,612	—	29	—	—	,938
29	—	—	,949	32	—	—	,865
32	-,632	—	,693	9	—	-,605	-,693

Значення комплексного впливу факторів на розвиток та функціонування підсистеми галузі "Спорт вищих досягнень, олімпійський, паралімпійський, дефлімпійський спорт"

<i>Номер і назва фактору</i>	<i>Компонент</i>	<i>% накопичений</i>
	<i>1</i>	
2 фактор - організаторсько-результативний	,987	65,0
1 фактор - фінансово-демографічний	-,964	
3 фактор - ресурсно-масовий	—	
% дисперсії	65,0	

Комплексна модель прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами та показниками у Хмельницькій області методом множинної регресії

Чинник	Результуюча ознака	Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти β	Значущість	Рівняння регресії	Критерій Дарбіна-Ватсона	Рівні прогностованого тренду		
		B	Похибка					Min	Mean	Max
25 – штатних працівників ФКФС	54 – осіб, що займаються усіма видами спорту	55,293	7,6	,848	,008	$55,2 \times (25) + 0,74 \times (5) - 87993 = (54)$	1,686	25129,2	32412,7	40820,1
5 – використано копій на роз-воток ФКФС		-0,74	,026	-,338	,000					
Constan		-87993	17042	----	,002					
3 – бюджетні видатки області на ФКФС	55 – загальна кількість населення, охоплене усіма видами ФОР	2,646	2,013	,622	,237	$2,646 \times (3) + 57,4 \times (26) + 118881,1 = (55)$	1,887	148916,5	160927,7	176871,9
26 – спортивних споруд по області		7,755	57,4	,064	,897					
Constan		118881,1	203588,2	----	,581					
3 – бюджетні видатки області на ФКФС	56 – кількість інвалідів, охоплених усіма видами ФОР	,066	,109	,477	,094	$0,066 \times (3) + 0,005 \times (19) + 1080,7 = (56)$	1,588	1541,9	1881,1	2327,6
19 – загальна кількість інвалідів по області		,005	,077	,056	,068					
Constan		1080,7	6591,9	----	,075					

Продовження додатку Н.6

Комплексна модель прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами та показниками у Хмельницькій області методом множинної регресії

Чинник	Результуюча ознака	Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти	Значущість	Рівняння регресії	Критерій Durbin-Watson	Рівні прогнозованого тренду		
		B	Похибка					Min	Mean	Max
35 – бюджетні видатки області "Спорт для всіх"	38 – заходів, проведених центром "Спорт для всіх"	,163	,559	,164	,790	$0,463 \times (35) + 11,865 \times (41) - 60,426 = (38)$	1,207	13,5	102,4	181,2
41 – штатних працівників центрів "Спорт для всіх"		11,865	9,572	,695	,303					
Constan		-60,426	67,232	-----	,435					
35 – бюджетні видатки області "Спорт для всіх"	40 – заходів інформаційно-пропагандистського спрямування	-1,638	2,004	-,473	,474	$-1,638 \times (35) + 69,361 \times (41) + 699,565 = (40)$	1,588	898,9	1199,7	1477,3
41 – штатних працівників центрів "Спорт для всіх"		69,361	34,331	1,169	,137					
Constan		699,565	241,120	----	,062					
39 – спортивних майданчиків за місцем проживання громадян	55 – загальна кількість населення, охоплена видами ФОР	186,1	124,3	,437	,231	$186,1 \times (39) + 4224,7 \times (42) + 59607,3 = (55)$	1,793	149819,5	165384,8	192067,3
42 – кількість центрів "Спорт для всіх"		4224,7	1367,9	,902	,054					
Constan		59607,3	59142,6	-----	,388					

Продовження додатку Н.6

Комплексна модель прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами та показниками у Хмельницькій області методом множинної регресії

Чинник	Результуюча ознака	Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти	Значущість	Рівняння регресії	Критерій Durbin-Watson	Рівні прогнозованою тренду		
		B	Похіб ка					Min	Mean	Max
69 – використано коштів за видами спорту	68 – набрана загальна кількість очок за видами спорту по області	9,771	5,589	1,235	,223	$9,771 \times (69) + 88,253 \times (30) - 17131,7 = (68)$	1,164	54305,5	69392,5	88923,3
30 – тренерсько-викладацький склад за видами спорту		88,253	181,9	,343	,676					
Constan		-17131,7	106738,7	----	,887					
28 – бюджетні видатки області на спорт вищих десятилень	32 – кількість видів спорту, що культивуються в Хмельницькій області	,001	,001	,287	,471	$0,001 \times (28) - 0,024 \times (31) + 49,213 = (32)$	1,948	43,8	45,9	47,1
31 – спортивних споруд спорту вищих десятилень		-,024	,031	-,765	,782					
Constan		49,213	2,961	----	,000					
28 – бюджетні видатки області на спорт вищих десятилень	58 – підготовлено членів збірних команд України	,004	,001	,750	,008	$0,004 \times (28) - 0,231 \times (30) + 121,959 = (58)$	1,420	16,8	34,2	56,1
30 – тренерсько-викладацький склад за видами спорту		-,231	,063	-,711	,011					
Constan		121,959	28,032	----	,005					

Продовження додатку Н.6

Комплексна модель прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами та показниками у Хмельницькій області методом множинної регресії

Чинник	Результуюча ознака	Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти		Значущість	Рівняння регресії	Критерій Durbin-Watson	Рівні прогностичного тренду		
		B	Пахиб ка	β					Min	Mean	Max
54 – осіб, що займаються усіма видами спорту	61 – підготовлено розрядників за видами спорту, присвоєно спортивне звання	,130	,030	,988		,005	$0,130 \times (54) + 0,012 \times (5) + 5540,102 = (61)$	1,552	9077,7	10101,4	10971,8
5 – використано коштів на розвиток ФКіС		,012	,006	,431		,103					
Constant		5540,102	1062,2	----		,002					
33 – кількість видів спорту, якими займаються інваліди у Хмельницькій області	59 – призові місця, які обіймали спортсмени центру "Гінаспорт"	2,011	2,480	,422		,477	$2,011 \times (33) + 0,010 \times (29) - 4,601 = (59)$	1,292	15,9	19,5	23,2
29 – фінансування центрів інвалідного спорту		,010	,027	,197		,730					
Constant		-4,601	28,488	----		,882					
38 – проведених заходів центром "Спорт для всіх"		15,063	19,128	,303		,457					
40 – Заходів інформаційно-пропагандистського спрямування	18 – загальна захворюваність на 100000 населення	3,273	5,502	,229		,571	$15,063 \times (38) + 3,273 \times (40) + 57574,3 = (18)$	0,384	60711,8	63173,1	65824,6
Constant		57574,3	6369,1	----		,000					

Продовження додатку Н.6

Комплексна модель прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами та показниками у Хмельницькій області методом множинної регресії

Чинник	Результуюча ознака	Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти	Значущість	Рівняння регресії	Критерій Durbin-Watson	Рівні прогностичного тренду			
		B	Похіб ка					β	Min	Mean	Max
39 – спортсменів за місцем проживання громадян	18 – загальна захворюваність на 100000 населення	-11,460	30,938	-,121	,722						
41 – штатні працівники центрів "Спорт для всіх"		424,428	277,3	,501	,170	$-11,460 \times (39) + 424,428 \times (41) + 63575 = (18)$	0,254	60402,9	63173,1	65496,1	
Const		63575,2	15166,8	----	,004						
65 – школярі, які займаються ФКС три рази на тиждень	66 – школярі, які віднесені за станом здоров'я до спеціальних медичних груп	-,004	,031	-,050	,377						
67 – школярі, які займаються ФК у спеціальних медичних групах		1,091	,799	,486	,893	$-0,004 \times (65) + 1,091 \times (67) + 6261,973 = (66)$	0,662	13254,3	14158,1	15238,7	
Const		6261,9	6563,8	----	,221						
65 – учні, студенти, які займаються ФКС три рази на тиждень	49 – загальна кількість скоєних злочинів особами віком від 14 до 29 років	-,014	,012	-,324	,306						
63 – учні, студенти займаються в спортивних клубах		-,063	,032	-,575	,094	$-0,014 \times (65) + (-,063) \times (63) + 3903,4 = (49)$	1,335	1402,9	2382,7	3034,8	
Const		3903,4	947,6	----	,006						

Додаток Н.7

Комплексна модель прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами та показниками у Хмельницькій області методом статистичних рівнянь залежностей (одночинниковий тренд)

Чинник	Результуюча ознака	Рівняння залежності	Вид залежності	Спів-кідсть зв'язку	Рівні чинників на формування результуючої ознаки на 2010 рік.		
					Оптиміальний	Фактичний	Оптиміальний у % до фактичного
25 – штатних працівників ФКіС	54 – осіб, що займаються усіма видами спорту	$Y_x = 22923 \left(1 + 6,330432 \times d \frac{x}{x_{\text{max}}} - 1 \right)$ $Y_x = \frac{1}{22923} \frac{1}{-0,0922217 \times d \frac{x}{x_{\text{max}}} - 1} \frac{1}{x_{\text{max}}}$	ЛПЗ.№1	0,66	2126	2210	96,2
5 – використано коштів на розвиток ФКіС							
3 – бюджетні видатки області на ФКіС	55 – загальна кількість населення, охоплені усіма видами ФОР	$Y_x = 199930 \left(1 - 0,369574 \times d \frac{x}{x_{\text{max}}} \right)$ $Y_x = 199930 \left(1 - 6,504553 \times d \frac{x}{x_{\text{max}}} \right)$	ЛПЗ.№2	0,64	10834,9	10834,9	100
26 – спортивних споруд по області							
3 – бюджетні видатки області на ФКіС	56 – кількість інвалідів, охоплених усіма видами ФОР	$Y_x = 1520 \left(1 + 0,105973 \times d \frac{x}{x_{\text{max}}} - 1 \right)$ $Y_x = 2890 \left(1 - 3,140336 \times d \frac{x}{x_{\text{max}}} \right)$	ЛПЗ.№1	0,76	10049	10834,9	92,7
19 – загальна кількість інвалідів у області							

Продовження додатку Н.7

Комплексна модель прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами та показниками у Хмельницькій області методом статистичних рівнянь залежностей (одночинниковий тренд)

Чинник	Результуюча ознака	Рівняння залежності	Вид залежності	Спій-кність зв'язку	Рівні чинники на формування результуючої ознаки на 2010 рік		Оптимальний Фактичний	Оптимальний у % до фактичного
					Оптимальний	Фактичний		
39 – спортивних майданчиків за місцем проживання громадян	55 – загальна кількість населення, охоплена видами ФОР	$Y_x = 199930 \left(1 - 1,771206 \times d \right)^{\frac{x}{x_{\max}}}$	ЛПЗ №2	0,52	504	462	109,0	
42 – кількість центрів "Спорт для всіх"	усіма видами ФОР	$Y_x = 199930 \left(1 - 0,316775 \times d \right)^{\frac{x}{x_{\max}}}$	ЛПЗ №2	0,71	11	11	100	
69 – використано коштів за видами спорту	68 – набрана загальна кількість очок за видами спорту по області	$Y_x = 80548 \left(1 - 0,485561 \times d \right)^{\frac{x}{x_{\max}}}$	ЛПЗ №2	0,71	6844	6844	100	
30 – тренерсько-викладацький склад за видами спорту		$Y_x = 80548 \left(1 - 2,140707 \times d \right)^{\frac{(x \pm x_y) \times (y \pm x_y)}{x_y \times (1 - \frac{x_y}{x_{\max}})}}}$	Парабола	0,56	444	444	100	
28 – бюджетні видатки області на спорт вищих досягнень	32 – кількість видів спорту, що культивуються в Хмельницькій області	$Y_x = 39 \left(1 + 88,279025 \times d \right)^{\frac{1}{x_{\min} \times x_y}}$	ГПЗ №1	0,68	392,2	9867,8	3,9	
31 – спортивних споруд спорту вищих досягнень		$Y_x = 39 \left(1 + 0,172250 \times d \right)^{\frac{x}{x_{\min}}}$	ЛПЗ №1	0,53	214,7	315	68,1	

Продовження додатку Н.7

Комплексна модель прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами та показниками у Хмельницькій області методом статистичних рівнянь залежностей (одночинниковий тренд)

Чинник	Результуюча ознака	Рівняння залежності	Вид залежності	Спів-кідь зв'язку	Рівні чинники на формування результуючої ознаки на 2010 рік		
					Оптимальний	Фактичний	
						Оптимальний у % до фактичного	
28 – бюджетні видатки області на спорт вищих десятиль	58 – підготовлено членів збірних команд України	$Y_x = 13 \left(1 + 0,450994 \times d \frac{1}{x_{\min}} \right)$	ЛПЗ №1	0,55	10683,4	9867,8	108,2
30 – тренерсько-векладацький склад за видами спорту	38 – заходів, проведених центром "Спорт для всіх"	$Y_x = 66 \left(1 - 5,425220 \times d \frac{1}{1 - \frac{(x - x_{\min})}{x_{\max}}} \right)$	парабола	0,58	444	444	100
35 – бюджетні видатки області "Спорт для всіх"	40 – заходів інформаційно-пропагандистського спрямування	$Y_x = 240 \left(1 - 1,254227 \times d \frac{1}{x_{\min}} \right)$	ЛПЗ №2	0,89	263	263	100
41 – штатних працівників центрів "Спорт для всіх"	41 – штатних працівників центрів "Спорт для всіх"	$Y_x = \frac{1}{34} \left(1 - 0,149461 \times d \frac{1}{x_{\min}} \right)$	ЛОПЗ №1	0,77	161,2	17	948,4
35 – бюджетні видатки області "Спорт для всіх"	40 – заходів інформаційно-пропагандистського спрямування	$Y_x = 802 \left(1 + 129,0665 \times d \frac{1}{x_{\min}} \right)$	ГПЗ №1	0,67	193	245	78,8
41 – штатних працівників центрів "Спорт для всіх"	41 – штатних працівників центрів "Спорт для всіх"	$Y_x = 802 \left(1 + 6,191023 \times d \frac{1}{x_{\min}} \right)$	ГПЗ №1	0,76	13	17	77,0

Продовження додатку Н.7

Комплексна модель прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами та показниками у Хмельницькій області методом статистичних рівнянь залежностей (одночинниковий тренд)

Чинник	Результуюча ознака	Рівняння залежності	Вид залежності	Стійкість зв'язку	Рівні чинників на формування результуючої ознаки на 2010 рік		Оптимісальний у % до фактичного
					Оптимісальний	Фактичний	
54 – осіб, що займаються усіма видами спорту	61 – підготовлено розрядників за видами спорту, присвоєно спортивне звання	$Y_x = \frac{1}{8964} - 1,026931 \times d \frac{1}{x_{\min} \cdot y}$	ЛОГПЗ №1	0,61	26664	22923	116,1
5 – використано коштів на розвиток ФКТС	присвоєно спортивне звання	$Y_x = 11601 \left(1 - 0,210428 \times d \frac{1}{x_{\min} \cdot y} \right)$	ЛПЗ №2	0,57	9736,5	66003,2	14,7
33 – кількість видів спорту, якими займаються інваліди у Хмельницькій області	59 – призові які обіймали спортсмени центру "Інавспорт"	$Y_x = \frac{1}{5} - 0,814473 \times d \frac{1}{x_{\min} \cdot y}$	ЛОГПЗ №1	0,88	7	7	100
29 – фінансування центрів інвалідного спорту	центр "Інавспорт"	$Y_x = 42 \left(1 - 2,660376 \times d \frac{1}{x_{\min} \cdot y} \right)$	ЛПЗ №2	0,56	1076,4	824,4	130,5
38 – проведених заходів центром "Спорт для всіх"	18 – загальна захворюваність на 100000 населення	$Y_x = 67393 \left(1 - 2,718611 \times d \frac{1}{x_{\min} \cdot y} \right)$	ГОЗ №2	0,61	34	240	14,1
40 – заходів інформаційно-пропагандистського спрямування	населення	$Y_x = 67393 \left(1 - 0,254669 \times d \frac{(y_1 \leq x_1)(x_2 \leq y_2) - 1}{1 - x_1 \cdot x_2} \right)$	парабола	0,65	1416	1416	100,0

Продовження додатку Н.7

Комплексна модель прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами та показниками у Хмельницькій області методом статистичних рівнянь залежностей (одночинниковий тренд)

Чинник	Результуюча ознака	Рівняння залежності	Вид залежності	Спійкість зв'язку	Рівні чинники на формування результуючої ознаки на 2010 рік		Оптиміальний Фактичний	Оптиміальний у % до фактичного
					Оптиміальний	Фактичний		
39 – спортивних майданчиків за місцем проживання громадян	18 – загальна захворюваність на 100000 населення	$Y_x = \frac{1}{61821} - 0,003308 \times d \frac{1}{x_{y_{\max}}}$	ЛОГОЗ №1	0,59	418	462	90,6	
41 – штатні працівники центрів "Спорт для всіх"	66 – школярі, які віднесені за станом здоров'я до спеціальних медичних груп	$Y_x = 67393 \left(1 - 0,110249 \times d \frac{1}{x_{y_{\max}} \left(\frac{y_{\max}}{x_{y_{\max}}} \right)^{k_{y_{\max}}}} \right)$	парабола	0,83	17	17	100	
65 – школярі, які займаються ФКІС три рази на тиждень	66 – школярі, які віднесені за станом здоров'я до спеціальних медичних груп	$Y_x = 16114 \left(1 - 0,195546 \times d \frac{1}{x_{\min}} \right)$	ЛОЗ №2	0,55	56968	91729	62,1	
67 – школярі, які займаються ФК у спеціальних медичних групах	49 – загальна кількість скоєних злочинів	$Y_x = 16114 \left(1 - 0,966013 \times d \frac{1}{x_{\min}} \right)$	ЛОЗ №2	0,50	6934	7247	95,6	
65 – учні, студенти, які займаються ФКІС три рази на тиждень	63 – учні, студенти, які займаються в спортивних клубах	$Y_x = 3853 \left(1 - 0,665136 \times d \frac{1}{x_{\max}} \right)$	ГОЗ №2	0,66	96891	91729	105,6	
63 – учні, студенти, які займаються в спортивних клубах	63 – учні, студенти, які займаються в спортивних клубах	$Y_x = 3853 \left(1 - 1633,77 \times d \frac{1}{x_{\max}} \right)$	ГОЗ №2	0,68	6650	19843	33,5	

Продовження додатку Н.7

Комплексна модель прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами та показниками у Хмельницькій області методом статистичних рівнянь залежностей (одночинниковий тренд)

Чинник	Результуюча ознака	Рівняння залежності	Вид залежності	Стійкість зв'язку	Рівні чинники на формування результуючої ознаки на 2010 рік		Оптиміальний у % до фактичного
					Оптиміальний	Фактичний	
15 – загальна кількість населення Хмельницької області	55 – загальна кількість населення, охоплена усіма видами ФОР	$Y_x = \frac{1}{199930} - 36,904601 \times d \frac{1}{x_{\min} \cdot x_y}$	ЛОГОЗ №2	0,67	1330700	1330700	100
27 – населення віком від 10 до 34 років	54 – осіб, що займаються усіма видами спорту	$Y_x = \frac{1}{199930} - 10,04491336 \times d \frac{1}{x_{\min} \cdot x_y}$	ЛОГОЗ №2	0,67	444100	444100	100
27 – населення віком від 10 до 34 років	54 – осіб, що займаються усіма видами спорту	$Y_x = 39857 \left(1 - 6,514235 \times d \frac{(y \cdot z \cdot x_y)}{x_y} \right) \frac{1}{x_{\min} \cdot x_y}$	парабола	0,76	441589	444100	99,4
44 – населення віком від 5 до 24 років	60 – кількість інвалідів в області	$Y_x = \frac{1}{22923} - 30,954657 \times d \frac{1}{x_{\min} \cdot x_y}$	ЛОПТЗ №1	0,65	315500	292700	92,7
19 – загальна кількість інвалідів в області	60 – кількість інвалідів, що займаються усіма видами спорту	$Y_x = 370 \left(1 - 5,253775 \times d \frac{1}{x_{\min}} \right)$	ЛПЗ №2	0,62	93660	97734	95,8
20 – кількість інвалідів на 1000 населення	60 – кількість інвалідів, що займаються усіма видами спорту	$Y_x = 370 \left(1 - 4,168254 \times d \frac{1}{x_{\min}} \right)$	ЛПЗ №2	0,69	68	73	93,8

Продовження додатку Н.7

Комплексна модель прогнозування стану розвитку галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами та показниками у Хмельницькій області методом статистичних рівнянь залежностей (одночинниковий тренд)

<i>Скорочена назва функції</i>	<i>Повна назва та значення функції</i>
ЛПЗ №1	одночинникова лінійна пряма залежність при збільшенні чинникової та результативної ознак
ЛПЗ №2	одночинникова лінійна пряма залежність при зменшенні чинникової та результативної ознак
ЛОЗ №1	одночинникова лінійна обернена залежність при зменшенні чинникової ознаки і збільшенні результативної
ЛОЗ №2	одночинникова лінійна обернена залежність при збільшенні чинникової ознаки і зменшенні результативної
ГПЗ №1	гіперболічна залежність при збільшенні чинникової та результативної ознак
ГПЗ №2	гіперболічна пряма залежність при зменшенні чинникової та результативної ознак
ГОЗ №1	гіперболічна обернена залежність при зменшенні чинникової ознаки і збільшенні результативної
ГОЗ №2	гіперболічна обернена залежність при збільшенні чинникової ознаки і зменшенні результативної
ЛОГПЗ №1	логічна пряма залежність при збільшенні чинникової та результативної ознак
ЛОГПЗ №2	логічна пряма залежність при зменшенні чинникової та результативної ознак
ЛОГОЗ №1	логічна пряма залежність при зменшенні чинникової ознаки і збільшенні результативної
ЛОГОЗ №2	логічна обернена залежність при збільшенні чинникової ознаки і зменшенні результативної

Позначення у формулах: Y_t – рівняння залежності; Y_{\max} – максимальне значення результативної ознаки; Y_{\min} – мінімальне значення результативної ознаки; X_{\max} – максимальне значення чинникової ознаки; X_{\min} – мінімальне значення чинникової ознаки; b – параметр тренда; d – символ відхилень коефіцієнтів порівняння; t_i – значення символу року; t_{\max} – максимальне значення символу року; t_{\min} – мінімальне значення символу року.

Комплексна модель прогнозування рівня розвитку галузі фізичної культури і спорту в

Хмельницькій області

<i>Показник розвитку галузі</i>	<i>Параметри тренду</i>	<i>Коефіцієнт стійкості тренду</i>	<i>Фактичний рівень на 01.01.2010 р.</i>	<i>Теоретичні прогнозні значення показника</i>
55 – загальна кількість населення охоплена усіма видами ФОР, чол.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 147733 \left(1 + 0,022178337 \times 9 \frac{x}{x_{\max}} \right)$	0,68	199930	177221
56 – кількість інвалідів охоплена усіма видами ФОР, чол.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 1470 \left(1 + 0,076341648 \times 9 \frac{x}{x_{\max}} \right)$	0,74	2687	2480
60 – кількість інвалідів, що займаються усіма видами спорту, чол.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 25 \left(1 + 1,988888889 \times 9 \frac{x}{x_{\max}} \right)$	0,78	370	472
54 – осіб, що займаються усіма видами спорту, чол.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 19265 \left(1 + 0,058236007 \times 9 \frac{x}{x_{\max}} \right)$	0,86	27350	29362
61 – підготовлено розрядників, присвоєно спортивне звання, чол.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 8964 \left(1 + 0,031722569 \times 9 \frac{x}{x_{\max}} \right)$	0,88	11601	11523
68 – загальна кількість очок за видами спорту в області, од.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 47881 \left(1 + 0,226250139 \times 3 \frac{x}{x_{\max}} \right)$	0,85	75585	80380

Продовження додатку Н.8

Комплексна модель прогнозування рівня розвитку галузі фізичної культури і спорту в Хмельницькій області

<i>Показник розвитку галузі</i>	<i>Параметри тренду</i>	<i>Коефіцієнт стійкості тренду</i>	<i>Фактичний рівень на 01.01.2010 р.</i>	<i>Теоретичні прогнози значення показника</i>
57 – кількість осіб, що взяли участь у спортивно-масових заходах, чол.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 358967 \left(1 + 0,0937114 \times 5 \frac{x}{x_{\text{min}}} \right)$	0,96	494890	527163
58 – підготовлено членів збірних команд України, чол.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 13 \left(1 + 0,378205128 \times 9 \frac{x}{x_{\text{min}}} \right)$	0,82	66	57
59 – призові місця, що обіймали спортсмени центру "Інваспорт", од.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 3 \left(1 + 1,111111111 \times 9 \frac{x}{x_{\text{min}}} \right)$	0,78	42	33
62 – кількість інвалідів, що займаються усіма видами ФОР в клубах за місцем проживання, чол.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 1200 \left(1 + 0,108842593 \times 9 \frac{x}{x_{\text{min}}} \right)$	0,69	2568	2375
63 – кількість підлітків, що займаються в клубах "Спорт для всіх", чол.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 2100 \left(1 + 0,591587302 \times 9 \frac{x}{x_{\text{min}}} \right)$	0,57	19843	13281
65 – займаються три рази на тиждень і більше, чол.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 48634 \left(1 + 0,155178362 \times 9 \frac{x}{x_{\text{min}}} \right)$	0,50	91729	116556

Продовження додатку Н.8

Комплексна модель прогнозування рівня розвитку галузі фізичної культури і спорту в Хмельницькій області

<i>Показник розвитку галузі</i>	<i>Параметри тренду</i>	<i>Коефіцієнт стійкості тренду</i>	<i>Фактичний рівень на 01.01.2010 р.</i>	<i>Теоретичні прогностичні значення показника</i>
3 – бюджетні видатки області на ФКіС, тис. грн.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 1131,1 \left(1 + 0,880693818 \times 9 \frac{x}{x_{\text{min}} - 1} \right)$	0,77	10834,9	10096,4
5 – використано коштів на розвиток ФКіС, тис. грн.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 4143,4 \left(1 + 1,405361539 \times 9 \frac{x}{x_{\text{min}} - 1} \right)$	0,53	66003,2	56550,1
7 – індекс цін на послуги ФКіС, %	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 102,6 \left(1 + 0,038174139 \times 9 \frac{x}{x_{\text{min}} - 1} \right)$	0,55	102,6	137,8
25 – штатних працівників у галузі, чол.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 2083 \left(1 + 0,015749187 \times 9 \frac{x}{x_{\text{min}} - 1} \right)$	0,53	2134	2378
26 – спортивних споруд в області, од.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 3451 \left(1 + 0,016323771 \times 9 \frac{x}{x_{\text{min}} - 1} \right)$	0,76	3781	3958
32 – види спорту, що культивуються в Хмельницькій області, од.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 39 \left(1 + 0,048433048 \times 9 \frac{x}{x_{\text{min}} - 1} \right)$	0,68	39	55

Продовження додатку Н.8

Комплексна модель прогнозування рівня розвитку галузі фізичної культури і спорту в Хмельницькій області

<i>Показник розвитку галузі</i>	<i>Параметри тренду</i>	<i>Коефіцієнт стійкості тренду</i>	<i>Фактичний рівень на 01.01.2010 р.</i>	<i>Теоретичні прогностичні значення показника</i>
33 – кількість видів спорту, якими займаються інваліди, од.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 1 \left(1 + 0,972222222 \times 9 \frac{x_{x-1}}{x_{\text{min}}} \right)$	0,69	6	9
35 – бюджетні видатки на "Спорт для всіх", тис. грн.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 50 \left(1 + 0,380166667 \times 9 \frac{x_{x-1}}{x_{\text{min}}} \right)$	0,83	245	221
39 – спортивних майданчиків за місцем проживання громадян, од.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 405 \left(1 + 0,049218107 \times 5 \frac{x_{x-1}}{x_{\text{min}}} \right)$	0,61	462	464
48 – видатки на спортивну роботу МОНМСУ, тис. грн.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 1632 \left(1 + 1,103998162 \times 9 \frac{x_{x-1}}{x_{\text{min}}} \right)$	0,64	17501,5	17847,5
69 – витрачено коштів за окремими видами спорту, тис. грн.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 2771,1 \left(1 + 0,318663354 \times 5 \frac{x_{x-1}}{x_{\text{min}}} \right)$	0,86	6844,0	7186,3
24 – кількість громадських організацій ФКІС, од.	Форма залежності ЛПЗ №1 $Y_x = 100 \left(1 + 0,160833333 \times 9 \frac{x_{x-1}}{x_{\text{min}}} \right)$	0,94	234	244

Продовження додатку Н.8

Прогнозні рівні значень показників розвитку галузі фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки у

Хмельницькій області

Показник розвитку галузі	Теоретичні прогнозні значення показників розвитку ФКХ Хмельницької області					
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Середній рісєнь прогнозованого значення
55 – загальна кількість населення, охоплена усіма видами ФОР, чол.	183774	187050	190327	193603	196880	188142
56 – кількість інвалідів, охоплена усіма видами ФОР, чол.	2704	2816	2928	3041	3153	2854
60 – кількість інвалідів, що займаються усіма видами спорту, чол.	571	621	671	721	770	638
54 – осіб, що займаються усіма видами спорту, чол.	31606	32728	33849	34971	36093	33101
61 – підготовлено розрядників, присвоєно спортивне звання, чол.	12091	12376	12660	12945	13229	12471
68 – загальна кількість очок за видами спорту в області, ол.	102046	112879	123712	134545	145378	116490

Прогнозні рівні значень показників розвитку галузі фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки по
Хмельницькій області

<i>Показник розвитку галузі</i>	<i>Теоретичні прогнозні значення показників розвитку ФКіС Хмельницької області</i>					
	<i>2012 р.</i>	<i>2013 р.</i>	<i>2014 р.</i>	<i>2015 р.</i>	<i>2016 р.</i>	<i>Середній рівень прогнозованого значення</i>
57 – кількість осіб, що взяли участь у спортивно-масових заходах, чол.	594442	628081	661720	695360	728999	639294
58 – підготовлено членів збірних команд України, чол.	67	71	76	81	86	73
59 – призові місця, що обіймали спортсмени центру "Інваспорт", од.	39	43	46	49	53	44
62 – кількість інвалідів, що займаються усіма видами ФОР в клубах за місцем проживання, чол.	2636	2767	2897	3028	3159	2810
63 – кількість підлітків, що займаються в клубах "Спорт для всіх", чол.	15765	17008	18250	19492	20735	17422
65 – займаються три рази на тиждень і більше, чол.	131650	139197	146744	154291	161838	141712

Продовження додатку Н.8

Прогнозні рівні значень показників розвитку галузі фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки у Хмельницькій області

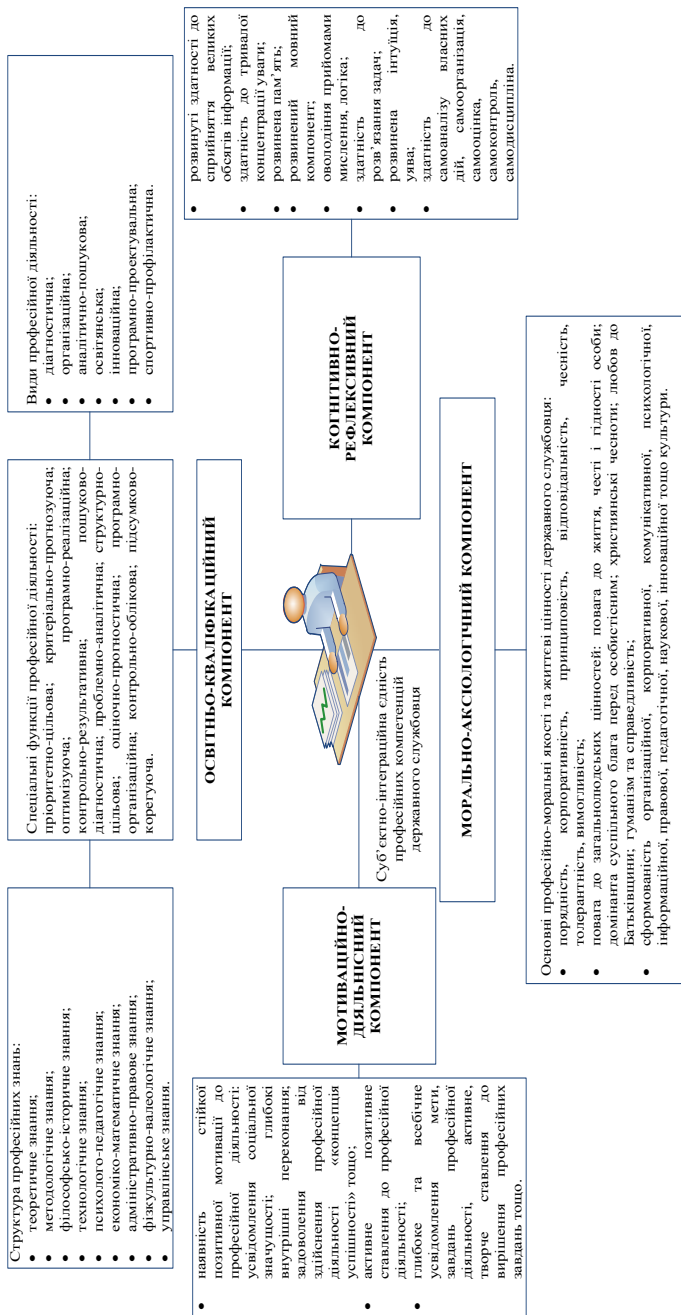
Показник розвитку галузі	Теоретичні прогностичні значення показників розвитку ФКіС Хмельницької області					
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Середній рівень прогнозованого значення
3 – бюджетні видатки області на ФКіС, тис. грн.	12088,7	13084,9	14081,0	15077,2	16073,3	13416,9
5 – використано коштів на розвиток ФКіС, тис. грн.	68196,1	74019,1	79842,0	85665,0	91488,0	75960,0
7 – індекс цін на послуги ФКіС, %	145,6	149,5	153,5	157,4	161,3	150,9
25 – штатних працівників у галузі, чол.	2443	2476	2509	2542	2575	2487
26 – спортивних споруд в області, од.	4070	4127	4183	4239	4296	4145
32 – види спорту, що культивуються в Хмельницькій області, од.	59	61	63	65	67	62

Продовження додатку Н.8

Прогнозні рівні значень показників розвитку галузі фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки у

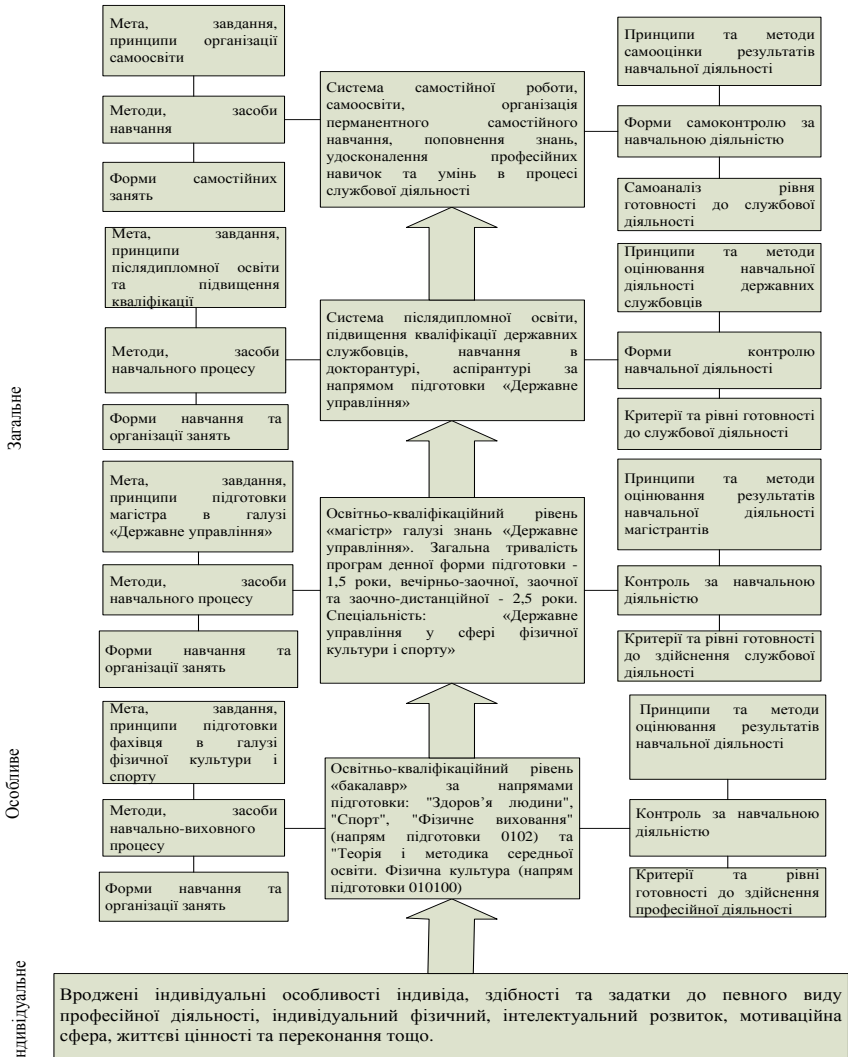
Хмельницькій області

Показник розвитку галузі	Теоретичні прогнозні значення показників розвитку ФКіС Хмельницької області						Середній рівень прогнозованого значення
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.		
33 – кількість видів спорту, якими займаються інваліди, од.	11	12	13	14	15		12
35 – бюджетні видатки на "Спорт для всіх", тис. грн.	259,0	278,1	297,1	316,1	335,1		284,4
39 – спортивних майданчиків за місцем проживання громадян, од.	544	564	584	604	624		564
48 – видатки на спортивну роботу МОНМСУ, тис. грн.	21450,9	23252,7	25054,4	26856,1	28657,8		23853,2
69 – витрачено коштів за окремими видами спорту, тис. грн.	8952,4	9835,4	10718,5	11601,5	12484,6		10129,8
24 – кількість громадських організацій ФКіС, од.	276	292	309	325	341		298

Професійна модель державного службовця в галузі фізичної культури та спорту

Додаток П 1

Технологічна модель професіоналізації державного службовця в сфері фізичної культури і спорту

І. План навчального процесу

№ п/п	Назва дисципліни	Форми контролю, розподіл за семестрами				Кредити	Години					Розподіл по курсах і семестрах					
		Екзамени	Заліки	Курсові роботи	Всього		Всього	Аудиторні				1 рік нав.	2 рік нав.	Семестр			
								Лекції	Практичні, семінари	Лабор. роботи	Контр. роботи			1	2	3	Кількість навчальних тижнів
							Годин на тиждень										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	---	---
ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН																	
1	Теорія та історія державного управління	2	1	1	3	162	96	46	50			66	2	3			
2	Організаційно-правові засади державного управління в сфері фізичної культури і спорту	2	1		2	108	74	34	40			34	2	2			
3	Формування державної політики в сфері фізичної культури і спорту	2	1		2	108	74	34	40			34	2	2			
4	Кадрова політика та державна служба	2	1		2	108	74	34	40			34	2	2			
5	Економічна теорія і економічні системи	1			1	54	30	14	16			24	2				
6	Модельовання, інформаційні системи та технології в державному управлінні фізичною культурою і спортом		2	2	2	108	88	20	68			20		4			
7	Методологія наукових досліджень		1		1	54	30	20	10			24	2				
8	Фінансово-економічні засади системи фізичної культури і спорту в Україні	3			2	108	84	40	44			24		4			

Продовження додатку П.2

№	КУРСОВІ РОБОТИ	Семестр	Годин	Семестр		
				1	2	3
1	Теорія та історія державного управління		1/3	18	19	18
2	Моделювання, інформаційні системи та технології в державному управлінні фізичною культурою і спортом		1/3	1	1	
				Кількість екзаменів	1	4
				Кількість заліків	8	3
ПРАКТИКА						
ДЕРЖАВНА АТЕСТАЦІЯ						
№	Назва практики	Семестр	Тижнів/ Годин	МАГІСТР		
				Дипломний проект – 3 семестр		

Примітки

1. За поданням кафедр може змінюватись кількість годин лекційних, практичних і лабораторних занять в межах встановленої у навчальному плані загальної кількості годин аудиторних занять.
2. Право змінювати послідовність вивчення навчальних дисциплін в межах року належить раді факультету за поданням кафедр.
3. Організація навчального процесу здійснюється за кредитно-модульною системою підготовки фахівців (згідно наказів МОН У. № 48 від 23 січня 2004 р., та № 812 від 20 жовтня 2004р.
4. На проведення кожного контрольного заходу та модульного контролю відводиться 2 години + на перевірку робіт відводиться 0,25 на одного студента.
5. Керівництво і приймання захисту індивідуальних завдань у вигляді рефератів, доповнєй 0,25 години на одну роботу, розрахункових – 0,5 години на одну роботу.
6. Проведення консультацій з навчальних дисциплін протягом семестру – 6% від загального обсягу навчального часу відведеного на вивчення навчальної дисципліни на навчальну групу.
7. Проведення семестрових екзаменів у письмовій формі – 3 години на академічну групу + 0,5 години на перевірку однієї роботи.
8. Проведення екзаменаційних консультацій – 2 години на академічну групу.
9. Проведення заліку – 2 години на академічну групу.
10. Керівництво і консультування, рецензування та проведення захисту дипломних проектів – 34 годин на одного студента, у тому числі: 0,5 години голови та кожного члена державної комісії за кожного студента, 4 години за рецензування однієї роботи.
11. Керівництво і захист курсових робіт: із загальноосвітніх дисциплін – 2 години на курсову роботу, у тому числі – 0,25 години кожному членові комісії на проведення захисту; із фахових навчальних дисциплін – 3 години на курсову роботу, у тому числі 0,33 години кожному членові комісії на проведення захисту.

Хмельницька обласна державна адміністрація
Хмельницька обласна рада
Хмельницький центр перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників органів державної влади, органів місцевого
самоврядування, керівників державних підприємств, установ та
організацій

ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації державних службовців органів
виконавчої влади та посадових осіб місцевого самоврядування V-
VII категорій посад у галузі "Фізична культура і спорт"
(Функціональна складова – модулі за напрямками діяльності.
Галузева складова.)

Хмельницький-2010

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ

№ з/п	Назва модуля	Навчальна робота		Вид підсумкового контролю
		Аудиторна	Самостійна	
ЗАГАЛЬНА СКЛАДОВА (ЗС)		54	18	тестування
<i>Нормативна частина (ЗН)</i>		<i>45</i>	<i>15</i>	
ЗН-1	Основи теорії та історії державного будівництва в Україні.	3	1	
ЗН-2	Територіальна організація влади в Україні.	6	2	
ЗН-3	Основи системного підходу до розгляду складних соціально-економічних систем.	6	2	
ЗН-4	Державне управління та державна служба	9	3	
ЗН-5	Правове забезпечення державного управління та державної служби.	9	3	
ЗН-6	Державне регулювання економіки.	9	2	
ЗН-7	Політологія. Гуманітарна та соціальна політика в Україні.	6	2	
<i>Варіативна частина (ЗВ)</i>		<i>9</i>	<i>3</i>	
ЗВ-1	Культура ділового спілкування і етика поведінки державного службовця та посадової особи місцевого самоврядування.	9	3	
ФУНКЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА (ФС)		37	12	співбесіда, тестування
<i>Нормативна частина (ФН)</i>		<i>9</i>	<i>3</i>	
ФН-1	Соціальні та психологічні аспекти державного управління (для керівників)	9	3	
ФН-2	Організація діяльності державного службовця (для виконавців)	9	3	
<i>Варіативна частина (ФВ)</i>		<i>28</i>	<i>9</i>	тестування
ФВ-1	Державне управління фізичною культурою і спортом в системі освіти.	28	9	
ФВ-2	"Спорт для всіх": механізми державного регулювання.	28	9	
ФВ-3	Механізми державного регулювання фізичної культури і спорту органами місцевого самоврядування.	28	9	
ФВ-4	Олімпійський та професійний спорт, спорт вищих досягнень – державне регулювання, організація та менеджмент.	28	9	
ФВ-5	Державне регулювання фізичної культури і спорту серед інвалідів.	28	9	
ГАЛУЗЕВА СКЛАДОВА (ГС)		18	6	співбесіда, тестування.

				залік
Варіативна частина (ВН)		18	6	
ГВ-1	Правове регулювання функціонування галузі "Фізична культура і спорт".	6	2	
ГВ-2	Державне регулювання економіки фізичної культури і спорту.	6	2	
ГВ-3	Управління якістю та розвитком галузі "Фізична культура і спорт".	6	2	
Разом за програмою		108	36	
Нормативна частина		54	18	
Варіативна частина		54	18	

НАВЧАЛЬНІ ЦІЛІ ТА ЗМІСТ НАВЧАЛЬНИХ МОДУЛІВ ПППК

Функціональна складова (варіативна частина)

Модуль ФВ-1. Державне управління фізичною культурою і спортом в системі освіти.

Для начальників та спеціалістів відділів обласних, місцевих, районних управлінь освіти і науки державних адміністрацій.

Мета модуля: поглиблене ознайомлення з державною політикою з питань фізичної культури і спорту в системі освіти: мета, завдання, функції, механізми державного регулювання та реалізації. Формування системного бачення завдань і мети фізичного виховання дітей, учнівства, студентської молоді в багаторічному процесі навчання в дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах.

Навчальні цілі:

За результатами навчання слухачі повинні:

1. Досконало володіти змістом державної політики з питань фізичної культури і спорту в системі освіти, основними напрямками розвитку фізичної культури і спорту в багаторічному процесі виховання та навчання дітей, підлітків, студентської молоді;
2. Бути ознайомленими з нормативно-правовими документами що регламентують процес фізичного виховання учнівства в системі навчальних закладів: дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах 1-4 рівнів акредитації;
3. Здійснювати планування, організацію навчально-виховної, спортивно-масової, оздоровчо-реабілітаційної роботи в системі фізичного виховання на рівні окремого навчального закладу так і на рівні відповідно до займаної посади;
4. Знати види і принципи контролю як функції управління, правильно добирати форму і характер контролю відповідно до

об'єкту та цілей, проводити межу і обґрунтовувати відмінності між контролем в системі управління освіти і в підзвітних навчальних закладах;

- Вміти здійснювати аналіз отриманих даних внаслідок проведеного контролю шляхом застосування методів статистичної обробки інформації, якісно оцінювати кількісні показники розвитку фізичної культури і спорту в окремому навчальному закладі так і на рівні відповідно до займаної посади, володіти основами технології управління процесами розвитку фізичної культури і спорту в системі освітніх закладів.

Зміст модуля: А – аудиторних годин;

С – годин самостійної роботи.

№ з/п	Тема заняття	Форма занять	Всього годин	Очна форма навчання	
				А	С
1.	Місце фізичної культури і спорту в системі освіти. Формування та реалізація державної політики з фізичної культури і спорту в освітній галузі.	Лекція	3	2	1
2.	Нормативно-правові акти, що регламентують організацію фізичного виховання в системі освітніх навчальних закладів.	Лекція	3	2	1
3.	Правові засади діяльності органів державної влади з питань фізичної культури і спорту в системі освіти: завдання, функції, механізми реалізації владних повноважень.	Лекція	3	2	1
4.	Управління проектами: принципи, функції, етапи. Планування, прогнозування як функції управління процесами розвитку фізичної культури і спорту в системі освіти.	Лекція, семінар, круглий стіл	6	4	2
5.	Контроль у системі управлінської діяльності: завдання, види, принципи здійснення, облік та звітність.	Лекція	3	2	1
6.	Показники рівня розвитку фізичної культури і спорту на системних рівнях: навчальний заклад, місто, район, область. Кількісно-якісні показники ефективності діяльності органів державної влади з питань фізичної культури і спорту в системі освіти.	Лекція, практичне заняття	5	4	1
7.	Методи аналізу та узагальнення кількісних показників розвитку фізичної культури і спорту в системі освіти. Інтерпретація, оцінка, вибір стратегії і тактики розвитку. Основи адаптивного управління: сутність, методи та технологія прийняття рішень.	Лекція, практичне заняття	5	4	1
Разом			28	20	8

Рекомендована література до модуля ФВ-1

1. Аналіз регуляторного впливу проекту спільного наказу Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства фінансів України та Міністерства економіки України "Про затвердження Порядку та умов надання платних послуг закладами фізичної культури і спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів"
2. Колі П. Контроль у державному управлінні. – Дармштадт, 1996.
3. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент – Спб: Питер Ком, 1999. – 896 с.:ил.
4. Примак Т.О. Маркетинг: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2004. – 228с.:ил. – Бібліогр.: с. 223-224.
5. Степанова О.Н. Маркетинг в сфере физической культуры и спорта. 2-е изд., стереотип. – М.: Советский спорт, 2005 – 256 с.
6. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1097-2008-п, редакція від 17.12.2008, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1097-2008-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері фізичної культури і спорту та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю)".
7. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 281-14, остання редакція від 15.11.2006 на підставі 271-16, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=281-14> – Закон України "Про молодіжні та дитячі громадські організації".
8. Форум: Законодавство України. – 2008. - Документ 3808-12, остання редакція від 08.06.2007 на підставі 1021-16, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3808-12>. – Верховна Рада України. ЗУ "Про фізичну культуру і спорт".
9. Форум: Законодавство України. – Документ 1594-2006-п, редакція від 15.11.2006, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1594-2006-%EF> – Кабінет Міністрів України; Постанова, Програма, Заходи від 15.11.2006 № 1594 "Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки".

10. Форум: Законодавство України. – Документ 640/2008, редакція від 21.07.2008 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=640%2F2008> – Президент України; Указ від 21.07.2008 № 640/2008 "Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні".
11. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Закон України "Про освіту".
12. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Закон України "Про загальну середню освіту".
13. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Закон України "Про дошкільну освіту".
14. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Закон України "Про позашкільну освіту".
15. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Концепція загальної середньої освіти (12 річна школа).
16. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Закон України "Про професійно-технічну освіту".
17. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Закон України "Про вищу освіту".
18. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Примірне положення про організацію і зміст роботи кафедри, предметної (циклової) комісії фізичного виховання вищого навчального закладу.

19. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Наказ МОН "Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах".
20. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Наказ МОН "Про систему організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладах".
21. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Наказ МОН "Про утворення фізкультурно-спортивних клубів та їх осередків у вищих, середніх і професійно-технічних навчальних закладах".
22. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Наказ МОН "Про затвердження Положення про Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України".
23. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Міносвіти України "Державні вимоги до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти".
24. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Наказ МОН "Про нормативні документи з фізичного виховання".
25. Форум: Міністерство охорони здоров'я України – 2009. – Проекти нормативних документів вищих органів влади. – Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/ua/main/?docID=13160> – Проект постанови КМУ "Про затвердження Порядку медичного обслуговування учнів у загальноосвітніх навчальних закладах".
26. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту – 2009. – Документ 2003_35_769 dkst.pdf – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=95542> – Наказ "Про затвердження Порядку контролю за додержанням

Ліцензійних умов провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності; організації та проведення спортивних занять професіоналів та любителів спорту; діяльності з підготовки спортсменів до змагань з різних видів спорту, визнаних в Україні".

Модуль ФВ-2. "Спорт для всіх": механізми державного регулювання

Для начальників та спеціалістів відділів "Спорт для всіх" обласних, місцевих, районних державних адміністрацій,

Мета модуля: поглиблене ознайомлення з державною політикою з питань масової організації фізичної культури і спорту: мета, завдання, функції, механізми державного регулювання та реалізації. Формування системного бачення завдань і мети перманентного фізичного удосконалення різних верств населення за місцем проживання, організації спортивно-масових заходів, навчально-тренувальних, оздоровчих занять, створення і утримання матеріально-технічної бази.

Навчальні цілі:

За результатами навчання слухачі повинні:

1. Досконало володіти змістом державної політики з питань організації масової та оздоровчої фізичної культури і спорту, основними напрямками розвитку "Спорту для всіх" в перманентному процесі фізичного удосконалення різних верств населення;
2. Бути ознайомленими з нормативно-правовими документами що регламентують процес організації масового спорту за місцем проживання громадян;
3. Здійснювати планування, організацію навчально-тренувальної, спортивно-масової, оздоровчо-реабілітаційної роботи в системі "Спорт для всіх";
4. Знати види і принципи контролю як функції управління, правильно добирати форму і характер контролю відповідно до об'єкту та цілей, проводити межу і обґрунтовувати відмінності між контролем в системі "Спорт для всіх";
5. Вміти здійснювати аналіз отриманих даних внаслідок проведеного контролю шляхом застосування методів статистичної обробки інформації, якісно оцінювати кількісні показники розвитку "Спорт для всіх" на відповідних територіальних утвореннях, володіти

основами технології управління процесами розвитку масового спорту в системі "Спорт для всіх".

Зміст модуля: А – аудиторних годин;
С – годин самостійної роботи.

№ з/п	Тема заняття	Форма занять	Всього годин	Очна форма навчання	
				А	С
1.	Завдання і мета системи "Спорт для всіх". Формування та реалізація державної політики з фізичної культури і спорту серед різних верств населення України.	Лекція	3	2	1
2.	Нормативно-правові акти, що регламентують організацію масової фізичної культури і спорту.	Лекція	3	2	1
3.	Правові засади діяльності органів державної влади з питань "Спорт для всіх": завдання, функції, механізми реалізації владних повноважень.	Лекція	3	2	1
4.	Управління проектами: принципи, функції, етапи. Планування, прогнозування як функції управління процесами розвитку масової фізичної культури і спорту на рівні району в місті, міста, району, області.	Лекція, семінар, круглий стіл	6	4	2
5.	Контроль у системі управлінської діяльності: завдання, види, принципи здійснення, облік та звітність.	Лекція	3	2	1
6.	Показники рівня розвитку масової фізичної культури і спорту на системних рівнях: місто, район, область. Кількісно-якісні показники ефективності діяльності органів державної влади з питань організації масової фізичної культури і спорту.	Лекція, практичне заняття	5	4	1
7.	Методи аналізу та узагальнення кількісних показників розвитку "Спорт для всіх". Інтерпретація, оцінка, вибір стратегії і тактики розвитку. Основи адаптивного управління: сутність, методи та технологія прийняття рішень.	Лекція, практичне заняття	5	4	1
Разом			28	20	8

Рекомендована література до модуля ФВ-2

1. Колі П. Контроль у державному управлінні. – Дармштадт, 1996.
2. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент – Спб: Питер Ком, 1999. – 896 с.:ил.
3. Примак Т.О. Маркетинг: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2004. – 228с.:іл. – Бібліогр.: с. 223-224.

4. Степанова О.Н. Маркетинг в сфере физической культуры и спорта. 2-е изд., стереотип. – М.: Советский спорт, 2005 – 256 с.
5. Закон України "Про фізичну культуру і спорт" від 24.12.1993 року № 3808-XII.
6. Указ Президента України від 02.08.2006 № 667/2006 "Про національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту".
7. Указ Президента України від 16.05.2005 № 785/2005 "Про невідкладні заходи з підготовки України до участі у тендері на право проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні та Республіці Польща".
8. Указ Президента України "Про додаткові заходи щодо державної підтримки розвитку фізичної культури і спорту" від 08.11.2002 року № 998/2002.
9. Указ Президента України "Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту України" від 28.09.2004 року № 1148/2004.
10. Доручення Президента України від 08.11.2005 № 1-1/1224 (будівництво сучасних спортивних майданчиків, створення ЦОП зимових видів спорту на базі Льодового стадіону та недобудови Критої спортивної арени).
11. Постанова Верховної Ради України від 03.08.2006 № 66-V "Про недопущення перепрофілювання закладів фізичної культури і спорту, баз олімпійської та паралімпійської підготовки, фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд, лікувально-фізкультурних закладів".
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2006 № 30 "Про затвердження Порядку надання закладу фізичної культури і спорту статусу бази олімпійської та паралімпійської підготовки і переліку закладів, яким надано такий статус".
13. Розпорядження КМУ від 23 квітня 2005 р. № 122-р "Про передачу до сфери управління Міністерства у справах молоді та спорту підприємств, установ та організацій".
14. Наказ Мінмолодьспорту від 28.04.2005 р. № 76 "Про порядок визнання в Україні видів спорту".
15. Указ Президента України від 26 лютого 2005 р. № 381/2005 "Про Міністерство України у справах молоді та спорту".
16. Постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 1995 року № 378 "Про затвердження Порядку умов обов'язкового державного страхування спортсменів вищих категорій".

17. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 лютого 1992 року № 63 "Про впорядкування фінансування та матеріального забезпечення у галузі спорту".
18. Наказ Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту від 06.05.1998 року № 917 "Про затвердження норм витрат на проведення спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів".
19. Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту від 26.03.2003 № 35/769 "Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності: організації та проведення спортивних занять професіоналів та любителів спорту; діяльності з підготовки спортсменів до змагань з різних видів спорту, визнаних в Україні".
20. Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму від 02.04.2001 № 58/852 "Про затвердження Ліцензійних умов провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності: організації та проведення спортивних занять професіоналів та любителів спорт, діяльності з підготовки спортсменів до змагань з різних видів спорту, визнаних в Україні".
21. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 року № 1895 "Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг".
22. Наказ Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України від 01.11.2000 року № 2111 "Про затвердження Положення про порядок реалізації програм та проведення заходів з питань дітей, молоді, жінок та сім'ї".
23. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 1999 року № 2061 "Про затвердження Положення про спеціалізований навчальний заклад спортивного профілю".
24. Лист Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту "Про приватизацію об'єктів фізичної культури і спорту" від 7 квітня 1998 року № 7/1066.
25. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 року № 49 "Про утворення центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх".

26. Наказ Міністерства праці та соціальної політики в Україні від 07.08.2003 № 222 "Про умови оплати праці працівників центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх".
27. Наказ Державного комітету України з питань фізичної і спорту від 29.05.2003 року № 1366 "Про затвердження положення Всеукраїнського центру фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх".
28. Наказ Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту від 28 березня 2003р. № 805 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо діяльності центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх".
29. Методичні рекомендації щодо діяльності республіканського (Автономна Республіка Крим), обласних, Київського та Севастопольського міських, районних у м. Києві та Севастополі, міських та районних у містах центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" затверджені наказом Комітету від 28 березня 2003 року № 805.
30. Положення про Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх".
31. Регламент роботи Всеукраїнського центру фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх".
32. Інструкція з діловодства Всеукраїнського центру фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх".

Модуль ФВ-3. Механізми державного регулювання фізичної культури і спорту органами місцевого самоврядування.

Для начальників та спеціалістів відділів обласних, місцевих, районних державних адміністрацій.

Мета модуля: поглиблене ознайомлення з державною політикою з питань фізичної культури і спорту за підсистемами галузі: мета, завдання, функції, механізми державного регулювання та реалізації в кожній підсистемі. Формування системного бачення завдань і мети фізичної культури і спорту, їх взаємозв'язок та спрямованість за кожною підсистемою галузі, особливості реалізації завдань, досягнення мети, механізмів державного регулювання.

Навчальні цілі:

За результатами навчання слухачі повинні:

1. Досконало володіти змістом державної політики з питань фізичної культури і спорту, основними напрямками розвитку фізичної культури і спорту за окремими підсистемами галузі;
2. Бути ознайомленими з нормативно-правовими документами, що регламентують діяльність галузі фізичної культури і спорту;
3. Здійснювати планування, організацію навчально-виховної, спортивно-масової, оздоровчо-реабілітаційної роботи за окремими підсистемами галузі на рівні та згідно з визначеними посадовими обов'язками;
4. Знати види і принципи контролю як функції управління, правильно добирати форму і характер контролю відповідно до об'єкту та цілей, проводити межу і обґрунтовувати відмінності між контролем в окремих підсистемах галузі та системі органів місцевого самоврядування;
5. Уміти здійснювати аналіз отриманих даних внаслідок проведеного контролю шляхом застосування методів статистичної обробки інформації, якісно оцінювати кількісні показники розвитку фізичної культури і спорту за окремими підсистемами галузі та галузі на рівні міста, району, області, володіти основами технології управління процесами розвитку фізичної культури і спорту в системі органів місцевого самоврядування.

Зміст модуля: А – аудиторних годин;

С – годин самостійної роботи.

№ з/п	Тема заняття	Форма занять	Всього годин	Очна форма навчання	
				А	С
1.	Фізична культура і спорт як соціально-економічна система, її місце в державі, мета та завдання. Формування та реалізація державної політики з фізичної культури і спорту.	Лекція	3	2	1
2.	Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність галузі фізичної культури і спорту. Програмно-цільовий підхід в розвитку фізичної культури і спорту в Україні та на рівні окремих адміністративно-територіальних утворень.	Лекція	3	2	1
3.	Правові засади діяльності органів державної влади з питань фізичної культури і спорту: завдання, функції, механізми реалізації владних повноважень.	Лекція	3	2	1
4.	Управління проектами: принципи, функції, етапи. Планування, прогнозування як функції управління процесами розвитку фізичної культури і спорту.	Лекція, семінар, круглий стіл	6	4	2

5.	Контроль в системі управлінської діяльності: завдання, види, принципи здійснення, облік та звітність.	Лекція	3	2	1
6.	Показники рівня розвитку фізичної культури і спорту за окремими підсистемами на рівні району, міста, області. Кількісно-якісні показники ефективності діяльності органів державної влади з питань фізичної культури і спорту.	Лекція, практичне заняття	5	4	1
7.	Методи аналізу та узагальнення кількісних показників розвитку фізичної культури і спорту за окремими підсистемами галузі та галузі загалом на рівні окремих адміністративно-територіальних утворень. Інтерпретація, оцінка, вибір стратегії і тактики розвитку. Основи адаптивного управління: сутність, методи та технологія прийняття рішень.	Лекція, практичне заняття	5	4	1
<i>Разом</i>			28	20	8

Рекомендована література до модуля ФВ-3.

1. Аналіз регуляторного впливу до проекту наказу Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту "Про затвердження форми звітності № 2-ФК (річна) "Звіт з фізичної культури і спорту" та Інструкції щодо її заповнення".
2. Аналіз регуляторного впливу проекту спільного наказу Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства фінансів України та Міністерства економіки України "Про затвердження Порядку та умов надання платних послуг закладами фізичної культури і спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів".
3. Довідник державного службовця: Нормативно-правовий довідник держ. служб. для керівних працівників і працівників органів держ. влади та місцевого самоврядування. – К., 1999 – 575 с.
4. Закон України "Про фізичну культуру і спорт" від 24.12.1993 року № 3808-ХІІ.
5. Колі П. Контроль у державному управлінні. – Дармштадт, 1996.
6. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент – Спб: Питер Ком, 1999. – 896 с.:ил.
7. Крегул Ю.І. Правові основи державного управління економікою України: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 431 с.
8. Особливості наукового аналізу сучасного ринку у сфері фізичної культури і спорту / Ю. Мічуда // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2001. – № 4. – С. 82-86. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

9. Примак Т.О. Маркетинг: Навч.посіб. – К.: МАУП, 2004. – 228с.:іл. – Бібліогр.: с. 223-224.
10. Про затвердження Порядку та умов надання платних послуг закладами фізичної культури і спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів.
11. Про затвердження форми звітності №2 фк (річна) "Звіт з фізичної культури і спорту інструкція щодо її заповнення".
12. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97 –ВР.
13. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV.
14. Проект Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт".
15. Проект положення про літні комплексні спортивні заходи України на 2009 - 2011 рр. (олімпійські види спорту).
16. Проект Стратегії формування сучасної системи олімпійської підготовки в Україні на період до 2020 року.
17. Степанова О.Н. Маркетинг в сфере физической культуры и спорта. 2-е изд., стереотип. – М.: Советский спорт, 2005 – 256 с.
18. Указ Президента України № 107 "Про Національну раду з питань фізичної культури і спорту".
19. Указ Президента України № 1113 "Про підготовку та участь спортсменів України в Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, Всесвітніх Універсиадах, чемпіонатах світу та Європи".
20. Указ Президента України № 1176 "Про Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту".
21. Указ Президента України № 640/2008 "Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні".
22. Указ Президента України № 641/2008 "Про невідкладні заходи з підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу".
23. Указ Президента України № 667 "Про національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту".
24. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1097-2008-п, редакція від 17.12.2008, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1097-2008-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері фізичної культури і спорту та

- визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю)".
25. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1775-14, остання редакція від 23.07.2009 на підставі 1571-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1775-14> – Закон України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності".
 26. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 2460-12, остання редакція від 30.04.2009 на підставі 1180-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2460-12> – Закон України "Про об'єднання громадян".
 27. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 281-14, остання редакція від 15.11.2006 на підставі 271-16, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=281-14> – Закон України "Про молодіжні та дитячі громадські організації".
 28. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 877-16, остання редакція від 16.07.2009 на підставі 1546-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=877-16> – Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності".
 29. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ z0336-01, редакція від 04.12.2009 на підставі z1067-09, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0336-01> – Наказ "Про затвердження ліцензійних умов провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності: організації та проведення спортивних занять професіоналів та любителів спорту, діяльності з підготовки спортсменів до змагань з різних видів спорту, визнаних в Україні".
 30. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту – 2009. – Документ 2003_35_769 dkst.pdf – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=95542> – Наказ "Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності; організації та проведення спортивних занять професіоналів та любителів спорту; діяльності з підготовки спортсменів до змагань з різних видів спорту, визнаних в Україні".
 31. Цветков В.В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект). –Харків, 1996.

Модуль ФВ-4. Олімпійський та професійний спорт, спорт вищих досягнень – державне регулювання, організація та менеджмент.

Для начальників та спеціалістів відділів обласних, місцевих, районних державних адміністрацій.

Мета модуля: поглиблене ознайомлення з державною політикою в галузі спорту вищих досягнень, олімпійського та професійного спорту: мета, завдання, функції, механізми державного регулювання та реалізації. Формування системного бачення завдань і мети дитячо-юнацького спорту, олімпійського та професійного спорту, спорту вищих досягнень.

Навчальні цілі:

За результатами навчання слухачі повинні:

1. Досконало володіти змістом державної політики з питань спорту вищих досягнень, олімпійського та професійного спорту, основними напрямками розвитку спорту вищих досягнень, олімпійського та професійного спорту;
2. Бути ознайомленими з нормативно-правовими документами, що регламентують діяльність у спорті вищих досягнень, олімпійському та професійному спорті;
3. Здійснювати планування, організацію навчально-виховної, спортивно-масової, оздоровчо-реабілітаційної роботи як в багаторічній системі підготовки спортсменів на рівні окремого навчального закладу, так і на рівні відповідно до займаної посади;
4. Знати види і принципи контролю як функції управління, правильно добирати форму і характер контролю відповідно до об'єкту та цілей;
5. Вміти здійснювати аналіз отриманих даних внаслідок проведеного контролю шляхом застосування методів статистичної обробки інформації, якісно оцінювати кількісні показники розвитку спорту вищих досягнень, олімпійського та професійного спорту на рівні відповідно до займаної посади, володіти основами технології управління процесами розвитку спорту на рівні відповідного територіально-адміністративного утворення.

Зміст модуля: А – аудиторних годин;

С – годин самостійної роботи.

№ з/п	Тема заняття	Форма занять	Всього годин	Очна форма навчання	
				А	С
1.	Спорт вищих досягнень, олімпійський та професійний спорт в системі фізичної культури і спорту. Формування та реалізація державної політики в спорті вищих досягнень, олімпійському та професійному спорті.	Лекція	3	2	1

2.	Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність спорту вищих досягнень, олімпійського та професійного спорту.	Лекція	3	2	1
3.	Правові засади діяльності органів державної влади з питань спорту: завдання, функції, механізми реалізації владних повноважень.	Лекція	3	2	1
4.	Управління проектами: принципи, функції, етапи. Планування, прогнозування як функції управління процесами розвитку спорту на рівні адміністративно-територіального утворення.	Лекція, семінар, круглий стіл	6	4	2
5.	Контроль в системі управлінської діяльності: завдання, види, принципи здійснення, облік та звітність.	Лекція	3	2	1
6.	Показники рівня розвитку спорту на системних рівнях: місто, район, область. Кількісно-якісні показники ефективності діяльності органів державної влади з питань спорту.	Лекція, практичне заняття	5	4	1
7.	Методи аналізу та узагальнення кількісних показників розвитку спорту вищих досягнень, олімпійського та професійного спорту. Інтерпретація, оцінка, вибір стратегії і тактики розвитку. Основи адаптивного управління: сутність, методи та технологія прийняття рішень.	Лекція, практичне заняття	5	4	1
<i>Разом</i>			28	20	8

Рекомендована література до модуля ФВ-4.

1. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки.
2. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту № 5017 "Про затвердження Плану організаційно-практичних заходів Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту на 2009 рік щодо реалізації заходів Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки".
3. Положення про порядок здійснення моніторингу програм, які реалізуються молодіжними та дитячими громадськими організаціями за рахунок коштів державного бюджету.
4. Постанова КМУ "Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу".
5. Про внесення змін до наказу від 30.09.2008 № 3972 "Про надання статусу національної спортивної федерації України".
6. Про внесення змін до Переліку видів спорту, що визнані в Україні.

7. Про внесення змін до Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності.
8. Про запровадження Плану заходів щодо реалізації положень Концепції розвитку державного внутрішнього контролю.
9. Про запровадження профілактичних заходів серед членів штатних збірних команд України з видів спорту.
10. Про затвердження Положення про Єдиний електронний всеукраїнський реєстр спортивних споруд.
11. Про затвердження Положення про рейтинг з олімпійських видів спорту в Україні.
12. Про затвердження Порядку та умов надання платних послуг закладами фізичної культури і спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів.
13. Про затвердження форми звітності № 2-ФК (річна) "Звіт з фізичної культури і спорту" та Інструкції щодо її заповнення.
14. Про здійснення диспансеризації та поглибленого обстеження функціонального стану членів збірних команд України у 2009 році.
15. Про категорійність літніх олімпійських видів спорту на 2009-2012 рр.
16. Про організацію науково-методичного та медичного забезпечення підготовки спортсменів-кандидатів на участь в Олімпійських іграх.
17. Про підготовку фізкультурно-оздоровчих та спортивних споруд до роботи у весняно-літній період 2010 року.
18. Про проведення моніторингу і оцінки ефективності заходів з формування та утвердження здорового способу життя у сім'ї, дітей, молоді та зміцнення здоров'я.
19. Про проведення щорічного Всеукраїнського фестивалю-конкурсу "Молодь обирає здоров'я".
20. Проект Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт".
21. Проект Закону України Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми "Здорова нація" на 2009-2013 роки.
22. Проект положення про літні комплексні спортивні заходи України на 2009-2011 рр. (олімпійські види спорту).
23. Проект Положення про проведення Всеукраїнської спартакіади серед допризовної молоді.
24. Проект Стратегії формування сучасної системи олімпійської підготовки в Україні на період до 2020 року.

25. Профессиональный спорт / Под.общ. ред. С.И. Гуськова, В.Н. Платонова. – К.: Олимпийская литература. – 2000. – 392 с.
26. Состояние и тенденции развития профессионального спорта в зарубежных странах: Обзорная информация / Госкомспорт СССР: ВНИИИФК. – М., 1991. – 76 с.
27. Указ Президента України № 107 "Про Національну раду з питань фізичної культури і спорту".
28. Указ Президента України № 1113 "Про підготовку та участь спортсменів України в Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, Всесвітніх Універсиадах, чемпіонатах світу та Європи".
29. Указ Президента України № 1176 "Про Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту".
30. Указ Президента України № 640/2008 "Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні".
31. Указ Президента України № 641/2008 "Про невідкладні заходи з підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу".
32. Указ Президента України № 667 "Про національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту".
33. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1097-2008-п, редакція від 17.12.2008, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1097-2008-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері фізичної культури і спорту та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю)".
34. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1775-14, остання редакція від 23.07.2009 на підставі 1571-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1775-14> – Закон України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності".
35. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 877-16, остання редакція від 16.07.2009 на підставі 1546-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=877-16> – Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності".
36. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ z0336-01, редакція від 04.12.2009 на підставі z1067-09, втратив чинність –

- Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0336-01> – Наказ "Про затвердження ліцензійних умов провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності: організації та проведення спортивних занять професіоналів та любителів спорту, діяльності з підготовки спортсменів до змагань з різних видів спорту, визнаних в Україні".
37. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту – 2009. – Документ 2003_35_769 dkst.pdf – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=95542> – Наказ "Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності; організації та проведення спортивних занять професіоналів та любителів спорту; діяльності з підготовки спортсменів до змагань з різних видів спорту, визнаних в Україні".

Модуль ФВ-5. Державне регулювання фізичної культури і спорту серед інвалідів.

Для начальників та спеціалістів відділів обласних, місцевих, районних державних адміністрацій.

Мета модуля: поглиблене ознайомлення з державною політикою в сфері фізичної культури і спорту інвалідів: мета, завдання, функції, механізми державного регулювання та реалізації. Формування системного бачення завдань і мети фізкультурно-оздоровчої, відновлювально-реабілітаційної роботи з інвалідами, дефлімпійського, параолімпійського спорту.

Навчальні цілі:

За результатами навчання слухачі повинні:

1. Досконало володіти змістом державної політики з організації роботи серед інвалідів, параолімпійського та дефлімпійського спорту, основними напрямками розвитку спорту інвалідів в Україні;
2. Бути ознайомленими з нормативно-правовими документами, що регламентують діяльність спорту інвалідів в Україні;
3. Здійснювати планування, організацію спортивно-масової, оздоровчо-реабілітаційної роботи в багаторічній системі підготовки та реабілітації спортсменів паралімпійців та дефлімпійців як на рівні окремого профільного закладу, так і на рівні відповідно до займаної посади;
4. Знати види і принципи контролю як функції управління, правильно добирати форму і характер контролю відповідно до об'єкту та цілей;

5. Вміти здійснювати аналіз отриманих даних внаслідок проведеного контролю шляхом застосування методів статистичної обробки інформації, якісно оцінювати кількісні показники розвитку спорту інвалідів на рівні відповідно до займаної посади, володіти основами технології управління процесами розвитку інваспорту на рівні відповідного територіально-адміністративного утворення.

Зміст модуля: А – аудиторних годин;

С – годин самостійної роботи.

№ з/п	Тема заняття	Форма занять	Всього годин	Очна форма навчання	
				А	С
1.	Спорт інвалідів у системі фізичної культури і спорту. Формування та реалізація державної політики в дефлімпійському, паралімпійському спорті, відновлювально-реабілітаційної роботи серед інвалідів.	Лекція	3	2	1
2.	Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність спорту інвалідів, системи відновлювально-рекреаційної роботи з інвалідами.	Лекція	3	2	1
3.	Правові засади діяльності органів державної влади з питань інваспорту, системи реабілітаційних закладів: завдання, функції, механізми реалізації владних повноважень.	Лекція	3	2	1
4.	Управління проектами: принципи, функції, етапи. Планування, прогнозування як функції управління процесами розвитку інваспорту на рівні адміністративно-територіального утворення.	Лекція, семінар, круглий стіл	6	4	2
5.	Контроль в системі управлінської діяльності: завдання, види, принципи здійснення, облік та звітність.	Лекція	3	2	1
6.	Показники рівня розвитку спорту інвалідів, системи відновлювально-реабілітаційної та рекреаційної роботи на системних рівнях: місто, район, область. Кількісно-якісні показники ефективності діяльності органів державної влади з питань спорту інвалідів.	Лекція, практичне заняття	5	4	1
7.	Методи аналізу та узагальнення кількісних показників розвитку паралімпійського та дефлімпійського спорту. Інтерпретація, оцінка, вибір стратегії і тактики розвитку. Основи адаптивного управління: сутність, методи та технологія прийняття рішень.	Лекція, практичне заняття	5	4	1
Разом			28	20	8

Рекомендована література до модулю ФВ-5.

1. 03.03.2005 № 2457-IV Закон України Про внесення змін до Закону України "Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам".
2. 03.05.2007 № 3250 Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо соціального захисту інвалідів".
3. 03.08.2009 № 295 Наказ Міністерства праці та соціальної політики України "Про затвердження Порядку подання заявки на виготовлення технічних засобів реабілітації за індивідуальним замовленням".
4. 04.10.2005 № 4595 Таблиця поправок до Закону України щодо професійної і трудової реабілітації інвалідів.
5. 05.11.2009 № 1704-VI Закон України "Про будівельні норми".
6. 06.07.2007 № 104 Наказ Мінпраці та соцполітики "Щодо організації, обліку та звітності з надання інвалідам та дітям-інвалідам реабілітаційних послуг".
7. 06.07.2007 № 201 Наказ Мінпраці та соцполітики "Про затвердження Порядку взаємодії органів праці та соціального захисту населення, центрів зайнятості, відділень Фонду соціального захисту інвалідів, центрів професійної реабілітації інвалідів і навчальних закладів".
8. 06.10.2005 № 2960-IV Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо професійної і трудової реабілітації інвалідів".
9. 06.10.2005 № 2961-IV Закон України "Про реабілітацію інвалідів в Україні".
10. 07.06.2007 № 288 Наказ Мінпраці та соцполітики "Полодження Про Методичну раду з питань реабілітації інвалідів та дітей-інвалідів при Міністерстві праці та соціальної політики України".
11. 11.06.1999 № 96/187/146/55 Наказ "Про центр професійної, медичної та соціальної реабілітації інвалідів".
12. 12.01.2006 № 3334 Закон України "Про житловий фонд соціального призначення".
13. 12.05.2004 № 1709-IV Закон України "Про внесення змін до статті 92 Земельного кодексу України стосовно визначення права на постійне користування земельними ділянками громадських організацій інвалідів".
14. 12.12.2003 № 180 "Про затвердження Порядку фінансування заходів, передбачених Переліком заходів щодо соціальної,

- трудової, фізкультурно-спортивної та професійної реабілітації інвалідів".
15. 13.04.2004 № 84 Наказ Мінпраці та соцполітики, МОН України, МОЗ України "Про внесення змін до Типового положення про центр професійної, медичної та соціальної реабілітації інвалідів".
 16. 14.01.2009 № 878-VI Закон України Про внесення змін до Закону України "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю".
 17. 15.01.2008 № 11 Наказ Міністерства освіти і науки "Про додаткові заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями".
 18. 15.05.2006 № 180 Наказ Міністерства праці та соціальної політики України Про внесення змін до Інструкції про порядок забезпечення населення України технічними засобами реабілітації.
 19. 15.06.2004 №1771-IV Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні".
 20. 15.06.2004 № 1773-IV Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні".
 21. 15.06.2004 № 1781-IV Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про податок з доходів фізичних осіб" (щодо податкових соціальних пільг).
 22. 15.12.2009 № 1760-VI Закон України Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення інвалідів автомобілями.
 23. 16.12.2004 № 2264-IV Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо використання терміну "параолімпійський").
 24. 18.05.2004 № 1727-IV Закон України "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам".
 25. 23.02.2006 № 3497-IV Закон України "Про внесення змін до Сімейного кодексу України".
 26. 23.02.2006 № 3505-IV Закон України Про внесення змін до Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту".
 27. 23.02.2006 № 3483 Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо реалізації інвалідами права на трудову зайнятість".
 28. 23.12.2008 № 796-VI Закон України Про внесення змін до Закону України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям".

- 29.24.06.2004 № 1889-IV Закон України "Про внесення змін до деяких законів України".
- 30.26.05.2009 № 196 Наказ Міністерство праці та соціальної політики України "Про затвердження Типового положення про реабілітаційну установу змішаного типу для інвалідів і дітей-інвалідів".
- 31.26.07.2006 № 32-V Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".
- 32.28.03.2007 № 372 Наказ Мінпраці "Про затвердження Типового положення про центр професійної реабілітації інвалідів".
- 33.29.06.2004 № 1925-IV Закон України "Про внесення змін до Житлового кодексу Української РСР"
- 34.31.05.2005 № 2602-IV Закон України Про внесення змін до Закону України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні".
- 35.31.05.2005 № 2603-IV Закон України Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з прийняттям Закону України "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам".
- 36.№ 816/734 Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження Положення про міжвідомчу комісію з питань утворення та функціонування центрів медико-психологічної реабілітації".
- 37.Закон України Про внесення зміни до Закону України "Про соціальний захист дітей війни" щодо права на стаціонарну медичну допомогу в госпіталях ветеранів війни.
- 38.Колі П. Контроль у державному управлінні. – Дармштадт, 1996.
- 39.Котлер Ф. Маркетинг менеджмент – Спб: Питер Ком, 1999. – 896 с.:ил.
- 40.Крегул Ю.І. Правові основи державного управління економікою України: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 431 с.
- 41.Постанова Кабінету Міністрів України № 1594 від 15.11.2006р. "Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки".
- 42.Постанова Кабінету Міністрів України № 43 від 21.01.2006р. "Про закупівлю обладнання, інвентарю та екіпіровки спортивного призначення для національних збірних команд України і баз Олімпійської та паралімпійської підготовки".

43. Постанова Кабінету Міністрів України № 78 від 01.02.2006 "Про затвердження типового положення про управління у справах сім'ї, молоді та спорту обласної, Севастопольської міської державної адміністрації, про відділ у справах сім'ї, молоді та спорту районної, районної у м.Севастополі державної адміністрації".

Галузева складова (варіативна частина)

Модуль ГВ-1. Правове регулювання функціонування галузі "Фізична культура і спорт".

Для начальників та спеціалістів відділів обласних, місцевих, районних державних адміністрацій.

Мета модуля: ознайомлення з проблемними питаннями правового забезпечення діяльності галузі фізичної культури і спорту за окремими підсистемами, правові механізми державного регулювання розвитку фізичної культури та спорту в Україні.

Навчальні цілі:

За результатами навчання слухачі повинні:

1. Володіти змістом основних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність та розвиток фізичної культури і спорту в Україні;
2. Бути ознайомленими з основними проблемними питаннями правового забезпечення діяльності галузі фізичної культури і спорту та перспективними шляхами їх розв'язання;
3. Володіти змістом механізмів правового регулювання соціальних та трудових відносин у сфері фізичної культури і спорту;
4. Знати правові основи ресурсного забезпечення та фінансування галузі фізичної культури та спорту;
5. Знати і вміти реалізовувати механізми правового протистояння застосування допінгу, боротьби з травматизмом, врегулювання спорів, основні причини та тенденції розвитку криміногенних явищ в сфері фізичної культури і спорту.

Зміст модуля: А – аудиторних годин;

С – годин самостійної роботи.

№ з/п	Тема заняття	Форма заняття	Всього годин	Очна форма навчання	
				А	С
1.	Правовий статус та загальна характеристика фізкультурно-оздоровчих та спортивних споруд. Механізми фінансування фізичної культури та спорту. Бюджетні відносини.	Лекція	2	2	0,4
2.	Правові засади функціонування професійного спорту в Україні, регулювання трудових відносин у професійному спорті, соціальні гарантії та захист спортсменів та працівників галузі фізичної культури і спорту.	Лекція	2	2	0,4
3.	Основні положення спортивної травматології, антидопінгова політика держави, допінговий контроль, злочини в сфері фізичної культури і спорту.	Лекція	2	2	0,4
Разом			6	6	2

Рекомендована література до модуля ГВ-1

1. Актуальні питання спортивного травматизму / В. Левенець // Спорт. медицина. – 2004. – № 1-2. – С. 84-89. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
2. Захист особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (право на життя, здоров'я, свободу та особисту недоторканність): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Т.В. Лісніча; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2007. – 20 с. – укр.
3. Кримінальна відповідальність за неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей: соціальна обумовленість і склад злочину: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / М.Г. Заславська; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2006. – 18 с. – укр.
4. Кримінальна відповідальність за спонукання неповнолітніх до застосування допінгу: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.І. Петренко; Акад. адвокатури України. – К., 2005. – 20 с. – укр.
5. Нормативні документи з фізичної культури і спорту в контексті проблем гуманізації суспільства / В.В. Самбур // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 15. – С. 38-44. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.

6. Особливості функціонування та перспективи розвитку галузі фізичного виховання та спорту в Україні / А.О. Кухтій // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – Х., 2001. – № 23. – С. 18-22. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
7. Право – специфічний засіб управління фізичною культурою і спортом / С. Мальона // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 4. – С. 108-110. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.
8. Право людини на охорону здоров'я та його законодавче забезпечення в Україні (загальнотеоретичне дослідження): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / І.Я. Сенюта; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2006. – 16 с. – укр.
9. Правові аспекти професійної діяльності спортсмена / А.Ю. Бордюгова // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 5. – С. 9-14. – Бібліогр.: 6 назв. – укр.
10. Правовые аспекты социальной защиты спортсменов / А.Ю. Бордюгова // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 10. – С. 79-84. – Библиогр.: 6 назв. – рус.
11. Проблемы нормативно-правового регулювання маркетинга в професіональному футболі / Г.А. Лисенчук, С.Г. Лисенчук, Ю.П. Мичуда; Харьк. художеств.-пром. ин-т // Физ. воспитание студ. творч. спец. – Х., 2001. – № 6. – С. 3-7. – Библиогр.: 5 назв. – рус.
12. Спорт та допінг: Правопорушення чи "вирок" обставин / А.Ю. Бордюгова // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 14. – С. 3-7. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.
13. Травматизм в спорті: проблеми и перспективы развития / В.Н. Платонов // Спорт. медицина. – 2006. – № 1. – С. 54-77. – Библиогр.: 93 назв. – рус.
14. Форум: Законодавство України. – 2008. - Документ 378-95-п, редакція від 04.06.2003 на підставі 871-2003-п, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=378-95-%EF> – Кабінет Міністрів України; Постанова, від 31.05.1995 № 378 "Про затвердження Порядку та умов обов'язкового державного страхування спортсменів вищих категорій".

15. Форум: Законодавство України. – 2008. - Документ 3808-12, остання редакція від 08.06.2007 на підставі 1021-16, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3808-12>. – Верховна Рада України. ЗУ "Про фізичну культуру і спорт".
16. Форум: Законодавство України. – 2008. – Документ 85/96-вр, поточна редакція від 09.01.2009 на підставі 675-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85%2F96-%E2%F0> – Верховна Рада України; Закон від 07.03.1996 № 85/96-ВР "Про страхування".
17. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту.– 2008. – Документ 2006_03_pd.pdf – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=93031> – Верховна Рада України. Проект Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт".
18. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту.– 2009. – Документ 2006_N0021_pvgu.pdf – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=92787> – Постанова N0021 Верховна Рада України Ратифікувала Міжнародну конвенцію про боротьбу з допінгом у спорті.
19. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Антидопінгові правила МОК для літніх Олімпійських Ігор, Пекін 2008 – Режим доступу: http://www.nadc.org.ua/ua/IOC_AD_rules_2008.html - Міжнародний олімпійський комітет, Національний олімпійський комітет, Національний антидопінговий центр. Антидопінгові правила МОК для літніх Олімпійських Ігор, Пекін 2008.
20. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Всесвітній антидопінговий кодекс – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/ua/codecs/6.html> - Всесвітній антидопінговий кодекс.
21. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Заборонений список 2009 – Режим доступу: http://www.nadc.org.ua/ua/PL2008_UA.html - Всесвітній антидопінговий кодекс. Заборонений список 2009.
22. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Закон України "Про ратифікацію антидопінгової конвенції" – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/ua/law1.html> - Закон України "Про ратифікацію Антидопінгової конвенції".

23. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Закон України "Про антидопінговий контроль у спорті" – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/ua/law2.html> - Закон України " Про антидопінговий контроль у спорті".
24. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Конвенція проти застосування допінгу – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/ua/conv1.html> - Антидопінгова конвенція (Конвенція проти допінгу) (укр/рос) Страсбург, 16 листопада 1989 року.
25. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/ua/conv2.html> - Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті.
26. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/ua/conv2.html> - Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті.
27. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Постанова Кабінету Міністрів України „Про утворення Національного антидопінгового центру” – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/ua/ppostanova.html> - Кабінет Міністрів України. Постанова від 25 липня 2002 р. № 1063 Київ "Про утворення Національного антидопінгового центру".
28. Форум: Пенсійний Фонд України. – 2009. – Документ – Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування № 1058-IV, 09.07.2003, Закон, Верховна Рада України – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=96566&cat_id=38943 – Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".
29. Форум: Пенсійний Фонд України. – 2009. – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=96668&cat_id=38943 – Про пенсійне забезпечення № 1788-ХІІ, 05.11.1991, Закон, Верховна Рада України.
30. Форум: Пенсійний Фонд України. – 2009. – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=96636&cat_id=38943 – Про пенсії за особливі заслуги перед Україною № 1767-ІІІ, 01.06.2000, Закон, Верховна Рада України.
31. Форум: Пенсійний Фонд України. – 2009. – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=96572&cat

_id=38943 – Кодекс законів про працю України 10.12.1971, Кодекс України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки.

Модуль ГВ-2. Державне регулювання економіки фізичної культури і спорту.

Для начальників та спеціалістів відділів обласних, місцевих, районних державних адміністрацій.

Мета модуля: ознайомлення з концептуальними засадами економіки фізичної культури і спорту в умовах ринку, визначення сутності економічних аспектів нормативно-правових актів фізичної культури і спорту, оволодіння практичними навичками адміністрування та проведення аналізу економічних показників діяльності підприємств і організації фізкультурно-спортивного спрямування.

Навчальні цілі:

За результатами навчання слухачі повинні:

1. Володіти змістом основних нормативно-правових актів, що регулюють господарську діяльність в галузі фізичної культури і спорту в Україні;
2. Бути ознайомленими з правовими основами підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту;
3. Знати фінансове законодавство та механізми фінансового забезпечення діяльності галузі фізичної культури і спорту, механізми ціноутворення, зміст фінансово-господарської діяльності організації фізкультурного профілю;
4. Володіти основами методики проведення фінансового аналізу діяльності підприємств та організації фізкультурно-спортивного спрямування.

Зміст модуля: А – аудиторних годин;

С – годин самостійної роботи.

№ з/п	Тема заняття	Форма занять	Всього годин	Очна форма навчання	
				А	С
1.	Економіка фізичної культури і спорту: предмет, сутність, місце в галузевій структурі. Продукт галузі фізичної культури і спорту. Механізми державного регулювання.	Лекція	2	2	0,4
2.	Правові засади здійснення комерційної та некомерційної діяльності в галузі фізичної культури і спорту. Ліцензування, механізми	Лекція	2	2	0,4

	ціноутворення, оподаткування фінансових результатів діяльності підприємств та організацій.				
3.	Зміст фінансового аналізу діяльності суб'єктів господарювання фізичної культури і спорту, контроль за якістю фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг, методи оцінки їх якості.	Лекція	2	2	0,4
Разом			6	6	2

Рекомендована література до модуля ГВ-2.

1. Антикризисное управление: Учебное пособие: В 2 т. Т. 2.: Экономические основы / Отв. ред. Г.К. Таль. – М.: ИНФРА-М, 2004. – 1027 с.
2. Балдин К.В., Быстров О.Ф., Рукусуев А.В. Антикризисное управление: макро- и микроуровень: Учебное пособие. – М.: Издательско-торговая корпорация "Дашков и К", 2005. – 316 с.
3. Воронова Л. К. Фінансове право України: Підручник. – К.: Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с.
4. Крегул Ю.І. Правові основи державного управління економікою України: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 431 с.
5. Лицензирование физкультурно-оздоровительной и спортивной деятельности в Украине / Ю. Мичуда // Наука в олимп. спорте. – 2001. – № 3. – С. 67-71. — Библиогр.: 4 назв. – рус.
6. Мачуський В.В., Постульга В.Є. Господарське законодавство: Навч. Посіб. – К.: КНЕУ, 2004. – 275 с.
7. Особенности конкуренции в сфере фитнес-бизнеса / А. Мичуда, Ю. Мичуда // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 25. – С. 56-75. – Библиогр.: 9 назв. – рус.
8. Особливості формування і розвитку ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту України / Ю. Мичуда // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 1. – С. 109-112. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.
9. Підприємницьке право: Підручник / За ред.. О.В. Старцева / 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Істина, 2005. – 600 с.
10. Попов Р.А. Антикризисное управление: Учебник. – М.: Высш. шк., 2005. – 429 с.: ил.
11. Професійний спорт як різновидність підприємницької діяльності / Ю. Мичуда // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 1. – С. 30-35. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
12. Татарников Е.А. Антикризисное управление: Учеб. пособие. – М.: Издательство РИОР, 2005. – 95 с.

13. Теория антикризисного управления предприятием: учебное пособие / С.Е. Кован, Л.П. Мокрова, А.Н. Ряховская: под. ред. М.А. Федотовой, А.Н. Ряховской – М.: КНОРУС, 2009, - 160 с.
14. Технология маркетинга в физкультурно-оздоровительных центрах / А.Т. Литвин // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – Х., 2002. – № 9. – С. 78-82. – Библиогр.: 4 назв. – рус.
15. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1097-2008-п, редакція від 17.12.2008, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1097-2008-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері фізичної культури і спорту та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю)".
16. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1251-12, остання редакція від 30.09.2006 на підставі 3456-15, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1251-12> – Закон України "Про систему оподаткування".
17. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 168/97-вр, поточна редакція від 05.08.2009 на підставі 1617-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=168%2F97-E2%F0> – Закон України "Про податок на додану вартість".
18. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1775-14, остання редакція від 23.07.2009 на підставі 1571-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1775-14> – Закон України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності".
19. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1963-12, остання редакція від 01.07.2009 на підставі 1075-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1963-12> – Закон України "Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів".
20. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 2063-14, остання редакція від 07.10.2008 на підставі 523-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi->

- bin/laws/main.cgi?nreg=2063-14 – Закон України "Про державну підтримку малого підприємництва".
21. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 2535-12, поточна редакція від 20.03.2009 на підставі 1104-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2535-12> – Закон України "Про плату за землю".
 22. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 334/94-вр, поточна редакція від 15.10.2009 на підставі 1608-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=334%2F94-%E2%F0> – Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств".
 23. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 356-2009-п, редакція від 14.04.2009, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=356-2009-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами фізичної культури і спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів".
 24. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 56-93, редакція від 10.05.2008 на підставі 145-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=56-93> – Декрет Кабінету Міністрів "Про місцеві податки і збори".
 25. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 727/98, редакція від 30.06.2005 на підставі 2642-15 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=727%2F98> – Указ Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва".
 26. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 755-15, поточна редакція від 02.06.2009 на підставі 1275-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=755-15> – Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців".
 27. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 877-16, остання редакція від 16.07.2009 на підставі 1546-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=877-16> – Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності".
 28. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 889-15, поточна редакція від 05.08.2009 на підставі 1617-17, чинний –

Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=889-15> – Закон України "Про податок з доходів фізичних осіб".

29. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту – 2009. – Документ 2003_35_769 dkst.pdf – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=95542> – Наказ "Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності; організації та проведення спортивних занять професіоналів та любителів спорту; діяльності з підготовки спортсменів до змагань з різних видів спорту, визнаних в Україні".

Модуль ГВ-3. Управління якістю та розвитком галузі "Фізична культура і спорт".

Для начальників та спеціалістів відділів обласних, місцевих, районних державних адміністрацій.

Мета модуля: ознайомлення з концептуальними засадами державної політики розвитку фізичної культури і спорту в Україні, основними тенденціями розвитку окремих підсистем галузі. Оволодіти методологією дослідження якості управлінських послуг що надаються державними органами влади, критеріями ефективності реалізації владних повноважень у галузі.

Навчальні цілі:

За результатами навчання слухачі повинні:

1. Володіти змістом державної політики розвитку галузі фізичної культури і спорту в Україні, механізмів її здійснення;
2. Ознайомитись із системою нормативно-правових актів, що регулюють діяльність і розвиток фізичної культури і спорту в Україні;
3. Оволодіти методологією державного управління та управління якістю послуг, що надаються державними органами влади в сфері фізичної культури і спорту;
4. Вміти застосовувати відповідні критерії з метою визначення рівня ефективності та оптимальності в діяльності органів державного управління в сфері фізичної культури і спорту.

Зміст модуля: А – аудиторних годин;

С – годин самостійної роботи.

№ з/п	Тема заняття	Форма занять	Всього годин	Очна форма навчання	
				А	С
1.	Державна політика розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Основні напрями та механізми реалізації.	Лекція	2	2	0,4
2.	Система державного управління фізичної культурою і спортом. Органи державної влади: повноваження, регулювання, зміст діяльності. Модель прогнозування розвитку фізичної культури і спорту на рівні окремих адміністративно-територіальних утворень.	Лекція	2	2	0,4
3.	Програмно-цільовий підхід розвитку фізичної культури і спорту. Методологія оцінки якості послуг органів державного управління в сфері фізичної культури і спорту. Критерії ефективності діяльності органів державної влади щодо розвитку фізичної культури і спорту в Україні.	Лекція	2	2	0,4
Разом			6	6	2

Рекомендована література до модуля ГВ-3

1. Белецький В.М., Бакуменко В.Д. Моделювання макроекономічних процесів: Монографія, 1998.
2. Гончарук А.Г. Эффективность экономики Украины: анализ и прогнозирование. – О.: Астропринт, 2005. – 332 с.
3. Горбачук В. Макроекономічні методи: теорії та застосування. – К.: Кий, 2000. – 272 с.
4. Гошко А. Стратегія і тактика планування в системі місцевого самоврядування: Монографія, 2000.
5. Державна політика: аналіз та механізм її впровадження в Україні: Навч. посіб. / За заг. ред. В.А. Ребкала, В.В. Тертички, 2000.
6. Державне регулювання економіки: Навч.посібник / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 316 с.
7. Кулинич Р.О. Статистична оцінка чинників соціально-економічного розвитку. – К.: Знання, 2007. – 311 с.
8. Саймон Г.А. Адміністративна поведінка: дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції. – К.: Артек, 2001. – 375 с.
9. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. – 3-є вид., випр.. – К.: Знання, 2006 – 262 с.

10. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки: Навч. посібник для студ. економ. спец. – К.: МАУП, 2000. – 173 с.
11. Цветков В.В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект). – Х.: Право, 1996. – 163 с.
12. Чемерис А.О., Артими І.І., Рудницька Р.М., Лесеченко М.Д. Оцінка ефективності управління в районних державних адміністраціях. – Л.:ЛРШДУ НАДУ, 2005. – 296 с.
13. Четыркин Е.М. Статистические методы прогнозирования. – М.: Статистика, 1977. – 200 с.

Додаток Р

Критерії організаційної ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту			
Назва критерію, опис складових критерію, обидвій актировання, порядок розрахунку			
Назва критерію, стимулятор (+), дестимулятор (-)	Опис складових критерію	Формула розрахунку, од. вим.	Якісна інтерпретація
Документообіг (+)	1. Кількість підготовлених та впроваджених нормативних актів управлінської діяльності	ДЮ=КНА/КПА	Показники свідчать про ефективність документообігу органу управління, підготовки аналітичних звітів, регламентних документів, положень тощо. Зростання показника - добре, зменшення - погано
	2. Кількість відповідальних працівників апарату управління		
Регламентация діяльності (-)	1. Кількість порушень трудової дисципліни, доган, корупційних дій тощо	РД=КПД/КПА	Показники свідчать про ефективність організації праці апарату управління. Менше-краще, більше-погано
	2. Кількість відповідальних працівників апарату управління		
Зв'язки з громадськістю (-)	1. Кількість скандалів, заяв що надійшли від громадян та організації	ЗГ=КС/КСР	Показники свідчать про ефективність діяльності органу управління з громадськістю. Менше-краще, більше-погано
	2. Кількість розглянутих скарг та вправлених відповідей із зазначенням важливих заходів		
Організаційна структура (+)	1. Загальна кількість функцій органу управління за напрямками діяльності	ОС=ЖФ/ЖВП	Показники свідчать про ефективність організаційної структури: відповідність елементів та посад виконуваному обсягу функцій. Більше-краще, менше-погано
	2. Загальна кількість відповідних відділів та посад згідно з штатним розкладом		
Програмно-контрольний (+)	1. Кількість проведених перевірок, контрольних заходів за виконанням програмних заходів	ПК=КПШ/КЗНП	Показники свідчать про ефективність здійснення контролю за реалізацією програмних заходів та покращеною діяльністю елементів опрацьованого ядра. Більше-краще, менше-погано
	2. Кількість знайдених неслівків та порушень, відображених в актах перевірок		

Продовження додатку Р

Критерії економічної ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту в освітній сфері		
Продуктивність праці (-)	1. Загальний фонд отриманої реальної заробітної плати, премій, грошових заощежень тощо	ПП=ЗФОЗП/ЗКЗПВ
	2. Загальна кількість проведених заходів, перевірок, підготовлених документів, відряджень тощо органом управління	
Організація спортивно-масової роботи (+)	1. Загальна кількість проведених спортивно-масових заходів, змагань, навчальних зборів, тощо	ОМР=ЗКПМЗ/КСВГК
	2. Кількість сукупно витрачених бюджетних та залучених грошових коштів на їх проведення	
Матеріально-технічна база (+)	1. Кількість грошових коштів, що витрачається на утримання та поліпшення матеріально-технічної бази	Р=КГК/ЗКПВЗМ
	2. Загальна кількість придатних до використання і таких, що відповідають стандартам, залів, майданчиків тощо	
Інвентар та обладнання (+)	1. Кількість грошових коштів спрямованих на оновлення інвентарю та обладнання	Ю=КГКОЮ/ЗКУСМ
	2. Загальна кількість учнівської та студентської молоді, яка займається фізичною культурою	
Ефективність використання наявної спортивної бази (-)	1. Кількість грошових коштів, витрачених на утримання, поліпшення матеріальної бази, заробітна плата працівників тощо	ЕФСБ=КГКМБ/ЗКУСМ
	2. Загальна кількість учнівської та студентської молоді, яка відвідувала впродовж року зали, майданчики (люд.днів)	
	Показник свідчить про відносну вартість проведеного одного заходу органом управління. Показник розраховується в умовних грошових одиницях (ум.од.). Менше-краще, більше-гірше	
	Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів. Більше-краще, менше-гірше	
	Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів на утримання однієї спортивної споруди. Більше-краще, менше-гірше, ум.од.	
	Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів на забезпечення процесу фізичного виховання молоді. Більше-краще, менше-гірше	
	Показник відносної грошової ефективності використання наявної спортивної бази. Більше-гірше, менше-краще	

Продовження додатку Р

Критерії функціональної (цільової) ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту в освітній сфері			
Програмний (+)	1. Кількість проведених програмних заходів згідно зі звітними та підтверджуючими документами	$Pr = (K3ПЗ/КППЗ) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність цільової реалізації програмних заходів запланованих на певний період діяльності. Більше-краще, менше-гірше
	2. Кількість запланованих на рік програмних заходів		
Методичний (+)	1. Кількість впроваджених методичних рекомендацій, аналітичних документів, розробок	$Me = (KBMP/КЗПММ) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність методичної роботи органу управління з урахуванням реальних потреб дошкільної, шкільної, вищої освіти. Більше-краще, менше-гірше
	2. Кількість запланованих на рік до підготовки методичних матеріалів		
Просвітньо-інформаційний (+)	1. Кількість проведених заходів, в тому числі через засоби масової інформації, просвітницького, інформаційного характеру з питань ф.к. і спорту	$П = (КПЗП/КЗЗП) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність інформаційно-просвітницької роботи з питань здорового способу життя тощо. Більше-краще, менше-гірше.
	2. Кількість запланованих заходів просвітньо-інформаційного характеру		
Кадровий (+)	1. Кількість проведених тематичних семінарів, конференцій, заходів підвищення кваліфікації вивалядів	$Ka = (КПТСК/КЗЗ) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність роботи з кадровим курсом галузі з питань підвищення кваліфікації тощо. Більше-краще, менше-гірше
	2. Кількість запланованих на поточний рік відповідних заходів		
Громадсько-організаційний (+)	1. Кількість підготовлених інструкторів, волонтерів факультурно-спортивного руху громадських організацій	$ГО = (КПШ/ЗЧПШ) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність роботи з підготовки громадських інструкторів, волонтерів в галузі. Більше-краще, менше-гірше
	2. Запланована чисельність підготовки інструкторів, волонтерів серед учнів, студентів вищих навчальних закладів		

Продовження додатку Р

Критерій соціальної ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту в освітній сфері			
Навчально-виховної роботи (+)	1. Кількість дітей, учнів, молоді, що відвідують заняття з фізичної культури	$NBR = (KBV / ZKMU) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність роботи щодо охоплення дітей, учнів, студентів уроковою формою занять. Більше-краще, менше-гірше
	2. Загальна кількість учнівської та студентської молоді		
Безпеки життєдіяльності (-)	1. Кількість нещасних випадків, отриманих травм на заняттях	$БЖ = (KNBT / ZKPTZ) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність заходів попрацювання безпеки проведення занять. Менше-краще, більше-гірше
	2. Загальна кількість проведених занять		
Успішності (+)	1. Кількість учнів, студентів, що успішно склали нормативні вимоги з фізичної культури	$Ус = (КУСНВ / ЗКУС) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність навчально-виховної діяльності в підвідомчих закладах. Більше-краще, менше-гірше
	2. Загальна кількість дітей та учнів, що відвідують заняття з фізичної культури (в тому числі спец. мел. групи)		
Фізичного стану (+)	1. Загальна кількість учнів, студентів що мають задовільний, середній, високий рівні фізичного стану	$ФС = (ЗКУФС / ЗКВЗ) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність фізкультурно-оздоровчої роботи в навчальних закладах. Більше-краще, менше-гірше
	2. Загальна кількість дітей та учнів, що відвідують заняття з фізичної культури		
Спортивно-масовий (+)	1. Кількість учнів, студентів що відвідують спортивні секції за місцем навчання у позапочатковий час	$СМ = (КВСС / ЗКУС) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність спортивно-масової та секційної роботи в навчальних закладах. Більше-краще, менше-гірше
	2. Загальна кількість учнівської та студентської молоді		
Суспільно-виховний (-)	1. Кількість підлітків які перебували на обліку в кримінальній міліції у справах неповнолітніх, осіб	$СВ = (КПСН / ЗКУМШВ) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність виховної роботи із запобігання підліткової злочинності засобами фізичної культури і спорту. Більше-гірше, менше-краще
	2. Загальна кількість учнівської молоді шкільного віку, осіб		

Продовження додатку Р

Критерії економічної, функціональної, соціальної ефективності державного управління розвитком масового спорту та фізкультурно-оздоровчої роботи серед інвалідів		Види ефективності, критерії, одиниці вимірювання, порядок позначення		Якісна інтерпретація
Назва критерію, стимулятор (+), дестимулятор (-)	Опис складових критерію	Формула розрахунку, од. вим.		
Критерій економічної ефективності державного управління розвитком масового спорту та фізкультурно-оздоровчої роботи серед інвалідів				
Продуктивність праці (-)	1. Загальний фонд отриманої реальної заробітної плати, премій, грошових заощедей тощо 2. Загальна кількість проведених заходів, перевірок, підготовлених документів, виряджень тощо органом управління	ПП=ФОЗП/ЭКЗПВ		Показник свідчить про відносно вартість проведеного одного заходу органом управління. Показник розраховується в умовних грошових одиницях (ум.од.). Менше-краще, більше-гірше
		ОМР=ЭКПМВ/КСВГК		Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів. Більше-краще, менше-гірше
Організація спортивно-масової роботи (+)	1. Загальна кількість проведених спортивно-масових заходів, змагань, фізкультурних свят тощо 2. Кількість сукупно витрачених бюджетних та залучених грошових коштів на їх проведення	Р=КГК/ЭКПВЗМ		Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів на утримання одиниці спортивної споруд. Більше-краще, менше-гірше, ум.од.
		Ю=КГКЮ/ЭКНОР		Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів на забезпечення процесу фізкультурно-оздоровчої роботи. Більше-краще, менше-гірше
Матеріально-технічна база (+)	1. Кількість грошових коштів, спрямованих на утримання та поліпшення матеріально-технічної бази 2. Загальна кількість придатних до використання і таких, що відповідають стандартам залів, майданчиків тощо	Ю=КГКЮ/ЭКНОР		Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів на утримання та поліпшення матеріальної бази, заробітна плата працівників фізкультурно-спортивного робото
		ЕФСБ=КГКМБ/ЗКУСМ		Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів на утримання, поліпшення матеріальної бази, заробітна плата працівників тощо
Інвентар та обладнання (+)	1. Кількість грошових коштів, спрямованих на оновлення інвентарю та обладнання 2. Загальна кількість населення, в т.ч. інвалідів охоплених фізкультурно-спортивною роботою	Ю=КГКЮ/ЭКНОР		Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів на утримання, поліпшення матеріальної бази, заробітна плата працівників тощо
		ЕФСБ=КГКМБ/ЗКУСМ		Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів на утримання, поліпшення матеріальної бази, заробітна плата працівників тощо
Ефективність використання наявної спортивної бази (-)	1. Кількість грошових коштів, витрачених на утримання, поліпшення матеріальної бази, заробітна плата працівників тощо 2. Загальна кількість населення в т.ч. інвалідів, які відвідували впродовж року залів, майданчики (лод.ліній)	Ю=КГКЮ/ЭКНОР		Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів на утримання, поліпшення матеріальної бази, заробітна плата працівників тощо
		ЕФСБ=КГКМБ/ЗКУСМ		Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів на утримання, поліпшення матеріальної бази, заробітна плата працівників тощо

Продовження додатку Р

Критерій функціональної (цільової) ефективності державного управління розвитком масового спорту та фізкультурно-оздоровчої роботи серед інвалідів			
Програмний (+)	1. Кількість проведених програмних заходів згідно зі звітними та підтверджуючими документами	Пр= $(\text{КЗПЗ}/\text{КППЗ}) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність цільової реалізації програмних заходів запланованих на певний період діяльності. Більше-краще, менше-гірше
	2. Кількість запланованих на рік програмних заходів		
Методичний (+)	1. Кількість впроваджених методичних рекомендацій, аналітичних документів, розробок	Ме= $(\text{КВМР}/\text{КЗПММ}) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність методичної роботи органу управління з урахування реальних потреб клубів за місцем проживання громадян тощо. Більше-краще, менше-гірше
	2. Кількість запланованих на рік до підготовки методичних матеріалів		
Просвітньо-інформаційний (+)	1. Кількість проведених заходів, в тому числі через засоби масової інформації, просвітницького, інформаційного характеру з питань ф.к. і спорту	ПІ= $(\text{КПЗПІ}/\text{КЗЗПІ}) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність інформаційно-просвітницької роботи з питань заручкою способу життя тощо. Більше-краще, менше-гірше.
	2. Кількість запланованих заходів просвітньо-інформаційного характеру		
Кадровий (+)	1. Кількість проведених тематичних семінарів, конференцій, заходів підвищення кваліфікації тренерів-реабітологів, спеціалістів з фізичної реабілітації	Ка= $(\text{КПТСК}/\text{КЗЗ}) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність роботи з кадровим корпусом галузі з питань підвищення кваліфікації тощо. Більше-краще, менше-гірше
	2. Кількість запланованих на поточний рік відповідних заходів		
Громадсько-організаційний (+)	1. Кількість підготовлених інструкторів-супровідників, суддів з видів спорту, волонтерів фізкультурно-спортивного руху громадських організацій	ГО= $(\text{КПВЗ}/\text{ЗЧПВЗ}) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність роботи з підготовки громадських інструкторів, волонтерів в галузі. Більше-краще, менше-гірше
	2. Запланована чисельність підготовки інструкторів, волонтерів, суддів з видів спорту		
Організаційно-клубний (+)	1. Кількість запланованих до відкриття клубів, секцій, гуртків за видами спорту за місцем проживання громадян в т.ч. на суспільних засадах	ОК= $(\text{КЗВКСГ}/\text{ФВ}) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність роботи з створення відповідних ланок роботи з населенням за місцем проживання. Більше-краще, менше-гірше
	2. Фактично відкритих		

Продовження Додатку Р

Критерії соціальної ефективності державного управління розвитком масового спорту та фізкультурно-оздоровчої роботи серед інвалідів			
Фізкультурно-масової роботи (+)	1. Кількість населення різних вікових груп, що залучені до занять фізичними вправами за місцем проживання	ФМР=(КНЗФВ/ЗКНТО)*100%	Показник свідчить про ефективність роботи щодо охоплення населення фізкультурною роботою. Більше-краще, менше-гірше
	2. Загальна кількість населення відповідної територіально-адміністративної одиниці		
Фізкультурно-реабілітаційної роботи (+)	1. Кількість інвалідів, з якими проводиться фізкультурно-оздоровча робота	ФРР=(ЗКІФО/ЗКНТО)*100%	Показник свідчить про ефективність залучення до занять неповносправних. Більше-краще, менше-гірше
	2. Загальна кількість неповносправних територіально-адміністративної одиниці		
Спортивно-масової роботи (+)	1. Кількість населення різних вікових груп, що брали участь у спортивних заходах	СМР=(КНУСЗ/ЗКНТО)*100%	Показник свідчить про ефективність спортивно-масової роботи. Більше-краще, менше-гірше
	2. Загальна кількість населення відповідної територіально-адміністративної одиниці		
Фізичного стану (-)	1. Загальна захворюваність за класами хвороб, на 100000 тис. населення відповідної територіально-адміністративної одиниці	ФС=ЗКСЗ/ЗКНТО	Показник свідчить про відносну ефективність фізкультурно-оздоровчої роботи з населенням за показниками захворюваності. Більше-гірше, менше-краще
	2. Загальна кількість населення відповідної територіально-адміністративної одиниці		
Превентивно-виховний (-)	1. Загальна кількість скоєних злочинів особами у віці від 14 до 29 років певної територіально-адміністративної одиниці, осіб	ПВ=(ЗКСЗ/ЗКНТО)*100%	Показник свідчить про ефективність превентивно-виховної роботи з населенням віком від 14 до 29 років за місцем проживання. Більше-гірше, менше-краще
	2. Загальна кількість населення відповідної територіально-адміністративної одиниці		
Розвитку спортивної бази (+)	1. Кількість загальнодоступних відкритих спортивних майданчиків у містах масового відпочинку та місцем проживання громадян територіально-адміністративної одиниці, м. кв.	РСБ=КСМ/ЗКНТО	Показник свідчить про ефективність роботи з розвитку матеріально-технічної бази за місцем проживання громадян. Більше-краще, менше-гірше.
	2. Загальна кількість населення відповідної територіально-адміністративної одиниці		
Кадровий потенціал (+)	1. Загальна кількість населення відповідної територіально-адміністративної одиниці	КП=ЗКНТО/ЗКПВ	Показник свідчить про ефективність роботи з забезпечення процесу занять кваліфікованим персоналом. Більше-краще, менше-гірше.
	2. Загальна кількість працівників, інструкторів, волонтерів, в т.ч. що працюють на громадських засадах за місцем проживання громадян, працюють з неповносправними тощо		

Продовження додатку Р

Критерії економічної, функціональної, соціальної ефективності державного управління розвитком спорту вищих досягнень, олімпійського, параолімпійського, дефлімпійського спорту		Види ефективності. Критерії, одиниці вимірювання, порядок розрахунку	Якісна інтерпретація
Назва критерію, стимулятор (+), десстимулятор (-)	Опис складових критерію	Формула розрахунку, од. вим.	
Критерії економічної ефективності державного управління розвитком спорту вищих досягнень, олімпійського, параолімпійського, дефлімпійського спорту			
Продуктивності праці (-)	1. Загальний фонд отриманої реальної заробітної плати, премій, грошових заощежень тощо	ПП=3ФОЗП/ЗКЗП В	Показник свідчить про відносну вартість проведеного одного заходу органом управління. Показник розраховується в умовних грошових одиницях (ум.од.). Менше-краще, більше-гірше
	2. Загальна кількість проведених заходів, перевірок, підготовлених документів, видражень тощо органом управління		
Організація та проведення змагань, навчально-тренувальних зборів (+)	1. Загальна кількість проведених спортивно-масових заходів, змагань, зборів тощо	ОМР=ЭКПСЗ/КСВ ГК	Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів. Більше-краще, менше-гірше
	2. Кількість сукупно витрачених бюджетних та залучених грошових коштів на їх проведення		
Матеріально-технічна база (+)	1. Кількість грошових коштів, що витрачаються на утримання та поліпшення матеріально-технічної бази	Р=КГК/ЭКПВЗМ	Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів на утримання однієї спортивної споруди. Більше-краще, менше-гірше, ум.од
	2. Загальна кількість придатних до використання і таких, що відповідають стандартам, залів, майданчиків тощо		
Інвентар та обладнання (+)	1. Кількість грошових коштів, спрямованих на оновлення інвентарю та обладнання	Ю=КГКОЮ/ЗКЭС	Показник свідчить про раціональність використання грошових коштів з урахуванням нормативів на забезпечення навчально-тренувального процесу. Може розраховуватись для кожного виду спорту окремо. Більше-краще, менше-гірше
	2. Загальна кількість тих, що займаються усіма видами спорту		
Ефективність використання наявної спортивної бази (-)	1. Кількість грошових коштів, витрачених на утримання, поліпшення матеріальної бази, заробітна плата працівників тощо	ЕФСБ=КГКМБ/ЭК С	Показник свідчить про ефективність використання наявної спортивної бази. Може розраховуватись для кожного виду спорту окремо. Більше-гірше, менше-краще
	2. Загальна кількість спортсменів, що займається (лоудлів)		
Результативно-змагальний (+)	1. Кількість призових місць, які посіли спортсмени за усіма видами спорту певної територіально-адміністративної одиниці	РЗ=КПМ/ВБЗГК	Показник свідчить про ефективність навчально-тренувальної та змагальної діяльності. Може розраховуватись за окремими видами спорту. Більше-краще, менше-гірше
	2. Бюджетні та залучені грошові кошти, що були витрачені на підготовку та участь спортсменів у змаганнях, в т.ч. винагорода тренерів і спортсменам		
Персонально-змагальний (+)	1. Кількість призових місць, які посіли спортсмени збірних команд за усіма видами спорту певної територіально-адміністративної одиниці на змаганнях найвищого рівня	ПЗ=КПМ/ГКТВО	Показник свідчить про ефективність роботи відповідальних осіб щодо підготовки та участі спортсменів у змаганнях різного рівня. Може розраховуватись для окремих видів спорту. Більше-краще, менше-гірше
	2. Грошові кошти, які були отримані відповідальними особами апарату управління за весь термін підготовки та участі в змаганнях		

Продовження додатку Р

Критерій функціональної (цільової) ефективності державного управління розвитком спорту вищих досягнень, олімпійського, параолімпійського, дельтійського спорту			
Програмний (+)	1. Кількість проведених програмних заходів згідно зі звітами та підтверджувачими документами	$Pr = (K3P3 / K3PP3) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність цільової реалізації програмних заходів на заплановані періоди. Може розраховуватись для кожного виду спорту окремо. Більше-краще, менше-гірше.
	2. Кількість запланованих на рік програмних заходів		
Методичний (+)	1. Кількість впроваджених методичних рекомендацій, аналітичних документів, розробок	$Me = (KBMР / K3PMM) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність методичної роботи органу управління з урахуванням реальних потреб вищих досягнень. Може розраховуватись для кожного виду спорту окремо. Більше-краще, менше-гірше.
	2. Кількість запланованих на рік до підготовки методичних матеріалів		
Просвітньо-інформаційний (+)	1. Кількість проведених заходів, в тому числі через засоби масової інформації, просвітницького, інформаційного характеру з питань, ф.к. і спорту	$ПІ = (KПЗПІ / K3ЗПІ) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність інформаційно-просвітницької роботи з питань спорту вищих досягнень. Більше-краще, менше-гірше.
	2. Кількість запланованих заходів просвітньо-інформаційного характеру		
Кадровий (+)	1. Кількість проведених тематичних семінарів, конференцій, заходів підвищення кваліфікації тренерів з видів спорту	$Ka = (KПТСК / K3З) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність роботи з кадровим корпусом галузі з питань підвищення кваліфікації тощо. Більше-краще, менше-гірше.
	2. Кількість запланованих на поточний рік відповідних заходів		
Громадсько-організаційний (+)	1. Кількість підготовлених інструкторів-супільників з видів спорту, суддів з видів спорту, волонтерів фізкультурно-спортивного руху громадських організацій	$ГО = (KПШВ / 3ЧПШВ) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність роботи з підготовкою громадських інструкторів, волонтерів в галузі. Більше-краще, менше-гірше.
	2. Запланована чисельність підготовки інструкторів, волонтерів, суддів з видів спорту.		
Організаційно-клубний (+)	1. Кількість запланованих до відкриття клубів, секцій за видами спорту, т.ч. і на суспільних засадах	$OK = (K3ВКСТ / ФВ) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність роботи з розвитком окремих видів спорту. Більше-краще, менше-гірше.
	2. Фактично відкритих		
Результативно-підготовчий (+)	1. Запланована кількість спортсменів, що мають виконати певний спортивний розряд отримати спортивне звання.	$РП = (3КРС3 / ФКП) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність роботи тренера та апарату управління з підготовки висококваліфікованих спортсменів з певних видів спорту. Може розраховуватись для кожного виду спорту окремо. Більше-краще, менше-гірше.
	2. Фактична кількість підготовлених розрядників, КМСУ, МСМУ, МСУМК, ЗМСУ		
Результативно-змагальний (+)	1. Запланована кількість нагород з видів спорту на змаганнях поточного року	$РЗ = (3КН / ФОН) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність планування змагально-тренувальних програм, підсилююваність підготовкою тощо. Може розраховуватись для кожного виду спорту окремо. Більше-краще, менше-гірше.
	2. Фактично отримані нагороди на змаганнях з видів спорту		
Коригувально-координаційний (+)	1. Перевірка ефективності діяльності ФСТ, спортивних клубів, ДЮСШ що фінансуються з державного та місцевих бюджетів за поданими перспективними планами	$KK = (ШЕДШП / ФДРЕ) * 100\%$	Показник свідчить про ефективність роботи з елементами операційного ядра. Більше-краще, менше-гірше.
	2. Фактично досягнуті ними результати		

Продовження додатку Р

Критерії соціальної ефективності державного управління розвитком спорту вищих досягнень, олімпійського, параолімпійського, дефлімпійського спорту	
Спортивно-масової роботи (+)	<p>1. Кількість учнівської та студентської молоді, які відвідують спортивні секції за видами спорту</p> <p>2. Загальна кількість учнівської та студентської молоді відповідної територіально-адміністративної одиниці</p>
Спортивно-масової роботи з інвалідами (+)	<p>1. Кількість інвалідів, які займаються видами спорту та приймають участь в змаганнях</p> <p>2. Загальна кількість неповносправних територіально-адміністративної одиниці</p>
Спортивно-результативний (+)	<p>1. Кількість спортсменів, що мають розряди та спортивні звання з певного виду спорту</p> <p>2. Загальна кількість спортсменів, що займається спортом певної територіально-адміністративної одиниці</p>
Фізичного стану (-)	<p>1. Загальна кількість спортсменів що за результатами обстежень мають відхилення у стані здоров'я, в т.ч. травм відповідної територіально-адміністративної одиниці</p> <p>2. Загальна кількість спортсменів певної територіально-адміністративної одиниці що стоять на обліку в диспансері адміністративної одиниці</p>
Превентивно-виховний (-)	<p>1. Загальна кількість спортсменів, що притягують до адміністративної, кримінальної відповідальності, здійснили інші правопорушення певної територіально-адміністративної одиниці, осіб</p> <p>2. Загальна кількість спортсменів певної територіально-адміністративної одиниці</p>
Розвитку спортивної бази (+)	<p>1. Наявна спортивна база відповідної територіально-адміністративної одиниці, м. кв.</p> <p>2. Загальна кількість спортсменів відповідної територіально-адміністративної одиниці</p>
Кадровий потенціал (+)	<p>1. Загальна кількість спортсменів відповідної територіально-адміністративної одиниці</p> <p>2. Загальна кількість тренерів, інструкторів, в т.ч. які працюють з неповносправними тощо</p>
	<p>Показник свідчить про ефективність роботи щодо охоплення учнів та студентів спортивно-масовою роботою. Більше-краще, менше-гірше</p>
	<p>Показник свідчить про ефективність залучення до занять неповносправних. Більше-краще, менше-гірше</p>
	<p>Показник свідчить про ефективність підготовки спортсменів розрядників. Може розраховуватися для окремого виду спорту. Також розраховується для спортсменів-інвалідів. Більше-краще, менше-гірше</p>
	<p>Показник свідчить про відносну ефективність фізкультурно-оздоровчої роботи з населенням за показниками захворюваності. Більше-гірше, менше-краще</p>
	<p>Показник свідчить про ефективність превентивно-виховної роботи з спортсменами віком від 14 до 29 років що займаються у відповідних секціях. Більше-гірше, менше-краще</p>
	<p>Показник свідчить про ефективність роботи з розвитку матеріально-технічної бази. Може розраховуватися за окремими видами спорту. Більше-гірше, менше-краще.</p>
	<p>Показник свідчить про ефективність роботи з забезпечення процесу занять кадровим корпусом. Може розраховуватися для кожного виду спорту окремо. Більше-краще, менше-гірше.</p>
	<p>$СМР=(КУСВСС/ЗКУСТО)*100\%$</p>
	<p>$СМРI=(ЗКІВС/ЗКНТО)*100\%$</p>
	<p>$СР=(КСР/ЗКСТО)*100\%$</p>
	<p>$ФС=ЗКСВЗ/ЗКСТО$</p>
	<p>$ПВ=(ЗКАКВ/ЗКСТО)*100\%$</p>
	<p>$РСБ=НСБ/ЗКСТО$</p>
	<p>$КП=ЗКНТО/ЗКПВ$</p>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративна відповідальність посадових осіб у сфері державного управління: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / А.В. Матіос; Ін-т законодавства ВР України. – К., 2006. – 19 с. – укр.
2. Алексеев С.С. Общая теория права. – М.: Юрид. лит., 1981. – Т.1. – 360 с.
3. Амосов Н.М. Раздумья о здоровье. – М.: Физкультура и спорт, 1987. – 64 с.
4. Анатович Н.А. Методология политического анализа эффективности государственного управления // Проблемы управления. – 2009. – № 4 (33). – С. 95-99.
5. Андреева О., Благий О., Фандикова Л. Стан і напрями удосконалення системи підготовки кадрів з рекреації та оздоровчої фізичної культури // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 2-3. – С. 24-26. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.
6. Андрушко В. Поняття та принципи реструктуризації регіонального агропромислового виробництва // ВУАДУПУ. – 2001. – № 2. – С.154-162.
7. Анжела Середа. Досвід організації органів державної влади в добу гетьманату П.Скоропадського // Науково-документальна збірка до 90 річчя запровадження державної служби в Україні / Упорядник А. Вишневський. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2008. – С.9-14.
8. Антикризисное управление: Учебное пособие: В 2 т. Т. 2.: Экономические основы / Отв. ред. Г.К. Таль. – М.: ИНФРА-М, 2004. – 1027 с.
9. Антонова Н.Б. Государственное регулирование экономики: Учебник / Антонова Н.Б. – Мн: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2002. – 775 с.
10. Антонова И.В. Методы прогнозирования социально-экономических процессов: Учеб. пособие. – Улан-Удэ: Изд-во ВСГТУ, 2004. – 212 с.
11. Апанасенко Г.Л. Валеология на рубеже веков // Наука в олимпийском спорте. – 2000. – Специальный выпуск. – С. 14-20.
12. Апанасенко Г.Л. Здоровье спортсмена: критерии оценки и прогнозирования // Health of Athlete: Criteria of Estimation and Forecasting / Г.Л. Апанасенко, Ю.С. Чистякова // Теория и практика физ. культуры. – 2006. – № 1. – С. 19-22.

13. Арнольд В.И. Теория катастроф. – М.: Наука, 1990. – 128 с.
14. Архітектурно-планувальні особливості проектування бейсбольних споруд в Україні / О.С. Слепцов, Г.Д. Підгорна // Містобудування та терит. планування. – 2006. – Вип. 25. – С. 239-251. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
15. Бабосов Е.М. Общая социология: Учеб.пособие для студентов вузов. – 2-е изд. стер. – Мн.: "ТетраСистемс", 2004. – 640 с.
16. Базылюк Т.А. Соответствие подготовки специалистов направления "физическое воспитание и спорт" требованиями рынка услуг // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 10. – С. 81-84. – Библиогр.: 5 назв. – рус.
17. Байцим В.Ф. Ефективність державного регулювання економіки регіону. // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, № 1 (31) 2007. – С. 41-51.
18. Бакуменко В. Державне управління і державно-управлінські рішення: вступ до досліджень // ВУАДУПУ. – 1999. – № 4. – С. 68-79.
19. Бакуменко В. Методологічний аналіз проблем діяльності через системний взаємозв'язок теорії та практики // ВУАДУПУ. – 1999. – № 2. – С. 256-268.
20. Бакуменко В. Щодо напрямів розвитку досліджень та базової системи принципів формування державно-управлінських рішень // ВНАДУПУ. – 2002. – № 2. – С.5-10.
21. Бакуменко В., Князев В., Сурмін Ю. Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку // ВУАДУПУ. – 2003. – № 2. – С. 11-27.
22. Бакуменко В.Д. Формування державно-управлінських рішень: Проблеми теорії, методології, практики: Моногр. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 328 с.
23. Балдин К.В., Быстров О.Ф., Рукосуев А.В. Антикризисное управление: макро- и микроуровень: Учебное пособие. – М.: Издательско-торговая корпорация "Дашков и К", 2005. – 316 с.
24. Банкрутство. Правозастосування та судова практика / Упоряд.: Б.М. Грек та інші. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 304 с.
25. Барский А.Б. Нейронные сети: распознавание, управление, принятие решений. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 176 с: ил. – (Прикладные информационные технологии).
26. Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования: Учеб. пособие. – 2-е изд., испр. – К.: МАУП, 2004. –

- 216 с.: ил. – Библиогр.: с. 208-212.
27. Бережная Е.В., Бережной В.И. Математические методы моделирования экономических систем: Учеб. пособие. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 432 с.: ил.
 28. Бережний Я.В. Стратегічне планування в державному управлінні як аналітичний процес [Електронний ресурс] / Я.В. Бережний // Державне управління: теорія та практика. – 2008/2. - № 8. – Режим доступу до журналу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2008-2/>.
 29. Беседін В., Пенькова О. Логіка стратегічного планування: сутність, реформування, напрями вдосконалення // Економіка & держава. – 2010. – № 10. – С. 9-14.
 30. Бобровська О.Ю. Удосконалення системи оцінювання соціально-економічного розвитку міст як чинник підвищення ефективності місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / Бобровська О.Ю. // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2009/1. – № 1. – Режим доступу до журналу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Patp/2009-01/index.html>.
 31. Бордюгова А.Ю. Правові аспекти професійної діяльності спортсмена // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 5. – С. 9-14. – Библиогр.: 6 назв. – укр.
 32. Бордюгова А.Ю. Правовые аспекты социальной защиты спортсменов // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 10. – С. 79-84. – Библиогр.: 6 назв. – рус.
 33. Бордюгова А.Ю. Спорт та допінг: Правопорушення чи "вирок" обставин // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 14. – С. 3-7. – Библиогр.: 4 назв. – укр.
 34. Борисенко М.Б. Формування доктрини інноваційного розвитку промисловості [Електронний ресурс] / М.Б. Борисенко // Державне будівництво. – 2008. – № 2. – Режим доступу до журналу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVu/2008-2/index.html>.
 35. Боровиков В. STATISTICA. Искусство анализа данных на компьютере: для профессионалов. 2-е изд. (+CD) – СПб.: Питер, 2003. – 688 с.
 36. Бріжатая І. Формування культури фізичного здоров'я учнів в системі профілактики шкільного травматизму // Педагогіка,

- психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 17. – С. 33-39. – Бібліогр.: 2 назв. – укр.
37. Бурик З.М. Моніторинг у програмно-цільовому управлінні регіональним розвитком [Електронний ресурс] / З.М. Бурик // Демократичне врядування. – 2008/1. – № 1. – Режим доступу до журналу: <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/zmist.html>.
38. Бурик З.М. Оцінка ефективності програм регіонального розвитку (на прикладі Львівської області) [Електронний ресурс] / З.М. Бурик // Державне управління: теорія та практика. – 2008/1. – № 7. – Режим доступу до журналу: <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/Dutp/2008-1/>.
39. Бусленко Н.П. Моделирование сложных систем. – М.: Наука, 1978. – 400 с.
40. Быкова А. Организационные структуры управления. – М.: ОЛМА-ПРЕСС Инвест: Институт экономических стратегий, 2003. – 160 с.
41. Бюджет в умовах трансформації економіки України: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.08 / К.В. Павлюк; Н.-д. фін. ін-т при М-ві фінансів України. – К., 2007. – 40 с. – укр.
42. Бююль А., Цёфель П. SPSS: искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей: Пер. с нем. / Ахим Бююль, Петер Цёфель – СПб.: ООО "ДиаСофтЮП", 2005. – 608 с.
43. Вайдлих Вольфганг. Социодинамика: системный подход к математическому моделированию в социальных науках: Пер. с англ. / Под ред. Ю.С. Попкова, А.Е. Семечкина. Изд.2-е, стереотипное. – М.: Едиториал УРСС, 2005. – 480 с.
44. Вацеба О. Діяльність українського науково-дослідного інституту фізичної культури (1931-1939) як науково-організаційна основа формування та розвитку державного науково-дослідного інституту фізичної культури і спорту в сучасній Україні // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. – 2003. – №1. – С.39-45.
45. Вацеба О. Сучасна парадигма понять "фізична культура" і "спорт" // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 1. – С. 82-85. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.
46. Вацеба О., Кухтій А. Суть і зміст організаційних основ фізкультурно-спортивного руху в теорії фізичної культури // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 15. – С. 91-86. – Бібліогр.: 6 назв. – укр.

47. Вацеба О.М., Кухтій А.О. Характеристика основ розвитку фізичної культури і спорту у вітчизняній та сучасній українській науково-методичній думці // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – Х., 2002. – № 12. – С. 19-26. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.
48. Введение в философию: Учеб. для вузов: В 2 ч. // Под общ. ред. И.Т. Фролова. – М., 1989. – Ч.2 – С. 174.
49. Ведунг. Е. Оцінювання державної політики та програм / Пер. з англ. В. Шульга. – К.: Всеувиго, 2003. – 350 с.
50. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.
51. Визитей Н.Н. Социальная природа современного спорта. – Кишинев: Штиница, 1979. – 84 с.
52. Визитей Н.Н. Физическая культура личности. – Кишинев: Штиница, 1989. – 85 с.
53. Виханский О.С. Стратегическое управление: Учебник. – 2-е изд. перераб.и доп. – М.: Гардарики, 1998. – 296 с.
54. Вітлінський В.В. Моделювання економіки: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 408 с.
55. Волков Б.С., Волкова Н.В., Губанов А.В. Методология и методы психологического исследования / Науч. редактор Б.С. Волков: Учебное пособие для вузов. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: Академический Проект; Фонд "Мир", 2005. – 352 с.
56. Волков Л.В. Современные требования к профессиональной деятельности тренера детского и юношеского спорта // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 10. – С. 208-212. – Библиогр.: 6 назв. – рус.
57. Волкова Н.В. Визначення ефективності державного управління освітою [Електронний ресурс] / Н.В. Волкова // Державне управління: теорія та практика. – 2009/1. – № 9. – Режим доступу до журналу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2009-1/>.
58. Воробйов М.І., Мічуда Ю.П. Передумови та шляхи формування сучасної системи Післядипломної освіти фахівців з фізичного виховання і спорту в Україні // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 21. – С. 3-8. – Бібліогр.: 6 назв. – укр.
59. Воробйов М.І., Мічуда Ю.П. Перепідготовка фахівців з фізичного виховання і спорту як вимога сучасного ринку праці в Україні //

- Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 9. – С. 3-9. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.
60. Воробійов М.І., Мічуда Ю.П. Підвищення кваліфікації державних службовців як фактор вдосконалення управління галуззю "Фізична культура і спорт" // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 2. – С. 157-161. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.
 61. Всемирная энциклопедия: Философия / Главн. научн. ред. и сост. А.А. Грицанов. – М.: АСТ, Мн.: Харвест – Современный литератор, 2001. – 1312 с.
 62. Вучкович А. Оценка результатов деятельности / Методическое пособие приложение к журналу "Справочник по управлению персоналом". – М.: ОАО "Типография "Новости", 2010. – 111 с.
 63. Гадайчук Д. Стан фінансового забезпечення сфери фізичної культури і спорту України та шляхи його вдосконалення // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 1. – С. 86-88. – Бібліогр.: 6 назв. – укр.
 64. Гадачук Д. Удосконалення фінансового забезпечення підготовки спортсменів високого класу до чемпіонатів світу, Європи і Олімпійських ігор // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 4. – С. 71-74. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.
 65. Гадачук Д.Л. Результати досліджень з питань використання фінансових ресурсів організаційно-управлінськими структурами у спорті вищих досягнень // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 13. – С. 29-39. – Бібліогр.: 3 назв. – укр.
 66. Гадачук Д.Л. Розрахунок вартості медалі – як один з етапів визначення пріоритетів у процесі розподілу фінансових ресурсів у спорті вищих досягнень // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 15. – С. 26-33. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.
 67. Гайдьшев И. Анализ и обработка данных: специальный справочник – СПб: Питер, 2001. – 752 с.
 68. Галкин В.В. Экономика спорта и спортивный бизнес: учебное пособие. – М.: КНОРУС, 2006. – 320 с.
 69. Галух Г.А., Сахнова Н.С. Территориальные различия развития спорта высших достижений в АР Крым // Культура народов Причерноморья. – 2001. – № 26. – С. 249-251 – Библиогр.: 4 назв. – рус.
 70. Гасюк І.Л. "Фізична культура в освітній сфері": перспективні

- шляхи державного стимулювання розвитку // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 12. – С. 95-99.
71. Гасюк І.Л. Державна політика й галузеві програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні // Університетські наукові записки: часопис ХУУП. – Х.: Вид-во ХУУП – 2010. – № 1(33). – С. 185-195.
 72. Гасюк І.Л. Державне управління якістю діяльності та розвитком фізичної культури і спорту: процесуальне моделювання // Університетські наукові записки: часопис ХУУП. – Х.: Вид-во ХУУП – 2011. – № 1(37). – С. 363-371.
 73. Гасюк І.Л. Еволюція організаційно-правових основ державного управління фізичною культурою і спортом на українських землях наприкінці ХІХ ст. та в радянський період // Університетські наукові записки: часопис ХУУП. – Х.: Вид-во ХУУП – 2009. – № 4 (32). – С. 261-272.
 74. Гасюк І.Л. Економіко-правові аспекти державного стимулювання розвитку фізичної культури та спорту в Україні // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – О.: Вид-во ОРІДУ НАДУ – 2011. – № 2(46). – С. 58-61.
 75. Гасюк І.Л. Інформаційно-ресурсне забезпечення галузі "Фізична культура і спорт": сучасний стан і тенденції розвитку // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарPI НАДУ "Магістр", 2010. – Вип. 3(30) – С. 30-41.
 76. Гасюк І.Л. Критерії та оцінка ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – О.: Вид-во ОРІДУ НАДУ – 2011. – № 1(45). – С. 165-168.
 77. Гасюк І.Л. Методи державного управління фізичною культурою і спортом: методологічний аспект // Ефективність державного управління: зб. наук. пр. ЛРІДУ УАДУПУ. – Львів: ЛРІДУ УАДУ. – 2011. – Вип. 25. – С. 196-203.
 78. Гасюк І.Л. Механізми державного регулювання господарської діяльності в сфері фізичної культури і спорту // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 18 – С. 106-111.
 79. Гасюк І.Л. Механізми фінансування галузі "Фізична культура і спорт" // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарPI НАДУ "Магістр", 2010. – Вип. 4(31) – С. 264-270.
 80. Гасюк І.Л. Нормативно-правові засади медичного забезпечення діяльності галузі фізичної культури і спорту // Актуальні проблеми

- державного управління: зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2010. – № 2 (38). – С. 262-272.
81. Гасюк І.Л. Нормативно-правові засади підготовки фахівців управлінської ланки галузі "Фізична культура і спорт" // Економіка та держава. – 2010. – № 10 – С. 122-126.
 82. Гасюк І.Л. Організаційна структура державного управління фізичною культурою і спортом в Україні // Університетські наукові записки: часопис ХУУП. – Х.: Вид-во ХУУП – 2010. - № 3(35). – С. 195-203.
 83. Гасюк І.Л. Організаційно-правові засади господарської діяльності в сфері фізичної культури і спорту // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 17 – С. 108-112.
 84. Гасюк І.Л. Організаційно-правові засади державного управління фізичною культурою й спортом: сучасний стан і тенденції розвитку // Університетські наукові записки: часопис ХУУП. – Х.: Вид-во ХУУП – 2009. – № 2(30). – С. 297-304.
 85. Гасюк І.Л. Організаційно-правові основи функціонування фізкультурно-спортивних організацій в Україні // 85 років освітнього шляху. Сторінки історії Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (5-6 жовтня 2006 р.). – Хмельницький: редакційно-видавничий відділ ХГПА, 2006. – С.110-115.
 86. Гасюк І.Л. Підходи до дослідження системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту // Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. – Д.: Вид-во ДРІДУ НАДУ, 2010. – № 4(7). – С. 194 - 206.
 87. Гасюк І.Л. Програмно-цільовий підхід – наукова категорія теорії державного управління розвитком фізичної культури та спорту // Економіка та держава. – 2011. – № 4 – С. 126-128.
 88. Гасюк І.Л. Програмно-цільовий підхід як механізм державного управління розвитком фізичної культури та спорту // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 5 – С. 95-100.
 89. Гасюк І.Л. Професійна модель державного службовця в галузі фізичної культури і спорту // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 15 – С. 88-91.
 90. Гасюк І.Л. Професіоналізація державного службовця в галузі фізичної культури і спорту: технологія та зміст // Економіка та держава. – 2011. – № 8 – С. 119-121.

91. Гасюк І.Л. Соціальні аспекти кадрового забезпечення фізичної культури і спорту в Україні [Електронний ресурс] / І.Л. Гасюк // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – № 6 – режим доступу до журналу: <http://www.dy.nayka.com.ua>
92. Гасюк І.Л. Сучасний стан і тенденції вдосконалення нормативно-правових основ фізичної культури і спорту в Україні // Університетські наукові записки: часопис ХУУП. – Х.: Вид-во ХУУП – 2009. – № 3(31). – С. 243-256.
93. Гасюк І.Л. Теоретичне обґрунтування принципів оптимізації державного управління розвитком фізичної культури і спорту [Електронний ресурс] / І.Л. Гасюк // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2010. – № 1(3) – Режим доступу до журналу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/Patp/2010_1/10gilfks.pdf.
94. Гасюк І.Л. Теоретичне обґрунтування складових моделі організаційної структури державного управління фізичною культурою і спортом // Університетські наукові записки: часопис ХУУП. – Х.: Вид-во ХУУП – 2010. – № 4(36). – С. 276-281.
95. Гасюк І.Л. Фізична культура та спорт: правові, економічні, управлінські засади діяльності в галузі: Навчальний посібник. – Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2011. – 457 с.
96. Гасюк І.Л. Функції державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні // Ефективність державного управління: зб. наук. пр. ЛРІДУ УАДУПУ. – Львів: ЛРІДУ УАДУ. – 2011. – Вип. 24. – С. 175-179.
97. Герасимов О.В. Методические указания "Проблемы философии и методологии науки" для студентов всех специальностей дневной и заочной форм обучения. – Самара: СамГАПС, 2002. – 22 с.
98. Гладун З. Поняття і зміст державного управління: Адміністративно-правовий аналіз. – Львів: Львівський філіал УАДУ, 1996. – 20 с.
99. Гончаренко І.В. Програмно-цільовий метод як форма державного впливу на регіональну економічну систему // Культура народів Причорномор'я. – 2006. – № 95. – С. 116-118 – Библиогр. в конце ст. 2 назв. – укр.
100. Господарське судочинство в Україні: Судова практика. Застосування законодавства про банкрутство / Упоряд. Б.М. Поляков; Відп. ред. В.С. Москаленко. – Вип. 2. – К.: Праксіс, 2006. – 544 с.
101. Государственное регулирование рыночной экономики: Учебник.

- Издание 2-е, перераб. и доп. / Кушлин В.И. – общ. ред. М.: Изд-во РАГС, 2005. – 829 с.
102. Государственное регулирование экономики: Учеб. пособие для вузов / Т.Г. Морозова, Ю.М. Дурдыев, В.Ф. Тихонов и др.; Под ред. проф. Т.Г. Морозовой. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 255 с.
 103. Григоренко В., Пристинський В., Олійник О., Зінов'єв О. Соціальне підкріплення як фактор оптимізації післядипломної підготовки вчителя фізичної культури // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 2-3. – С. 95-97. – Бібліогр.: 6 назв. – укр.
 104. Гринь Л.В. Травматизм у спортсменів-борців и его профілактика // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 24. – С. 94-97. – Библиогр.: 3 назв. – рус.
 105. Грицяк Н. Принципи державного управління гендерною політикою // ВНАДУПУ. – 2004. – № 2. – С.81-88.
 106. Гузарь В.М. Процес управління фізичною культурою і спортом // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – Х., 2001. – № 17. – С. 9-18. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.
 107. Гулич О.І. Програмно-цільовий підхід як механізм регулювання екологічно збалансованого розвитку курортно-оздоровчих територій // Культура народів Причорномор'я. – 2004. – № 55, Т.3. – С. 81-83 – Библиогр. в конце ст. 3 назв. – укр.
 108. Гуськов С.И. Государство и спорт / С.И. Гуськов. – М.: 1996. – 176 с.
 109. Дамодаран А. Инвестиционная оценка. Инструменты и техника оценки любых активов. / Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 1342 с.
 110. Данилко М. Тенденції розвитку вищої освіти у галузі фізичного виховання і спорту // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 2-3. – С. 49-52. – Бібліогр.: 6 назв. – укр.
 111. ДБН В.2.2-13-2003 Будинки і споруди. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди. Організація-розробник "ДБН В.2.2-13-2003 Будинки і споруди. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди": КиївЗНдіЕП, Держкомспорт України, КНУБА, Інституту гігієни та медичної екології ім. О.М.Марзєєва АМН України, Елетер. – На заміну ВСН 46-86/ Госгражданстрой – ДП "Укрархбудінформ", 2004. – 105с.
 112. Деминский А.Ц. Основы теории и методики физического воспитания. – Донецк: Донеччина, 1995. – 520 с.

113. Денисова Л.В. Гіпермедійна модель побудови учбово-інформаційного середовища підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 12. – С. 53-57. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.
114. Державна кадрова політика в регіоні України: формування і реалізація: автореф. дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.04 / В.М. Олуйко; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2001. – 20 с. – укр.
115. Державна кадрова політика: соціально-психологічний та гуманітарний компоненти удосконалення підготовки управлінських кадрів: автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Л.М. Титаренко; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2005. – 20 с. – укр.
116. Державна політика: теоретико-методологічні засади дослідження процесу формування та здійснення: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / О.О. Кучеренко; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2000. – 20 с. – укр.
117. Державна служба в Україні: проблеми становлення, розвитку та функціонування: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Ю.П. Битяк; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2006. – 40 с. – укр.
118. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 1992 рік. – 5 с.
119. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 1993 рік. – 5 с.
120. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 1994 рік. – 5 с.
121. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 1995 рік. – 5 с.
122. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 1996 рік. – 5 с.
123. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 1997 рік. – 5 с.

124. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 1998 рік. – 5 с.
125. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 1999 рік. – 5 с.
126. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 2000 рік. – 5 с.
127. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 2001 рік. – 5 с.
128. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 2002 рік. – 5 с.
129. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 2003 рік. – 5 с.
130. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 2004 рік. – 5 с.
131. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 2005 рік. – 5 с.
132. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 2006 рік. – 5 с.
133. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 2007 рік. – 5 с.
134. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 2008 рік. – 5 с.
135. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК, 2-ФК річна "Звіт з фізичної культури і спорту" за 2009 рік. – 5 с.
136. Державне регулювання економіки: Навч. посібник / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 316 с.
137. Державне регулювання розвитку аграрного сектора економіки

- Україні: Автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / М.А. Латинін; Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2007. – 36 с. – укр.
138. Державне регулювання розвитку регіонів в Україні: теорія і практика: Автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / В.Ю. Керецман; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2005. – 32 с. – укр.
139. Державне управління в Україні: навч. посіб. / за заг. ред.. д-ра юрид. наук, проф.. В.Б. Авер'янова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.lawbook.by.ru/admin/averjanov/cont.shtml.
140. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: Навч. посіб. / За заг.ред. Н.Р. Нижник, В.М. Олуйко. – Л.: Нац. ун-т "Львів.політехніка", 2002. – 352 с.
141. Державне управління галузевою стандартизацією в умовах реформування вищої медичної освіти в Україні: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / М.М. Білинська; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2004. – 36 с. – укр.
142. Державне управління науково-технічним прогресом: економічні аспекти: автореф. дис... д-ра наук з держ. управління: 25.00.05 / В.М. Рижих; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 1999. – 36 с. – укр.
143. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генезис та тенденції розвитку: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 / Я.Ф. Радиш; Укр. Акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2003. – 35 с. – укр.
144. Державне управління підготовкою керівників для охорони здоров'я України в умовах європейської інтеграції: автореф. дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / Т.М. Курило; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2006. – 20 с. – укр.
145. Державне управління системою формування кадрового потенціалу медичної служби Збройних Сил у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції України: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / В.О. Жаховський; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2005. – 20 с. – укр.
146. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування / Кол. авт.; За заг. ред.. О.Ю. Оболенського. – Хмельницький: Поділля, 1999. – 567с.
147. Державне управління. Вид. 2-ге, доп. та перероб. Р. 1. гл. 1.9. Організація влади та державне управління в умовах незалежності України. / В.Я. Малиновський. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.

148. Державне управління: Навч. посіб. / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко; За ред. А.Ф. Мельник. – К.: Знання-Прес, 2003. – 343 с.
149. Державний історичний архів України. Ф. 1439. – "О наличии в г. Чернигове общества "Спорт"" – Оп. 1. – Спр. 1548 – стор. 2-4.
150. Державний історичний архів України. Ф. 274. – Брошура "Устав гимнастического общества "Сокол" в г. Киеве, 1908 г." – Оп. 1. – Спр. 23 – стор. 193.
151. Державний історичний архів України. Ф. 327. – "О порядке утверждения устава и открытия спортивных обществ". – Оп.1. – Спр. 55. – арк. 39.
152. Державний історичний архів України. Ф. 336. – "Об утверждении устава "Харьковского Лаун Тенис клуба" – Оп. 1. – Спр. 2411 – стор. 57.
153. Державний історичний архів України. Ф. 442. – "Дело о разрешении австрийскому поданному открыть в г. Киеве школу плавания, 1853 год" – Оп. 1. – Спр. 10734 – стор. 23.
154. Державний історичний архів України. Ф. 442. – "Дело об открытии отделения спортивного клуба в г. Киеве" – Оп. 637. – Спр. 211 – стор. 1-7.
155. Державний історичний архів України. Ф. 442. – "Дело об утверждении в г. Киеве речного яхт-клуба, 30 мая 1886 – 10 июня 1888 гг." – Оп. 539. – Спр. 141 – стор. 58.
156. Державний історичний архів України. Ф. 442. – "Дело об утверждении Киевского атлетического общества, 1 мая 1898 – 21 апреля 1903 гг." – Оп. 628. – Спр. 290 – стор. 1-14.
157. Державний історичний архів України. Ф. 442. – "Устав гимнастического общества "Юг" в г. Киеве, 1907 г. – Оп. 636. – Спр. 647 ч. 3 – стор. 143-152.
158. Державний історичний архів України. Ф. 442. – "Устав гимнастического общества "Сокол" в г. Каменец-Подольском" – Оп. 636. – Спр. 647 ч. 4 – стор. 613-627.
159. Державний історичний архів України. Ф. 442. – "Устав Киевского русского спортивного общества "Орел"" – Оп. 636. – Спр. 647 ч. 7 – стор. 788.
160. Державний історичний архів України. Ф.707. – "Дело о допризывной подготовке учащихся учебных заведений". – Оп. 259. – Спр.360. – арк. 1-225.

161. Державний історичний архів України. Ф.707. – "Предписание Министерства народного просвещения о физическом развитии учащихся в мужских учебных заведениях". – Оп.154. – Спр.1. – арк. 221.
162. Державний історичний архів України. Ф.707. – "Циркуляр начальникам средних учебных заведений округа об обязательном преподавании гимнастики в целях улучшения физического воспитания учащихся, ознакомлении с основами гигиены и первой медицинской помощи". – Оп.24. – Спр.25. – арк. 626.
163. Державний історичний архів України. Ф.707. – Протоколы заседаний Совета инспекции народных училищ Юго-Западного края от 15 и 16 декабря 1889 года. "О введении преподавания военной гимнастики в городских училищах Юго-Западного края". – Оп.296. – Спр. 108. – арк. 9,10,18,22.
164. Державний історичний архів України. Ф.707. – Сообщения директоров и инспекторов народных училищ Подольской губернии "О постановке преподавания военного строя и гимнастики в начальных учебных заведениях Подольской губернии". – Оп.229. – Спр.160 ч. 2. – арк. 228-260.
165. Державний історичний архів України. Ф.707. – Циркуляр Департамента народного просвещения от 23 декабря 1915 года "Об улучшении постановки военно-спортивного дела в учебных заведениях". – Оп.229. – Спр.1. – арк. 1-225.
166. Державний історичний архів України. Ф.707. – Циркуляр Департамента народного просвещения от 30 октября 1913 года "О воспитании у юношества сознания долга перед престолом и отечеством при обучении военному строю и гимнастике". – Оп.256. – Спр.264 – арк. 152, 382.
167. Державний службовець в Україні: удосконалення підвищення кваліфікації (організаційно-правовий аспект): Монографія / Н.Р. Нижник, В.М. Олуйко, В.А. Яцюк. – Львів: Вид-во Національного ун-ту "Львівська політехніка", 2003. – 300 с.
168. Державні статистичні спостереження за фінансовою та статистичною звітністю 1996-2008 роки КВЕД 92.6. "Діяльність у сфері спорту": Табличний матеріал. – К.: Держкомстат України, 2009. – 21 с.
169. Джеймс Харрингтон, К.С. Эсселинг, Харм Ван Нимвеген. Оптимизация Бизнес Процессов. – СПб. "Азбука", 2002. – 198 с.
170. Дзвінчук Д.І. Психологічно-методичні засади розробки програм

- підвищення кваліфікації державних службовців (освітня сфера): автореф. дис. канд. наук з держ. управлв: 25.05.00 (УАДУ при Президентові України). – К., 1999. – 19 с.
171. Дзюндзюк В.М. Проблема визначення ефективності діяльності організацій публічного сектора // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, № 1 (12) 2002. – С. 7-11.
 172. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр.: Док. і матеріали. У 2-х томах, 3-х частинах. – Том 1 / Упоряд.: В. Верестюк (керівник) та ін. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2006. – 688 с.
 173. Дисципліна "Спорт інвалідів" у структурі фахової підготовки студентів НУФВСУ / С. Матвеев, І. Когут, Л. Шульга // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 1. – С. 13-16. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
 174. Дитячий травматизм: профілактика та реабілітація засобами фізичного виховання: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02 / І.Я. Грубар; Львів. держ. ін-т фіз. культури. – Львів, 2004. – 21 с.: рис. – укр.
 175. Довгенько Ю.І. Передумови застосування програмно-цільового методу в державному управлінні матеріально-технічною базою олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 13. – С. 3-10. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.
 176. Дубогай А.Д. Психолого-педагогические основы формирования здорового образа жизни школьников младших классов: дис...д-ра пед.наук: 13.00.01 / КГПИ им. А.М. Горького. – К., 1991. – 374 с.
 177. Дульщик Ю.С. Региональная политики и управление. – М.: Изд-во РАГС, 2001. – 257 с.
 178. Дутчак М. "Спорт для всех" в утверждении идеалов олимпизма в Украине // Наука в олимпийском спорте. – 2001. – № 3. – С. 61-66.
 179. Дутчак М. Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 16. – С. 3-16. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.
 180. Економічна ефективність виробництва товарів народного споживання: методологія і практика управління (на прикладі харчової і легкої промисловості): автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.07.01 / В.В. Прядко; НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 2005. – 29 с. – укр.
 181. Економічна кібернетика: Навч. посібник / Шарапов О.Д.,

- Дербенцев В.Д., Семьонов Д.С. – К.: КНЕУ, 2004. – 231 с.
182. Єрмаков С.С. Исследования в спорте: анализ информации в сети Интернет Украины, России и республики Беларусь // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – Х., 2001. – № 18. – С. 51-59. – Библиогр.: 19 назв. – рус.
183. Ефективність державного управління / Ю. Бажал., О. Кілієвіч, Мертенс, о. та ін.; За заг. ред. І. Розпутенка. – К.: Вид-во "К.І.С.", 2002. – 420 с.
184. Ємець О. Активні методи навчання в фізкультурній освіті // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 2-3. – С. 56-58. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
185. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2001. – 170 с.
186. Єрмаков С.С. Інформаційна складова моніторингу наукових досліджень у фізичному вихованні і спорті // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. праць. За заг. ред. С.С. Єрмакова. – Харків, 2007. – № 8. – С. 43-50.
187. Єрмаков С.С. Інформаційне забезпечення наукових досліджень стану здоров'я людини, що пов'язані з навколишнім середовищем // Актуальні проблеми фізкультурної освіти: Матеріали ІV електронної наукової конференції. – Харків: "ОВС", 2008. – С. 3-5.
188. Жовнірчик Я.Ф. Обумовленість сталого розвитку регіону та необхідність його державного регулювання [Електронний ресурс] / Жовнірчик Я.Ф. // Державне управління: теорія та практика. – 2009/1. – № 9. – Режим доступу до журналу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2009-1/>.
189. Жуков В.Л., Затилкін В.В. Вивчення показників роботи Сумської обласної фізкультурної організації з розвитку фізичної культури і спорту // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 3. – С. 11-16.
190. Журняк Б.И., Гуржевская В.Ф. Инновационные технологии в информационных системах при подготовке кадров по физической культуре и спорту // Культура народов Причерноморья. – 2004. – № 48, Т.2. – С. 187-192 – Библиогр. в конце ст.: 14 назв. – рус.
191. Закон Ради Народних Міністрів "Закон про встановлення нового розпису лекцій в духовних семінаріях та духовних хлопчачих школах та про утримання цих шкіл відповідно до нового розпису"

- // Вісник Державних Законів для всіх земель Української Народної Республіки – 25 вип. – 21 липня 1919 р. – С. 92-93.
192. Закон Ради Народних Міністрів "Закон про управління освітою в Українській Народній Республіці" // Вісник Державних Законів для всіх земель Української Народної Республіки – 24 вип. – 25 квітня 1919 р. – С. 53-56.
193. Закон Української РСР "Про міську, районну в місті Раду депутатів трудящих Української РСР" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 438.
194. Закон Української РСР "Про районну Раду депутатів трудящих Української РСР" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 438.
195. Закон Української РСР "Про селищну Раду депутатів трудящих Української РСР" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 448.
196. Закон Української РСР "Про сільську Раду депутатів трудящих Української РСР" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 447.
197. Закономірності формування, фактори ризику й заходи щодо профілактики травматизму підлітків в умовах урбанізованого регіону: автореф. дис... канд. мед. наук: 14.01.21 / Агарков О.В.; Донецький нац. мед. ун-т ім. М. Горького – Д., 2008. – 19 с. – укр.
198. Захист особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (право на життя, здоров'я, свободу та особисту недоторканність): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Т.В. Лісніча; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2007. – 20 с. – укр.
199. Зведений звіт по дитячо-юнацькій спортивних школах за 2004 рік / Управління з питань фізичної культури і спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Форма № 5-ФК річна – УПФКС, м. Хмельницький, 2004. – 3 с.

200. Зведений звіт по дитячо-юнацький спортивних школах за 2005 рік / Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Форма № 5-ФК річна поштова – УССМС м. Хмельницький, 2005. – 5 с.
201. Зведений звіт по дитячо-юнацьких спортивних школах за 2001 рік / Хмельницьке обласне управління з питань фізичної культури і спорту, Форма № 5-ФК річна – ХОУПФКС, м. Хмельницький, 2001. – 3 с.
202. Зведений звіт по дитячо-юнацьких спортивних школах за 2002 рік / Хмельницьке обласне управління з питань фізичної культури і спорту, Форма № 5-ФК річна – ХОУПФКС, м. Хмельницький, 2002. – 3 с.
203. Зведений звіт по дитячо-юнацьких спортивних школах за 2003 рік / Хмельницьке обласне управління з питань фізичної культури і спорту, Форма № 5-ФК річна – ХОУПФКС, м. Хмельницький, 2003. – 3 с.
204. Зведений звіт про діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл за 2008 рік / Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Форма № 5-ФК річна поштова – УССМС м. Хмельницький, 2008. – 7 с.
205. Зведений звіт про діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл за 2007 рік / Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Форма № 5-ФК річна поштова – УССМС м. Хмельницький, 2007. – 9 с.
206. Зведений звіт про діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл за 2006 рік / Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Форма № 5-ФК річна поштова – УССМС м. Хмельницький, 2006. – 9 с.
207. Зведений звіт про діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл за 2009 рік / Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Форма № 5-ФК річна – УССМСХОДА, м. Хмельницький, 2009. – 7 с.
208. Звіт з фізичної культури і спорту за 2009 рік / Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Форма № 2-ФК річна – УССМСХОДА, м. Хмельницький, 2009. – 12 с.
209. Звіт з фізичної культури та спорту за 2001 рік / Хмельницьке обласне управління з питань фізичної культури та спорту, Форма № 2-ФК річна – ХОУПФКС, м. Хмельницький, 2001. – 3 с.

210. Звіт з фізичної культури та спорту за 2002 рік / Хмельницьке обласне управління з питань фізичної культури і спорту, Форма № 2-ФК річна – УПФКС, м. Хмельницький, 2002. – 3 с.
211. Звіт з фізичної культури та спорту за 2003 рік / Управління з питань фізичної культури і спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Форма № 2-ФК річна – УПФКС, м. Хмельницький, 2003. – 3 с.
212. Звіт з фізичної культури та спорту за 2004 рік / Управління з питань фізичної культури і спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Форма № 2-ФК річна – УПФКС, м. Хмельницький, 2004. – 5 с.
213. Звіт з фізичної культури та спорту за 2005 рік / Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Форма № 2-ФК річна – УССМС, м. Хмельницький, 2005. – 5 с.
214. Звіт з фізичної культури та спорту за 2006 рік / Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Форма № 2-ФК річна – УССМС, м. Хмельницький, 2006. – 5 с.
215. Звіт з фізичної культури та спорту станом на 1 січня 2007 року / Хмельницький обласний центр з фізичної культури та спорту інвалідів "Інваспорт", Форма № 2-ФК. – "Інваспорт", 2007. – 5 с.
216. Звіт з фізичної культури та спорту станом на 1 січня 2007 року / Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Форма № 2-ФК річна – УССМС м. Хмельницький, 2008. – 5 с.
217. Звіт з фізичної культури та спорту станом на 1 січня 2008 року / Хмельницький обласний центр з фізичної культури та спорту інвалідів "Інваспорт", Форма № 2-ФК. – "Інваспорт", 2008. – 5 с.
218. Звіт з фізичної культури та спорту станом на 1 січня 2009 року / Хмельницький обласний центр з фізичної культури та спорту інвалідів "Інваспорт", Форма № 2-ФК. – "Інваспорт", 2009. – 5 с.
219. Звіт з фізичної культури та спорту станом на 1 січня 2009 року / Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Форма № 2-ФК річна – УССМС м. Хмельницький, 2008. – 12 с.
220. Звіт з фізичної культури та спорту станом на 31 грудня 2004 року / Хмельницький обласний центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", Форма № 2-ФК. – "Спорт для всіх", 2004. – 5 с.

221. Звіт з фізичної культури та спорту станом на 31 грудня 2005 року / Хмельницький обласний центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", Форма № 2-ФК. – "Спорт для всіх", 2005. – 5 с.
222. Звіт з фізичної культури та спорту станом на 31 грудня 2006 року / Хмельницький обласний центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", Форма № 2-ФК. – "Спорт для всіх", 2006. – 5 с.
223. Звіт з фізичної культури та спорту станом на 31 грудня 2007 року / Хмельницький обласний центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", Форма № 2-ФК. – "Спорт для всіх", 2007. – 5 с.
224. Звіт з фізичної культури та спорту станом на 31 грудня 2008 року / Хмельницький обласний центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", Форма № 2-ФК. – "Спорт для всіх", 2008. – 5 с.
225. Звіт з фізичної культури та спорту станом на 31 грудня 2009 року / Хмельницький обласний центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", Форма № 2-ФК. – "Спорт для всіх", 2009. – 5 с.
226. Зуев В.Н. Нормативно-правовые акты в регуляции управления отечественной сферой физической культуры и спорта / Normative-Legal Acts in Regulation of Management by Russian Domestic Physical Culture and Sport / Зуев В.Н. // Теория и практика физ. культуры. – 2002. – № 7. – С. 51-61.
227. Зуев В.Н. Эволюция органов государственной власти в сфере управления физической культурой и спортом в начале XX века и в советский период / Evolution of Government Bodies in Field of Management of Physical Culture and Sports in Beginning of XXth Century and in Soviet Period in Russia / Зуев В.Н. // Теория и практика физ. культуры. – 2004. – № 3. – С. 2-7.
228. Зязюн І.А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 25. – С. 13-18. – укр.
229. Иващенко Л.Я. Прогнозирование величин нагрузок в оздоровительной тренировке у лиц разного возраста и уровня физической подготовленности // Теория и практика физической культуры. – 1984. – № 10. – С. 36-40.
230. Игнатъева А.В., Максимцов М.М. Исследование систем управления: Учеб. пособие для вузов. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 157 с.
231. Имитационное моделирование экономических процессов: Учеб. Пособие / А.А. Емельянов, Е.А. Власова, Р.В. Дума. Под ред. А.А. Емельянова. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 368 с.: ил.

232. Исаев В.В., Немчин А.М. Общая теория социально-экономических систем. Учебное пособие. М.: Бизнес-пресса, 2002. – 176 с.
233. История и организация физической культуры: Учеб. пособие. Введение / Кулинко Н.Ф. – М.: Просвещение, 1982. – 223 с.
234. История физической культуры: Учеб. пособие. / Сост. Столбов В.В. – М.: Просвещение, 1989. – 288 с.: ил.
235. Іваницький О.О., Черкасов О.М. Контроль соціально-економічної ефективності діяльності облдержадміністрацій. // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, № 2 (17) 2003. – С. 75-80.
236. Іванов О.В., Іванченко Ю.М. Оптимізація розподілу фінансових потоків у спортивній організації // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 18. – С. 66-72. – Бібліогр.: 1 назв. – укр..
237. Імас Є.В., Мічуда Ю.П. Економічні проблеми розвитку сфери фізичної культури і спорту в перехідних суспільних системах // Економіка і держава. – 2006. - № 2. – С. 40-43.
238. Інституціалізація спорту: динаміка структурних змін: автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.03 / Л.П. Люта; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2007. – 20 с. – укр.
239. Історія Української конституції / Шлюсаренко А.Г., Томенко М.В.; Київ.: Т-во "Знання" України, 1993. – 192 с.
240. Історія фізичної культури і спорту: Навч. посібник / М.С. Солопчук. – Кам'янець-Подільський: "Абетка-Нова", 2001. – 236 с.
241. Історія фізичної культури: Навч. посібник / За ред. проф. С.М. Філя. – Харків:"ОВС", 2003. – 160 с.
242. Кадрові процеси в державному управлінні України: стан і перспективи розвитку: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.03 / В.М. Олуйко; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2006. – 36 с. – укр.
243. Кандрашов О.М. Формування державних програм управління реструктуризацією промислового виробництва [Електронний ресурс] / О.М. Кандрашов. – Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. - № 5. – Режим доступу до журналу: http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?nomer_data=5&year_data=2010.
244. Капица С.П., Курдюмов С.П., Малинецкий Г.Г. Синергетика и прогнозы будущего. Изд.3-е. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 288 с.
245. Кар'єра державного службовця в Україні: теоретичні засади:

- автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / Б.Й. Візіров; Ін-т законодавства ВР України. – К., 2009. – 20 с. – укр.
246. Карамішев Д., Радиш Я. Системний підхід як напрям методології управління соціальними системами (на прикладі управління системою охорони здоров'я) // ВУАДУПУ. – 2006. – № 1. – С. 58-65.
247. Карандашев В.Н. Методика Шварца для изучения ценностей личности: концепция и методическое руководство. – СПб.: Речь, 2004. – 70 с.
248. Карпов Ю. Имитационное моделирование систем. Введение в моделирование с AnyLogic 5. – СПб.: БХВ-Петербург, 2005. – 400 с.
249. Кісельов А., Главатий С., Руденко А., Майоров В., Абрамов К., Татарова Л. Адаптивна фізична культура і паралімпійський спорт Миколаївської області // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2007. – № 6. – С. 125-128.
250. Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Законы эволюции и самоорганизации сложных систем. – М.: Наука, 1994. – 236 с. (Серия "Кибернетика – неограниченные возможности и возможные ограничения").
251. Князев В., Бакуменко В. Філософсько-методологічні засади державно-управлінських рішень // ВУАДУПУ. – 2000. – № 2. – С. 341-358.
252. Кобзарь А.И. Прикладная математическая статистика. Для инженеров и научных работников. – М.:Физматлит, 2006. – 816 с.
253. Кобилев А.Г. Муниципальное управление и социальное планирование в муниципальном хозяйстве / А.Г. Кобилев, А.Д. Киреев, В.В. Рудой. – Ростов н/Д.: Феникс, 2007. – 608 с.
254. Когут П. Оптимізація системи державного управління на засадах персоніфікації політико-владних відносин // ВНАДУПУ. – 2008. – №3. – С.201-210.
255. Козярик В. Парламент і уряд України: оптимізація владних відносин // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю, 28 травня 2004 р. – Київ – Т.1 – С. 163-165.
256. Колесников А.А. Синергетическая теория управления. – Таганрог: ТРТУ, М.: Энергоатомиздат, 1994. – 344 с.
257. Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. – К.:

- Юрінком Ітнер, 1999. – 736 с.
258. Компьютерное моделирование в решении социально-экономических задач: учебно-методическое пособие / Сост. И.С. Тулохонова – Улан-Удэ, Изд-во ВСГТУ, 2007. – 72 с.
259. Кондратенко О. Принципи організації роботи державних службовців у складі управлінської команди // ВНАДУПУ. – 2004. – № 4. – С.128-134.
260. Конох А.П. Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 22. – С. 162-167. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
261. Конох А.П. Принципи відбору змісту професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 8. – С. 45-49. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.
262. Конституційне право України: Вид. 3-тє, виправл. та доповн. Р. 1. гл. 1 Поняття, предмет і метод галузі конституційного права / Кравченко В.В. – К.: Атіка, 2004. – 512 с.
263. Конституційні акти України. 1917-1920. Невідомі конституції України", К.: "Філософська і соціологічна думка", 1992. – 105 с.
264. Коротков Э.М.. Исследование систем управления: Учеб. пособие для вузов. – Издательско-консалт.комп."Дека", 2000. – 336 с.
265. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент – Спб: Питер Ком, 1999. – 896 с.
266. Кочеткова А.И. Введение в организационное поведение и организационное моделирование: Учеб. пособие. – М.: Дело, 2003. – 944 с.
267. Краснопорова С.В. Система показників оцінки якості управлінських послуг. // Теорія та практика державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, вип. 3 (12) 2005. – С. 44-49.
268. Крегул Ю.І. Правові основи державного управління економікою України: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 431 с.
269. Кримінальна відповідальність за неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей: соціальна обумовленість і склад злочину: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / М.Г. Заславська; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2006. – 18 с. – укр.

270. Кримінальна відповідальність за спонукання неповнолітніх до застосування допінгу: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.І. Петренко; Акад. адвокатури України. – К., 2005. – 20 с. – укр.
271. Крисяк С.В. Становлення та розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів в Україні (1917-1995 рр.): Автореф. дис... д-ра пед. наук. – 13.00.01. (Київський національний університет ім. Т. Шевченка.) – К., 1996. – 48 с.
272. Круцевич Т.Ю. Варианты прогнозирования в физическом воспитании // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – 2000. - № 18. – С. 22-27.
273. Круцевич Т.Ю. Управление физическим состоянием подростков в системе физического воспитания: дис... д-ра наук по физическому воспитанию и спорту: 24.00.02 / Национальный ун-т физического воспитания и спорта Украины. – К., 2000. – 510 с.
274. Крынская Л.И. Системный подход к построению модели развития регионов // Культура народов Причерноморья. – 2004. – № 55, Т.3. – С. 96-101 – Библиогр. в конце ст. 13 назв. – рус.
275. Куделко В.Э. Анализ структурно-функциональных особенностей органов менеджмента физической культуры и спорта Харьковской области // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 8. – С. 90-96. – Библиогр.: 3 назв. – рус.
276. Кулинич О.І. Теорія комплексних статистичних коефіцієнтів // Комплексна статистична оцінка управлінської та господарської діяльності: Зб. наук. праць. – Хмельницький: Хмельницький ун-т упр. та права, 2006. – С. 5-11.
277. Кулинич О.І. Теорія статистики: Підручник. – 2-ге вид. доп. і доопр. – Кіровоград: ДЦУВ, 1996. – 288 с.
278. Кулинич О.І. Теорія статистики: Підручник. – К.: Вища шк.. 1992. – 135 с.
279. Кулинич О.І., Кулинич Р.О. Теорія статистики: Підручник. – 4-те вид., переробл.ідоповн. – К.: Знання, 2009. – 311 с.
280. Кулинич Р.О. Статистична оцінка чинників соціально-економічного розвитку. – К.: Знання, 2007. – 311 с.
281. Курило В.С., Мартиненко В.В. Концептуальные основы непрерывной профессиональной подготовки специалистов физического воспитания и спорта в Украине // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – №

12. – С. 102-105. – Библиогр.: 14 назв. – рус.
282. Куропаткин П.В. Теория автоматического управления: Учебное пособие для электротехн. специальностей вузов. – М.: Высшая школа, 1983. – 528 с.
283. Кухтій А.О. Особливості функціонування та перспективи розвитку галузі фізичного виховання та спорту в Україні // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – Х.: ХХПІ, 2001. – № 23. – С. 18-22. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
284. Куц А.С. Организационно-методические основы физкультурно-оздоровительной работы со школьниками, проживающими в условиях повышенной радиоактивности: автореф. дис. ... докт. пед. наук / Украинский гос. ун-т физического воспитания и спорта. – К., 1997. – 44 с.
285. Лафта Дж. К. Эффективность менеджмента организации. Учебное пособие. – М.: Русская Деловая Литература, 1999. – 320 с.
286. Левенець В. Актуальні питання спортивного травматизму // Спортивна медицина. – 2004. – № 1-2. – С. 84-89. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
287. Леонова А.О., Давидова В.П., Новачук О.О. Ефективність державного управління в контексті євроінтеграції України: Навч.-метод. посіб. – К.: ДПА України, 2007. – 390 с.
288. Линьов К. Принцип нелінійності у державному управлінні // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю, 28 травня 2004 р. – Київ – Т.1 – С. 68-70.
289. Лисенко І. Побудова системи післядипломної освіти фізкультурних кадрів: постановка проблеми // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2000. – № 1. – С. 107-110. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
290. Литвин А.Т. Технология маркетинга в физкультурно-оздоровительных центрах // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – Х., 2002. – № 9. – С. 78-82. – Библиогр.: 4 назв. – рус.
291. Лоза Т.О., Затилкін В.В. Пошук шляхів поліпшення методичної підготовки магістрантів у сфері фізичного виховання і спорту // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 1. – С. 23-28. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.
292. Луговий В. Шляхи вдосконалення керівного персоналу державної

- служби (аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду). – К.: Вид-во УАДУ, 1999. – 247 с.
293. Лукашук В.І. Тенденції розвитку спорту в умовах ринкових перетворень: Автореф. дис..канд.соц.наук / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Х., 2006. – 24 с.
294. Майборода В. Наукові засади підвищення кваліфікації державних службовців в Україні // Актуальні питання організації навчання і методики викладання в системі підвищення кваліфікації державних службовців. – К.: В-во УАДУ, 1998. – С. 191-197.
295. Майборода В. Наукові засади підвищення кваліфікації державних службовців в Україні // Вісник УАДУ. – 1997. – № 2. – С.121-127.
296. Малахівська С. Етапи та принципи експертизи інвестиційних процесів // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю, 28 травня 2004 р. – Київ – Т.2 – С. 13-14.
297. Малиновський В. Принципи територіальної організації влади в контексті трансформаційних процесів // ВНАДУПУ. – 2008. – № 2. – С. 209-217.
298. Малиновський В.Я. Державне управління. / Луцьк: Ред.-вид. відд. "Вежа" Вол. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – 558 с.
299. Малиновський В.Я. Державне управління: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, доп. та перероб. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.
300. Малиновський В.Я., Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
301. Мальона С. Право – специфічний засіб управління фізичною культурою і спортом // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 4. – С. 108-110. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.
302. Маркетинг в отраслях и сферах деятельности: Учеб. пособие / Под ред. д-ра экон. наук, проф. Н.А. Нагапетьянцы. – М.: Вузовский учебник, 2007. – 272 с.
303. Маркетинг: общий курс: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по направлению 521600 "Экономика" / под. ред. Н.Я. Калюжной, А.Я. Яковсона. – М.: Изд-во Омега-Л, 2006. – 476 с.
304. Маркова Г.А. Факторы риска в современном спорте // Спорт. медицина. – 2005. – № 2. – С. 45-50. – Библиогр.: 0 назв. – рус.
305. Мартиненко В.В. Проблеми неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту // Педагогіка, психологія та

- мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 3. – С. 55-58. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.
306. Марюта А.Н. Экономико-статистические методы моделирования и управления / А.Н. Марюта, Н.Е. Бойцун. – Д.: Пороги, 2002. – 395 с.
307. Матвеев С., Когут И., Шульга Л. Адаптивный спорт и олимпийское движение // Наука в олимп. спорте. – 2006. – № 1. – С. 9-14.
308. Матвієнко П.В. Основні критерії та моделі оцінки ефективності державного управління // Економіка та держава. – 2008. – № 6. – С. 70-76.
309. Математические методы моделирования экономических систем: Учеб. пособие. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 432 с.
310. Мачуський В.В., Постульга В.Є. Господарське законодавство: Навч. Посіб. – К.: КНЕУ, 2004. – 275 с.
311. Менеджмент социальной работы: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под. ред. Е.И. Комарова и А.И. Войтенко. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 288 с.
312. Методологічні засади оцінки та підвищення ефективності діяльності органів влади як публічних організацій: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / В.Б. Дзюндзюк; Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2006. – 35 с.: рис. – укр.
313. Методы и модели информационного менеджмента: учеб. пособие / Д.В. Александров, А.В. Костров, Р.И. Макаров, Е.Р. Хорошева; под. ред. А.В. Кострова. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 336 с.
314. Микешина Л.А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования: учеб. пособие / Л.А. Микешина. – М.: Прогресс-Традиция: МПСИ: Флинта, 2005. – 464 с.
315. Микешина Л.А. Философия науки: Эпистемология. Методология. Культура / Учебное пособие. Издание 2-е, исправленное и дополненное. Москва: Издательский дом Международного университета в Москве, 2006. – 475 с.
316. Миколайчук М.М. Шляхи підвищення дієвості органів державного управління. // Миколайчук М.М. [Електронний ресурс]. Теорія та практика державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, вип. 3 (26) 2009. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2009-3/index.html>.
317. Минцберг Г. Структура в кулаке: создание эффективной

- организации / Пер. с англ. под ред. Ю. Н. Каптуревского. – СПб.: Питер, 2004. – 512 с.
318. Миронова Н.С. Сучасні підходи до оцінки ефективності державного управління // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, № 1 (6) 2000. – С. 16-24.
319. Мичуда А., Мичуда Ю. Особенности конкуренции в сфере фитнес-бизнеса // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 25. – С. 56-75. – Библиогр.: 9 назв. – рус.
320. Мичуда Ю. Лицензирование физкультурно-оздоровительной и спортивной деятельности в Украине // Наука в олимп. спорте. – 2001. – № 3. – С. 67-71. – Библиогр.: 4 назв. – рус.
321. Міжнародне спортивне право як основа для формування національної галузі права "Спортивне право України": автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Г.Ю. Бордюгова; Ін-т законодавства ВР України. – К., 2009. – 18 с. – укр.
322. Міжпрофесійна мобільність фахівців у системі державної служби України (на прикладі офіцерів, звільнених у запас): автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / О.Г. Гусак; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Д., 2008. – 20 с. – укр.
323. Мичуда А. Стимулювання споживання фізкультурно-оздоровчих послуг на його когнітивній стадії // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 1. – С. 116-120. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
324. Мичуда Ю. Особливості наукового аналізу сучасного ринку у сфері фізичної культури і спорту // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2001. – № 4. – С. 82-86. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
325. Мичуда Ю. Особливості формування і розвитку ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту України // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 1. – С. 109-112. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.
326. Мичуда Ю. Професійний спорт як різновидність підприємницької діяльності // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 1. – С. 30-35. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
327. Мичуда Ю., Довгенько Ю. Програмно-цільове управління матеріально-технічною базою олімпійського та паралімпійського спорту в Україні: питання теорії // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 4. – С. 91-95. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.

328. Мічуда Ю.П. Проблеми вдосконалення механізму державного управління сферою фізичної культури і спорту в Україні // Зб. наук. праць Волинського державного університету. Т.1. – Луцьк, 2002. – С. 26-28.
329. Мічуда Ю.П. Ринкові відносини та підприємництво у сфері фізичної культури і спорту: Навч. посібник. – К.: Олімпійська література, 1995. – 152 с.
330. Моделирование экономических процессов / М.П. Власов, П.Д. Шимко. - Ростов н/Д.: Феникс, 2005. – 409 с.
331. Моделі та методи планування діяльності органів місцевої влади з надання послуг населенню: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.11 / Ю.В. Петровська; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана". – К., 2007. – 19 с. – укр.
332. Моделювання змісту професійної підготовки спеціаліста з менеджменту фізичного виховання і спорту за нових умов розвитку фізкультурного руху / Н. Ткаченко // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2001. – № 4. – С. 98-101. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
333. Молекулярно-біологічні дослідження в спорті / О.В. Драницин, А.С. Драницина // Спорт. медицина. – 2006. – № 1. – С. 20-32. – Бібліогр.: 111 назв. – укр.
334. Моніторинг та оцінювання стратегій і програм регіонального розвитку в Україні / Лендъел М., Винницький Б., Ратейчак Ю., – К.: В-во "К.І.С.", 2007. – 120 с.
335. Моосмюллер Г., Ребик Н.Н. Маркетинговые исследования с SPSS: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 160 с.
336. Мосов С. Принципи самоорганізації і підхід до їх реалізації у процесі державного управління // ВУАДУПУ. – 2001. – № 2. – С.93-99.
337. Мудрик В.И. Методология и организация исследования отрасли "Физическая культура и спорт" и системы управления // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 12. – С. 81-88. – Библиогр.: 7 назв. – рус.
338. Набок М. До питання критеріїв ефективності управління освітою на місцевому рівні та її вимірювання // Культура народів Причерномор'я. – 2007. – № 115. – Т.1. – С. 85-88 – Библиогр. в конце ст.: 4 назв. – укр.

339. Навка П. Шляхи поліпшення менеджменту фізичного виховання та спорту // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 16. – С. 52-56. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.
340. Навчальна дисципліна "професійний спорт" у системі спеціальної освіти / С. Матвеев, О. Борисова, Л. Шульга // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 1. – С. 36-41. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
341. Назимко П., Снітчук М., Гогіна Л. Підвищення кваліфікації кадрів: Історичний досвід, стан, перспективи // Збірник наукових праць підвищення кваліфікації державних службовців / Кол. авт.; кер. – П.С. Назимко. – К.: Вид-во УАДУ, 1999. – С. 4-102.
342. Наследов А.Д. SPSS: Компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках. – СПб.: Питер, 2005. – 416 с.
343. Науково-методичні засади формування механізмів державного управління проектно-програмним розвитком регіонів України: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / П.С. Гурій; Донецьк. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2008. – 19 с. – укр.
344. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: 2-е вид., перероб. і допов. / За заг. Ред.. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини; Кол. авт.: О.А. Беляневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина та ін.. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 720 с.
345. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України / За ред. О.І. Харитонової. – К.: Істина, 2008. – 272 с.
346. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / За ред. В.М. Коссака. – К.: Істина, 2004. – 976 с.
347. Некоторые аспекты экономико-географического анализа социально-экономических предпосылок развития спорта высших достижений в Автономной Республике Крым / Г.А. Галух, Н.С. Сахнова // Культура народов Причерноморья. – 2001. – № 24. – С. 15-18 – Библиогр. в конце ст. – рус.
348. Некоторые проблемы медицинского обеспечения паралимпийского спорта / С.А. Парастаев, Б.А. Поляев, А.В. Чоговадзе // Спорт. медицина. – 2005. – №1. – С. 20-25. – Библиогр.: 10 назв. – рус.
349. Нижник Н. Вивчення курсу "Основи державного управління" в системі підвищення кваліфікації державних службовців // Вісн. УАДУ. – 1998. № 2. – С. 31-33.
350. Нижник Н. Державне управління в Україні: проблеми і

- перспективи // ВУАДУПУ. – 1996. – № 1. – С.101-115.
351. Нижник Н., Мосов С. Про співвідношення державного управління і виконавчої влади // Вісник УАДУ. – 2000. – № 4. – С. 23-29.
352. Нижник Н., Черленяк І. Синергетично-рефлексивна модель соціальної самоорганізації та управління // ВУАДУПУ. – 2003. – № 3. – С. 5-14.
353. Нижник Н.Р., Машков О.А. Системний підхід в організації державного управління. – К.: Вид-во УАДУ, 1998. – 160 с.
354. Нижник Н.Р. Мосов С.П. Управлінська безпека в системі державного управління в Україні: концептуальний підхід // Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України. – 2010. – № 3. – С. 176-180.
355. Нижник Н.Р. Мосов С.П. Уявлення проблеми у сфері державного управління як системи // Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України. – 2011. – № 2(5). – С. 157-161.
356. Нижник Н.Р., Пашко Л.А. Модернізація Української держави як передумова соціальної ефективності державного управління // Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України. – 2010. – № 1. – С. 100-105.
357. Нижник Н.Р., Яцюк В.А. Правове регулювання підвищення кваліфікації державних службовців в Україні // Вісник УАДУ. – 2000. – № 2 – С.404-409.
358. Ніколіна І.І. Оцінювання та критерії ефективності державного управління. // Теорія та практика державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, вип. 1 (16) 2007. – С. 158-165.
359. Новосьолова Г.Г. Ефективність функціонування органу державного управління. // Теорія та практика державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, вип. 1 (24) 2009. – С. 225-231.
360. Обласний бюджет на 2000 рік: Рішення одинадцятої сесії від 7 квітня 2000 року № 1 "Про обласний бюджет на 2000 рік" / Хмельницька обласна рада. – Вид-во ХОР, 2000. – 7 с.
361. Обласний бюджет на 2001 рік: Рішення п'ятнадцятої сесії обласної ради від 30 січня 2001 року № 4 "Про обласний бюджет на 2001 рік" / Хмельницька обласна рада. – Хмельницький: Вид-во ХОР, 2001. – 6 с.
362. Обласний бюджет на 2002 рік: Рішення двадцять першої сесії від 14 січня 2002 року № 9 "Про обласний бюджет на 2002 рік" / Хмельницька обласна рада. – Вид-во ХОР, 2002. – 5 с.

363. Обласний бюджет на 2003 рік: Рішення п'ятої сесії від 28 січня 2003 року № 7 "Про обласний бюджет на 2003 рік" / Хмельницька обласна рада. – Хмельницький: Вид-во ХОР, 2003. – 6 с.
364. Обласний бюджет на 2004 рік: Рішення десятої сесії обласної ради від 17 грудня 2003 року № 12-10/2003 "Про обласний бюджет на 2004 рік" / Хмельницька обласна рада. – Хмельницький: Вид-во ХОР, 2004. – 5 с.
365. Обласний бюджет на 2005 рік: Рішення шістнадцятої сесії обласної ради від 21 січня 2005 року № 6-16/2005 "Про обласний бюджет на 2005 рік" / Хмельницька обласна рада. – Вид-во ХОР, 2005. – 6 с.
366. Обласний бюджет на 2006 рік із змінами, внесеними рішенням третьої сесії обласної ради від 13 вересня 2006 року № 27-3/2006: Рішення третьої сесії п'ятого скликання від 13 вересня 2006 року № 27-3/2006 "Про обласний бюджет на 2006 рік" / Хмельницька обласна рада. – Вид-во ХОР, 2006. – 5 с.
367. Обласний бюджет на 2007 рік: Рішення шостої позачергової сесії п'ятого скликання від 28 грудня 2006 року № 1-6/2006 "Про обласний бюджет на 2007 рік" / Хмельницька обласна рада. – Вид-во ХОР, 2006. – 9 с.
368. Обласний бюджет на 2008 рік: Рішення дванадцятої сесії п'ятого скликання від 23 січня 2008 року № 3-12/2008 "Про обласний бюджет на 2008 рік" / Хмельницька обласна рада. – Хмельницький: Вид-во ХОР, 2008. – 7 с.
369. Обласний бюджет на 2009 рік: Рішення дев'ятнадцятої сесії від 28 січня 2009 року № 6-19/2009 "Про обласний бюджет на 2009 рік" / Хмельницька обласна рада. – Вид-во ХОР, 2009. – 8 с.
370. Оболенський О.Ю. Державна служба: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 344 с.
371. Оболенський О.Ю. Державна служба: Підручник. – К.: КНЕУ, 2006. – 472 с.
372. Образцов П.И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. – СПб.: Питер, 2004. – 268 с.
373. Огірко І., Дзюбан О. Довготермінове та короткотермінове прогнозування в олімпійських видах спорту // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 16. – С. 62-69. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.
374. Огніста К.М. До питання про сутність поняття "фізична культура" 3б. наук. пр. "Педагогіка, психологія та медико-біологічні

- проблеми фізичного виховання і спорту". – № 3. – Харків: ХХП. – 1999. – С. 11-13.
375. Огніста К.М. Фахівці фізичного виховання та майбутні педагоги про компоненти особистої фізичної культури учнів молодших класів. Збірник наукових праць "Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту". – № 14. – Харків, ХХП. – 2001. – С. 30-34.
376. Олійник М.О., Скрипник А.П. Правові основи організації та управління фізичною культурою, спортом і туризмом в Україні: Навчальний посібник. – Вид. 3-є, перероблене та доповнене. – Харків: ХаДІФК, 2000. – 292 с.
377. Олуйко В. Завдання вищої школи в реалізації державної та регіональної кадрової політики: проблеми і перспективи // Зб. наук. пр. НАДУ / За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – Вип.2. – С. 551-559.
378. Олуйко В. Основні напрями кадрового забезпечення державних підприємств України // Вісн. держ. служби України. – 2003. – № 2. – С. 37-39.
379. Олуйко В.М. Кадрові процеси у сфері державної служби: можливості регулювання // Університетські наукові записки: Часоп. Хмельниц. ун-ту упр. та права. – 2005. – № 3 (15). – С. 346-351.
380. Оптимальное управление в ходе эволюционного развития процессов и систем: Учебное пособие / Попов П.М., Ляшко Ф.Е.; Ульяновск: УлГТУ, 2000. – 148 с.
381. Оптимізація взаємодії державної влади і громадянського суспільства (управлінський аспект): автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Т.О. Бутирська; Одес. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – О., 2004. – 20 с. – укр.
382. Оптимізація взаємодії політичного керівництва та державного управління в умовах модернізації політико-адміністративної системи України: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 / В.В. Токовенко; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2004. – 36 с. – укр.
383. Оптимізація процесів самоорганізації сучасного суспільства: автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03 / Н.В. Спиця; Запоріж. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2008. – 17 с. – укр.
384. Оптимізація управління виробничими системами на регіональному

- рівні: автореф. дис... канд. техн. наук: 05.13.06 / М.В. Підмогильний; Херсон. держ. техн. ун-т. – Херсон, 2000. – 20 с. – укр.
385. Оптимізація функцій органів виконавчої влади України: теоретико-методологічні засади: автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / В.Я. Малиновський; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. – Чернівці, 2002. – 24 с. – укр.
386. Органи державної влади в Україні: структура, функції та перспективи розвитку. Навчальний посібник / Кол. авт.: Нижник Н.Р., Дубенко С.Д., Плахотнюк Н.Г., та інші / За заг. ред. Н.Р. Нижник. – К.: ЗАТ "Нічлава", 2003. – 288 с.
387. Організаційні основи розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні впродовж ХХ століття: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / А.О. Кухтій; Львів. держ. ін-т фіз. культури. – Л., 2002. – 20 с. – укр.
388. Організаційно-економічний механізм державного регулювання освіти (на прикладі післядипломної освіти): автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / Н.П. Кудрявцева; Н.-д. екон. ін-т. – К., 2004. – 18 с.: табл. – укр.
389. Організаційно-правові засади забезпечення ефективності функціонування системи органів виконавчої влади (державного управління): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Д.М. Павлов; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2004. – 20 с. – укр.
390. Організації в соціально-економічному просторі сучасного українського суспільства: оптимізація управління: автореф. дис... д-ра соціол. наук: 22.00.07 / Л.М. Хижняк; Харк. держ. ун-т. – Х., 1999. – 34 с. – укр.
391. Організація і технологія управління фізичною культурою та спортом у системі районного територіально-адміністративного утворення: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / В.Е. Куделко; Харк. держ. акад. фіз. культури. – Х., 2005. – 20 с. – укр.
392. Організація підвищення кваліфікації державних службовців та керівників державних підприємств, установ й організацій. Методичні рекомендації. – К., Головдержслужба, 1996. – 56 с.
393. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра Здоров'я людини: галузь знань 0102 фізичне виховання, спорт, здоров'я людини / Керівник розробки Дутчак М.В.; Нац. ун-тет фіз.. вих.. і спорту України. – К., 2009. – 4 с.

394. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра Спорту: галузь знань 0102 фізичне виховання, спорт, здоров'я людини / Керівник розробки Шкробтій Ю.М.; Нац. ун-тет фіз.. вих.. і спорту України. – К., 2009. – 4 с.
395. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра Фізична культура: галузь знань 0101 Педагогічна освіта, 010100 – Педагогіка і методика середньої освіти. Фізична культура / Керівник розробки Музика Ф.В.; Львівський ін-тут фіз. культури і спорту – Л., 2005. – 13 с.
396. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра Фізичного виховання: галузь знань 0102 фізичне виховання, спорт, здоров'я людини / Керівник розробки Круцевич Т.Ю.; Нац. ун-тет фіз.. вих.. і спорту України. – К., 2009. – 4 с.
397. Основи державного управління та місцевого самоврядування: Навчально-методичний посібник / Лазор О.Д., Лазор О.Я., Лазар І.Г. – К.: Дакор, 2007. – 312 с.
398. Основні тенденції комерціалізації сучасного олімпійського спорту: Автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01 / Зайдіє Мухаммад / Національний ун-т фізичного виховання і спорту України. – К., 1999. – 16 с. – укр.
399. Основы социального управления: Учеб. пособие / А.Г. Гладышев, В.Н. Иванов, В.И. Патрушев и др. под. ред. В.Н. Иванова. – М.: Высшая школа, 2001. – С. 265.
400. Охорзин В.А. Оптимизация экономических систем. Примеры и алгоритмы в среде Matchcad: Учеб.пособие. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 144 с.
401. Оцінка ефективності управління в органах державної виконавчої влади (на прикладі районних державних адміністрацій): автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / І.І. Артим; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Львів. регіон. ін-т держ. упр. – Л., 2004. – 21 с. – укр.
402. Оцінка ефективності управління в районних державних адміністраціях / А.О. Чемерис, І.І. Артим, Р.М. Рудницька та ін.. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 296 с.
403. Павленко В.М. Оцінка діяльності керівників органів державної влади // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, № 2 (4) 1999. – С. 65-67.
404. Павло Гай-Нижник. Власна канцелярія його світлості ясновельможного пана гетьмана всієї України // Науково-

- документальна збірка до 90-річчя запровадження державної служби в Україні / Упорядник А. Вишневський. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2008. – С.45-55
405. Панкрухин А.П. Маркетинг: Учеб. для студентов, обучающихся по специальности 061500 "Маркетинг" / А.П. Панкрухин; Гильдия маркетологов. – 3-е изд. – М.: Омега-Л, 2005. – 656 с.
406. Пастухова О.В. Критерії ефективності підвищення кваліфікації кадрів органів державного управління. // Теорія та практика державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, вип. 2 (11) 2005. – С. 201-204.
407. Пашко Л.А. Реалізація сучасної кадрової політики як передумова модернізації Української держави // Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України. – 2011. – № 3(6). – С. 201-207.
408. Переверзин И.И. Методология прогнозирования потребности сферы физической культуры и спорта в трудовых ресурсах // Теория и практика физ. культуры. – 1977. – № 10. – С. 45-49.
409. Переверзин И.И. Прогнозирование и планирование как инструмент управления развитием физической культуры и спорта // Теория и практика физ. культуры. – 1973. – № 6. – С. 41-45.
410. Пискун О.Е. Прогнозирование развития физической культуры и спорта и оценка их народнохозяйственной эффективности на основе имитационного динамического моделирования / Пискун О.Е., Федотов А.Ф. // Теория и практика физ. культуры. – 1987. – № 6. – С. 9-11.
411. Питерс Т., Уотермен Р. В поисках эффективного управления (опыт лучших компаний): Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1986. – 423 с.
412. Підприємницьке право: Підручник / За ред.. О.В. Старцева / 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Істина, 2005. – 600 с.
413. Піроженко Ю. Специфіка застосування системного підходу в теорії управління // ВУАДУПУ. – 2005. – № 4. – С. 52-59.
414. Плаксієв Л.І. Удосконалення змісту та методів підвищення кваліфікації державних службовців в умовах адміністративної реформи в Україні: Автореф. дис. ...канд. наук з держ. управ. – К., 2000. – 18 с.
415. Платнов В.Н. Травматизм в спорте: проблемы и перспективы развития // Спорт. медицина. – 2006. – № 1. – С. 54-77. – Библиогр.: 93 назв. – рус.

416. Платонов В. Професіоналізація олімпійського спорту // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 1. – С. 3-8. – Бібліогр.: 22 назв. – укр.
417. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте. – К.: Олимпийская литература, 1997. – 588 с.
418. Платонов В.Н. Спорт высших достижений и подготовка национальных команд к Олимпийским играм / В.Н. Платонов. – М.: Советский спорт, 2010. – 310 с.: ил. – (Спорт без границ).
419. Подиновский В.В. Введение в теорию важности критериев в многокритериальных задачах принятия решений. – М.: ФИЗМАЛИТ, 2007. – 64 с.
420. Подлесных В.И. Теория организации: Учебник для вузов. – СПб.: Издательский дом "Бизенс-пресса", 2003. – 336 с.
421. Покотило Т.В. Удосконалення оцінки ефективності механізму державного регулювання регіональних інвестиційних процесів. // Покотило Т.В. [Електронний ресурс]. Теорія та практика державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, вип. 2 (29) 2010. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-2/index.html>.
422. Поляев Б. Актуальные вопросы спортивной медицины на современном этапе // Спортивная медицина. – 2004. – № 1 – С. 5-10.
423. Поляков Б.М. Закон Украины "О восстановлении платежеспособности должника или признании его банкротом": Научно-практический комментарий / Под общей редакцией Д.Н. Притыки. – К.: Концерн "Издательский дом "Ин Юре", 2003. – 272 с.
424. Поплавська Л.І. Проблема травматизму у боксі та шляхи його профілактики // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – Х., 2001. – № 18. – С. 3-7. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
425. Попов Р.А. Антикризисное управление: Учебник. – М.: Высш. шк., 2005. – 429 с.
426. Постанова 2-ої сесії ВЦУВК 8-го скликання УРСР "Про стан медично-санітарної справи в УСССР" // Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – № 21-22. – 1924. – Ст. 483.

427. Постанова Верховної Ради України "Про проголошення незалежності України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – С.502
428. Постанова ВУЦВК і РНК УРСР "Про дальші шляхи розвитку фізичної культури в УСРР і Устава про Всеукраїнську, міські, та районні ради фізичної культури УСРР" // Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України – № 6 – 1930. – Ст. 583-601.
429. Постанова ВУЦВК і РНК УРСР "Про державну організацію охорони здоров'я дітей і про права й обов'язки лікаря охорони здоров'я дітей" // Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України – № 49. – 1924. – Ст. 912.
430. Постанова ВУЦВК і РНК УРСР "Про ліквідацію Вищої ради фізкультури при ЦВК УРСР і про утворення Комітету в справах фізкультури і спорту при РНК УРСР" // Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України – № 33. – 1936. – Ст. 159.
431. Постанова ВУЦВК і РНК УРСР "Про податкові пільги пролетарським спортивним товариствам "Динамо"" // Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України – № 6 – 1929. – Ст. 272.
432. Постанова ВУЦВК і РНК УРСР "Про увільнення рад фізичної культури від місцевого податку з будівель і від орендної плати за земельні ділянки" // Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України – № 24. – 1928. – Ст. 774.
433. Постанова ВУЦВК і РНК УРСР "Про штати Вищої Ради Фізичної культури при ВУЦВК" // Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – № 49. – 1924. – Ст. 912.
434. Постанова ВУЦВК і РНК УРСР "Про штати рад фізичної культури УСРР" // Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України – № 29-30. – 1925. – Ст. 431.
435. Постанова Ради Міністрів Української РСР "Про затвердження нового Статуту Добровільного сільського спортивного товариства Української РСР "Колгоспник"" // Збірник постанов і розпоряджень уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки – № 7. – 1960. – Ст. 7-14.
436. Постанова Ради Міністрів Української РСР "Про скасування допризовної підготовки учнів середніх шкіл і середніх спеціальних учбових закладів" // Збірник постанов і розпоряджень уряду

- Української Радянської Соціалістичної Республіки – № 3. – 1962. – Ст. 40.
437. Постанова Ради Міністрів УРСР "Положення про державний комітет ради міністрів Української РСР по професійно-технічній освіті" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 436.
438. Постанова Ради Міністрів УРСР "Положення про міністерство вищої і середньої спеціальної освіти Української РСР"// Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 437.
439. Постанова Ради Міністрів УРСР "Положення про міністерство освіти Української РСР" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 436.
440. Постанова Ради Міністрів УРСР "Про ведення посад інструкторів-методистів з виробничої гімнастики на підприємствах та будовах"// Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 457.
441. Постанова Ради Міністрів УРСР "Про відрахування на виховну і фізкультурно-масову роботу з дітьми в домоуправліннях"// Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 469.
442. Постанова Ради Міністрів УРСР "Про затвердження положення про комітет по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів Української РСР" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 429-435.
443. Постанова Ради Міністрів УРСР "Про затвердження положення про комітет по фізичній культурі і спорту при виконавчому

- комітеті районної ради депутатів трудящих та положення про комітет по фізичній культурі і спорту при виконавчому комітеті міської, районної в місті ради депутатів трудящих" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 439-447.
444. Постанова Ради Міністрів УРСР "Про затвердження Положення про комітет по фізичній культурі і спорту виконкому обласної, Київської міської Ради народних депутатів" // Зібрання Постанов Уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки – № 7. – 1987. – Ст. 23-26.
445. Постанова Ради Міністрів УРСР "Про організацію республіканської олімпійської учбово-спортивної бази" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 465.
446. Постанова Ради Міністрів УРСР "Про поліпшення стану фізичного виховання і спортивної роботи в вузах і технікумах (середніх спеціальних учбових закладах) Української РСР" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 455-456.
447. Постанова Ради Міністрів УРСР "Про роботу Комітету по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів УРСР по дальшому розвитку фізичної культури і спорту в республіці" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 453.
448. Постанова Ради Міністрів УРСР "Про фізичне виховання учнів початкових, семирічних і середніх шкіл УРСР" // Збірник постанов і розпоряджень уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки – № 6. – 1948. – Ст. 3-7.
449. Постанова Ради Міністрів УРСР "Про фізичне виховання учнів початкових, семирічних і середніх шкіл Української РСР" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 455.

450. Постанова Ради Міністрів УРСР "Про фізичне виховання учнів фабрично-заводського учнівства і профтехнічних шкіл" // Хронологічне зібрання законів, указів президії верховної ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР. – Держ. вид-во політ. літ-ри УРСР. – Т.2: 1942-1951. – К., 1963. – Ст. 303.
451. Постанова Ради Міністрів УРСР і Центрального Комітету КП(б)У "Про створення добровільного сільського спортивного товариства "Колгоспник" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 459-460.
452. Постанова РНК УРСР "Про вищу й місцеві ради фізичної культури працюючих УСРР" // Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – № 35. – 1923. – Ст. 1080.
453. Постанова РНК УРСР "Про впорядкування проектно-кошторисної справи по фізкультурних спорудах на території УРСР" // Збірник законів та розпоряджень уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки – № 32. – 1939. – Ст. 8.
454. Постанова РНК УРСР "Про розвиток автототоспорту на Україні" // Збірник законів та розпоряджень уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки – № 18. – 1938. – Ст. 2.
455. Постанова РНК УРСР "Про фізичне виховання в початковій і середній школі" // Хронологічне зібрання законів, указів президії верховної ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР. – Держ. вид-во політ. літ-ри УРСР. – Т.1: 1917-1941. – К., 1963. – Ст. 558-560.
456. Постанова Центрального Комітету КП України і Ради Міністрів Української РСР "Про поліпшення керівництва фізичною культурою і спортом в Українській РСР" // Збірник постанов і розпоряджень уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки – № 11. – 1968. – Ст. 3-5
457. Постанова Центрального Комітету КП України і Ради Міністрів Української РСР "Про дальше піднесення масовості фізичної культури і спорту в Українській РСР" // Збірник постанов і розпоряджень уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки – № 11. – 1981. – Ст. 3-11.
458. Постанова ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР "Про керівництво фізичною культурою і спортом в Українській РСР" // Збірник постанов і розпоряджень уряду Української Радянської

- Соціалістичної Республіки – № 1. – 1959. – Ст. 6-12.
459. Постанова ЦККП України і Ради Міністрів УРСР "Про ведення нового Всесоюзного фізкультурного комплексу "Готовий до праці і оборони СРСР" (ГПО)" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 448-450.
460. Постанова ЦККПУ і Ради Міністрів УРСР "Про заходи по дальшому розвитку фізичної культури і спорту в Українській РСР"// Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 451.
461. Правові основи організації та управління фізичною культурою, спортом і туризмом в Україні: Навчальний посібник. Загальні положення організації та управління фізичною культурою та спортом в Україні / Олійник М.О., Скрипник А.П. – вид. 3-є, перероблене та доповнене. – Харків: ХадіФК, 2000. – 292 с.
462. Правознавство: Навчальний посібник. Р.2, гл.4 Основи конституційного права / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.І. Кондратьєва. – Хмельницький: Видавництво Хмельницького інституту регіонального управління та права, 2002. – 376 с.
463. Пригожин И. Неравновесная статистическая механика. – М.: Мир, 1964. – 620 с.
464. Примак Т.О. Маркетинг: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2004. – 228с.
465. Принципи проектування регіональної і локальної систем організації фізичного виховання школярів: Автореф. дис... д-ра наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / В. Ришковський; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. – К., 2002. – 32 с.: рис. – укр.
466. Присенко Г.В., Равікович Є.І. Прогнозування соціально-економічних процесів: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 378 с.
467. Приходченко Л.Л. Сутність механізму забезпечення ефективного державного управління. // Приходченко Л.Л. [Електронний ресурс]. Теорія та практика державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, вип. 3 (30) 2010. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-3/index.html>.
468. Проблема эффективности в современной науке: методологические аспекты / под. Ред. А.Д. Урсула. – Кишинев, 1985. – 256 с.
469. Проблеми формування добрососудного, належного місцевого

- самоврядування: Збірник матеріалів та документів. / Заг. ред. М. Пухтинського. – К.: Атіка, 2008. – 600 с.
470. Проблемы нормативно-правового регулирования маркетинга в профессиональном футболе / Г.А. Лисенчук, С.Г. Лисенчук, Ю.П. Мичуда; Харьк. художеств.-пром. ин-т // Физ. воспитание студ. творч. спец. – Х., 2001. – № 6. – С. 3-7. – Библиогр.: 5 назв. – рус.
471. Прогнозирование в системе STATISTICA в среде Windows. Основы теории и интенсивная практика на компьютере: Учеб. пособие / В.П. Боровиков, Г.И. Ивченко. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 384 с.
472. Прогнозирование и планирование экономики: Учеб. пособие / В.И. Борисевич, Г.А. Кандаурова, Н.Н. Кандауров и др.; Под общ. ред. В.И. Борисевича, Г.А. Кандауровой. – Мн.: Интерпрессервис; Экоперспектива, 2001. – 380 с.
473. Прогнозирование, стратегическое планирование и национальное программирование: Учебник / Б.Н. Кузык, В.И. Кушлин, Ю.В. Яковец. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЗАО "Издательство "Экономика", 2008. – 575 с. – (Высшее образование).
474. Прогнозування попиту на навчальні послуги (післядипломна освіта) та впровадження новітніх інформаційних технологій для підвищення ефективності їх реалізації: автореф. дис... канд. техн. наук: 05.13.06 / С.Л. Рзаєва; Наук.-вироб. корпор. "Київ. ін-т автоматизації". – К., 2005. – 21 с. – укр.
475. Програмно-цільове управління в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / С.В. Кузьменко; Нац. аграр. ун-т. – К., 2007. – 18 с. – укр.
476. Програмно-цільове управління матеріально-технічною базою олімпійського та параолімпійського спорту в Україні: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01 / Ю.І. Довгенько; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. – К., 2006. – 19 с. – укр.
477. Програмно-цільовий метод управління видатками бюджету: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / І.Ю. Потеряйло; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана". – К., 2009. – 20 с. – укр.
478. Програмування оздоровчої спрямованості уроків фізичної культури для дівчат 11-14 років різних соматотипів.: автореф. дис. канд. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02 / І.Л. Гасюк; ЛІФК. – Л., 2003. – 22с. – укр.

479. Пугачева Е.Г., Соловьев К.Н. Самоорганизация социально-экономических систем: Учеб. пособие. – Иркутск: Изд-во БГУЭП, 2003. – 172 с.
480. Пунда О.О. Поняття та проблеми здійснення особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини: Монографія. – Хмельницький-Київ, 2005. – 436 с.
481. Расвський Р.Т., Ареф'єв В.Г., Зубалій М.Д. та ін. Концепція національної системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді України // Початкова школа. – 1994. – № 3 – С 50-54.
482. Райзберг Б.А. Государственное управление экономическими и социальными процессами: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 384 с.
483. Райцин В.Я. Моделирование социальных процессов: учебник для студ. ф-та "Математические методы в экономике". – М.: Экзамен, 2005. – 189 с.
484. Рачинський А. Принципи делегування повноважень в ефективних процесах децентралізації // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю, 28 травня 2004 р. – Київ – Т.1 – С. 192-193.
485. Реброва О.Ю. Статистический анализ медицинских данных. Применение пакета прикладных программ STATISTIKA. – М.: МедиаСфера, 2002. – 312 с.
486. Региональные экономические системы: Методология исследования и практика развития: Монография / Андреев Г. Н., Савелло Л. Л., Попова Я. В. Под ред. Л. С. Шаховской / ВолгГТУ, Волгоград, 2006. – 115 с.
487. Ричард Т. Количественные методы анализа хозяйственной деятельности / Пер. с англ. – М.: Издательство "Дело и Сервис", 1999. – 432 с.
488. Рожкова І.В. Особливості планування та впровадження організаційних змін у сфері охорони здоров'я [Електронний ресурс] / Рожкова І.В. // Державне управління: теорія та практика. – 2008/2. – № 8. – Режим доступу до журналу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2008-2/>.
489. Розпорядження Ради Міністрів УРСР "Про видання і розповсюдження статуту Всесоюзного добровільного товариства сприяння армії, авіації та флоту (ДТСААФ СРСР)" // Хронологічне

- зібрання законів, указів президії верховної ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР. – Держ. вид-во політ. літ-ри УРСР. – Т.3: 1952-1956. – К., 1963. – Ст. 88-105.
490. Розпорядження Ради Міністрів УРСР "Про звільнення учасників спартакиади народів СРСР і республіканської спартакиади фізкультурників УРСР, а також керівного тренерсько-викладацького та обслуговуючого персоналу від роботи (або навчання) на період підготовки та участі в цих спартакиадах, але не більш ніж на 60 днів, із збереженням за ними на цей строк середнього заробітку (або стипендії) по місцю їх основної роботи (або навчання)" // Хронологічне зібрання законів, указів президії верховної ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР. – Держ. вид-во політ. літ-ри УРСР. – Т.3: 1952-1956. – К., 1963. – Ст. 88-105.
491. Розпорядження Ради Міністрів УРСР "Про створення республіканського науково-методичного кабінету" // Систематичне зібрання діючого законодавства Української РСР. Вид-во політ. літ-ри України. – К., 1979. – Т. 21: Розділ XXII. Законодавство про охорону здоров'я, фізичну культуру і спорт. – Ст. 465.
492. Розроблення та впровадження стратегічного плану розвитку регіону: Практичний посібник / Боврон Б., Вігода А., Девідсон Г., Мамонова В., Федів І., Санжаровський І. За ред. Санжаровського І. – К.: Вид-во К.І.С., 2008. – 214 с.
493. Росс С.И. Математическое моделирование и управление национальной экономикой: Учебное пособие. СПб.: Изд-во СПб ГУ ИТМО, 2006. – 74 с.
494. Румянцева З.П. Общее управление организацией. Теория и практика: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 304 с. – (Высшее образование).
495. Сабитов Р.А. Основы научных исследований: Учеб. пособие / Челябин.гос.ун-т. Челябинск, 2002. – 138 с.
496. Савостьянова М.В. Возможности применения синергетической методологии к изучению феномена науки // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 68. – С. 78-82 – Библиогр. в конце ст. 7 назв. – рус.
497. Савченко Б.Г., Калінкіна Н.В. Дослідження ефективності територіальних органів влади // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, № 1(15) 2003. – С. 160-163.

498. Салин В.Н., Шпаковская Е.П. Социально-экономическая статистика: Учебник. – М.: Юристъ, 2001. – 461 с.
499. Самбур В.В. Нормативні документи з фізичної культури і спорту в контексті проблем гуманізації суспільства // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 15. – С. 38-44. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.
500. Санникова Н.И. Алгоритм определения трудоемкости учебного материала // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2006. – № 2. – С. 58-60.
501. Сапіженко С.Г. Напрямки підвищення ефективності державного управління. // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. – Харків, № 2 (21) 2004. – С. 72-76.
502. Светлов В.А. Практическая логика / Учеб. пособ. / Изд. 2-е, испр. и доп. – СПб.: ИД "МиМ", 1997. – 576 с.
503. Свістильник І. Стан спортивного інформаційного простору: Доступність ресурсів // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 3. – С. 16-21. – Бібліогр.: 3 назв. – укр.
504. Семененко В. Основні принципи формування організаційно-економічного механізму реструктуризації // ВНАДУПУ. – 2005. – № 2. – С. 193-198.
505. Семенов Г.П. Прогнозирование спортивных достижений и основных показателей развития видов спорта в СССР / Семенов Г.П. // Теория и практика физ. культуры. – 1983. – № 11. – С. 59-61.
506. Семенченко А.І. Розробка категорійно-понятійного апарату стратегічного планування з державного управління забезпеченням національної безпеки [Електронний ресурс] / А.І. Семеченко // Державне управління: теорія та практика. – 2007/2. – № 6. – Режим доступу до журналу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2007-2/>.
507. Сенюта І.Я. Право людини на охорону здоров'я та його законодавче забезпечення в Україні: автореф. дис.. к.ю.н. / Львівський національний університет ім. І. Франка. – Л., 2006. – 18 с.
508. Ситник П. Принципи організації суспільного життя, що зумовлюють його гуманізацію // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю, 28 травня 2004 р. – Київ – Т.2 – С. 299-301.

509. Сінгаєвський С.М. Концептуально-змістові напрямки оптимізації процесу фізичною виховання школярів. – Кам'янець-Подільський, 2000. – 52 с.
510. Складання, розгляд та затвердження місцевих бюджетів на основі положень Бюджетного кодексу України. Навчальний посібник. / С.І. Мельник, І.Ф. Щербина, Дж. Хансен, В.М. Терес, С. Лідс та ін. – К.: Міленіум, 2002. – 276 с.
511. Скуратівський В. Принципи соціальної політики // ВУАДУПУ. – 1997. – № 2. – С. 98-108.
512. Смирнова Н. Оптимізація фінансування розвитку сільського господарства як пріоритет державного управління // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю, 28 травня 2004 р. – Київ – Т.2 – С. 270-271.
513. Соболев В., Сипаренко Ю. Причины и профилактика травматизма горнолыжников разного возраста и квалификации // Наука в олимп. спорте. – 2002. – № 3-4. – С. 93-99. – Библиогр.: 30 назв. – рус.
514. Советский энциклопедический словарь / Глав. ред. А.М. Прохоров. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – 1362 с.
515. Современный толковый словарь / Изд. М.: Большая Советская Энциклопедия, 1997. – 6110 с.
516. Солодкая М.С. Надежность, эффективность, качество систем управления / М.С. Солодкая [Электронный ресурс]. – 1999 теоретический журнал Credo new 1999 г. – Режим доступа: <http://credonew.ru/content/view/149/24/19>.
517. Соціально-економічна ефективність функціонування сфери освітніх послуг: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Л.В. Козарезенко; Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана. – К., 2010. – 19 с. – укр.
518. Соціально-психологічні умови підвищення ефективності управлінської діяльності в системі державної служби: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / Ю.О. Молчанова; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2006. – 20 с. – укр.
519. Спицнадель В.Н. Системы качества (в соответствии с международными стандартами ISO семейства 9000: разработка, сертификация, внедрение и дальнейшее развитие): Учебное пособие. – СПб.: Издат. дом "Бизнес – пресса", 2000. – 336 с.

520. Спортивное право России. Второе издание, стереотипное. Р.2, гл. 2.3 Предпосылки становления и развития спортивного права России. / С.В. Алексеев; под. ред. П.В. Крашенинникова – М.: Юнити-Дана, Закон и право, 2007. – 671 с.
521. Справочник по теории автоматического управления / Под. ред. А.А. Красовского. – М.: Наука. Гл. ред. физ.-мат. лит., 1987. – 712 с.
522. Стандартизація освіти державних службовців в Україні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / Н.Г. Синицина; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Д., 2006. – 20 с.: рис. – укр.
523. Стандартизація фахової підготовки з державного управління в країнах Північної Америки і Європи: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / Ж.В. Таланова; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2004. – 20 с. – укр.
524. Статистика для менеджеров с использованием Microsoft Excel, 4-е изд.: Пер. с англ. – М.: Издательский дом "Вильямс", 2004 – 1312 с.: ил. – Парал. тит. англ.
525. Статистичний збірник основних показників соціально-економічного розвитку Хмельницької області за 2000 рік / Держ. ком. стат. України, Хмельницьке обл. упр. статистики; під заг. ред. В.В. Скальського. – Хмельницький: Вид-во ХОУС, 2001. – 447 с.
526. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2001 рік / Держ. ком. стат. України, Хмельницьке обл. упр. статистики; під заг. ред. В.В. Скальського. – Хмельницький: Вид-во ХОУС, 2002. – 459 с.
527. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2002 рік / Держ. ком. стат. України, Хмельницьке обл. упр. статистики; під заг. ред. В.В. Скальського. – Хмельницький: Вид-во ХОУС, 2003. – 504 с.
528. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2003 рік / Держ. ком. стат. України, Хмельницьке обл. упр. статистики; під заг. ред. В.В. Скальського. – Хмельницький: Вид-во ХОУС, 2004. – 485 с.
529. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2004 рік / Держ. ком. стат. України, Хмельницьке обл. упр. статистики; під заг. ред. В.В. Скальського. – Хмельницький: Вид-во ХОУС, 2005. – 481 с.
530. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2005 рік / Держ. ком. стат. України, Хмельницьке обл. упр. статистики; під заг. ред. В.В. Скальського. – Хмельницький: Вид-во ХОУС, 2006. – 441 с.
531. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2006 рік / Держ. ком. стат. України, Хмельницьке обл. упр. статистики; під заг. ред.

- В.В. Скальського. – Хмельницький: Вид-во ХОУС, 2007. – 435 с.
532. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2007 рік / Держ. ком. стат. України, Хмельницьке обл. упр. статистики; під заг. ред. В.В. Скальського. – Хмельницький: Вид-во ХОУС, 2008. – 430 с.
533. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2008 рік / Держ. ком. стат. України, Хмельницьке обл. упр. статистики; під заг. ред. В.В. Скальського. – Хмельницький: Вид-во ХОУС, 2009. – 442 с.
534. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2009 рік / Держ. ком. стат. України, Хмельницьке обл. упр. статистики; під заг. ред. В.В. Скальського. – Хмельницький: Вид-во ХОУС, 2010. – 447 с.
535. Степанова О.Н. Маркетинг в сфере физической культуры и спорта. 2-е изд., стереотип. – М.: Советский спорт, 2005 – 256 с.
536. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): Монографія / Відп. ред. Я.М. Шевченко. – К: КНТ, 2008. – 626 с.
537. Структурный анализ систем: IDEF - технологии / С.В. Черемных, И.О. Семенов, В.С. Ручкин. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 208 с.: ил. – (Прикладные информационные технологии).
538. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ: Учеб. пособие. – К.: МАУП, 2003. – 368 с.: Библиогр. в конце глав.
539. Таран Л.А. Пропаганда наглядными средствами физической культуры и спорта на просторах отечества в 20-40 г. XX в. // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 3. – С. 100-105. – Библиогр.: 2 назв. – рус.
540. Таран Л.А. Пропаганда физической культуры и спорта средствами спортивной атрибутики на территории Отечества в послевоенное время XX в. // Физ. воспитание студ. творч. спец. – 2003. – № 3. – С. 57-66. – Библиогр.: 3 назв. – рус.
541. Таран Л.А. Пропаганда физической культуры и спорта средствами спортивно-художественной фотографии в СССР (20-90 годы XX века) // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 7. – С. 86-96. – Библиогр.: 14 назв. – рус.
542. Таран Л.А. Физическая культура и спорт - в кинематографе XX века /1900-1940 г.г. // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 10. – С. 96-106. – Библиогр.: 15 назв. – рус.
543. Таран Л.А. Физическая культура и спорт в отечественной печати 20-80 гг. XX века // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 1. – С. 77-100. – Библиогр.: 24

- назв. – рус.
544. Таран Л.А. Физическая культура и спорт в отечественном радиовещании 20-40 г.г. XX века // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 8. – С. 63-75. – Библиогр.: 11 назв. – рус.
545. Таран Л.А. Физическая культура и спорт в отечественном телевидении 40-х – 80-х гг. XX века // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 16. – С. 72-86. – Библиогр.: 28 назв. – рус.
546. Татарников Е.А. Антикризисное управление: Учеб. пособие. – М.: Издательство РИОР, 2005. – 95 с.
547. Теоретико-методичні основи функціонування системи післядипломної освіти педагогів в Україні: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Н.Г. Протасова; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 1999. – 31 с. – укр.
548. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Л.П. Сущенко; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2003. – 45 с. – укр.
549. Теоретические основы менеджмента: Конспект лекций / Н.В. Комарова. – М.: Доброе слово, 2005. – 64 с.
550. Теоретичні і методичні основи управління фізичною культурою і спортом в Україні: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / М.О. Олійник; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. – К., 2000. – 18 с. – укр.
551. Теория антикризисного управления предприятием: учебное пособие / С.Е. Кован, Л.П. Мокрова, А.Н. Ряховская: под. ред. М.А. Федотовой, А.Н. Ряховской – М.: КНОРУС, 2009, - 160 с.
552. Теория государственного управления: курс лекций / Г.В. Атаманчук. – 4-е изд., стер. – М.: Омега-Л, 2006. – 584 с.
553. Теория государственного управления: Курс лекций. Изд. / Г.В. Атаманчук. – 2-е, доп. М.: Омега-Л, 2004. – 320 с.
554. Теория и методика обучения предмету "Физическая культура": Учеб. пособие, 2-е изд., стер. / Ю.Д. Железняк, В.М. Минбулатов – М.: Издательский центр "Академия", 2006. – 272 с.
555. Теория и методика физического воспитания: Учебник / Под. ред. Б.А. Ашмарина. – Москва: Просвещение, 1990. – 288 с.

556. Теория и методика физического воспитания: Учебник для ин-тов физ. культуры / Под общ. ред. Л.П. Матвеева и А.Д. Новикова. Изд. 2-е, испр. и доп. Т.1. Общие основы теории и методики физического воспитания. – Москва: Физкультура и спорт, 1976. – 304 с.
557. Теория и методика физической культуры (общие основы теории и методики физического воспитания; теоретико-методические аспекты спорта и профессионально-прикладных форм физической культуры): Учеб. для ин-тов физ. культуры. Ч. 2, Р. 1, гл. 11 Спорт в системе социальных явлений / Сост. Л.П. Матвеев. – М.: Физкультура и спорт, 1991. – 543 с., ил.
558. Теория и методика физической культуры: Учебник / Под. ред. проф. Ю.Ф. Курамшина. – 2-е изд., испр. – М.: Советский спорт, 2004. – 464 с.
559. Теория систем и системный анализ в управлении организациями: ТЗЗ Справочник: Учеб. пособие / Под ред. В.Н. Волковой и А.А. Емельянова. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 848 с: ил.
560. Теория спорта: Учебник / Под. ред. В.Н. Платонова – К.: Вища шк., 1987. – 424 с.
561. Теорія і методика фізичного виховання школярів: Навчальний посібник. Ч.1.Р.1.гл.3.1. Фізична культура / Шиян Б.М. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 272 с.
562. Теорія статистики: Навчальний посібник / Вашків П.Г., Пастер П.І., Сторожук В.П., Ткач Є.І. – К.: Либідь, 2001. – 320 с.
563. Тимків В.М. Структура моделі ефективності діяльності органу місцевого самоврядування (на прикладі Івано-Франківської міської ради) // Економіка та держава. – 2009. – № 3. – С. 81-84.
564. Тихонов Э.Е. Методы прогнозирования в условиях рынка: учебное пособие. – Невинномысск, 2006. – 221 с.
565. Токовенко В. Основні підходи до визначення поняття "державне управління" // ВУАДУПУ. – 2002. – № 4. – С. 39-47.
566. Токовенко В. Системний підхід у методології дослідження сутності державного управління в сучасному суспільстві // ВУАДУПУ. – 2005. – № 1. – С. 86-92.
567. Томашевский В., Жданова Е. Имитационное моделирование в среде GPSS. – М.:Бестселлер, 2003. – 416 с.
568. Указ Президії Верховної Ради УРСР "Про встановлення почесного звання "Заслужений працівник фізичної культури Української РСР" // Відомості Верховної Ради УРСР – № 50 – 1981. – Стор.

887-888.

569. Управління в органах виконавчої влади України: Навч. посібник / В.Л. Ортинський, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 296 с.
570. Управління інституціональним розвитком державної митної служби України: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.03 / Н.А. Липовська; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2007. – 36 с. – укр.
571. Философия науки в вопросах и ответах: Учебное пособие для аспирантов / В.П. Кохановский и др. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 352 с.
572. Философия науки: Учебное пособие для вузов / Изд.5-е, перераб. и доп. под ред. С.А. Лебедева. – М.: Академический Проект; Альма Матер, 2007. – 731 с.
573. Философия: Учеб. – 2-е изд., испр. / Н.С. Савкин, В.А. Абрамов, А.И. Белкин и др. – Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2002. – 356 с.
574. Философский энциклопедический словарь. М.: Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.
575. Финогенова Л.А. Олимпизм Советской России в годы гражданской войны и иностранной интервенции (1918-1921 гг.): Матер. VI Всерос. науч.-практ.конф."Олимпийское движение и социальные процессы". – Омск, 1995. – С. 52-58.
576. Формування змісту вищої освіти за спеціальністю "державне управління": автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.03 / М. В. Терентьєв; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. – Д., 2010. – 20 с. – укр.
577. Формування професійної етики майбутніх працівників податкової служби в навчально-виховному процесі: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / А.А. Болдова; Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. – К., 2009. – 20 с. – укр.
578. Форум: Australian Government – 2011. ComLaw — Режим доступу: <http://www.comlaw.gov.au/Details/C2011C00256> – Australian Sports Commission Act 1989. Act No. 12 of 1989 as amended.
579. Форум: Australian Government – 2011. Department of the Prime Minister and Cabinet Office for Sport — Режим доступу: <http://www.dpmc.gov.au/sport/funding/index.cfm> – Funding, Programs and Support.
580. Форум: Australian Government – 2011. Department of the Prime Minister and Cabinet Office for Sport — Режим доступу:

- <http://www.dpmc.gov.au/sport/funding/indigenous/index.cfm> – Indigenous Sport.
581. Форум: CanLII – 2011. Canadian Legal information institute — Режим доступа: <http://www.canlii.org/eliisa/highlight.do?text=Sports&language=en&searchTitle=Search+all+CanLII+Databases&path=/en/ca/laws/stat/sc-2003-c-2/latest/sc-2003-c-2.html> – Physical Activity and Sport Act, SC 2003, с 2.
582. Форум: CanLII – 2011. Canadian Legal information institute — Режим доступа: <http://www.canlii.org/eliisa/highlight.do?text=Sports&language=en&searchTitle=Search+all+CanLII+Databases&path=/en/sk/laws/regu/rrs-c-g-5.1-reg-146/latest/rrs-c-g-5.1-reg-146.html> – Ministry of Tourism, Parks, Culture and Sport Regulations, 2007, RRS с G-5.1 Reg 146.
583. Форум: China Culture.org – 2011 – China State General Sports Administration – Режим доступа: http://www.chinaculture.org/gb/en_artists/2003-09/24/content_26994.htm – China State General Sports Administration is a national administrative organization.
584. Форум: CONI – 2011. CONI. – Режим доступа: <http://www.coni.it/> – Comitato Olimpico Nazionale Italiano.
585. Форум: CONI – 2011. CONI. Leggi e Statuto – Режим доступа: <http://www.coni.it/index.php?id=299> – Modifiche al decreto legislativo riordino CONI.
586. Форум: Cornell University Law Scholl – 2011. LII – Title36, Subtitle II, Part B, Chapter 2205, Subchapter I – Режим доступа: http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode36/usc_sup_01_36_06_II_08_B_10_2205_20_I.html – The Amateur Sports Act of 1978 (36 U.S.C.A. § 391).
587. Форум: DCMS Government – 2011. Department for culture, media and sport – Режим доступа: http://www.culture.gov.uk/about_us/default.aspx – about us.
588. Форум: DCMS Government – 2011. uk sport – Режим доступа: <http://www.uk sport.gov.uk/pages/what-we-do/> – What we do.
589. Форум: Der Deutsche Olympische Sportbund Organisation: – 2011. DOSB-Organisation – Режим доступа: <http://www.dosb.de/de/organisation/organisation/> – Daten und Fakten.
590. Форум: Die Bundesregierung – 2011. Bundeskabinett – Режим доступа: www.bundesregierung.de – Die Bundesministerien.

591. Форум: Die Niedersächsische Landesregierung – 2011. Niedersächsischen Ministerium für Inneres und Sport – Режим доступа:
http://www.mi.niedersachsen.de/live/live.php?navigation_id=14790&psmand=33 – Sport - ein Plus an Lebensqualität in Niedersachsen.
592. Форум: Find Law for legal professionals – 2011. Primary Materials – Laws and Government Documents – Режим доступа:
http://www.findlaw.com/01topics/12entertainsport/gov_laws.html – State Sports Law Statutes: Alaska Amusements and Sports Code – Title 5 of Alaska Code contains all regulations on sports and amusements.
593. Форум: Governo Italiano – 2011. Presidenza del Consiglio dei Ministri – Режим доступа:
<http://www.palazzochigi.it/Governo/Ministeri/index.html> - I Ministri e Ministeri del Governo Berlusconi IV.
594. Форум: Land Brandenburg – 2011. Ministerium für Bildung, Jugend und Sport (MBJS) – Режим доступа:
<http://www.mbjs.brandenburg.de/sixcms/list.php/mbjs> - Sport im Land Brandenburg.
595. Форум: Le site du Ministère des Sports – 2011. Sports.gov.fr – Режим доступа:
<http://www.sports.gouv.fr/index/qui-sommes-nous/organisation/> – Qui sommes nous.
596. Форум: Le site du Ministère des Sports – 2011. Sports.gov.fr – Режим доступа:
http://www.sports.gouv.fr/le-cadre-lgal-et-reglementaire?debut_meme_rubrique=10 – Le cadre légal et réglementaire. Code du sport.
597. Форум: legislation.gov.uk – 2011. The National Archives – Режим доступа:
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Edw8and1Geo6/1/46/contents> – Physical Training and Recreation Act 1937.
598. Форум: legislation.gov.uk – 2011. The National Archives – Режим доступа:
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/6/contents/enacted> – Sports Grounds Safety Authority Act 2011.
599. Форум: Low Info China – 2011 – Law of the People's Republic of China on Physical Culture and Sports – Режим доступа:
<http://www.lawinfochina.com/NetLaw/display.aspx?db=law&sen=rLdDdW4drhdDdWcdrLdDdWndrDdvdWnd9Dd5dW4d/hdYdWEd/Dd5dWcd9DdGdWPd9DdYdd++&Id=115&SearchKeyword=phys&SearchCKeyword=phys&> – Law of the people's republic of China on physical culture and sports.

600. Форум: Low Info China – 2011 – Notice of the General Office of the State Council on Issuing the Provisions on the Main Functions, Internal Bodies and Staffing of the General Administration of Sport of China – Режим доступу: <http://www.lawinfochina.com/NetLaw/display.aspx?db=law&sen=rLdDdW4drhdDdWcdrLd5dW4d/LdFdWLd9DdxdWfdrLdwdWud/DdGdWfd9ddvdWud/ddTdWud9Dd+&Id=7626&SearchKeyword=sport&SearchCKeyword=sport&#> – Provisions on the Main Functions, Internal Bodies and Staffing of the General Administration of sport of China.
601. Форум: POGAS. Presidenta del Consiglio dei Ministri – 2011. Politiche Giovanili Attivita Sportive – Режим доступу: – www.politichegiovaniliesport.it – Attività Sportive.
602. Форум: Show China – 2011 – О Китае. Спорт – Режим доступу: <http://ru.showchina.org/06/08/200909/t403566.htm> – Програма всенародного укрєплення здоров'я.
603. Форум: U.S. Department of Health and Human Services – 2011. Physical activity guidelines for Americans — Режим доступу: <http://www.health.gov/paguidelines/default.aspx> – 2008 Physical Activity Guidelines for Americans.
604. Форум: Верховная рада Автономной Республики Крым – 2009. – Документ. №1116-5/09 от 04.02.2009 – Режим доступу: <http://www.rada.crimea.ua/> – Постановление ВР АРК "О бюджете Автономной Республики Крым на 2009 год"
605. Форум: Вікіпедія вільна енциклопедія – 2010. – Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Професія> – Стаття "Професія".
606. Форум: Вікіпедія вільна енциклопедія – 2010. – Матеріал з вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Метод> – Стаття "Метод".
607. Форум: Глоссарий.ru – 2008. – Режим доступу: http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RNgz,t!ngqut: – Стаття "Научные законы".
608. Форум: Головне фінансове управління Волинської облдержадміністрації – 2010. – Документ. Рішення – Режим доступу: <http://www.finance.voladm.gov.ua/articles/id-20/> – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
609. Форум: Донецкий областной совет – 2010. – Документ. Решение 5/20-647 2009-01-22 – Режим доступу: <http://sovet.donbass.com/m1/ru/documents/resolutions> – Решение "Об

- областном бюджете на 2009 год".
610. Форум: Житомирська обласна рада – 2010. – Рішення. Вісімнадцята сесія обласної ради (13.01.2009) – Режим доступу: <http://www.oblrada.zhitomir.ua/?go=sor&p=ses18r> – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
611. Форум: Закарпатська обласна державна адміністрація – 2010. – Документ. Фінанси та бюджет. Рішення – Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua/ua/215.htm> – Рішення "Про обласний бюджет 2009 року".
612. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 107-17, остання редакція від 18.12.2008 на підставі 659-17, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=107-17> – "Про Державний бюджет України на 2008 рік".
613. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1097-2008-п, редакція від 17.12.2008, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1097-2008-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері фізичної культури і спорту та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю)".
614. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1105-14, остання редакція від 04.06.2008 на підставі 309-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1105-14> – ЗУ "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності".
615. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1251-12, остання редакція від 30.09.2006 на підставі 3456-15, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1251-12> – Закон України "Про систему оподаткування".
616. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 126/95-вр, остання редакція від 16.10.1996 на підставі 420/96-вр, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=126%2F95-%E2%F0> – "Про Державний бюджет України на 1995 рік".

617. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1344-15, остання редакція від 12.01.2005 на підставі 2264-15, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1344-15> – "Про Державний бюджет України на 2004 рік".
618. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1458-14, остання редакція від 03.10.2001 на підставі v012p710-01, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1458-14> – "Про Державний бюджет України на 2000 рік".
619. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 167-97-п, редакція від 12.01.2009 на підставі 1136-2008-п – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=167-97-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і Положення про єдиний порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівників державних підприємств, установ і організацій".
620. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 168/97-вр, поточна редакція від 05.08.2009 на підставі 1617-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=168%2F97-E2%F0> – Закон України "Про податок на додану вартість".
621. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1681-2004-п, редакція від 16.12.2004, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1681-2004> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про центри перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій".
622. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1698-2000-п, редакція від 13.11.2009 на підставі 1174-2009-п – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1698-2000-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку органів ліцензування".
623. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1724-17, редакція від 17.11.2009, набирає чинності – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1724-17> – Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про

- фізичну культуру і спорт" та інших законодавчих актів України".
624. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1775-14, остання редакція від 23.07.2009 на підставі 1571-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1775-14> – Закон України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності".
625. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 1963-12, остання редакція від 01.07.2009 на підставі 1075-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1963-12> – Закон України "Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів".
626. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 2063-14, остання редакція від 07.10.2008 на підставі 523-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2063-14> – Закон України "Про державну підтримку малого підприємництва".
627. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 2120-14, остання редакція від 20.03.2002 на підставі v005p710-02, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2120-14> – "Про Державний бюджет України на 2001 рік".
628. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 213/95-вр, остання редакція від 04.06.2008 на підставі 309-17, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=213%2F95-%E2%F0> – Водний кодекс України.
629. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 2285-15, остання редакція від 05.01.2006 на підставі 3196-15, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2285-15> – "Про Державний бюджет України на 2005 рік".
630. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 2460-12, остання редакція від 30.04.2009 на підставі 1180-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2460-12> – Закон України "Про об'єднання громадян".
631. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 2477-12, остання редакція від 01.01.1993 на підставі 23-92, чинний. – Режим

- доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2477-12> – "Про Державний бюджет України на 1992 рік".
632. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 2535-12, поточна редакція від 20.03.2009 на підставі 1104-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2535-12> – Закон України "Про плату за землю".
633. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 2542-14, остання редакція від 02.06.2009 на підставі 1275-17, чинний. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2542-14> – Бюджетний кодекс України.
634. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 2768-14, поточна редакція від 02.07.2009 на підставі 1442-17, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2768-14> – Земельний кодекс України.
635. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 281-14, остання редакція від 15.11.2006 на підставі 271-16, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=281-14> – Закон України "Про молодіжні та дитячі громадські організації".
636. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 2905-14, остання редакція від 15.01.2003 на підставі 423-15, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2905-14> – "Про Державний бюджет України на 2002 рік".
637. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 30-2006-п, редакція від 29.05.2009 на підставі 474-2009-п, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=30-2006-%EF> – Кабінет Міністрів України; Постанова, Порядок, Перелік від 18.01.2006 № 30 "Про затвердження Порядку надання закладу фізичної культури і спорту статусу бази олімпійської та паралімпійської підготовки і переліку закладів, яким надано такий статус".
638. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 3091-12, остання редакція від 07.07.1993 на підставі 3355-12, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3091-12> – "Про Державний бюджет України на 1993 рік".
639. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 3235-15,

- остання редакція від 25.11.2006 на підставі 338-16, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=3235-15> – "Про Державний бюджет України на 2006 рік".
640. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 334/94-вр, поточна редакція від 15.10.2009 на підставі 1608-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=334%2F94-%E2%F0> – Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств".
641. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 356-2009-п, редакція від 14.04.2009, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=356-2009-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами фізичної культури і спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів".
642. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 3723-12, остання редакція від 22.05.2008 на підставі v010p710-08, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3723-12> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про державну службу".
643. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 378-14, остання редакція від 07.12.2000 на підставі 2120-14, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=378-14> – "Про Державний бюджет України на 1999 рік".
644. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 380-15, остання редакція від 17.03.2004 на підставі v007p710-04, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=380-15> – "Про Державний бюджет України на 2003 рік".
645. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 3852-12, остання редакція від 31.07.2009 на підставі 1483-17, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3852-12> – Лісовий кодекс України.
646. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 3898-12, остання редакція від 21.12.2000 на підставі 2181-14, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3898-12> – "Про Державний бюджет України на 1994 рік".
647. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 404/97-вр,

- остання редакція від 05.01.1998 на підставі 751/97-вр, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=404%2F97-%E2%F0> – "Про Державний бюджет України на 1997 рік".
648. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 474-2009-п, редакція від 20.05.2009, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=474-2009-%EF> – Кабінет Міністрів України. Постанова від 20.05.2009 № 474 "Про внесення зміни до переліку закладів фізичної культури і спорту, яким надається статус бази олімпійської та паралімпійської підготовки".
649. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 489-16, остання редакція від 09.07.2007 на підставі v0a6p710-07, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=489-16> – "Про Державний бюджет України на 2007 рік".
650. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 727/98, редакція від 30.06.2005 на підставі 2642-15 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=727%2F98> – Указ Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва".
651. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 755-15, поточна редакція від 02.06.2009 на підставі 1275-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=755-15> – Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців".
652. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 756-2001-п, редакція від 30.10.2009 на підставі 1129-2009-п – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=756-2001-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності".
653. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 796/97-вр, остання редакція від 04.04.1998 на підставі 170/98-вр, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=796%2F97-%E2%F0> – "Про Державний бюджет України на 1998 рік".
654. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 826-2002-п, редакція від 14.06.2002. – Режим доступу:

- <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=826-2002-%EF> – "Про затвердження Порядку медичного обслуговування дітей у дошкільному навчальному закладі".
655. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 835-17, остання редакція від 01.07.2009 на підставі 1498-17, 1534-17, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=835-17> – "Про Державний бюджет України на 2009 рік".
656. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 877-16, остання редакція від 16.07.2009 на підставі 1546-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=877-16> – Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності".
657. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 889-15, остання редакція від 01.01.2010 на підставі 1070-17, 1343-17, 1391-17, 1510-17, 1564-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=889-15> – Закон України "Про податок з доходів фізичних осіб".
658. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 932-2009-п, редакція від 03.09.2009, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=932-2009-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку формування переліку товарів (крім підакцизних) для будівництва і оснащення спортивних споруд з метою забезпечення проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні, при ввезені яких на митну територію України ввізне мито не справляється".
659. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ 96/96-вр, остання редакція від 21.12.2000 на підставі 2181-14, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=96%2F96-%E2%F0> – "Про Державний бюджет України на 1996 рік".
660. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ z0336-01, редакція від 04.12.2009 на підставі z1067-09, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0336-01> – Наказ. "Про затвердження ліцензійних умов провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності: організації та проведення спортивних занять професіоналів та любителів спорту, діяльності з підготовки

- спортсменів до змагань з різних видів спорту, визнаних в Україні".
661. Форум: Законодавство України – 2009. – Документ z1067-09, редакція від 28.09.2009, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1067-09> – Наказ "Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України".
662. Форум: Законодавство України – 2010. - Документ 1602-14, редакція від 23.03.2000, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1602-14> – Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України".
663. Форум: Законодавство України – 2010. - Документ 1621-15, редакція від 18.03.2004, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1621-15> – Закон України "Про державні цільові програми".
664. Форум: Законодавство України – 2010. – Документ 85/96-вр, поточна редакція від 14.08.2009 на підставі 1447-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85%2F96-I4G2s80msh8Ie6> – Закон України "Про страхування".
665. Форум: Законодавство України – 2010. - Документ z0957-10, редакція від 01.10.2010, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0957-10> – Наказ Міністерства фінансів України, Міністерства України у справах сім'ї молоді та спорту від 01.10.2010 № 1149/3438 "Про затвердження типового переліку бюджетних програм та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів у галузі "Фізична культура і спорт" за видатками, що враховуються при визначення обсягу міжбюджетних трансфертів".
666. Форум: Законодавство України – 2011. – Документ 1019-2007-п, редакція від 08.08.2007, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1019-2007-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про ліцензування діяльності з надання освітніх послуг".
667. Форум: Законодавство України – 2011. - Документ 1085/2010, редакція від 10.01.2011 на підставі 1245/2010, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi->

- bin/laws/main.cgi?nreg=1085%2F2010 – Указ Президента України "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади".
668. Форум: Законодавство України – 2011. – Документ 113-2004-п, редакція від 06.04.2005 на підставі 263-2005-п, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=113-2004-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів від 4 лютого 2004 р. № 113 "Про затвердження Методики визначення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів.
669. Форум: Законодавство України – 2011. – Документ 263-2005-п, редакція від 20.06.2007 на підставі 833-2007-п, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=263-2005-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів від 6 квітня 2005 р. № 263 "Про запровадження моніторингу результатів діяльності Кабінету Міністрів України та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій."
670. Форум: Законодавство України – 2011. – Документ 564-2010-п, редакція від 07.07.2010, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=564-2010-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України від 7 липня 2010 року № 564 "Про затвердження Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування".
671. Форум: Законодавство України – 2011. – Документ 787-2010-п, остання редакція від 10.06.2011 на підставі 576-2011-п, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=787-2010-%EF> – Кабінет Міністрів України. Постанова від 27 серпня 2010 року № 787 "Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра".
672. Форум: Законодавство України – 2011. – Документ 789-2009-п, редакція від 29.07.2009, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=789-2009-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2009 року № 789 "Про затвердження Порядку прийому на навчання за освітньо-професійною програмою підготовки магістрів за спеціальністю

- "Державна служба" галузі знань "Державне управління" та працевлаштування випускників".
673. Форум: Законодавство України – 2011. – Документ 833-2007-п, редакція від 06.09.2010 на підставі 755-2010-п, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=833-2007-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів від 20 червня 2007 р. № 883 "Про запровадження комплексної оцінки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя".
674. Форум: Законодавство України – 2011. – Документ 978-2001-п, редакція від 09.08.2001 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=978-2001-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах".
675. Форум: Законодавство України – 2011. - Документ z0602-05, редакція від 16.05.2009 на підставі z0404-09, чинний. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0602-05>. – Міністерство України у справах молоді та спорту. Наказ "Про порядок визнання в Україні видів спорту".
676. Форум: Законодавство України – 2011. – Документ z1089-10, редакція від 27.12.2010 на підставі z1261-10, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1089-10> – Головне управління державної служби України. Наказ від 04.08.2010 № 214 "Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця".
677. Форум: Законодавство України – 2011. –Документ 796-2010-п, редакція від 19.10.2010 на підставі 939-2010-п, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=796-2010-%EF> – Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності".
678. Форум: Законодавство України. – 2008. - Документ 148-86-п, редакція від 03.10.1991 на підставі 242-91-п, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=148-86-%EF>. – Центральний комітет компартії України і Рада Міністрів Української РСР Постанова від

- 22 квітня 1986 р. № 148 "Про перетворення Комітету по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів УРСР у Державний комітет УРСР по фізичній культурі і спорту".
679. Форум: Законодавство України. – 2008. – Документ 1-87-п, редакція від 03.10.1991 на підставі 242-91-п, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1-87-%EF>. – Совет Министров Украинской ССР Постановление от 4 января 1987 г. № 1 "Об утверждении положения о Государственном комитете Украинской ССР по физической культуре и спорте".
680. Форум: Законодавство України. – 2008. – Документ 228-45-п, редакція від 03.10.1991 на підставі 242-91-п, втратив чинність. – Режим доступу: <http://uazakon.com/document/tpart16/isx16723.htm>. – Рада Міністрів Української РСР Постанова від 12 квітня 1991 р. № 89 "Про деякі питання фінансування фізичної культури та спорту".
681. Форум: Законодавство України. – 2008. – Документ 229-88-п, редакція від 03.10.1991 на підставі 242-91-п, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=229-88-%EF>. – Рада Міністрів Української РСР Постанова від 9 серпня 1988 р. № 229 "Про схему управління фізичною культурою і спортом".
682. Форум: Законодавство України. – 2008. – Документ 242-91-п, редакція від 08.06.1992 на підставі 312-92-п, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=242-91-%EF> – Кабінет Міністрів України, Постанова "Питання Міністерства України у справах молоді і спорту".
683. Форум: Законодавство України. – 2008. – Документ 251-90-п, редакція від 03.10.1991 на підставі 242-91-п, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=251-90-%EF>. – Рада Міністрів Української РСР Постанова від 13 вересня 1990 р. № 251 "Питання Державного комітету УРСР у справах молоді, фізичної культури та спорту".
684. Форум: Законодавство України. – 2008. – Документ 378-95-п, редакція від 04.06.2003 на підставі 871-2003-п, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=378-95-%EF> – Кабінет Міністрів України; Постанова, від 31.05.1995 № 378 "Про затвердження Порядку та умов обов'язкового державного страхування спортсменів вищих категорій".

685. Форум: Законодавство України. – 2008. - Документ 3808-12, остання редакція від 08.06.2007 на підставі 1021-16, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3808-12>. – Верховна Рада України. Закон України "Про фізичну культуру і спорт".
686. Форум: Законодавство України. – 2008. – Документ 85/96-вр, поточна редакція від 09.01.2009 на підставі 675-17, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85%2F96-%E2%F0> – Верховна Рада України; Закон від 07.03.1996 № 85/96-ВР "Про страхування".
687. Форум: Законодавство України. – 2008. - Документ Про затвердження Положення про Єдину спортивну класифікацію України – Режим доступу: <http://uazakon.com/document/fpart22/idx22213.htm>. – Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту. Наказ 07.04.2006 № 10882 "Про затвердження Положення про Єдину спортивну класифікацію України".
688. Форум: Законодавство України. – 2010. – Документ 65-98-п, редакція від 13.08.1999 на підставі 1482-99-п, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=65-98-%EF> – Кабінет Міністрів України; Постанова, Положення від 20.01.1998 № 65 "Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)".
689. Форум: Законодавство України. – 2010. – Документ 1247-98-п, редакція від 07.08.1998, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1247-98-%EF> – Кабінет Міністрів України, Постанова від 07.08.1998 р., № 1247 "Про розроблення державних стандартів вищої освіти".
690. Форум: Законодавство України. – Документ Президент України; Указ, Програма, Заходи від 22.06.1994 № 334/94 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=334%2F94> – Указ Президента України "Про державну підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні".
691. Форум: Законодавство України. – Документ 107/2006, редакція від 14.05.2008 на підставі 439/2008, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=107%2F2006> – Президент України; Указ, Положення від 03.02.2006 № 107/2006 "Про Національну раду з питань фізичної культури і спорту".

692. Форум: Законодавство України. – Документ 1078/96, редакція від 31.05.2000 на підставі 740/2000, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1078%2F96> – Указ Президента України "Про Положення про Державний комітет України з фізичної культури і спорту".
693. Форум: Законодавство України. – Документ 1132/2001, редакція від 14.12.2001 на підставі 1213/2001 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1132%2F2001> – Президент України; Указ від 22.11.2001 № 1132/2001 "Про реорганізацію Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України".
694. Форум: Законодавство України. – Документ 1148/2004, редакція від 20.11.2005 на підставі 1505/2005, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1148%2F2004> – Президент України; Указ, Доктрина від 28.09.2004 № 1148/2004 "Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту".
695. Форум: Законодавство України. – Документ 1176/2005, редакція від 20.11.2006 на підставі 1573-2006-п, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1176%2F2005> – Президент України; Указ, Положення від 18.08.2005 № 1176/2005 "Про Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту".
696. Форум: Законодавство України. – Документ 1176-96-п, редакція від 18.02.2000 на підставі 357-2000-п – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1176-96-%EF> – Кабінет Міністрів України, Постанова "Питання Державного комітету з фізичної культури і спорту".
697. Форум: Законодавство України. – Документ 14-2002-п, редакція від 10.01.2002 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=14-2002-%EF> – Кабінет Міністрів України; Постанова, Програма від 10.01.2002 № 14 "Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми "Здоров'я нації" на 2002-2011 роки".
698. Форум: Законодавство України. – Документ 1573-2006-п, редакція від 27.02.2008 на підставі 101-2008-п, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1573-2006-%EF> – Кабінет Міністрів України; Постанова, Положення від 08.11.2006 № 1573 "Про затвердження Положення про Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту".

699. Форум: Законодавство України. – Документ 1594-2006-п, редакція від 15.11.2006, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1594-2006-%EF> – Кабінет Міністрів України; Постанова, Програма, Заходи від 15.11.2006 № 1594 "Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки".
700. Форум: Законодавство України. – Документ 1629-2002-п, редакція від 28.10.2002 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1629-2002-%EF> – Кабінет Міністрів України; Постанова, План, Перелік від 28.10.2002 № 1629 "Про невідкладні заходи щодо розвитку дитячо-юнацького спорту, створення сучасних олімпійських навчально-тренувальних баз, забезпечення підготовки національної збірної команди України до XXVIII літніх Олімпійських ігор".
701. Форум: Законодавство України. – Документ 1879-2000-п, редакція від 24.02.2003 на підставі 245-2003-п, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1879-2000-%EF> – Кабінет Міністрів України; Постанова, Положення від 22.12.2000 № 1879 "Про затвердження типових положень про управління з питань молоді, спорту та туризму обласної, Севастопольської міської державної адміністрації і відділ з питань молоді та спорту районної, районної у м. Севастополі державної адміністрації".
702. Форум: Законодавство України. – Документ 191/2002, редакція від 18.09.2005 на підставі 1176/2005, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=191%2F2002> – Президент України; Указ, Положення від 26.02.2002 № 191/2002 "Про Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту".
703. Форум: Законодавство України. – Документ 312-92-п, редакція від 28.09.1996 на підставі 1176-96-п, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=312-92-%EF> – Кабінет Міністрів України, Постанова "Питання Міністерства України у справах молоді і спорту".
704. Форум: Законодавство України. – Документ 372-16, редакція від 17.11.2006 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=372-16> – Верховна Рада України; Постанова від 17.11.2006 № 372-V "Про інформацію Кабінету Міністрів України щодо діяльності органів державної

- влади та органів місцевого самоврядування з розвитку фізичної культури і спорту".
705. Форум: Законодавство України. – Документ 381/2005, редакція від 26.02.2005, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=381%2F2005> – Президент України; Указ від 26.02.2005 № 381/2005 "Про Міністерство України у справах молоді та спорту".
706. Форум: Законодавство України. – Документ 49-2003-п, редакція від 18.01.2003 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=49-2003-%EF> – Кабінет Міністрів України; Постанова від 18.01.2003 № 49 "Про утворення центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх".
707. Форум: Законодавство України. – Документ 534-99-п, редакція від 22.12.2000 на підставі 1879-2000-п, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=534-99-%EF> – Кабінет Міністрів України, Постанова "Про затвердження типових положень про управління і комітет з питань фізичної культури та спорту обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної у містах Києві та Севастополі державної адміністрації".
708. Форум: Законодавство України. – Документ 596/96, редакція від 11.05.2000 на підставі 678/2000 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=596%2F96> – Указ Президента України "Про зміни в системі центральних органів виконавчої влади України".
709. Форум: Законодавство України. – Документ 640/2008, редакція від 21.07.2008 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=640%2F2008> – Президент України; Указ від 21.07.2008 № 640/2008 "Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні".
710. Форум: Законодавство України. – Документ 667/2006, редакція від 02.08.2006 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=667%2F2006> – Президент України; Указ від 02.08.2006 № 667/2006 "Про національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту".
711. Форум: Законодавство України. – Документ 740/2000, редакція від 22.11.2001 на підставі 1132/2001, втратив чинність – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi->

- bin/laws/main.cgi?nreg=740%2F2000 – Президент України; Указ, Положення від 31.05.2000 № 740/2000 "Про Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму України".
712. Форум: Законодавство України. – Документ 78-2006-п, редакція від 01.08.2007 на підставі 996-2007-п, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=78-2006-%EF> – Кабінет Міністрів України; Постанова, Положення, Перелік від 01.02.2006 № 78 "Про затвердження типових положень про управління у справах сім'ї, молоді та спорту обласної, Севастопольської міської державної адміністрації, про відділ у справах сім'ї, молоді та спорту районної, районної у м. Севастополі державної адміністрації".
713. Форум: Законодавство України. – Документ 995_e19, редакція від 03.11.2005 – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_e19 – ООН; Резолюція, Міжнародний документ від 03.11.2005 № 60/8 "Резолюція 60/8, прийнята Генеральною Ассамблеєю Організації Об'єднаних Націй, "Утверждение мира и построение более счастливой жизни на планете посредством спорта и воплощения олимпийских идеалов".
714. Форум: Законодавство України. – Документ 995_f37, редакція від 03.11.2005 – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_f37 – ООН, Резолюція, Міжнародний документ від 03.11.2005 № 60/9 "Резолюція 60/9, прийнята Генеральною Ассамблеєю Організації Об'єднаних Націй, "Спорт как средство содействия воспитанию, здоровью, развитию и миру".
715. Форум: Законодавство України. – Документ 997_a10, редакція від 16.06.2003 – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_a10 – СНД, Модель, Міжнародний документ, Закон від 16.06.2003 "Модельный закон о студенческом спорте".
716. Форум: Законодавство України. – Документ 997_f84, редакція від 25.05.2007 – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_f84 – СНД; Угода, Положення, Міжнародний документ від 25.05.2007 "Соглашение о сотрудничестве в области физической культуры и спорта государств-участников Содружества Независимых Государств".
717. Форум: Законодавство України. – Документ 997_g25, редакція від 31.05.2007 – Режим доступу: [653](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-</p></div><div data-bbox=)

- bin/laws/main.cgi?nreg=997_g25 – СНД; Модель, Міжнародний документ, Закон від 31.05.2007 "Модельный закон о профессиональном спорте".
718. Форум: Законодавство України. – Документ z0001-93, редакція від 16.06.1999 на підставі z0379-99 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0001-93> – Мінмолодьспорт України, ФПУ, Федерація спорту інвалідів; Постанова, Положення від 14.01.1993 № 29/П-2/6 "Про створення Українського та обласних центрів інвалідного спорту".
719. Форум: Законодавство України. – Документ z0249-06, редакція від 11.01.2006, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=z0249-06> – МОН України; Наказ, Положення від 11.01.2006 № 4 "Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах".
720. Форум: Законодавство України. – Документ z0379-99, редакція від 23.10.2000 на підставі z0735-00, втратив чинність– Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0379-99> – Держкомспорт України; Наказ, Положення від 28.05.1999 № 1133 "Про затвердження Положення про Український центр з фізичної культури і спорту інвалідів "Інваспорт" та Примірною положення про Кримський республіканський, обласні, Київський та Севастопольський міські центри з фізичної культури і спорту інвалідів "Інваспорт".
721. Форум: Законодавство України. – Документ z0587-01, редакція від 02.07.2001 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0587-01> – МОН України; Наказ, Положення від 02.07.2001 № 491 "Про затвердження Положення про Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України".
722. Форум: Законодавство України. – Документ z0735-00, редакція від 16.07.2002 на підставі z0588-02 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0735-00> – Держкоммолодьспорттуризм; Наказ, Положення від 01.09.2000 "Про затвердження Положення про Український центр з фізичної культури і спорту інвалідів "Інваспорт".
723. Форум: Законодавство України. – Документ z0909-05, редакція від 02.08.2005, чинний – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0909-05> – МОН України; Наказ,

- Положення від 02.08.2005 № 458 "Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України".
724. Форум: Запорізька обласна рада – 2010. – Рішення. Двадцять сьома позачергова сесія обласної ради (15.01.2009) – Режим доступу: http://www.rada.zp.ua/session_out.php?126 – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
725. Форум: ІнфоСпорт – 2011. – Текст стратегії – Режим доступу: <http://www.infosport.ru/strategiya/> – Стратегія розвитку фізической культури и спорта в Российской Федерации на период до 2020 года.
726. Форум: Київська міська рада – 2010. – Документ. Рішення від 06.03.2009 № 124/1179 – Режим доступу: http://kmr.ligazakon.ua/SITE2/1_docki2.nsf/alldocWWW/9654B91C8E8CE62DC2257584006DE943?OpenDocument – Рішення "Про бюджет міста Києва на 2009 рік".
727. Форум: Кіровоградська обласна рада – 2010. – Рішення № 631 від 16.01.2009 – Режим доступу: <http://www.oblrada.kirovograd.ua/nrb/> – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
728. Форум: Луганский областной совет – 2010. – Рішення № 26/13 від 29 січня 2009 року – Режим доступу: <http://www.oblrada.lg.ua/content/rishennya-№-2613-vid-29-sichnya-2009-r-pro-oblasnii-byudzhet-na-2009-rik> – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
729. Форум: Львівська обласна рада – 2010. – Документ. XXXV-а сесія (23 січня 2009р.) Рішення № 813-820 – Режим доступу: <http://www.oblrada.lviv.ua/arhivtext.php?send=rsn5&par=815&item> – Рішення "Про обласний бюджет Львівської області на 2009 рік".
730. Форум: Миколаївська обласна державна адміністрація – 2010. – Документ. Виконання обласного бюджету – Режим доступу: <http://www.mykolayiv-oda.gov.ua/ua/publication/content/273.html> – Рішення "Про обласний бюджет області на 2009 рік".
731. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Закон України "Про освіту".
732. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу:

- <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Закон України "Про загальну середню освіту"
733. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Закон України "Про дошкільну освіту".
734. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Закон України "Про позашкільну освіту".
735. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Закон України "Про професійно-технічну освіту".
736. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Закон України "Про вищу освіту".
737. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – Наказ МОН "Про систему організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладах".
738. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average> – "Примірне положення про організацію і зміст роботи кафедри, предметної (циклової) комісії фізичного виховання вищого навчального закладу".
739. Форум: Міністерство освіти і науки України – 2009. – Інформаційні матеріали – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher> - Постанова Кабінету Міністрів України "Про перелік напрямів та спеціальностей за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями".
740. Форум: Міністерство охорони здоров'я України – 2009. – Документи. Накази – Режим доступу:

- <http://www.moz.gov.ua/ua/main/docs/?docID=11363> – МОЗ України Наказ "Про подальший розвиток та удосконалення лікарсько-фізкультурної служби в Україні".
741. Форум: Міністерство охорони здоров'я України – 2009. – Документи. Накази – Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/ua/main/docs/?docID=11363> – МОЗ України Положення затверджено наказом МОЗ від 27.10.08 р., № 614 "Про лікарсько-фізкультурну службу".
742. Форум: Міністерство охорони здоров'я України – 2009. – Документи. Накази – Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/ua/main/docs/?docID=11363> – МОЗ України Положення затверджено наказом МОЗ від 27.10.08 р., № 614 "Про лікарсько-фізкультурний диспансер (центр спортивної медицини)".
743. Форум: Міністерство охорони здоров'я України – 2009. – Документи. Накази – Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/ua/main/docs/?docID=11363> – МОЗ України Положення затверджено наказом МОЗ від 27.10.08 р., № 614 "Про медичне забезпечення спортсменів – членів збірних команд України та резерву".
744. Форум: Міністерство охорони здоров'я України – 2009. – Документи. Накази – Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/ua/main/docs/?docID=11363> – МОЗ України Положення затверджено наказом МОЗ від 27.10.08 р., № 614 "Про медичне забезпечення учнів спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву та дитячо-юнацьких спортивних шкіл, шкіл та училищ (ліцеїв), спортсменів збірних команд міст та районів".
745. Форум: Міністерство охорони здоров'я України – 2009. – Документи. Накази – Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/ua/main/docs/?docID=11363> – МОЗ України Положення затверджено наказом МОЗ від 27.10.08 р., № 614 "Про медичне забезпечення спортивно-масових заходів".
746. Форум: Міністерство охорони здоров'я України – 2009. – Документи. Проекти нормативних документів вищих органів влади – Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/ua/main/docs/?docID=11674> – Проект ЗУ "Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування".
747. Форум: Міністерство охорони здоров'я України – 2009. – Накази. –

- Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/ua/main/?docID=3565> – МОЗ Наказ "Про затвердження нової редакції Статуту Українського центру спортивної медицини МОЗ України".
748. Форум: Міністерство охорони здоров'я України – 2009. – Проекти нормативних документів вищих органів влади. – Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/ua/main/?docID=13160> – Проект постанови КМУ "Про затвердження Порядку медичного обслуговування учнів у загальноосвітніх навчальних закладах".
749. Форум: Міністерство охорони здоров'я України – 2010. – Проекти нормативних документів вищих органів влади – Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/ua/main/docs/?docID=14776> – Проект постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Переліку Осіб, діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам, порядку і правил проведення обов'язкового страхування професійної відповідальності медичних і фармацевтичних працівників, діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам".
750. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту – 2009. – Документ [proj_koncept.doc](#) – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/doccatalog/list?currDir=98679> – Проект Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми "Спортивні споруди України" на 2010-2015 роки.
751. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту – 2009. – Документ [proj_pravil.doc](#) – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/doccatalog/list?currDir=98679> – проект правил сертифікації спортивних споруд України.
752. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту – 2009. – Документ [proj_poloj.doc](#) – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/doccatalog/list?currDir=98679> – Проект положення про Єдиний реєстр спортивних споруд України.
753. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту – 2009. – Спортивна медицина – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/category?cat_id=65471 – Перелік обласних лікувально-фізкультурних диспансерів.
754. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту – 2009. – Документ [2003_35_769_dkst.pdf](#) – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=95542> – Наказ "Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження фізкультурно-оздоровчої та

- спортивної діяльності; організації та проведення спортивних занять професіоналів та любителів спорту; діяльності з підготовки спортсменів до змагань з різних видів спорту, визнаних в Україні".
755. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту.– 2008. – Документ 2006_03_pd.pdf – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=93031> – Верховна Рада України. Проект Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт".
756. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту.– 2009. – Документ 2000_2017-III_zu.pdf – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=92750> – Закон України №2017-III "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії".
757. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту.– 2009. – Документ Єдина спортивна класифікація з неолімпійських видів спорту – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article?art_id=83458&cat_id=67145 – Наказ Мінсім'ямолодьспорту України від 06.09.07р. № 3186.
758. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту.– 2009. – Документ Спортивно-технічні і прикладні види спорту – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article?art_id=83460&cat_id=67145 – Наказ Мінсім'ямолодьспорту України від 06.09.07р. № 3186.
759. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту.– 2009. – Документ 2008_pkmu_680.pdf – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=97132> – Постанова Кабінету Міністрів України № 680 "Про заохочення спортсменів і тренерів з олімпійських видів спорту".
760. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту.– 2009. – Документ 2008_642_up.pdf – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=95135> – Указ Президента України "Про збільшення розміру та кількості стипендій Президента України для видатних спортсменів та їх тренерів".
761. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту.– 2009. – Документ 2005_1262_pkmu.pdf – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=91440> –

- Постанова Кабінету Міністрів України №1262 від 23.12.2005 р. "Про заходи щодо підготовки та участі спортсменів України у XX зимових, XXIX літніх Олімпійських ІХ зимових і XIII літніх Паралімпійських, XVI зимових та XXI літніх Дефлімпійських іграх, Всесвітніх Універсиадах, чемпіонатах світу та Європи".
762. Форум: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту.– 2009. – Документ 2005_1071_UP.pdf – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=92066> – Указ Президента України "Про підготовку та участь спортсменів України в Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, Всесвітніх Універсиадах, чемпіонатах світу та Європи".
763. Форум: НАУ – 2009. – № 1/9-736, 06.12.2007, Лист, Перелік, Міністерство освіти і науки України – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=254665 - Міністерство освіти і науки України. Лист "Про перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра".
764. Форум: НАУ – 2009. – № 2264, 17.10.2002, Наказ, Довідник, Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=277112 – Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту "Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників". Випуск 85 "Спортивна діяльність".
765. Форум: НАУ-online. – N 203-р, 16.05.2001, Розпорядження, Кабінет Міністрів України – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=203-2001-%F0> – N 203-р, 16.05.2001, Розпорядження, Кабінет Міністрів України "Про вдосконалення системи організації роботи з фізичного виховання та спорту в навчальних закладах".
766. Форум: Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського – Великий тлумачний словник сучасної української мови – Режим доступу: <http://www.slovnyk.net/?swrd=%E3%E0%EB%F3%E7%FC> – Словник.net
767. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Всесвітній антидопінговий кодекс – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/ua/codecs/6.html> - Всесвітній антидопінговий кодекс.

768. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Заборонений список 2009 – Режим доступу: http://www.nadc.org.ua/ua/PL2008_UA.html - Всесвітній антидопінговий кодекс. Заборонений список 2009.
769. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Закон України "Про ратифікацію антидопінгової конвенції" – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/ua/law1.html> - Закон України "Про ратифікацію Антидопінгової конвенції".
770. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Закон України "Про антидопінговий контроль у спорті" – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/ua/law2.html> - Закон України "Про антидопінговий контроль у спорті".
771. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Конвенція проти застосування допінгу – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/ua/conv1.html> - Антидопінгова конвенція (Конвенція проти допінгу) (укр/рос) Страсбург, 16 листопада 1989 року.
772. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/ua/conv2.html> - Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті.
773. Форум: Національний антидопінговий центр. – 2009. – Документ: Постанова Кабінету Міністрів України „Про утворення Національного антидопінгового центру” – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/ua/ppostanova.html> - Кабінет Міністрів України. Постанова від 25 липня 2002 р. № 1063 Київ "Про утворення Національного антидопінгового центру".
774. Форум: Національний банк України – 2008. – Інформаційні матеріали. Фінансові ринки – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/> – Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період).
775. Форум: Одеська обласна рада – 2010. – Документ. Матеріали двадцять третьої сесії обласної ради V скликання від 28 січня 2009 року – Режим доступу: <http://oblrada.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=17680&id=462> – Рішення "Про обласний бюджет Одеської області на 2009 рік".
776. Форум: Пенсійний Фонд України. – 2009. – Документ – Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування N 1058-IV,

- 09.07.2003, Закон, Верховна Рада України – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=96566&cat_id=38943 – Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.
777. Форум: Пенсійний Фонд України. – 2009. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?artid=96572&catid=38943> – Кодекс законів про працю України 10.12.1971, Кодекс України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки.
778. Форум: Пенсійний Фонд України. – 2009. – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=96668&cat_id=38943 – Верховна рада України. Закон України № 1788-ХІІ, 05.11.1991 "Про пенсійне забезпечення".
779. Форум: Пенсійний Фонд України. – 2009. – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=96636&cat_id=38943 – Закон, Верховна Рада України. № 1767-ІІІ, 01.06.2000 "Про пенсії за особливі заслуги перед Україною".
780. Форум: Полтавська обласна рада – 2010. – Документ. ХІХ сесія V скликання 27 січня 2009 року. Рішення – Режим доступу: <http://oblrada.pl.ua/index.php?do=static&page=19s> – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
781. Форум: Правовой портал Украины. – "Про затвердження положення про Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" – Режим доступу: <http://lawua.info/jurdata/dir223/dk223050.htm> – Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту Наказ 29.05.2003 № 1366.
782. Форум: Правовой портал Украины. Текст документа: Цільова комплексна програма "Фізичне виховання – здоров'я нації" – Режим доступу: <http://lawua.info/bdata3/ukr3328/index.htm> – Затверджено Указом Президента України від 1 вересня 1998 року № 963/98. "Цільова комплексна програма "Фізичне виховання - здоров'я нації".
783. Форум: Рівненська обласна рада – 2010. – Документ. № 1092 Рішення обласної ради – Режим доступу: <http://oblrada.rv.ua/rubric159/1288/> – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
784. Форум: Севастопольська міська рада депутатів – 2010. – Документ. Міський бюджет міста Севастополя – Режим доступу:

- <http://sev.gov.ua/ua/economy/budget/budzh2008/> – Решение "О городском бюджете города Севастополя на 2009 год".
785. Форум: Спорт для всех. – 2008. – Международный журнал спортивной информации на русском языке № 3-4, 1998 – Режим доступа: <http://lib.sportedu.ru/press/sfa/1998N3-4/p18-19.htm>. – Сеть Добровольных Спортивных Обществ Профсоюзов СССР в 1937-1940 гг.
786. Форум: Сумська обласна рада – 2010. – Документ. Рішення 31 сесії – Режим доступу: http://www.oblrada.sumy.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=2916&Itemid=430 – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
787. Форум: Тернопільська обласна державна адміністрація – 2010. – Документ. Економіка регіону, Виконання бюджету – Режим доступу: <http://www.oda.te.gov.ua/index.php?module=economics§ion=128> – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
788. Форум: Урядовий портал. Текст документа: Типове положення про відділ з питань фізичної культури і спорту районної, районної у м. Києві та Севастополі державної адміністрації 1099-02-редакція від 17.07.2003 – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd> – Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 р. № 1099 "Типове положення про відділ з питань фізичної культури і спорту районної, районної у м. Києві та Севастополі державної адміністрації".
789. Форум: Урядовий портал. Текст документа: Комплексна програма розвитку футболу на 2004 - 2008 роки 904-00-редакція від 13.07.2004 – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd> – схвалено постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2004 р. № 904. "Комплексна програма розвитку футболу на 2004 – 2008 роки".
790. Форум: Урядовий портал. Текст документа: Текст документа: Державна цільова соціальна програма "Хокей України" 1194- редакція від 03.10.2007 – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd> – затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1194 "Державна цільова соціальна програма "Хокей України".

791. Форум: Федеральное собрание Российской федерации – 2011. – Банк данных. Нормативно-правовые акты Федерального Собрания Российской Федерации – Режим доступа: <http://duma.consultant.ru/#results> – Федеральный закон от 04.12.2007 № 329-ФЗ "О физической культуре и спорте в Российской Федерации (принят ГД ФС РФ 16.11.2007).
792. Форум: Федеральные целевые программы России – 2011. – Разделы. Новое поколение – Режим доступа: http://www.programs-gov.ru/12_1.php – Программа "Развитие физической культуры и спорта в Российской Федерации на 2006-2015 годы".
793. Форум: Харьковский областной совет – 2010. – Документ. Решения 03.02.2009 №1107-V – Режим доступа: <http://www.oblrada.kharkov.ua/rus/decision/?id=1124&sid=40> – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
794. Форум: Херсонська обласна рада – 2010. – Документ. Рішення №881 XXXVI сесії V скликання від 12.03.2009 – Режим доступа: <http://www.oblrada.ks.ua/index.php?id=12100> – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
795. Форум: Черкаська обласна рада – 2010. – Документ 23.01.2009, №25-2/V – Режим доступа: <http://www.oblrada.ck.ua/documents/ses/25.html> – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
796. Форум: Чернівецька обласна рада – 2010. – Документ. Рішення 26 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 2009-01-15 року – Режим доступа: <http://www.oblrada.cv.ua/document/list/405/> – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
797. Форум: Чернігівська обласна рада – 2010. – Документ. Рішення від 3 лютого 2009 року 23 сес. 5 скл. – Режим доступа: http://chernihiv-oblrada.gov.ua/index.php?th=cat&cat_id=190&item_id=909 – Рішення "Про обласний бюджет на 2009 рік".
798. Функціонування та розвиток сфери фізичної культури і спорту в умовах ринку: автореф. дис... д-ра наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Ю.П. Мічуда; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. – К., 2008. – 39 с. – укр.
799. Хакен Г. Синергетика. – М.: Мир, 1980. – 404 с.
800. Халафян А.А. STATISTICA 6. Статистический анализ данных. 3-е изд. Учебник. – М.: ООО "Бином-Пресс", 2007 г. – 512 с.: ил.

801. Хотц А. Допинг и этика - тема с традицией и, очевидно, без конца!
// Наука в олимп. спорте. – 2003. – № 1. – С. 106-114. – Библиогр.:
15 назв. – рус.
802. Цветков В.В. Державне управління: основні фактори ефективності
/ В.В. Цветков. – Харків: Вид-во "Право", 1996. – 164 с.
803. ЦДАВОВУ України Ф.5090 – Комітет з фізичної культури і спорту
при Раді Міністрів УРСР Київ – Оп.1 – Спр.1 – Отчет о работе
Республиканского комитета за 1940 год – 98 арк., стор.
1,21,22,29,37,41,42,43,52,53,54,73,84,87,90,92., приложения:
1,2,4,6,7,8,12.
804. ЦДАВОВУ України Ф.5090 – Комітет з фізичної культури і спорту
при Раді Міністрів УРСР Київ – Оп.1 – 95 арк.
805. ЦДАВОВУ України Ф.5090 – Комітет з фізичної культури і спорту
при Раді Міністрів УРСР Київ – Оп.1 – Спр.5 – Отчет о работе
Республиканского комитета за 1945 год. – 127 арк., стор.
1,4,5,17,18,26,37,46,47,54,60,63,67,68,70,77,78,80., приложения: 5,
6а, 6б, 7, форма 7ФК.
806. ЦДАВОВУ України Ф.5090 – Комітет з фізичної культури і спорту
при Раді Міністрів УРСР Київ – Оп.1 – Спр.252 – Отчет о работе
Республиканского комитета за 1950 год – 225 арк., стор.
10,11,20,40,41,42,43,93,96,98,103,11,112,114,146,147., приложения:
1,2,3,7,8,17,26.
807. ЦДАВОВУ України Ф.5090 – Комітет з фізичної культури і спорту
при Раді Міністрів УРСР Київ – Оп.1 – Спр. 1314 – Сводный
статистический отчет о развитии физкультуры и спорта в
Украинской ССР за 1958 год – 19 арк., стор. 5,7,8,10,11,14,15,16,17.
808. ЦДАВОВУ України Ф.5090 – Комітет з фізичної культури і спорту
при Раді Міністрів УРСР Київ – ОП.1 Т.2 – Спр.2045 –
Статистические отчеты областных советов о развитии физической
культуры и спорта за 1965 год – 57 арк.
809. ЦДАВОВУ України Ф.5090 – Комітет з фізичної культури і спорту
при Раді Міністрів УРСР Київ – Оп.1 Т.2 – Спр.2107 – Сводный
статистический отчет о работе детских спортивных школ в УССР
за 1965 год – 40 арк., стор. 2,3,4.
810. ЦДАВОВУ України Ф.5090 – Комітет з фізичної культури і спорту
при Раді Міністрів УРСР Київ – Оп.3 – Спр.701 – План развития
физической культуры и спорта в УССР на 1971-1975 года – 24 арк.,
стор. 3,4,10,11,12,13,16,17,18,19.

811. ЦДАВОВУ України. Ф.1065. – ОП.1. – Спр.16. – Арк.125-125зв. Машинопис. Засвідчена копія
812. Цьось А.В. Закономірності розвитку фізичної культури // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 13. – С. 65-72. – Бібліогр.: 12 назв. – укр.
813. Чаплигін В.П. Фізична культура і спорт: шляхи формування оздоровчих стратегій // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 20. – С. 53-59.
814. Чеботарев Н.Ф. Оценка стоимости предприятия (бизнеса): Учебник / Н.Ф. Чеботарев. – М.: Издательско-торговая корпорация "Дашков и К", 2009. – 256 с.
815. Черленяк І. Системна оптимізація державної влади та управління: синергетичний підхід // ВНАДУПУ. – 2008. – № 2. – С. 38-48.
816. Черников С.В., Ищенко Е.Н., Комиссарова Э.С., Серебрякова Э.С. Методология научного познания: Методическое указание. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 1999. - 20 с.
817. Черноруцкий И.Г. Методы оптимизации в теории управления: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2004. – 256 с.:ил.
818. Чиркин В.Е. Публичное управление: Учебник. – М.: Юристъ, 2004. – 475 с.
819. Шамардіна Г., Долбишева Н. Новий підхід до розгляду структури фізичної культури // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 2-3. – С. 19-23. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.
820. Шаптала О. Принципи формування управлінських рішень у системі державного управління сферою рекреаційного обслуговування // ВНАДУПУ. – 2005. – №3. – С.469-473.
821. Шарاپов О.Д., Дербенцев В.Д., Семьонов Д.Є. Економічна кібернетика: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2004. – 231 с.
822. Шелобаев С.И. Математические методы и модели в экономике, финансах, бизнесе: Учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2001. – 367 с.
823. Шершньова З.С. Стратегічне управління: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.
824. Шимко П.Д. Оптимальное управление экономическими системами: Учеб. пособие. – СПб.: Издательский дом "Бизнес-пресса", 2004. – 240 с.
825. Шкрєбтій Ю.М. Напрями реформування системи фізичної культури і спорту в країні // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. – 2004. – №4. – С. 5-11.

826. Шкрєбтїй Ю.М. Фїзичне виховання та дитячий спорт в системї шкільної освїти України // Педагогїка, психологїя та мед.-бїол. пробл. фїз. виховання і спорту. – 2005. – № 10. – С. 246-249.
827. Шлеер С., Меллор С. Объектно-ориентированный анализ: моделирование мира в состояниях: Пер. с англ. – Киев: Диалектика, 1993. – 240 с.
828. Штанько В.И. Философия и методология науки. Учебное пособие для аспирантов и магистрантов естественнонаучных и технических вузов. Харьков: ХНУРЭ, 2002. – 292 с.
829. Шустїков А.А. Фїнансова статистика: Навч. посїбник – К.: КНЕУ, 2002. – 290 с.
830. Щелкунов А.О. Фїзична культура і спорт – ефективнї засоби профїлактики наркоманїї у пїдлїтковому середовищі // Педагогїка, психологїя та мед.-бїол. пробл. фїз. виховання і спорту. – 2006. – № 5. – С. 137-139.
831. Энциклопедия Амосова: Алгоритм здоровья. Человек и общество / Н.М. Амосов. – М.: ООО "Изд-во АСТ", Донецк: "Сталкер", 2002. – 461 с.
832. Энциклопедия государственного управления в России: В 2 т. / Под общ. ред. В.К. Егорова. Отв. ред. И.Н. Барциц / Том II. Отв. ред. И.Н. Барциц. – М.: Изд-во РАГС, 2008. – 520 с.
833. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности / В.А. Ядов. – 3-е изд., испр. – Москва: Омега-Л, 2007. – 567 с.
834. Ядранська О.В. Оцїнка персоналу в системї ефективного управлїння // Економїка та держава. – 2009. – № 1. – С. 60-63.
835. Якунин В. Теоретические аспекты проблемы эффективности государственного управления / В. Якунин // Власть. – 2006. – № 8. – С. 7-14.
836. International sports law and business, Volume 2 / Aaron N. Wise, Bruce S. Meyer. – Kluwer Law International., – 1997. – 2185 p.
837. Wong, Glen M. Essentials of sport law / Glenn M. Wong. – An imprint of ABC-CLIO, LLC., – 2010. – 885 p.

Наукове видання

ГАСЮК

Ігор Леонідович

Державне управління фізичною культурою та спортом:

стан та перспективи розвитку

Монографія

Авторське редагування

Видавець

ПП Балюк І.Б.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2524 від 13.06.2006 р.

Підписано до друку 27.12.2011 р.

Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Друк офсетний. Фіз. арк. – 668

Ум.- друк. арк. – 38,95

Наклад 300 прим. Зам. № 102.

Друк ПП Балюк І.Б.

Тел./факс: (0432) 52-08-02